36.23 B 6
1800

FONDO EBORENSE EMANUELE
23 B
6

R2.

36.23 B6

Euãgeliſta-

RIVM MAR. MARVLI

Spalatenſis, opus verè Euangelicum, ſub fidei, ſpei & charitatis titulis in VII. Libros partitum, atque emaculatius quàm olim, in lucem editum.

ACCESSIT HVIC, PROPTER IDEM FERE ARGVmentum, *Meginhardi uiri undecunque doctiſſimi, ad dominum Guntherum, de fide, uarietate ſymboli, & ipſo ſymbolo apoſtolico, & peſte multarum hæreſum, ſed inſigniorum,* Libel*lus, nunc diligentius quàm olim recognitus, & excuſus*

PARISIIS

Apud Iacobum Keruer, via ad diuum Iacobum, ſub duobus gallis.

1545.

Bibliothecæ S. Pantaleonis Scholarum Piarum.

FRANCISCVS IVLIANVS VENETVS, LECTORI FELICITATEM.

HAVD SANE ME LATET multos, vt humano generi opitularentur, & nomẽ ſibi ex hoc pararent, multa ingenij ſui monimenta reliquiſſe. Cùm enim alia vetuſtate deficiant, ſola literarum monimenta & æterna ſunt, & mortalitum res æternitati commendãt. Nihil ſanè æquè humanũ eſt, quàm alteri prodeſſe. Quomodo enim melius ciuium cœtus publicè, priuatimq́; niſi ab homine adiuuentur? Huiuſmodi igitur viris de humano genere benè meritis templa dicata, arę erectę, ſtatuæ cõſecratę fuere. Quid igitur Marci Maruli ſingularis viri laudibus par referemus? Cuius vigiliæ cæterorum labores à deo ſuperant, vt quanto illi cæteris præſtiterunt, tanto hic ipſis præſtantior iudicetur, qui tanquam lucidum ſydus hac noſtra ætate enituit, qui non ſolum ſibi natus, imò ad communem omnium vtilitatem nullis ſudoribus parcit, vt hominibus auxilio ſit: viuit, vt nos viuere faciat: laborat, vt quietem inueniamus: vt, inquam, benè beateq́ue viuendo (prout ipſe præ cæteris docet) cœlorum ſedes ſortiti, beati æuo ſempiterno fruamur, nosq́ue etiam in diuorum numerum relatos mortales ipſi ceu numina colant.

Quid hoc mai⁹ excogitari poteſt? Spreuit diuitias, ſpreuit honores, ab iis, in quibus ſummum bonum mortales collocant, ſe penitus abdicauit. Quid cætera commemorem, cum paruula admodum ſæpius incluſus cella, inter ſylueſtres arbores, feris tantum comitatus vitam degat, vt his curis alienus, nobis proſit. Scriptis ſemper vacat, quæ ſalutem vniuerſo terrarum orbi afferant, his ſe penitus addixit: Quid hoc viro, imò diuino ſpiritu ſanctius, quid beatius, qui in carne præter carnem viuens cœleſtem vitam in terris agit? Quis itaque tam aſſiduam eius in ſcribendo curã non admiretur, præſertim cum plurima ab eo volumina iam perfecta ſint? Ad deſcribendi facilitatem, ſermonis elegantiam, quod'que verborum pondere, ſententiarum'que grauitate nulli cõcedit. Interdum tamen ſedati amnis more labitur, modo paulum aſſurgens, ſine vllis salebris quaſi torrens pro rei qualitate decurrit incitatior. Acerrimè vitia inſectatur. Taceo multiplicem literarum cognitionem, vt vtrùm elegantiore ſtylo, an doctrina magis valeat, non facilè poſſis diiudicare. Donauit itaque nos diuino hoc opuſculo, vt alias alia. Cui Euãgeliſtarium nomen indidit, ex intimis ſacræ theologiæ fontibus, abdita'que inſtrumenti lectione hauſtum. Totam tripartitam moralem philoſophiam cõplectitur. Cuius diuina conſilia ſi exequenda curabimus, in diuorum quidem cœtu gaudebimus. Quo igitur maiori munere donari potuimus? Quare quantum ipſi debemus quis verbis queat conſequi? Commendauit hoc ſalutiferum opus Franciſco Lucenſi ſacerdoti integerrimo. (Cui enim aptius diuina commendari poſſunt, q̃ illi qui quotidie diuina attrectat? Qui vt bonos & doctos viros colit, & ab eiſdem colitur. (Simile enim ſimili veteri prouerbio facillimè hæret,) ita illorum opera vt quàm emendatiſſima excudantur, vehementer laborat. Leges itaque opus à viro & doctiſſimo & optim

optimo elucubratum: à ſacerdote verò rariſſimo diligentiſſimè excuſum. Tu igitur nocturna verſato manu, verſato diurna, cum tantum vtilitatis ex huius lectione capturus ſis. Benè vale, & deum optimum maximum deprecare, vt Marulo noſtro Neſtoreos annos largiatur, ipſumq́ue feliciorem reddat. Expectato interim opus eiuſdem Maruli de imitatione CHRISTI, compluraq́ue opuſcula Christianæ pietatis cultori fructuoſiſſima. Iterum vale.

FRANCISCVS IVLIANUS Venetus, Marco Marulo viro doctiſſimo & optimo.

QVæ veterum pietas, fidei quæ gloria noſtræ,
Iampridem ſcriptis innotuere tuis.
Silicet hoc vario deducta exemplo labore,
Et docuit miræ ſedulitatis opus.
Nunc cœli dum pandis iter, dum numina nobis,
Vt mihi ſis magni numinis inſtar, agis.
Quare agè, quo tantũ cœptum eſt pede, fortiter aude:
Et tua quo virtus te vocat, iſta pete.
Sic decus, & nomen, laudem'que paraueris, vt tu
Extinctus ſuperis adnumerere tuis.

FRANCISCVS IVLIANUS Venetus, Franciſco Lucenſi ſacerdoti integerrimo.

QVanta tui eſt Maruli ſcribẽdo gloria, tãta eſt
Laus tua qui Marulũ viuere poſſe doces.
Adde, quod ingenio quãtũ contendere neruis
Fas fuit, vt latè ſplendeat, vnus agis.
Profuerat tibi Marce parum, noctes'que dies'que
Peruigilem ſtudiis inuigilaſſe tuis.
Fruſtra omnis labor, & fruſtra hæc induſtria, ni te
Et populo, & longo vindicet iſte ſitu.
Hic vitam dedit æternam, aſtruxit'que nitorem,
Hic tibi quæ deerant, cætera penè dedit.

IN-

INDEX TITVLORVM CVIVSQVE CAPItis ſeptem Euangeliſtarij librorum.

Tituli capitum libri I.

De fide deo præſtanda. cap. 1
De fidei conſtantia & virtute. cap. 2
De fide ſine operibus. cap. 3
De perfidia. cap. 4
In illos qui de miraculis quæ ſcripta ſunt, dubitant. cap. 5
De eccleſia fide fundata cap. 6
In eos qui in eccleſia nequiter ſe habent cap. 7
De lege & Euangelio. cap. 8
In contemptores legis vel Euangelij. cap. 9
De conuerſis ad deum. cap. 10
De auerſis à deo. cap. 11
De animi conſtantia. cap. 12
De animi inconſtantia. cap. 13
De animi fortitudine. cap. 14
De animi imbecillitate. cap. 15
De contemptu gloriæ. cap. 16
De gloriæ appetitione cap. 17
De mortis conditione. cap. 18
De vitæ cupiditate. cap. 19
De perfectione vitæ cap. 20
De vita ſolitaria. cap. 21
De bono ſacerdote. cap. 22
De malo ſacerdote cap. 23
De ſtudio lectionis. cap. 24
De auditionis cura. cap. 25
De contemplatione. cap. 26

De loco & tempore contemplationis. cap. 27
De prauis cogitationibus cauendis. cap. 28

Tituli capitum libri II

De ſpe veniæ. cap. 1
De deſperatione. cap. 2
De decem præceptis. cap. 3
De mandatorum conſideratione. cap. 4
De præuaricatorum pœna. cap. 5
De vigilia. cap. 6
De malo ſomnolentiæ. cap. 7
De ſomniis. cap. 8
De oratione fructuoſa. cap. 9
De oratione infructuoſa. cap. 10
De peccatorum pœnitentia. cap. 11
Qualem oporteat eſſe pœnitentiam. cap. 12
De obſtinatione non admittentiũ pœnitẽtiã. cap. 13
Ad deſperantem exhortatio. cap. 14
De peccatorum confeſſione. cap. 15
De iis qui confiteri negligunt. cap. 16
De ſacramento corporis Chriſti. cap. 17
In eos qui ſacramentum malè ſumunt. cap. 18
In eos qui ſacramentum ſumere recuſant. cap. 19
De ieiunio & refectione. cap. 20
Quale debet eſſe ieiuniũ & quãta ſit eius virtus. ca. 21
De vitio victũ delicatiorem exigentium cap. 22
De vitio malè ieiunantium. cap. 23
De vitio ieiunare nolentium, ventriq́ue indulgentium. cap. 24
De remedio crapulæ. cap. 25
De perſeuerantia virtutum. cap. 26
De leuitate ad vitia relabentium. cap. 27

Tituli capitum libri III.

De

De prudentia & ſimplicitate cap. 1
De prudentia vitioſa & ſimplicitate ſtu. cap. 2
Quid ſit ſapientia, & vbi quærenda cap. 3
De ſci[illegible] diuinitus tradita, & ſapientiæ officio. cap. 4
Quòd ſapientia donum dei ſit, & vera ſapientia Chriſtum imitari cap. 5
Quòd ſola dei ſapientia efficit beatos cap. 6
Quæ ſapientia vitanda cap. 7
Quòd ſapiens docere alios debet cap. 8
De dæmonum natura cap. 9
Quare creatus diabolus cap. 10
De nominibus dæmonum propriis cap. 11
De nominibus dæmonum brutalibus cap. 12
De nominibus dæmonum publicæ digni. cap. 13
De nominibus dæmonum priuatæ conditio. cap. 14
De denominatione dæmonum à rebus inanimatis cap. 15
Quòd tentationes pati neceſſe ſit, maximè circa principia cõuerſionis cap. 16
De duobus tentationum generibus cap. 17
Quòd diabolo imminutæ ſint vires cap. 18
Quomodo vincitur tentatio diaboli cap. 19
De tentationibus carnis cap. 20
De remediis contra carnis tentamenta cap. 21
De reparatione lapſi cap. 22
Oratio contra tentationes carnis, & poſt victoriam actio gratiarum. cap. 23
Quòd oportet nos conformari Chriſto cap. 24
De conſortio fugiendo cap. 25
De conſortio habendo cap. 26
De paupertate colenda. cap. 27
De diuitiarum confidentia cap. 28
De diuitiarum malo & paupertatis bono cap. 29
Ne quis timeat neceſſaria ſibi defutura cap. 30

Tituli cā-

Tituli capitum libri IIII.

DE charitate erga deum	cap.	1
De charitate erga proximum	cap.	2
De charitate erga inimicos	cap.	3
De malo odij	cap.	4
De pace publica & priuata	cap.	5
De pace ſeruorum dei	cap.	6
De pace animæ & corporis	cap.	7
De pace ſimulata	cap.	8
De bonitate	cap	9
Quòd bonitatis & perfectio donū dei ſit	cap.	10
De moderatione virtutum	cap.	11
De fructibus bonitatis	cap.	12
De præmio iuſtorum	cap.	13
De peccatis principalibus per ſeptem lepræ genera ſignificatis	cap.	14
De peccatorum differentia	cap.	15
Quæ mala peccato accedant	cap.	16
Quæ peccata ſunt præcipuè dānabilia	cap.	17
Vnde tanta peccantium multitudo	cap.	18
De quinque ſenſibus	cap.	19
De viſu	cap.	20
De auditu	cap.	21
De odoratu	cap.	22
De guſtu	cap.	23
De tactu	cap.	24
De remedio contra ſenſuum voluptatem	cap.	25

Tituli capitum libri V.

DE temperantia.	cap.	1
De virginitate	cap.	2

De

De caſtitate viduali cap. 3
De conſortio diuerſi ſexus vitando cap. 4
De remediis aduerſus tantamenta libidinis cap. 5
De matrimonio cap. 6
De viri vxoriſque officio cap. 7
De coniuge diligenda temporeq; cõtinendi cap. 8
De coniuge eligenda cap. 9
De filiorum educatione, familiaq; regenda cap. 10
De fornicatione vitanda cap. 11
De triplici eleemoſynarum genere cap. 12
Quibus danda eſt eſt eleemoſyna cap. 13
Quantum pauperi ſit largiendum cap. 14
Pro quibus facienda eſt eleemoſyna cap. 15
De eleemoſynæ vtilitate cap. 16
De vitio auaritæ cap. 17
De vana diuitum ſpe cap. 18
Quòd auaritia multorum cauſa ſit malorũ cap. 19
Ad diuites exhortatio cap. 20
De beneficiis conferendis vt deo ſimiles ſi. cap. 21
De beneficiis diſpenſandis cap. 22
Qualiter nos gerere debemus in dãdis beneficiis cap. 23
De beneficiis accipiendis cap. 24
De beneficiis reddendis cap. 25
Vtrum debemus pro beneficio cui ſucceſſit iniuria, cap. 26

Tituli capitum libri. VI.

VTrnm deo reddi poſſit beneficium cap. 1
De gratis erga deũ in teſtamẽto vete. cap. 2
De gratis erga deũ in teſtamẽto nouo cap. 3
De ingratis ante diluuium cap. 4
De beneficiis Iudæis collatis poſt diluuium. cap. 5
De ingratitudine Iudæorum in deum, & quæ pro idololatria paſsi ſunt cap. 6
Mala decem tribuum cap. 7

Mala duarum tribuum cap. 8
Mala Iudęorum poſt Chriſti paſsionem propter incredulitatem cap. 9
De ingratitudine hæreticorũ & Iudæ ꝓditione. cap. 10
De officio catholici prædicatoris cap. 11
Quid potiſsimè prædicandum ſit cap. 12
Qui prætermittendi, & qui docendi, & qualiter corripiendi cap. 13
Vt prædicator ab adulatione procul ſit, & prædicandi tempora obſeruet cap. 14
De prædicantium meritis cap. 15
De prædicantium beatitudine cap. 16
Quantum prodeſt habere prædicatorem cap. 17
Quantum nocet prædicatorem non habere cap. 18
De corporis manuumque labore cap. 19
De otio inutili & infructuoſo cap. 20
De humilitatis virtute cap. 21
De exaltatione humilium in lege cap. 22
De exaltatione humilium in euangelio cap. 23
De humilitate Chriſti cap. 24
De humilitate vitioſa cap. 25

Tituli capitũ libri .VII.

DE ſuperbiæ vitio cap. 1
Quanta mala pariat ſuperbia cap. 2
In eos, qui ſanctitatis oſtẽtatione alios car. cap. 3
Quòd ſuperbi ſuccumbant paſsionibus, & quæ ſint illa per quæ notantur ſuperbi cap. 4
Quòd alij dignitate, alij humilitate laudari appetũt, alij deo quoque ſe audent comparare cap. 5
Quòd ſancti quandoque lapſi ſint per ſuperb. cap. 6
De ſuperbia diaboli & ſuperborum damnati. cap. 7
De ſuperborum pœna cap. 8
De obedientia deo præſtanda. cap. 9
Quorum imperio parendum ſit cap. 10

De inobedientię pœna cap. 12
De patientia calum. cap. 13
De patientia perſecutionis cap. 14
De patientia ingratitudinis, percuſsionis, & bonorum ablationis cap. 51
De patientia morbi & aduerſitatum cap. 16
Quantum proſint res aduerſæ cap. 17
De patientia Iob,& quare bo.accidant mala cap. 18
De patientia martyrij cap. 19
De exhortationibus ad patientiam martyrij cap. 20
Verba ſanctorum martyrum ad tyrannum in ipſos ſæuientem cap. 21
Quòd non debemus vltro nos offer.ſuppli. cap. 22
Quòd multum prodeſt in calamitatibus recolere paſſiones Chriſti cap. 23
De impatientiæ vitio erga deum cap. 24
De impatientiæ vitio erga proximum cap. 25
De ira non vitioſa,ſed vtili,& de ira dei cap. 26
De remediis iracundiæ cap. 27
De benedicendi ſtudio cap 28
De maledicendi nequitia cap. 29
De calumnia & detractione cap. 30
De delatorum malignitate cap. 31
De maledicentiæ vitandæ cura cap. 32
In fine operis peroratio cap. 33

FINIS.

M. MARVLI PRAEFATIO IN SVVM EVANGELISTARIVM.

QVemadmodum inter marmora ophites, inter gemmas adamas, inter metalla aurum ęſtimatione pretioq́ue pręſtare putãtur, & ſicut ſol omniũ ſiderum fulgentiſſ. pulcherrimusq́; habetur: ita ſupra omnes ſciẽtias eminet illa, quam ethicem vocãt, quia de morum vitæq́ue cultu pertractat. Cùm enim nihil in homine laudabilius virtute ſit, nihil vitio deteſtabilius, quid ea doctrina magis egregium magiſq́ue amplectendum videri debet, quę hominem ipſum inſtruit ac erudit, qua ratione & à malitia declinet, & ſtudeat probitati? Sed licet in iſto tam præclaro docendi genere multa quidã ſapienter & acutè à philoſophis inuenta tractataq́ue ferantur, quis tum tanta deſipit temeritate, vt illa cum his, quæ nobis diuinitus tradita ſunt, vlla ex parte audeat conferre? Errare vtique ipſi philoſophi potuere, ſicuti & errarũt in plurimis, quoniam homines erant: deus autem quia ſolus conſummatiſsimæ ſapientiæ eſt, falli aut errare nullo modo poteſt. Eius ergo, quo nihil eſt verius, nihil ſapientius, leges, præceptaq́ue viuendi & nobis ſuſcipienda proponimus, & alios vt ſuſcipiant hortamur. Quibus profectò ſi obtemperare curabimus, non erit ipſa ſibi pretium virtus, vt Stoici dixerunt, ſed virtuti merces accedet, pro mortalitate immortalitas, pro corruptione incorruptio, pro miſeria beatitudo, denique deo ipſo frui licebit, cũ dei iuſſa peregerimus, eiuſq́ue perpetuo gaudebimus cõſpectu, qui ſua luce omnia illuſtrat, ſua ſapientia omnia guber-

gubernat,ſua potentia omnia ſuſtentat.Nihil nob:s ad perfectam conſummatamq́; felicitatem deeſſe poterit, cùm ab ipſius maieſtate atq; gloria,quã eloqui vel excogitare nemo poteſt recepti atq; aſſumpti fuerimus. Vt igitur ad tã immẽſum & incõprehẽſibile bonum peruenire tandem valeamus,veteris noui'que inſtrumenti, quorum deus eſt autor,acta inſtitutiones'que perſcrutabimur. Tria præcipua ſunt, quæ in his obſeruanda nobis mandãtur:Fides.Spes,Charitas. Fides, vt credamus veriſsima eſſe, quæ Moyſes & prophetæ, quæ Chriſtus & Apoſtoli diuino ſpiritu afflati, locuti ſunt. Spes, vt exequendo ea quæ iubentur,illa quæ promiſſa ſunt,accepturos nos minimè diffidamus. Charitas,vt nihil agamus,neque dicamus, niſi quod deo gratum & hominibus credimus profuturum.Et quoniam quicquid vel agendum vel fugiendum præcipitur, ad hæc tria ſatis commodè referri queat,ex iis quæ ſcripturi ſumus,alia ſub fidei, alia ſub ſpei, alia verò ſub charitatis titulo expediemus:nihil omnino afferentes à ſcripturarũ ſenſu autoritate'que alienum.Non erit itaque meum quod docebo,ſed diuinum,& de ipſo ſanctorum voluminum theſauro fideliter ſyncere'que depromptum : vt quicquid dixero,tam verum ſit,quàm ipſa veritas.. Etenim ſtatui atque decreui,nuſquam à lege, nuſquàm ab euangelio diſcedere,ſed per vtriuſq; ſcripturę ſpatia diſcurrendo, quæ magis neceſſaria nobis videbuntur, paſsim colligere,& in ſeptem digeſta libros quàm diligentiſsimè potero explanare, diſcere'que volentibus offerre. Nihil in his inſeretur externum, ne alienis indigere videamur:noſtra tantũ,quæ nobis in omni diſſerenda de moribus materia ſatis abunde'q; ſuppetunt,in medium proferẽtur,nullo exotici coloris fuco linita,ſed ſola ſui puritate cõtenta.Porrò opus ipſum Euãgeliſtarij noĩe conſecrabitur,quãuis nõ ſolum euangelij,ſed etiã legis dicta exempla'q; cõtinebit. Nam quoties per ſynecdochen à

chen à parte totum deſignare volum⁹,ab ea parte quæ inſignior videtur, vocabulum imponi debet : vnde & puppim pro naui,& animam pro homine quãdoque le gimus apud authores. Præſtat autem legi euangelium: quia in lege futurorum ſigna erant, quę in euangelio impleta videmus:illic typus & vmbræ, hic veritas & vmbrarum caliginem diſſipãs deſiderata lux. Illic prę terea per ſeruos ſuos nobis locutus eſt deus,hic per filium,& tunc quidem in Adam mortui eramus, nunc viuimus in Chriſto. Explicata tandem rerum,quas aggre dimur propoſitione, inſcriptionisq́ue ratione oſtenſa, reliquum eſt,vt ſpiritu ſancto aſpirante vela pandam⁹, & ab ipſa (quam deo debemus) fide, illo benè iuuante inſtitutum opus auſpicemur. Vt tamen cuique mox conſtet, quæ materia in ſingulis pertractetur libris libuit prius indicem librorum & eorũdem capitum cum titulis ſeriatim ſubnotare.

PRAEFATIONIS FINIS.

❡EVANGELISTARII Marci Maruli, viri in Euangelicis literis exercitatiſsimi Liber I.quòd veriſſima ſint,certaq; fide amplectenda,quę Moſes & prophetæ, quæq; Chriſtus & Apoſtoli diuino afflati ſpiritu tradiderunt,edocens: aliaq; plura Chriſti pręclara complectens dogmata:quæ videlicet accommodatius ſub fidei titulo digeri viſa ſunt.

De fide deo præſtanda. Cap. I.

PRimus igitur ſperãdæ beatitatis gradus,fides eſt. Crẽdamus deo, credamus dei filio, & quicquid ſpiritu ſancto inſtructi diuini homines de iis,quæ nõ vidimus, nobis teſtati ſunt, indubitatæ credulitatis aſſenſu ſuſcipiamus. Vt iacto rectæ fidei fundamento, cæteras, quibus beata vita comparatur, virtutes ſuperædificare
poſſimus,& de nobis dici queat: beati,qui non viderũt Iohan.20.
& crediderunt. Vnde etiam ſacramentum corporis & ſanguinis ſui dominus ſub panis, viniq́ue ſpecie inſtituit:vt non quod cernimus, neque quod tangimus, ſed quod credimus,in terra adorãtes, hoc ipſum videre in cœlo mereamur,exultantes.Et quoniam vnus fidei noſtræ finis eſt,diuino frui conſpectu,conſulens nobis ipſe

Marc.1. ſaluator noſter ait: Pœnitemini & credite euangelio.
Tunc enim plurimum prodeſt euãgelii fides, cum nos deli ctorum, quibus deum, hominéſque offendimus, pœnitet. Idem alibi præcipit, dicens: Habete fidem dei.
Idem.11.
Qui fidem dei habent, hi non humanæ ſolertiæ callidè inuentis, argutéque concluſis credunt, ſed ſoli veritati diuinitus reuelatæ firmiter adhærent, humanam doctrinam diuinæ ſemper poſthabentes. Idcirco quidem & ad Samaritanam mulierem, id eſt, ad animam per fidem ſaluandam, ipſe veritatis magiſter Chriſtus
Iohan.4. dixit: Crede mihi mulier, quaſi diceret, mihi crede, qui dei ſapientia ſum, non philoſophis, qui humana ſapiunt, non poëtis priſcæ fatuitatis ſcriptoribus, qui in deorum vix numeranda multitudine delirant, neque Iudæis, qui trinitatem denegant, non intelligentes in vna, ſimplicique ſubſtantia perſonarum pluralitatem, quam & ipſe ſanctus propheta Dauid vidit, dicens: Di-
Pſal.109. xit dominus domino meo, ſede à dextris meis. Et alibi:
Pſal.42. Verbo dei cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum. Quod ſi rectè acciperent, etiam in veteribus ſcripturis myſterium ſanctæ trinitatis contineri faterentur, & nobiſcum ſimul ſentirent. Crede mihi, inquit. Diſtantiam quidam faciunt, inter credere deo, & credere in deum: vt credere in deum, ſit per fidem operari, & eius cui credimus, præcepta exequi. Hinc
Iohan.6. idem ait: Hoc eſt opus dei, vt credatis in eum, quem mi ſit ille. Prius tamẽ credimus, deinde operi accingimur: alterum ſine altero, nihil proficit ad ſalutem. Cæterũ, fieri ſolet, vt ad ſectæ huius profeſsionem accedentes, nonnihil ſuſpenſum animum primitus gerant. Deinde (ſi tamen dignoſcendæ veritatis propoſito hoc agunt) magis illuminati, nihil verius eſſe exiſtimant, quàm quod ſacrarum literarum monumentis contineri cognoſcunt. Qui ita in fide ſtabiliri cupiunt, omnes autẽ cupere debent, deo ſupplicent, & hominem illum imitentur,

tentur, qui in euangelio ait: Credo domine, adiuua incredulitatem meã, ſimul enim & credebat & quaſi incredulus nutabat. Et quoniam experimento iam didicerat, ſuam credulitatem omnino infirmam eſſe & imbecillam, niſi auxilio iuuetur diuino, à domino opẽ petiit, vt perfectius crederet. Porrò, qui iam de religione nihil dubitant, continuò de Iudæa ad montes transmigrare cupiunt, ad altiora virtutum culmina conſcẽdere nituntur, & credendo in filium, peruenire feſtinant ad patrem, ipſo filio dicente: Qui credit in me, non credit in me, ſed in eum, qui miſit me. Fide enim penetramus vſque ad inuiſibilia dei. Ne autem ipſum, qui eſt miſſus minus aliquid habere putares, quàm eum, qui mittit. Rurſum ait: Creditis in deum, & in me credite. Aequalem ſe illi teſtatur, dum eandem ipſe de ſe fidẽ exigit, quæ habetur de deo patre. Cui ſentẽtiæ & illud dictum congruit: Ego & pater vnum ſumus, non propter aſſumptam humanitatem, in qua minor ſum patre, ſed propter ſubſtantiæ vnitatem, in qua illi æqualis ſum. Cum ergo patris & filij & ſpiritus ſancti vnam eandémque deitatem confeſſi fuerimus, conſequens eſt, vt de ipſius filij doctrina nihil hæſitemus. Poſtquam autem omnes prorſus ambiguitatis tenebræ cordis latebras exceſſerint, tunc reliquum erit, vt nobis ad bene, beatéque viuendum & cupiditas accendatur, & detur facultas. Quod quidem futurum pollicetur dominus, dicens: Qui habet, dabitur ei, & abundabit: hoc eſt, qui habet fidem, merebitur gratiam, & fructibus exuberabit virtutum. Sic & luxurioſo, prodigóq; filio, poſt offenſam ad patrem reuertenti, petentíque veniam, non ſolum ignoſcitur, ſed etiã datur ſtola, vt veteri homine depoſito, nouũ induat: anulus in manu, vt iuſtitiæ operibus incumbat: calceamenta in pedibus, vt ipſe firmiter incedens, aliis quoque ſe itineris quo ad Chriſtum peruenitur, ducem præſtet: atq; alios doceat, quod ipſe

Marc. 9.
Iohan. 14.
Idem. 10.
Matth. 13.
Luc. 15.

Marc.1. ſaluator noſter ait: Pœnitemini & credite euangelio. Tunc enim plurimum prodeſt euãgelii fides, cum nos delictorum, quibus deum, hominéſque offendimus, pœnitet. Idem alibi præcipit, dicens: Habete fidem dei.
Idem.11. Qui fidem dei habent, hi non humanæ ſolertiæ callidè inuentis, argutéque concluſis credunt, ſed ſoli veritati diuinitus reuelatæ firmiter adhærent, humanam doctrinam diuinæ ſemper poſthabentes. Idcirco quidem & ad Samaritanam mulierem, id eſt, ad animam per fidem ſaluandam, ipſe veritatis magiſter Chriſtus
Iohan. 4. dixit: Crede mihi mulier, quaſi diceret, mihi crede, qui dei ſapientia ſum, non philoſophis, qui humana ſapiunt, non poëtis priſcæ fatuitatis ſcriptoribus, qui in deorum vix numeranda multitudine delirant, neque Iudæis, qui trinitatem denegant, non intelligentes in vna, ſimplicique ſubſtantia perſonarum pluralitatem, quam & ipſe ſanctus propheta Dauid vidit, dicens: Di-
Pſal.109. xit dominus domino meo, ſede à dextris meis. Et alibi:
Pſal.42. Verbo dei cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum. Quod ſi rectè acciperent, etiam in veteribus ſcripturis myſterium ſanctæ trinitatis contineri faterentur, & nobiſcum ſimul ſentirent. Crede mihi, inquit. Diſtantiam quidam faciunt, inter credere deo, & credere in deum: vt credere in deum, ſit per fidem operari, & eius cui credimus, præcepta exequi. Hinc
Iohan.6. idem ait: Hoc eſt opus dei, vt credatis in eum, quem miſit ille. Prius tamẽ credimus, deinde operi accingimur: alterum ſine altero, nihil proficit ad ſalutem. Cæterũ, fieri ſolet, vt ad ſectæ huius profeſsionem accedentes, nonnihil ſuſpenſum animum primitus gerant. Deinde (ſi tamen dignoſcendæ veritatis propoſito hoc agunt) magis illuminati, nihil verius eſſe exiſtimant, quàm quod ſacrarum literarum monumentis contineri cognoſcunt. Qui ita in fide ſtabiliri cupiunt, omnes autẽ cupere debent, deo ſupplicent, & hominem illum imitentur,

tentur, qui in euangelio ait: Credo domine, adiuua incredulitatem meã, ſimul enim & credebat & quaſi incredulus nutabat. Et quoniam experimento iam didicerat, ſuam credulitatem omnino infirmam eſſe & imbecillam, niſi auxilio iuuetur diuino, à domino opẽ petiit, vt perfectius crederet. Porrò, qui iam de religione nihil dubitant, continuò de Iudæa ad montes transmigrare cupiunt, ad altiora virtutum culmina conſcẽdere nituntur, & credendo in filium, peruenire feſtinant ad patrem, ipſo filio dicente: Qui credit in me, non credit in me, ſed in eum, qui miſit me. Fide enim penetramus vſque ad inuiſibilia dei. Ne autem ipſum, qui eſt miſſus minus aliquid habere putares, quàm eum, qui mittit. Rurſum ait: Creditis in deum, & in me credite. Aequalem ſe illi teſtatur, dum eandem ipſe de ſe fidẽ exigit, quæ habetur de deo patre. Cui ſentẽtiæ & illud dictum congruit: Ego & pater vnum ſumus, non propter aſſumptam humanitatem, in qua minor ſum patre, ſed propter ſubſtantiæ vnitatem, in qua illi æqualis ſum. Cum ergo patris & filij & ſpiritus ſancti vnam eandémque deitatem confeſſi fuerimus, conſequens eſt, vt de ipſius filij doctrina nihil hæſitemus. Poſtquam autem omnes prorſus ambiguitatis tenebræ cordis latebras exceſſerint, tunc reliquum erit, vt nobis ad bene, beatéque viuendum & cupiditas accendatur, & detur facultas. Quod quidem futurum pollicetur dominus, dicens: Qui habet, dabitur ei, & abundabit: hoc eſt, qui habet fidem, merebitur gratiam, & fructibus exuberabit virtutum. Sic & luxurioſo, prodigóq; filio, poſt offenſam ad patrem reuertenti, petentíque veniam, non ſolum ignoſcitur, ſed etiã datur ſtola, vt veteri homine depoſito, nouũ induat: anulus in manu, vt iuſtitiæ operibus incumbat: calceamenta in pedibus, vt ipſe firmiter incedens, aliis quoque ſe itineris quo ad Chriſtum peruenitur, ducem præſtet: atq; alios doceat, quod ipſe

Marc. 9.
Iohan. 14.
Idem. 10.
Matth. 13.
Luc. 15.

prius & didicerit & fecerit. Semper tamē meminerit, ad fidei perfectionem non, niſi deo adiuuante, ſe poſſe
Iohan. 6. peruenire, cum ſaluator dicat: Nemo poteſt venire ad me, niſi pater, qui miſit me, traxerit eum. Illi ad Chriſtum trahuntur, qui trahi volunt, quique orant vt trahantur. Nemo ſaluatur inuitus. Vt velimus, noſtrū eſt:
Iohan. 7. vt autem velimus & poſſimus, dei eſt. Si quis ſitit, inquit, veniat ad me & bibat. Sitiant igitur & eſuriant iuſtitiam, qui iuſtitiæ pabulo ſaturari volunt, & tunc demum ex abūdātia cordis os loquetur. Ipſe enim ſubiungit, dicens: Qui credit in me, ſicut dicit ſcriptura: Flumina de vētre eius fluent aquę viuæ. Quod exponēs Euāgeliſta, ait: Hoc autem dixit de ſpiritu, quem accepturi erant credētes in eum. Fidelis ergo Chriſtianus, veritatis & intelligētiæ impletur ſpiritu, quo iam plenus, ſaluberrimis vitæ præceptis incipit ſcaturire. Minimè quippe otioſi ſunt, qui diuino agūtur ſpiritu. Hic idem Chriſtum dominum in ſe manentem habet, di-
Iohan. 19. cēte illo: Manete in me, & ego in vobis. Et rurſum: Qui manet in me, & ego in eo. Quātum autem boni ex hoc cōſequamur, continuò declarat, dicēs: Hic fert fructum multum. Ne quis tamen quicquam ſuæ libertatis arbitrio magis, q̄ gratiæ tribuat diuinæ, ſubiunxit: Quia ſine me nihil poteſtis facere. Itaque vt poſsimus, vt valeamus ad vitæ melioris, perfectioriſque ſtatum peruenire, futuri ædificij fundamenta non alibi ponenda ſunt, quàm ſupra firmiſſimam petram Chriſtum, qui
Matth. 16. de ſemet loquens, ait: Et ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam. Quam petram ille, qui primus confeſſus eſt, Petri nomen accipere meruit, & inter apoſtolos tenere principatū. Hoc igitur quod Iudæis dictum
Iohan. 8. eſt: Si filij Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite, nobis
Geneſ. 15. quoq; dictum putemus: Credidit Abraham deo, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam. Fides ſola nunquam ei ad iuſtitiam reputaretur, niſi congruis fidei virtutum or-

namentis

namentis ſeſe excoluiſſet. Et hoc eſt quidem quod alibi ait dominus: Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & maiora horũ faciet. Maius enim eſt piè, iuſtéque viuere, quàm miracula facere, quæ etiam per impios quãdoque fiunt. Sed qui ex veritate eſt, inquit, audit vocem meam, hoc eſt, qui in me credit, qui ſum veritas, hic præceptis meis obtemperat, & me imitari pro viribus contendit.

Iohan. 14.

Iohan. 18.

De fidei conſtantia & virtute.

Cap. II.

Caeterum niſi rectæ religionis fides ſemel ſuſcepta conſtanter teneatur, virtutes quoque effluere ac diſſipari neceſſe eſt. Conuulſio quippe fundamento, quicquid ſuper ædificatum fuerit, corruet. Firma ſanè fides fuit cæcorum illorũ, qui increpiti, vt tacerent, magis clamabant: Domine, miſerere noſtri fili Dauid, Chananææ quoq; mulieris incõcuſſa permanſit credulitas: & quod credendo atque ſperando popoſcerat, perſeuerando impetrauit. Inuicta denique fuit ipſorum martyrum in credendo conſtantia. Cæde, vre, occide, inquiũt, cuncta quę homini inferri poſſunt tormẽta, prius in corpore noſtro perferemus, quàm Chriſtum negabimus. Hi ergo fuere, qui domum ſibi non in terra, ſed in cœlo ædificare volentes, fidei ſuæ fundamentum ſupra firmam petram poſuerant: atque ideo domus illa nec fluminis illiſione, nec validis ventorum flatibus potuit moueri. Sed hanc quoque in credendo conſtantiam à deo petendam eſſe docet dominus, dum ad Petrum conuerſus, ait: Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua. Stabilitæ autem in deo fidei quanta vis virtúſque ſit, quis explicet? Chananæa credens, reſponſum accipit: Fiat tibi ſicut vis, quod multo plus eſt, q̃ ſi audiſſet: Fiat tibi ſicut petiſti. Minus enim interdum petimus quàm volumus, ne impudens videatur petitio.

Luc. 18.
Marc. 10.
Matth. 20.
Idem. 15.

Luc. 22.

Matth. 15.

Iohan.8. Et illud profectò ad credulos eſt dictum: Cognoſcetis veritatem, & veritas liberabit vos. Caſſo nimirum labore tota gentilium philoſophorum ſchola deſudauit in quærenda veritate, quam ſola Chriſti aperuit fides. Fruſtra Romani liberos ſe eſſe iactitarunt, dum orbi terrarum dominarentur. Fidei enim Chriſtianæ veritas, verè liberos reddidit credentes, non potētiæ faſtus terrenæ. Sola quippe ex corruptibilibus incorruptos, & ex mortalibus facit immortales. Virtus etiam fidei in eo enituit, quòd ex tam infirmo principio tantū roboris concepit, vt humiles homines, pauperes, inermes, neque perſecutionibus neque cædibus cohiberi potuerint, quin longè latèque reuelatæ diuinitus veritatis

Pſal.18. verba diſſeminarent. In omnem terram exiuit ſonus

Matth.13. eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Hoc ſanè fuit granum illud ſinapis, quod minimū erat omnium ſeminum: poſtquam autem creuit, maius factum eſt omnibus oleribus: euaſit'que arbor grandis, in cuius ramis volucres cœli habitarūt. Nuſquam enim alibi cœleſtia contemplantium mentes iucundius conquieſcūt,

Matth.17. quàm in ipſa Euangelicæ doctrinæ lectione: Si habue-

Marc.4. ritis, inquit, fidem, ſicut eſt granū ſinapis. Ad naturam ſeminis referēdum eſt, ex quo fit arbor magna. Magna igitur fide opus eſt, vt magna operemur, & credentibus nihil impoſſibile ſit. Etenim perfectè credentes nihil inutiliter petent, ideo nec montes tranſtuliſſe feruntur, non quia nequiuerint, ſed quia nō expedierit. Non minus autem mirabile fuit, mortuos ſuſcitaſſe, quādoquidem fecerunt, quàm montes tranſtuliſſe: quod feciſſent, ſi vtile fore cēſuiſſent. Vnde alibi etiam domi-

Marc.9. nus ait: Si potes credere, omnia poſſibilia ſunt creden-ti. Sed videamus quænā ſint iſta omnia, quæ factu poſ-

Matth.8. ſibilia dicat. Centurionis fides ſeruum ſuum paralyticum ſanat, dum ipſe à domino audit: Vade, & ſicut credidiſti fiat tibi. Fides mulieris hæmorrhoiden patien-

tis,

tis,ipſam morbo liberauit: fimbriam tetigit ſaluatoris,nihil de omnipotentia eius hæſitans, & meruit audire:Filia,fides tua te ſaluam fecit.Fides leproſos mũdauit: & ei, qui reuerſus pro beneficio accepto gratias egit, dicitur:Surge,vade,quia fides tua te ſaluum fecit. Fides cæcum illuminauit,qui dum miſericordiam implorat vt videret, ſtatim audiuit: Reſpice, fides tua te ſaluum fecit, & confeſtim vidit, atque vt benefactori gratiam quam poterat,referret, ſequebatur illum, vt Euangeliſta ait,& magnificabat deum. Fides Iairi ſynagogæ principis, filiam eius mortuam vitæ reſtituit. Domino enim iubente vt ſurgeret, quæ iam exanimis plangebatur,viua in pedes ſe erexit.Fidei denique merito Martha & Maria Lazarum fratrem, quem mortuum ſepultũmque,& iam fœtentem fleuerant,iterum viuum receperunt,dicente domino.Qui credit in me, etiam ſi mortuus fuerit,viuet.Et rurſum:Si credideritis,inquit,videbitis gloriam dei.Præceſſit ergo fides & ſubſecutus eſt tam grandis miraculi effectus. Omnium tamen quæ per fidem Chriſti facta ſunt,quæq́ue fiũt, fiéntve, hoc maximum quidem eſt, quòd per eam ipſi credentes de mundi huius miſeriis ad cœleſtem transferantur beatitudinem,perpetuóque felices efficiãtur. Omnis,inquit,qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum, coram patre meo, qui in cœlis eſt.Si ergo in terra vt oportet crediderimus, illic certè in cœleſti gloria coronabimur, vt optamus. Beatus, inquit, qui non fuerit ſcandalizatus in me. Scandalizantur illi qui dubitant,nec ſatis credunt.Vnde Apoſtolus:Nos,ait,prædicamus Chriſtum crucifixum, Iudæis ſcandalum,gẽtibus autem ſtultitiam, ipſis autem vocatis Iudæis atque Græcis,Chriſtum dei virtutem & dei ſapientiam.Sed poſt Chriſtum quid quæſo beatius matre Chriſti? & ipſa tamen ideo beata prædicatur, quia de nuntio ſibi cœlitus allato nihil dubitauit, ſic

Luc. 7. Matth. 10. Marc. 8. Luc. 12. Idem. 7. 1. Cor. 1.

enim ſpiritus ſanctus per os Elizabet eius cognatæ ad
Luc.1. eam dixit: Beata quæ credidiſti, quoniam perficientur
ea, quæ dicta ſunt tibi à domino. Porrò ne quis quaſi
propinquæ ad propinquam dictum cauilletur, audiat
Iohan.5. ipſum dominũ dicentem: Amen, amen dico vobis, quia
qui verbum meum audit, & credit ei, qui miſit me, habet vitam æternã, & in iudicium non venit, ſed tranſit à morte in vitam. Vnde etiam latroni in cruce credẽti atque confitenti, reſpondit: Hodie mecum eris in paradiſo. In paradiſo vtique omnium bonorum pleno, & nulli vnquam obnoxio moleſtiæ, nulli querelæ, cũ iterum veritas dei dicat: Qui venit ad me, non eſuriet: & qui credit in me, non ſitiet in æternum, & paulo poſt:
Iohan.6. Hæc eſt, inquit, voluntas patris mei, qui miſit me, vt omnis qui videt filium, & credit in eum, habeat vitam æternam: & ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die, vt videlicet non ſolum in anima beatus ſit, ſed etiã in corpore. Atque vt ſe eſſe filium hunc, in quem credere oporteat, oſtenderet, poſtea intulit: Qui credit in me, habet vitam æternam. Præſentis temporis verbo vtitur, vt credentes, & ſecundum ea quæ credunt, viuentes, iam beatæ æternitati prædeſtinatos monſtraret. Ne autem minus rectè credendo, ab ipſa patris diuinitate filium ſeparemus Arrianæ impietati aſſentientes,
Iohan.17. alibi idem ad patrem conuerſus, dixit: Hæc eſt autẽ vita æterna, vt cognoſcãt te ſolum deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Pater igitur & filius, & vtrique communis ſpiritus ſanctus ſolus verus deus eſt, trinus in perſonis, vnus in ſubſtantia. Et ſi hoc credere vita æterna eſt, profectò qui ſanctæ trinitatis fidem non tenent, licèt vnum deum, vnum dominum & credant & prædicent, vitam æternam habere non poterunt.

De fide

De fide ſine operibus. Cap. III.

VT autem fides noſtra ex omni parte perfecta ſit, operibus compleatur iuſtitiæ. Vt quid enim euangelio credimus, ſi ſecundũ euangelium non viuimus? Quid Chriſtum confitemur, ſi præceptis eius non obedimus? Talis fides iuxta Iacobi apoſtoli ſententiam, mortua eſt. Mortui ſunt ergo illi, qui quod verbis credere ſe aiunt, factis non probant. De quibus dominus ait: Dicunt & non faciunt. Illis vtique comparandi, qui Chriſtum ſpinis coronatũ, genu flexo adorabant, non vt eum venerarentur, ſed vt deriderent. Vel etiam illis ſimillimi, qui eidem ſitiẽti vinum quidem porrigebant, ſed felle mixtum. Quare autem illi vinum illud guſtauit, & bibere noluit? quia licet diligat confitentium fidem, fidei tamen præceptis aduerſantes non recipit. Quamuis enim aliquis ad nuptias fidei inuitatus veniat, veſtem tamẽ nuptialem, hoc eſt, virtutum ornamenta non habens, de ædibus eliminatur, & (quod deterius eſt) manibus pedibúſque ligatis, proiicitur in tenebras exteriores: ibi erit (inquit) fletus & ſtridor dentium, vt diſcas eos damnãdos eſſe, qui vel per otium vel malitiã beatitudine fidelibus promiſſa ſe fecerint indignos. Quos etiam cum fatuis virginibus in euangelio conferre poſſumus. Virginitatem quippe fidei habent, quia ſyncerè credunt: ſed piæ rectæque actionis oleum, quo fides ipſa illuſtratur, non habent. Fruſtra itaque clamant, Domine domine, aperi nobis, ipſo domino aditum præcludente, ac reſpondente. Amen, amen dico vobis, neſcio vos. Quid quæſo infelicius, quid calamitoſius, & ab illo ignorari, qui ſolus nouit omnia? Illos autem neſcire dicitur deus, quos à ſe reiicit, & procul à beatorum repellit cõſortio. Vnde ait: Non omnis qui dicit mihi, domine domine, intrabit in regnum cœlorum: ſed qui facit voluntatem patris

Matth. 23. Matth. 27. Matth. 22. Matth. 25. Matth. 7.

Matth.7. patris mei qui in cœlis eſt, ipſe intrabit in regnum cœlorum. Nemo itaque ſibi de ſola fide plaudat: iuſtitiam iungat fidei, ſi vitæ æternæ pręmia conſequi deſiderat: alioquin ne miracula quidē aliquando feciſſe illi proderit, à quo abeſt iuſtitia. Ideo ſubditur, Multi dicent mihi in illa die, domine domine, nónne in nomine tuo dæmonia eiecimus? & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, quia nunquam noui vos, Diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem.

1. Cor. 13. Hoc idem Apoſtoli verba docent, dicētis. Si fidem habuero, ita vt montes transferam, charitatem autē non habuero, nihil ſum. Cæterum hoc quoque mali, credentibus & non operantibus contingit, quod cum ſeſe

Matth. 21. otio dederint, etiam fide deficere incipiant. Hoc in illa fici arbore apparuit, quæ quoniam fructibus carebat, maledicto domini arefacta, etiam folia quæ ſola habebat amiſit. Exiccato autem omni humore, nulli vſui apta niſi ignibus fuit. Ita nonnulli qui Chriſtiano cenſentur nomine, cum ſeſe ignauia corruperint, ſi quid Chriſtianitatis conceperant, totum conſumunt, æterníſq; ardoribus digni efficiuntur, cum infidelibus cruciandi, niſi pœnitentiam egerint, & ante vitam correxerint, quam iuſti iudicis ſententiam ſubire cogantur. Sed ſi neque fides actionibus bonis carēs à morte liberat, quanto damnabiliorem putabimus perfidiam.

De perfidia. *Cap.* IIII.

NVnc ergo quam pernicioſum ſit, ab euāgelica veritate diſſentire, ipſorum euāgeliorum teſtimoniis probare conabimur, vt cum aduerſariorum mens pertinacior nullis argumētis flecti queat, ſaltem noſtri ea ſecum conſiderantes, in propoſito fidelis profeſſionis intentius perſeuerent, fortiúſque ſtabiliātur.

Marc. 16. Qui non crediderit, inquit, condemnabitur, ne videlicet bona conſequatur fidelibus promiſſa, ſed pœna in-

fidelibus propoſita puniatur. Pœnæ autem vel maxima pars erit, meminiſſe æternæ beatitudinis quā amiſerunt, minas domini contemnendo, dicentis. Qui me erubuerit & meos ſermones, hunc filius hominis erubeſcet, cum venerit in maieſtate ſua & patris & ſanctorum angelorum. Et iterum: Qui negauerit me, inquit, coram hominibus, negabitur coram angelis dei. Hoc ipſum eſt, quod de illis, qui inuitati venire neglexerāt, dixit: Nemo virorum illorum, qui vocati ſunt, guſtabunt cœnam meam. Et cum ſummi boni participes eſſe nullo modo poſſunt increduli, additur dolori cumulus, quod continuò poſt vitæ huius finem, ſummum malum ſubire cogantur. Hoc quoque tibi indicat ille in euangelio, qui non habens veſtem nuptialem, id eſt, fidei lauacro carens, non ſolum propellitur è conuiuio, ſed etiam ligatis manibus ac pedibus, in tenebras mittitur exteriores. Væ etiam illi dicitur, quo fide aduerſante, fideli alicui ſcādalum oritur: & melius cum ipſo actum iri, ſi molari lapide ad collum alligato, in mare proiiciatur. Etenim remiſſior pœna eũ manet, qui per incredulitatem ſe ſolum perdit, & peruerſa ſuaſione alios non inquinat. Quamuis autem leuius crucietur, æternæ tamen morti, ſicut & illi, qui alienæ ſubuerſionis authores ſunt, obnoxius eſt. Si non credideritis (inquit) quia ego ſum, in peccato veſtro moriemini. Quid ſit ita mori, Iohannes in Apocalypſi oſtendit dicens, Timidis, & incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idololatris, & omnibus mēdacibus, pars illorum erit in ſtagno ardenti igne & ſulphure, quod eſt mors ſecunda. Qui ergo in peccato incredulitatis moriuntur, inferni ardoribus traditi ſunt. Hoc vt magis manifeſtum faceret dominus, ait: Si quis in me non māſerit, mittetur foras ſicut palmes, & areſcet, & colligent eum, & in ignē mittent, & ardet. Tritici præterea & zizaniorum parabola, diſtantiam fidelis

Luc. 9. Idem. 12. Idem. 24. Matth. 22. Luc. 17. Apoc. 21. Iohan. 15.

Matth.13. delis & infidelis demonſtrat, dicente domino: Colligite primùm zizania,& alligate in faſciculos ad comburendum: triticum autem congregate in horreum meum. Alteri ergo in ignẽ proiicientur, alteri ad vſum domini in theſauris cœleſtibus tranſlati ſeruabuntur. Quamobrem de nobis ſolicitus ſaluator noſter, vt hæreticorum doctrinam deuitemus, hortatur & ait: Idem.16. Cauete à fermẽto phariſæorum & ſadducæorum. Parum enim fermẽti, vt Apoſtolus inquit, totam maſſam corrumpit. Idem rurſum ait: Videte ne quis vos ſeducat. Multi enim venient in nomine meo, dicentes quia ego ſum, & multos ſeducẽt. Cum hæreticis igitur & bonarum mentium ſeductoribus, pernicioſa eſt conuerſatio. Si quos ergo diuinitati Chriſti derogare videris, eos non Chriſtianos eſſe exiſtima, ſed Antichriſtos: nõ minus execrãdos illos, qui in domo Caiphæ in eum ſpuere, Marc.14. & faciem eius velare, quíque caput ipſius & ſpinis compungere, & arundine auſi ſunt verberare. Nã Chriſti caput deus, Chriſtus autem caput noſtrum eſt. Rurſum, ſi quem circa humanitatem eius errare ſenſeris, eum ſic exiſtima, quaſi qui ipſum veſtibus exuat, & nudum extentúmq; affigere cruci non dubitet. Talis Ma- Hæretici. nichæorum fuit impietas, qui Chriſtum non ex virgine natum dicebant, ſed tantummodo in phantaſmate viſum. Horum profectò & his ſimilium fugiendum eſt conſortium. Sunt enim in pellibus ouium lupi rapaces, dũ ſimulatione credulitatis fidelibus inſidiantur. Sunt abominatio deſolationis ſtans in loco ſancto. Fingunt enim ſe cum eccleſia Chriſti ſentire, & tamen malignæ argumentationis machinis eam deſtruerę & euertere conãtur, & ſancta eius prophanare. Malè interpretantur ſcripturas, diuerſíque ſenſus dogmata conſcribũt, & ſe veritatis aſſertores eſſe prædicant, vt Iudam imitati oſculo Chriſtum prodant, & ſpongiam fellis calamo impoſitam ori eius offerant, illis ipſis qui olim hoc

egerunt,

egerunt, deteriores. Si quid eos petieris, porrigent tibi pro pane lapidem, pro piſce ſerpentem, pro ouo ſcorpionem, pro bono videlicet malum, pro veritate mendacium, pro antidoto venenum. Quo autem facilius illos declines, audi dominum dicentem: Ex fructibus eorum cognoſcetis eos. Matth. 7. Aut enim terrenarum rerum ſtudioſi, cœleſtia contemnũt, otioſiq́ue in foro negotiantur, Matth. 8. & in vinea domini operari nolunt: aut voluptatibus & impudicitiæ ſeruiunt, porcis illis ſimiles, qui receptis intra ſe immunditiæ ſpiritibus, in profundum maris præcipites iere, aut auaritiæ ſtudent, cum Iuda vendentes dominum, & cum cuſtodibus accepta pecunia, negantes eius reſurrectionem, aut de omnibus dubij atque animo ſuſpenſi, nihil affirmare audent, quibus dicitur: Quare timidi eſtis, necdum habetis fidẽ? Marc. 4. aut procaces ſunt, vt illi qui prætereuntes Chriſtum in crucẽ pendentem blaſphemabant, aut iniqui & in omne ſcelus proni, ſatanæ primogeniti, quibus dicere poſſis: Vos ex patre diabolo eſtis, aut prorſus in errore ita obdurati, vt nec ratione, nec authoritate, nec miraculis moueantur, facti lapides, in quibus ſemen verbi dei areſcit, & ſpinæ, in quibus pręfocatur, & via in qua cõculcatur, quibus dominus ait: Quod ſcimus loquimur, Iohan. 3. & quod vidimus teſtamur, & teſtimonium noſtrũ non accipitis. Hi ſunt qui lapides cordis ſui tollunt, vt his obſtinationis telis Chriſtum repellant, & ipſe abſcondit ſe, ne quando veritatem agnoſcant, qui mendacio iam occalluerunt, quibus ſi ipſe ſua voce dixerit: Ego ſum, retrorſum abibunt, & in eodem corruent luto vitiorum, quo tam nequiter infecti ſunt. Et quoniam occæcauit eos ipſa animi malignitas, cum etiã ab aliquo fideli doctore quæ vera ſunt audierint, non ſatis intelligunt, & tenebris repleti, lucis diſciplinam ſuſcipere nequeunt. In tenebris ergo & in vmbra mortis ſedent, & diligunt magis tenebras quàm lucem, quibus ait dominus:

Iohan.33. minus: Queretis me, & non inuenietis. Quærẽtes quippe eum in ſcripturis, dum ſanæ intelligentiæ ſenſum peruertunt, minimè ipſum inueniunt, terrenarũmque rerum impediti curis, cœleſtia capere nequeunt, mundũmque magis quàm mundi dominum diligentes, non iam mundani, ſed mundus appellantur, domino ita de illis ad patrem dicente: Pater, iuſtè mundus te non cognouit. Huius mundi dominus, diabolus eſt. Apoſtolus
Epheſ.6. enim cum de diabolo loqueretur: Princeps mundi huius, inquit, & ne incertum eſſet de quo mundo diceret, addidit: Mundi tenebrarum harum. Ille itaque qui pertinaciter errat, & mundus tenebrarum eſt, & diaboli ſeruus. Dei creatura es ô homo, dei iuris es, cur auerteris ab eo cuius es, & illi te tradis cuius non es? Dictũ eſt: Date deo, quæ dei ſunt: & tu quæ dei ſunt, porrigis diabolo. Quid tunc dicturus es, cum ipſum, cuius doctrinam contemnis, te iudicantem videris, tibíque
Iohan.1. dicentem videris, tibíque dicentem audieris, In propria veni, & mei me non receperunt? Qua fronte, qua fiducia tunc rogabis vt ipſe te recipiat, quem omnino negare nõ poteris, abs te receptum non fuiſſe? Quid de illorum incredulitate dicam, qui ne miraculis quidem
Iohan.10. mouentur, quos tamen admonens dominus, ait: Si mihi non vultis credere, operibus credite, quæ ſi ab homine fieri nullo modo poſſunt, cur nõ creditis in me aliquid eſſe ſupra hominem? Cæci vident, claudi ambulant, leproſi mundantur, mortui reſurgunt: & vos me hominẽ eſſe confitemini, deum negatis. Talia & ab hominibus facta ſunt inquiunt: ſed qui hoc fatentur, nónne verius dicerẽt non ab hominibus, ſed per homines facta fuiſſe, ſi conſiderare vellent, in cuius nomine, quo inuocato facta ſint? Quod ſi hæc miracula, vt debent, facta eſſe à deo credunt, & per quos ea ipſe fecerit, veraces & ſanctos fuiſſe non negãt, dicant, quis vnquam illorum, ſe vel deum, vel dei filium eſſe confeſſus ſit? Et ſi eum ſe

eſſe

eſſe Chriſtus affirmauerit, cur eius verbis fidem non præſtant, cum etiam ipſi homines, quibus talia agendi data fuit poteſtas, in nomine Chriſti ea ſe egiſſe nunquam diſſimularint? Quibus certè ſi crederent, & in Chriſtum, qui ab iiſdem prædicatus eſt, crederēt. Porrò cùm nec operibus volunt credere, audiant inclamātem: Væ tibi Corozain, væ tibi Bethſaida: quia ſi in Tyro & Sidone factæ fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitētiam egiſſent. Veruntamen dico vobis, Tyro & Sidoni remiſſius erit in die iudicij, quā vobis. Tyrus & Sidon ciuitates idololatræ erant, vitiiſque deditæ: & tamen his acerbius punientur illi, qui cum per inuocationem Chriſti non pauca prodigia facta viderint, Chriſtum non vt deum recipiunt, & minus aliquid patre affirmare non dubitant. Matth. 11.

In illos qui de miraculis, quæ ſcripta ſunt, dubitant. Cap. V.

SVnt qui ſigna illa quidem facta fuiſſe legunt, ſed an verè facta fuerint, animo ſuſpenſi ſunt, ac ſimile aliquid ſuis ipſi oculis intueri, ſpectaréque affectant. Quibus reſpondens dominus, ait: Generatio praua & adultera ſignum quærit. Et quoniā qui dubitant, indigni ſunt, vt tale aliquid cernant ſignū, inquit, non dabitur ei, niſi ſignum Ionæ prophetæ. Quæri poteſt, cur dictum ſit: Et ſignum non dabitur ei, cum Iudæis incredulis multa ſigna data fuerint? Sed qui ſigno, id eſt, miraculo dominicæ reſurrectionis, cuius typus Ionas fuit, non crediderunt, quod maximum erat, multo minus aliis non ita magnis credere poterant. Maius eſt enim ſemet à morte reuocare ad vitam, quàm alios ad vitam incorruptibilem atque immortalem, quàm ad corruptibilem atq; mortalem. Non eſt ergo eis datum ſignum efficacius ad credēdum Chriſto, quàm ipſa reſurrecti-

ſurrectio Chriſti, quam tamē ſubornatis per largitionem cuſtodibus, denegare conati ſunt. Eorū perfidiam imitantur, qui miracula ipſi cernere quærunt, & de illis quæ in Euangelio recenſentur, dubitant. Phariſæis quoque & ſadducæis infidis comparandi, qui de cœlo ſignū ſibi oſtendi petierunt, non ſatis habentes ea, quæ facta coram ſe in terra viderant. Iure igitur ac meritò talibus exprobrauit dominus, dicens: Niſi ſigna & prodigia videritis, non creditis. Et ſi non credideritis, inquit, quia ego ſum, moriemini in peccato veſtro. Mori autem in peccato, vt ſuprà oſtendimus, omni alia morte peius eſt. Qui dubitat, Chriſti aduerſarius eſſe conuincitur, ipſo dicente: Qui non eſt mecum, contra me eſt. Petrus dubitando cœpit mergi, diſcipuli non potuerunt eiicere dæmonium. Zacharias factus eſt mutus, & hi quidem quod dubitando amiſerant, credendo recuperarunt. Tu quoque niſi dubitare deſieris, non poteris euitare dæmonum dolos, nec loqui ea quæ tibi ſaluti eſſe poſſent, nec iam emergere de abyſſo inferni, ſi modo cum corde iſto dubio tibi decedere cōtigerit. Quòd ſi cum Thoma hactenus dubitaſti, iam & cum eodem credens Chriſtum confitere, dicens: Dominus meus & deus meus. Alioqui ne illa quidem, quæ bene egeris, prodeſſe tibi poterūt ad ſalutem. Niſi enim firma petra, quæ eſt Chriſtus, fundamentum tui ædificij fuerit, quicquid operis extructum erit, corruet. Vt autem operis tui labor non ſit irritus, crede deo, non hominibus: apoſtolis, non philoſophis: eccleſiæ dei, non diaboli ſynagogæ, cum filius dei dicat: Omnis plantatio quam non plantauit pater meus cœleſtis, eradicabitur, hoc eſt, omnis religio, omne dogma, quod alio præterquam deo authore inductum fuerit, diu ſtare non poterit.

Matth. 16. Iohan. 4. Idem. 8. Matth. 12.

De eccleſia fide fundata. Cap. VI.

PEr hanc ergo fidem diuinitus nobis reuelatã ædificata eſt eccleſia ſupra firmiſſimã petram Chriſtum, dei filium, dominum noſtrum. Si fideles ſimus ipſi ſanctæ dei eccleſiæ, cuius caput eſt Chriſtus, membra corporis Chriſti ſumus. Qui autem non credit eccleſiæ, nec poteſtati eius ſubiicitur, ille abciſus & abiectus eſt, atque cum mortuis computatus, niſi fortè pœnituerit eum erroris, ac rurſum per fidem iunxerit ſe eccleſiæ, mandatâque eius perfecerit. Solo enim fidei glutino corporis huius membra ferruminãtur, ſpe firmantur, charitate perficiũtur. Igitur quicquid catholicæ apoſtolicæ'que eccleſiæ recepit authoritas, & te illud citra omnem cordis hęſitationem recipere oportet, & quicquid ſeruãdum conſtituit, obſeruare: ſi cum Chriſto viuere mauis, quàm cum infidelibus interire. Eccleſia nauis illa apoſtolorũ eſt, quæ fluctibus & procellis multarum hæreſum inquietabatur, ſed dum fideles in remigando laborarent, hoc eſt, in tuenda defendendáque veritate fatigarentur, ope adiuti diuina, ſuperiores euaſere. Suſcepto enim Ieſu in naui, ceſſauit ventus: & turbines errorum diſſipati ſunt. Sed obſerua quòd ad laborãtes venit Saluator, non ad deſides & pigros, & à iuſtis operibus otioſos. Qui ergo quod per ſe facere poteſt, non omittit, facile impetrabit, vt etiam illa, quæ per ſe facere nequit, efficiat. Porrò prima ab initio eccleſia illa in euãgelio parabola eſt. Homo plãtauit vineam, id eſt: deus pater domum Iſraël: circundedit eam ſepe, cuſtodia muniuit angelorum: poſuit in ea lacum ſiue torcular, id eſt, legem præceptis vitæ redundantem: ædificauit turrim, id eſt, templum. Turris quippe arx eſt vrbis, ita oratoria nobis munimenta ſunt, ad quæ confugientes, carnis dæmonũmque impugnationes minus timemus, orationis armis accincti, &

Marc. 6.

Luc. 20.

cœleſtis cõtemplationis fide profecti. Sequitur, Et peregre profectus eſt, non diſcedendo, ſed permittendo, vt in vtranque partem libera ſit operandi facultas. Miſit deinde ſeruos ad fructus vineæ colligendos. Miſit enim prophetas, qui mandatorum dei obedientiam exigerent, ſed agricolæ, id eſt, Iudæi proterui, & nullius bonæ diſciplinæ patientes, nec dei ſui nuntiis pepercerũt alium afficiendo verberibus, vt Micheam: alium vulnerando ac perimendo, vt Iſaiam, Ieremiam, Zachariam, & alios non paucos prophetas, neminem prorſus vitiorum ſuorum reprehẽſorem æquo animo tolerantes. Poſt prophetas miſit filium ſuum chariſsimum & vnigenitum, dicens: Reuerebuntur filium meum, non quia ignoraret quid facturi eſſent, ſed innuens quid facere deberent. At illi, Hic eſt hæres, inquiunt, venite, occidamus eum. Occiderunt, & eiecerũt extra vineam, id eſt, extra Hieruſalem. Extra ciuitatem enim crucifixerunt dominum Ieſum, vel extra vineam, extra Iudæorum eccleſiam, vt ab ipſis eiectus, exciperetur colẽdus à nobis. Sequitur enim, Quid ergo faciet dominus vineæ? Malos malè perdet, & vineam locabit aliis, hoc eſt, omnibus in Chriſtum credentibus, tam gentibus quàm Iudæis, veteribus noua copulans. Chriſtus lapis angularis, illa implens, & iſta inchoans. Veruntamen quantum interſit inter eccleſiã & ſynagogam, ipſa nominum interpretatio declarat. Synagoga Græcè, Latinè congregatio dicitur. Eccleſia autem conuocatio interpretatur. Hæc propria naturæ rationalis, illa etiam ad pecudes pertinet. Itaque eccleſiæ ſicut magis ſingulare nomen, ita dignitas maior & gratia plenior. Hæc ergo ciuitas illa, in quam mittuntur apoſtoli, vt domino parent paſcha, hoc eſt, cibum de quo ipſe ait: Caro

Marc. 14.

mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus. In eccleſia quippe carni & ſanguini domini cõmunicamus,

Luc. 19.

accedentes ad cœnaculum grande ſtratum, id eſt, ad altare

tare nomini eius cõſecratum, vt non noſtro, quod exiguum eſt, ſed Chriſti meritò vitam cõſequamur æternam. In eccleſia deo preces offerimus, dicente domino: Domus mea, domus orationis eſt. In eccleſia per baptiſmum renouamur, & encænia facimus, dum nouum hominem induimur, qui ſecundum Chriſtum natus eſt. In eccleſia peccatorum nobis vincula relaxantur. Hæc eſt enim ſtabulum illud, in quod homo à latronibus in via vulneratus, curandus infertur. In eccleſia laborãtium, in cœlo requies eſt, quibus dicitur: Vos autem contriſtabimini, ſed triſtitia veſtra vertetur ĩ gaudiũ. Eccleſia eſt ergo mulier parturiẽs, quæ (vt in euangelio ſcriptum eſt) triſtitiam habet, quia venit hora eius: cũ autem peperit puerum, iam non meminit preſſuræ, propter gaudium, quia natus eſt homo in mũdum. Triſtitiâ quidem afficitur, dum perſecutiones tolerat, ſiue corporis, ſiue animi: ſed cũ ab imis ad ſuperna ſe transfert, tanto perfunditur gaudio, vt præcedentis anguſtiæ prorſus obliuiſcatur. Quia natus eſt homo in mundum, hoc eſt, quia filij eccleſię iam immortalitatis natiuitate lætantur, tranſlati de mundo iſto corruptibili ad mundum incorruptionis, & de terreno habitaculo ad cœleſte regnum. Cuius immenſam & ineffabilem gloriam nunc in eccleſia laboribus occupata conſtituti, cogitatione comminiſcimur, dum ſolennia ſacra celebramus. Mariam imitando, quæ ſedens ad pedes domini, ſermonum eius dulcedine paſcebatur, vt cum ipſa poſtea dicere poſſimus: Vidi dominum, & hæc dixit mihi.

Iohan.10. Luc.10. Iohan.16. Luc.10.

In eos, qui in eccleſia nequiter ſe habent. Cap. VII.

CAeterum meminiſſe debemus, illis in eccleſia non eſſe locum, qui terrenis intenti negotiis, corpus non animum in eam afferunt, nec tunc quidẽ va-

nis colloquiis & nugis inutilibus abſtinentes, iociſque & riſu, cum à ſacerdote diuina peraguntur. Sciant eos minus fortaſſe culpabiles fuiſſe, qui domini flagello e-
Iohan.2. iecti fuere de templo, dicentis: Nolite facere domum patris mei, domum negotiationis. Illi verò eam latronum ſpeluncam faciunt, qui ineffrenatæ libidinis ardore, nulla loci aut ſacrificiorum habita ratione, pudicitiæ inſidiantur alienæ, vel oris nutu, vel oculorum nictu, vel impudenti aliquo verborum prolatu. Melius cum iis ageretur, ſi nunquã domum dei adiiſſent, quàm vt ingreſſi, ſic in ea, quaſi in proſtibulo, verſari non dubitent. Deterius tamen adhuc peccant, qui ea mẽte illuc conueniunt, vt ſimpliciorum fidẽ pernicioſis quæſtionibus peruertant, zizania ſuperiaciẽtes, vbi ſatum
Iohan.18. eſt triticum. Hi ſcindunt tunicam domini inconſutilem, eccleſiæ turbantes vnitatem, ſe'que ipſos deprauato ſcripturarum ſenſu in errorem implicantes. Longè ſeſe ab his faciat, qui matris eccleſiæ, cuius Chriſtus ſponſus eſt, filius eſſe deſiderat.

De lege & Euangelio. *Cap.* VIII.

Luc.18. Eccleſiæ vero ſanctæ fortiſſimi parietes ſunt Lex & Euangelium. Nihil enim (vt Apoſtolus ait) ad perfectum adduxit Lex. Ille qui Chriſto domino legis præcepta ſe cuſtodiſſe dixerat, audit vnũ ſibi adhuc deeſſe, vt bonis quæ habebat, in vſus pauperũ diſtractis, cœleſtes diuitias parare ſibi maturet. Hoc ergo legi deeſſe apparuit, vt terrenarum rerũ cura contem-
Luc.16. pta, cœleſtibus tantum bonis comparandis inhiemus. Lex enim & prophetæ vſque ad Iohannem, quia illi præſentem tantummodo felicitatem obſeruatoribus legis promittebant. Iohannes autem primus regnum
Matth.11. cœlorum cœpit euangelizare. Atque ideo dicitur: A diebus Iohannis vſque nunc regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Tunc enim primũ vim

intulimus

intulimus cœleſti regno,cũ pro nobis pugnante Chri-
ſto,victus eſt ille, qui omnes ab Adam deſcendentes ob
delictum vinctos tenuit. Diſce tamen quòd violẽti ra-
piunt illud,non ignaui,nec qui à vitiis ſuperantur, ſed
qui his repugnando victores euadunt. Nullibi autem
certior vincendi ſpes, quàm in euangelio, in quo cer- Iohan.1.
tantibus ſuffragatur gratia. Quia lex per Moſen data
eſt,gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Hoc
certè optimum vinum in fine conuiuij reſeruauit no-
bis benigniſsimus ſponſus,cui dicitur: Tu autem ſerua- Idem.2.
ſti bonum vinum vſque adhuc,id eſt, vſque ad ſextam
ætatem,quam ſex hydriæ figurabãt. Prima enim ætas Aetas I.
fuit ab Adam vſque ad Noë:ſecunda, à Noë ad Abra- II.
ham:tertia,ab Abraham ad Dauid:quarta,à Dauid ad III.
tranſmigrationem Babylonis:quinta, à trãſmigratio- IIII.
ne ad Iohannem:ſexta, à Iohanne vſque in finem ſecu- V.
li.In hac igitur poſtrema ætate,in qua nos ſumus,aquę VI.
verſæ ſunt in vinum,quia ſcripturarum literalis intel-
ligentia,allegorici ſenſus recepit ſaporem.Iam de ple-
nis hydriis haurimus Chriſti myſteria, quæ diu ſub
verborum velamento latuerant, & tunc quidem gra-
num ſinapis minimum erat,quod poſtea acceptum ho- Luc.13.
mo miſit in hortum ſuum, & creuit,& factũ eſt in ar-
borem magnam.In omnem enim terram ſparſit ſe ve-
ri dei ſonus, qui prius Iudææ tantum finibus arctaba-
tur.Et volucres cœli, inquit, requieuerunt in ramis e-
ius. Illis quippe in euangelio iucũda quies eſt,qui ſpem
ſuam de terra tollentes,in cœlo collocant,neque quic-
quam de promiſſionibus Chriſti, dubitãtes,aiunt:Ser- Iohan.7.
mo tuus veritas eſt. Cauent itaque à fermento phari- Luc.13.
ſæorum,quod eſt pernicioſa hæreticorum doctrina, &
ei fermento penitus inhærent, quod acceptum mulier
abſcondit in farinæ ſatis tribus,hoc eſt,ad illam intel-
ligentiam doctorum tota credulitate accedunt: quam
approbauit eccleſia, triplicique ſenſu diſtinxit, hiſto-

rico, morali, ſpiritali: donec fermentetur totum, donec totum ſanè rectéque intelligatur, ita vt nullus errori ſuperſit locus. Cæterùm licet præferamus euāgelium legi, vtriuſque tamen vnum authorem deum cōfitemur, vtramque approbamus. Nec ſolui legem per euangelium dicimus, ſed adimpleri: in illa figuras eſſe, in hoc veritatem: in illa promiſsionem, in hoc perfe-
Luc. 16. ctionem. Facilius eſt, inquit, cœlum & terram præterire, quàm de lege vnum apicem cadere. Quicquid ergo ceremoniæ, ſacrificia, prophetæ futurum nuntiabant: partim impletum eſt in primo Chriſti aduentu, partim in ſecundo implēdum expectamus, ne quis fruſtra aliquid ſcriptum aut ſignificatū putet. Quicquid autem in lege ad vitæ, morumq́ue inſtitutionem ſpectat, ſicut veteribus, ita & nouis hominibus eſt obſeruandum, & cum euangelio communicandum, ac de vtriuſque ſcripturæ moralibus præceptis cum Pſalmi-
Pſal. 118. ſta dicendum: Eloquia domini eloquia caſta, argentum
Ibidem. igne examinatum, probatum terræ, purgatū ſeptuplum. Nihil eſt his precioſius, nihil ſuauius. Quod idem tibi teſtatur ad dominum, dicēs: Bonum mihi lex oris tui, ſuper milia auri & argenti. &, q̃ dulcia, faucibus meis eloquia tua, ſuper mel ori meo. Nihil ita ſedat iracūdiam, moderatq́ue affectus, & in viam æqui honeſtiq́; animum dirigit. Pax multa, inquit, diligentibus legem tuam, & non eſt illis ſcandalum. Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen ſemitis meis. Multa quidem & ipſi ſapientiæ profeſſores philoſophi ad componendos animi mores verè, rationabiliterque præceperunt, ſed cum diuinis humana conferri nequeunt. Potentius iſta influunt, ſi fideliter ſuſcipiantur, efficacius mouēt, tenacius hærent, fœcūdius fructificāt, felicius ad opta-
Luc. 10. tum prouehūt finem, & cum incommutabili bono nos
Luc. 22. coniungunt. Vetus igitur, nouaq́; lex, duo denarij ſunt ſtabulario dati, id eſt, eccleſiæ præſidi, vt his peccato-

rum noſtrorum vulnera curentur. Sunt etiam duo gladij, quos in medium proferentibus apoſtolis, ſatis eſſe dixit dominus, cum vtriuſque teſtamenti doctrina ſatis, ſuperque ſit aduerſus quaſque repellendas diaboli inſidias, ac prauas ab animo abſcindendas cupidines. Vetus tamen teſtamentum fuit Agar ancilla in ſeruitute generans, & nouum Sara liberæ prolis mater, qua libertate donauit nos Chriſtus. Ideóq; dominus quinque panes hordeaceos turbæ dedit ſeruili, veluti quinque libros Moſi. Nos autem pane qui de cœlo deſcendit, veſcimur, vt cum eodem qui nos liberauit, aſcendamus in cœlum. Deniq; legis paſcha cum lactucis agreſtibus, quæ amariſsimæ ſunt, comedebatur. At in euangelio pars piſcis aſſi cum fauo mellis domino à mortuis reſurgenti offertur, vnde Apoſtolus clamat, dicens: Si conſurrexiſtis cũ Chriſto, quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram.

Galat. 4.
Luc. 24.
Coloſſ. 3.

In contemptores legis uel Euangelij.

Cap. IX.

SEd neque legis contemptoribus impune erit, cum diuinus ſermo dicat. Qui declinat aures ſuas ne audiat legẽ, oratio eius erit execrabilis. Fruſtra enim deum precatur, qui dei iuſſa parui æſtimat. Hoc idem per Ieremiam ſpiritusſanctus affirmat, dicens. Ecce ego adducam mala ſuper populum iſtum, fructum cogitationum eius, quia verba mea non audierunt, & legem meam proiecerunt. Poſthæc denuntiat illis captiuitatem futuram, vt qui ad legis præſcriptum ſponte ſeruire deo neglexerunt, inuiti ſeruiant inimicis dei gentíque infideli. Et ſi talia legis præuaricatoribus debẽtur, quanto magis aduerſus euangelij ſui irriſores indignatio deſæuiet Chriſti? Horum autem qui euãgelium deſpicere videntur, tria genera ſunt. Alij quippe ne audire quidem volunt diuinos, qui in eccleſia recitantur

Prouerb. 28
Iere. 6.

ſermones. Alij autem audiunt, ſed quæ præcipiũtur, ea exequi aſpernantur: alij verò magis temerario auſu ita audiunt, vt ea econtrario arguere præſumant: & veritatis verba, quæ non intelligũt, peruertere aliquo modo conantur. De primis conqueritur dominus, ad eoſ-
Iohan. 8. dem dicens, Quare loquelam meam non cognoſcitis? quia non poteſtis audire ſermonem meum. Et, vt oſtenderet eos, qui audire diuina dedignantur, ex parte diaboli eſſe: Qui ex deo eſt (inquit) verba dei audit, propterea vos non auditis, quia ex deo non eſtis. Hi ergo & ſurdi ſunt & muti, cum nec aures accommodent eccleſiæ doctoribus, nec quicquam tale aliquando loquantur. Qui niſi cõuerſi poſtremò ſeſe offerãt Chriſto, ita vt ipſe digito tangat eorum aurem, & ſaliua palatum, nunquam ſanitatem conſequentur, ſemper ad ea quæ
Marc. 7. ſalutis ſunt, ſurdi & muti erunt: atque vt ita etiam ad malum ſicut ad bonum ſurdi & muti forent, ſed vt deterius peccẽt, & læuam aurem habent, qua ea, quæ carnis ſunt, auidiſſimè audiant: & ſiniſtram linguam, qua vel nugas garriãt, vel alios infament, vel proximo maledicant. Quod niſi tandẽ ad Chriſtum adduci ſe permiſerint, qui labefacta ſolo verbo inſtaurat, quis eos curare poterit? De iſtis, vt reor, prophetauit Apoſtolus,
2. Ti. 4. cum diceret: Sanam doctrinam non ſuſtinebunt, ſed ad ſua deſideria coaceruabũt ſibi magiſtros prurientes auribus, & à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertẽtur. Sunt quippe in his plurimi, qui pudendis gentilium poëtarũ cantibus tota die operam impendunt, & ne horam quidem diuinarum in eccleſia recitationum vacare auditionibus queunt. Transeamus ad eos, quos auditores tantũ & non factores ver-
Luc. 6. bi eſſe diximus: de quibus domini ſentẽtia eſt. Qui audit & non facit, ſimilis eſt homini ædificãti ſuper terram ſine fundamẽto, in quam illiſus eſt fluuius, & continuò cecidit, & facta eſt ruina domus eius magna. Audire

dire enim & nolle facere, deficere eſt. Deficiens autem & ſe ſibi non reſtituens, quotidie deterior fit, patétque omnibus diaboli inſidiis, nulla circunſpectę mẽtis virtute munitus: tantóque facilius ſupplantatur, quanto ſe putat magis tutum. Nam ſicut arborem ventorum pulſatam procellis ruere neceſſe eſt, cuius radix vitioſa fuerit, ita illum labi quoties voluptatũ illecebris prouocabitur neceſſe erit. Neque minus in iſtos qui facere nolunt, quàm in illos qui audire negligunt: exclamant prophetæ, apoſtoli, euãgeliſtæ, omnes catholici doctores. Cecinimus vobis, & non ſaltaſtis: lamentauimus, & non planxiſtis. Quid enim aliud omnes diuinæ continent ſcripturæ, niſi virtutum laudem, vitiorúmq; deteſtationem atque querelam? Porrò iſtis etiam qui ſacra eloquia vel audire renuũt, vel ſi audiant, ſecundum ea viuere nolunt, nequiores ſunt, qui eadem audiendo coram arguere, atque iiſdem petulãter obtrectare audent, & ſophiſmatum ſtrophis docere, ipſa dei præcepta vel impoſſibilia factu, vel inter ſe pugnantia, vel aliqua in parte minus rationi conſentanea eſſe, quaſi verò quicquam rationabilius, conſultius, iuſtius homo poſſit indagare, quàm hominum opifex præcipere. Si quis tam prophana præſumptione ducitur, inter hæreticos erit habendus, & de fidelium cœtu repellẽdus, ne ſanum gregem morbida contaminet pecus. Adeunt eccleſiam, audiunt epiſtolas, audiunt euangelia, & ſicut in Iohanne ſcriptum eſt, dicunt, Durus eſt hic ſermo, quis poteſt eum audire? Nihil credunt niſi quod naturæ conſentaneum putant, & neſciunt omnium authorem ſupra naturam eſſe, & vt ſe talem probet, ſupernaturalia loqui operaríque ſolere. Quibus qui nõ adhibuerit fidem, neceſſe eſt vt dei omnipotentiam deneget, fateatúrq; quod naturaliter fieri nequit, id nec diuinitus fieri poſſe. Qua in re naturam deum alterum conſtituere videntur, ſi nihil maius deo quàm naturæ tribuen-

Matth. 11

Iohan. 6

tribuendum cenſent, quibus dei verbum reſpōdens, ait:
Johan. 8. Queritis me interficere, quia ſermo meus non capit in vobis, hoc eſt, quia non eſtis capaces à me prædicatæ veritatis, ideo in me diuinitatem natura potētiorem, & humani ingenii captu maiorē eſſe non creditis. Ego autem quod vidi apud patrem, hoc loquor. Ego enim & pater vnum ſumus, vna ſubſtantia, eadem natura, licèt non eadem perſona, alia quippe perſona eſt geniti, alia genitoris, & tamen vtriuſque vna eadémque diuinitas, eadem vis & gloria cum ſancto ſpiritu, quem ambo ſimul ſpirant, ſibi æqualem, ſibique conſubſtantialem. Quod ſanctæ trinitatis myſterium in vna deitate, niſi fides teneat, lingua non explicat. Ob hoc quidam, quia comprehendere nequeunt, retrocedunt, cum potius perſuadere ſibi deberēt, tanto ea magis deo tribuenda eſſe, quanto minus à nobis, qui homines nō dij ſum⁹, poſſint intelligi. Alioquin fateri oporteret, quod nemo vnquam auſus eſt dicere, aut deum non eſſe homine maiorem, aut hominem deo eſſe æqualem, ſi ad omnia quæ dei ſunt, humani vis intellectus poſſet penetrare. Sunt tamen nonnulli, qui in peruerſitatis ſuæ propoſito ita obdurāt, vt credulitatem noſtram etiam irridere non dubitent, atque hi ferè ſunt, qui gētilium philoſophorum argutias ſecuti, nihil credendum putant, quod ipſa hominis ratione queat inueſtigari, & ſuorum ambagibus argumentornm vſi, quicquid non ſatis intelligunt, id verum eſſe denegant. A quibus euangelicæ veritatis aſſertores auerſi, ne in tam duro ſolo fruſtra verbi ſemen iaciant, nullam frugem facturū,
Act. 13. dicunt. Quia repellitis verbum dei, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes. Quæ videlicet & audiunt euangelij prædicationes, & quod audiunt, credunt: & quod credunt, opere complere pro
Luc. 9. viribus nitūtur. Vos verò increduli memētote ab ipſa veritate, id eſt, à dei filio dictum: Qui me erubuerit, &

meos

meos ſermones, hunc filius hominis erubeſcet, cum venerit in maieſtate ſua, & patris, & ſanctorum angelorum. Huius autem hominis infelicitati, quem Chriſtus erubeſcet, nulla vitæ præſentis infelicitas poteſt comparari. Nam qui receptus à deo non fuerit in gratiam, à diabolo recipietur in damnationem ſuppliciúmque ſempiternum.

De conuerſis ad deum. Cap. X.

VT autem alterum ex his euitemus, alterũ ſequamur, ſarcina peccatorũ depoſita, quę nos in abyſſum deprimit inferni, ad illa conuertamur, quæ de terra erigunt pauperem, & in cœlo collocant. Imitemur Simonem leproſum, vt flagitiorum lepra curati, mereamur hoſpitem habere Chriſtum. Neque nos prioris vitæ pudor impediat, aut horror in deſperationem trahat. Benigniſſimus eſt, qui ad cœnam inuitari iubet pauperes, debiles, cæcos, & claudos, id eſt, omni ſcelerum genere inquinatos, & neminem prorſus repudiat ad ſe cum peccatorum pœnitudine accedentem. Hic eſt qui prodigum filium, cum bona paterna peregre profectus dilapidaſſet, ad ſe reuerſum oſculo excepit, amplexibus fouit, & lætatus eſt, quod ille, qui perierat inuentus eſſet, & qui mortuus fuerat, reuixiſſet. Diu multúmq; in nequitiæ cœno immerſus iacuiſti, expergiſcere tandem & erige te, vt munderis. Mulier quæ XII. annos profluuio ſanguinis laborauerat, cum Chriſti fimbriam tetigiſſet, ſana diſceſſit. Altera, duodeuiginti annos morbi vi inclinata, domino manũ ei imponente curatur, & cœlum aſpicere incipit, quæ tanto tempore pecudum more terram tantum ſpectauerat. Plus dicam, octo & triginta annorum lãguorem ſuſtinuit. Ille, quem ad probaticã piſcinam ſanum ſurgere iuſſit dominus, ita, vt qui tam diu fracto, debilitatóq; corpore immobilis in lectulo decubuerat, illum

Marc.14. Luc.14. Luc.15. Marc.5. Luc.13. Iohan.5.

ipſum

ipſum lectulum quo ferebatur, ipſe humeris ſuis referret, domúmque rediret, non ſolum ſanitati, verũetiam vigori viribúſque reſtitutus. His autem curationibus tam diutina tabe marceſcentium corporum, ſignificauit tibi dominus, quod ipſe medicus animorũ ſit, quãuis ad multam ætatem in peccatis verſati fuerint, tantum vt curari cupiant & rogent. Non enim ſanat ille niſi volentem. Nam & hunc prius interrogaſſe dicitur, an vellet ſanus fieri, atque vt velle audiuit, nõ diſtulit, quin ſtatim ſanum redderet. Nemo ergo deſperet: quandiu viuimus, miſericordiæ locus eſt: tunc iudicamur, cum morimur, & ſi ante impetratæ veniæ priuilegium nobiſcum deferimus hinc decedentes, in electorum numero aſcribimur. Sin verò ſine illo vitã obimus, ad mortem nunquam intermorituram deſcendimus, ad tenebras exteriores, vbi eſt fletus & ſtridor dẽtium, & pœnarum finis omnino nullus. Beati igitur illi, quorum antequam iudicabuntur, erunt praua in directa & aſpera in vias planas, qui priuſquam opera ipſorum iuſtitiæ libra examinabuntur, luporum feritatem quam induerunt, cum agnorũ manſuetudine commutabunt. Nunc ergo tempus acceptabile, nunc dies ſalutis, nunc acceſſus ad eum datur, à quo dictũ eſt: Qui venit ad me, non eiiciam foras. Non aliter ad eum venitur, niſi deſinendo à malis, & quod bonum eſt operando. Itaque non ſolum iniqui, ſed etiam otio indulgentes, ab eo qui ſaluare poteſt, procul ſunt. Ficum illam, quæ foliorum tantum luxuria exuberans, fructu carebat, maledicẽdo dominus ariditate damnauit. Sub qua cũm lateret Nathanaël Iſraëlita, licèt dolo carẽs, non poterat loqui cum Ieſu, egreſſus autem & magis alacris animi affectu ſaluatoris quærens conſpectum, eum ipſum quem ſcribę & phariſæi cognoſcere nequiuerũt, confiteri cœpit, dicẽs, Rabbi, tu es filius dei, tu es rex Iſrael. Veruntamẽ ſi ſenſus quoque non ſatis ſanos habeas,

Luc. 13. Iohan. 6. Marc. 11. Iohan. 1.

habeas, quicquid illis blanditur, mortiferum puta, & illa quæ deo placent, iis indulge. Si viſus te ad peccandum ſolicitat; cæcus es, cum Barthimæo perge inuocare Ieſum, & petere vt videas, tunc ipſo imperante diſcedent ab oculis tenebræ illæ, in quibus ſpectādarum mulierum concupiſcētia habitabat, vel delectatio aliquam vanitatem videndi verſabatur, cœlúmq; ac ſydera contueri incipies, & per ea quæ videntur ipſa dei inuiſibilia contemplari. Quòd ſi te auditus & loquendi intemperies in malum præcipitant, ſurdus & mutus es, quia dum te audire vel loqui ea quę mundi ſunt, nimium delectat, ab his quæ dei ſunt, & aures auertis ne audias, & os comprimis ne loquaris. Cum ſurdo igitur & muto à domino poſce remedium. Ille huiuſmodi hominis aures digito tetigit, & ſaliua linguam, atque is, qui vtroque malo affectus fuerat, vtroque liberatus abiit. Statim enim (vt Marcus ait) apertę ſunt aures eius, & ſolutum eſt vinculum linguæ eius, & loquebatur rectè. Poſtremò quibuſcunque vitiis corruptus viuis, ita vt mortuus ſis cum viuas, quātum potes ad illum qui viuificat mortuos, te verte. Nam & mortui audient vocem filij dei, & qui audierint, viuent: modo ne tardes tibi iam in morte poſito quærere ſalutem, dum inueniri poteſt. Fugit tempus, dies aduentat extremus, atque hic fortaſſe craſtinus eſt aut hodiernus, & tu tibi tutum putas differre turpis vitę correctionem: noli iuuentæ confidere, omni ætati communis eſt mors. Nec proſperæ valetudini crede. Quidam dum rident, dum iocantur, dum cum aliis colloquuntur, repente concidêre. Pelle igitur moras omnes, & prauas cupidines de pectore proiicere feſtina, atque de ſpelunca latronum fac domum orationis, in qua habitare dignetur Chriſtus. Hoc pacto qui nunc nouiſſimus es apud deum, iam inter primos computaberis. In nouiſſimis erant Matthæus, Zachæus, latro, ſed conuerſi ad dominum, primi facti

Marc. 10.

Iohan. 10.

facti ſunt. Matthæus reliquit teloneũ, & fit apoſtolus. Zachæus auaritiam largitate mutauit, & ſalus facta eſt domui eius, cum Chriſtum ſuſcepiſſet hoſpitio. Latronem aliena per vim rapuiſſe pœnituit, & ſaluatori ſe commẽdans, meruit de cruce transferri ad paradiſum.

Matth. 11. Audi Chriſtum clamantem: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Hinc tu

Pſal. 37. tandem ad vocantem conuerſus, dic. Iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum, & ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me. Tunc ille occurrens tibi, protinus te omni faſce liberabit, & expeditum ad ſe trahere incipiet, vt qui flagitiis coopertus mergebaris in profundum, iam his omnibus emundatus aſcendas in cœlum.

De auerſis à deo. Cap. XI.

ET cum tãta felicitas ſit eorum, qui ad deum conuerſi mores ſuos corrigunt, non ambigimus æquè grandem eſſe miſeriam illorum qui obdurantur. Prædica, argue, obſecra, increpa opportunè, importune. Nihil proficis, cum in ſpinis, quæ ſementem verbi dei præfocant, ſeminas, vel ſuper lapide, vbi ſemen radices agere non valens areſcit, vel in via, vbi conculcatur & atteritur. Corã praua aſſuetudine corruptis hominibus quoties de deo, de ſanctis, de vitę honeſtate incidit ſermo, corrugant nares, contrahunt frontem, os diſtorquent, vultum auertũt, & taciti etiam dicere vi-

Iohan. 6. dentur. Durus eſt hic ſermo. Quis poteſt eum audire? Tales erant phariſæi illi ac legis periti, quorum ſcele-

Luc. 11. ra cum argueret dominus, cœperunt (vt Lucas ait) grauiter inſiſtere, & os eius opprimere. De quibus in Io-

Iohan. 8. hanne conqueritur Saluator, & ait: Non poteſtis audire ſermonem meum. Dextera igitur aure carẽt, ne honeſta audiantur, veluti Malchus ille, cum à Petro vulnus accepiſſet. Is tamen adduci ad Ieſum vt curaretur ſuſtinuit. Iſti verò peruicacius auditum obturaſſe vi-

dentur,

entur, vt aſpis, ne intelligant vocem ſapienter incantantis. Quòd ſi vltrà eis præcepta ſalutis ingerere perſeueraueris, indignantur, & iam in contumeliam prorumpunt. Totus in peccatis natus es, inquiunt, & doces nos? Vnde autem fit, quòd tam obſtinato propoſito cœleſtem aſpernentur diſciplinam, parabola euangelij de nuptiis recitata docet. Ad quas inuitati quoniam venire noluerunt, alius (inquit) abiit in villam ſuam, alius ad negotiationem ſuam. Deliciæ quippe huius ſeculi, & ipſa terrenarum opum cupiditas, auertunt animum à cœleſtium contemplatione, & caduca bona æternis præferre compellunt, quia hæc futura expectantur, illa verò præſenti voluptati deliniunt. ita, vt quæ nondum habētur, iam vel non eſſe omnino, vel haberi non poſſe credantur. Illi ergo qui tam impiè ſubuerſi ſunt, nec fidei certæ, nec firmæ ſpei ſunt. Alij luxuriæ, alij auaritiæ ſtudēt, & cùm ſenſuum ſuorum affectibus ſeruiant, virtutibus vacui & ad vitia proni efficiūtur. Recedente enim domino de templo cordis eorū, non relinquitur lapis ſuper lapidem, qui non deſtruatur. Vſque adeo Barrabā, id eſt, diabolū ſibi dimitti gaudent, vt eūdem Chriſto domino, qui pro ipſis crucifixus eſt, anteferre non dubitent. Attendant tamen ſi nondum penitus obſurduerunt, & cognoſcant ad ſe quidem omnia illa pertinere, quæ ſalutarem doctrinam nolentibus admittere, minatus eſt Chriſtus dominus: ad illos enim quos iuſtitiæ ſuæ doctores conſtituit, & ad prædicandum gentibus deſtinauit, dixit. Quicunque non receperint vos, neque audierint ſermones veſtros, exeuntes foras de domo vel ciuitate, excutite puluerē de pedibus veſtris. Amen dico vobis, tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorræorum in die iudicij, quàm illi ciuitati. Sodoma enim & Gomorra ante euangelium ſubuerſæ ſunt, at iſti vltro oblatum reſpuunt ac repellunt, dum præceptis eius contraria operātur. O miram mentis

Pſal. 57. Iohan. 9. Matth. 22. Matth. 10.

mentis peruerſæ cæcitatẽ. Non vident quàm labile bonum ſit mũdanæ luxuriæ voluptas cui adhærent, quàm firmum & ſtabile cœleſte regnum quod contemnunt, quàm graue, perpetuúmque malum infernalis cruciatus, quem mox ſubire cogũtur. Sed iam iſtos in damnationis interitum tam pertinaciter currentes relinquamus, cum etiam ab ipſo omniũ domino relicti eſſe videantur: & illis pro tempore conſulamus, qui ad capeſſendas accedunt virtutes, vt in eo bono, quod ſemel ſibi propoſuerint, conſtanter perſeuerẽt. Sicut enim in vitiis obdurare pernicioſiſſimum eſt, ita in bene viuendi cura minus eſſe conſtantem, turpe, indecorúmque habetur.

De animi conſtantia. Cap. XII.

Firmum ac ſtabilem eſſe oportet dei ſeruum, nec iniuria laceſſitum iraſci, nec laudatum inſolenter efferri. Vtrunque præſtitit mulier illa Chananæa. Matth. 15. Cum enim canibus compararetur, quibus nõ erat concedendus panis filiorum, non eſt indignata, ſed magis ſemet ſubmiſit, dicens: quòd etiam catelli micas panis comedant, quæ de menſa cadunt dominorum. Rurſum cum reſponſum domini accepiſſet: Magna eſt fides tua, fiat tibi ſicut vis, nequaquam tantæ commendationis gloria ſeſe extulit, ſed potius eandem humilitatem, quam contempta non deſeruerat, egregiè deinde probata conſeruauit, fidei ſuę magnitudinem magis ad diuinæ largitatis gratiam referens, quàm ad arbitrij ſui libertatem. Quod ſi quicquam ex eo ſibi iactanter arrogaſſet, filiam pro qua ſupplicauerat, ſanam non recepiſſet. Et nos igitur ſi ab iis, quæ nequiter commiſimus, purgari cupimus, modis omnibus caueamus, ne in eodẽ relabamur luto, alioqui per inconſtãtiæ vitiũ, nec ſatis creduli eſſe argueremur, nec ipſa quæ intra nos eſt, ſanari filia poterit. Eſt autem conſtantis animi repugnare

gnare cupiditatibus, à bono inſtituto nunquam de-
ꝭti, & cum ſemel ad colendam æqui, honeſtique vir-
tem conuerſus fueris, nuſquam ab ea diſcedere velle.
ꝛofectò qui ſic ſibi conſtiterit, intrepidus vitæ finem
ꝛpectabit, ſpe certiſſima firmatus de morte ſe tranſi-
ım ad immortalitatem & illam beatitudinem, quam
ec fando exprimere, nec cogitando poſſumus comple-
ti. Nos ergo tantæ mercedis cupiditate flagrãtes, cum
anctius viuendi domum ædificare cœperimus, funda- Luc. 6.
nentum eius ſupra petram ſtabiliamus: & ipſam vir-
tutum ſtructuram nec malignorum ſpirituũ venti cõ-
cutere poterunt, nec præſentium aduerſitatum flumi-
na obruere, immobilis, inuictáque perſtabit, donec ad
culmen vſque perducatur ſummæ, perpetuæ'que inte-
gritatis. Fruſtra autem Chriſtum in cordis noſtri mo-
numento condimus, ſi conſtantiæ lapidem ad oſtium
monumẽti non admouemus, vt eo aditũ inimicis Chri-
ſti quantũ in nobis eſt, prohibeamus. Qui ſunt iſti ini-
mici procul, longéque abigendi, niſi vitia ipſa quæ ſa-
lutaribus vitæ monitis reluctantur atque obſiſtunt, &
quicquid probè, laudabilitérq; ædificatum fuerit, de-
ſtruere feſtinant? Ab his quidem quicunque ſe illęſum,
incontaminatúmque cuſtodierit, hic verè Chriſti di-
ſcipulus erit, cui idem dominus iure ac meritò dicere
poterit: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Matth. 16.
eccleſiam meã. Ille enim verè petra eſt ſupra petram,
qui dum Chriſti veſtigiis innititur, in his in finem vſ-
que fixus perſeueret, & in domino confidẽs, ſicut mons
Sion non mouetur in æternum. Vt autem iſta conſtan-
tiæ virtus, quãta ſit magis pateſcat, inſtabilitatis quo-
que vitiũ quàm execrandum habeatur, conſideremus.

De animi inconſtantia. Cap. XIII.

Quemadmodum firmum & conſtantem ani-
mum ſupra petræ ſoliditatem ædificare di-

 ximus,

ximus, & id quod ab eo fabricatum fuerit, contra dæmonum præualere certamina, quam aduerſus malorũ, quæ mortalibus contingunt, acerbitatem: Ita econtrario debilem, & in propoſito minus perſiſtẽtem, domui illi comparandum eſſe arbitramur, quàm moli arenæ
Luc. 6. impoſitam & ventorũ concutit flatus, & impetus ſubruit fluuiorum, atque ad ſolum vſque concidere compellit. Is enim, qui inconſtans fuerit, facilè quidem & fraudibus diaboli cedet, & violẽtiæ perſecutionum, & faſtui ambitionis & cumulandarũ opum cupidini. Seruabit fortaſſe fidem, quandiu nemo aduerſabitur, ſed ſi qua fœdæ voluptatis appetitione cor titillare ſerpẽtis antiqui calliditas cœperit, ſi tyrannus minari necem, ſi collati magiſtratus dignitas efferre, ſi animum habendi auiditas inquietare, adulterio inquinabitur, vt Herodes: metu ad negãdum ſubuertetur, vt Petrus. Optimum quenque contemnet, vt pontifices & ſcribæ Chriſtum, dum lucra ſectatur, vt Iudas, nec furtis abſtinebit, nec ſacrilegio. Quàm autem turpiſſimum ſit, cũ bene cœperis malè deſinere, & nunc hoc, nunc aliud velle, aliæ quoque in euangelio ſimilitudines indicio
Matth. 11. ſunt. Inconſtantis quippe hominis volubilitas comparatur arundini vento agitatæ, dum Iohannes Baptiſta talis non eſſe aſſeritur. Adde quòd arundo ipſa & fragile lignum ſit, & infructuoſum, vacuũmque intus, ac nodis quidem plurimis interſectum. Ita vir ſibi minus conſtans, tentationibus ſuccumbit, bonarum actionum ſterilis eſt, vanitatibus affluit, & multorũ vinculis innodatur peccatorum. Eundem lunatico illi conferre poſſumus, quem nunc in ignem, nunc in aquam cadere
Eccleſ. 27. ſolere dixerunt. Inconſtans igitur, vt luna mutatur: & cum iam penè plenus bonorum creditur, tunc deficere incipit: cúmq; alternis motibus agitetur, & nunc igne charitatis incaleſcat, nũc aqua malitiæ frigeat, promptius tamen ad id quod malum eſt rapitur, & ad peccata

cata declinat. Quàm autē difficulter, nē in ſcelere per-
ſeueret, effici queat, diſce. Lunaticum hunc apoſtoli cu-
rare non potuerunt, à Chriſto ſanatus eſt, qui ipſis mi-
rantibus, quare ſibi id non licuerit, dixit: Hoc dæmo-
niorum genus non poſſe eiici, niſi per orationem & ie-
iunium, oſtendens grauiſſimā quidem eſſe animi ægri-
tudinem inconſtantiam. Hanc præterea rotarum in-
ſtabilitati cōparat ſcriptura: Præcordia fatui, inquit, Eccle. 32.
quaſi rota carri, & quaſi axis verſatilis cogitatus illius.
Et quoniam rota iſta nō ſolum inſtabilis eſt, ſed etiam
dū tracto curru vertitur, magnos edit ſtridores, & cre-
bra reuolutione atteritur ac deperit. Sic hominis in-
conſtantis leuitas, quicquid bene fecerit, ipſe ſuas lau-
dationes iactabundus garrit: & facinus illud, quò me-
ritum aliquod apud deum conſequi ſibi potuiſſet, eua-
cuat inanis gloriæ cupiditate: deinde hanc ipſam glo-
riam prauis operibus, ad quæ ſemper pronior eſt, de-
ſtruit: & in ſuimet infamiam turpiter conuertit. Nam
quamuis aliquando etiam non improbi ingenij eſſe vi-
deantur, nunquam tamen non maiorē ſui parte malus
eſt. De quo Iacobus apoſtolus: Vir, inquit, duplex ani-
mo, inconſtans eſt in omnibus viis ſuis. Quippe qui nūc
hoc, nunc illud appetit, cui quod modo placuit, modo
diſplicet: & rurſum quod diſplicebat, placet. Qui ſi
quando boni aliquid agere aggreditur, ſemper ante-
quam perficiat, ceſſat, atque idem nec ſedere, nec ſtare
diu poteſt. Multiplex, varius, diſcors eſt, ſecum pugnās,
ſibiquemet cōtrarius, nec in verbis, nec in factis idem.
Profectò qui talis eſt, nunquam aliquo honeſtioris vitæ
ſtudio proficere poterit, imò cum in ſeculi huius pela-
go vela faciens, frequenter naufragetur, mergendum
tandem in profundo inferni facilè coniici poteſt. Nun-
quam enim ſic reſipiſcit, vt nō cras deterior quàm ho-
die ſit. Nós ergo ne quādó ad eius tam damnoſam ani-
mi mobilitatem, tam periculi plenam declinemus, di-

ſcamus, poſt conſtantiam etiam fortes eſſe. Et iam de ipſa fortitudinis virtute, prout nobis diuinus euangelij ſermo ſuggerit, diſſeramus.

De animi fortitudine. *Cap.* XIIII.

FOrtis animo is eſt, qui nulli rerum fragilium cupidini ſuccumbit, & neque aduerſitatibus frangitur, neq; proſperitatibus inſoleſcit: cœleſtibus tantummodo bonis adipiſcendis inhiat, cætera cõtemnit. Fortis eſt igitur, qui vincit auaritiam, & audit dominum dicentem: Cauete ab omni auaritia, quia non in abundãtia cuiuſquam vita eius ex iis quæ poſſidet. Superata autem auaritia, ad munificentiam, liberalitatémque ſe confert: & ea quæ habet, indigẽtibus dilargitur, dum ad perfectioris vitæ ſublimitatem aſcẽdere feſtinat, iuxta illud ſaluatoris dictum: Si vis perfectus eſſe, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo, & veni ſequere me. Non erat perfectio contemnere diuitias, niſi addidiſſet dominus, veni ſequere me. Omnibus abundare virtutibus quærit, qui Chriſtum imitari decernit. Chriſti enim imitator quàm primum veterẽ exuit hominem, & induit nouum, ſuperbiam mutat humilitate, iracundiam lenitate, incontinentiam caſtitate, & breuiter vitium virtute. Atq; ita malarum paſſionum victor efficitur, cum ad diuerſas ab his actiones animũ conuertere cœperit. In his deinde confirmatus omnes præſentiũ tribulationum ictus excipit clypeo patientiæ, de omnibus deo gratias agens, minúſque ſe pati confitẽs, quàm peccata ſua mereãtur. Hoc eſt illud quod præcipit dominus, & ait: Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucẽ ſuam, & ſequatur me. Ac ne quis crucis nomine, quod dura, aſperáque ſignificat, turbetur, diſcipulos ſuos conſolatus eſt, dicens: In mũdo preſſuram habebitis, ſed confidite, ego vici mundum, quaſi diceret:

Luc. 12.

Matth. 19.

Matth. 17.

Iohan. 16.

diceret:Sicut ego propria virtute calcaui mundi huius ærumnas,ita & vobis vincẽdi facultatem conferam,vt per me mala omnia magno animo perferendo, illis omnibus fortiores,potentioreſque ſitis,tantũ non in vobis,ſed in me ſpem, fiduciam'que habeatis. Hunc præterea fortis animi virum, Chriſtique domini ſectatorem,quemadmodum aduerſa non deiiciunt,ita nec ſecunda arroganter erigũt. Fruſtra enim in aduerſis vinceret,ſi in proſperis per inanis gloriæ appetentiam ſuperaretur. Itaq; in dignitate conſtitutus non ſibi blãditur,ſed aliis prodeſſe affectat,nec tam præpoſitum ſe eſſe meminit, quàm eorum, quibus præeſt,miniſtrum, à domino admonitus,dicente:Quicunque voluerit in- Matth.10.
ter vos maior fieri, ſit veſter miniſter: & qui voluerit inter vos primus eſſe, erit veſter ſeruus: ſicut filius hominis nõ venit miniſtrari, ſed miniſtrare, & dare animam ſuam redemptionem pro multis. Præſtantis autem ac ſtrenui animi eſt, dominandi cupidinem, quæ ſæpe robuſtiſſimos vicit,ſuperare, ipſam'q; regũ pompam & principum luxuriam pro nihilo ducere, atque in omnibus cũ Chriſto humiliari. Quid enim eſſe poteſt maius Chriſto? qui eiuſcemodi humilitatem ſic in ſe commẽdauit,vt dei filius non dedignaretur eſſe hominis filius, & formam ſerui aſſumere, cũ eſſet omniũ dominus.Denique fugiſſe dicitur in euangelio, cũ eum regem facere vellent.Et non eſt regnum meum de hoc Iohan.18.
mũdo,inquit,vt ſuo exemplo non in terra regnare,ſed in cœlo deſideremus. Vnde & mercedem humilitatis, et non humilitatis pœnam propoſuit,dicẽs:Qui ſe humiliat,exaltabitur:& qui ſe exaltat,humiliabitur.Ad hanc animi fortitudinem pertinet,ipſam etiam,quam præcipuè vulgus formidat, mortem contemnere, nec ullo ſupplicij genere ſic terreri, vt à bono,honeſtóque diſcedas.Nolite timere eos,inquit,qui occidũt corpus, Matth.10.
animam autem nõ poſſunt occidere:ſed potius eum ti-

mete qui poteſt corpus & animam perdere in gehennam. Si ergo caſus inciderit, vt aut moriendum ſit, aut peccandũ, eligatur potius mors corporis quàm animæ: mors enim animæ peccatum eſt. Quod ſi metu mortis perculſus, vitæ fragili, & velis & nolis citò perituræ nunc peperceris, illam ſtabilem & immortalem, qua ſancti fruuntur, amittes. Ait enim: Qui voluerit animam ſuam ſaluam facere, perdet eam. Nam ſi quis peccare mauult quàm mori, hic ſibi viuet, & deo morietur. Deo autem mori, eſt in inferni barathrum ruere, & nullum cum iis, qui verè viuunt, habere cõſortium. Sequitur: Et qui perdiderit animã ſuam propter me, inueniet eam. Sed ne fortè dubius & incertus quæras, quo locorũ inueniet eam? ait: Vbi ego ſum, illic & miniſter meus erit. Quid autem illo homine felicius, qui merebitur eſſe ſocius Chriſti? Sed ſi cum illo ſimul viuere volumus, mundo moriamur nullũ recuſantes, quò deo gratificari poſſimus laborem, nulli cedẽtes aduerſantium perſecutioni. Nam dum tyrãnus minatur necem, Chriſtus aperit paradiſum: dũ homo impius tormentis cruciat, clemens deus refrigerij ſempiterni ſedem conſtanter tolerãtibus parat, præmiíque magnitudine tanto ampliat magis, quanto grauius pro amore ſuo affligimur, ſi tamen vindictam in eos qui affligunt, non appetimus, ſed econtrario bene illis facimus, benéque optamus, à quibus malè accipimur, dicente domino: Diligite inimicos veſtros, & bene facite iis qui oderunt vos, & orate pro perſequentibus vos. Hoc prior præſtitit ipſe qui præcepit, deinde ſerui eius, qui ſuis perſecutoribus monſtrabant viam ſalutis, & à quibus tormenta patiebantur, eis ignoſci orabant. Proprium itaque Chriſtianæ fortitudinis eſt ſeipſum vincere, & affectibus contra rationem nitentibus imperare, nec carni, ſed ſpiritui obedire, ipſumq; dominum pro viribus imitari, eíque ſeſe quàm ſimillimum reddere.

Iohan. 12.

Matth. 5.

reddere. Sed iam fortitudine contrariam puſilli animi imbecillitatem in medium proferamus. Fit enim vt magis eluceſcat virtus ex comparatione vitiorum.

De animi imbecillitate. Cap. XV.

SI eum fortem eſſe cõſtituimus, qui cupiditatibus dominatur, quis erit imbecillus & infirmus, niſi qui ſeſe his in ſeruitutem dederit? Hæc autẽ ſeruitus multo turpior atque fœdior eſt, quàm illa quam fecit captiuitas, aut quam naſcendi attulit conditio. Neutra enim iſtarum officit, quinetiam in ipſis magis liberi dominis noſtris eſſe poſſumus. Maior quippe libertas eſt, non eſſe ſubiectũ vitiis, quàm non eſſe hominis mancipium. Verè igitur imbecillus eſt, quem ſuperat auaritia, vel fraudulentia, vel ſimulatio, vel arrogantia, vel vana gloria, vel ira, vel gula, vel luxuria, vel libido, vel inconſtantia, vel timor, vel otioſitas, vel eorum quæ ab eccleſia recepta ſunt, incredulitas, cæteráque id genus: quoniam rationi naturǽque repugnant, quiſquis illis ſeruierit, non iam inter homines computandus, ſed inter pecudes erit numerandus. Ratio enim propria hominis eſt, beſtiarũ autem natura id tantum ſequi quod ſuggerit appetitus, nullúmque boni ac mali diſcrimẽ habere in his quæ appetuntur. Imbecillus es igitur, ſi iugo premeris auaritiæ, cui ſeruiendo non poteris ſeruire deo. Non poteſtis (inquit) deo ſeruire & mãmonæ, hoc eſt, deo & diuitiis. Syri enim diuitias mammonam appellant. Qui autem diuitias præferunt Chriſto, & nihil egeno porrigunt, ipſo dei filio in fine iudicante audituri ſunt: Eſuriui & non dediſtis mihi manducare. Cuius criminis conuictus diues ille, qui ſe tantum paſcebat, in inferno ſepelitur, vt ſemper miſer ſit, quem miſerorum non tetigit pietas, dum ſua cupidè retinet, & pecuniã magis quàm Chriſtũ diligit. Imbecillus item es, quan- Matth. 6.

do alterũ dolo ſeducere contendis, ab iniuſtitiæ enim vitio ſuperaris, quoties alios fraude aliqua ſupplantare moliris. Non poterit in eo pectore habitare Chriſtus, in quo domicilium ſibi fecit dolus. Nam ipſe de Matth.8. eiuſmodi homine dixit: Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, filius autem hominis non habet vbi reclinet caput ſuum. Nõ habet Chriſtus ibi requiem, vbi ſtabulantur vulpinæ fraudes, & volucrum inſtar altè ſe erigentis hominis elatio. Fraudulentiæ autem comes eſt ſimulatio. Semper enim ſimulationibus vtitur fraudulentus, aliud facilè præferens, aliud in corde occultans. Qui licet homines fallat, deum non poteſt decipere. Si modeſtum, ſi pium, ſi caſtum, ſi deniq; iuſtum ſe eſſe finxerit, cum longè alius ſit, nónne cum Matth.23. illis damnabitur, quibus dictum eſt: Væ vobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, qui mundatis quod deforis eſt calicis & paropſidis, intus autem pleni eſtis rapina & immunditia. Væ vobis, qui ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, quæ à foris apparent hominibus ſpecioſa, intus verò plena ſunt oſſibus mortuorum & ſpurcitia. Quanto igitur melius id eſſe quod apparere vis, quàm quòd non es videri velle? Imbecillis quoque es, ſi committis vt te ſibi ſubiiciat ſuperbia, téque arroganter incedere cogat. Ea ſuperatus, aliis præferri cõcupiſces, & plus honoris quàm quòd mereris, tibi exhiberi poſtulabis. Quam rem ſcribis & phariſæis exprobrans Ibidem. dominus, ait: Omnia opera ſua faciunt, vt videãtur ab hominibus, dilatant enim phylacteria ſua, & magnificant fimbrias: amant autem primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in ſynagogis, & ſalutationes in foro, & vocari ab hominibus rabbi. Ergo & inanis gloriæ cupido arrogantibus dominatur, de quibus in eu-Iohan.12. angelio Iohannis dicitur: Dilexerunt gloriam homi-Luc.4. num magis, quàm gloriam dei. Statuit ergo eos diabolus ſupra elatæ iactantiæ pinnaculum, vt quò altius

aſcend

cenderint, grauius elidantur, cum ceciderint. Vis
ſſe quàm infirm: ſint, qui ſic corruunt? non vi coa-
, ſed verbis deliniti ſua ſponte labuntur. Diabolus
im, niſi imbecillior homine eſſet, non ei quem ſupra
nplũ poſuerat, dixiſſet, mitte te deorſum, ſed ipſe
t eum præcipitem dare tẽtaſſet. Quis ergo corruit,
i qui imbecillis inimici callidæ ſuggeſtioni paret
non inuitus, ſed volens ſubuertatur & cadat. A quo
idem caſu eo difficilius exurgũt ambitioſi, quò ma-
adulantium ſibi palpatione delectãtur. Ideo in eu-
gelio dictum eſt: Væ vobis, cum bene dixerint vobis Luc. 6.
nes homines. Et per prophetam dominus: Popule Iſaia. 3.
us, qui te beatum dicunt, ipſi te decipiunt, & viam
ſſuum tuorum diſſipãt. Væ ergo illis, qui per adu-
ionem ita hallucinantur, vt ſe peccatores eſſe non
noſcant cum laudantur. Cares præterea mentis for-
udine, ſi te iracundia occupat, & furere compellit.
lis fuit ſacerdotum ille princeps, qui cum audiſſet Matth. 26.
um confitentem ſe à dextris dei ſedere, in rabiem
citatus veſtimẽta ſcidit, & in clamorem prorupit,
ſphemum eum vocans, qui aſſertor erat veritatis.
que enim potuit quod verum erat intelligere, ira
peditus, aut quod rectum eſt iudicare. Vſqueadeò
cæcari ſolent, qui ſupra modum iraſcuntur. Sed ne-
e ille fortis eſt habendus, qui ventri ſeruit, & omne
m ſtudium in cibo, potũque delicatius, quàm ratio
ſtulat, comparãdo ponit. Vt autem cognoſcas quàm
rniciosa gulæ ſeruitus ſit, de manducante & bi-
nte cum ebrioſis in euangelio eſt ſcriptum, quòd di- Matth. 24.
let eum dominus, partémque eius ponet cum hypo-
tis, vt videlicet ibi ficta crucietur abſtinentia, vbi
ulata torquetur ſanctitas. Illic, inquit, erit fletus &
idor dentium, vt miſerabiliter lugeant, qui in con-
iis immoderatè lætati ſunt, & eſuriendo ſiccis cre-
ent dentibus, quos eſculentis, poculentiſque reſper-
ſerant

Luc.6. ſerant crapulando. Atque ideo alibi dicitur: Væ vobis qui ſaturati eſtis, quia eſurietis. Qui autem gulę atque ventri ſeſe in ſeruitutem dedit idem luxuriæ, libidiniſque vitio facilè cedet. Ventris enim repletione venas inflari, intumeſceréque neceſſe eſt, & inde pudēda ipſa in Venerem cōcitari, & in turpem pruritum exardeſcere. Quam autem malè cum illo agitur, qui his

Luc.15. affectibus eſt addictus, prodigi filij in euangelio miſerabilis teſtatur euentus. Deuoraſſe dicitur ſubſtātiam ſuam cū meretricibus, & ad inopiam redactus pauiſſe porcos. Etenim ſubſtantiam noſtram deuoramus, cum per peccatum diuinæ gratiæ lumen in nobis conſumimus, atque ita porcos paſcimus, rem gratam faciendo immundis ſpiritibus, qui nos ad impudicitiam ſtimulant, & ſi peccato inquinatos viderint, gaudent. Peccare autem non tantum opere libidinoſo, fœdóque, verumetiam turpi cogitatione poſſumus, dicente domi-

Matth.5. no: Omnis qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eā in corde ſuo. Hoc autē quod viris dicitur, etiam mulieres reſpicit, quia caput mulieris vir eſt. Ita fit, vt quod capiti vetitum eſt, nec corpori licere intelligatur, præterea imbecillis animi certiſſimum argumentum eſt, voluntas incerta, nunc hoc aliud placet, propoſito ſemper labenti & inſtabili. Quod ſi ille qui bene inſtitutus perſeuerat vſque in finem, ſaluus erit: nónne is qui in via vitæ multiplex ac varius eſt, procul erit à ſalute? Profectò nihil prodeſt corrigi, vbi contingit repentè deprauari. Sed cætera percurramus, cum de iſto inconſtantiæ vitio abūdè dictum eſt ſuprà. Igitur neque ille fortis erit, qui timore perterritus delinquit, & dum vel rerum ſuarum, vel corporis detrimentum, vel vitę periculum cauet, deum offendere nō veretur. Timuit Pilatus Cæſarem, quando Chriſtum damnauit, quem confeſſus erat eſſe inno-

Luc.23. centem. Timuerunt apoſtoli, cum comprehendi vidiſſent

ſent Ieſum, & dum fragili vitæ metuunt, veram deſerendo fugerunt. Timuit Petrus, quando dominum ſe noſſe negauit, pro quo poſtea ſpiritu ſancto confirmatus, mori non timuit. Infirmi etiam atque abiecti animi indiciũ eſt ocioſitas. Nonnulli quippe virtutis operibus ideo exerceri nolunt, quia verẽtur ne labori ſuccumbãt, maluntque ignauo otio torpeſcere, quàm vllam religioſæ vitæ fatigationẽ ſubire. Hi ſunt palmites illi infructuoſi, à vera vite abſcindendi, & cum nullum ſanctæ actionis humorem habentes exaruerint, mittendi in ignem, vt ardeant. Tempus enim ad bene agendum datum, nihil agendo conſumpſerunt, defoderuntque in terra talentum, à domino ideo commodatum, vt rediens exigat illud cum fœnore. Et ſi hac lege talentum iſtud accipimus, quomodo reſtituemus, ſi lucri nihil fecerimus? Poſtremò, qui animo imbecillo eſt, ne fidelis quidem eſſe poterit. Semper enim dubius pendet, & dum errare metuit, errat, diuerſarum gentium diuerſas conſiderat ſectas, & cui earum adhærendum ſit, incertus fluctuat. Cum nulla verior, credibiliórq; religio ſit, quàm quæ deo authore tradita eſt hominibus. Iſtos verò qui adhuc in ambiguo verſantes, nihil affirmare audent, puſilli animi eſſe declarat ipſe dominus, qui diſcipulis tempeſtatem formidantibus. Quid, inquit, timidi eſtis, necdũ habetis fidem? De talibus alibi ait: Ad tempus credũt, & in tempore tentationis recedũt. Ac ne plura enumerãdo longius protrahatur oratio, cuicunque vitia dominantur imbecillis & infirmus eſt. Fortis autẽ inuictus, cui adeſt virtus, quem non deſerit ratio, qua ipſe ſuam voluntatem à ſeculi voluptatibus auerſam, ad ea, quæ cœlo digna ſunt, dirigit, & ad æterna properans, ea quæ temporalia ſunt, conſtanti atque erecto animo contemnit.

Marc. 14. — Iohan. 15. — Marc. 4.

De contemptu gloriæ. Cap. X V I.

QVod ſi in fortibus cenſeri cupimus, præter iam dicta, hominũ rumuſculos, & famæ mundanæ blandiméta ne aucupemur. Si quid beneſeceris, notum eſſe ei ſat eſt, qui fidelium hominum benefacta, æternæ beatitudinis mercede compẽſat. Inanem autem gloriam ſemper fugiendam eſſe ſaluator
Matth.8. noſter & exemplo monſtrauit, & pręceptis docuit. Deſcendens de monte, leproſo mundato iniũxit ne cui di-
Luc.5. ceret, in hoc inſtruens oportere nos quidem beneficos eſſe erga proximum, & tamen laudationes hominum non quærere. Duobus quoque cæcis, cum redintegratis oculis viſum eis contuliſſet, comminatus dicitur, vt cauerent ne quis ſciat, quamuis euangeliſta ſubiungens,
Marc.9. dicat: Illi autem exeuntes (in domo enim ſanati fuerãt) diffamauerunt eum in tota terra illa. Ex quo diſcimus, beneficia quæ contulimus, tacere quidem, quæ autem recepimus, prædicare: vt in altero oſtentatio, in altero vitetur ingratitudo. Idcirco cæci iſti poſt acceptam ſanitatem, ne iuſſi quidem ſilentium tenere potuerunt, neque tamen ob hoc reprehẽduntur, quia & dominus ideo iuſſit vt doceret humilitatem, & illi ideo nõ obedierunt, ne magis ingratitudine offenderent. Iterũ gloriam hominũ minimè appetendam eſſe oſtendens, cum multos aduerſa valetudine, variiſque morbis oppreſſos priſtinæ ſanitati reſtituiſſet, præcepit eis, vt Mat-
Matth.12. thæus ait, ne manifeſtum ſe facerent. Quanquam enim non poſſumus non eſſe manifeſti, quoties erga plurimos pietate, liberalitateq; vtimur, nulli tamen alij, niſi ſoli deo, hoc quod pro eius amore præſtamus, notum fieri cupere debemus. Quemadmodum in eis, qui graui morbo liberati ſunt, ſanitas latêre non poterat, & tamen ipſe, qui eam induxit, medicus, quaſi latêre poſſet, ne vulgaretur imperauit, teſtatus bona quidem omni loco,

loco,omni tēpore facienda eſſe,non tamen ideo, vt alij
ſciant,ſed vt obſequiū præſtetur deo, qui ea fieri præ-
cipit,ad ſuam,non ad hominum gloriam,vt eam mer-
cedem, quam nemo alius præſtare poteſt, ab ipſo reci-
pere mereamur. Nullo modo celari poteſt illius vita,
quem mortuum fuiſſe omnibus manifeſtum eſt, & ta-
men dominus filia archiſynagogi ſuſcitata, non ſolum Marc.5.
præcepiſſe dicitur,ſed vehemēter præcepiſſe, vt nemo
id ſciret. Quorſum ergo ſpectat,quod ita pręcipiat,ni-
ſi ne per bonū quod agimus,vulgi voculas requiramus?
Qui enim id captant, mercedē à domino promiſſam,
non merentur. Sed quæri poteſt, cum toties opera ſua
præceptor humilitatis celari iuſſerit, cur apud Gerge-
zæos dæmoniaco ſanato,dixit: Redi in domum tuam, Luc.8.
& narra quanta tibi fecit deus, quare hic nūtiari man
dat,quod in ſupradictis tegi ſilentio præcipit? Reſpō-
deamus,quia alibi de ſe tanquam de homine ſilentium
imponendo, iactantiam vitandam docuit. Hic autem
quaſi de deo narrare oportere non diſſimulauit, vt &
nos quicquid bene agimus, non ad noſtram, ſed ad dei
laudem referamus. Itaque non dixit, quanta ego, ſed
quanta tibi fecit deus. Illud quoque qualiter accipi de-
beat,nunc indagandum occurrit, quod in Marco ſcri- Marc.7.
ptum legimus: Et ingreſſus domum, neminē voluit ſci-
re, & non potuit latêre. Sed hoc apud gentiles in fini-
bus Tyri & Sydonis geſtum eſſe meminiſſe debemus,
quibus non antequam Iudæis prędicandum erat euan-
gelium. Quia ergo vulgandi gentibus euangelij non-
dum tempus erat, dominus Ieſus noluit tunc illis nun-
tiari per apoſtolos, ſed tantum agnoſci per miracula,
his duntaxat,qui vltrò ad fidem venturi erant. Nō er-
go voluit aliquid quod non potuit,ſed & quomodo vo-
luit,latuit:& quomodo noluit,latêre non potuit,roga-
túſque à muliere Syrophœniſſa, filiam eius à dæmonis Ibidem.
vexatione liberauit, vt dum verbi prædicatio ſubtra-
hitur,

hitur, mirabilium operatiõ credere volẽtes inuitaret. Neq; enim repudiari debent, qui non vocati ad Chriſtum veniunt, ſi etiam vocati, cum venerint, ſaluentur. Cæterum, quia gloriæ contemptorem etiam inuitum

Marc.7. ac nolentem ſequitur gloria, apud eundẽ euangeliſtam habemus, quòd ſaluator noſter his, qui ſurdum & mutum hominem ad ſe adduxerant, & ſicut rogarunt, ſanum receperant, præceperit ne cui dicerent: ſed quanto magis præcipiebat vt tacerent, tanto plus prædicabant, & eo amplius admirarentur, dicẽtes: Bene omnia fecit, & ſurdos fecit audire, & mutos loqui. Præcipiebat ſanè vt tacerẽt, ſed tamen prædicantes non increpuit. Quo etiam nos opera noſtra, & ad laudẽ noſtram latere velimus, & ad profectũ aliorum non latere. Sciebat enim ille, cui etiã futura præſentia ſunt, quia magis prædicaturi erant, quod multis profuturum eſſet, & nequaquam ex hac cauſa ſilentium imperabat, ſed ex ea, qua inanem gloriam non admittebat. Alioquin ſuperuacaneum foret iubere aliquid eis, quos contrarium facturos non ignorabat. In omnibus igitur iuſtitiæ, pietatiſque operibus quærendæ propriæ laudis abſit intentio, ſed alienę vtilitatis cauſa, vt innoteſcamus non deſit charitas, & id quoties videbitur opportunũ, hoc eſt, cum non ſit periculum, vt vel auditor iactantię crimẽ imputet, vel doctor committat. Quod quoniam frequenter contingit, ſemper tutius exiſtima, nihil de te prædicare, nihil quod deo teſte agis, ab aliis inſpici velle. Gloriæ quippe mundanæ cupiditate duci omnino nefas eſſe etiam tunc monſtrauit dominus, cum diceret: Ego non quæro gloriam meam. Qui illum verè

Iohan.8. imitari deſiderat, non quærat gloriam ſuam, ſed gloriam dei, monente Apoſtolo ac dicente: Siue manducatis,

1.Cor.10. ſiue bibitis, vel aliud quid facitis, omnia in gloriam dei facite. Illi omnia in gloriam dei faciũt, qui nihil ex iis, quæ bene laudabiliterque agunt, ſibi arrogant: ſed cuncta

cuncta ad gratiam dei,qua ſemper indigemus,referũt. Latere volunt,ne ipſi laudentur:latere nolunt, vt laudetur deus,obſeruantes præceptum dicentis: Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona,& glorificent patrem veſtrũ qui in cœlis eſt. Neque hoc repugnare putemus alteri ſententiæ poſtea dictæ. Attẽdite ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus,vt videamini ab eis. Per hoc enim quod ſubiunxit: Vt videamini ab eis, oſtẽtationem facti prohibet,non ſpectaculum. Eadem ratione & eleemoſynam fieri iubet in occulto, & orationem in abſcondito, vt totum optimi cuiuſque ſtudium ſit, non ſuam laudem, ſed dei quærere.Huiuſcemodi occultationem, & parabola illa nobis inſinuat.Simile eſt regnum cœlorũ theſauro abſcondito in agro,quem qui inuenit homo,abſcondit.Theſaurum in agro,vitam perfectiorem in eccleſia intellige.Hanc cum inueneris,ita abſcondere debes,vt quod per gratiam ſpiritus ſancti adeptus es, per tuam inanem iactantiam non amittas. Et quoniã hoc cœleſte donum comparari non poteſt,niſi contemnantur terrena. Vadit, inquit, & vendit vniuerſa quæ habet,& emit agrum illum.Renũtiat enim omnibus carnis voluptatibus qui perfectus eſt,vt voluptate ſpiritus quæ in deo habetur,frui poſſit. Quanto tamen perfectior fuerit,tanto minus latere poterit. Nõ poteſt abſcondi ciuitas in monte poſita, neque lucerna ſuper candelabrum lucens. Quamuis in ſolitudine & in montibus ferarũ petat cubilia ac humano cultu ſemotus,deo tamẽ volente,proditur,vt alij ſuo exemplo ad calcandam mundi gloriam, cœleſtium amore accendantur. Solus ergo in domino gloriari poterit,qui vanitatis humanæ pompam honoréſque contempſerit. Sic enim & Apoſtolus gloriatus eſt,dicens:Abſit mihi gloriari,niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt,& ego mũdo.Et ſi humilitas iſta

Matth. 5. Matth. 13. Galat. 6.

ſanctos

ſanctos deceat, profectò non ſancti ſed ſtulti ſunt, qui terrenæ laudis honore delectantur. Horum nuhc dementia veri aſſertione oſtendẽda eſt, ne quis errore lapſus vitium amplectatur pro virtute: & dum honorari ab hominibus appetit, à deo reprobari mereatur.

De gloriæ appetitione. Cap. XVII.

Matth. 23. Scribas & phariſæos inanis gloriæ arguebat dominus, cum de illis diceret: Omnia opera ſua faciunt vt videantur ab hominibus. Dilatant enim phylacteria ſua, & magnificant fimbrias, amant autem primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in ſynagogis, & vocari ab hominibus Rabbi. Igitur qui gloriã hominum appetit, non Chriſtum, ſed Chriſti aduerſarios, ſcribas & phariſæos imitatur: quantóque magis humano ore laudari concupiſcit, tanto grauius iudicio condemnatur diuino. Multos quidem vanæ gloriæ cupiditas à Chriſti religione diſſidere, & contra veritatem ſtare compellit. Dum enim cęteris ingenio & eruditione præſtare videri volunt, ſcripturæ ſenſus ab eccleſia receptos atque approbatos impugnare nituntur, nec ad hæreticorum prauitatem declinare timent, vt aliquid ſe acutius inueſtigaſſe rudi plebeculæ perſuadeant, & apud indoctos doctorum laudem ſibi comparent. Quamobrem talibus eſt dictum: Quomodo vos

Iohan. 5. poteſtis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam quæ à ſolo deo eſt, non quæritis? Plerique autem eodem appetendæ gloriæ vitio ſuperati, tametſi fideles ſint, ſi tamen ab infidelibus honorantur, cauent ore confiteri, quod corde credũt, & humanam laudem fide ipſa potiorem habẽt. Siquidem tales illi erant, de

Iohan. 12. quibus Iohannes memorat, dicẽs: Ex principibus multi crediderunt in eum, ſed propter phariſæos non confitebantur, ne de ſynagoga eiicerẽtur. Dilexerunt enim gloriam hominum magis, quàm gloriam dei. Quàm ergo

rgo perniciosum vitium eſt inanis gloria, quæ alios ta infatuat, vt Chriſtum confiteri non audeant, alios tiam vt negare non vereantur. Verum eſſe quòd dicimus, noſtræ quoque ætatis exempla probant. Vidimus non paucos ex Chriſtianis tranſiſſe ad Machumetanos & præfecturæ ſibi collatæ honore illectos, eorum ritus legéſq; ſubiſſe, maluiſſéque ſine Chriſto, quàm ſine poteſtate viuere. Cæterum ne illi quidem, quamuis cum fidelibus cenſeantur, virtutum ſuarum fructũ aliquem referre poterunt, qui in his non ad laudem dei, ſed ad plebis plauſum exercentur. Humilitatem præ ſe ferũt, & in poſtremo conuiuij loco diſcumbũt, non quia humiles ſint, ſed vt eſſe videantur. Vel ſicut in euangelio dicitur, Exterminant facies ſuas, vt appareant hominibus ieiunantes, eleemoſynas faciunt, & tubis inſonãt oſtentationis, vt miſericordiæ ſibi laudem vendicent, atque ita bonum opus malo fine corrumpunt. Cûmque ab ipſo bonarum actionum remuneratore deo mercedem recipere potuiſſent æternam, fragilẽ & caducam malunt, fucum videlicet iſtum volatilem auræ popularis. Huius tam peruerſæ ſanctimoniæ & illi erãt, qui ſaluatorem noſtrum interrogauerunt, dicentes. Quare nos & phariſæi ieiunamus frequenter, diſcipuli autem tui non ieiunant? Quæ autem vtilitas eſt, vacuum cibo gerere ventrem, & gloriæ cupiditate repleri? Hac tamen & phariſæus ille refertus erat, quam certè nec coram deo puduit arrogantius quàm decebat ſeſe efferre. Deus, gratias ago tibi, inquit, quia nõ ſum ſicut cæteri homines, raptores, iniuſti, adulteri, veluti etiã hic publicanus, ieiuno bis in ſabbato, decimas do omnium quæ poſſideo. Gratias quidẽ deo agere debuit, ſed aliis detrahere, ſéque tam improba iactatione efferre non debuit. Sic reliquos depreſſit, quaſi ſibi æquandus eſſet nemo, ſic ſemetipſum commẽdauit quaſi ad ea quæ faciebat, nihil vltra addi oporteret, cum ieiunare adiu-

Matth. 6.

Marc. 2.

Luc. 18.

mentũ potius virtutis quàm virtus ſit,& decimas dare, æs alienum ſoluere,nõ aliquid ſua ſponte offerre. Tantum autẽ hac oſtẽtatione profecit, vt publicano,quem procaciter taxauerat, minus iuſtus de templo diſcederet,documentoque eſſet, peccatorem, qui ſe humiliat, magis eſſe deo charum,quàm innocentem,qui ſeſe aliis prçferendum iactat.Non poſſumus tamen,quin tangamur aliquando glorię palpatione,ſed ſtatim aduocanda ratio eſt,vt quod caro blanditur,mẽtis iudicio protinus repellatur. Nam & apoſtolos Zebedæi filios honoris tentauit ambitio, cum alter ad dexterã,alter ad ſiniſtram domini, quem mox in terra regnaturum putabant, ſedere concupiſcent. Et quoniam terrenis adhuc affectibus ducebantur, reſponſum eſt eis. Neſcitis quid petatis. Quod ſi neſcit quid petat, qui præferri cæteris appetit, nonne cæcos & improuidos homines facit ipſa humanæ laudis affectatio? Etenim dum laudari cupiunt, ad vulgi opinionem viuant neceſſe eſt,& magis placeant ſimulatione quàm veritatẽ. Neceſſe eſt etiam vt offenſi iraſcantur, ne timidi & abiecti reputentur:vt inuideãt,ne aliis minoris exiſtimationis habeantur,vt reliqua huiuſmodi perpetrent,quæ vulgus fieri amat,quamuis ea boni & æqui ratio nõ admittat. Ideo ſanè apoſtoli præceptum eſt. Non efficiamur inanis gloriæ cupidi,inuicem prouocantes, inuicem inuidentes. Cum igitur plurimum mali ex laudis humanæ captatione ſoleat oriri,& nihil ſolidi boni naſci,quinimò cœleſtis merces,quæ nobis à domino promiſſa eſt, tolli:quandoquidem illi,qui ſic afficiuntur,mercedem dicuntur accepiſſe, contempta huiuſce vanitatis cura. Apoſtolum audiamus monentem:Qui gloriatur, in domino glorietur.Non enim qui ſeipſum commendat,ille probatus eſt, ſed quem deus commendat. Audiamus & dominum præcipientem: Cum omnia feceritis quæ præcepta ſunt vobis,dicite: Serui inutiles ſumus, fecimus

mus enim quod facere debuimus. Ad hæc ſemper peccatores nos eſſe meminerimus. Si enim dixerimus quia peccatum non habemus noſipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Denique nihil boni vel in nobis, vel extra nos eſſe, de quo quaſi de noſtro gloriari poſſum⁹, dicente Apoſtolo: Quid habes quod non accepiſti? & ſi accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis? Cum ergo cuncta quæ agimus aut dicimus laude digna, ad deũ referenda ſint, vt ad bonorum omnium authorem atque largitorem, profectò aliquid ex his noſtræ virtuti aſcribere velle, ſummæ ingratitudinis crimen eſt, arrogantiæque non ferendæ. Facilè autem gloriam præſentem contẽnet, qui ſemper fragilitatis humanæ memor erit, quàm in primis mortis noſtræ teſtatur conditio, de qua peropportunè quidem nunc tractabitur. 1.Cor.4.

De mortis conditione. Cap. XVIII.

NOn eſt ibi ſtabilis gloria, vbi non eſt vita diuturna. Nobilem ignobili, liberum ſeruo, diuitẽ pauperi, ſtrenuum ignauo, doctum indocto, ſapiẽtem ſtulto, regem denique priuato æquat mors. Et ſi fama ſuperſtes viuat, quid ad te? quam voluptatem ex eo capies, ſi non audis quid de te poſt te dictitent homines? Solẽt illi quidem qui per adulationem viuo laudes dixerunt, de mortuo nonnihil obloqui, quippe cuius iam neque beneuolentiam captent, neque vim formident. Sed eſto vt lauderis, & in ore viuas multorũ, & hoc inſuper abs te illi, qui ad inferos deſcendunt, perferant, nunquid nuncio iſto illa tibi leuare cruciatus poterũt, & non magis grauare, ſi ideo te noueris fuiſſe damnatum, quia nõ virtuti laboraſti dum viueres, ſed gloriæ, & hominibus magis placere quàm deo ſolicitus fuiſti? Quàm igitur imprudẽter, imò quàm ſtultè inanis gloria quæritur, quæ etiam in infamiam verti poteſt, & ſi non vertatur, vel ignorata nihil iuuat, vel cognita plus

Luc.16. doloris ei cuius eſt, affert q̃ conſolationis. Quid profuit diuiti in euangelio quotidie ſplẽdidè epulari, purpura byſſóq; indutum in publicũ procedere, à plurimis honorari? aut quid nocuit Lazaro mendico canibus tantũ qui hulcera eius lingebãt, eſſe notũ? Si hic defunctus ab angelis in ſinu Abrahæ collocatur, ſi ille in inferno ſepelitur, & in igne ardet, & gutta aquę indiget, & nullũ ſupplicij finem ſperat? Vtriuſq; exitũ cõſidera, & iam magis optabis inglorius & ignotus deo ſeruire, q̃ quærendæ laudis gratia, vrbibus ac prouinciis imperare. Nunc reliqua, quæ ad mortẽ hominis pertineant, euãgelij loca præcurrendo, more holitoris inter ſalubres herbas, eam tantũ, quę ad pręſentem vſum facit decerpentes inquiramus. Naturale eſt omnibus animantibus mortẽ timere. In his tamen quæ ratione vtũtur, id eſt, in hominibus, timorem iſtum à natura inſitũ, vitæ immortalis cupiditas ſuperat ac vincit. Vtrunq; de ſaluatore noſtro euãgeliſtæ nobis prodidere. Sic enĩ in Matthæo legimus. Cœpit Ieſus cõtriſtari & mœſtus eſſe, tũc
Matth.26. ait illis, Triſtis eſt anima mea vſq; ad mortẽ. Quamuis alij mœſtitiæ huius cauſam aſſignent non timori mortis, ſed ei dolori quẽ capiebat ex proditione Iudæ proditoris, aliorúmque in ſe credere nolentium, poſſet hoc tamen, quod propinqua iam paſſione eſt dictum, & ad metum mortis referri, non tam quia timuit, quàm vt hac etiam in re, ſicut in cæteris in ſe hominis naturam oſtẽderet. Separari autem à corpore nemo eſt qui vellet, niſi idem per ſeparationem iſtam ad æternam beatitudinem ſe tranſiturum ſperaret. Paulus apoſtolus nunquam dixiſſet. Cupio diſſolui, niſi cupitæ diſſolutionis cauſa potior ſubeſſet, quàm in corpore viuere, quam ipſe oſtendit continuò ſubiungens. Et eſſe cum Chriſto. Chriſtus autem poſtquam cœpit contriſtari, vel, vt alius euangeliſta ait, tædere & pauere, ex natura paſſibili & infirma, ex eadem paulò pòſt dixit. Pater mi, ſi

mi, ſi poſſibile eſt, trãſeat à me calix iſte. Sed quoniam ratio ipſa in nobis vincere debet naturalẽ carnis motum, nihil moratus intulit. Veruntamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu. Vt ſemper dei volũtas pręferatur hominis voluntati. Vis non timere mortem? crede in illum qui ait, Ego ſum via, veritas, & vita. Hic eſt enim via morum, veritas fidei, vita retributionis. Propterea quidem etiam hortatur nos dicens. Amen, amen dico vobis, quia qui verbũ meum audit, & credit ei qui miſit me, habet vitam æternam, & in iudicium nõ venit, ſed tranſit à morte in vitam. Quòd ſi in Adam morimur, & in Chriſto reuiuiſcimus, ſi de morte nobis trãſitus eſt ad vitam, nõ eſt cur mortalitatem exui timeamus, mox immortalitatem induendi, tantóque minus cum etiam corpus noſtrũm rurſum aſſumpturi ſimus, non quale deponimus, tetrum, tardum, graue, ignobile, terrenum, fragile, mortale, ſed lucidum, agile, leue, glorioſum, omni priſtina fece carens, nullis caſibus obnoxium, beatitudinis capax, mortis expers, dicente Apoſtolo: Noſtra conuerſatio in cœlis eſt, vnde & ſaluatorẽ expectamus dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum, qui reformabit corpus humilitatis noſtræ cõformatum corpori claritatis ſuæ. Nos hac tanta ſpe confirmati non ſolum mortem non timere, ſed etiã nullum mortis genus debemus exhorreſcere. Ideo dominus noſter cum aſperrimam tum ignominioſiſſimã elegit crucis mortem. Quem ſecuti ſancti martyres omnes tyrannorum minas contempſere, omnia vicere tormenta, magis timentes deum offendere, quàm quæcunq; extrema perpeti. Quid quod etiam multi ante perſecutionem, imò ante Chriſtum, cum nondũ paradiſi ianua pateret, mori optarint? Ingemiſcens Dauid ait, Hei mihi quia incolatus meus prolõgatus eſt. & Elias, Sufficit mihi domine, tolle animam meam, & Iob. Quare non in vulua mortuus ſum? egreſſus ex vtero non ſtatim perij? & Io-

Iohan. 14.
Iohan. 5.
Phil. 3.
Pſal. 119.
3. Reg. 19.
Iob. 3.

Ionas.4. nas. Domine tolle quæſo animam meam à me: quia meliór eſt mihi mors quàm vita. Quod ſi hi quibus adhuc clauſus erat aditus regni cœleſtis, hinc decedere optarunt, nos timebimus quibus per Chriſtum à maledicto iam liberatis patet paradiſus? quoſque corpore iſto exutos protinus excipit cœleſtis claritatis habitaculum ſempiternum? Ob hoc ergo probatæ vitæ homines mori non formidant, quia precioſa in conſpectu domini mors ſanctorum eius. Ob hoc autem impij & iniqui terrētur, quia mors peccatorum peſſima. Ita-

Pſal.115. que non dolore vehementi, neque immodico fletu pro-

Pſal.33. ſequi debemus eorum funera, qui fide virtutéque ſatis præditi vixerūt. Beati enim ſunt mortui qui in domino moriuntur, amodo dicit ſpiritus, vt requieſcāt à la-

Apoc.14. boribus ſuis. Vnde non immerito felicem talium obitum ſcriptura ſæpenumero dormitionem appellat, vt quiete eos & vita ſimul frui ſignificet. Puellam ſuſcitaturus dominus. Non eſt mortua (inquit) ſed dormit. Et

Luc.8. de Lazaro, Lazarus amicus noſter dormit, ſed vado vt à ſomno excitem eum. Paulus quoque cum de mortuis

Iohan.11. loqueretur: Fratres, inquit, nolo vos ignorare de dor-

1.Theſſ.4. mientibus. Et in pſalmo habetur: Cum dederit dilectis

Pſal.125. ſuis ſomnum. Honeſtiore igitur quàm mortis vocabulo mors notata eſt iuſtorum, qui in domino viuūt. Vnde Chriſtus iudex nuncupatus eſt viuorum & mortuorū. Plura quippe mortis genera ſunt. Et propriè mors corporis recedente anima quæ viuificat illud: eſt per metaphoram mors animæ cum propter peccatū à deo deſeritur: eſt mors reorū pœna in īferno, hęc in Apocalypſi ſecunda mors appellatur. Quamuis enim anima etiam peccatrix immortalis ſit, mortua tamen eſt, tum quando in corpore non deo viuit ſed peccato, tū quando in inferno pœnas luit æternas. Nam cum mors primorum hominum in pœnam peccati data ſit, ipſa pœna quæ pro peccatis infertur, mortis interdum nomine deſigna-

deſignatur. Atque ideo ſanè nec ipſam corporis mortem bonam eſſe dicimus, quia ſtipendium peccati eſt, quia ſine dolore eſt; ſed tamen vt malis pernicioſam, ita bonis vtilem. Alteri enim moriũtur vt in æternum viuant, alteri vt in æternum crucientur: fugienda iſta, expetenda illa, etiam cum tormentis & ſuppliciis pro tempore tolerandis, Si enim tolerabimus & conregnabimus. Magis excoctum aurũ purius nitet, & terra per ſe ferax, ſi aratro aut ligone verſata fuerit, fructus huberiores reddet. Mortis tempore nõ eſt iuſtitiæ noſtræ operibúſque confidendum, ſed in miſericordia dei ſperandum, cum ſanctus Apoſtolus dicat: Non ex operibus quæ fecimus nos, ſed ſecundum magnã miſericordiam ſuam ſaluos nos fecit. Animam igitur à corpore decedentem ſoli illi qui ſaluare poteſt, commẽdemus. Qui vt hoc nobis inſinuaret, iã morti propinquus, iam ſpiritum traditurus. Pater, inquit, in manus tuas commẽdo ſpiritum meum, & hæc dicens expirauit. Et nos ergo commendando animam deo, miſericordiámq; eius implorando, ac precibus inſiſtendo vitam iſtam finiamus, & tũc ſequetur quod paulò antè diximus: Precioſa in conſpectu domini mors ſanctorũ eius, & beati mortui qui in domino moriuntur. Cæterum, ſicut nõ timere mortem ad ſeruos dei pertinet, ita econtrario eam formidare ad ſeruos mũdi. Quod vt clarius conſtet, de vana præſentis vitæ cupiditate aliquid dicamus. Tit. 3.

De vitæ cupiditate. *Cap.* XIX.

SI diu viuendi vel vota vel confidentiam hominum rectè perpenderimus, plurimos quidem, qui ita afficiuntur, vanitatis imprudentiæ'que arguemus. Diu viuere ſperabat diues ille in euãgelio, qui frugum hubertate lætatus dilatare cogitabat horrea, cellariáque ampliare, & his quæ vna æſtas attulerat, per annos multos frui, Tantos autem cogitatus abſcidit nũquam Luc. 12.

ſatis prouiſa mors,atq; nocte illa qua ipſe ſibi longior a feliciora'que vitæ ſpatia promittebat, coactus eſt decedere,& cũcta quæ collegerat,aliis relinquere poſſidenda. Fruſtra igitur aliquid diuturnum fore ſperatur, quod ſtatim poteſt deficere.Sed aliud eſt ſperare,dices, aliud cupere,licet non idem ſint,alterum tamen ab altero pendet, & ex deſiderio ſpes, ex ſpe oritur deſiderium. Alioqui quid ſtultius eſſe poteſt, quàm cupere aliquid quod te aſſecuturũ non ſperas? Sed cupis diu viuere,ſimul & ſperas, veruntamen times ne te ſpes iſta fallat,atque ita inter ſpem metũmque dubius fluctuas. Et cum ita ſit,quæro abs te,cũ voti compos fueris, cum ad decrepitam vſque ætatem perueneris,quàm diu vixiſti?annos centum aut plures fortaſſe,ſi toto hoc tempore deo vixiſti, præclarè quidem tecum agitur: mox enim in æternum viuere incipies:at ſi tibi tãtum,malè profectò rebus tuis cõſuluiſti. Voluptas quippe omnis quæ cum ætate præteriit pro nihilo eſt,peccata autem manent & perdurant,quibus grauatus animus ad inferos ruit, ibi pro breuibus deliciis pœnas luiturus ſempiternas. Quid quod omnium hominũ breuiſſima vi-
Iacobi. 4. ta eſt ſuper terram?atque(vt Iacobus apoſtolus ait)vapor ad modicum parẽs. Quæ res cum neminem lateat, quid quæſo tantopere cupimus,quod velimus nolimus, citò pertranſiturum non ignoramus?Diu vixit Adam, diu Mathuſalem,aliíque nõnulli ex patribus. Diuturnitas tamen iſta ſeneſcente mundo defecit. Quis enim noſtra memoria centeſimum vitæ attigit annum?cum
Pſal.89. præſertim Pſalmiſta dicat: Dies annorum noſtrorum in ipſis ſeptuaginta anni, ſi autem in potẽtatibus octoginta anni, & amplius eorum labor & dolor. Quare ſi quem inuenire potes octogenarium ſenem ſanum, neminem certè reperies cui vel aures non obſurduerint, vel viſus non hebetauerit,vel pedes non titubent, manus non tremant,dorſum non curuetur,dẽtes,ſi qui reliqui

liqui ſunt, non fluitent, & tota corporis deformata facies non penitus alia ſit quàm fuerat. Adde tuſſim, apoplexiam, paralyſim, ſtomachi cruditatẽ, ventris tormina, inguinum tumorem, ſpirãdi difficultatem, mingendi ſtranguriam, aliáque huiuſmodi multa, quæ annoſitas ipſa ſecum apportat, nec corpus modo, verumetiam mentem infeſtans. Videas enim pleroſque delirare per ætatem, & qui paulò antè ſapientes habiti erant, iam ridiculos eſſe. Cúmque tot mala vna ſenectus afferat, nónne ſatis apparet eum, qui diu viuere appetit, non vitam appetere, vt putat, ſed morbos? Si quibus autem contingat, quod rariſſimum eſt, vt etiam in ſenecta integris ſenſibus, vegetóque corpore & mente illæſa ſint, hoc donum dei eſt, cœleſtiſque gratiæ fauor, non longæuæ ætatis, quæ cũcta corrumpere conſueuit, beneficium. Quod Eccleſiaſticus teſtatur, dicẽs: Dedit dominus ipſi Caleph fortitudinem, & vſq; in ſenectutem permanſit illi virtus. In Iob etiam legimus: Sperabam quòd ætas prolixior loqueretur, & annorũ multitudo doceret ſapientiam, ſed, vt video, ſpiritus eſt in hominibus, & inſpiratio omnipotentis dat intelligẽtiam. Denique in euangelio dominus: Dabo vobis, inquit, os & ſapientiam. Hanc vero ſapientiam & iuuenes expetere & ſenes debent. Quam ſi ádepti fuerint, dabunt certè operam non vt diu, ſed vt bene viuant, neque vt ætate, ſed moribus graues ſint. Nam diu viuere hoc quoq; malè habet, quod neceſſe ſit, vt qui diu vixerit, mortes videat multorũ, lugeat liberorum orbitatem, ingemiſcat coniugis, fratrum, cognatorúmq; funera, & frequenter exitu triſtetur amicorum. Quin etiam vel ſua vel aliorum adhuc viuẽtium infortunia deploret, quandoquidẽ crebrius mala quàm bona contingere mortalibus ſolent. Quas ob res vnam tantum habemus (vt equidem reor) vitæ diuturnioris concupiſcendæ cauſam, vt videlicet quo plus vixerimus, huberiores

Eccleſ. 46.

Iob. 32.

Luc. 12.

beriores pœnitudinis noſtræ fructus colligere poſſimus, tantoq; maius promereri apud deum præmium, quanto prolixioris temporis laborem eidem ſeruiẽdo ſuſtinuerimus, dum & aliis prodeſſe optamus, & pro nobiſmetipſis cupimus facere ſatis. Alioqui lõgam vitam deſiderare, non dei, ſed ſeculi amatorum eſt, qui nullo præſentium voluptatum hauſtu ſatiantur: qui ſemper viuere vellent, vt ſemper peccare poſſent. Et tamen malè cupita ſenectus in eo illis bene conſulit ſi venerit, quod laſciuiendi vires obſcœnóſque amputet affectus,& ad continentiam cogat vel inuitos. Cæterũ, quoniam fidei integritati congruit, nõ ſolum quæ iuſſa ſunt obſeruare, ſed etiam quę conſulta perficere, opportunè nunc occurrit, de perfectæ religionis profeſſione facere ſermonem.

De perfectione vitæ. Cap. XX.

Matth. 22. PErfectioris vitæ conuiuiũ eſt, ad quod inuitat nos dominus: multos quidem vocat, ſed nõ omnes qui vocati ſunt veniunt: alium retinet corporis voluptas, alium cumulandarũ opum cupiditas impedit. De quibus dicitur, Illi autẽ neglexerunt,& abierunt, alius in villam ſuam, alius verò ad negotiationem ſuam. His grauati venire omnino nequeunt. Deponendum eſt ergo onus, ſi altiora cupis aſcendere,& de paucorum eſſe numero electorum. Tũc te verè à deo electum eſſe noueris, cum magno animo illa quæ multorum ſunt, contemnere cœperis,& omnem prorſus affectum ad ſolum Chriſtum conuerteris, ſolũ imitari ſtatueris. Ait enim, Qui amat patrem aut matrem plus quàm me, non eſt me dignus, qui amat filium aut filiam ſuper me, nõ eſt me dignus. Ita tuos ama, vt deũ non offendas, alioquin plus te illos diligere argueris, quorum cauſa peccare non timueris, quandoquidem etiam propria mors magis eſt eligenda, quàm crimen cõmittendum. Ideo ſubditur.

ditur. Et qui non accipit crucem ſuam, & ſequitur me, non eſt me dignus. Etenim quemadmodum ipſe crucifigi voluit, vt nos redimeret, ita tu crucis mortem timere non debes, dum tuum confiteris redemptorem. Tunc autem verè viuere incipis, cum pro eius nomine occideris. Qui perdiderit animam ſuam (inquit) propter me, inueniet eam. Tranſit enim de morte ad vitam, de terreno habitaculo ad cœleſte regnum ſemper beatus futurus, qui mori innocens maluit quàm nocēs viuere. Solent autem parentes cognatique qui mundana ſapiũt, modis omnibus iter impedire ad perfectionem tendentium, conqueruntur ſe derelictos, omni ſe ſolatio deſtitutos. Qua in re cauendũ eſt, ne noſtra erga parentes pietas, impietas fiat in deum. Contemnēdi quippe ſunt, quoties à dei ſeruitio auertere nos moliuntur, & quaſi odio habendi, ne nos odio ſimus deo, ſi vocationes eius atque inuitamēta crebrò cordibus noſtris infuſa neglexerimus, cũ præſertim ipſe dominus noſter dicat, Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum, & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & ſorores, adhuc autem & animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Denique ait, Qui non renuntiat omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Non poteſt toto pietatis affectu inhærere Chriſto, cuiꝰ animus aliqua terrenarũ rerum cura in diuerſum diſtrahitur, in eo enim deficiat neceſſe eſt, in quo adhuc aliqua carnali cupiditate inclinatur, propterea quidem vocati apoſtoli, quoniam aliter ſequi Chriſtũ non poterant, & retia & patrem reliquerunt. Non poterãt effici Chriſti diſcipuli, niſi per omnia ei ſe conformari ſtuduiſſent, æmularenturque eius paupertatem, humilitatem, caſtitatem, docendi ſtudiũ, omnes iuuandi curam, omnia ſuſtinendi patientiam. Si quis vult, inquit, poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuã, & ſequatur me. Abnegat ſemetipſum, qui non iam carni

Luc. 14.

Matth. 4.

Luc. 16.

carni paret,ſed ſpiritui:non iam mũdo,ſed mundi domino ſeruit,vt longè alius ſit, quàm qui hactenus fuerat. Tollit autem crucem ſuam, qui pro veritate afferenda nec ſupplicia deuitat,nec mortem horret,atque ita Chriſtum ſequitur.Ille enim cũ dominus eſſet,formam ſerui accepit:& qui in ſe impaſſibilis erat,in homine aſſumpto crucem paſſus eſt,ne id nos pro nomine eius ſubire timeremꝰ,quod ille pro amore noſtro perferre voluit.Ne autem paupertatem timeas.Quærite, inquit, primum regnum dei,& hæc omnia, quæ videlicet vitæ neceſſaria ſunt, adiicientur vobis. Ne etiam mortem exhorreſcas,ait: Qui credit in me,nõ morietur in æternum.Ne denique ſuppliciis terrearis:Mundus,inquit,gaudebit,vos verò contriſtabimini,ſed triſtitia veſtra conuertetur in gaudiũ. Tu interea ſi perfectæ conſummatæ'que religionis laboribus implicari durum putas,promiſſæ mercedis magnitudinem conſidera.Ait enim:Vos qui ſecuti eſtis me,in regeneratione cum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuę,ſedebitis & vos ſuper ſedes XII. iudicantes XII. tribus Iſraël.Perfectis ergo ſuam communicaturus eſt dignitatem,qui cum ipſo communicare,non dubitarunt laborum anguſtiarúmque patientiam. Duodecim autem ſunt qui iudicant,& totidem qui iudicantur: quia illi filij lucis ſunt,tanquã duodecim horæ diei:hi verò filij tenebrarum ſub eodem nocturnarum horarũ numero cõprehenſi.Quamuis enim non omnes damnandi ſunt,minus tamen illis clari, quos perfectionis opera commendant.Sequitur:Et omnis qui reliquerit domum,vel fratres,vel ſorores,aut patrem, aut matrem, aut vxores,aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet,& vitam æternam poſſidebit, hoc eſt, ſublimiorem beatitudinis obtinebit gradum, vitáque perenni perfruetur. Exquiſitæ enim ſanctitatis viri, licet vitæ æternitate aliis in paradiſo ſanctis pa-

Matth.19.

res

res erunt, beatitudinis tamen magnitudine atque gloriæ illis præſtabunt, dicẽte Apoſtolo: Stella enim à ſtella differt in claritate, ſic & reſurrectio mortuorum. 1.Cor.15. Quanto quis plenius in ſe Chriſti ſimilitudinem expreſſerit eum hîc imitãdo, tanto illi proximior eſt futurus in cœleſti regno. Hoc certè ipſe pollicetur, dicẽs: Iohan.12. Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur: & vbi ego ſum, illic & miniſter meus erit. Si quis mihi miniſtrauerit, honorificabit eum pater meus. Hæc talia ſi rectè perpenderis, profectò iam nihil tibi aut factu difficile videbitur, aut toleratu durum. Iam tibi ſedebit animo vendere vniuerſa quæ habes, diuitias, voluptates, concupiſcentias, & emere theſaurum illum præ omnibus mundi theſauris concupiſcendũ: nunc quidem in ænigmate abſconditum, tunc autem manifeſtum futurum, cum videbimus illum ſicuti eſt. Hoc idem enim eſt & pretioſa margarita, qua cõparata nihil erit vltrà deſirandum, cum omnis plenitudo gratiæ in Chriſto ſit: in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi. In ipſo enim inhabitat (vt Apoſtolus ait) omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Libẽter igitur eliges eſſe cum Chriſto pauper, vt in deo diues ſis: optabis Coloſſ.2. cum illo emori mundo, vt viuas deo: terrena denique omnia ſordere tibi incipient, cum in cordis tui hoſpitiolo ſuſceperis Chriſtum. Nihil illo eſt dulcius, nihil ſuauius. Iure ſuo dixit, cum ad ſui ſeruitium fideles inuitaret, Iugum meum ſuaue eſt, & onus meũ leue. Hoc Matth.11. diuinus pſalmiſta ſenſit, dicens: Guſtate & videte, quoniam ſuauis eſt dominus. Hac certè dulcedine affecti Pſal.33. erant apoſtoli, cum inter flagella gauderent, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. Et cum ſæuiſſimi tyranni tormenta proponerent, necem minarentur, ne Ieſum euangelizarent, tacere omnino non poterãt: tanto illis nomen domini ſui iucundius fuit, quàm vitæ præſentis vſus, aut doloris per ſupplicia

plícia infligendi euaſio. Tales itaq; eſſe debent, qui volūnt montem excelſum conſcēdere cum Petro, & operarii fieri vineę domini, & abiecta ſeculi huius ſarcina, per foramen acus tranſire, percalcatíſque mūdi anguſtiis, ad beatam illam regni cœleſtis amplitudinē peruenire. Tu igitur qui relicta ſindone nudus impiorum manus effugiſti, ne reuertaris tollere tunicā tuam, nec aratrū tenens reſpicias retrò, vt aliquando imprudenter cōcupiſcere incipias, quod propter Chriſtum prudenter reliquiſti. Multo melius eſt, nō nouiſſe viā perfectionis, quàm poſtquam noueris regredi velle, & cum Anania Sapphiraque ſpirituiſancto mentiri audere.

De vita ſolitaria. *Cap.* XXI.

HVic excellentiſſimæ profeſſioni accommodatiſſima ſolitudo eſt. Da igitur operam, vt in cœnobio cella, in deſerto locus ab humano cultu vacuus, legendi, ſcribendi, orandi, & ea quæ æterna ſunt contemplandi opportunitatē tibi præſtent. Nulla horum libera meditatio habetur in frequentia cœtūque multorum. Vulgi clamor, vrbani tumultus, amicorum interpellatio, mulierum conſpectus, cognatorum mortes, mentem deo intentam conturbant, nec in illo conquieſcere ipſam pro voto ſinunt. In ſolitudine autem concupiſcentiæ quoque magna pars tollitur, dum illa quæ malè cōcupiſcuntur, noſtris aſpectibus procul ſubmota latent, cum multo magis viſa moueant animum, quàm cogitata: & quod rarius cernitur, facilius oblite-

Matth. 9. retur, quantum præterea viro religioni dedito conferat ipſa ſolitudo, ex euangelio diſcitur. Principis filia vita defuncta, non antea à morte ſuſcitatur, quàm tibicines & tumultuantium turba excluderetur. Solitudo itaq; præcipuè quærenda eſt, vt anima in peccatis mortua, per pœnitentiam ad gratiam viuificātem reuocetur. Quoniam vt modo diximus, & peſſimæ animi cupidines

pidines minus in ſeceſſu virium habent: & mens terrenarum rerum curis expedita, ad contemplanda diuina magis attollitur, dicente ad diſcipulos domino: Venite ſeorſum in deſertum locum, & requieſcite puſillū. Multa quidem vbique pugna, ſed tamen in deſerto requies aliqua, quamuis puſilla. Certior autem ibi vincēdi ſpes eſt, vbi poſt laborem ad vires refocillandas, nonnulla quietis conceditur mora. Quod nobis innuere volens dominus, in deſerto tentatus, à diabolo collatis ſignis victoria potitur: fuſo denique fugatóque hoſte triumphans, angelorum vtitur miniſterio. Scriptū eſt enim: Tunc reliquit eum diabolus, & ecce angeli acceſſerunt, & miniſtrabant ei. Idem eos, qui in Iudæa ſunt, vt ad montes fugiant, hortatur. Iudæa, confeſſio & glorificatio interpretatur: vt is qui Chriſtum confitetur, & ad celſiorem beatitatis gloriam aſpirat, frequentiam fugiat, ſolitudinéque delectetur. Quod ſi docendi officio fungitur, & vicos vrbéſque peragrare neceſſe eſt, tantiſper in publicum prodeat, donec populo ſaluti congrua per ſermonem inſinuet: Erat enim Ieſus, vt Lucas ait, diebus docens in templo: noctibus verò exiens morabatur in monte, qui vocatur Oliueti, vt nobis oſtenderet & tempus & locum orationi contemplationíque aptum. Commodiſſimè enim tunc oratur, cum cuncta ſilent. Inter orandum autem in montem aſcendere iuberis, vt ſicut montium faſtigia cœlo proximant, ita tu ad cœleſtia cōtemplanda animo ſubleueris. Hoc ipſum Marcus quoque teſtatus eſt, dicens: Et cū dimiſiſſet eos, quos videlicet docuerat, abiit in mōtem orare. Dominus ergo noſter, quod verbis docuit, hoc exemplo monſtrauit, in ipſo orationis tempore ſecedendū eſſe à turba, & in loco ſecretiore orandum. Vnde iterum Lucas: Ipſe autem ſecedebat, inquit, in deſertū, & orabat. Deſertum iſtud mons Oliueti erat, mons autem contemplationis altitudinem deſignat. Sed ad hanc altitudinem

Marc. 6. — Matth. 4. — Luc. 21. — Idem. 21. — Marc. 6. — Luc. 5.

nem aſcendere nequimus, niſi hominum frequentiam fugerimus. Zachæus præ turba non poterat videre Ie-
Luc.19. ſum. Difficile eſt enim in medio plebis verſari, & mẽtem in deo fixam firmámque habere. Aſcẽdit ergo arborem ſycomorum vt videret Ieſum, altiúſque ſeſe cęteris erexit, non ſuperbia, ſed cogitatione, extra turbã quærens, quod in turba inuenire non poterat. Iohannes quoq; Baptiſta in matris aluo ſanctificatus, vt ſanctior fieret, deſertum incoluit, ibi manens Chriſtũ baptizare meruit, & de illo prophetare, & ab illo teſtimonium accipere, dicente. Inter natos mulierum non
Luc.7. ſurrexit maior Iohanne Baptiſta, atque hunc eundem, quem homines vt prophetam honorabant, ipſe plus q̃ prophetam eſſe aſſeruit. Poſtremò ipſe dominus Petro, Iacobo, Iohanni diuinitatis ſuæ claritatẽ oſtẽſurus non ſolum in montem, ſed in montem excelſum duxiſſe eos dicitur, tanta viſione non poterãt eſſe digni, niſi à turba ſecederent, & humana tranſgreſſi, ſublimitate contemplationis cœleſtibus infererentur. Ex his quæ dicta
Marc.9. ſunt, diſcere poſſumus, vt ille perquam raró cõuerſetur cum hominibus, qui ſæpe cũ deo eſſe deſiderat. Nũc his qui ſacerdotalibus initiari ſacramentis volunt, oſtendemus quibus rebus & bonus conſtet ſacerdos, & malus efficiatur, vt diſcant quæ ſibi expetenda, quæque fugienda ſint, vt bonorum potius gloriam conſequantur, quàm in ſortem concedant malorum.

De bono ſacerdote. *Cap.* XXII.

TAnta ac talis dignitas ſacerdotalis eſt, vt nulla maior homini conferri poſſit. Et quoniam angelicæ ſublimitati exęquatur, ſacerdos ipſe aliquã-
Malac.2. do in ſcripturis angelus eſt appellatus. Vt illud Malachiæ: Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirent ex ore eius, quia angelus eſt domini exerci-
Apoc.2. tuum. Iohannes etiam in Apocalypſi, ſeptem angelis, ſeptem

ſeptem in Aſia eccleſiarum epiſcopis ſcribere iubetur, hoc eſt, Epheſi, Smyrnæ, Pergami, Thiatyræ, Sardis, Philadelphiæ, & Laodiciæ. In his ſingulis ſinguli epiſcopi erant, & officij ſacerdotalis meritò angeli nominantur. Hoc tamen minus mirabimur, ſi meminerimus ipſum dei filium Ieſum Chriſtum ſacerdotem factum, deo patre ad eum dicente; Tu es ſacerdos in æternũ ſecundum ordinem Melchiſedech. Nihil iſto ſacerdote maius, nihil mirabilius excogitari poteſt: ita nec ſacerdotij honore quicquam præſtantius haberi. Cæterum, iuxta domini ſententiam: Cui multum datum eſt, multum petent ab eo. Omnibus ergo virtutibus excultum atque exornatum oportet eſſe ſacerdotẽ. Vt igitur verè ſacerdos ſit, neceſſaria eſt illi ſobrietas, caſtitas, fides, charitas, iuſtitia, prudentia, ſcientia, terrenarúmq; rerum contemptus, & cœleſtium deſiderium atq; amor. Vt ſit ſobrius, dominum audiat in Ezechiele præcipientem: Vinum non bibet omnis ſacerdos, quando ingreſſurus eſt atrium interius, quod antè in Leuitico ad Aaron dictum eſt: Vinum & omne quod inebriari poteſt, non bibetis tu & filij tui, quando intrabitis in tabernaculum teſtimonij, ne moriamini. Nec aliter nouus pontifex noſter Chriſtus monuiſſe ſuos diſcipulos videtur, cum diceret: Attẽdite ne forte grauentur corda veſtra in ebrietate & crapula, & in curis huius ſeculi. Caſtum quoque oportere eſſe ſacerdotem, & carnalis copulæ abſtinentem idem dominus docuit, apoſtolis imperans vt præcingant lumbos ſuos, & lucernas ardentes in manibus habeant. Lucernæ in manibus opera iuſtitiæ ſunt, quorum fundamentum caſtitatem eſſe voluit, dum lumbos prius, in quibus generandi vis eſt, reſtringi iubet baltheo caſtitatis. Veteri verò lege ideò conceſſum ſacerdotibus fuit matrimonium, quia ſola tribus Leui & domus Aarõ ſacerdotalis erat, nec aliis licebat hoc fungi officio. Ne igitur Leuita-

[Margin: Luc. 12. — Ezec. 44. — Leuitici. 10 — Luc. 12. — Ibidem.]

rum genus in paucis concluſum deficeret, reparãdum per connubia erat. At nunc non carnis quæritur ſucceſſio, ſed ſpiritus, tranſlato'q; ſacerdotio ad tribum Iuda, id eſt, ad Chriſtum, quicunque Chriſtianus eſt, niſi vxori alligatus fuerit, poteſt eligi in ſacerdotem. Omnes tamen qui Chriſto in ſacerdotio ſuccedunt, caſtos eſſe decet, ſicut & ipſe caſtus fuit, vt noui ſacerdotij tanto purior ſucceſſio ſit quàm veteris, quanto & ſacerdos noſter Chriſtus omnibus qui ante illum hoc munere vſi ſunt, noſcitur eſſe præſtantior. Neq; enim arietum vt olim, aut vitulorum ſanguine nunc ſacrificatur, ſed ipſe Chriſtus verus deus & verus homo, vnus & immortalis, licet aliena ſpecie velatus, offertur.
Iſaiæ 52. Quòd ſi etiam priſcis dictum ſit: Mundamini qui fertis vaſa domini, quanto magis noſtris conuenit omnis mundicies, quibus non ſolùm ferre vaſa domini, ſed etiam ipſum dominum quotidie & contrectare manibus & ore ſumere mos eſt? Tam igitur mente quàm corpore mundus caſtus'q; ſit, qui ad eiuſmodi miniſterium ſe nouerit eſſe electum. In primis tamen fidelem eſſe conuenit. Quid enim caſtitas aut aliqua alia virtus ei prodeſſe poterit, ſi qua orthodoxæ fidei pars in illo labaſcere cœperit? Fide igitur opus eſt, vt reliqua
Matt. 24. rectè proſpere'que ſuccedant. Quis eſt, inquit, fidelis ſeruus & prudens, quem conſtituit dominus ſuper familiam ſuam, vt det illis cibum in tempore? Familiæ dei ſacerdotes præpoſiti ſunt, vt verbi exempli'q; cibo eam paſcãt, qui ſi fideles ac prudentes fuerint, beatitudinis quoque magnitudine cæteris præferentur. Sequitur enim: Quem ſic agentem inuenerit dominus, ſuper omnia bona ſua conſtituet eum, vt qui multos fideliter docuit, prudenter'que rexit, multis inter ſanctos honorabilior magnificentior'que habeatur. Charitatem etiam præcipuè amplecti debet ſacerdos, vt cui vni commiſſa cura animarum eſt pro earum ſalute, ſi

te,ſi ita caſus inciderit,nec ſupplicia recuſet,nec mor-
tem metuat.Bonus enim paſtor ponit animam ſuam Iohan.10.
pro ouibus ſuis. Idem præterea iuſtitiam omnẽ,quàm
alios docet, prior impleat, ne quod verbis ædificat, ſi
aliter ac præcipit,vixerit,exemplo deſtruat atq; diſ-
ſipet. Niſi abundauerit iuſtitia veſtra (inquit domi- Matth.5.
nus) plus quàm ſcribarum & phariſæorum,nõ intra-
bitis in regnum cœlorum. Prudentia quoque opus eſt
ſacerdoti,ad noxia quæque cauenda doloſque diaboli
declinandos. Inſidiis facilè patebit,niſi perquã cautè
inceſſerit.Eſtote prudentes (ait ſaluator) ſicut ſerpen-
tes.Callidiſsimus omnium ſerpens diabolus eſt. Qui
ergo non minus prudens erit ad cauendum,quàm dia-
bolus aſtutus ad nocendum,neque blanditiis eius ca-
pietur,neque vim formidabit. Vt autem cautus & cir-
cumſpectus fiat ſacerdos,neceſſariam ſibi eſſe ſcriptu-
rarum ſcientiam nouerit intelligentiamque myſte-
riorum,ſine qua neque ſe ab aduerſario ſe tueri com-
modè poterit,neque alios vitę doctrinis rectè inſtitue-
re,aut ad virtutẽ aptè exhortari,in Aggæo ſcriptum Aggæi 2.
eſt:Interroga ſacerdotes legem,& in Ezechiele de ſa- Ezec.44.
cerdotibus loquens dominus: Populum meum doce-
bunt,inquit,quid ſit inter ſanctum & pollutum,inter
mundum & immundum oſtendens eis, & cùm fuerit
controuerſia, ſtabunt in iudiciis meis & iudicabunt.
Exigitur ergo à ſacerdote vt eruditus in lege ſit, &
quicquid in ſacris literis continetur,pro viribus edi-
ſcat,alioqui ſacerdotio indignus exiſtimabitur,dicẽte
domino per Oſee prophetam:Quia tu ſcientiam repu Oſee 4.
liſti,repellam te ne ſacerdotio fungaris mihi.Poſtre-
mo loco diximus, præſentium contemptorem eſſe ſa-
cerdotem. Nam ſi Chriſti miniſter fuerit,paruo erit
contentus,dum ſumma ſperat, & vt dominum ſuum
imitetur, paupertatẽ gaudebit, diuitias contemnet.
Neque enim poteſt eſſe talis magiſtri diſcipulus, niſi

renunciet omnibus quę poſsidet,vt caduca reſpuens dignus euadat, cui tribuantur æterna. Sed ne in veteri quidem lege Leuitis data eſt poſſeſsio in tribubus vt ſcirent non in terra,ſed in cœlo ſibi poſſeſsionem eſſe
Num..1 quærendam dicente domino Aaron:In terra eorum nihil poſsidebitis, nec habebitis partem inter eos, ego pars & hæreditas tua in medio filiorum Iſraël. Decimis igitur & eleemoſynis,quæ altari offeruntur,viuat qui ſeruit altari. Quod autem neceſſario victui ſupereſt,indigentibus tribuat,diſpenſatorem'que ſe eſſe agnoſcat bonorum eccleſiæ,non poſſeſſorem: Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus præceptum eſſe meminerit:
Matth.10. Nolite poſsidere aurum,neque argentum,neque pecuniam in zonis veſtris. Quid tibi cum diuitiis,ſi illius domini ſeruus es,qui nõ habuit in terra vbi caput reclinaret ſuum,neque didrachmam qua pro ſe & diſcipulo ſolueret portorium? domini,inquam,in ſtabulo geniti, in præſepio poſiti, in cruce nudi, in ſepulchro conditi alieno,nihil denique in hoc ſeculo quaſi ſuum poſsidentis,non quia non liceret ei frui omnibus ſi vellet,cùm eſſet dominus omnium,ſed vt doceret non eſſe ei opus terrenis diuitiis,qui ad cœleſtes theſauros aſpiraret,difficile'q; eſſe duobus dominis ſeruire,deo & mammonæ,difficillimum verò vt quis auri argenti'que pondere grauatus,ad ætherea regna poſſit conſcendere.Ex his igitur quæ dicta ſunt,eum ſacerdotij honore dignum cenſebimus,qui ſobriè,pudicè,fideliter,piè,iuſte'que vixerit, qui in cauendo prudens, in erudiendo doctus,in concupiſcendo modicus,& in obſequendo ei cui ſe dedicauit,fuerit aſsiduus.Quiſquis
Matth.5. autem ſeſe talem in ſacerdotio exhibuerit, hic verè erit ſal terræ,cuius doctrinis cæterorum corda ne in peccatis putreſcant,condientur,erit lux mundi,ciuitas ſupra montem poſita,lucerna ſuper candelabrum lucens,vt omnibus conſpicuus,omnes qui ſanctè innocenterq;

centerq; volent viuere,ſuo illuminet exemplo,ſuæ famæ gloria concitet ad virtutem. Hic demum de terris ad cœlum tranſlatus illorum perpetuo fruetur conſortio, illorum perennis beatitatis erit particeps,quibus in Pſalmo ſpiritus ſanctus loquitur,dicens: Sacerdotes eius induam ſalutari,& ſancti eius exultatione exultabunt. Chriſtum enim induent,eique feliciter adhærebunt qui in eccleſia vices Chriſti, ſicut oportuit, gerere ſtuduerunt. Pſal.131.

De malo ſacerdote. Cap. XXIII.

Porrò ſicut lux tenebris collata luculentior videri conſueuit,ita appetibilior fit virtus, quoties contrarij vitij malignitas monſtratur. Cùm igitur de bono ſacerdote ſatis dictum ſit,operæpretium eſt,quemadmodum propoſuimus,vt aliquid etiam de malo dicamus. Malus eſt ſacerdos,qui non poteſt dicere cum propheta: Portio mea dominus,cum terrenis opibus inhiet,& non ſolùm his quæ poſſidet non renunciet,ſed etiam ea quæ nondum adeptus eſt,cupidè affectet. Sunt quos negotiari in domo dei non pudet, îmò nec fœnerari, eccleſiaſticaſque dignitates ambitione atque largitionibus comparare,quas cùm acquiſierint,cuncta eccleſiæ bona,quæ pauperibus diſtribuenda erant,in ſuos vſus cõuertunt. Hi ſunt quos vendentes & ementes de templo ſuo eiicit dominus,dicẽs: Domus mea domus orationis eſt,vos autem feciſtis eam ſpeluncam latronum. Meritò igitur talium cathedras euertit, & cum principibus populi ſui in cœleſtibus conſidere prohibet, vtpote quibus non cœleſtis boni adipiſcendi,ſed terreni abutendi cura ſemper ac ſtudium fuit. Nihil penſi habuerunt prodeſſe commiſſæ ſibi plebi,delinquentes corripere, bonos fouere, afflictos conſolari,dubiis conſulere,ſed ignauiæ atque otio deditis magis ventrem ſuum quàm gregem domini-

Pſal.118. Matth.21.

eum paſcere ſoliciti fuere. Malus item eſt ſacerdos, qui vidit lupum venientem, id eſt, hæreticum aliquē peruerſa doctrina fideli gregi inſidiantem, & illius dolo alios rapi, alios diſpergi, alios mactari, nec tamen it obuiā perfidiæ, ſed auerſus fugit, ita vt fugiendo oſtendat ſe paſtoris nomine indignum. Vnde dicitur: Mer-
Ioan. 10. cenarius fugit, quia mercenarius eſt, & non pertinet ad eum de ouibus. Non quia non pertineat ad eum, ſed quia ſic agat, tanquam ſi nihil omnino ad eum pertineat, quandoquidem non animarum lucrum, ſed pecuniæ quæritet, terrenam'que mercedem cœleſtibus prę-
Malac. 1. ferat diuitiis. Talium auaritiam per Malachiam prophetam redarguit dominus, dicens: Quis eſt in vobis qui claudat oſtia, & incendat altare meum gratuito? Et quoniam qui eiuſcemodi vitio laborant, à deo reprobati ſunt, ſequitur. Non eſt mihi voluntas in vobis dicit dominus exercituum, & munus non ſuſcipiam de
Ezech. 4. manu veſtra. Per Ezechielem verò etiam comminatur, dum ait: Væ paſtoribus Iſraël, qui paſcebant ſemetipſos, nônne greges à paſtoribus paſcūtur? lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod craſſum erat occidebatis: gregem autem meum non paſcebatis, quod infirmum fuit non conſolidaſtis, & quod ægrotum ncn ſanaſtis, quod confractum eſt non alligaſtis, & quod abiectum eſt non reduxiſtis, ſed cum auſteritate imperabatis eis, & cum potentia, & diſperſæ ſunt oues meæ, eò quòd non eſſet paſtor. Quo pacto enim eſt paſtor qui nec religioſæ vitæ exemplis, nec ſanæ doctrinę monitis gregem ſibi creditum alere curat? Quo autem magis deliciis luxuriæ'que indulget, eo grauius in inferno ſupplicium feret per Amos prophetam dicente
Amos 6. domino: Væ vobis qui opulenti eſtis in Sion, & confiditis in monte Samariæ, optimates, capita populorum ingredientes pompaticè domum Iſraël. Quicquid de paſtoribus dicitur, & de presbyteris dictum intelligas.

gas. Cui enim ſacramenta vitæ quis miniſtrat, eius & paſtor eſſe debet, quantum officio ſuo conuenit, monendo, corripiendo, & quicquid commodis eius cui preficitur, ſalutique opportunum putabit, exequendo. Epiſcopi tamen proprium eſt & peculiare, publicos edere ad populum ſermones, vitia reprehendere, ad capeſſendas exhortari virtutes, tranſgreſſores legis apoſtolica authoritate caſtigare, ad pœnitentiam conuerſos recipere. Quibus in rebus defecerit, vel per ignorantiam ſi neſciat, vel per negligentiam ſi nolit, vel puſillanimitatem ſi metuat, de fidelium cœtu excludetur, & canibus mutis per contumeliam comparabitur. Cur enim epiſcopus eſt, ſi docere neſcit? aut cur ſcit ſi non vult? aut quid velle prodeſt, ſi non audet quod debet implere? Sed neque presbyter aſſumat curam animarum, ſi modò ſe ad eam rem ineptum nouerit. Malè ſubitur onus, quod imbecillæ vires ferre nequeunt. In eos ergo, qui doctoris eccleſiaſtici ſibi munus vendicant, & nequaquam docent, ſiue ignoratione confuſi, ſiue negligentia corrupti, per Iſaiam exclamat dominus & ait: Speculatores eius cæci omnes neſcierunt vniuerſi, canes muti non valentes latrare. Et iterum: Ipſi paſtores, inquit, ignorauerunt intelligentiam, omnes in viam ſuam declinauerũt, vnuſquiſque ad auaritiam ſuam, à ſummo vſque ad nouiſſimum. Perditos autem plebis mores vulgique licentiam illorum qui præſunt incuriæ aſcribi, in Ezechiele vel verbis domini diſcimus: Si dicente me, inquit, ad impium, morte morieris, non annunciaueris ei neque locutus fueris, vt auertatur à via ſua impia & viuat, ipſe impius in iniquitate ſua morietur, ſanguinem autem eius de manu tua requiram. Impius ergo peribit quia peccauit. Sacerdos qui eius tuendæ ſaluti præpoſitus eſt quia tacuit, quia peccantem non increpauit, quia errãtem in viam reducere non curauit. Atque tanti periculi non igna-

Iſaiæ 6.

Ezech. 3.

um, Fiant dies eius pauci, & epiſcopatum eius accipiat alter. & alia multa, quæ licet ad Iudam domini ſui proditorem referantur, nihilominus ad ſui quoque ſimiles redundant. Sui autem ſimiles ſunt, qui ad apoſtolatum electi, potentioribus ita blandiuntur, vt eorum ſcelera diſſimulent, & ſic dominum oſculo prodant. Eundem etiam vendunt, dum nihil ita cupidè vt lucra ſectantur, ſed cùm hi tam immani ingentíque ſupplicio deſtinati ſint, illi qui vt debent, officio ſuo funguntur, dici non poteſt, quàm grandi mercede remunerabuntur. De his nempe Apoſtolus ad Timotheum ſcribens, ait: Qui bene præſunt presbyteri, duplici honorè digni habeantur, maximè qui laborant in verbo & doctrina. Duplici honore dignus eſt, cui & reuerentia exhiberi debet, & victus neceſſarius ſuppeditari, cùm ſcriptum ſit: Non alligabis os bouis triturantis. Et: Dignus eſt operarius mercede ſua. Tunc tamen melius duplici honore digni erunt, cùm animæ ſimul & corporis beatitudine perfruentur & aliquot felicitatis gradus cæteris eminentiores apparebunt. Satis hæc de ſacerdote, nunc de ſanctarum lectionum ſtudio, fideli animæ admodum neceſſariò tractabimus. Nihil enim rectè diſcitur, quod de ipſo veritatis fonte non hauritur.

1. Tim. 5.
Deut. 25.
Matt. 10.

De ſtudio lectionis. Cap. XXIIII.

IGitur ad ſcripturæ diuinæ ſtudium omnes qui perfectionis iter ingredi cupiunt, conuocamus cum Iohanne in Apocalypſi: Qui ſitit, veniat: & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis. Beati ſunt, qui ſitiunt & eſuriunt iuſtitiam, ſed niſi ſcripturarum lectioni operam impendant, iuſtitiæ præceptis nequaquam ſaturari poterunt. Sicut autem ſitientibus dulcis eſt potus, ita diſcere cupientibus diuina ſapit lectio.

Apoc. 22.

Illi duntaxat ad cœleſtem cibum nauſeant, & manna faſtidiunt, qui Aegyptiorum iurulentiis repleti, id eſt, inani gentilium poëtarum eloquio deliniti, magis fabularum fictione quàm veritatis doctrina delectãtur.

2. Tim. 6. Hi ſunt qui (vt Apoſtolus inquit) elegerunt ſibi magiſtros prurientes auribus, & ad fabulas conuerſi, auditum à veritate auertunt. Nos contempta iſtorum ſtultitia, in quibus nulla ſolida ſapientia eſt, illis tantummodo lectionibus incumbamus, quæ nobis iter, quoad immortalitatem peruenitur, oſtendunt. Alioquin aquam iſtam vitæ, ad quam nos Iohannes apoſtolus inuitat, haurire non poterimus. Veteris igitur nouique inſtrumenti literas aſſiduè perſcrutemur. In his pleniſſimè diſcitur, quid facere, quid vitare, quid credere, quid amare, quid ſperare nos oporteat, vt cœlo digni ſimus cùm terram reliquerimus. In his deum patrem à quo omnia, in his filium, per quem omnia: in his ſpiritum ſanctum, in quo omnia facta ſunt, inuenies: & hæc tria vnum deum, vnam hypoſtaſim eſſe melius credendo intelliges, quàm intelligendo credes. Magnum quippe myſterium eſt ſancta trinitas, humanæ ſapientiæ altitudinem excedit, fide percipitur, ſine qua ad beatorum æternitatem nemo tranſfertur. Audiamus autem in Euangelio dominum Ieſum patri ſuo loquentem ac dicentem: Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Vt igitur fide ac virtutibus proficere poſſimus, abeamus cum Ieſu per ſcripturarum ſata, vellicantes veteris nouæque legis ſpicas: & vt triticum ſub paleis latens comedere valeamus, confricemus eas manibus intelligentiæ ſpiritalis, promentes in lucẽ, quicquid ſub figurarum ambage condi credimus, nihil erit menti deo dicatæ iucundius, quàm noſſe ſenſum domini, & verba aliud quàm ſonant ſignificantia intelligere. Et quoniam hanc ſpicarum confricationem ſabba-

Scribit more antiquorum.

Iohan. 19.

ſabbato ab apoſtolis factam legimus, hoc admonet nos ea quæ myſtica ſunt, cōmodè perpendi conſiderarique non poſſe, niſi cum ſecularibus curis liberi & expediti, ſabbatum, id eſt, quietem agimus. Terrenarum enim rerum ſolicitudo legentem implicat, & ipſa in diuerſum mentem diſtrahens cogitatio, quæ leguntur, quæque audiuntur, non ſatis intelligere permittit. Intentione animi opus eſt, vt lecta percipias, & percepta ediſcas, teneáſque memoriter. Poſtquam autem myſticos ſenſus literæ tegumento velatos deprehenderis, & eos vel ad eccleſiæ nouitatem, vel ad animæ vtilitatem tranſtuleris, adhuc altius tibi erit inſurgendum, vt etiam cœleſtia perſcruteris, & de viſibilibus gradum ad inuiſibilia facias. In montem excelſum aſcendentibus diſcipulis apparuit dominus Ieſus: non qua ſolebat ſpecie, ſed longè elegantiori. Reſplenduit enim facies eius vt ſol, veſtimenta eius alba facta ſunt vt nix. Hunc montem ipſe ſi mente conſcenderis, videbis primùm cum Chriſto loquentes Moyſen & Eliam, atque intelliges legis ceremonias oraculáque prophetarū in Chriſto eſſe completa, ingentemque capies voluptatem, cùm talia cognoſcere cœperis. Vnde etiam Petrus tam valde huiuſmodi viſione cœpit delectari, vt ibi figere tabernacula cuperet, cœleſtium oblitus. Sed neque ipſe de his humilioribus oblectamentis egredi poteris, vt in ſublime raptus nudam contempleris diuinitatem, niſi & te ſicut apoſtolos lucida ſpiritus ſancti nubes obumbrauerit, dei patris vox roborauerit, & filij eius gratia illuminauerit. Totius autem trinitatis fauore ſupra humanæ naturæ conditionem erectus, nec Moyſen amplius, nec Eliam conſpicies, ſed Ieſum ſolum. Ceſſant enim & figurarum vmbræ, & futura prædicentium vox, cùm veritatis lux oritur, & quæ ventura erant, eueniunt. Non eſt ergo noſtrarū virium, ſed opis diuinæ, vt quis legendo myſteria intelligat: quāto minus

Matth. 4.

nus

nus vt etiam ſupercœleſtis contemplationis dulcedine mens in deum eleuata perfundatur. Hoc tamen illis frequentius conceditur, qui libros diuinos ita legunt, vt à ſanctorum interpretatione non diſcedant: à peruerſis ſenſibus, qui cum eccleſia non concordant penitus abhorrentes. Quære igitur in ſancta lectione bonas margaritas, vt ſcias quid lex præcipiat, quid nuncient prophetæ. Sed inuenta deinde precioſa margarita, quæ eſt Euangelium Chriſti omnibus aliis præferendum ſcripturis, eam amplectere, eam exoſculare, eam pro viatico habe cùm ambulas, pro cibo cùm recumbis, pro puluillo cùm dormis, pro ſpeculo cùm vigilas, nunquam Euangelicus codex vel de manibus tuis diſcedat, vel de memoria exeat. In eo ſi aſſiduus fueris, cœleſtium deſiderio terrena contemnes, & hoc quidem erit, vendere omnia quæ in præſenti vita poſſidentur, & ipſam emere margaritam, quæ Chriſti conuerſatione fulget, & humanæ redemptionis precio taxatur. Quicquid autem nouum continet inſtrumentum, ad Euangelium pertinere cenſemus. Itaque cum Euangelio & Pauli epiſtolæ & aliorum apoſtolorum, & Lucæ Actus, & Iohannis Apocalypſis, & eruditorum hominum approbati de religione tractatus, frequenter in manibus habendi legendíque tibi erunt, vt fide ſtabiliaris, vt virtutibus præſtes, & in Chriſto domini meditatione perſeuerans, in deo tandem conquieſcas. Nihil ita innocentiam conſeruat, & cordis puritatem cuſtodit, vt ſcripturarum, quas diuini homines ſancto dictante ſpiritu ediderunt, quotidiana lectio. Non eſt vt imperitiam excuſes. Lege multa: & ſi ſolido cibo nondum veſci potes, lactis poculum ne ſpernas. Denique ſume quod potes, fragmenta verò quæ ſuperſunt, in doctiorum cophinos colligenda dimitte. Homines & iumenta paſcit dominus, doctos & indoctos admittit, neminem repellit. In monte apo-

ſolos docuit: de monte verò deſcendens, prædicauit plebi. Habes in Euangelio & vias planas, per quas inſedere cum ſimplicibus iuuat. Habes & montes excelſos, quorum altitudinem ſi adire nequiueris, mirari proderit. Medicamenta quibus rebus compoſita ſunt, licet ignoret ægrotus, proſunt tamen ei, eleuant'que languorem. Ita diuina verba ſi legantur, etiam non intellecta vim habent ad animæ ſanitatem conferendam. Te nunc appellò, qui diu multum'que in gentilium libris verſatus es, dum te comptus delectat ſermo, & muſici poëtarum cantus deliniunt, quantum inde tibi emolumenti contraxeris parumper cogita, & cùm nihil iſta tibi ad ſalutem profuiſſe cognoueris, ad Ieſum tandem quæſo conuerſus, dic cum Petro: Præceptor, per totam noctem laborantes nihil cepimus, in verbo autem tuo laxabo rete. Et cùm hoc (inquit euangeliſta) feciſſent, concluſerunt piſcium multitudinem copioſam. Luc.5. Quòd ſi demum in ſcripturæ ſacræ pelago piſcari te delectabit, tu quoque implebis pectoris tui nauiculam ſaluberrimorum præceptorum copia, quibus & ipſe viuere, & alios docendo poteris ſuſtentare. Tanta eſt enim diuinorum virtus verborum, vt fideliter & incorruptè & contentè legentibus intellectum illuminet, animum exhilaret, atque illa quæ præcipiuntur, perficiendi facultatem ſuppeditet. Quòd ſi tacta fimbria veſtimenti domini, virtus de illo exibat & ſanabat omnes, quomodo ſermo eius ex intimis effuſus præcordiis, dum legitur, dum auditur, animi malè affecti morbos non curabit, & à periculis perditionis non eruet? Ergo quoties aliquo ſeculi huius turbine agitaris, quoties carnis pugnam ſpiritus patitur, & pedibus laquei dæmonum inuidia tenduntur, ad euangelicas lectiones te conuerte, dormientem'que in puppi ſaluatorem ſtrepentibus

inter legendum vel orandum voculis excita, ſtatim illo imperante, omni tentationum æſtus concidet, & concupita redibit trãquillitas. Tũc etenim diuina te lectio docebit in aduerſis patientiam, in proſperis modeſtiam, in deum pietatem, in proximos charitatem: præſtabit'que in dubiis conſilium, in periculis opem, in tentationum certamine victoriam. Quis hoc tibi Tullius, quis Demoſthenes, quis Socrates, quis Ariſtoteles, aut ſi ad poëtas reſpicis, quis Homerus vel Vergilius conferre poterit? Quandoquidem nec ſibiipſis quicquam prodeſſe potuerunt, veritatis nobis diuinitus reuelatæ penitus ignari. Porrò cùm experiri cœperis voluptatem atque fructum, quem'tibi lectio ſuggeret diuina, protinus cum Pſalmiſta cõcines: Eloquia domini eloquia caſta, argentũ igne examinatum, probatum terræ, purgatum ſeptuplum. &, quàm dulcia faucibus meis eloquia tua domine ſuper mel & fauum ori meo. Dulcia ſanè in cortice eloquia domini, ſed multò dulciora in medulla. Sacros codices piè indubitantérque legenti adſiſtit Chriſtus, applaudunt angeli, congratulantur ſancti, & cœleſtium verborum ſono maligni exterrentur ſpiritus ac fugiunt: denique nihil ita aut virtutes animi conſeruat, aut vitia repellit, vt frequens diuinas literas legendi vel audiendi cura. Quo autem rarius his vacabis, eo citius cades, exurgeſque difficilius.

Pſal.11.
Pſal.118.

De auditionis cura. *Cap.* XXV.

AVdire quoque quæ in eccleſia leguntur, vel eos qui abſque lectione in pulpitis declamãt, auſcultare plurimum expedit. Plus etiam eruditi hominis ore prolata verba mouere ſolẽt, quàm ſi eadem ipſe conſcripta legeris. Nuda in libris verba iacent, quæ ſi ab oratore aliquo aptè diſertéque recitentur. Ipſe geſtus, ipſe aſpectus, ipſa'que pronũciatio multum ora-

orationi addet ornamenti efficaciæq; ad ſuadendum atque diſſuadendũ. Delectet te igitur cùm legere quæ ſancta ſunt, tum quoties ab alio leguntur vel prædicantur audire. Diſcipulum docilẽ te eſſe volo. Is enim docilis eſt, qui docentem attentè audit. Ad huiuſcemodi ſtudium te hortatur Eccleſiaſticus, dicens: Eſto manſuetus ad audiendum verbum dei, vt intelligas & cum ſapientia proferes reſponſum verum, Quaſi dicat, diſce prius, & poſtea docebis. Et iterum: Si, inquit, dilexeris audire, ſapiens eris. Idem nobis præcipit Iacobus apoſtolus, cùm ait: Sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum. Temerarius enim magiſter eſt, qui nõdum ipſe diſcipuli partes impleuit, & iam alios inſtruere præſumit. Vt autem tacitè contentéque auſcultes, & non aliò aures, aliò mentem diuidas, in manſuetudine, inquit, ſuſcipite inſitum verbũ, quod poteſt ſaluare animas veſtras. Inſeri enim verbum non poteſt, niſi in molli corde & totis viribus ad audiendum intento. Verbum, inquit, quod poteſt ſaluare animas veſtras. Fruſtrà quippe verbis illis præbemus auditum, quorum ſuauiloquentia aures tantum demulcentur, & nulla comparatur animo vtilitas. Rectè itaque his duntaxat intendendum præcipit, quæ ad conſequendam æternam ſalutem nos erudiunt. Sed nec audire profectò multũ prodeſt, niſi audita memoriter retineantur: nec memoriter retinere, niſi quod memoriæ mandatum eſt, opere compleatur. Audis caſtitatis, patientiæ, manſuetudinis, charitatis præcepta: ne ſinas illa per incuriam effluere, ſed corde complexus foue, vt cum Pſalmiſta dicere poſſis: In corde meo abſcondi eloquia tua domine, vt non peccem tibi. Memento præterea de ipſa dei genitrice ſcriptum eſſe in Euangelio: Maria autẽ conſeruabat omnia verba hęc in corde ſuo, ita & tu quicquid ab eccleſiæ ſanctæ doctoribus prædicari audieris,

Eccl. 5.

Iacobi 1.

Pſal. 118.

Lucæ 2.

ris,in intima cordis aure reconde,veluti precioſum vnguẽtum in pixide,quo poſtea opportunè vtaris ad tuã aliorum'que ſalutem. Quòd ſi terra bona fueris,non petroſa,non ſpinis obſita, ſuſceptum verbi ſemen huberem tibi fructum faciet: & ſicut didiceris,ita & operari incipias,ac ſecundum legis euangelicæ præcepta reliquum vitæ curſum dirigere ſtudebis. Alioquin neque legere,neque audire proderit ſi ab iis quæ præcipiuntur,morum conditio diſcors erit. Et ſi noſſe deſideras quantũ ignauus auditor & impiger inter ſe differant,audi in Euangelio dominum dicentem: Omnis qui venit ad me,& audit ſermones meos, & facit eos, oſtendam vobis cui ſimilis ſit: Similis eſt homini ædificanti domum qui fodit in altum,& poſuit fundamentum ſupra petram,inundatione autem facta,illiſum eſt flumen domui illi,& non potuit eam mouere,fundata enim erat ſupra petram. Qui autem audit & nõ facit, ſimilis eſt homini ædificanti domum ſuam ſupra terram ſine fundamento,in quam illiſus eſt fluuius,& continuò cecidit,& facta eſt ruina domus illius magna. Sicut ergo infirmus & imbecillus eſt,qui non facit opera,ita ad omnem malignæ tentationis impetum conſtans eſt & ſtabilis,qui aſſiduè in bonis operibus exercetur. Quamobrem ſolicitè nos admonet Iacobus apoſtolus,& ait: Eſtote factores verbi & non auditores tantum,fallentes voſmetipſos,quia ſi quis auditor eſt verbi & non factor,hic comparabitur viro conſideranti vultum natiuitatis ſuæ in ſpeculo: conſiderauit enim ſe & abiit,& ſtatim oblitus eſt qualis fuerit: qui autem perſpexerit in lege perfectæ libertatis,& permanſerit in ea,nõ auditor obliuioſus factus,ſed factor operis,hic beatus in facto ſuo erit. Ideo quidẽ & dominus in Euãgelio: Beati,inquit,qui audiunt verbum dei & cuſtodiunt illud. Hanc itaque beatitudinem opere magis quàm auditione conſtare oſtendit,dum ſubiungit: Et cuſto-

Lucæ 6.

Lucæ 12.

cuſtodiunt illud. Cuſtodiunt autem illud, qui bene beateq; viuendi rationem edocti, peccatis in quibus hactenus fuiſſe ſe recognoſcunt, finem ſtatuunt, & ab his per pœnitentiam reſilientes ad capeſſendas virtutes diſponuntur, magnamq́ue capiunt voluptatem vel legendo diuina vel audiendo. In quo Mariam ad pedes domini ſedentem dilig̃eter obſerua, tantaq́ue perfuſa in ſermonis eius dulcedine, vt nulla ſororis Marthæ interpellatione inde mota ſit: & quoniam toto corde cœleſtis magiſtri amplectebatur diſciplinam, optimam partem dicitur elegiſſe, quæ non auferetur ab ea. Chriſtum enim elegerat, in cuius vnius contemplatione tam ſuauiter requieſcebat. Quotus autem quiſque eſt, qui ſic in eccleſia ſacris prædicationibus intereſſe nititur, vt præcepta vitæ abſque operatione non elabi ſinat: alius nullo amoris affectu illa ſuſcipit, alius tametſi donec audit aliquantulum compungitur, mox tamen inde diſcedens ad conſuetas nequitiæ ſordes reuertitur, tanto nequior factus, quãto inexcuſabilior. Talibus dicit dominus: Qui ex deo eſt, verba dei audit, propterea vos non auditis, quia ex deo non eſtis. Non ergo omnes, qui in auditorio ſunt, audiunt verbum dei, ſed is qui illud quod audit, opere perficere contendit, & hic quidem ex deo eſt: illi verò non ex deo, ſed potius ex diabolo ſunt, qui diaboli obſtinationem duritiamq́ue imitantur, nec omnino à vitiis reſipiſcere quicquam penſi habent. Itidem tibi diuini prædicatores cum Iohanne apoſtolo reſpondebunt, ſi eorum monita contempleris, dicentes: Nos ex deo ſumus, qui nouit deũ, audit nos, qui non eſt ex deo, non audit nos: Omnes natura ex deo ſumus, vitio autem noſtro fit vt ex deo non ſimus. Porrò dici non poteſt, quàm peſſimè cum homine illo agitur, qui cùm dei creatura ſit, iam non dei, ſed aliorum eſſe conuincitur.

Idem 10.

Iohan. 8.

1. Ioh. 14.

De contemplatione. Cap. XXVI.

QVoniam autem in ſcripturis alia ad actionem pertinent, alia ad contemplationẽ, tempeſtiuum videtur, vt iſta quæ ſub fidei titulo explicauimus, contemplandi ratione claudamus. Igitur ad conſideranda dei opera puritate mentis opus eſt, vt authoris dulcedinem fidelis conſiderator valeat
Pſal.23. deguſtare. Quis enim aſcẽdet in montem domini, aut quis ſtabit in loco ſancto eius, niſi innocens manibus & mundo corde? Illos ergo magis ad hanc rem idoneos eſſe certum eſt, qui vitæ probitate perfectioni Euangelicę propius accedũt. Hinc apoſtolis ipſis datur noſſe myſterium regni dei. Hinc Paulus ad tertium vſque rapitur cœlum. Hinc Iohanni futura, quibus referta eſt Apocalypſis, reuelantur, & vnica ſanctæ trinitatis diuinitas in principio ſui Euangelij declarata pleniſſimè innoteſcit. Idcirco ſaluator noſter illum, quẽ à dæ-
Marci 5. monio liberauerat, continuò volentem ſibi adhærere non permiſit, ſed prius vt ſe exerceret, iuſsit: alijs prædicãdo dei beneficium quod acceperat. Neceſſe autem eſt vt ſanctis actionibus quàm ſæpiſsimè copuletur, & penè aſsidua comes ſit pia cõtemplatio, ſi in his vt debemus, perſeuerare atque proficere cupimus. Sic enim bene operando acquiritur vt rectè contemplemur, ita contemplando, vt ſanctius officioſiusq́ue operemur. Nihil quippe ita mouet atque allicit animum ad colendum omnium authorem deum, vt opera eius cogitatione percurrendo beneficiaq́ue perpendendo, quæ omnem taxationem ſupereminent & excedunt, immenſa atque infinita, eoq́ue magis optanda ac deſideranda, quo minus humano ingenio explicari comprehendiq́ue poſsint. Ad illa ergo cõſurgat animus terrenis negotijs expeditus, & non ſolùm ea quę oculis cernimus, ſed etiam quæ intellectu percipiuntur cogitet.

Verun-

Veruntamen ab his quæ vidētur incipiat, vt quaſi per gradus aſcendendo ad ea quæ non videntur queat peruenire. Primum itaque cum propheta ad deum cōuerſus dic: Meditabor in operibus tuis. Quæ nam ſunt opera iſta? terra, mare, cœlum, quorū ille admiratione captus in eam tandem prorupit vocem: Quàm magnificata ſunt opera tua domine, omnia in ſapientia feciſti. In medio enim firmaſti terram ſua mole libratā, partim aridam, partim aquis circunfuſam, collocaſti tam varia in mari piſcium genera, q̄ in ſicco quadrupedum pedibuſq́; carentium reptilium, & ſupra terram aëra permeātium volucrū, produxiſti de terra tot frugum ſpecies, tot arborum, tot lapidum, tot metallorum, & qui his vteretur, præſtantiſsimum inter animātia hominem. Tuum opus ſunt cœleſtia, ſol, luna, ſtellæ, quarum curſus, naturas, formam, decoremq́; oculis intuemur, & tamen qua materia conſtent, dicere nequimus. Tu cœlum quo omnia iſta circundantur, extendiſti, quod ſtatutis initio reuolutionibus, perpetuò moueri ac circumferri videmus, quemadmodū cætera omnia, & nos ſoli (proh nefas) legem tuā toties præterimus. Miramur præterea nubes pendere, ventos concitari, micare ignes, fulmina ruere, pluuias, grādines, niueſq́; defluere, & tellurem ab iis irrigari, quę ſingula ſi dignè conſiderentur, tantum admirationis habent, vt non ſolùm dei ſapientiam, à quo facta ſunt teſtentur, ſed eiuſdem potentiam, qua nihil potētius, & bonitatem, qua nihil melius, poſsit excogitari. Ille homines corporeos, ille incorporeos angelos fecit, vtroſque ad fruendam cœleſtis regni beatitudinem benigniſsimè conſtituens. Ex his tamen non parua pars per arbitrij libertatē ſuo aduerſata eſt creatori. Inter quos angeli cùm peccaſſent, à tanto bono diuina largitate ſibi collato excidêre. Itaque protinus de cœlo pręcipitati, & in intima corruentes irreuocabili damnatione puniti ſunt.

Pſal. 70.

Pſal. 10?.

Homini autem quandiu in corpore viueret, quia ignoratione magis quàm malitia peccauerat, datus eſt pœnitentiæ locus, vt quod ſeductus malè appetendo commiſit, dolendo emendaret. Sed tamen priſtinæ gratiæ ſtatum recuperare de radice corrupta geniti nequiuimus, donec ille qui non per copulam carnis, ſed de virgine intacta per ſpiritum ſanctum eſt natus, in mundum veniret, & nos corporis ſui ſacrificio expiatos deo patri reconciliaret. Exinde credentibus atque pœnitentibus cœlum patere cœpit. Quòd ſi quis à malo, quod deinceps commiſit, nõ ſe correxerit, atque ita obierit, ipſe quoque cum reprobis ſpiritibus pœnis mancipabitur ſempiternis. Tunc enim quiſque ratam iudicis in ſe ſententiam accipit, cùm de corpore egreditur, iterum poſtea cum corpore ſimul iudicandus, cùm mortui reſurgent viui, & canente tuba throni poſiti erunt, vt quiſque illud quod viuendo meruit præmium conſequatur. Hinc demum neque beatorum gloriæ vllus vnquam erit finis, neque ſupplicij iniquorũ. Atque hæc ſanè ſunt nouiſſima illa quorum nos memores eſſe iubet Salomon ne peccemus. Nihil enim vel peccandi appetitum magis frenat, quàm futuræ damnationis metus, vel ad virtutem magis excitat, quàm mercedis promiſſæ ſpes: vt igitur probè innocenterq;
Pſal. 76. viuas, imitare prophetam dicentem: Cogitaui dies antiquos, & annos æternos in mente habui. Antiqui ſunt dies, qui prætereunt, & ad præſentis vitæ breuitatem pertinent, anni verò æterni ad vitæ futuræ infinitatem ſpectant: & ſi finiti ad infinitum nulla eſt comparatio, cur quæſo pro breuibus deliciis amittimus æternas, & non potius cum breui labore tranſimus ad quietem gaudij perennis? Conſcij igitur fragilitatis noſtræ, nec per ſe bonum quod cupimus, valentes perficere, leuemus oculos ad montes cum Pſalmiſta, & mente cœli culmina penetremus. Inde veniet nobis auxilium à do-

à domino, qui fecit cœlum & terram & omnia. Non poſſumus rectè de illo aliquid ſpeculati, niſi ab ipſo adiuti, quíque nobis relicti retrò labimur, dei ac domini noſtri ope ſubleuati vſque ad thronum maieſtatis eius perueniemus. Ad contemplandam itaque diuinitatis altitudinem, dic cum propheta: Ad te domine leuaui animam meam, deus meus in te confido, & tunc fiet quod in alio pſalmo dicitur: Accedet homo ad cor altum, & exaltabitur deus. Quanquam tam altè accedere, vel tam profundè de deo cogitare nequimus, quin ille ſemper omni meditatione noſtra in immenſum maior ſit: exaltatur tamen in nobis, quoties quæ vera ſunt de ipſo ſentimus, & quemadmodum ſentimus, ita nec palam confiteri metuimus. Deum autem ſicut decet contemplantibus multa interdum infunditur ſpiritus ſancti ſuauitudo, qua delectatus propheta orabat, dicens: Lætifica animam ſerui tui, quia ad te domine animam meam leuaui, quia tu domine ſuauis & mitis, & multum miſericors omnibus inuocantibus te. Hac ipſa cœleſtium meditationum iucunditate temperari calamitatum ſuarum mœrorem humilis Iob optabat, cùm diceret: Quis mihi tribuat vt cognoſcam & inueniam illum, & veniam vſque ad ſolium eius? Tutiſſimum ſibi refugium ratus in miſeriis celſitudinis diuinæ contemplationem. Qui enim cœleſtis æternitatis bonum mente complectitur, caduca omnia facilè contemnit. Quoſdam talis meditatio intantum occupat, vt abſtracti à ſenſibus toto corpore obſtupeſcant, mortuiſque ſimillimi appareant, cùm per dies multos nihil de neceſſitatibus corporis curantes immoti mutique perdurent. Id Græci extaſim, noſtri ſtuporẽ appellant. Hunc paſſus Paulus tranſcendit cœlos & audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui: neſciréque ſe fatetur, vtrum cum corpore an extra corpus raptus fuerit, cùm id ſibi contigiſſet. Iohannes quoque

Pſal. 24.

Pſal. 85.

Iob 23.

2. Cor. 12.

Apocal.1. in Apocalypſi ſe in ſpiritu non in corpore fuiſſe ait cùm dominum vidit: Et cùm vidiſſem eum, inquit, cecidi ad pedes eius tanquam mortuus. Sed quo viſo per ſe ſtare non poterat, ab eo erectus mirabili myſteriorum viſione perfrui cœpit. Diuus quoq; Hieronymus noſter hanc ſe gratiam à domino quandoque accepiſſe gloriatur, vt seceſſu quodam mentis & angelorũ choris intereſſet, & neſcio quibus oculis in vno deo vidiſſet trinitatem, ac per hebdomadam vel plurium dierum ſpacium de corporeis nihil curaret, ſibi'que tandem redditus, eorum quæ viderat deſiderio recordatione'que afficeretur & fleret. Nouit ergo dominus eis quos elegit, etiam ante mortem ſuæ dulcedinis mella delibanda porrigere, quæ tunc plenis poculis propinaturus eſt, cùm illos omni prorſus terrenæ labis fece deterſa ad ſe ſurſum iuſſerit venire, & ſanctorum ciues ac ſuos domeſticos fieri beatos in æternum futuros.

De loco & tempore contemplationis. Cap. XVII.

CAeterum & locum aptum, & tempus huic rei congruum obſeruare debemus. Tunc enim mens liberius intentius'que contemplationi ſuæ inhæret, cùm à turba ſecedimus, & nemine interpellante ſoli in ſolo loco ſedemus nihil aliud agentes, nihil curantes, eis tantum rebus intenti, quas animo voluimus mente'que verſamus. Ob hoc pleri'que relictis vrbibus deſerta & ſolitudines incolunt, exiſtimantes non poſſe ſe commodè cum deo ſimul & hominibus eſſe, colloquiis enim eorum cœleſtis contemplationis ardorem interceptum frigeſcere, in ſe-

ceſſa verò in dies magis accendi ſolere. Tempus præterea nocturnum maximè accommodum videtur. Tunc ſiquidem omnia animantia quieſcunt, neque hominum, neque pecudum vox auditur, nec auicularum garritus auribus obſtrepit, nihilque ſentitur, quod mentem cœli ſecreta rimantem grauet, aut quicquam moleſtet. Hoc tibi affirmat Pſalmiſta, dicens: Meditatus ſum in nocte cum corde meo, & ſcopebam ſpiritum meum. Summum etiam mane, dum adhuc nox dubia & dies incertus, quod crepuſculum appellant, non minus erit opportuuum quàm nox ipſa. Nam tunc quoque nocturnum ſilentium adhuc perdurat, & quod plus eſt, diſcuſſo iam ſopore ciboque digeſto ſyncerior animus ad quæque conſideranda viuaciorque conſurgit. Vnde idem propheta in alio Pſalmo ait: Præuenerunt oculi mei ad te diluculo, vt meditarer eloquia tua. Sed interim neque nos fortaſſe quicquam muſsitare oportet dum contemplamur. Loquentis enim meditatio, oratio nuncupatur, ſicut & legentis lectio, & audientis auditio. Nam licet etiam orando, legendo, audiendo penſemus æſtimemusque ea quæ dicuntur, propriè tamen contemplatio ipſa eſt, quæ cum ſilentio, & neque ſenſuum, neque corporis, ſed ſola mentis agitatione perficitur. De huiuſmodi contemplatione in Ieremia ſcriptum eſt: Sedebit ſolitarius & tacebit, quia leuauit ſe ſupra ſe. Veruntamen præ omnibus quæ piis animis recolenda & contemplanda ſunt, expediens erit redemptionis noſtræ ruminare myſteria, & eadem quàm ſæpiſſimè ad memoriam reuocare. Quanto enim maius beneficium fuerit, tanto illud rememorando magis erga benefactorem amore accendimur. Primorum parentum præuaricatio, de paradiſi deli-

Pſal.76. Pſal.118. Thren.3.

ciis omnem ipſorum expulerat poſteritatem,eademq́; damnationis lege ſimul omnes premebamur.Miſertus autem deus filium ſuum miſit vnigenitum,qui vt pro nobis ſatisfaceret,carnem ſuſcepit ſerui,cùm eſſet omnium dominus:viam veritatis demonſtrauit,cùm totus terrarum orbis præter Iudæam, impiæ religionis erroribus plenus foret.Morti æternæ obnoxij eramus, ille vltrò ſe morti crucis obtulit, vt nos à morte liberatos ad felicia vitæ promiſſa reuocaret. Mortuus & ſepultus reſurrexit,cœlumq́ue cum homine aſſumpto aſcendit,vt homines de terræ puluere tandē ſurrecturos monſtraret,& cum corpore iam neque mortalitati neque corruptioni ſubiecto,ſicut nec ille ſubiectus eſt, cœlum petituros, ſi modò ipſum ſequi fide opereq́ue voluerint.Igitur tāti ac talis benefici) magnitudinem animo metiendo,quis adeò ingratus erit,vt potius eligat illa,quæ caro appetit,quæ mundus blanditur,quæ ſuadet diabolus,quàm quæ omnium creator deus,omnium redemptor ac ſaluator Chriſtus iubet?cùm præſertim per iſta mundati ad cœleſte regnum perducamur,per illa autem æterni ignis cruciatibus mācipandi ſimus.O ſtupendam obſtinatorum cæcitatē. In tanta temporis breuitate nolunt carere voluptatibus,per quas certiſſimum eſt ad inferos præcipitium,& laborem tam modici temporis defugiunt,per quem aditus ad ſupernam beatitudinem veriſſimè comparatur ſine fine fruendam.

De prauis cogitationibus cauendis. Cap. XXVIII.

QVantum autem ad bene beateq́; viuendum conferre ſolet diuinarum rerum contemplatio,tantum ad malè agendum alliciunt cogitationes prauæ.Quæ cùm etiam inuitis nobis & nolentibus

tibus frequenter obrepant, quanto violentiores putas fore, ſi quando victus manum dederis, qui nunc repugnas? Mihi crede, niſi ſemper bellũ cum illis quàm pacem malueris, per ſenſuum tuorum ianuas ad animam vſque ingredientur, & per blandimenta eã ſubuertent, ſubuerſam interiment. Anima enim mala cogitatione fœcunda, parit peccatum: peccatũ verò cùm perpetratum fuerit, generat mortem. Igitur tametſi aduerſarius hic noſter, id eſt, pernicioſus cogitatus, non poteſt ſic penitus repelli & in fugam conuerti, quin rurſum aliquando collectis viribus in prælium redeat, mentiſque noſtræ arcem oppugnet, portis inſtet: donec tamen intus non irruerit, ac dominari cœperit, tuti ſumus: nec verendum eſt ne fortè per vim irrumpat, neminem vincit niſi volentem. De illis duntaxat, qui ſe in poteſtatẽ eius non inuitè dedunt, triumphare conſueuit, & eos ad interitum vſq; perducere. Nihil itaq; aliud eſt, impuræ cogitationi totum animi aſſenſum præbere, quàm ab hoſte nobis infenſiſſimo ſanguiniſq; noſtri in primis cupido ſuperari velle. Manifeſta autem ſtultitia eſt, ei ſpontè cedere, à quo nil niſi necem ſperes. Hoc tibi teſtatur Salomon, dicens: Qui cogitat mala facere, ſtultus vocabitur. Ac ne fortè de furioſo, cuius error excuſatur, dictum putares, continuò intulit: Cogitatio ſtulti peccatum eſt, Stultus ergo, nec tamen excuſabilis peccator erit, qui quicquid appetitio ſuggeſſerit, illud protinus curabit ſequi: & carni magis quàm ſpiritui ſeruire decernet. Quæris quonã pacto non ſolùm in factis aut dictis, verumetiam in ipſa cogitatione poſſit eſſe peccatum? Rem alienam iniuſtè concupiſcis, bonum alterius inuides, læſus vindictã appetis, viſæ mulieris venereo amore turpiter exardeſcis, & quodcunque malum ita cogitas, vt ſi poſſes, perficere velles, ab illo qui etiam occultorũ iudex eſt, pro facto tibi imputabitur. Alter enim deus, alter homo iudi-

Iacobi 1.

Prouer. 24.

iudicat, deus quem nihil latet, in omnibus voluntatis affectum penſat: homo verò, quia cordis alieni ſecreta rimari nequit, cõmiſſum tantummodo crimen examinat, nec quærit, prudens an imprudens feceris aliquid mali, ſed ſemper tanquam voluntarium punit. Deniq; apud deum qui odit fratrem ſuum, homicida eſt, apud homines verò non habetur pro homicida, niſi qui cõficit hominem. Apud deum qui viderit mulierem ad concupiſcendã, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo: apud homines niſi cõmiſsi adulterij conuictus fuerit, pro concupiſcentia quæ cordis crimen eſt, plecti non debet. Sed quid prodeſt, pro cogitato flagitio humanę legis mulctam non ſubire, cùm propter illud iudicio dãneris diuino, & æterni reus habearis ſupplicij? Lex diuina vxorẽ proximi, bouẽ, ancillam, & quicquid illius eſt, concupiſcere prohibet, ſi concupieris tantùm, legẽ dei præuaricatus es, qui autẽ ſic peccat, niſi eũ pœnituerit, nõ pœnam temporariã meretur, ſed æternã. Ideo in ſacris literis eſt ſcriptũ: Peruerſæ cogitationes ſeparãt à deo. Et iterũ: Abominabile domino cor prauum. Quòd ſi beati ſunt mundo corde, quia deũ videbunt, profectò qui immũdæ cogitationes fœditate inquinantur, deũ videre non poterunt. Quis autẽ dicere queat, quãta ſit infelicitas illius deſperare conſpectũ, in quo vno videndo omnis noſtra beatitudo conſiſtat? Quamobrẽ totis viribus eſt cauendũ, ne cũ tanto animæ noſtrę diſpendio, illicitę cogitationis laqueis irretiamur, & dominus, cui nihil eſt abſcõditũ, ſicut olim Iudæis, ita etiam nobis exprobret, dicens: Vt quid cogitatis mala in cordibus veſtris? Primò ſuggeſtioni laſciuientium cogitationũ erit reſiſtendũ, ne placeant, deinde ſi quicq̃ delectauerint, ne eatenus gratę ſint, vt vſq; ad cõſenſum facti animũ inclinent. Quòd ſi euenerit, iam certè cõmiſiſti ſcelus illud, quod cogitaſti vt cõmitteres, ſi adeſſet facultas, dareturq; occaſio. Quo-

Sapient. 1.
Prouer. 11.
Matth. 9.

ties enim iniquæ actionis implendæ poteſtas tollitur, volũtas peccãdi pro facto habetur. Cùm ergo ſe nobis noxij pernicioſique ingerent cogitatus, præteruolare præterq́; labi ſinãtur. Non habebunt in corde noſtro vllum remorandi locũ, ſi contraria illis cœperimus cogitare, & vitij virtutisq́; finẽ taciti perpẽdere. Breuis eſt vitiorum voluptas, ſed æternũ ſuppliciũ. Breuis eſt virtutis exercẽdæ labor, ſed ineſtimabile & infinitum præmiũ. Faceſſat igitur malignæ cogitationis mortifera delectatio, quæ incautos in barathrum præcipitat inferni. Maneat autẽ diuinorũ operum diuinarumq́; legum meditatio ſalubris, quæ nos ad cœleſte regnum tranſmittat, & ſanctorũ angelorũ faciat eſſe cõſortes. Verũtamen ſi ad puræ contẽplationis domũ cupimus peruenire, nõ ſolùm ſceleſtæ cogitationis vitãdę erũt, ſed etiam futiles ac vanæ. Vana cogitatio eſt circa ea quæ fluxa atq; fragilia ſunt, nec quicquam in ſe ſolidæ vtilitatis habent. Imprudentis eſt igitur de bonis corporis aut externis cogitare, quæ permanere nullo modo queunt, & æterni ac ſtabilis boni, ad quod fruendũ creati ac nati ſumus, non ſatis recordari: cùm præſertim hoc haberi nõ poſsit, niſi illa contemnantur: neq; liberè & expeditè de hoc aliquid conſiderari, niſi illa fermè obliuiſcãtur. Quandoquidem omnia relinquere & ſe ſolùm ſequi iubet eos dominus, qui inter ipſius diſcipulos cenſeri deſiderant. Sola itaq; de deo cogitatio vana eſſe nõ poteſt. Ideo Salomonis te ſapiẽtia hortatur, & ait: In omnibus viis tuis cogita dominum, & ipſe diriget greſſus tuos. Prouer.3. Aliud verò cogitantes, vanitatis arguimur, dicente propheta: Dominus ſcit cogitationes hominũ quoniã vanæ ſunt. Pſal.93. Confecta eſt prima propoſiti operis pars, quã titulo Fidei applicandã cenſuimus: nũc de Spe, & quæ illi magis arbitrabimur conuenire, ſpiritu ſancto inſtruente differemus.

LIBRI I. FINIS.

EVAN-

EVANGELISTARII MARCI MARVLI LIber II. de ſpe & aliis virtutibus ac vitiis, quæ vel ſpem conſequuntur, vel ei aduerſantur.

De ſpe veniæ. Cap. I.

SPES EST SVMMI BONI Deo miſerante potiundi expectatio. Peccauimus domino, legi iuſſiſq; eius non vt oportuit parendo, agamus pœnitentiam, & ſperemus veniam, & miſerebitur noſtri deus noſter. Pœniten-
Matth. 4. tiam, inquit, agite, & appropinquabit regnum cœlorum. Sed de pœnitentia poſtea ſuo loco tractabitur, modò autem quàm miſericors eſt dominus, quàm facilè iis, quos delicti pœnitet, ignoſcat, videamus: vt & ipſi nobis remiſſurum delicta confidentius ſperemus, cùm aliis quoque multis eum remiſiſſe ex Euangelio didicerimus. Remiſit Matthæo teloneum, Zachæo fraudes, mulieri deprehenſæ adulterium, latroni rapinas & homicidia, apoſtolo negationem. Igitur ſi mercaturæ negotiationiq; operam impendis, deſine vſuris rem quærere, atque hactenus quæſiſſe dole, ſicut fecit Mat-
Lucæ 5. thæus, quicquid dolo, fraudibúſve interuerſum eſt, reſtitue, & tantum vitæ neceſſariis contentus eſto, ſicut
Idem 19. fecit Zachæus, ac tum demum poteris eſſe diſcipulus Chriſti, cùm deſieris eſſe mãmonæ ſeruus. Porrò ſi venereæ voluptatis obſcœnitatibus es pollutus, & tua te accuſat conſcientia, ingemiſce compunctus, ora vt munderis, mundata autem conſcientia per confeſſionis pœnitentiæque ſacramentum, dicet tibi dominus, quod

antè

antè dixit adulteræ: Vbi ſunt qui te accuſabant? nemo te condemnauit? nec ego te condemnabo. Vade, & noli amplius peccare, præterea ſi fortè odio habes fratrem tuum, ſi rapuiſti, ſi percuſſiſti, ſi occidiſti, confitere crimen, dic te dignum ſupplicio, ſed tamen vt miſereatur tui dominus inſtanter poſtula. Vis noſſe quantum hoc tibi profuturum ſit? Ille qui ſic peccauerat, ſic pœnituerat, de cruce aſcendit ad paradiſum, angelorum'que ſit ſocius, qui fuerat latronum. Cæterum ſi etiam omnium maximum ſcelus commiſiſti, hoc eſt, ſi Chriſto renunciaſti, & vel Iudaica vel Machumetana, vel aliqua alia impietate ſubuerſus es, cogita quò excideris, quantum mali perpetraueris: & ad mentem ſanam rediens amaris fidei fletibus, Petri exemplo, laua perfidiæ ſordes, & mereberis rurſum fieri membrum eccleſiæ, à cuius corpore auulſus fueras, & iam cum mortuis computatus. Hæc tecum meditare, hæc'mente reuolue. Nunquam veniam deſperabis ô peccator, ſi & iſtorum quos modò commemorauimus crimina, & domini erga ipſos benignitatem atq; miſericordiam rectè menſus fueris. Sed fortaſſe dices, non ſolùm grauia & horrenda ſunt peccata mea, verumetiam plurima, vix'que vllo calculi numero comprehenſibilia. Igitur ne multitudo criminum ſpei tuæ detrimentum faciat, reſpice mulierem illam, cui quotidiana delicta peccatricis cognomentum indiderant. Videns onere tot flagitiorũ ſe infeliciter premi, acceſſit ad Ieſum, lachrymis pedes eius lauit, capillis deterſit, vnguento perfudit, & ſtatim mortifero faſce leuatur, dimittuntur'que ei peccata multa, quia dilexit multum. Vtrum de Maria Magdalena dictum, an de quadam alia, incertũ eſt, & tamen de Maria quoque ſeptẽ dæmonia eiecta fuiſſe Marcus teſtatur, per quæ vitiis quibus inquinata fuerat, purgatam deſignat. Et ipſa igitur perpetua diaboli ſerua fuit, ſed cùm finem iniquitatibus feciſſet, meruit

Lucæ 23. Lucæ 7. Marc. 16.

ruit fieri diſcipula Chriſti. Remiſſorem autem vt ma
Iohan. 11. gnorum ita & multorum peccaminum ſe eſſe oſtendere volens dominus, mulierem duodeuiginti annos inclinatam erexit, Lazarum poſt quadridui ſepulturã iam fœtentem ad vitam reuocauit. Quãuis ergo diu te ſatanas alligatum tenuerit, quamuis longo peccandi vſu iam obduraueris, & toto tempore in ſcelerum tuorum monumento iacens contabueris, exolue tandem vincula, rumpe laqueos omnes: & diutinam mortem deteſtatus, ad illum cõuertere qui ſuſcitat mortuos, & qui ſepultos tumulatoſque facit reuiuiſcere, & excuſſo de pedibus puluere mũdatos exire, qui dimitti iubet peccanti non tantùm ſepties, ſed etiam ſeptuagies ſepties. Semper itaque ſpera in domino, & ora cum propheta
Pſal. 20. & dic: Miſerere mei deus ſecundem magnã miſericordiam tuam, & ſecũdum multitudinem miſerationum tuarum dele iniquitatem meã: vt & miſericordiæ magnitudo magnitudinem, & miſerationum multitudo multitudinem tollat delictorũ. Poſtremò ita tibi perſuadeas velim, nullum eſſe omnino vitiorũ genus, nullum numerum, quin vtrunque clementia ignoſcat diuina his quos peccaſſe pœnitet, & miſericordiam implorare nõ piget, à peccatis quibus deus offenditur pro viribus abſtinendo, quibus placatur iuſtitiæ operibus ſeſe exercendo. Solis impœnitẽtibus & deſperatis non eſt veniæ locus, nequius tamen peccant qui deſperant, quàm qui præſumunt, de vtrorumque nunc vitio cùm de ſpe veniæ ſatis hactenus dictum ſit, breuiter explicemus.

De deſperatione. *Cap. 2.*

QVi præſumunt, quoniam in peccatis perſeuerando ſe ſaluari ſperant, dei iuſtitiæ derogant. Qui verò deſperant, quia ſibi ignoſci poſſe diffidunt, dei miſericordiam denegant. Præſum-

ptione

ptione vſus eſt latro à ſiniſtris dominicæ crucis pendens, cùm dixit: Si tu es Chriſtus, ſaluum fac teipſum & nos. Non eum erroris pœnitet dubitando de Chriſto, non criminis, rapinas quas fecerat ſilentio prætermittendo, & tamen arroganter petit vt ſaluetur. Sed licet ille de pœna, quam tunc patiebatur, liberari poſtularit, ei tamen illi ſimillimi ſunt, qui corrigi nolunt, & pœna quã in inferno luituri ſunt, ſe liberos fore ſperant, deum quidem miſericordem eſſe confitentes, iuſtum autem negantes. His contrarij ſunt qui deſperãt. Grauitatem enim delictorum ſuorum conſiderant, & magnitudinem diuinæ miſerationis non perpendunt. Deſperauit Cain, cùm fratre interempto diceret: Maior eſt iniquitas mea, quàm vt veniam merear. Si de dei clementia rectè ſenſiſſet, profectò etiã id quod non merebatur, ab eo ſeſe impetraturum pœnitendo ſperaſſet. Nemo quippe veniã accipit, quia ipſe meretur, ſed quia benignus eſt ille, qui eam largitur. Deſperauit & Iudas domini ſui proditor: Peccaui, inquit, tradens ſanguinem iuſtum, reſtituit'que argenteos, quos iniquè acceperat. Sed nec pœnitentia illi profuit, nec ſatisfactio, quia dolore ſuperatus ad laqueum confugit, non ad dei miſericordiam. Dolere quidem debuit de peccato, ſed non ita vt ſpem quæ in deo eſt, de manibus dimitteret. Nos igitur qui deum in multis offendimus, & dolendo de culpa veniam ſperemus, & ſperando veniam de culpa, doleamus. Vtrunque neceſſarium eſt ei, qui & pœnas cupit euitare, & beatitudinem conſequi ſempiternam. De ſpe autem temerè præſumentium dicitur: Spes impiorum peribit. Et de errore deſperantium: Si deſperaueris, inquit, lapſus in die anguſtię, imminuetur fortitudo tua. Dies anguſtiæ, dies iudicij eſt. Cuius autem tunc fortitudo imminuta fuerit, hic dæmonum accuſationibus grauatus, damnationi ſuccumbet.

Lucæ 23.

Gene. 4.

Matt. 28.

Prouer. 10.
Prouer. 24.

De

De decem præceptis. Cap. 3.

ILlius autem ſpes nunquam fallitur, qui dei præcepta quàm poteſt ſtudioſè obſeruat, dicente domino in Euangelio: Si vis ad vitam ingredi ſerua mandata. Mandata vocat quæ decalogo continentur: Non habebis deos alienos, deus enim veſter vnus eſt. Qui ſomniis & ſortilegiis & maleficorum diuinationibus fidem præſtant, deos alienos colunt. Cùm enim ſolius diuinæ ſapientiæ ſit, futura noſſe: hoc quod dei eſt, aliis tribuere præſumunt. Non facies ſculptile, eo videlicet animo, vt adores illud, ac pro deo habeas. Non eſt ſceleris huius expers, qui pecuniam ſeculi'que diuitias magis quàm æquum bonum'que diligit. Apoſtoli authoritate hoc probamus, qui Coloſſenſibus ſcribens, auaritiam ſimulachrorum ſeruitutem appellat. Neq; tamen per hoc mandatum ars reprobata eſt ſculptorum vel pictorum. Non pingere aut fingere ſimulachra vetantur, ſed adorare, ideo ſequitur: Non adorabis ea neque coles: ego enim ſum dominus deus tuus. Quòd autem nos quoque Chriſti ſanctorum'que imagines adoremus, non ad ipſas imagines, ne idololatriæ arguamur, ſed ad eos quorum ipſæ imagines apparent, adorationem dirigimus. Idcirco autem eiuſmodi ſimulachra publicè proponi ſolent, vt quoties conſpecta fuerint, ad memoriam res geſtas eorũ quibus dicata ſunt, reuocent: & ad imitandum fidelium mentes accêdant. Non aſſumes nomen domini dei tui in vanum, ne contemnere videare, quod præcipuè oportet reuereri. Memento vt diẽ ſabbati ſanctifices. Nos verò ſabbati obſeruationem ad diem dominicum trãſtulimus, ne cum Iudæis in Chriſtum non credentibus videamur ſentire, qui eum in ſepulchro mortuũ ſabbatò quieuiſſe fatentur quidem, ſed poſtea viuum reſurrexiſſe negant. Itaque ob reſurrectionis reuerentiam, eò quo facta eſt die

Exodi 20.
Preceptũ I.
II.
III.

die ab operibus vacamus,nec tamen ita ſuperſtitioſè, vt Iudæi ſabbato. Nam & menſas paramus, & calices abluimus,& multa huiuſmodi agimus. Etenim ſeruilia opera quæ vetantur, peccata potiſsimè,quibus deus offenditur intelligimus, à quibus certè tunc magis eſt abſtinendum,cũ diuino cultui opera impenditur. Neque aliam ob rem feſto die ceſſare debẽt manuum exercitia,niſi vt quiſque cæteris omnibus curis expeditus diuina tantùm tractet,templa viſitet, precationibus incumbat,miſſalibus ſacrificiis interſit, prædicationes audiat,& totum tempus illud in dei laudẽ cultumquè expendat. Cùm ergo dominicis feriatiſq; ab eccleſia inſtitutis diebus maximè a ſcelere abſtinendũ ſit,cur vos infrenis ac petulans iuuentus tunc præcipuè in ganeis crapulamini?in choreis laſciuitis?in iocis & ludis defluitis?alearum teſſerarumque luſionibus tempus diuino honori dedicatum impiè cõſumitis? In quo quidem luſu nec amiſſæ pecuniæ damnũ ſine infamia, nec lucrum ſine reſtitutionis debito, nec vſus eſt ſine peccato, niſi fortè periurare,& dolos intẽdere,& aliena iniquè concupiſcere,& inter ſe idẽtidem rixari atque in contumeliam prorumpere fas eſſe dixerimus, omitto quod interdum nec manibus temperatur, & vſque ad vulnera cædeſque peruenitur. Quanto ergo leuius crimen ab his diuertere,& alicuius honeſtæ artis laboribus diem illum conterere,quàm per otiũ ad tam nefanda flagitia conuerti? Profectò minus offenderitis,nullum omnino diem feſtum agere,quàm hunc quem agitis tot vitiorum obſcœnitatibus profanare. Conceſſus fuit olim Iudæis repudij libellus,ne in vxores quæ diſplicuiſſent veneno ſæuirent,ſed potius viuas dimitterent. Agè iam permittatur & vobis,vt omnes dies profeſti ſint,nullus feſtus,vt potius manuũ labore occupetur animus,quàm nihil agendo malè agere aſſueſcat. Nullus igitur ſit vobis dominicus dies,ne ip-

ſum qui dominicus eſt, in diabolicum cõuertatis, dum eo toto tempore, quo ab operibus vacui eſtis, non d[illegible]do mino quàm diabolo ſeruitis. Itaq; non quidem ad v[illegible] pertinere arbitror hoc quod dicitur: Meméto vt diem ſabbati ſanctifices, cùm nequaquam ſanctificetis eum, ſed polluatis. Vt autem & ad vos pertineat, redite iam ad mentem & intelligite, ideo feſtis diebus à ſecularibus negotiis feriandum præcipi, vt exerceamur in diuinis, & non vt hauriendis luxuriis, voluptatibuſque incumbamus. Et hæc ſanè præcepta ſunt, quæ ad dei duntaxat cultum ſpectant, reliqua verò circa cha-

IIII. ritatem, quam proximis debemus, verſantur: Honora, inquit, patrem tuum, & matrem tuam, vt ſis longæuus ſuper terram, quam dominus deus tuus dabit tibi. Natura ipſa nos prouocat, gratis parentes noſtros colere & amare, quãto magis hoc facere debemus, cùm etiam præmium proponatur longæuitatis? Neque ſi quoſdam in primis parentum ſtudioſos parum diu vixiſſe noueris, de promiſsione diffidas. Ideo terrenũ & tẽporale bonũ interdum citò ſubducitur, vt cœleſte & æternũ gradu beatitatis celſiore cumuletur. Non occides.

V. Cùm neminem tibi lædere liceat, multò minus interimere. Ne iudici quidem aliquem capitis reum ex odio fas eſt interficere, ſed ex lege. Quamobrem non tibi, ſed illi, qui exequendis legibus præficitur, dictum eſt:

Exodi 28. Maleficos ne patiaris viuere. Priuato autem homini ne iniuriam quidem quam accepit, vlciſci permittitur, dicente domino: Mihi vindictam & ego retri-

Rom. 18. buam. Non mœchaberis. Omnis coitus hoc mandato

VI. prohibetur, extra matrimonij copulam. Si continere non potes, cur ſine vxore es? Sin potes, cur monachum non profiteris? Illud, ne damneris: hoc, vt mer-

VII. cedis plus capias voto ſuſcepto caſtitatis. Non furtum facias. Furti actio eſt in eum, qui contrectat rem alienam inuito domino. Igitur contra hoc præceptum

peregit,

peregit, non ſolùm, qui aliquid furto ſuſtulit, ſed etiam qui per vim rapuit, vel per fraudem elicuit, vel caſu inuentum reſtituere noluit. Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium. Cùm enim Chriſtus dei filius veritas ſit, quicquid aduerſus veritatem dicitur, deum offendit. Non tamen omne mendacium ita graue crimen eſt, ſed illud tantùm, quod aduerſatur charitati, & cum alicuius detrimento perficitur. Fingere autem & mentiri quod nemini noceat, leuis eſt culpa. Interdum ne culpa quidem, ſed potius meritum, vt cùm finguntur parabolæ ſiue apologi ad præcepta virtutis. Nemo quippe ignorat ea conficta eſſe, non vt mendacium dicatur, ſed vt veritas diſciplinæ ſalutaris iucundius exprimatur, gratiùs acceptetur, tenaciùsque menti diſcentis inſideat. Hoc me feciſſe nullo modò pœnitet edito illo quinquaginta tabularum libello, dum prodeſſe plurimis cupio, non commento, ſed veritate. De pernicioſo autem mendacij genere ſcriptum eſt: Os quod mentitur, occidit animam. De hoc verò quod excuſamus ac defendimus, abundè in parte eius libri, quem de religiosè viuendi inſtitutione inſcripſimus, eſt tractatum, vbi ſanctorum exemplis probatur, non ſolùm fingere quandoque licere, ſed etiam eſſe neceſſarium, quoties conſultum iri volumus, vel noſtræ vel aliorum ſaluti. Non concupiſces domum proximi tui. IX.
Non deſiderabis vxorem eius. His poſtremis dei mandatis apertè diſcimus, non modo facto dictóque poſſe delinqui, verumetiam ſola mali concupiſcentia. Et ſi rem alienam nefas eſt concupiſcere, multò magis auferre, & ſi deſiderare tantùm alterius coniugem non debemus, multò minus cum illa rem habere. Concupiſcentia enim & deſiderium quamuis crimine non careant, facilius tamen coërcentur, ſi cupita non perficiuntur, difficilius autem cùm in conſuetu X.

VIII. (margin, beside "Non loqueris")

dinem facti venerint. Inſatiabiles nempe beſtiæ ſunt auaritia & libido, non implentur hauſtu, ſed quo magis hauſerint, plus eſuriunt. Hoc quod ſequitur, nõ ſeruum, non ancillam, non bouem, non aſinum, neque omnia quæ illius ſunt, cum illo quod de domo non concupiſcenda dicitur iungendum cenſeo, ne ex decalogo hendecalogum faciamus. Cùm ergo in fine his duobus præceptis prauæ cupidines vitandæ iubeantur, quærimus quomodo eas vitabimus cùm interdum etiam inuitis ac repugnantibus nobis ſeſe ingerant, animumq́; non parum ſolicitent ac laceſſant? Sed quandiu refragamur, nihil nocent, nocent autem cùm eas dominari permittimus, & cùm ſcelus quod nondum peractũ eſt, volumus, totoq́ue tandem voluntatis affectu eo ferimur, quo ille blandiendo inducunt. Concupiſcẽtia itaque mali nihil aliud eſt, q̃ firmus in malum conſenſus, quod quamuis non fiat, factum tamen iri cupimus.

De mandatorum conſideratione. Cap. 4.

HAec ſunt legis mandata in tabulis lapideis digito dei deſcripta, vt cùm omnia quæ legis ſunt diceris, iſta potiſsimè teneas, quæ modo magis exquiſito magisq́ue mirabili tradita ſunt populo fideli. Cur enim ea deus in marmore ſculpenda curauit, nisi quia æterna eſſe voluit? ac nequando de memoria exeãt, palliorum fimbriis aſſui iuſsit vittas hyacinthinas, quas quoties aſpicerent, toties eorum quæ ad comparandas animi virtutes præcepta ſunt, recordarẽtur. Nobis verò quibus non iam litera, ſed ſpiritu viuere conuenit, vittæ iſtæ in corde non in palliis reponendæ ſunt, & nunquam dimittendæ. Quid enim ita ardenter amplecti debemus, vt mandatorum memoriã? quorum obſeruatio nos ex corruptibilibus facit incorruptos,

Num. 15.

ptos,

ptos,& ex mortalibus immortales, & ex terrenis cœleſtes, quæ denique diabolo nos eripit & deo coniungit. Talia conſiderabat vir ſanctiſsimus Dauid cùm diceret: Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua domine, ſuper mel ori meo. Vis vt & tibi dulcia ſint, noli in verbis diuinis eloquij ornatum requirere, ita compoſita ſunt, vt & docti & indocti quod omnibus pariter profuturum erat, intelligerent: ſed attende qualis quātusque ſit, per quem prolata ſunt, per illum vtique qui ſolus & acumen ingenij hominibus præſtat, & ipſum dicendi leporem impartit. Idem enim & fons bonorum omnium eſt, & largitor, & cuius tam dicta quàm facta nulla prorſus in parte argui queant, cùm ſolus in cunctis vt maximè potens, ita ſummè ſapiens ſit. Cogita etiam quanta tibi in his obſeruandis quæ pręcepta ſunt promittantur, certè non argentum, neque aurum, neque terreni regni fortunæ ſubiecta potentia, aut gloriæ humanæ fragile bonum, ſed illa firma atque ſtabilis beatitudo, qua nihil melius, nihil maius ab homine optari poſsit. Cùm iſta animo permenſus fueris, tūc non ſolùm, quàm dulcia faucibus meis eloquia tua domine dices, verumetiam cum eodem propheta lætatus cātabis: In via teſtimoniorum tuorum delectatus ſum, ſicut in omnibus diuitiis. Et iterum: Bonum mihi lex oris tui ſuper milia auri & argenti. Et rurſum: Dilexi mādata tua ſuper aurū & topazion. Item eodem pſalmo: Lætabor ego ſuper eloquia tua, ſicut qui inuenit ſpolia multa. Quid enim illis pretioſius? quid optabilius, quæ ſola nos efficere queant cœlo dignos, æternitatis compotes, ſummi boni certos perpetuosque profeſſores. Talia ſi tecum (vt debes) quotidie reputaueris iam tandem cœleſtium mādatorum amore captus, atque ad eorum authorem deum cōuerſus, dices: Ignitum eloquium tuum vehementer, & ſeruus tuus dilexit illud. Non poteris enim illud non maximè dilige-

Pſal. 118.

Ibidem.

re,in quo tibi tam grande bonum propoſitum eſſe intellexeris.Prudentia præterea mirum in modum pro-
Baruch.3. ficere,& ſapientia compleri incipies.Hoc tibi Baruch prophetæ verbis promittitur,neque enim fallit ille per cuius os ſpiritus ſanctus locutus eſt: Audi,inquit, Iſraël mandata vitæ,auribus percipe vt ſcias prudentiam.Et Ieſus Sirach filius, cuius dicta ſacris volumi-
Sapien.1. nibus inſeri meruerunt,Fili (ait) concupiſcens ſapientiam,conſerua iuſtitiam,& deus præbebit illam tibi. Ac ne de aliqua alia quàm quæ in mandatis contine-
Sap.5. tur,iuſtitia dictum putares,alibi explanat, dicens: In mandatis dei aſsiduus eſto, & ipſe dabit tibi cor, & concupiſcentia ſapientiæ dabitur tibi. Hinc eſt quod in his verſatus Dauid,omnibus humanæ ſcientię profeſſoribus ſe ſapientiorem factum audet aſſerere, &
Pſal.118. domino confidenter loquitur,dicens:Super omnes docentes me intellexi, quia iuſtitia tua meditatio mea eſt,& ſuper ſenes intellexi,quia mandata tua quæſiui. Abeat igitur cum ſuis diſſertationibus Plato, & cum argumentis Ariſtoteles,& cum ſophiſmatum callidis captionibus omnes veteris academiæ philoſophi: vera ſapientia eſt,deum noſſe,& tam edicta quàm interdicta eius,tota animi ſedulitate obſeruare. Cæterum ne quis obſeruandorum difficultatem ignauiæ ſuæ fauens inſipienter excuſet,& impoſsibilia eſſe prædicet,
1.Iohan.5. audiat Iohannem apoſtolum dicentem:Hæc eſt charitas dei,vt mandata eius cuſtodiamus, & mandata eius
Deut.30. grauia non ſunt: audiat & Moyſen in Deuteronomio ſibi loquentem:Mandatum hoc quod ego præcipio tibi hodie,non ſupra te eſt, neque procul poſitum, nec in cœlo ſitum,vt poſsis dicere:Quis noſtrum valet in cœlum aſcendere,vt deferat illud ad nos vt audiamus atque opere compleamus? neque trans mare poſitum, vt cauſeris & dicas: Quis è nobis poterit mare tranſfretare,& illud ad nos vſque deferre,vt poſsimus audire

dire & facere ꝙ præceptum eſt? ſed iuxta te eſt ſermo valde, in ore tuo & corde tuo, vt facias illũ. Quid ergo quod ſupra nos nõ eſt amplecti recuſamus? & quare quod cordi inſitum eſt, id euellere ac proijcere conamur? nonne cum hoc agimus, intus quibuſdã conſcientiæ ſtimulis pungimur? quaſi qui contra naturæ vim nitamur, dum ab his quæ iubentur declinamus. Perſpicuum eſt igitur quia prauis affectibus ſuperati, neq; deo neque conditionis noſtræ rationi obedimus. Quæ præterea dementia eſt, imo quis furor, vitiũ ſequi malle, cuius finis pœna perennis eſt, quàm virtutem, qua beatitudo comparatur æterna? Beatitudinẽ autem decalogi obſeruatoribus promiſſam quis ambiget, cum veritas in euangelio (vt ſuprà retulimus) dicat: Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata? Idẽ dominus alibi quoque cum de deo patre loqueretur. Scio, inquit, quia mandatum eius vita æterna eſt. Si ergo tantæ mercedis compotes eſſe cupimus, dei mãdata ne deſeramus. Quæ ſicut perfectę virtutes ſunt, ita perfectionis numero, id eſt, decade cẽſentur. Hæc eſt itaq; frugum decima ſanctarum in horreum dei inferenda, multo melius quàm illa quæ de terræ fœtibus collecta offerri ſolent. Hæ ſunt decem conchæ à vero Salomone poſitæ, in quibus lauari debet, non pecudum vt olim, ſed animarum noſtrarum victimæ in holocauſtum charitatis deo conſecrandæ. Hæc eſt cithara illa, illeq́; decachordus, ad quem nos hortatur Dauid, dicens: Confitemini domino in cithara, & pſalterio decem chordarum pſallite ei. Hæ denique ſunt decem plagæ illæ, quibus Pharao aduerſarius noſter percutitur, & nos per eas liberati, ad terram vſque promiſſionis perducimur, terram lacte & melle manantem, id eſt, lucis æternæ candore viſioniſq́ue diuinæ dulcedine refertam: quæ nõn mortuorum terra, ſed viuentium dicitur: nequis alibi viuere cupiat, quàm vbi ſemper feli-

Iohan.12. Mala.3. 2.Para.4. Pſal.36. Exod.3.

citer viuat,& nō mori nō poſsit. Cum'q; ad tam inæſtimabile bonum hac ſola via peruenitur ad eam ipſam Salomon ſapientiæ dono inſignis te dirigit ac ſtimulat, dicens: Conſerua fili præcepta patris tui, id eſt dei: & ne dimittas legem matris tuæ, id eſt, eccleſiæ: liga ea in corde tuo iugiter, & circunda gutturi tuo, vt videlicet neque cogitatione delinquas, neque lingua labaris. Cùm ambulaueris, inquit, gradiantur tecum, & cùm dormieris, cuſtodiant te ne pecces, & vigilans loquere cum eis. Quæris, cur ita? ne ſcilicet quandiu per huius vitæ curricula incedis, iuſtitiæ iter deſeras, & vel per quietem diaboli ludificationibus capiaris: vel cùm euigilas, de mundo prius quàm de deo cogites. In quo quidem imitandus eſt nobis ille, qui ait: Quomodo dilexi legem tuam domine, tota die meditatio mea eſt. Igitur quotidie tecum reuolue, quotidie mente rumina, quæcunque deo placent vt facias, quæcunque diſplicent vt deuites. Ac ſi quando pigebit cuncta repetere, ad ſummam illam in Euangelio à domino factam protinus recurre: Diliges, inquit, dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, hoc eſt maximum & primum mandatum. Secundum autem ſimile huic: Diliges proximum tuum ſicut teipſum. In his duobus mandatis, inquit, vniuerſa lex pendet & prophetæ. Omnia quippe præcepta, tam legis quàm Euangelij, ad hunc ipſum rediguntur finem, vt deus & proximus diligatur. Ita tamen proximū dilige, vt deum non offendas: ita deum ama, vt nihil magis, nihil æquè amaſſe arguaris. Et ſi charitas dei hæc eſt, ſicut Iohannes apoſtolus teſtatur, vt mandata eius cuſtodiamus, mendax eſt profectò, qui ſe deum diligere dictitat, & præcepta eius non ſeruat. Quæ quo diligentius adhuc ſtudioſius'que amplectamur, cùm de obſeruatorum præmio ſatis dictum ſit, de trāſgreſſorum quoque pœna aliquid memoremus.

Prouer. 6. — Pſal. 118. — Matt. 22. — 1. Iohan. 5.

De præuaricatorum pœna. Cap. 5.

SI quis interim alteri infenſus maligne cauilletur, ſibi in mandatis ne occidat vetari, & non ne odio habeat, aut aliquod aliud iniuriæ inferat genus, meminiſſe debet, cuncta quidem quæ in altera tabula cõſcripta ſunt, ad illam ſummam redigi, qua iubemur ita proximos vt noſmetipſos diligere. Quo ſemel recepto, nõ ſolùm ab omni offenſa erit ceſſandũ, ſed etiam bene cuique optandum, beneque faciendum, & quod nobis indigentibus ab aliis exigeremus, id aliorũ neceſsitati præſtandum. Si cui tamen quicquam mãcum in decalogo imprefectum'que videtur, omnium perfectionem ex Euãgelio petat: Non veni, inquit ſaluator, ſoluere legem, ſed adimplere. Quamobrem ſicut legis, ita & Euangelij mandata obſeruare nobis neceſſe eſt, ſi ſaluti noſtræ conſultum iri volumus. Nam & ipſe Euangelij author Chriſtus, quæcunque docendo tradidit nobis, ea ſe à patre accepiſſe dixit, hoc quoq; habens à patre vt filius ſit, patri tamen coæternus & conſubſtantialis: atque ita fiet, vt illa quæ vel per patrem, vel per filium, vel per ſpiritũ ſanctum iubentur, vnius dei iuſſa eſſe credamus, vnius maieſtatis imperia. Quędam tamen ad tempus obſeruanda, vt illa quæ futurorum figuras continebant: quædam ſemper, vt hæc ipſa de quibus nunc agitur, quæ ad vitæ morum'que inſtitutionem ſpectant: illa verò quæ perfectionis ſunt, id eſt, vt paupertatem caſtitatem'que colamus, monaſticę vitæ modum normam'que ſectantes, noſtro relicta ſunt arbitrio, antequam ea ſeruandi voto nos obligemus, quod ſi voluerimus, præſtare tenebimur, non minus q̃ illa quæ iuſſa ſunt. Præuaricator eſt qui ſecus fecerit. Sed iam redeat vnde digreſſa eſt oratio, & ſicut inſtituimus ipſas præuaricatorum pœnas fidelium traditionum ſcripta percurrendo, ſolicitè ſcrutemur. Neq; hoc

Matth. 5.

hoc ſine dolore,imo nec ſine metu,ne ipſi quoque cùm peccatores ſimus,in illas incidamus. Legimus enim in Deuteronomio execrationes de monte Hebal,à Leuitis dei iuſſu prolatas, & inter legendum contremiſcimus. Maledictus,inquiunt,qui facit ſculptilè, quòd eſt contra primæ tabulæ mandatum. Contra ſecundæ autem præcepta delinquentibus dicitur,Maledictus qui
Deute.27. non honorat patrem ſuum & matrem ſuam. Maledictus qui trãsfert terminos proximi ſui. Maledictus qui errare facit cæcum in itinere. Maledictus qui peruerteuertit iudicium aduenæ,pupilli,& viduæ. Maledictus qui dormit cum vxore patris ſui, & reuelat operimentum lectuli eius,& qui dormit cum iumento, vel cum ſorore,vel cum ſocru,vel cũ vxore proximi:& qui percuſſerit proximum,& qui pro pretio vitæ inſidiatur alienæ.Poſt multa,Maledictus,aiunt, qui nõ permanet in ſermonibus legis huius,nec eos opere perficit.Deinde iterum ad maledicendũ acrius inſurgentes,ad tranſgreſſorem'q; conuerſi dicunt:Maledictus eris in ciuitate,maledictus in agro, maledictum horreum tuum, &
Deut.20. maledictæ reliquiæ tuæ,maledictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ,armenta boum tuorum,& greges ouium tuarum.maledictus eris ingrediens, & maledictus egrediens. Longum foret cuncta referre quæ ibi colliguntur,ſed breuiter, nihil prorſus mali, ꝙ in hac vita mortalibus accidere poſsit,pręmittitur:vſq; adeo graue crimen eſt,diuinis nolle parere mandatis,& ad-
Leuit.16. uerſus ea niti propriæ voluntatis libidini blandiendo, Eadem enumerantur in Leuitico, & præcipuè fames, peſtilentia,gladius:multis'que in locis ſcripturæ idipſum non ſiletur:vt quod toties repeti audis, euenturũ peccatis exigentibus minimè dubites. Nam in Iſaia quoque loquens ipſe terræ cœli'que conditor ac dominus, ait: Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis:quod ſi nolueritis,& me ad iracundiã pro-

uoca.

uocaueritis,gladius deuorabit vos. Multa huiuſcemo
di in Ieremia,multa in Ezechiele, nec pauca in reli-
quis prophetis leguntur, minis terroribuſque plena:
quorum quàm certus euentus fuerit,cùm plurima vr-
biũ excidia,tum potentiſsimorũ quondam regum in-
feliciſsimi exitus teſtantur.Primus Iſraëlitarum rex
Saul, ſicut à Samuele propheta,ei prædictum fuerat,
quia voci domini non obediuit, à Palæſtinis magno 2.Re.31.
prælio ſuperatus, cum liberis occubuit, ſceptrum
quoque regni de domo & familia illius ad alios fuit
tranſlatum: vt quale ſcelus ſit, dei mandata præte-
riſſe, non ipſe ſolum,ſed etiam filius,qui reliquus erat,
nepoteſque eius ſentirent. Vt autem poſt hunc alio-
rum quorundam parem fortunam ſilentio tranſeam.
Sedechiæ maiori deploratione digna clades compel-
lit, ſi modo plorandi ſunt, qui iuſtè pro ſcelere pu-
niuntur.Hic capta à Chaldæis Hieroſolyma cum fu- 4.Re.25.
geret,cõprehenſus vinculiſq; conſtrictus, coram rege
vnà cum liberis adducitur: hi ſpectante patre truci-
dantur,ille deinde etiam oculis orbatur, quos mallet
ante erutos, ne filiorum cædem videret. Vinctus po-
ſtremò & cæcus in Babylonem eſt ductus, templum
ipſum atq; domus vrbis igni conſumptæ, turres ac
mœnia ſolo æquata, populus captiuus, præter eos,
qui ceciderant,Babylonem tranſlatus, quæ ferè om-
nia per Ieremiam prophetam comminatus fuerat do- Iere.35.
minus tam regi ipſi, quàm populo, eo quòd filios
Rechab patri magis obedientes fuiſſe comperiſſet,
quàm illos ſibi. Iuſiurandum enim violauerant, re-
belles facti Chaldæorum regi Nabuchodonoſoro,tem
plum dei ſui gentilium ritum ſecuti polluerant,pro-
phetis vera vaticinantibus illuſerant, & cum pro-
pterea tot mala ſe paſſuros audiſſent, deprauatos ani-
mi mores corrigere neglexerant. Contempta itaq;
diuinitas non diſtulit vindictam, vbi in flagitio co-
gnouit

gnouit obduratos,& cum nulla denunciatione futuræ vltionis deterreri poſſent, vltima calamitate afflixit. Ante hac ob idem delictum & Samaria ab Aſſyriis debellata,& populus cum rege Oſee patriis auulſi ſedibus,in Aſſyriam'que traducti ſeruierunt. Nemo ergo regum,nemo principum vel ſibi vel imperij ſui viribus nimio plus confidat.Si quis præuaricator mandatorum dei eſſe perſeuerauerit,& nec vno aut altero flagello commonitus ab impietate animum auerterit,repentè videbit miſceri omnia quæ ditionis ſuæ ſunt, hoc capi,illos cædi,alios deſciſcere,diutinam libertatem ſtatim ſeruitute mutari,& opes illas,quas multorum annorum victoriæ aceruauerant,paruo temporis momento hoſtium prædam fieri.Neque enim hoc humanæ vires efficiunt,ſed iniuriarum ſuarũ vltor deus, qui ſolo nutu & cœlum diruere,& terrã potens eſt diſſipare.Securè feliciter'que regnabit,qui ipſum regem regum & dominum dominantiũ nouerit colere ac reuereri.Nobis tamen nulla omnino ſeculi huius aduerſa æquè timere conuenit,atque illa quæ poſt pręſentis vitæ finem peccatoribus infliguntur. Præſentia enim mala quãuis teterrima venerint,longiora eſſe nequeũt vitæ noſtræ breuitate,nullum'que infortunium tã immane eſſe poteſt,quòd non leniat ac mitiget aduentantis & iam iamque affuturæ mortis expectatio. At verò illa ſupplicia,quorũ nullus ſperatur finis,nulla intermiſsio,nullum leuamen,quis non exhorreſcat?niſi qui ne his quidem,quæ de inferorum pœnis diuinitus tradita ſunt,fidem adhibet,quæ ſanè incredulitas nequaquam à ſuppliciis hominem liberat,ſed eidem duplicat eorum grauitatem.Leuiora ſunt enim,quæ fragilitate naturæ peccamus,quàm quę animi malitia credere nolendo committimus. Igitur ſiue quis credit, ſiue non credit,ſi aliter ac omnibus pręceptum eſt,vixerit,
Pſal.118. ſaluus eſſe non poterit,quia longè eſt à pęccatoribus ſalus,

lus. Mandati tranſgreſsio primos homines Adam & Euam eiecit, de paradiſo, angelos de cœlo præcipitauit: & tu eiuſdē fortaſſe delicti reus, illo aſcendere ſperas? Fallet te ſpes iſta, fallet profectò, niſi pœnitentiā egeris. Pœnitenti autē præſtabitur miſeratio, dicente domino: Pœnitentiam agite, & appropinquabit vobis regnum cœlorum, quòd ſi ad viam iuſtitiæ, à qua procul aberras, reuerti neglexeris, iam tandem tuæ imbecillitati derelictus, peccata ſuper peccata cumulabis, ac veluti abſque gubernaculo in mari fluctuās nauis, quocunque concupiſcentiæ tuæ te impellet flatus, eo fereris. Id tibi futurum ille qui nouit omnia antequam fiant, prædicit in pſalmo, ita loquens: Non audiuit populus meus vocem meam, & Iſraël non attendit mihi, & dimiſit eos ſecundum deſideria cordis eorum, ibunt in adinuentionibus ſuis. Nihil illo homine infelicius, à quo diuinæ benignitatis auxilium ſubtrahitur. Cùm enim ſic deſtitutus, nihil boni per ſe agere poſsit, & ſuis affectibus ad malum pronis anhelet, continuò in omne nefas præceps feratur neceſſe eſt. Idcirco non ſolùm à paradiſi expectatione excluditur, verumetiam in dies grauius futurum ſibi ſupplicium cōferat in inferno. Ille enim ſeruus (vt in Euangelio legitur) qui cognouit voluntatem domini ſui. & non ſe præparauit, & non fecit ſecundum voluntatem eius, plagis vapulabit multis. Ne igitur æterni ignis magis omnibus expaueſcendo tormento obnoxij ſimus poſt prǣteriti delicti pœnitentiam, ad iuſtitiæ capeſcenda opera accingamur, auxilium à domino implorantes, vt ea quæ nos facere iuſsit, ipſo adiuuante faciamus, & quæ fieri vetuit, vitemus. Ita Chriſtianæ hæreditatis, quę omnem noſtræ æſtimationis computationem ſuperat, conſortes eſſe merebitur, cùm ipſe Chriſtus dicat: Quicunq; fecerit voluntatē patris mei qui in cœlis eſt, ipſe meus frater, ſoror & mater eſt, quaſi diceret: Is mihi in cœleſti

Matth. 4.

Pſal. 80.

Lucæ 12.

Matth. 12.

leſti regno erit coniunctiſsimus,atque arcta in primis cognatione copulatus,qui hic in exequendis dei mandatis mihi proximus effici ſtuduerit , vt ſit particeps Chriſti gloriæ,qui Chriſti prius extiterit obedientiæ comes.Cæterum,quoniam vndique inſidiæ , vndique laquei nos circundent,magnoperè nobis vigilandum erit,ne in illis incidamus. Non incongruè igitur poſt mandatorum tractationem de vigilia diſſeremus.

De vigilia. *Cap.6.*

VItæ mortalium tempus quàm breuiſsimum eſt, ipſi ſenes parum ſe vixiſſe conqueruntur . Sed cùm vigilia ſit,nónne etiam tantò minus viuit aliquis,quantò plus quieti ac ſomno indulget? Nolo tamen vt extendendæ in longius ſpatium vitæ gratia, vigiliarum obſeruatio te delectet,ſed ea duntaxat de cauſa vt & à vitiis facilius abſtineat,& virtutibus proficias magis.Vigilando autem vtrunque effici poſſe facilè nobis perſuadebimus , ſi noui veteriſque inſtrumenti fidelia teſtimonia audire voluerimus . Clamat in Euangelio dominus:Vigilate & orate ne intretis in tentationem.Periculum ergo imminet illis , qui vltra naturæ neceſsitatem dormiunt , ne carnis diabolíve tentationibus ſuperati delinquant.Nam & ſi ſpiritus promptus eſt vt obediat deo , caro tamen infirma,& ad vitium prona , niſi vigiliæ freno teneatur , facilè
1.Pet.5. corruet . Cuius quidem periculi minimè ignarus apoſtolus Petrus,noſtræ ſaluti proſpiciens,ait:Sobrij eſtote & vigilate , quia aduerſarius veſter diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret , cui reſiſtite fortes in fide.Vigilantia primò opus eſt,ne imparati opprimamur:deinde fide,vt reſiſtamus & vincamus.Quòd ſi ſæpius vincere contigerit , etiam uirtute proficere continget.Superatis enim nequitiæ ſuggeſtionibus,reſtat vt ad bonorum operationem cõuertamur.

tatur. Ad hæc autem perficienda non ſufficit noſtra fragilitas. Niſi enim dominus ædificauerit domum, in vanum laborant qui ædificant eam. Ope igitur indigemus diuina, quæ precibus impetratur, dicente domino: Petite & dabitur vobis. Precationibus verò offerendis nullum tempus magis idoneũ eſſe horis nocturnis, nullum accommodatius eſſe creditur. Atq; ideo propheta hortatur nos: In noctib⁹ extollite manus veſtras in ſancta, & benedicite dominum, Nox itaque meditationum mater eſt, dies actionum, has inter ſe vices partiſſe videntur, quãdoquidem ſaluator quoq; noſter vt huiuſce rei nobis documẽto eſſet, per diem docuiſſe in templo, noctu autem in monte Olíueti exiens oraſſe perhibetur. Noctu ergo ſurgentes meditando atque orando quæramus cum ſanctis mulieribus virtutum aromata vt illis vngamus Ieſum. Si cum ſanctimoniæ odore ad ſe venientes conſpexerit, qua pietate eſt, iucundè gratanter'q; ſuſcipiet, & in nobis implebitur dictum illud, Beati ſunt ſerui illi, quòs cum venerit dominus, inuenerit vigilantes. Præterea quemadmodum ætas vitæ noſtræ breuis eſt, ita & incerta. Plurimos fruſtratur ſperatæ ſenectutis expectatio. Deniquè quis eſt qui vnum diem, imo vnam horam à mortis periculo alienã poſſit ſibi promittere? Quàm multos dum ſani ambulant, dum fabulantur, dum rident, vel caſus exterior, vel morbus interior repente deiicit & extinguit? In eo itaq; noſtrę ſaluti conſulitur, quòd ſaluator ait, Videte, vigilate & orate, neſcitis enim quando tempus ſit. Sicut homo qui peregrè profectus reliquit domum ſuam, & dedit ſeruis ſuis poteſtatem cuiuſ'q; operis, & ianitori præcepit vt vigilet. Vigilate ergo, neſcitis enim quando dominus domus veniat, ſerò, an media nocte, an gallicantu, an manè, ne cum venerit repentè, inueniat vos dormientes. Ac ne ſolis diſcipulis id præceptum quis

Pſal. 126.
Pſal. 133.
Mar. 13.

quis diceret,quod vobis dico,inquit,omnibus dico vigilate.Dominus domus huius,id eſt, corporis humani eſt Chriſtus,ſerui ſunt quinque ſenſus,ianitor anima: hæc ſi bene vigilauerit,ſenſus ipſi ad bene operandum rectè diſponentur.Iſto autem modo expectatus dominus cùm venerit,neque in ſeruis,neq; in ianitore quod condemnet inueniet. Tametſi dominus noſter in fine ſeculorum vēturus ſit,vt ſimul omnes iudicet , cuiuſq; tamen merita in exitu vitæ diſcutit,& ſingulorum facta diiudicat.Qualis ergo quiſque nunc deceſſerit,talis etiam in illo vltimo iudicio cum corpore apparebit.Vigilare itaque iubemur,ne mors imparatos occupet.Et quoniam neſcimus diem neque horam , ſemper eſt vigilandum.Semper autē vigilat,qui ſemper à malo abhorret:& bonum,vt deo placeat,agere pro viribus non ceſſat.Fieri quidem nequit,quin partem aliquam temporis quieti cedamus,cùm noſtræ conditionis imbecillitas,vt cibo,ita ſomno quotidie indigeat. Sed audeo dicere,quod ſomnus quoque iuſti vigilia ſit. Nam vbi diurna opera piè religioſeque peregit,& antè ſomnum quæ deo grata ſunt cogitauit , etiam poſt ſomnum quæ cogitauerat perficere maturat. Ideoque citius expergiſcitur & exurgit , vt quanto minus dormierit,tanto plus apud deum meriti bene operando ſibi comparet.Igitur non plures horas dormitioni impartit,quàm naturæ neceſsitas poſtulat,vt totum quod ſupereſt, ſemper in dei laudem,aut orando,aut aliquid aliud agendo expendat.Si quod momētum otio tranſierit,illud ſibi deperiſſe arbitratur . Porrò ſatis erit, ſex horas ad mediam noctem ſomno dare,à media verò nocte Romano ritu initium diei capere, niſi aliqua corporis imbecillitas longiorem ſibi quietem exegerit.Iſte autem à media nocte ad ſacrificia laudis deo offerenda exurgendi mos omnibus monachorum collegiis iam inoleuit,& quod eccleſiæ inſtituto probatum

tum apparet,id ſequi,id curare atq; amplecti ſaluberrimum eſſe ſentimus. Sic olim ſanctiſſimi viri prædicauerunt,ſic docuerunt, ſic ſuo exemplo factitandum oſtenderunt. Dauid ipſe,quem deus præ omnibus Iudeæ regibus dilexit. Memor fui (inquit) de nocte nominis tui domine,& cuſtodiui legem tuam.Et iterum, Media nocte ſurgebã ad confitendũ tibi. Iſaias qui cũcta quæ euangeliſtæ narrant, multo antequam euenirent prędixit,ipſe amore in deum accenſus,ait,Anima mea deſiderauit te in nocte, ſed & ſpiritu meo in præcordijs meis de mane vigilabo ad te. Ieremias quoque antè ſanctificatus quàm natus,futuram Hieroſolymæ euerſionem lugens,& precibus miſericordiam implorãdam ſuadens,nullas efficaciores fore credidit, quàm quæ nocturno tempore factæ fuiſſent. Ideo conſurge (inquit)lauda in nocte,in principio vigiliarum effunde ſicut aquam cor tuum ante conſpectum domini. Et in euangelio legimus paſtoribus vigilias noctis agentibus angelo adueniente ſaluatoris natiuitatem fuiſſe nunciatam.Cuius memoriam eccleſia quoq; a media nocte (tunc enim de virgine editus creditur) celebrare conſueuit. Tunc etiam cum in templum puer Ieſus eſt illatus:Anna Phanuelis filia redemptorem Iſraël agnouit ſanctarum vigiliarũ merito,quia nõ diſcedebat de tẽplo,vt euãgeliſta ait,ieiunijs:& obſecrationibus ſeruiẽs nocte ac die.Paulus apoſtolus cũ Syla diſcipulo in carcere poſiti, media nocte deo laudes decantant,& carceris fundamenta quaſſantur,oſtia reſerantur,vincula ſoluuntur,& ipſi,non refragante, ſed rogante magiſtratu liberi dimittuntur, in tantum profuit nocte intempeſta ad hymnos deo reddendos exurrexiſſe.Hos æmulando tu qui ſanctus es, ama vigilias, vt ſanctior ſis,& tu,qui peccator es, vt citius veniam impetres.Artifices partem noctis ſuo vendicant labori,vt quo plus operis cõfecerint, plus lucri conſequantur.

Pſal.118.
Iſaiæ.15.
Thren.2.
Lucæ.2.
Ibidem.
Actu.16.

tur. Quod ergo illis pro adipiſcenda pecunia non eſt iniucundum, ſæpè enim cantant dum exercentur, hoc tibi moleſtum eſſe poterit pro lucranda cœleſti gloria? Nimium delicatus es, ne dicam ſtultus, ſi tantũ boni tibi parare poſſe ſperas tota nocte ſtertẽdo. Illis tãtum & nocte & die dormire ſatius eſſet, de quibus dici-
Pro.4. tur: Non dormiunt niſi cũ malẽ fecerint, qui ideo peruigilant, vt latrocinentur, vt furentur, vt crapulentur, vt libidini luxuriæq; ſatisfaciant. Minus enim peccarent, dũ dormiunt nihil agendo, q̃ malè agendo dum vigilant. Tales vigilię tam fugiendæ ſunt, q̃ hę de quibus loquimur, expetendæ. His aduerſus mortiferæ voluptatis illecebras armamur, his diaboli vires frangimus, & in dies efficimur fortiores. In his orando, legendo, meditando, quàm ſuauis eſt dominus guſtamus. Per has mundatur animus, acuitur intellectus, mens ad cœleſtia contemplanda erigitur, & gaudia illa quę eloqui neſcit, ſe interdum ſenſiſſe miratur. Hæ ſunt ſanctarum vigiliarum dotes, hęc commoda, quæ ſi tanta non eſſent, imò ſi minora forent quàm dicimus, vigilãdum tamen nobis eſſe ſuaderẽ, ne ſomnolentiæ damna ſubire cogamur. Quæ nunc noſſe operę precium erit, vt mali comparatione bonum ipſum quanti faciendum ſit magis pateſcat.

De malo ſomnolentiæ. *Cap. 7.*

Cvius longior quàm natura poſtulat fuerit ſomnus, non ſolùm bene agendi tempus perdit, ſed etiã ipſe ad vitia promptior fit, dum corpori magis q̃ animo obſequium præſtat. Raró videbis eos qui ſomniculoſi ſunt, à luxuria libidinibusq́ue abſtinere. Cùm crapulati fuerint, graui ſopore præmuntur, quos ronchizantes non facilius excites quàm ſylueſtres vrſos, aut vitulos marinos. Putas experrecti ad orationes procumbant, vel ad decantandos pſalmos inſtent? ien-

tacula

tacula conquirunt, prandia deinde parari iubent, & cū heſternas perpotationes diu dormiendo vix edormierint, iam ſeſe nouis ac recentibus ingurgitant. Ne tunc quidem vigilare putandi ſunt cùm vigilant. Nam eo quoque tempore inerti veternoſóq; ſtupore premi videntur, oſcitant, hiatant, languentibus nictant ocellis, ſéque elatis lacertis ac pro lato pectore diſtentant, & niſi totam noctem dormierint, ſomnum à ſe fugiſſe lamentantur: tunc remedia quibus reuocetur diſquirūt, iam papauer, iam lactucæ parantur, iam titillatio circa digitos volaſq; pedum diſcurrit, ſeruis ibi pruritum excitantibus, vt dominus qui vſque manè ſoporem ſuū continuare nequiuit, eo iam non interrupto ad meridiem duret. Atque iſtos tam effœminato otio aſsiduè torpētes de improuiſo mors occupat. Neque enim diu viuere queunt qui multo ſomno dediti marcent, tument vultus lurido colore infecti, putreſcentiáque viſcera repentè inuadens valetudo diſſoluere feſtinat, Et quoniam nulla his cura fuit ſanctis actionibus inuigilare, quibus nixi in cœlum euolarent, peccatis prægrauati ad inferos deſcendunt. Quod ſibi valde metuens propheta orabat, cùm diceret: Reſpice & exaudi me domine deus meus, illumina oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte, ne quando dicat inimicus meus præualui aduerſus eum. Profectò niſi inimicus præualeret, id eſt, niſi periculū eſſet dormientibus, ne inimici huius dolis capiantur, ſine cauſa dominus diſcipulos increpuiſſet, cū dixit: Sic nō potuiſtis vna hora vigilare mecum? Quare autem illos vigilare vellet, cōtinuò palam fecit, dicens: Vigilate & orate, vt non intretis in tentationem. Huiuſcemodi quidem periculi teſtis eſt etiam parabola illa, in qua legitur: Cùm dormirent homines, venit inimicus homo, & ſuperſeminauit zizania in medio tritici. Et illa altera: Si ſciret paterfamilias qua hora fur venturus eſſet, vigilaret vtique,

Matt.26.

Matt.13.

Matt.14.

& non ſineret perfodi domum ſuam. Inimicus igitur noſter & fur diabolus eſt. Somnolentis & otio vacantibus magis inſidiantur, quia minus prouidi ſunt ad cauendum, facileq́; ad omnes voluptatum illecebras inclinantur. Qui certè ſi capti & irretiti fuerint, tunc demum intelligent, quam malè dormierint, cum villicationis ſuæ reddere rationem compellētur. Datum quippe ſibi tempus ad pœnitendum, ac bene agendum, inutiliter imo & nequiter conſumpſere. Nihil de futura vita cogitantes, dum pręſentem in delicijs corporis dormiendo laſciuiendo que tranſigunt.

De ſomniis. Cap. 8.

DE iſtorum numero etiam illos eſſe dixerim, quos vanæ ſomniorum ſuorum imagines quaſi futuri diuinæ ita delectant, vt quotidie viſa enarrēt & ſi quando ſequatur euētus, vera ſe vidiſſe iactitent, veluti digni quibus cœleſtis prouidentiæ myſteria pandantur, cùm magis illis conueniat, in Prouerbiis dictū:
Eccl. 4. Quaſi qui apprehendit vmbram & perſequitur ventum: ſic & qui attendit ad viſa mendacia. Neq; tamen imus inficias quandoque per ſomnium verá nunciari.
Gene. 20. Nam vt obiter aliquid ea de re dicamus: Iacob duodecim tribuum pater, cùm obdormiſſet, vidit cœleſtem ſcalam, angelosq́; aſcendentes & deſcendentes, & à domino audiuit, terræ in qua dormiret, ſe poſſeſſorē fore, ſemenq́ue ſuum per orbem eſſe propagandum. Hoc
Gene. 37. in Geneſi legimus, & ibidem de Ioſepho eius filio, cuius ſomnio cognitum eſt, ipſum patri matriq́ue ac fratribus honorabilem futurum manipulorum & ſtellarū quæ vidit, ſolis quoque & lunæ argumēto. Ab his enim
Gene. 40. per quietem ſe adoratum dixerat. Idem Ioſeph magiſtri pincernarū Pharaonis & piſtorum præpoſiti, cum quibus tunc in carcere erat, ſomnia interpretatus eſt, diuerſæ quidem ſortis, ſed certiſſimi euentus, ac nihil

prorſus

prorſus ab interpretationis ſentẽtia diſcrepantis,Prę-
terea in Iudicum libro Gedeonis victoria aduerſum Iudic.7.
Madianitas,antè per nocturnam imaginẽ fuit vulgata
quàm eueniſſet,quodam ſomniante quòd hordeaceus
panis caſtra Madianitarum ſuo ictu ſubuertiſſet. Re-
gum quoque hiſtoria teſtatur Salomoni dormienti ap
paruiſſe dominum,fuiſſeq; locutum,& ſicut petierat,
rerum ſcientiam ac ſapientiam contuliſſe. Somnio fi-
dem fecit euentus.Nam eum ſapientiſsimum inter re-
ges fuiſſe ſatis conſtat.Danielis etiam ſomnia de ven- Danie.7.
tis pugnantibus ac beſtiis de mari aſcendentibus,& a-
liis quæ legũtur,niſi futuræ veritatis ſigna extitiſſent
ne ſcripta quidẽ in voluminibus diuinis fuiſſent. Ve-
niamus ad euangelium:Magi ne ad Herodem reuerte- Matth.2.
rentur ſomnio admoniti,capitis periculum euaſerunt.
Ioſephus in ſomnis accepto reſponſo,cum puero Ieſu &
matre eius virgine fugit in Aegyptum,vt ipſum Ieſum
neci ſubtraheret,qua Herodes ipſum ſolùm quæritãs,
aduerſus inſontem multorum infantiam erat ſæuitu-
rus.Ad hæc non pauca in ſanctorum vitis relata legi-
mus,quibus credere compellimur,per quietem ſæpenu
mero quæ vera ſunt reuelari:cùm præſertim ipſe do-
minus (vt in numeris ſcriptum eſt) dicat:Si quis fuerit Num.12.
inter vos propheta domini,in viſione apparebo ei,vel
per ſomnium loquar ad illum.Sunt tamen quædã,quæ
per dæmonum illuſiones accidunt, vana atque falla-
cia,veris tamen interdum mixta vt crędantur.Dęmo-
nis enim calliditas quo animo falſum aliquid ſuadet,
eodem & verum reuelat vtique vt nimium credulos,
& iam ſibi liberè confidentes facilius euertat,atque in
foueam alicuius mortiferi erroris pręcipitet incautos.
Prudentia igitur opus eſt ad deuitandos dolos,quos il-
le veterator nobis dormientibus per ipſa ſomniorum
phantaſmata ſtruere conſueuit.Minimũ itaque erit ei
credendum,qui perpetuus humani generis aduerſarius

eſſe noſcitur. Quicquid ille quocunque modo ſuggeſſerit, niſi virtute diuina compulſus ſuggerat, non veritatem, ſed laqueos eſſe certò ſcias. Tunc etiã magis erit cauendum, cùm ſe oſtenderit amicum, & palpare animum blanditiis cœperit. Illa verò inſomnia, quæ vel ab aliqua animi paſsione, vel corporis morbo, vel negotiorum cura, vel diurna verborum vltrò citróque habitorum contentione prouenire ſolent, ſemper vana futiliáque ſunt, & nulla prorſus fide digna. Quod ſi quid ita vt ſomniatum eſt euenerit, nõ ſomnio credas, ſed cuidam præſagæ mentis diuinationi. Fieri enim non poteſt, quin aliquando ita contingat, vt futurum prædicimus. Porrò viſa illa, quæ diuinitus immittuntur, quamuis veriſsima ſemper ſint, non tamen omnibus æquè accidunt. Bonis quippe ad conſolationem, malis ad terrorem. Bonorum ſunt illa quæ præmiſimus, malorum autẽ iſta quæ dicemus: Pharao rex cùm

Gene.41. dormiret, boues vidit ſeptẽ craſſas, & totidẽ alias macilentas, eodem'q; numero triticeas ſpicas, alias turgẽtibus ariſtis plenas, alias effœtas, exiles, ac prorſus vanàs, & quemadmodum iſta differens Ioſeph ſanctitatẽ

Danie.2. notus prædixerat, ſeptennem annonæ copiam, ſeptennis fames eſt ſubſecuta. Nabuchodonoſori quoque regis dirum ac triſte ſomnium, ſiue ſtatuam quam vidit,

Danie,4. conſideres, vario metallo compactam, ſiue arborem ſupra modum proceram, atque amplam, vtroque enim ſomnio Daniele interpretante didicit, futuram regni cladem, & ſuimet qui feliciſsimus putabatur, extre-

Matt.27. mam miſeriam. Pilati etiam vxor in euangelio multa per viſum ſe paſſam conqueritur propter Chriſtum, & marito vt miſſum illum faceret, nititur perſuadere. Hoc quoque obſeruandum, quod iniqui inſomniorum ſuorum quid portendant ignari, à ſanctis interpretationem accipiunt, vt Pharao à Ioſepho, & Nabuchodonoſor à Daniele. Vnde apparet, ſomnia iſta quæ

diuino

diuino fiunt conſilio,& impiis obiici quandoque, ſed non niſi electis dei ſeruis reuelari. Taceant igitur peccatores,ad quos non pertinet iudicium ſomniorũ, aut eos ad quos pertinet interrogent,ne per viam nõ ſuam incedentes,præſumptione labantur. Vt autem nobis quoque ſpiritu ſancto largiente interpretandi donetur facultas,minus temporis demus ſomno vt plus concedamus virtuti. Id ſi fecerimus,ne tunc quidem cùm dormimus,quod terreat ſomniabimus,ſed quod conſoletur,quod'que euigilantibus quoque gratum ſit.

De oratione fructuoſa. Cap. 9.

SAnctarum vigiliarum propria eſt quam deo offerimus,oratio. Opportunè igitur nunc de illa diſſeremus. Ad Philippenſes ſcribens Apoſtolus. Nihil ſoliciti ſitis, inquit,ſed in omni oratione & obſecratione cum gratiarum actione petitiones veſtræ innoteſcant apud deum. In quo mihi quidem videtur docere,vt oremus eum qui poteſt dare quod petimus,obſecremus autem per ea,quæ illi quẽ oramus, chara eſſe nouimus,vt facilius ad præſtandum id quod poſcimus inclinetur,& cùm præſtiterit,gratias agamus,ne impetrata ingratitudinis vitio amittamus. Habes orationis formam,diſce qualiter te habere oporteat inter orandum,ſeceſſum pete,ne quid oranti impedimento ſit. Intra in cubiculum tuum,ſaluator ait, & clauſo oſtio ora patrem tuum in abſcondito. Sed is etiã clauſo precatur oſtio,qui ſenſibus à rerum fragilium cura ſequeſtratis,& mente & corpore in illum dirigitur cui ſupplicat. Qui ſic ſe habent,etiam cùm in conuentu multorũ orauerint,in abſcondito orare putandi ſunt. Priuatæ tamen orationi ſemper magis apta eſt ſolitudo. Nam & dominus noſter,vt ſe nobis imitandum proponeret,dimiſſa turba (ſicut euangeliſta ait) aſcendit in montem ſolus orare. Hac profectò de cauſa à ſuis

Philip. 4.

Matt. 6.

Matt. 14.

etiam diſcipulis quandoque ſe ſubmouit, vt cùm diceret: Sedete hic donec vadam illuc & orem. Et ſicut Lucas ait, auulſus eſt ab eis quantum iactus eſt lapidis. Locus igitur ab omni ſtrepitu vacuus, ſi fieri poteſt, eligatur offerendæ deo præcationi, vt purior ſyncerioŕque offeratur. Deinde cùm cogitaueris, quàm potens, quàm immenſus ſit, quem allocuturus es, quàm ediuersò tu vilis atque abiectus, humiliter quantum potes accede, ſuſpirans, ingemiſcens, lachrymas etiam ſi potes fundens, illumq́ue imitare publicanum, qui ſtans à longe, vultu in terram deiecto, pectus percutiebat ſuum. Peccatorum quippe conſcius non eſt auſus propius accedere, non oculos in cœlum ſubleuare, & vt à ſe pœnã exigeret, à pectoris verberatione non ceſſauit. Verum ne quis vel dignitate præditus, vel à deo iam gloriam con ſecutus, minus ſe ſubmittat, ad ſcripturarum teſtimonia animum applicet, & videbit Salomonem regem in dedicatione templi fixis in terra genibus & manibus ad cœlum expanſis, deprecantem. Audiet Danielẽ prophetam dicentem: Poſui faciem meam ad dominum deum meum, rogare & deprecari in ieiuniis, ſacco & ci nere. Inde tranſiens ad euangelium, conſiderabit vas electionis Paulum apoſtolũ, qui ait: Curuo genua mea ad patrem domini noſtri Ieſu Chriſti. Ipſum quoque Chriſtum dominum contemplabitur quo nemo ſanctior, nemo magnificentior, modò prono corpore in faciem procumbentem, modò erectũ in cœlum ſuſpicientem, & modò poſitis genibus orãtem, non quòd illi noſtris humiliationibus opus eſſet, ſed quòd nos illius indigeremus exemplo. Porrò quoties peccatis, quæ à nobis commiſſa ſunt, ignoſci petimus, antè illis à quibus iniuriam accepimus, ignoſcamus. Ipſius enim domini præceptum eſt: Cùm ſtabitis ad orandum, dimittite ſi quid habetis aduerſus aliquem, vt & pater veſter qui in cœlis eſt, dimittat vobis peccata veſtra. Quod ſi vos

[Margin notes: Matth. 26. / Lucæ 22. / Lucæ 18. / 3. Reg. 8. / Daniel. 9. / Ephe. 3. / Mar. 11.]

non dimiſeritis,nec pater veſter qui in cœlis eſt,dimittet vobis peccata veſtra.Et Apoſtolus: Volo,inquit,viros orare in omni loco,leuātes puras manus ſine ira & diſceptatione.Quomodo enim tibi placatum iri deū ſperas,niſi prius ipſe placatus fueris proximo tuo? Tu deum quem ſemper ſummè reuereri debebas, offendiſti:alius te,qui homo es,non deus:creatura,non creator:peccator,nō iuſtus:& licet ille qui læſit,lædere nō debuerit,tu tamen lædi merebare,quid enim mali nō meretur is qui deo peccat?& ſi dixerimus quia peccatum non habemus,noſipſos ſeducimus & veritas in nobis non eſt. Nunc conſidera quàm iuſtè poſcas tibi ignoſci,qui deo deliqueris,cùm tu homini nō vis ignoſcere,qui deliquit tibi. Poſt remiſſam autem omnem iniuriam,accede ad offerendas preces,non frigidè ſed ardenter:non remiſsè,ſed perſeueranter.Attende quid Ieremias propheta monendo dicat; Leuemus, inquit, corda noſtra cum manibus ad dominum in cœlos. Quod & apoſtolus docet, dicens:Orabo ſpiritu, orabo & mente, pſallam ſpiritu, pſallam & mente.vt videlicet & lingua ſermonem reſonet, & mens circa ea quæ dicuntur,intenta ſit. Parum diligens eſt precator,qui aliò verba,aliò cogitationes dirigit, & cū corpore in eccleſia ſit,animo vagatur foras per vrbis loca,vel ſeceſſus ruris. Quando hic cum Apoſtolo dicere poterit:Conuerſatio noſtra in cœlis eſt,ſi ne ibi quidem vbi eſt,ſe eſſe noſcit?Nec ſemel oraſſe ſufficit, inſtandum eſt vt impetres quod poſtulas.Eædem preces frequenter replicandæ,& in his quæ ad animæ ſalutem pertinent,vſque ad finem eſt perſeuerandum,dicente ipſo qui ſaluat:Petite,& dabitur vobis:quærite, & inuenietis:pulſate,& aperietur vobis. Omnis enim qui petit accipit,& qui quærit inuenit,& pulſanti aperietur.Chananæa mulier cùm domino ſupplicaſſet,repulſa non receſsit,cōtempta magis ſe ſubmiſit,& quoniā

Timot.2.
1.Ioh.1.
Thre.3.
1.Cor.14.
Matt.15.
Lucæ 18.

niam humiliter orando perſeuerauit, quod popoſcerat, accipere meruit. Hanc rogandi aſsiduitatem commendat etiam parabola illa de muliere vidua, quæ durum & faſtidioſum iudicem petendi improbitate, vt ipſam de aduerſarij iniuria vindicaret, compulit: & illa alia parabola de homine qui nocte intempeſta pulſando amici ianuam, & clamitando dormientem excitauit, excitatum ſurgere coëgit, & panes quotquot volebat ſibi commodare. Dominus præterea cùm futuri iudicij terrores prædicendo explicuiſſet, adiecit: Vigilate itaq; omni tempore orantes, vt digni habeamini fugere iſta omnia, & ſtare ante filium hominis. Deniq; quod verbis docuit, opere confirmauit, ter enim eaſdẽ preces repetiſſe dicitur, & factus in agonia oraſſe prolixius, multum'q; ſudaſſe dum oraret, vt diſcas, etiam cùm multum oraueris, non remittere cordis affectum quem non ſolùm cùm rogamus q̄q̄ tunc magis, verum etiam cùm non rogamus nos habere neceſſe eſt, vt impleatur quod Apoſtolus ait: Sine intermiſsione orate. Poſt glorioſam domini aſcenſionem de ipſis eius apoſtolis traditum eſt, quòd perſeuerãtes erant in oratione cum mulieribus & Maria matre Ieſu & fratribus eius. Et ſi Apoſtolis opus erat iugi orationũ ſacrificio, quis tutum ſe à tẽtationum periculo ſperabit, niſi ſemper orauerit? Hoc quoque roganti neceſſarium, vt nũquam de dei miſericordia diffidat, ſed ſemper ſe impetraturum ſperet quod petit, ſi modò illud fuerit ſibi, vel ei pro quo petit, profuturum. Omnia, inquit, quæcunque orantes petitis, credite quia accipietis, & eueniet vobis. Malè tamẽ id credit, qui veritati quę Chriſtus eſt, non adhæret, eodem dicente: Veri adoratores adorabunt patrem in ſpiritu & veritate. Et vt oſtenderet quare ſic adorandus eſſet, Spiritus, inquit, eſt deus: & eos qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare. Hoc ſpiritus afflatus Dauid, in eandem

Lucæ 11. Lucæ 22. 1. Theſſ. 5. Actu. 1. Mar. 11. Iohan. 14.

dem ſententiam prorupit, dicens: Propè eſt dominus omnibus inuocantibus eum, omnibus inuocantibus eum in veritate. Pſal.144. Fruſtra igitur hæretici precibus inſiſtunt, fruſtra omnes illi qui Chriſti religionem veritatis fide non ſequuntur, nunquam futuræ ſalutis quàm orant, compotes erunt, niſi crediderint. Ad hæc ſi precatione popoſceremus rem aliquam, cuius incertus eſt exitus, id eſt, qua impetrata neſcimus, vtrum commodo an incommodo nobis futura ſit, dei voluntati committamus: vt non quod ipſi cupimus præſtet, ſed quod ille nouit, neque noxium neque inutile fore, quia redemptor quoque noſter, cùm paſsionis calicem transferri à ſe patrem rogaſſet, ita orationem clauſit, vt diceret: Veruntamen non mea voluntas, Lucæ 22. ſed tua fiat: non quòd ipſe neſciret crucem, quam ſubiturus erat, omnium credentium fore ſalutem, ſed quòd inſtruere nos vellet, vt ſemper voluntati noſtræ præferamus dei voluntatem. Vnde ab eodem edocti, quotidie orando dicimus: Fiat voluntas tua ſicut in cœlo & in terra. Cæterum cùm eius voluntas ſit, vt piè iuſtèque viuamus, hoc quoque his verbis poſcimus, vt leges atque præcepta quæ dedit nobis, per nos impleantur. Fruſtra enim imbecillitas noſtra ad id niteretur, niſi illam gratia iuuaret diuina. Et ſi per ſe bonum aliquod agere poſſemus, neceſſe non eſſet orare vt poſsimus. Charitas præterea, quam omnibus debemus, exigit vt ſicut pro noſtris, ta & pro his preces offeramus deo, votàque faciamus. Iacobi apoſtoli ſententia eſt: Orate pro inuicem vt ſaluemini. Iaco.2. Paulus quoque apoſtolus hortatur, dicens: Obſecro primum omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus, pro regibus 1. Tim.2. & omnibus qui in ſublimitate conſtituti ſunt, vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & caſtitate. Denique dominus noſter etiam pro perſecu-

ſecutoribus nos orare iuſsit,& ipſemet pro illis,à quibus probra,maledicta,verbera,& in crucem actus mortiferas plagas patiebatur,orauit patrem, ignoſciq; eis poſtulauit.Quanti autem id meriti ſit,primus martyr
Actu.7. Stephanus oſtendit,qui iis à quibus lapidabatur veniã precaturus,vidit cœlos apertos, & Ieſum ſtantem à dextris virtutis dei,ab eodem vtiq; iamiam ſuſcipiendus,cuius in diligendis inimicis mãſuetudinem fuerat imitatus.Quò autem facilius ad aſſequendam beatitudinem voti noſtri compotes ſimus,expediet quidẽ eos etiam quos deo chariſsimos eſſe conſtat, vt pro nobis deprecentur obſecrare, vt quod ipſi non meremur,illorum qui digni ſunt ſuffragiis obtineamus.Ita feciſſe
Ioh.12. gentiles quoſdam in euangelio Iohannis legimus. Cupiditate enim affecti videndi Ieſum,rogauerunt Philippum,Philippus Andream,ambo dominum:quid ſecutum ſit,euangeliſta nõ explicat.Non tamen dubito, quin ipſe dominus per apoſtolos exoratus hoc conceſſerit,quod fortaſſe iis tacentibus vel non conceſsiſſet, vel concedere diſtuliſſet,Sanctos ergo in auxilium nobis inuocemus,quia in pſalmo eſt ſcriptum : Oculi do-
Pſal.33. mini ſuper iuſtos,& aures eius in preces eorum. Et Ia-
Iacobi 5. cobus apoſtolus:Multum valet,inquit,deprecatio iuſti aſsidua.Plus potuit vnius Moyſi oratio,quàm multo-
Exod.17. rum arma.Illo namque orante victæ ſunt inimicorum copiæ,quo tacente ſuperabant.Ad Eliæ prophetę pre-
3.Reg.17. ces cœlum dedit pluuiam & terra fructum,cùm trium annorum & ſex menſium ſiccitate cuncta in agris exaruiſſent.Idem viduæ Sareptanę inopiam farinæ oleiq;
4.Reg.4. copia exuberare fecit,filioque eius mortuo,cùm oraſſet,vitam inſtaurauit.Eliſeus quoque deum precatus
Ibidem. viginti hordeaceis panibus centum virorum famem ſaturauit,ita vt etiam reliquiæ ſuperfuerint.Deinde Su-
4.Reg.5. namitidi hoſpite diu ſterili prolem à domino exorauit,& qui natus fuerat, puerum vita defunctum reui-

uiſcere

naſcere fecit, poſtremò Naamam Syrum lepræ morbo laborantem ſanitati reſtituit, nec terrenis corporibus modò, verumetiam cœleſtibus iuſti atque fidelis hominis præualet oratio. Ioſue Iſraëlitici exercitus dux oblatis deo precibus ſolem & lunam ſtare compulit, donec inimicos ad fugam conuerſos perſecutus internicione deleret. Pro Ezechia rege ſupplicante angelus è cœlo delapſus pugnauit, & Aſſyrios qui ipſum obſederant, cõcidit: centumoctoginta quinque milia virorum vna nocte fuere deſiderata. Nullus vnquam exercitus tam fœliciter armis conflixit, quàm eo tempore ſua ſolus Ezechias oratione. Sed etiam quando graui morbo affectus ſe moriturum audiſſet, longiora vitæ ſpatia oranti quindecim anni additi ſunt. Longũ eſſet referre veteris nouæ'que ſcripturæ miracula, percurrendo quando quanta vis atque virtus precum ſanctarum ſit, quot mortuos ipſi etiam Chriſti diſcipuli ſuſcitarint, quot cęcis viſum, quot claudis greſſum, quot incurabili ægritudine oppreſsis priſtinã reſtituerint ſanitatem. Audi inſuper quid ipſa veritas dicat: Omnia, inquit, poſsibilia ſunt credenti, & omnia quæcunque petieritis in oratione credentes accipietis. Et alibi: Quodcũque petieritis patrem in nomine meo, hoc faciam. Et iterum: Si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Quid ais Iudæe? quid tu Mahumetane? quid vos omnes qui in Chriſtũ non creditis, nónne incaſſum cœleſte bonum ſperatis, quia illud in nomine Chriſti non petitis? Non enim poteſtis in eius nomine petere, quem non recipitis fide, quem dei filium eſſe negatis. Suis autem fidelibus ille ait: Si manſeritis in me, & verba mea in vobis manſerint, quodcunque volueritis petetis, & fiet vobis. Manemus in Chriſto cùm credimus, manent in nobis verba Chriſti, cùm ea operibus comprobamus. Hoc ſi pręſtabimus, nubes cœlos'que penetrabit oratio, & illi beati ſpiritus qui Tobiæ

Ioſue 10. 4.Reg.9. 4.Reg.20. Matth.11. Iohan.14. Iohan.17. Iohan.15.

Tob.12. biæ preces offerebant domino, etiam noſtras offerre cu
Apoc.8. rabunt. Et ſicut in Apocalypſi ſcriptum eſt: Fumus incenſorum de orationibus ſanctorum aſcendit coram deo de manu angeli, ita & noſtræ orationes aſcendent. Neque vlli dubium eſſe poteſt, quin ille cuncta quæ petierit à domino impetraturus ſit, cuius internuntij ſpiritus ipſi angelici eſſe non dedignantur. Neque enim hoc ideo permittit omnium præſcius, & ſemper vbique præſens deus, quòd indigeat vt hominum opera orationeſque ad ſe perferantur: ſed vt per angelorum officium ſuam erga pios promptoſque peccatores beneuolentiam teſtetur. Amare ſe plurimum eos oſtendit, quos talibus vti concedit miniſtris. Quibus certè ſi digni fuerimus, hoc eſt, ſi quemadmodum oportet, orauerimus, præterita peccata condonabuntur, præſentia repellentur, futura facilè vitari poterunt, ipſa animi virtus roborabitur, caro obediet ſpiritui, & ſuperatis diaboli tentamentis, bonorum operum fructus cumulabitur. Reliquum erit, vt re bene geſta hinc decedentes à domino coronemur. Sed iam de illis quoque pauca dicamus, quorum preces vel nullius vel minimi momenti ſunt, vt ſimul diſcamus, nos eorum diſsimillimos eſſe oportere, ſi diuinum nobis fauorem precum laudumque cultu cupimus conciliare.

De oratione infructuoſa. Cap.10.

NE ſupplicationibus noſtris propitietur deus peccata obſtant. In Ieremia ſcriptum eſt: Oppoſuiſti
Thre.3. nubem, ne tranſiret oratio. Vnde idem propheta
Ibidem. ſub perſona plebis peccatricis coram deo quæritur & ait: Nos iniquè egimus, & ad iracundiam prouocauimus, idcirco tu inexorabilis es. Niſi enim omnium prorſus delictorum quæ commiſimus, nos pœnituerit, & de omnibus pariter dolore mœroreque ſatisfacere ſtu-

ſtuduerimus,fruſtra procumbimus ad orandum. Nimium impudens eſt,qui vel vna in re offendere nō ceſſat,& ab eo quem offendit,orat gratiam.Quid ſupplicando atque obſecrando placare deum tibi iratum ſperas,& à luxuria non diſcedis,& fornicari non deſinis? vel aliud quod legi diuinæ aduerſatur,agere non omittis?De iſtiuſmodi ſupplicatoribus lamentatur in euāgelio ſaluator noſter,dicens:Quid vocatis me domine domine,& non facitis quæ dico? Quod ſi fortè contigerit,vt per inuocationem diuini nominis miraculum aliquod efficias,noli propterea credere deū tibi reconciliatum,ſi in delicto perſeueras,nō tuo merito id conceditur,ſed neceſsitati aliorum.Multi, inquit, dicent mihi in illa die,domine domine nónne in nomine tuo prophetauimus,& in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus?Et tunc confitebor illis,quia nunquam noui vos,diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem.Tunc te noſſe incipiet, cùm ab eo ſcelere, in quo nunc obſtinatus perduras, abſtinere decreueris,tunc & gratiam conferet vt abſtineas,& cum pro tua oraueris ſalute,voti compos vt efficiare præſtabit.Intantum autem obſtinatorū non acceptat orationem,vt etiam pro eis orare vetet,præſertim ſi incorrecti impœnitentesq; deceſſerint,quod Iohannes apoſtolus in epiſtola teſtatur,dicens:Eſt peccatum ad mortem,non pro illo dico vt roget quis.Ipſe quoque dominus Iudæorum pertinaciæ iratus,ad Ieremiam prophetam loquens ait:Tu ergo noli orare pro populo hoc,nec aſſumas pro eis laudem & orationem, & non obſiſtas mihi,quia non exaudiam te. Timeant itaque horum verborum ſententiā qui in peccato perſiſtere non timent.Quod ſi in ſcelere perſeueraturum aliquem conſtaret,nemo fidelis pro ſalute illius orare auderet,niſi ſibi licere arroganter crederet,quod non licuit prophetæ.Nos verò ideo etiam pro obſtinatiſsimis

Lucæ 6. Matth. 7. 1.Iohan. Ierem. 7.

mis rogamus, quia neſcij futurorum ſperamus ad pœnitentiam redituros. Certum eſt tamen caſſas vanaſq; eſſe preces, per quas aliis id poſtulatur quod non merentur accipere. Illorum etiam inefficax & inutilis erit deprecatio, qui lingua quidem manſuetudinem atque humilitatem pręferunt dum deo ſupplicant, & in corde aduerſus proximum odij facibus ardent. A deo diligi volunt, & homini ad imaginem dei facto, Chriſti ſanguine redempto, infenſi ſunt. Audi quid præcipiat dominus: Si offers, inquit, munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduerſum te, relinque ibi munus tuũ ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum. Quamobrem niſi remiſeris omnem offenſam, niſi recõciliatus fueris, niſi eum etiam qui aduerſum te indignatur, quantum potes, placaueris, curam non ſolùm tuæ, ſed etiã alienæ ſalutis gerens, non poteris munus orationis offerre domino. Nõ enim exaudiet te, niſi charitatem quã omnibus debes, viderit in te. Illius quoque reproba in primis habetur oratio, qui quicquid petierit, non eo tendit, vt deo placeat. Nam ſiue pro corporis valetudine, ſiue pro rebus vitæ neceſſariis, aut pro quauis alia re orabimus, ſemper ea fine orandum erit, vt commodius ei, qui bona omnia tribuit ſeruiatur. Sed auari ideo orant, vt terrena bona lucrentur, ideo gloriæ cupidi vt ab hominibus laũdentur. Quare ad primos certè pertinet quod in Euãgelio dicitur: Væ vobis ſcribæ & phariſæi hypocritę, qui comeditis domos viduarum, orationes lõgas orantes, propter hoc amplius accipietis iudicium. Nõ enim ſolùm pro auaritiæ crimine punientur, ſed & pro ſanctimoniæ ſimulatione. Secundos imitari dominus prohibet, dicens: Cùm oratis, non eritis ſicut hypocritæ qui amant in ſynagogis & in angulis platearum ſtantes orare, vt videantur ab hominibus: Amen dico vobis

Matt. 5.

Matt. 23.

Matth. 6.

bis,receperunt mercedem ſuam. Non ergo recepturi ſunt dei gloriam,quam orando nõ expe tunt,cùm iam receperint gloriam hominum, quam concupierant. Vtuntur & hi quidem dominica oratione,ſanctorum pſalmis precibuſq́ue ab eccleſia conſtitutis, dominus tamen non attendit verba,ſed animũ intentionemq́ue orãtis,& magis irritatur quàm placatur,cùm id quod bonum eſt,propoſito vſurpatur non bono. Talẽ quippe facinus & Ieremias deuouet,dicens:Maledictus qui facit opus domini fraudulenter. Cùm ergo hic quoque fraudulenter agat,qui orandi ſtudium ad laudem dei inſtitutum,ad ſuam vertere nititur,erit vtique maledictus:& dum vulgi plauſum captat,videri nõ eſſe ſanctus cupiens,niſi pœnitentiam egerit,non effugiet pœnam,dicente propheta:Deus diſsipauit oſſa eorũ, qui hominibus placent. Præterea neque eorum ad impetrandam gratiam proficit ſupplicatio,qui quãuis benefecerint,iactanter tamen facta ſua prædicant, cùm teſte conſcientia contenti eſſe deberent, & quicquid laudabiliter egiſſent,non ſibi,ſed deo tribuere. Talis fuit Phariſæus ille,qui ingreſſus templum vt oraret, deprimere aliorum mores cœpit,ſuos verò inſolenter efferre:Deus gratias tibi ago,inquit,quia non ſum ſicut cæteri homines raptores, iniuſti, adulteri, velut etiam hic publicanus,ieiuno bis in ſabbato, decimas do omnium quæ poſsideo.Si iſta quæ faciebat, ad dei laudem non ad ſuam dixiſſet,nec ſe cæteris prætuliſſet,non peccaſſet,ſed & ſe gloriari voluit,& alios petulanter inceſſere,& præcipuè publicanum tunc eodem loco,ſed multò ſubmiſsius orãtem.Ideo peccatoris humilitas meruit veniam,iuſti ſuperbia damnationem, domino de vtroque ſententiam ferente,cùm diceret: Amen dico vobis,deſcendit hic iuſtificatus in domum ſuam præ illo. Quòd ſi tantùm poteſt humilitas adhĩbita peccato,quanto plus poterit innocentiæ probeq́;

Iere.48.

Pſal.52.

Lucæ 18.

factis copulata?Sunt qui nimis negligenter orant,ſummis labijs verba murmurant, nec ſatis quid dicant, attendunt,non diſsimiles illis qui per quietem ſom-
Iſai æ.29. niantes loquuntur, quos per Iſaiam arguens dominus,
Matt.15. ait:Hic populus labijs me honorat, cor autem eorum longè eſt à me.Tales certè ſi exaudiret, non reprehenderet.Et quoniam inter orandum ſemetipſos non intelligunt,faciunt vt nec à deo intelligantur. Qualem igitur affectum orandi habent,talem & fructum ſuæ orationis referunt.Ex his (vt equidem reor) erat ille, cui in Apocalypſi deum audimus loquentem:Vtinam frigidus eſſes aut calidus,ſed quia tepidus es,& nec frigipus nec calidus,incipiam te euomere ex ore meo.Frigus timoris eſt, calor ad amorem refertur, tepiditas autem deſidiæ otioq́ue tribuitur.Otioſi igitur & terrena magis quàm cœleſtia curantis deprecatio,quoniã neque ſatis timet,neque ſatis amat, tantum abeſt vt quicquam impetret,vt etiã (ſi fas eſt dicere) nauſeam ei faciat quem precatur.Cùm enim admodum ſomniculosè roget,illud quod petit,cõtemnere potius quàm deſiderare videtur.Nam ſi magnipenderet quod poſcit,enixè in primis ardenterq́ue inſtaret, diceretq́ue cum propheta:Clamaui in toto corde meo, exaudi me domine.Qui ſic non clamant,non facilè exaudiuntur. Nonnulli verò ſatis cupidè orant,ſed fide dubia adhuc atque nutanti,veluti ille in euangelio, qui filium ſecum attulit ad Ieſum, vt à vexatione liberaretur, &
Marci 9. ait:Si quid potes,adiuua nos miſertus noſtri.Quandiu ſuſpenſo animo fuit,poſsit ne id ſibi à domino præſtari,quod rogabat non accepit. Poſtquam autem firma ſtabiliq́ue fide opus eſſe ad impetrãdum didicit, & ſe iam verè credere nihilq́ue de domini virtute dubitare reſpõdit,filium pro quo orabat ſanum recipit.Hanc dubiæ & fidelis poſtulationis inter ſe diſtantiam Iaco.apo.verba ſatis declarant,vbi ait:Si quis indiget ſapien-

pientia, poſtulet à deo qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei. Poſtulet autem in fide nihil hæſitans, qui enim hæſitat, ſimilis eſt fluctui maris, qui à vento mouetur & circũfertur. Non ergo æſtimet homo ille, quòd accipiat aliquid à domino. Ex his igitur quæ diximus, perſpicuum eſt, eos qui vel de religione quicquam dubitant, vel in peccato aliquo perdurant pro æterna ſalute, quam credentibus ac pœnitentibus promiſſam eſſe conſtat, orantes non exaudiri, quibus dicere poſsis, cum Iacobo apoſtolo: Petitis, & nõ accipitis, eo quòd malè petatis. Quod quidem & eccleſia deo in pſalmis loquens confitetur, cùm ait: Odientes me diſperdidiſti. Clamauerunt, nec erat qui ſaluos faceret, ad dominum, nec exaudiuit eos. Contraria his agamus oportet, ſi volumus vt petita nobis concedantur, vt videlicet iſta per quæ precantium labor irritus efficitur, vitemus, & illa faciamus quæ nos cùm precamur, voti compotes reddunt. Quoties autem id quod orando poſcimus, non euenerit, aut dilatum credamus vt aptiori detur tempore, aut non fuiſſe profuturum ſi datum eſſet, aut ne daretur peccata noſtra obſtitiſſe. Si verò ex ſententia ſucceſſerit petitio, gratias deo agamus, neq; quicquam noſtris meritis, ſed totum eius erga nos benignitati deputemus. De orandi ratione ſatis dictum ſit: nunc vt confidentius ad orandum procedamus, de peccatorum pœnitentia, ſine qua omnino placere non poſſumus, tractandum videtur.

Iacobi 1.
Pſal. 17.

De peccatorum pœnitentia. Cap. II.

POenitentia nos à peccatorum ſordibus emundat, & priſtinæ reſtituit puritati. Vnde læproſus in Euangelio Chriſtum ſuppliciter adorãs, & curari cupiens, morbo liberatur. Lepra in ſcripturis peccatum deſignat. Peccati ergo læpra domino iubente, ab animo pœnitẽtis fugatur, vt ibi virtutes inſerãtur,

Matth. 8.

Matth.8. vnde vitia pullulabant. In huiuſce rei figura & paralyticus de lecto ſurgit, & mulier à ſanguinis profluuio curatur, & qui mortui erant reuiuiſcunt, & alij multi varijs languoribus grauati eleuantur. Nam quemadmodum hi credendo & pœnitendo corporis conſecuti ſunt ſalutem, ita animæ fideles à peccatorum ægritudine per pœnitentiam liberatæ ſaluantur. Sic ſaluatus eſt Dauid, qui de adulterij homicidiíq; crimine, quod
2.Reg.12. commiſerat dolens: Peccaui, inquit, domino, & continuò peccatum ſibi remiſſum eſſe meruit audire, & tũc
Pſal.50. quidem ad altiora ſe extendens, clamauit: Cor mundum crea in me deus, & ſpiritũ rectum innoua in viſceribus meis, vt impetrata delictorum venia ſpirituſſancti donum in ipſo reparetur, per quod vitæ quoq; ſanctitate poſsit proficere. Quod autem ſceleri veniã impetret pœnitentia, etiam per Ezechielem prophetam
Ezec.18. dei verbis edocemur: Si impius, inquit, egerit pœnitentiã ab omnibus peccatis ſuis quæ operatus eſt, & cuſtodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudiciũ & iuſtitiam, vita viuet, & nõ morietur, omnium iniquitatum eius quas operatus eſt, non recordabor, in iuſtitia ſua quam operatus eſt, viuet. Nunquid voluntatis meæ eſt mors impij, dicit dominus deus, & non vt conuertatur à viis ſuis & viuat? Et iterum: Impietas impij non nocebit ei, in quacunque die conuerſus fuerit ab impietate ſua. Pœnitentia igitur nitrum eſt & herba fullonum, quæ non corpora, ſed animam nitidam reddit, & reſina illa Galaad, quæ non carnis ægritudini, ſed mentis medetur vitiis. Mens autem poſt peccatorum purgationem ſpiritu ſancto fauẽte illuminatur, virtutúmq; incenditur amore, ita vt ab iis quæ deo diſplicent penitus expiata, cogitare incipiat quæ ſint illa, quibus ille plurimum oblectatur, cupiẽs eidem in omnibus obſequi, in omnibus ſemper fideliter ſeruire. Hæc eſt igitur gratia, quæ pœnitentibus datur, ſidúsque illud lu-

culen-

culentum, quod magos, cùm regem mundi natum quęrerent, præceſsit, ſed cùm itinere ad Herodem diuertiſſent, fulgor viæ ſalutaris index euanuit: vbi verò diſceſſum eſt ab Herode, rurſum idem lumen apparens, illos vſque ad dominum, quem quærebant, perduxit. Ergo diuinæ gratiæ mentem noſtram irradians lux, latet & obſcuratur, ſed ad vitia diuertimus: cùm autem ab his per pœnitentiam recedimus, quàmprimum exoritur, & intelligentiam mundati cordis illuſtrat, vt ad contemplationem cœleſtium erigatur, cui prius terrena tantùm curæ erant. Sic & cæcis viſus, & ſurdis auditus, & vox mutis tribuitur in Euangelio: vt qui in tenebris peccati fuerunt, per pœnitentiam illuminentur: & qui dei præcepta audire nolebant, conuerſi etiã perficere ſtudeant: & qui docendi non ignari, ſed otio dediti linguam compeſcuerant, iam alios ad capeſſendam virtutem hortando atque inſtruendo ora reſoluant. Talibus ab Apoſtolo dicitur: Eratis aliquãdo tenebræ, nunc autem lux in domino. Vt filij lucis ambulate. Vnde idem peccatorem ad pœnitentiam ſolicitat, dicens: Surge qui dormis & exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus. Cęterùm, niſi prorſus omnium quę turpiter & iniquè perpetrauimus nos pœnituerit, lux iſta in nobis locum non habebit. Non poteſt fulgere dies quandiu pars aliqua noctis remanet, neque ſyncerum eſſe frumentum, donec à minutiſsimis etiam paleolis & cunctis pulueris micis euentiſatum non fuerit. Denique veluti cæcus ille, qui nondum ſatis credulus, viſu recepto quaſi per caliginem cernebat, videbanturque ei homines (vt Marcus ait) tanquam arborum effigies incedentium, deinde plena fide Chriſtum ſuſcipiens, iterumque ab ipſo contactus, clarè videre cœpit omnia. Ita nunquam perfectè illuminari poterit, cuius non erit ex omni parte pœnitentia perfecta, de qua perfectione inferius, quantum dominus noſtras quoq;

Ephe. 5.

Marci 8.

tenebras illuſtras dignabitur, dicemus. Interim reliqua pœnitentiæ bona curſim proſequamur. Poſt mentis illuminationem pœnitentia animi robur vireſque ſuppeditat ad inſultus dæmonum reprimendos, carniſq; vitanda blandimenta. Anima enim ſicut peccatorum vinculis irretitur, ita pœnitentiæ ope operaque ſoluitur ac liberatur, expedita intrat in domum fortis ipſa iam fortior, & quę antea diabolo ligata fuerat, nũc diabolum ligat, vaſque eius diripit, nihil in ſe relinquẽs, quod ille ſuum eſſe poſsit dicere. Quãdiu autem ſerua peccati fuit, & domus & vas diaboli erat, poſtq̃ peccare deſiit, & quod peccauerat pœnitendo deleuit, facta eſt domus orationis & vas iuſtitiæ, atque ita pręualuit aduerſarij ſui potentiæ ſuæ pœnitẽtiæ virtute. Ad hæc percurre veteris inſtrumẽti hiſtorias, & inuenies Hebræum populum propter peccata hoſtili poteſtati frequenter ſubiectum, propter pœnitentiam liberatum, propter peccata victos, propter pœnitentiam victoria potitos. Hoc Iudicum liber continet, hoc Regum geſta teſtantur. Sic Rhoboam, ne Aegyptij armis diſperderetur, obtinuit, Sic Achab malum quod capiti ſuo mox incubiturum per prophetam didicerat, diſtulit ad poſtores, ſic Ioſaphat Ammonitas Idumeoſq; vicit & numero & armis impar, ſic Ioram Aſſyriorum obſidione & Ioachan eorundem ſeruitute liberãtur. Ob hoc pro Ezechia ſtans angelus domini concidit Aſſyrios. Ob hoc Manaſſes Babylonio iugo erutus, regno quod amiſerat reſtituitur. Ob hoc Ioſias non vidit malum, quod vidiſſet, ſi delicti eum non pœnituiſſet. Eius pœnitentiæ merito, ne impœnitens quidem populus dei vindictam ſenſit, quãdiu ille vixit. Quinetiam pœnitentiæ tanta vis eſt, vt immutabilis dei mutare poſſe ſententiam videatur. Poſt dies quadraginta ſubuertendam Niniuen Ionas à domino iuſſus prædixerat, & tamen Niniuitis in cilicio, cinere, atque ieiuniis pœnitẽtiam agen-

Populus Iſraël.

Rhoboam.

Achab.

Ioſaphat

Ioram

Ioachan

Ezechi.

Manaſſes

Ioſias.

Niniuitæ

Ionæ 2.

agentibus ignoſcitur:& quoniam illi peccandi ſuperbiam in pœnitendi humilitatem conuerterant, diuinum decretum reuocatur. Nec deum ipſum pudet figulo ſe comparare, vt in Ieremia legimus, qui vas luteum fingens, cùm rota currente fortè diſsipaſſet, rurſum illud in eandem faciem refecit:& ecce, inquit, ſicut lutum in manu figuli, ſic vos in manu mea domus Iſraël. Repente loquar aduerſum gentem & aduerſum regnũ, vt eradicem & deſtruam & diſperdam illud. Si pœnitentiam egerit gens illa à malo ſuo, quod locutus ſum aduerſum eam, & ego pœnitentiam agam ſuper malo, quod cogitaui vt facerem ei,& ſubitò loquar de gente & regno, vt ædificem & plantem illud. Attendãt principes terræ iſta, & ſi qua regni diſpendia patiuntur, non fortunæ imputent, quæ nulla eſt, ſed ſibi qui deum offenderunt:& ſi in integrum reſtitui cupiunt, pœnitentiam agant, delinquentes corripiant, iuſtitiam ſeruent. Deus iraſci deſinet, ſi illi quibus nunc iraſcitur, correcti, ſanctius viuere incipient: Alioqui penitus delendi, niſi ſe corrigant. Id teſtantur duorum regum diuerſi exitus Pharaonis & Nabuchodonoſor. Alter toties flagellatus duritiam cordis non dimiſit, ideoque cum toto exercitu qui ipſum ſequebatur, fluctibus obrutus, periit. Alter mẽte alienatus, vrbe eiectus, & cum brutis computatus, quia deum contempſerat, inter aduerſa animo reſipiſcens deo ſe ſubmiſit: & pœnitudine ductus, veniam ab eo petiit, quo miſerante calamitatibus liberatus & in regno fuit receptus. Diuina igitur prouidentia cum pœnitentibus clemẽter ignoſcit, tum in vitio pertinaces diu fruſtra puniens, iuſtè poſtremò diſperdit, & quos temporali animaduerſione ad emendationem vitæ compellere nequit, eos æternis pœnis afficiendos condemnat. Sicut autem deprauatæ mentis obſtinatio ſua grauitate hominem in abyſſum deprimit ac peſſundat, ita pœnitentia ſua virtute ſur-

Ierem. 18.

Pharao.

Nabuchodonoſor.

ſum in ſublime vſq; ad cœleſte regnum euehit,& quò nihil eſt ſublimius, deo coniungit. Hinc eſt quod ſaluator in Euangelio ait: Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum. Hoc regnum domus eſt illa, ad quam ouis à grege ſuo aberrans cùm inuenta fuerit, humeris reportatur paſtoris, & fit gaudium in cœlo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, magis q̃ ſupra nonagintanouem iuſtis, qui non indigent pœnitentia. Denique pœnitẽti in cruce latroni, Chriſtumq́; confitenti, ab eodem reſponſum eſt: Hodie mecum eris in paradiſo. Et in Apocalypſi beati dicuntur, qui lauãt ſtolas ſuas in ſanguine agni, vt ſit poteſtas eorum in ligno vitæ, & per portas intrent ciuitatem. Beati ſunt qui peccatorum maculas lauant, ſed eas in ſanguine agni lauari oportet, quia pœnitentia nihil iuuaret, ſi Chriſti paſsio ſub maledicto venũdatos nõ redemiſſet. Lauantur itaque in ſanguine agni qui in Chriſtum credentes eius miſericordiam pœnitendo & ſperando implorant, & eodem miſerante, bonũ quod cupiunt, conſequuntur. Neque enim niſi fideles forent, quos peccaſſe pœnitet, per portam, id eſt, per ipſum qui ait: Ego ſum oſtium ouium, ciuitatem illam, patriam beatorũ perpetuam atque perennem, ingredi potuiſſet. Quanta conferat nobis pœnitentia diximus, nunc qualis eſſe debeat, vt ea conferantur, dicemus.

Lucæ 15. Apoc. 22.

Qualem oportet eſſe pœnitentiam. Cap. 12.

Ex arbitrij libertate proficiſcatur oportet, quicquid operis vel pœnam meretur, vel præmium. Pœnitentia igitur niſi voluntaria fuerit dei aduerſus peccatorem iram placare non poterit. Libertas iſta in illa duorum filiorum parabola manifeſto apparet, qui à patre iuſsi, vt vineam cultum irent, alter negauit

Matt. 21.

gauit ſe iturum,& pœnitentia motus,iuit:alter iubenti quidẽ aſſenſit,ſed mutato propoſito ire noluit. Paruo momento vtriuſque in contrarium reuoluta eſt voluntas. Is tamẽ patris imperium peregiſſe dicitur,quẽ nolle obedire pœnituit,& quod antè noluerat,rurſum voluit,ſuaque ſponte fecit, quod liberum erat facere nolle. Hoc ſi inuitus feciſſet,inter non obedientes habendus eſſet,nõ enim pro eo quod quis nolens,ſed pro eo quod volens benefacit,laudem meretur atque gloriam. Voluntas ergo vt bene de deo mereri poſſit,libera ad pœnitentiam agendam accedat,non coacta, non vi aliqua compulſa. Deinde voluntariæ pœnitentiæ iungenda eſt ſubmiſſæ mentis humilitas. Ille qui à patre recedendo peccauerat,veniam petendo,dixit: Non ſum dignus vocari filius tuus,fac me ſicut vnũ de mercenariis tuis,ideo æquari fratri qui non deliquerat,vel etiam præferri meruit. Et publicanus dum cernuus orat,indignumque ſe iudicat in cœlum ſuſpicere,Chriſto teſtante,rediit iuſtificatus,cœli ciuis futurus, qui peccati ſeruus fuerat. Sed ſi ne iuſtus quidem,niſi ſe humiliauerit,exaudietur,quanto minus peccator veniam impetrare poterit,niſi ſimul & pœniteat & humilietur? Hoc ipſum dominus à nobis exigens,clamat: Conuertimini ad me in toto corde veſtro,in ieiunio,& fletu,& planctu,& ſcindite corda veſtra,& non veſtimenta veſtra. Cor autem humiliatum,& intus pœnitentiæ dolore ſciſſum,lachrymæ (ſi fieri poteſt) foris per ora manantes teſtentur. Mulieri peccatrici in Euangelio dimittuntur peccata multa,quia dilexit multum. Sed dilectionis huius teſtes lachrymæ erant, quibus pedes domini rigauit:capilli,quibus rigatos terſit:labia,quibus terſos oſculatus eſt:vnguentum,quo illos poſt oſcula vnxit. Mœror,humilitas,amor, ſimul mixta erant, omnium tamen cauſa fuerat amor,quo cõcupiuit cum ipſo in gratiam redire,quem offenderat. Petrus quoq; apo-

Lucæ.15. Idem.15. Iohel.2. Lucæ.7. Matt.26.

apoſtolus negationis crimen fletibus diluit amaris, & qui ante lachrymas domino infidus extiterat, poſt lachrymas regni cœleſtis claues ipſo tradente accipere
Iacobi 4. meruit. Ad eiuſmodi fletum Iacobus apoſtolus nos inuitat, dicens: Emundate manus peccatores, & purificate corda duplices animo, miſeri eſtote, & lugete, & plorate, riſus veſter in luctum conuertatur, & gaudium in mœrorem. Humiliamini in conſpectu domini, & exaltabit vos. Per hoc quod in fine ſubiunxit, docet pœnitentis lachrymas æterna conſolatione eſſe dignas. Ea-
2. Cor. 7. dem Pauli ſententia eſt, vbi ait: Quæ ſecundum deum triſtitia eſt, pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur. Triſtitiam verò iſtam atque fletum, ne leuitatis eſſe videātur, vitæ auſterioris obſeruatio comitari debet, vt quod per voluptatum illecebras peccatum eſt,
Matth. 7. per corporis afflictionem purgetur. Intrate, inquit dominus, per anguſtam portam, quia anguſta & arcta via eſt quæ ducit ad vitam. Quòd ſi per viam iſtam ſanctos & pios homines cœlum aſcendiſſe credimus, quomodo qui peccauerunt id aſſequi poſſe ſperant, niſi & ipſi per eam inceſſerint? Iob iuſtus nullius mortiferi delicti conſcius, & qui ſummi dei verbis laudatus fuerat, præter illa quæ ad patientiæ probationem pertulit, ſaccum conſui, inquit, ſuper cutem meam, & operui cinere carnem meam, facies mea intumuit à fletu, & palpebræ meæ calligauerunt. Daniel inter prophetas egregius habitus eſt, viſionum ſomniorumq́ue intelligentia donatus eſt, puer adhuc ſenes iudicauit, &
Dan. 10. tamen ego Daniel, inquit, lugebam trium hebdomadarum diebus, panem deſiderabilem non comedi, & caro & vinum non introierunt in os meum, ſed neq; vnguento vnctus ſum. Quid de Iohanne Baptiſta dicam?
Iohannes Baptiſta. in matris vtero ſanctificatus, de muliere genitus prælatus, plus quàm propheta habitus, deſerti anguſtias volens patitur, pilis camelorum veſtitur, zona pellicea

præ-

præcingitur,& in tam vili habitu vilius nutritur, locuſtas & mel ſylueſtre comedens & aquam bibens, à vino autem & ſicera ſe abſtinens. Si ergo electorum dei talis in terra vita fuit nullius penè culpæ conſciorum, quos labores, quas vigilias, quæ ieiunia, quas aſperitates, nobis tot criminum inquinatione fœdatis non vltrò ſubeundas dixerim, vt mundemur? Veruntamen quorum durioris vitæ rigorem ſponte ſuſceptum imitari propoſuerimus, eorum ſequi debemus & mores. Fruſtra enim aliquis corpus exterius fatigationibus exercet, ſi mens intus non ſe omnino diſponat, ita vitio abſtinere, vt etiam diligenter incumbat ſtudio virtutum. Ideo dictum eſt: Facite fructum dignum pœnitentiæ, quia maximè pœnitentibus conuenit, vt dimiſsis flagitiis, bene beatéque viuendi exercitationibus operam impendant, vt videlicet ſuperbiam excludat humilitas, libidinem caſtitas, auaritiam liberalitas, crapulam abſtinentia, otium labor, dolum ſimplicitas, odium charitas, & quicquid culpabile fuerat, contraria probitas compenſet. Atque ita in cubilibus (vt Iſaias ait) in quibus prius dracones habitabant, orietur viror calami & iunci, & erit ibi ſemita, & via ſancta vocabitur. Hoc eſt quod Apoſtolus nobis ſuadet, vt deponamus veterem hominem, qui corrumpitur per deſideria erroris, & induamus nouum, qui ſecundum deum creatus eſt, in iuſtitia & ſanctitate veritatis. Hac tali negotiatione talenta nobis credita duplicantur, & qui ſuper pauca fidelis fuerit, ſuper multa conſtitutus intrabit in gaudium domini ſui. Super omnia verò cauendum eſt, nedum pœnitentiam mirè procraſtinamus, pœnitentiæ tempus effluat, & in peccatorum luto adhuc defixos repente mors occupet. Vide igitur ne te iuuenilis fallat ætas, ne ſalubre corpus & robuſtæ vires decipiant. Nulli ætati parcit mors, & ſicut ſenes ita & pueros rapit, quinimo rari admo-

Matt.13.

Iſaiæ 35.

Theſſ.4.

admodum ſunt, quos ad ſenectam vſque patitur peruenire. Plurimos præterea eadem dies ſanos forteſq; incedere vidit, & exanimes concidere. Nulla vitæ ſecuritas eſt, ſemper inter pericula verſantium. Potes vel morbi vi, vel venenati cibi hauſtu, vel ſerpentis ictu, vel ſicarij alicuius improuiſo percuſſu, vel alio aliquo inopinato caſu protinus extingui, denique quod multis accidit, poteſt & tibi. Idcirco ſicut in Eccleſiaſtico
Eccle.5. ſcriptum eſt: Non tardes conuerti ad dominum, & ne differas de die in diem, ſubitò enim venit ira illius, & in tempore vindictæ diſperdet te. Expectaris à domino, vt ſceleris perpetrati te pœniteat, & mores vitio corruptos virtutis operibus cures ne pereas, tu verò tuimet oblitus, perire mauis quàm corrigi, & tam benignum dominum, tam pium patrem non ceſſas offendere. Iam tandem excute inſaniam iſtam & reſipiſce ac ſaniore vſus conſilio, rumpe moras omnes, pone finem flagitiis, & ſupplex veniam ora, vt deo miſerante, dum miſerendi ſupereſt tempus, mereri cœleſtia incipias, cùm terrena ſpreueris. Quòd ſi cunctantem mors præuenerit (vide in quanto verſeris diſcrimine) æternam, quæ pœnitentibus datur, beatitudinem amittes, & in ignem inextinguibilem, quo currunt obſtinati, perpetuò cruciandus deiicieris. Nihil eſt quod magis cauere debes, ergo & nihil magis accelerare quàm pœnitentiam, per quam talia cauentur, & mutata ſorte tam immenſum malum vitatur, támque immenſum bonum acquiritur. Hæc ſunt igitur verè pœnitentis officia, quæ retulimus, vt videlicet volens non inuitus ad pœnitendum accedas, vt humilieris, vt lugeas, vt vitam magis laborioſam viuas, vt præterita peccata ſuccedentium virtutum meritis compenſes, vtque in primis cures, ne pœnitendi tempus tarda conuerſione imprudenter amittas. Iſta tamen omnia cùm perfeceris, vide ne quid tibi tribuas, totum diuinæ gratiæ acceptum referre

ferre

ferre debes,& cum propheta dicere:Scio domine quia
non eſt hominis via eius,nec viri eſt vt ambulet & di-
rigat greſſus ſuos.Nam ſi humana fragilitas ad agen-
dum pœnitentiam diuino non indigeret auxilio,Iere-
mias non oraſſet:Conuertere nos domine ad te & con- Thren.5.
uertemur,nec ſaluator dixiſſet:Sine me nihil poteſtis
facere.Et:Nemo poteſt venire ad me,niſi pater qui mi Iohan.15.
ſit me traxerit eum.Cui ſententiæ Pauli apoſtoli di- Iohan.6.
ctum concordat,vbi ait:Non volentis neque curren- Philip.2.
tis,ſed miſerentis eſt dei.Vnde Philippenſibus etiam
ſcripſit,dicens: Cum metu & tremore veſtram ſalu-
tem operamini.Deus eſt enim qui operatur in vobis 1.Cor.4.
& velle & perficere pro bona voluntate. Idem arro-
ganter ſeſe offerētem increpans ait:Quid habes quod
non accepiſti?ſi autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi
non acceperis?

De obſtinatione non admittentium pœnitentiam. Cap.13.

NVnc illos conueniamus,qui peccandi aſſuetudine obdurantur,qui'que graui aliquo execrando'que commiſſo crimine veniam deſperant, & cum ad pœnitentium conuerti alteris arduum videatur,alteris,vanum,vtri'que in propoſitio perditiſsimæ vitæ immobiles perſeuerant.Enitendnm eſt,ſi modo poſsimus,quod irrationabiliter conceperunt,ratione diſcutere,qua fortaſſe compulſi,mortiferum venenum euomere curabunt quod hauſerunt.Tu qui multum temporis peccando conſumpſiſti,& ætatem ad bene agendum datam, in delicijs,in luxurijs,in obſcœnitatibus turpiter contriuiſti quo exciderís cogita,& vel in fine de regione longinqua incipe redire ad patrem quem reliquiſti.Difficile eſt,inquis,ab vſitatis deſiſtere, & pellem iam inueteratā ſerpentis more cum noua commu-

mutare.Sed niſi de Iudæa tranſieris ad Galilæam domini reſurgentis gloriam videre non poteris.Tametſi hoc tibi difficillimum ſit,incipe tamen, tenta,experire, quanto magis tardas, tanta rem factu difficiliorem reddes.Neque enim ad hanc difficultatem, quam cauſaris,niſi per moras dilatiõneſq́ue conuerſionis deſcendiſti, quo longius abieris,durius erit reuerti,oneri quotidie addendo, niſi rurſum de illo demere incipias, grauitate creſcente opprimeris. Quandiu ergo pœnitentiam agere cunctaris, in dies deterior euadas neceſſe eſt, Ieſu autem recedente de templo corporis tui (templum enim dei eras,dum innocenter viueres) non relinquetur lapis ſuper lapidem qui non deſtruatur, omnis virtutum vis diſsipabitur abſcedente domino virtutis.Reliquum erit, vt vbi eradicata bona fuerint,inde exurgant mala,& de corrupto ſemine deterior exhuberet ſeges,& fiant nouiſsima tua prioribus peiora.Quanto ergo ſatius vt in tempore reſipiſcas,& cùm diu dormieris,iam tandem expergiſcaris, atque à vitiis quæ ſequeris auerſus,incipias iter ingredi virtutis? Quod ſi parumper perpendere volueris, quantum lucri facturus es,ſi te corrigas, quantum boni conſecuturus,multò certè alacrius feſtinantiuſq́ue reditum expedies ad probitatem,quam ad nequitiam diſceſſum hactenus expediſti.An tu ignoras iumenta onere grauata ſegnius à ſtabulis abire ſolere, celerius verò ad ſtabula remeare? & hoc quidem oneris deponendi pabuliq́ue ſumendi gratia.Nunquid ipſe minus prouidus pigritabis faſcẽ iſtum peccatorum, quo premeris abiicere,& ad paſtum cœleſtis mannæ feſtinare? non quam veteres Iſraëlitæ manducauerunt in deſerto & mortui ſunt,ſed qua qui rectè vſi fuerint, viuent in æternum.Conſule igitur ſaluti tuæ dum licet.Nam quò tunc tendis,in vltima vię crepidine terribile pręcipitium eſt quò ſi corrueris, nunquam inde reſurges.

Nulla

Nulla eſt enim redemptio in inferno. Quò autem à no bis reuocaris, inde aditus eſt ad cœleſtem beatitudinē, ad angelorum gloriam, ad requiem gaudiumq́ue ſanctorum. Nequaquam erit ita vt videtur difficile à prauis actionibus deſiſtere, atque ad iuſtitiæ ſanctitatisq; opera accingi, ſi vel malorum pœnam, vel bonorum æſtimare libuerit prǫmium. Præterea ignaui eſt profectò eiuſce rei exequendæ difficultatem prætendere, quam ſæpè à plurimis peractam fuiſſe conſtat. Matthæus ante apoſtolatum diu multumq́ue auaritiæ ſtudio vectigalium publicorum conducturas factitauit, quo die autem à Chriſto vocatus eſt teloneum reliquit, & qui ſatis longum tempus mammonæ ſeruierat, ſtatim fit dei ſeruus Chriſtiq; Apoſtolus, Zachæus quoque ætatem in exigendis vſuris contriuerat, viſo tandem domino, totum quod fœnore quæſitum erat, diſtribuere pauperibus cœpit, & illis quos aliquid defraudauerat ſatis facere. Eodem itaque die, quo finem criminum fecit, Chriſtum domi ſuæ hoſpitem meruit habere. Multa id genus exempla tibi de ſcripturis poſſem proponere, ſi in his recenſendis occupari vellem. Currentem per conſueta vitia rotam affixo pœnitentiæ pax illo ſiſtere non vales, ſi alij non pauci valuere? Serū eſt dies. at etiā nouiſsimis datur denarius ſicut primis. Et mulier duodeuiginti ānos inclinata, ad cœleſtē medicū tandē accedens extento dorſo erigitur, quoniā eum qui mortuos ad vitā excitat, ſuam etiā infirmitatem q̄uis chironicā diutinamq; curare & poſſe credidit, & velle ſperauit. Nunquā ſerum eſt ſalutē quǫrere, cùm ſemper ſpes impetrandi ſuppetat, donec in corpore datur ſpirandi copia. Sed quia dierum noſtrorū exitū neſcimus, periculoſiſsimū eſt poſtremū expectare, ne fortè is hodiernus vel craſtinus ſit, & tunc mori cogamur, cùm nos multum adhuc victuros credimus. Cǫterū ſi conuerſioni tuæ (vt potiſsimè fit) hoc obſtat, quod violen-

Matth. 9.

Zachæus.

Lucæ 13.

violentæ admodum ſenſuum tuorum cupidini non potes reſiſtere, da operam vt poſsis. Tolle concupiſcendi occaſiones, & membra ſcandalizantia abſcide: auerte oculos ne videant quod ad peccandum prouocat, aures ne audiant, nares ne odorentur, os ne loquatur, manus ne contrectent. A priſtinis quoq; ſodalitijs ac ſocietatibus paulatim te ſubmoue, & iam honeſtiorũ deumq; timentium hominum lateri adhærere ſtude, conſortio conſilijsq; eorum vtere, quibus perſuaſus, is qui nũc es, eſſe deſines. Nam ſi iuxta Apoſtoli ſententiam, mala colloquia corrumpunt mores bonos, conſequens eſt, vt bona colloquia malis moribus remedio ſint. Veriſſimũ

Pſal. 17. eſt enim quod in pſalmo dicitur: Cum ſancto ſanctus eris, & cum viro innocente innocens eris, & cum electo electus eris, & cum peruerſo peruertêris. Iubes me inquies, veteribus amicis nouos præferre? Imo malis bonos, & vt apertius dicam, inimicis amicos, & cum his quidem gratiam inire, illos relinquere. Vehementer enim erras, ſi ab ipſis te amari putas, qui ne ſibi quidẽ amici eſſe cenſendi ſunt, cum improbê incontinenterq; viuendo & ſe & te pariter perditum eant. Ergo vt a facinoroſorum ſocietate conſortioq; diſcedas, & viris animi integritate conſpicuis vti incipias hortamur, non vt amicos derelinquas. Quod ſi iſti quorum nunc familiaritate delectaris, æqui atque honeſti amici eſſent, & te ab eis amari faterer: cum autem te ſecum ſimul contempta virtute per deuia vitiorum trahant, audeo dicere (quis enim verum dicere non audet?) capitaliorem illis inimicum habes neminem. Talibus autem carere non poſſe, non eos deſerendi difficultas facit, ſed malè ſibi conſulendi ſtultitia. Quid enim illo homine dementius, qui mauult perire cum ſceleſtis, quàm cum probatis viuere? Tu ſi tua ſalus tibi eſt curæ, vt eſſe debet, iſtos ipſos aut tecum ſimul ſi potes, ad pœnitentiam conuerte: Aut ſi non potes, fuge, ne vnà cum

cum illis intereas. Melius eſt tibi mancum & claudum & altero carentem oculo intrare in paradiſum, quàm duas manus & pedes & oculos habentem mitti in gehẽnam. Melius eſt enim ſine amicis gaudio perfrui ſempiterno, quàm cum amicis tradi ſuppliciis. Quòd ſi decurſæ in voluptatibus vitæ vſum abiicere tibi prorſus moleſtum eſt, quæſo ne ſaltem pigeat talis vitæ qui tãdem finis ſit conſiderare. Siquidem prudentis eſt prouidere futura, & ſi bruta quoq; quædam animalia venturæ tempeſtatis præſaga, antequam erumpat procella, ad tranquilliora ſibi loca confugiunt, minus te rationalem exiſtimabo, ſi propoſita voluptariis incontinentibuſque tormenta tecum quandoq; non mediteris, vel cum meditaris non expaueſcas, teque ad eum vitæ ſtatum conferas, in quo & de pœna ſecurior eſſe poſſis, & de præmio certior. Noli ergo fieri ſicut equus & mulus, in quibus non eſt intellectus ratione vtens ad ea quæ futura ſunt, mentem dirige, & ad ſalutis portum, dum euadendi naufragij ſpes eſt, vela conuerte. Vel ſi vſque adeò inualidus & eneruis es, vt ratem corporis tui regere nequeas, ora vt queas. Petite, inquit dominus, & dabitur vobis. Non potes excuſare imbecillitatem, vbi auxilium tibi promittitur, ſi petieris. Quid igitur? molleſcis ne iam ad pœnitentiam, an adhuc in propoſito inolitæ peruerſitatis obduras? Monſtrata hactenus remedia ſi parum proficiunt, nunc demum minis tecum & terroribus (ne quid intentatum relinquatur) agam. Quid eſt quod viuis, cum morte magis dignus ſis, niſi quia domino miſerante expectaris vt melius viuas? quod ſi vltrà obſtinatus eſſe pergis, cum ficu infructuoſa ſuccidêris, ne terram occupes: ſuccidêris, inquam, & in ignem mittêris, & ardes, palmitis inſtar à vite abciſi, atque arefacti, omnique humore, quo reuiuiſcere poſſet deſtituti. Abciſus quippe es à vera vite, & à Chriſto alienatus, quamdiu peccatis fi-

nem non ſtatuis, quandiu te creatorem tuum redemptorem'que offendere non pœnitet, quandiu non metuis dominum tuum, nec illi obtemperas, cui angeli in cœlo aſſiſtunt, quem ſancti omnes venerantur, omnes inferi contremiſcunt, qui eſt ſuper omnia potẽs, in omnibus ſapiens, omnium optimus, primus omnium, omnium'que poſtremus, neque initium habens, neque finẽ, benigniſſimus pœnitentium remunerator, ſeueriſſim⁹ obſtinatorum vltor ac punitor. Et cum tantus taliſ'que ſit, tu illum tibi iratum eſſe audes negligere? tu illum peccata peccatis cumulando ad vindictam non vereris prouocare, cum tamen à peccatis deſiſtendo placare poſſes. Ipſe enim per prophetam tibi pollicetur, nullam de tot offenſis vnquam ſe exprobraturum, ſi offendere deſieris, & ſecundum ſua prǽcepta cœperis operari: neque eſſe ſuæ voluntatis aſſeuerat vt moriatur peccator, ſed vt conuertatur & viuat. Omnia ergo facit, vt ſaluti tuæ conſulat. Atque huc tendit quod præcepit, quòd promittit, quòd minatur, quòd flagellat, quòd delinquentem nõ ſtatim perimit, quòd aliquando etiã beneficiis ad pœnitentiam prouocat: Denique vt peccatoribus vitam daret, filium ſuum vnigenitum morti obtulit. Cuius quidem ſanguis, quemadmodum tunc omnes Adæ filios à peccato lauit, vt qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus ſit: ita nunc ſingulos emundat quoties nos deo peccaſſe pœnitet. Vtere tandem tantę erga te dilectionis beneficio, dum licet, dum tempus eſt, dum vita ſuppetit: ſi ſine illo deceſſeris, quis miſerebitur? Quære dominum dum inueniri poteſt, inuoca dum propè eſt: ne te poſtea ingratitudinis damnet, & tanquam ignauiſſimum vineæ ſuæ, hoc eſt animæ tuæ quam tibi commẽdauit, cultorem arguat dicens: Quid facere debui vineæ meæ & non feci? Expectaui vt faceret vuas, & fecit labruſcas. Deinde indignatus pœnam
Eſaiæ. inferat quam ſubdit: Auferam ſepem eius, & erit in direptionem

reptionem, diruam maceriam eius, & erit in conculcationem, & ponam eam deſertam, non putabitur, & non fodietur, & aſcendent ſuper eã vepres & ſpinæ, & nubibus mandabo ne pluant ſuper eam. Sub hac vineæ metaphora tibi ſermo texitur ô peccator. Niſi enim in tempore pœnitentiam egeris, poſtea iuſto dei iudicio auferetur à te angelorum cuſtodia, & dæmonibus eris in prędam, tolletur ſperãdi auxilij expectatio, & anguſtiis oppreſſus cruciaberis, omniq́ue ope deſtitutus, nec pœnitentiæ falce poteris amputare nequitiãs peccatorum, nec cordis compunctione aliquid leuamenti promereri, ſed operiet te omnibus ſpinis aſperior penarum congeries, & nemo ſanctorum pro te vltra deprecabitur. Hi enim ſunt nubes cœli qui ſuper nos orationum ſuarum imbrem manantes, faciunt vt tam diu ad pœnitẽtiam expectemur. Expectaris & tu, ſed ſi moram feceris, ab Apoſtolo quoque audies. Ignoras quoniam benignitas dei ad pœnitentiam te adducit? Secundum autem duritiam tuam & impœnitens cor tuum, theſaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iuſti iudicij dei, qui reddet vnicuiq; ſecundum opera eius. Romano. 2.

Ad deſperantem exhortatio. Cap. 14.

NVnc ad te conuertor magni atque ingentis criminis conſcie, qui te nullo modo veniam poſſe mereri exiſtimas, nec perpendis quod dei miſericordia multo maior ſit omnibus peccatis. Nihil eſt quod illa non delebit, ſi te commiſſi pœnituerit, ſemper parata eſt ad condonandum, ſi tu parãtus es ad pœnitentiam agendam. Quòd autem Chriſtus dixit, blaſphemiam in ſpiritum ſanctum irremiſſibilem eſſe multi dubitant, vtrum intelligendum ſit, quod nunquam dimittatur, an quod difficulter, vſque adeò exiſtimãt, ſi

Peccatũ in ſpiritum ſanctum.

pœnitentia adſit, nihil obſtare, quin benignitas diuina præſtet veniam. Quale igitur vel quàm magnum eſſe poteſt ſcelus tuum, quod te ad deſperationem remiſſionis quiuit compellere, & de deo non rectè ſentire, vt tibi pœnitenti parcere omninò nolit, cum nũquam ad pœnitentiam conuerſis & in ipſum confidentibus non ignoſcat. Si adulterium, ſi homicidium perpetraſti, vtrumque

Dauid. Dauidi, cum ſe peccaſſe doluiſſet, eſt remiſſum. Si fœnore & vſuris rem quæſiſti, hoc Matthæo

Matthæo. Zach. Zachæoque, fuit condonatum. Si perſecutus es ecclesiã dei, de hoc facta eſt gratia Paulo: Si pernegaſti dei filiũ de hoc Petro fuit venia data. Si ſtellas adoraſti, ſi diis alienis templa araſque poſuiſti, ſi obſeruaſti ſomnia maleficiiſque credidiſti, ſi in dei ſeruos cædibus es graſſatu, iſta omnia Manaſſes fecerat, & tamen cum eum

Manaſſes. pœnituiſſet, veniamque oraſſet exauditus eſt hoſtiliq; iugo liberatus, regnũ recuperauit quod amiſerat. Nullum ergo tam immane facinus committi poteſt, quod pœnitentibus miſeratio non ignoſcat diuina. Et cùm ita ſit, nõne ſtultiſſimũ eſt id deſperare quod plurimis cõceſſum fuiſſe nõ ignoras? Cæterùm, neq; pœnitentia ipſa peccati quicquam prodeſt veniam deſperanti, cum hæc ipſa deſperatio peccatum tale ſit vt omne pœnitudinis meritum euacuet atque irritet. Nihil profuit

Cainus. Caino fratricidæ, quod à domino coargutus doleret, quia clementiæ diuinæ derogauit, dicens: Maior eſt iniquitas mea quàm vt veniam merear. Nihil Iu-

Iudas. dam proditorem iuuit ſuus pro commiſſo dolor neque confeſſio, cum diceret: Peccaui, tradẽs ſanguinem iuſtum. Quoniam cum de dei miſericordia deſperaſſet, triſtitia ſuperatus, laqueo mortem ſibi conſciuit. Pœnitenti igitur & petenti venia datur: deſperãti verò neque in hoc ſeculo neque in futuro parcitur. Quidnam igitur te vltro perdis deſperando, cum iam certò ſcias eſſe locum veniæ ſi veniam popoſceris pœnitẽdo? Cur

non potius,cum Dauide peccatum ſuum lugente, excla
mas:Miſerere mei deus ſecundum magnam miſericor- Pſal.50.
diam tuam: & ſecundum multitudinem miſerationũ
tuarum dele iniquitatem meam. Magna miſericordia
magnum delet crimen, & miſerationum multitudo
multitudinem remittit peccatorum.Dominus clamat:
Nolo mortem peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat,
& tu mori mauis quàm conuerti, & veniam deſperare
quàm poſcere? Dominus ſoluit compeditos, dominus
erigit eliſos, & tu tam mortifero peccati vinculo non
vis abſolui? tam graui caſu eliſus nõ curas erigi de mẽ-
dico,qui omnes in ſe confidentes in vnico verbo ſanat,
diffidis?Graue eſt,inquis,peccatum meum,nũquid grã-
uius quàm iſtorum, quorum modo mentionẽ fecimus?
quibus tamen quod nequiter deliquerant clementer
dimiſſum conſtat. Nunquid etiam grauius eſt peccatũ
tuum quàm cœlum,quàm terra,quàm mare,ſed qui po
tuit creare iſta,nõ poterit ſceleris tui põdus eleuare,&
vbi abundauit delictum,ibi gratiam abundare facere?
Nonne illi quoque qui dicebat:Iniquitates meæ ſuper
greſſę ſunt caput meum, & ſicut onus graue grauatæ
ſunt ſuper me,precatus eſt,dicens: Domine ne in furo-
re tuo arguas me,neque in ira tua corripias me? Haud
ita oraſſet,niſi ſpem haberet impetrandi quod orabat,
ſperauit & orauit,& voti compos factus eſt.Nonne etiã
Hieroſolymæ vrbi grauiſſimum idololatriæ crimen
exprobrans deus,dixerat: Si laueris te nitro & multi- Ierem.2.
plicaueris tibi herbam Borith, maculata es in iniqui-
tate tua coram me,poſtea tamẽ ne de peccati remiſſio-
ne diffideret:Fornicata es,inquit,cum amatoribus mul Zacha.5.
tis,tamen reuertere ad me,& ego ſuſcipiam te, ſed re-
uerti voluiſſent, aggrauaſſentque ſcelus mentis obſti-
natione eorum impietatem plumbi maſſa onerari vi-
dit Zacharias propheta,dominoque vlciſcẽte vrbs paſ
ſa eſt excidium, & illi captiui ducti in Chaldæam.In-

ternitione quidem deleri merebantur, ſed dominus tẽ perauit iram,vt poſtea oſtenderet etiam in obſtinatos clementiam. Poſtquam enim eos pœnitere cœpit , peccata confitendo,miſericordiam'que dei implorando ipſo fauente de ſeruitutis iugo liberati atque ad patrium ſolum poſtliminio reuerſi inſtaurata ciuitate temploque erecto ſortis priſtinæ ſtatu frui cœpere . Iam ergo vides(niſi adeò cæcus es,vt nihil veri videas)quia nulla eſt prorſus tanta delicti alicuius magnitudo , tanta grauitas,quàm dei miſericordia à pœnitentibus requiſita non minuat,non eleuet, nõ denique ad nihilum redigat .Soli hanc conſequi nequeunt, qui de ipſa deſperant.Licet igitur te peccaſſe pœniteat, niſi etiam peccati veniam deſperaſſe pœnituerit,cum impœnitentibus computaberis . Quamobrem feſtina deponere dementiam iſtam animi , vt flagitij tui magnitudine diuinæ clementiæ immenſitatem putes inferiorem.Deus pater miſericordiarum eſt, miſerationum ſuarum non eſt numerus.Spera in illo.Sperantes in domino miſericordia circundabit,dum te pœnitet, dum ſperas, dum precaris,etiam ſancti pro te orant,angeli vota tua offerunt deo,Chriſtus ipſe pro te patrem interpellat,dicẽte Iohanne Apoſtolo : Aduocatum habemus apud patrem,Ieſum Chriſtum iuſtum,& ipſe eſt propitiatio ꝑ peccatis noſtris,non pro noſtris autem tantum,ſed etiã pro totius mundi.Deſperantium verò Chriſtus nõ aduocatus eſt,ſed iudex . Conſidera igitur vtrum tibi ſit melius veniam ſperare vt Chriſti patrocinio ſubleueris,an deſperare,vt eiuſdem iudicio damneris & in æternum pereas.Hactenus de pœnitentia,nunc de confeſſione peccatorum , quæ pœnitentiam comitari debet, aliquid memoremus.

[margin: 1.Iohan.2.]

De pecca-

De peccatorum confeſſione. Cap. 15.

TRia ſunt peccatorum genera, aut enim peccamus cogitatione aut verbo aut opere. Per iſta mentē diſcurrendo, poſtquàm conſcientiam diligenter accurateq́ue examinauerimus, tam de omnibus quàm de ſingulis, in quibus Deo vel proximo aliqua illata eſt iniuria dolentes mœſtiq́ue in primis, & antè ſacerdotem veluti ante Chriſtum reuerenter genibus prouoluti cuncta illi exponamus, occultemus nihil. Manifeſtanda eſt enim medico ægritudo, vt ille adhibitis remediis inſtauret ſanitatem. Illi autem animarum noſtrarum medici ſunt, quibus conceſſa eſt ſoluendi ligandiq́ue poteſtas, ab eo qui dixit: Accipite ſpiritum ſanctum. Quorum remiſeritis peccata, remiſſa erunt: & quorum retinueritis, retenta ſunt. Ab eo, inquam, qui eſt ſacerdos in æternum, quiq́ue in cœlum aſcendens, vicarios nobis in terra reliquit ipſos ſacerdotes, & Petro curam ouium ſuarum paſtor bonus commendans, atque claues regni cœleſtis tradens, dixit: Quodcunq; ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis, & quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis. Non dubitemus igitur, quin peccatum illud deletū ſit quodcunque Chriſti ſacerdotes ritè dimiſerint. Ab eo eius ſoluendi atque ligandi acceperūt, qui poteſt omnia, & per quem facta ſunt omnia in cœlo & in terra & in omnibus abyſſis. Ipſi iudicent inter lepram & lepram, ipſi peccatorum noſtrorum morbos curent, ipſi nos ad æternam tranſmittant ſalutem, ſuppeditantes quicquid ad eam aſſequendam nobis neceſſarium fuerit. Neceſſarium eſt autem baptiſmo ablui, chriſmate inungi, ſed quoniam etiam poſt hæc in multis delinquimus, nihil deinde ita neceſſarium eſt, vt peccatorū

Iohan. 20.

Matth. 16.

Matt. 18.

cum pœnitentia confeſſio. Hac ſola quoties cadimus, erigimur & ſtamus. Baptiſmus quidē ſordes ante ſe contractas eluit ſemel, confeſſio ſemper. Cæterùm, quod etiam per martyrium aboleantur peccata non ambigimus, domino dicente: Qui perdiderit animam ſuam propter me & Euangelium, ſaluam faciet eam, & per eleemoſynarum largitatem, cum idem dicat: Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis, & per iniuriarũ condonationē quia ſcriptum eſt: Si dimiſeritis ex corde fratribus veſtris peccata ipſorum, & pater veſter cœleſtis dimittet vobis peccata veſtra & per exhortandi ſtudium, quo alios à flagitio ad virtutem reuocare nitimur, quia dicitur: Si quis conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſaluat animam eius & operit multitudinem peccatorum: & ſi qua alia ſunt per quæ remitti crimen dicatur, non ideò pœnitentiæ confeſſioniſ'que ſacramentum excludi putes, nec ſine ipſo te ſaluandum credas, ſi talia feceris: niſi enim peccaſſe pœnituerit, nihil iſta proderunt. Peccato deus offenditur. Quòd ſi pro peccato quo deum offendiſti, non doleas, careas charitate, ſine qua (teſte Paulò Apoſtolo, in quo Chriſtus locutus eſt) nec corpus tradere vt ardeat, nec facultates in cibos pauperum diſtribuere, nec hominũ angelorum'que linguis loqui, nec fide montes transferre, quicquam prodeſſe poterit. Pœnitentiam itaq; agere oportet, & illa non omittere, quicquid enim piè ſanctè'que agitur, appendix pœnitentiæ eſt & pro culpa ſatisfactio, vt purgatorij pœna vel breuior ſit, vel nulla, ſi plenè in vita ſatisfactum fuerit, vel etiam vt poſt culpæ pœnæ'que abolitionem plus gloriæ in cœlo mereri poſſint, qui hîc benefecerit. Reſtat vt dicta euãgelica, quę memorauimus, quæ'que illis ſimilia ſunt, ita intelligantur, vt ſi fiant quæ in ipſis præcipiuntur, peccatori ad emundationem adiumento fore, ſi tamen pręceſſerit pœnitentia, cum confitendi propoſito, quando

Marci. 8. Lucæ. 11. Matth. 6. Marc. 11. Iacobi 5.

fuerit

fuerit opportunum. Igitur ſic charitas ipſa fundamentum & conſummatio virtutum eſt, ita pœnitentia finis eſſe debet peccandi benéque agendi initium, vt cætera feliciter ſuccedāt deóque grata atque accepta ſint: Si quis tamen ſolam pœnitentiam ſibi ſufficere credēs confeſſionem reſpueret, in hæreticorum numero ponendus eſſet, neque ei profectè prodeſſe potuiſſet pœnitentia ab eccleſiæ corpore ſeparato. Separatum enim à corpore membrum non viuificatur, ſed quàm diu diuiſum eſt, manet in morte. Confeſſionis autem ſacramētum tam veteribus quàm nouis hominibus commune eſt. Primi parentes noſtri Adam & Eua cum peccaſſent peccatū ſuū confiteri coacti ſunt, deo interrogāte quare fecerint quod facere interdicti erant, & illis reſpondētibus qualiter in id criminis incidiſſent. Voluit itaque deus à primo homine confeſſionis inchoare myſterium, vt oſtenderet nulli poſterorum claudi confugiū ad veniam, quod apertum eſſet primis. Quamobrem & ab his deſcendentium Iſraëlitarum mos fuit, quoties ærumnis oppreſſi eſſent, dei opem implorare cilicio cōtegi, cinere conſpergi, ieiunio corpus affligere, & præter hæc peccata confiteri, ſic humiliati deo miſerante anguſtiis liberabantur, & à peccatis quidem abſoluti abibant, præter originis culpam, qua abſolui non poterant, donec redemptor in lege promiſſus nō veniſſet. Quare nec illorum confeſſio in lege potuit eſſe ita plena (nihil enim ad perfectum adduxit lex) vt eſt noſtra in euangelio cum illa in parte manca ſit, hæc per omnia integra & perfecta. Illa ſimul multorum, hæc ſingulorum, illa deo audiente tantum, hæc etiam dei ſacerdote examinante & ab omnibus abſoluente. Nondum enim illis mediator venerat Chriſtus dominus, per quem nobis reſeratus eſt aditus ad cœleſtia, & cuius cruore à corruptæ originis culpa expiati, in ſancta cepimus introire, & hæredes fieri non terreni & tempo-

Gene. 3.

ralis

ralis regni, vt illi, ſed cœleſtis & æterni. Ne igitur tanti erga humanum genus beneficij memoriam vlla vnquã deleret obliuio, mediatoris atque redemptoris Chriſti locum in terra tenere ceperunt ſacerdotes. Per eos ipſe verus agnus pro nobis ſemel oblatus quotidie offertur. Per eos eccleſiæ ſacramenta participamus, remiſſionem'que accipimus peccatorum, & poſtquam his penitus mundati vita iſta decedim⁹ non iam ad inferos, vt veteres illi, ſed ad cœleſtem patriam, vt in Chriſto renouati tranſmigramus. Tantæ igitur virtutis eſt noſtra confeſſio, vt non ſolùm de peccatoribus iuſtos faciat, ſed etiam de terrenis cœleſtes, de mortalibus immortales, de miſeriis felices. Hæc enim confeſſio peccata delet, & animam à morte liberat, quod oſtendit

Iſaiæ.38. Ezechias ad dominum dicens: Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ, tu autem erui ſti animam meam vt non periret, proieciſti poſt tergum tuum omnia peccata mea. Idem teſtatur Pſalmiſta cum ait: Dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei. Per hanc dum preces effundimus, voti compotes effici

Pſal.31. mur, eodem propheta dicente: Vias meas enunciaui ti-

Pſal.118. bi, & exaudiſti me. Per hanc praui cogitatus diſſipan-

Lucæ.15. tur, & qui boni ſunt, ſuccedunt. Sicut Salomon in Prouerbiis affirmat, dicẽs: Reuela domino opera tua & dirigentur cogitationes tuæ. Hæc denique ſancta confeſſio diabolo nos ereptos reddit deo, & de filiis tenebrarum filios efficit lucis. Ille qui luxurioſè viuendo bona conſumpſerat, ita vt porcos paſceret, ad patrem ſupplex confugiens, ac ſe peccaſſe confitens, amplexum oſculum'que patris accipere meruit, & ſtolam, & annulum, & calciamenta, & cõuiuium. Nihil quod malè egerat exprobratur ei, ſed humilis confeſſionis merito in hæreditatem cum omni lætitiæ ambitu fuit admiſſus, ingẽti calamitate in ſummam beatitudinem commutata. In

ta. In integrum itaque reſtituitur gratia, cum peccator per pœnitentiam & confeſſionem humiliatur. Poſtremò, quicquid diximus de pœnitentia, idem de confeſſione eſt ſentiendum. Neque enim perfecta eſſe poteſt pœnitentia ſine propoſito confitendi, neque vtilis confeſſio abſque pœnitentiæ admixitione.

De his qui confiteri negligunt. *Cap.* 16.

DE illis verò qui tam ſalutiferam peccatorum cōfeſſionem peruicaciter deuitant, à via virtutis ꝑpetuò aberrant, quia in tenebris manent, neque quo tendere debeant ſatis perſpiciūt, ſcriptum eſt: Qui abſconderit ſcelera ſua, non dirigetur: qui autem confeſſus fuerit & reliquerit ea, miſericordiam conſequetur. Quid autem prodeſt id celare hominem, quod nō latet deum? Peccata enim quæ nunc vni ſacerdoti abſcondis, in die iudicij omnibus manifeſta erunt dicente domino: Reuelabo pudenda tua, in facie tua. Coram vno modo non vis erubeſcere? coram plurimis poſtea confundêris. Omni tamen verecundiæ tuę moleſtia intolerabilior erit iudicis aduerſum te ſeueritas atque cognitio, ea te peccatis grauatum in barathrum detrudet inferni: vt qui confeſſionis beneficio per miſericordiam dei oblato vti noluiſti, terribiles infinitoſq; cruciatus patiaris per iuſtitiam, dicente Oſee propheta: Colligata eſt iniquitas Ephraim, abſconditum peccatum eius, dolores parturientis veniunt ei. Talis itaq; merces illius erit, cuius peccatum nunc abſconditum eſt nolentis illud ſecundum diuinæ humanæque legis præſcriptum cōfiteri, palamque alteri facere. Nam ſiue timore, ſiue pudore, id faciat, non excuſabitur. Magis enim deum timere debuit quàm homines, & potius contem-

Prouer. 18.
Naum. 3.
Oſee. 13.

contempto rubore purificari velle, quàm ſubtracta confeſſione ſordeſcere. Porrò, ſicut hi qui nunc ſcelerum ſuorum pœnitentes propria confeſſione ſe accuſant, angelorum patrocinio ſubleuati erunt vt beati ſint, ita qui errata ſuo modo diſſimulant, à diabolo tandem accuſabuntur, vt Chriſti iudicio condemnentur. Curramus igitur totis affectibus ad portum ſalutis, ne delictorum tempeſtatibus acti mergamur in profundum. Doleamus quod peccando p̄uaricati ſumus diuina mãdata, & cum certa emendandi, ſatisfaciendi'que deſtinatione ſingula quæque quibus offendimus, confiteamur. Alioqui ne illa quidem quæ benefacimus, proderunt ad beatitudinem cõſequendam, niſi de malis quæ commiſimus triſtemur, eadem'que ſacerdoti indicemꝰ, vt volentes moneat, vt ſuſtinere paratos caſtiget, multa'que pro delictis, quæ ſibi aptior videbitur impoſita, mundos puros'que reſtituat, eccleſiæ deo'que recõciliet.
Iohan.1. Si enim confiteamur peccata noſtra (vt Ioannes Apoſtolus inquit) fidelis eſt & iuſtus dominus, vt remittat nobis peccata noſtra, & emundet nos ab omni iniquitate. Remiſſio minuit culpam, emundatio tollit pœnam & confert beatitudinem, dicente domino: Beati mundo corde, quoniam ipſi deum videbunt.

De ſacramento corporis Chriſti. Caput 17.

POenitentes de iis, quibus te offendimus domine, & eadem ſacerdoti tuo confeſſi, atque ab ipſo cui tu ſoluendi poteſtatem dediſti, abſoluti, ad menſam ſaluberrimi conuiuij tui accedimus, vt corpori & ſanguini tuo communicemus. Indigni quidem, ſed tamen abs te inuitati, qui infirmitati noſtræ præſentaneũ porrigens remedium, ſacratiſſimum corpus tuũ ſub ſpecie
Mat.26. panis. Accipite, inquit, & comedite, hoc eſt corpus meũ.

Deinde

Deinde precioſum ſanguinem tuum ſub ſpecie vini in calice infuſum propinans,ait:Bibite ex hoc omnes,hic eſt enim ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. Et antè per Salomonem in Prouerbiis hortatus es,dicens: Venite & Prouer.9. comedite panem meum, & bibite vinum quod miſcui vobis.Ad tuum ergo conuiuium à te inuitati, à te vocati accedimus,cum plena fide,cum indubitatà credulitate confitentes, panem & vinum tuis verbis à tuo ſacerdote conſecratum,tuum eſſe corpus, tuum eſſe ſanguinē Tu enim ipſe qui veritas es,hoc teſtaris & affirmas,cui vel minimum refragari infidelitatis crimen eſt. Panis viniq́ue figuram oculis cernimus, odorem naribus haurimus,ſaporem ore guſtamus,duritiem atque liquorem tactu ſentimus,& tamen nō noſtris ſenſibus,ſed tuo teſtimonio credimus.Omnis enim homo mendax, tu ſolus verax,tu ipſa veritas,quæ nec decipi poteſt,nec decipere. Nos itaque corpus tuum clementiſſimè domine,& tuum ſanguinem aliena ſpecie velatum fideliter accipimus,nec omnino qua ratione id fieri poſſit,quærimus,aut quomodo panis viniq́ue ſubſtantia in ſubſtātiam corporis & ſanguinis tui tranſeat,cum accidentia non mutentur,ſcrutamur. Maius eſt enim miraculum iſtud, quàm vt humano ingenio vel ſcientia comprehendi poſſit, te tamen tradente verum eſſe credimus, etiam quòd intelligere quomodo verum eſſe poſſit,nequimus. Etenim ſuis finibus circunſcriptus eſt intellectus noſter,tuæ autem potentiæ, tuæ ſapientiæ nullus eſt finis,nulla circumſcriptio:omnem numerum,omnē excedit modum. Stultus eſt igitur, qui tanti myſterij altitudinem ſe deprehendiſſe putat, niſi ipſe reueles, ipſe aperias,ipſe illum tam ſingularis intelligentiæ efficias capacem.Nos interim non ideò credimus panem & vinum in ſubſtantiam tui corporis & ſanguinis trāſmutari:quia & vxor Loth verſa ſit in ſtatuam ſalis, &

virga

virga Moyſi in colubrum,& cibus atque potus in carnem & ſanguinem animalis:nam ſimul cum accidentibus iſta mutata ſunt,ſed quia nihil verius eſſe nouimus his,quæ te docente dicere contingit.Confitemur te eſſe verbum per quod facta ſunt omnia,& ſine quo factū eſt nihil . Quid ergo factu tibi impoſſibile,ſi modo illud vt fiat,tuæ conuenit maieſtati? Abſit igitur vt quicquam dubitemus de tam mirabili ſtupendoq́ue ſacramento,cuius tu & autor es,& teſtis.In quo magis mirari licet tuæ in nos benignitatis magnitudinem , quàm incomprehenſibile operis arcanum.Tu te nobis domine præſtas in cibum,qui te pro nobis ſupra crucem obtuliſti in ſacrificiū,ſed ibi viſibilis & paſſibilis & mortalis apparebas,hîc lates glorioſus & deuicta iam morte triumphans. Ibi abſcondita erat in homine diuinitas, hîc in panis viniq́ue figura celatur & humanitas. Sed licet neutrum cernant oculi,vtrunque tamen confitetur fides.Tu hic totus es,qui & in cœlo es totus, cœleſtia non derelinquens & terrena viſitans. Nam & in cœlum aſcenſurus,te quotidie nobiſcum fore promiſeras vſque ad ſeculi conſummationem. Itaque & nobiſcum es domine in terra, & cum patre in cœlo,nobiſcū in ſpecie aliena,cum patre in propria,in terra mundās peccatores,in cœlo mundatos ſuſcipiens. Cœlum & terram imples tua diuinitate,& quoniam ei tua iuncta eſt humanitas,vbicunque diuinitas eſt,illic ſi volueris, & humanitatem tuam eſſe neceſſe eſt.Quid ergo mirum, ſi in multis locis es qui in vno, qui in pluribus hoſtiis, qui in vna? Porrò cum tibi placuiſſet,ineffabili corporis & ſanguinis tui ſacramento fideles tuos paſcere & tibi vnire ſub panis viniq́ue figura latere voluiſti,vt nemo horreret guſtare,quod fideliter guſtatum beatitudinem conferret.Primus Melchiſedec in ſacrificio panem & vinum obtulit. Inde tu diceris in æternum ſacerdos,non ſecundum ritum eorum qui pecora ſacrificabant

Mat.vlti.

Gene.14.

cabant,ſed ſecundum ordinem Melchiſedec, qui pane vinoq́ue litauit. Illius tamen ſacrificium ſignum & vmbra fuit,tuum autem veritas eſt & lux,tuum iſtud & ꝓphetæ futurum prædicauerunt, & figuræ ſignificarũt, vt in eo credendo,quod & vetuſtas promitteret,& nouitas exhiberet,fides noſtra ſtabiliretur atq; firmaretur magis. Ab Iſaiə prędictum audimus. Et faciet dominus exercituum omnibus populis in monte hoc conuiuium pinguium,conuiuium vindemiæ, pinguium medullatorum,vindemiæ defecatæ. Et ab Ieremia: Omnis laguncula implebitur vino. Et ab Ezechiele: Vocabo frumentum & multiplicabo illud,& non ponam vobis famem. Et ab Oſee, Conuertentur ſedentes in vmbra eius,viuent tritico,& germinabunt quaſi vinea,memoriale eius ſicut vinũ Libani. Et à Zacharia, Quid enim bonum eius eſt, & quid pulchrum eius, niſi frumenta electorum,& vinum germinans virgines. Et à Malachia, In omni loco ſacrificatur& offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum nomen meum in gentibus,dicit dominus exercituum. Figuræ autem atque ſigna fuere,ſacrificium Melchiſedec ſacerdotis, manna in deſerto, agnus paſchalis,hoſtia ſanctorũ oblata pro peccato,hoſtia pacificorum oblata domino,ſubcinericius panis Eliæ in itinere, panes propoſitionis in templo. Quicquid in his fuit ſignificatum, in tui domine glorificati corporis ſacramento credimus impletum, atque ideò non quòd videmus in eo,ſed quod credimus adoramus,vt Petri Apoſtoli tui promiſſum te donante nobis perſoluatur dicentis. In quem nunc non videndo creditis,credentes exultabitis lætitia inenarrabili & glorificata,reportantes finẽ fidei veſtræ ſalutem animarum veſtrarum. Hoc illud eſt quod & ipſe dixeras: Beati qui non viderunt & crediderunt. Accedimus etiã ad te domine cum timore & humilitate. Tu es enim ille,de quo in Pſalmo eſt dictum. Eſcam dedit timentibus ſe.

Iſaiæ.25.
Ieremiæ.31.
Ezech.36.
Oſee.14.
Zach.9.
Malach.1.
1.Pet.1.
Pſal.110.

tibus ſe. Tu das teipſum his qui maieſtatem tuam offendere metuunt, & eidem in omnibus obſequi deſiderant. Accedimus ad te, in amorem tuum inſinuari cupientes, tu quippe das eſcam eſurientibus, vt dulcedine charitatis tuæ ſatientur, quam eſuriunt.
1.Reg.21. Accedimus cum continentiæ caſtitatiſque propoſito. Nam ſi non licuit Dauidi & iis qui cum illo erant, edere de panibus ſanctificatis, niſi cum ſe à conſuetudine mulierum expiaſſent, quanto continentiorem eſſe oportet eum, qui caſtum corpus tuũ, de caſta ſumptum virgine, & tibi vnitum eſurus accedit? Et ſi de hoſtia pacificorum veſci iubetur qui fuerit mundus, quanto conuenit eſſe illum mundiorem, qui te omnis munditiæ fõtem, omnis gratiæ autorem cupit haurire? Tu es panis
Leuit.7. viuus, vitam nobis donans quam nõ habemus, & à morte liberans quam timemus. Ais enim: Ego ſum panis vi
1.Ioan.6. tæ, patres veſtri manducauerunt manna in deſerto & mortui ſunt, hic eſt panis de cœlo deſcendens vt ſi quis ex ipſo manducauerit, non moriatur. Ego ſum panis viuus qui de cœlo deſcendi. Si quis manducauerit, ex hoc pane, viuet in æternum, & panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita. Nihil eſt domine tua iſta oblatione melius, nihil pulchrius, nihil dulcius, nihil iucundius. Quid eſt bonum eius, inquit Zacharias, & quid pulchrum eius niſi frumentum electorum, & vinũ germinans virgines. Bonus & pulcher es non reprobis, ſed
Zach.9. electis, & fidei virginitatem conſecutis, non hæreticis
Pſal.80. à ſponſa tua eccleſia alienatis atque fornicãtibus. Tui præterea ſacramenti dulcedo, à Pſalmiſta mel dicitur, quoniã nihil aliud in terra guſtu dulcius inuenit, cuius nomine illam exprimeret. Cibauit illos (inquit) ex adi-
Pſal.77. pe frumenti, & de petra melle ſaturauit eos. Idem ali-
Ibidem. bi: Guſtate & videte quoniam ſuauis eſt dominus. Tu tua iſta ſuauitate, iſto melle, in cœlo reficis angelos, animaſque ſanctas, & mortales paſcis in terra. Vnde

dicitur: Panem cœli dedit eis, panem angelorum manducauit homo. Poſtremò quòd cibus iſte ac potus, quē abs te nobis datū, pro maximo munere accipimus, gaudere nos & exultare faciat, Pſalmiſta teſtatus eſt, dicēs: Educas panem de terra, & vinum lætificet cor hominis. Cùm ergo myſticum alimentum iſtud tantum ac tale ſit, meritò quidem euchariſtiam, id eſt, bonam gratiam vocant: Se enim piè ſumentibus magnam multiplicemq́ue confert gratiam, & ad ſummam vſque prouehit beatitudinem. Te quippe in ipſo ſumimus, qui totius boni largitor es, totiꝰ diſtributor felicitatis atque gloriæ. tu ſub aliena ſpecie latens, & delicta noſtra purgas, & purgatos ad purius viuendi ſtudium dirigis. Quod ſi in Leuitico quicquid tetigerit carnes hoſtiæ pro peccato oblatæ, ſanctificari dicitur, quis dubitat, quin iſtud quod præceſſit in figura, cumulatius impleatur in veritate? Tu ille qui ſolo tactu leproſum mundaſti, mulierem ſanguine fluentem curaſti, puellam mortuam ad vitam reuocaſti, vt oſtenderes in te eſſe virtutem peccata præterita delendi, futura cauēdi, & qui in peccatis mortui iacent, ad ſpem vitæ æternæ erigendi. Tua præterea in Eccleſiaſtico vox eſt: Qui edūt me adhuc eſurient: & qui bibunt me, adhuc ſitient. Eſuries iſta & ſitis, deſiderium tui eſt, quo deſiderio qui affecti fuerint, beati erunt, quia ſaturabuntur. Incipient enim repleri virtutibus, qui antè vitiis referti erant, vt fiat quod in pſalmo dicitur: A fructu frumenti vini & olei multiplicati ſunt, quod vt nobis cōtingat, ipſe ꝑ prophetam hortaris, dicens: Dilata os tuum, & implebo illud. Qui paratior accedit, magis dilatatur, & qui magis dilatatur, magis & impletur. Cùm autem implebimur, tunc præcipuè ad te diligendum accendimur. Hoc propheta ſpiritualiter expertus, admiratur, & ait. Impinguaſti in oleo caput meum, & calix meus inebrians quàm præclarus. Sed oleum, quia lucernis additur,

Pſal. 77.
Leui. 5.
Lucæ. 52.
Eccle. 24.
Pſal. 4.
Pſal. 80.
Pſal. 22

ditur, mentis illuminationem ſignare videtur, vt qui prius in tenebris ignorantiæ erant, iam intelligentiæ donum attingant, perinde atque illi, quorum oculi tenebantur ne te agnoſcerent, & poſtea quidem cognouerunt, dum te ad ſuum diuertere hoſpitium cogunt, dũ te aperiente ſcripturas diſcunt, per panis fracti ſacramentum in tui agnitionem ſe veniſſe confeſſi ſunt. Huius panis virtute animam quoque effici pulcherrimã
Ezech.29. Ezechielis prophetæ teſtimonio diſcimus, dicentis: Similam & mel & oleum comediſti, & decora facta es vehementer nimis. Ex hoc præterea ad reſiſtendum diabolo vires acquirimus, & contra cãrnis certamina efficimur fortiores, dicente propheta: Paraſti in conſpectu meo menſam aduerſus eos qui tribulant me. De-
Pſal.22. mum victo diabolo, & ſpiritu carni dominante, multa animi pace, multa quiete fruimur, iuxta illud: Qui ponit fines tuos pacem, & adipe frumenti ſaciat te. Et
Pſal.147. quid eſt vſquam virtutis, quid gratiæ, quid felicitatis domine Ieſu Chriſte, quod tibi dignè communicantes non adipiſcimur? Tu in nobis es, & nos in te, quoties tuo cibo & tuo potu anima noſtra reficitur. Ais enim:
Ioan.6. Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus: qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinẽ, in me manet, & ego in illo. Et quoniam vita es, in te manentes, te'que in nobis manentem habẽtes, viuimus in æternum. Quamobrem ſubiungens, inquis: Sicut miſit me viuens pater, & ego viuo propter patrem, & qui manducat me, & ipſe viuet propter me. Reliquũ eſt vt
Ibidem. ſic viuendo beatitudine fruamur perpetua & æterna. Idcircò vt illam nobis conferas, mones & ais: Operamini non cibum qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam, quem filius hominis dabit vobis: hunc enim pater ſignauit deus. Et iterum: Ego ſum panis vitæ, qui venit ad me, non eſuriet: & qui credit in me, non ſitiet in æternum. Ad beatos iſta pertinere, etiam Apocalypſis

lypſis docet, vbi dicitur: Non eſurient neque ſitient amplius, neque cadet ſuper illos ſol, neque vllus æſtus: quoniam agnus qui in medio throni eſt, reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum, & abſterget deus omnem lachrymam ab oculis eorum. Quas ergo tibi gratias benigniſſimè domine, pro tam immenſo munere agemus? quæ præconia, quas laudes perſoluemus? Nihil aliud à nobis exigere videris, quàm ne polluto ore tua dona contaminemus. Ad hoc etiam, niſi te imbecillitatem noſtram adiuuante, præſtare nequimus. Tu ipſe igitur, qui tam liberaliter ad epulas tuas nos inuitas, da vt ſemper ad illas digni veniamus, vtque tua carne ac tuo ſonguine cum quanta conuenit mentis & corporis puritate reficiamur, quodque ad memoriam tuæ paſſionis & noſtræ redemptionis conſtituiſti, dicens: Hoc facite in meam commemorationem, præſta vt quotidie inſta meditantes, nullo die, nulla hora, nullo temporis momento obliuiſcamur tui. Apoca. 7.

In eos qui ſacramentum malè ſumunt. Cap. 18.

CVm igitur tanti emolumenti ſit, tantæque felicitatis, vero pane ac vero potu iſto vti, non miſeri ſunt & infelices, qui vel indigni ad ſumendum accedunt, vel omnino ſumere contemnunt. Indignè autem accedunt, qui pœnitentiam peccatorum, vt debẽt, non egerunt, nec ſatis diligentes in confitendis reatibus fuere, neque ab omnibus continendi ſeſe propoſitum habent. Si conſcientia tua te accuſat, cur pollutus agni puriſſimi carnem guſtando inquinas? Non culpã ſic agendo diluis, ſed grauas & in maximum te præcipitas ſcelus. Audi Apoſtolum dicentem: Quicunque mãducauerit panem, & biberit calicem domini indignè, reꝰ erit corporis & ſãguinis domini. Probet aũt ſeipſũ homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui 1. Cor. 11.

enim manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit, non diiudicans corpus domini. Quid eſt reum eſſe corporis & ſanguinis domini, niſi illis fieri ſimilem qui ſaluatorem contumeliis affectum crucifixerunt? Verbis illi petulãtibus inſultabant, tu guſtu temerario offendis: flagellis illi percutiebãt, tu manibus immundis contrectando violas: crucifigebant illi, tu quotidie peccatorum tuorum aculeis confodere non dubitas: Illi autem vt honeſtè ſepeliretur permiſere, tu in foueam feculenti pectoris mundiſſimum dominum præcipitas. Quamobrem ipſe idem in Mala-
Malac.1. chia propheta de talibus conqueritur, dicens: Ad vos ô ſacerdotes, qui deſpicitis nomen meum, & dicitis in quo deſpeximus nomen tuum. In eo quod offertis ſuper altare meum panem pollutum. Et dicitis. In quo polluimus te? In eo quod dicitis: Menſa Domini deſpecta eſt. Offerimus panem pollutum, quoties impuris manibus oblationem ſanctam contrectamus: Et licet illa pollui non poſſit, nobis tamen noſtra imputatur nequitia. Menſam autem domini deſpectam eſſe dicere videmur, quoties ad eam contemptim temerarieque accedimus, quaſi ad corporis communes epulas inuitati, non ad animæ alimentum ſingulare. Si ergo mundari ſe aliquis ita credat & pro delicto ſatiſfacere vehementer fallitur. Immundior enim efficitur ipſa confidentiæ temeritate. Vnde per Ieremiam
Ierem.11. prophetam à domino arguitur, dicente: Quid eſt quod dilectus meus in domo mea facit ſcelera multa? Nunquid carnes ſanctæ auferent à te malitias tuas? Profectò (vt diximus) non ſolum auferent, ſed etiam addent, imò ſi is qui talia præſumit, pœnitentiã non egerit, indies deterius labetur, fietque imbecillior, atque debilior diuina ope penitus deſtitutus. Proditum eſt in annalibus regum Iuda, quod palæſtini arcam teſtamen-
1. Reg. 5. ti captam, Azotum detulerint, & in templo idoli Dagon col-

gon collocarint, protinus corruiſſe ſimulacrum dicitur, & capite ac manibus fuiſſe trũcatum. Azotios quoque graui admodum valetudine laboraſſe, donec Iſraëlitis arca fuit reddita. Arca iſta typus Chriſti erat, cuius corpus qui indignè contrectat, Paleſtinus eſt: qui gulam malè affectam mittere non metuit, in templo Dagon illud collocat. Corruet igitur ipſe & confringetur, truncum fiet inutile capite ac manibus carens, quoniã neque cogitare neque facere poterit, quod ei prodeſſe queat ad ſalutem, & cum ad benè agendum nihil ſibi ſupererit virium, cum Azotiis ægrotabit, donec agat pœnitentiam, ſeque reſtituat ſibi, & pro crimine ſatiſfacere incipiat: quoniam neque tam nequiter delinquẽti denegatur locus pœnitentiæ. Habetur in Paralipomenon libro, quod magna populi pars non ſanctificata, comedere phaſe auſa fuerit, sed cum ſe peccaſſe dolerent. & Ezechias pro eis oraſſet, placatus fuiſſe dominus dicitur. Tibi quoque, cui nunc iratus eſt, proculdubio placabitur, ſi te peccati pœnituerit, veniamque fueris precatus. Omnibus patet ad deum reditus, & reuertenti miſericordia denegatur nemini. Quòd ſi redire neglexeris, & in aliquo flagitio pertinaciter perſeuerans, ad ſancta ſanctorum non timueris accedere, diabolo ad te poſſidendum perdendumque, aditum aperies. Nam de Iuda quoque ſcriptum eſt, quod poſt buccellam ſatanas in eum introiuit: Atq; ita ille maligna ſuggeſtione ſuperatus, maturauit ſceleratè perficere, quod impiè cogitarat, & qui dominicam cœnam ore ſacrilego delibare præſumpſit, factus eſt domini proditor. Hunc ſi imitari in guſtando ſacramẽto perges, nõne etiam tibi dicere poterit dominus? Ecce manus tradentis me mecum eſt in menſa. Et: Væ homini illi per quem filius hominis tradetur. Tradidit illum Iudas impiis Iudæis, tu eundem tradis tibi impuro. Hanc ob rem niſi te correxeris pœnitentiamque egeris, ac pro

2. Para. 3.

tanta tua temeritate fleueris, acerbiſſimas quidem & nullo fine concludendas, in inferno pœnas dabis. Sic enim in Leuitico ſcribitur: anima polluta quæ ederit de carnibus hoſtiæ pacificorum quæ oblata eſt domino, peribit de populis ſuis. Periit & Oza infelix, qui prophanam manum arcæ ſanctæ licet labenti, ſupponere fuit auſus, percuſſit eum dominus, vt ait ſcriptura, ſuper temeritate, & mortuus eſt. Atque vt apertius intelligas, diſtantia dignè & indignè ad ſacroſanctum libamen accedentium, diſce quid in Iſaia ſcriptum ſit: Hæc dicit dominus deus, inquit: Ecce ſerui mei comedent, & vos eſurietis: ecce ſerui mei bibent, & vos ſitietis: ecce ſerui mei lætabuntur, & vos confundemini: ecce ſerui mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione ſpiritus vlulabitis. Quod ſi certum eſt, damnandos eſſe eos qui impœnitentes deceſſerint, quanto magis cùm ad impœnitentiam acceſſerit temeritas indignè communicandi.

Leuit.7. 2.Reg.6. Iſaiæ.66.

In eos qui ſacramentum ſumere excuſant. Cap. 19.

CAEterùm non fortaſſe minus peccant illi, quibus tametſi vereantur polluti accedere, magis libet abſtinere, quàm operam dare ac moliri vt dignè accedant. Timent ſcilicet domino communicare, & eiuſdem minas imperterrita aure excipiunt. Ait enim: Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & ſanguinem eius biberitis, non habebitis vitam in vobis. Verentur itaque diuinis libamentis veſci, & in peccato perſeuerando deum offendere non verentur. Cõmunicare quidem non debent, niſi rite atque ordine præparentur, ſed preparari ita eos oportet, vt communicatione

Ioan.6.

nicatione digni habeantur. Alioqui & indignè accedens perit propter temeritatem, & accedere nolens damnatur, propter ſe ſe corrigendi negligentiā. Quid enim prodeſt Chriſtum honorare, dum te indignum iudicās, corpore eius & ſanguine abſtines, ſi peccato nō abſtineas, quo ipſum ad iracundiam prouocas, & prudens ac volēs te illius conuiuio indignum præſtas? Omnes certè indigni ſumus, cùm nemo ſit qui non peccet, nemo cui cum Centurione in Chriſtum credente dicere non conueniat: Domine, nō ſum dignus vt intres ſub tectum meum. In eo tamen digni cenſemur, ſi pœnitentes, ſi confeſſi, ſi humiles accedimus. Talem cùm te iam eſſe noueris, accedere ne dubites: ab illo inuitaris, qui omnes concluſit ſub peccato, vt omnium miſereatur. Talis cùm acceſſeris, mundaberis: continentior conſtantiorque efficeris. Denique tu temet longè alium, q̄ qui fueras, eſſe ſenties. At verò ſi etiam rite p̄paratus communicare nolueris (vide quantum tibi incommodi inde oritur) vitam in te non habebis. In morte ergo eris? Quid ni? Si vetus quoque lex id teſtetur, dicens: Si quis & mundus eſt, & in itinere non fuit, Nume.9. & non fecit phaſe, exterminabitur anima illa, de populis ſuis, quia ſacrificium domino non obtulit tempore ſuo, peccatum ſuum ipſe portabit. Tam lege igitur q̄ Euangelio, vt Chriſto communices compelleris, idipſum inſuper eccleſiæ ſanctæ edictū tibi confirmat: Qui pro ſceleribus ſuis, inquit, duobus vel tribus annis non communicant, excommunicandi ſunt donec pœnitentiam agant. Valde etiam expaueſcenda eſt illa domini ſententia, in illos, qui ad cœnam vocati, venire recuſarunt, promulgata. Nemo, inquit, virorum illorum qui Lucæ.14. vocati ſunt, guſtabunt cœnam meam. Quod ergo nūc inuitatus guſtare negligis, poſtea cùm maximè cupies, attingere non poteris. Tunc enim erit tempus iuſtitiæ atque iudicij, nunc eſt miſerationis & veniæ. Præterea

ſi iſti, qui flagitij alicuius conſcij ſacramentum ſumere perhorreſcunt, damnabiles habentur, quid de illis dicemus, qui omnino contemnunt, & infidelitate quadã
Oſee.7. lapſi, illo ſibi opus non eſſe aſſeuerant? De iis quidem p̃ Oſee prophetam ait dominus: Super vinum & triticũ ruminabant, & receſſerunt à me. Illi ruminant ſuper
Iſaiæ.62. vinum & triticum qui Chriſti ſacramentum plena fide non ſuſcipiunt: & dum dubitãt, à Chriſto quoque alienantur. Quomodo enim Chriſtianus eſt, qui verbis Chriſti non præſtat fidem. His in Iſaia etiam iurat dominus in dextera ſua & in brachio fortitudinis ſuę, ſe non daturum vltrà triticum neque vinum. Non enim poſſunt mereri gratiam fructúmque ſacramenti, qui vel dubij ſumunt illud, vel increduli deſpiciunt,
Heb.10. acrius tandem puniendi quàm qui olim legalibus ſacrificiis detraxiſſent, dicente Apoſtolo: Irritam quis faciens legem Moyſi, ſine vlla miſeratione duobus vel tribus teſtibus morietur, quanto magis putatis deteriora mereri ſupplicia, qui filium dei conculcauerit, & ſanguinem teſtamenti pollutum dixerit, in quo ſanctificatus eſt, & ſpiritui gratiæ contumeliam fecerit? Profectò qui non credunt, conculcant filium dei, non pedibus, ſed infidelitate, & ſanguinem eius pollutum dicũt non verborum prolatione, quis enim adeo impius eſt, vt id audeat dicere? ſed mentis infidæ auerſione ab eo à quo redempti ſunt, & ſpiritui ſancto contumeliam faciũt, erga tanta beneficia ingrati & illiberales. Nos demum cum iſtorum perfidia qui Eucharistiam nolũt admitere, tum ab eorum negligẽtia, qui imparati metuunt, tum denique ab illorum temeritate qui indignè accipiunt, abhorrẽtes omni ſolicitudine curemus, vt credendo, vt pœnitendo, vt domino in omnibus obediendo, ad tam ſalutare conuiuium accedamus, in quo & præſentis infirmitatis certiſſimum eſt remedium, & futuræ beatitudinis perfecta gloria. Hactenus de Eucha-

Euchariſtiæ ſacramento, ad quod quoniam ieiuni accedere ſolemus, non incongruè nunc de ieiunio diſſeremus.

De ieiunio & refectione.
Cap. 20.

IEiunium videtur inſtitutũ præcipuè aduerſus carnis noſtræ petulantiam, vt debilitatis corporis viribus turpium voluptatum in nobis laſſeſcat appetitio, quæ certè ſi ſatis domita fuerit, expeditior proniorque erit via ad benè beatèque viuẽdum. Ieiuniũ igitur non ab re tam veteri ꝙ noua lege cõmẽdatur Moſes quadraginta diebus & totidẽ noctib⁹ ieiunus permãſit, quando tabulas fœderis digito dei ſcriptas accepit, quibus ob plebis impietatem confractis totidem dierum noctiumque repetito ieiunio alias tabulas impetrauit, atque deum ipſum populo qui peccauerat reddidit placatum. Elias propheta cũ etiam ipſe per dies quadraginta nihil guſtaſſet ad montem dei perueniſſe dicitur. Eundem poſtea dierum numerum ſaluator noſter ſuo cõſecrauit ieiunio, quod nos obſeruare quidem eccleſiæ edicto iubemur, quantum fragilitas noſtra patitur ſemel in die comedendo præter illos dies qui dominicæ reſurrectionis memoria feſti feriatique habentur. Ieiunij autem tempore abſtinemus carnibus atque lacticiniis, quòd in his plus nutrimenti eſſe conſtat ad laſciuiæ incitamenta. Qui verò arctius ieiunãt in refectione, pane & aqua contenti ſunt, aliis abſtinẽt. Sed virium habenda ratio eſt, atque ita ieiunandum, vt corpus non laſciuiat & tamen ad vitæ religioſæ opera poſſit ſufficere. Satius eſt orare in eccleſia, pſallere, laudis ſacrificia offerre, diuina diſcere vel docere, quàm abſtinentia nimia debilitatum, nihil horum poſſe præſtare. His autem omnibus moderata ieiunia conferunt mul-

Num. 9.

3. Reg. 19.

Iere.35. multum,plurimumq́ue iuuamenti ſubminiſtrant.Vnde quoſdam vini vſu ſe abdicare, vilioribuſq́ue cibis vitam ſuſtentare minimè piget.Abſtemij ſemper fuere filij Ionadab(vt in Ieremia eſt ſcriptum) & audiunt à domino:Nō deficiet viride in ſtirpe Ionadab,filij Rechab ſtant in conſpectu meo cunctis diebus. Fore ſe ſapientiorem credidit Salomon,ſi abſtemius viueret: &, Cogitaui,inquit,in corde meo abſtrahere à vino carnē meam,vt animum meum transferrem ad ſapientiam.

Ierem.2.

Leuit.10. Nume.6. Ezech.44. Danie.1.

Sacerdotes tabernaculum intraturi vinum & quod inebriare poteſt bibere lege diuina prohibentur, dei enim miniſtros maximè ſobrios eſſe conuenit. Illis etiā qui ex voto domino conſecrabātur,quos Nazaræos vocabant,pręceptum erat ne vinum guſtarent,neq; quicquid ab vua fuiſſet expreſſum donec votū perficerēt. Dan,Anania,Azaria& Miſahel,cum Babyloniæ captiui eſſent leguminibus aliti & aqua potati habitiores apparuerunt cæteris, qui vino regiſq́ue epulis nutriti erant.Ioanni Baptiſtæ in deſerto locuſtæ & mel ſyluestre cibus fuit,vinum & ſiceram non guſtauit. Paulus Apoſtolus Timotheo diſcipulo ſcribēs monet,ne aquā biberet,ſed modico vino vteretur.Ne quis autem gulę ſuæ fauens Apoſtoli patrocinio ſe defendat, hic qui ab aquæ potu ceſſare iubetur ægrotabat. Noli adhuc aquam bibere (inquit) propter ſtomachum tuum & frequentes tuas infirmitates, ſed modico vino vtere, hoc eſt,non multo ad luxuriam,ſed modico & aqua diluto ad languidi corporis iuuamentum. Nemo tamen nefas putet vel carnibus veſci extra ieiunium, niſi votum obſtet,ne in Hebionitarum incidat hæreſim: vel etiam ieiunando vini vſum damnet,ne ipſe cum Tatiano Encratidarum autore damnandus iudicetur. Nam dominus & ſaluator noſter his vſus eſt, vt euangeliſtæ teſtantur,& in Chana Galilæę ad nuptias,& Hieroſolymis quando paſcha cum diſcipulis celebrauit.

1.Timo.6.

In quo

In quo oſtendere voluit, nullum crimen eſſe ſi quis his vtatur,niſi cùm eccleſię interdictum vel voluntarium impediat votum. Quiſque ergo aut carnis vſu,aut vini potu,aut vtroque ſponte ſe abdicat non quia nō liceat his vti hoc agat,ſed quia iuuat,pro peccato ſatisfaciē-di gratia,corporiſque caſtigandi,vt laſciuiat minus,& contra ſpiritum rarius inſurgat. Hac de cauſa pleriq; vili admodum victu contenti cibaria delicatioria ſibi ſubmmouêre. Ruth mulier, quæ in genealogia Chriſti cenſeri meruit, cùm à Booz ſatis diuite viro hoſpitaliter acciperetur,panem in aceto intinctum comediſſe dicitur,aquam potaſſe fuiſſeque ſaturatam, adeò tunc locupletiorem quoque menſæ luxuria carebant. Ruth.2.
Panibus viginti hordeaceis Elias centum viros memoratur ſatiaſſe,reliquiaſque collegiſſe. Credimus etiam ipſum tali cibo vſum fuiſſe,qualem aliis appoſuit, cui ergo miraculorum operatio conceſſa fuerat, eum hordeo veſci nan piguit. 4.Reg.4.
Ezechiel vt famem futuram partim verbis,partim re atque opere nunciaret, frumentum,hordeum,fabam,lentem,milium,vitiam,per dies cētum quadraginta comedere iubetur: aquam potare. Ezech.4.
At nos fabam ipſam reſpuimus tāquam Pythagoræ,nō Chriſti diſcipuli, nos triticum niſi in ſimilaginem redactū faſtidimus,& vnà delicatiora conquirimus,nulla in parte ſanctis prophetis iſtis comparandi. Sed etiam Iohānes pluſquam propheta,in matris adhuc aluo ſanctificatus, non pepones eſitauit, ſed locuſtas: nec vinū guſtauit,ſed hauſtas de Iordane aquas. Non grauabunt nos ieiunia noſtra,ſi ſanctorum parcimoniam cogitabimus,vt ſaltem imitari eos non pigeat,quos æquiparare nequimus. Apoſtoli quoque domini ſpicas manibus conterentes eſuriem ſedāt,neque ab hordeaceis abhorrent quos etiam aliis apponere iubentur, cum turbam ſaturauit dominus: & tunc quidem quinque tantum panes habuerūt,quòd nec ipſis qui duodecim erāt ſuffi- Iohan.6.

cere

cere potuiſſet. Vtque apertius quanta illis cura cibi eſ-
ſet intelligas, cum conſcenſa naui trans fretum irent,
obliti ſunt (vt in Matthæo legitur) ſecum panes defer-
re. Qui enim diuinæ contemplationis dulcedine quo-
tidie ſatiantur, vix ventri ſuo tunc prouident, cùm e-
ſurire coguntur. Parandi autem victus nimiam ſolici-
tudinem dominus quoque extenuat, cum ait: Nolite ſo
Matth.16. liciti eſſe dicentes, quid manducabimus, aut quid bibe
mus, aut quo operiemur, ſed quærite (inquit) primum
regnum dei & iuſtitiam eius, & hęc omnia apponentur
vobis, ne quem ergo ad Dei ſeruitia iturum retardet
inopiæ metus, his domini verbis confirmatus in illo
ſpem collocet, non tamen otio & ignauiæ ſeſe dedat, la
borantes ille adiuuat, non deſides neque ſomniculoſos,
& quoties hominis induſtria quantum neceſſitati ſatis
eſt nequit parare, ipſe ſuppeditat. Agar cum filio per
deſertum errans cùm vehementer ſitiret, angeli indi-
Iudi.15. cio puteum comperit, & inde hauſta aqua ſe & puerum
3.Reg.17. à pernicie ſeruauit. Samſon Nazareus, cùm & ipſe ſiti
enectus clamaſſet ad dominum, egreſſis de molari ma-
4.Reg.3. xillæ aſininæ aquis ſeruatur, Elias in torrente Carith
latens, deo procurante à coruis paſcitur. Cùm per de-
ſerta Idumęæ arida arenoſáque ducerent exercitum
Achab & Ioſaphat reges aduerſus Moabitas, & ſiti plu
rimum laborarent, excauarunt ſcrobes, quæ orãte Eli
ſeo aquis repletæ multitudinem ab imminenti pericu
lo liberarunt. Olim quoque cùm ab Aegypto Moyſe
duce Hebræi ad terram promiſſionis pergerent, man-
na de cœlo eſurientibus, aquæ de petra erumpentes re-
medio ſitientibus fuere. Et ſi deus nunquam defuit, ne
delinquentibus quidem turbis, ob eius merita qui illis
præerat, quanto minus defuturus eſt ei, qui relictis om
nibus ipſius ſe ſe dedicat ſeruituti? rectè itaque à pſal
Pſal.36. miſta eſt dictum. Iunior fui & ſenui, & non vidi iuſtum
Pſal.144. derelictum, nec ſemen eius quærens panem. Et alio in
pſalmo

pſalmo, Oculi omnium in te ſperant domine & tu das eſcam illorum in tempore opportuno, aperis tu manum tuam & imples omne animal benedictione. Et alibi, Ecce inquit, oculi domini ſuper timentes eum, & in eos qui ſperant in miſericordia eius vt eruat à morte animas eorum, & alat eos in fame. Denique abundant qui ſeruiunt mundo, & tu egeſtatem times ſeruiẽs deo? Paſcit ille volatilia cœli, & te quem ad ſuam ſimilitudinem facere voluit non paſcet? Iacta igitur, vt propheta ait, cogitatum tuum in domino, & ipſe te enutriet. Quod ſi tibi ieiunia placebunt, de quibus nunc loquimur, modicus & tenuis victus tibi ſatis erit, ſin verò gulæ ventrique ſeruies, nihil erit ſatis. Pſal. 32.

Quale debet eſſe ieiunium, & quæ eius virtus. Cap. 21.

Quale autem debet eſſe ieiunium docet ſaluator in euangelio. Cùm ieiunatis nolite fieri, inquit, ſicut hypocritæ triſtes, demoliuntur enim facies ſuas, vt pareant hominibuss ieiunãtes. Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam. Non verè triſtem eſſe prohibet. Ieiunium enim propriè pœnitẽtiũ eſt dolẽtiumque pro peccato quod commiſerũt, ſed ſimulatè triſtari vetat hypocritarũ more, qui omnia ad iactantiam faciunt, vti hominum rumuſculos aucupentur, dum ſancti dici quàm eſſe malunt. Ideò nõ veræ gloriæ cui adipiſcendæ non ſtudent, ſed inanis ad quam ſe totos componunt mercedem recipiunt. Tu autem cùm ieiunas (inquit) vnge caput tuũ & faciem tuã laua ne videaris hominibus ieiunans, ſed patri tuo qui eſt in abſconſo, & pater tuus qui videt in abſconſo, reddet tibi, non delibutum vnguentis te incedere præcipit, quod luxuriæ vitium eſt, ſed quia caput tuum Chriſtus eſt Matt. 6.

ſtus eſt paſce eſurientem, veſti nudum & caput tuum vnxiſti, ait enim, quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Deinde maculas animæ tuæ pœnitudinis fletu ablue, & faciem tuam lauiſti, atque non hominibus
Iſaiæ,58. ieiunare videberis ſed deo. Tale habetur illud de quo in Iſaia clamantem audimus dominum. Hoc eſt ieiuniū quod elegi, Diſſolue colligationes impietatis, ſolue faſciculos deprimētes, dimitte eos qui cōfracti ſunt, liberos, & omne onus diſrumpe, frange eſurienti panē tuum, & egenos vagoſque induc in domum tuam: cùm videris nudum operi eum, & carnem tuam ne deſpexeris: hoc eſt, quod dolo interuerteris redde, inopem ære alieno oppreſſum libera, cibum quem ieiunando tibi ſubtrahis, da indigenti, aduenam ſuſcipe hoſpitio, pauperis nuditatem tege, nec contemnas: quia tua caro eſt, præſertim ſi in Chriſto tecum regeneratus eſt, vnum habetis patrem deum, vnum caput Chriſtum, vnum corpus eccleſiam, hoc igitur erit ieiunium electū, piū,
Ioel.1. fidele, ſanctum, de quo Iohel propheta dicit, Sanctifica te ieiunium. Non enim ſufficit cibi abſtinentia, niſi & à peccatis abſtineamus, & piis actionibus exerceamur, noſque in omnibus fidei ſynceritate ſanctificemus. Cauendum quoque eſt ne ieiuni contemnamus non ieiunātes, fortaſſe innocentiores abſque ieiunio, quàm nos cū
Roman.9. ieiunio. Apoſtoli pceptū eſt, Qui nō māducat mādu cātem non iudicet. Malè ab alimentis abſtinet, qui à detractione proximi linguam non coërcet. Ieiunium non ſuperbiæ opus eſſe debet, ſed humilitatis. Qui ieiunando ſuperbit, pharisæorum imitator eſt, & eorum qui
Mat.9. Chriſtum adeuntes dixerunt. Quare nos & phariſæi ieiunamus frequenter, diſcipuli autem tui nō ieiunāt? Si vis igitur vt ieiunium tuum deo gratū ſit, nihil tibi ita arroges, vt aliis detrahas, alios ſuggilles, ſed operā da vt cùm Pſalmiſta dicere poſſis. In ieiunio humiliabam animam meam. Porrò ieiunium ipſum quantæ

virtu

virtutis ſit, quantiq́; emolumẽti, exempla in ſcripturis diuinis relata teſtantur, Eſdras ſacerdos cùm à Chaldęa dimiſſus Hieroſolymam rediret, triduo cùm ſuis ieiunaſſe, preceſq́ue pro itinere obtuliſſe dicitur, votiq́; compos factus fuiſſe. Ioſaphat rex Iuda vicibus impar ieiunio & oratione ſuperauit inimicos. Iudith vidua eiuſdem armis munita Holophernem Aſſyriorũ ducẽ interfecit. Et Iudas Macchabęus ingentes gẽtilium exercitus poſt triduanum ieiuniũ parua manu aggreſſus, profligauit. Præterea Chriſtus dominus per dies quadraginta nihil guſtando, diaboli tentamenta vicit, & cùm dæmoniacum ſurdum ac mutum curaſſet, hoc dæmonium, inquit, non eiicitur niſi in ieiunio & oratione. Prodigus filius qui bona ſcortando luxuriandóque abligurierat tunc ad patrem flagitij ſui pœnitens rediit cùm eſurire cœpiſſet. Deus Iudæis placari paratus per Iohelem clamabat: Cõuertimini ad me in toto corde veſtro, in ieiunio & fletu, & planctu: & Niniuitis ieiunantibus pepercit, quoſq́ue minatus fuerat ſe funditus euerſurum, ſeruauit. Danieli ieiunanti & oranti, Chriſti venturi myſteria reuelantur. Ieiunium ergo peregrè proficiſcentibus iter proſperum impetrat, cõtra hoſtium vim præualet, dæmonum malignitatem contundit, obſcœnæ libidinis cupidinem coërcet, deũ placat, veniam exorat, mentem ad cœleſtia erigit: poſtremò per ieiunium atque abſtinentiam, ad cœleſtem vſque beatitudinem peruenitur. Beati, inquit, qui nunc eſuritis, quoniam ſaturabimini. Et in Ieremia ait: Inebriaui animam laſſam & omnem animam eſurientem ſaturaui. Hæc eſt illa ſaturitas, quam ſe conſecuturum ſperabat Dauid cùm diceret: Satiabor cùm apparuerit gloria tua. Sancti enim qui ſe quondam ieiuniis afflixerunt, non eſurient amplius (vt Iſaias ait) neque ſitient, & non percutiet eos æſtus & ſol, quia miſerator eorum reget eos, & ad fontes aquarum potabit eos. Et in Apocalypſi

Pſal. 24. 2. Eſdr. 8. 2. Par. 20. Ierem. 2. Iohel. 2. Dan. 10. Lucæ. 6. Ieremiæ. 3. Pſal. 31. Iſaiæ. 49.

Apoc.21. calypſi dominus: Ego, inquit, ſitienti dabo de fonte aquæ viuæ gratis. Igitur tu es ille domine, qui eſurientes & ſitientes tuo ſolo aſpectu ſatias, tu panis indeficiens, tu fons viuus, Tu da vt tibi placeant ieiunia noſtra, vt cùm placuerint, à te tandem tua dulcedine ſatiemur. Non erit moleſta inedia, quam ſpes eiuſmodi futuræ ſaturitatis cõſolabitur. Tu es farina illa Eliſei, 4.Reg.4. qui vel amariſſimum ieiunij noſtri pulmentum vertis in dulcorem. Omne onus laborum noſtrorum leuas iſtius, quam in te fiximus, ſpei ſuauitate. Itaque & cùm ieiunamus, tibi ieiunamus, & cùm reficimur, tibi gratias agimus: & poſtquàm refecti ſumus, te laudamus: quod vt nos doceres, te quoque feciſſe meminim⁹, quãdo paſcha cùm diſcipulis celebrares. Confitemur enim & quòd ieiunamus, & quòd reficimur, tuum eſſe beneficium, non noſtram virtutem: tuæ largitatis donum, non noſtrum meritum. Poſt ieiunij refectioniſque diſſertationem, conſequens eſt, vt gulæ vitium quàm deteſtandum ſit conſideremus.

De vitio victum delicatiorem exigentium. *Cap.* 22.

GVloſitatis indicium eſt, in menſa minus lauti apparatus monachi accũbentis muſſitatio. Licentioris igitur gulæ ſunt, quos non pudet, cęteris in ſilentio conſidentibus, corrugare nares, frontem contrahere, os diſtorquere, & geſtu nutúque ipſo vel de cibo, vel de potu conqueri. Hic faſtidit legumina, ille minutos piſciculos contemnit, alius onera aſpernatur, alij cibarius panis odio eſt, alium vini auſteritas offendit, quod ſi aceſcere cœperit, ſtomacho noxiũ argumẽtatur & frigorificum eſſe medicorum teſtimonio probare nititur. Eo interdũ impatientiæ quidam procedunt, vt ſui

ſuis præpoſitis inſultent delicatiora exigentes, quàm quibus illi contenti. Carebit hoc vitio, qui eorum vitam victum'que perſæpe conſiderabit, quos deo conſtat placuiſſe, memoriter'que tenebit, quid illi in ſolitudine degentes eſitarint, quidve potarint, quibus (vt Hieronymus ait) coctum aliquid accepiſſe luxuria videbatur, qui etiam languentes aquam frigidam, ſicut de fonte hauſta erat, bibebant: ac tum procul à vino q̃ ab vrbibus aberant. Nunc tanto magis deo fruuntur, quanto continentius vixerint. Rurſum penſitare proderit, quantum deliquerant illi, qualiter'que à deo mulctati ſint, qui ob gulæ incōtinentiam in Moyſen murmurauerint. Profecti ab Aegypto ibant cum illo per ſolitudinem: & cùm eſurirent, manna de cœlo pluēte aliti ſunt: & cùm ſitirent, aquis de petra eductis potati. Pſal. 77. Deinde poſtquam manna contempto, Aegyptias dapes concupiſcent, coturnicum vis ingens caſtra operuit, quarum carnibus ad nauſeam vſque ſatiati, malæ concupiſcentiæ proteruæ'que murmurationis, qua & deū & Moyſen ducem ſuum offenderant, pœnas dedere. Nā vt in pſalmo dicitur: Adhuc eſcę eorum erant in ore Pſal. 77. ipſorum, & ira dei aſcendit ſuper eos, & occidit pingues eorum, & electos Iſraël impediuit. Nemo igitur ſibi tutum putet, non contentari iis, quæ deo largiente in monaſterio habentur, vel ob hoc patres incuſare, quod ipſe minus copioſè abundet, cùm neceſſaria ſuppetant. Paupertatem profeſſus es, & copiam exigis? obedientiam vouiſti, & maioribus audes eſſe moleſtus? quid amplius quæreres in ſeculo, quàm quod concupiſcis in monaſterio? Si monachi geris indumētum, cur diſſimilem habes effectum? Memento quia religionem ingreſſus es, vt deo ſeruias, & ventri ſeruire deſinas. Nunc de illis dicam, quos ieiunij grauat obſeruatio, qui vel malè ieiunant, vel omninò non ieiunant.

De vitio malè ieiunantium. Cap. 23.

zach.7. MAlè ieiunantes arguit dominus, dicens: Cùm ieiunaretis & plangeretis, nunquid ieiunium ieiunaſtis mihi? Non enim domino ieiunant, qui exquiſitis dapibus poculisq́ue menſam opimant, & nõ corpus affligere, ſed gulæ blandiri ſtudent. Non deo ieiunant, qui ab eſcis tantum ſe continent, & vitia non derelinquunt. Non denique deo ieiunat, qui ieiunio ſe ſatisfacere putant, & dei præcepta implere negligunt. Quid enim prodeſt, corpus tenuare abſtinentia, & prauas cupiditates ab animo nõ euellere? Si ſic ieiunas, non Chriſtum imitaris, ſed diabolum: qui certè neque comedit neque bibit, & tamen nunquam à ſua peruerſitate reſipiſcit. Sicut nec illi, quibus lamentantibus, quod ieiunando calamitatem nequirent auertere deus reſpõdit: Ecce in die ieiunij veſtri inuenitur voluntas veſtra, Iſaias.58. & omnes debitores veſtros repetitis, ecce ad lites & cõtentiones ieiunatis, & percutitis pugno impiè. Sicut ergo aurum luto ſordidatum non ſplendet, ita nec ieiunium efficax eſt ad deum placandum, ſi vitia non ceſ- Ierem.14. ſant. Ob hoc ſanè ad Ieremiam clamat dominus. Noli orare pro populo iſto in bonum. Cum ieiunauerint, nõ exaudiam preces eorum, & ſi obtulerint holocauſta & victimas, non ſuſcipiam ea. Quòd ſi propter vnum Ionatham, qui contra Saulis patris interdictum parũ 1.Reg.14. mellis guſtauerat, deus iratus non dedit reſponſum, quomodo eum exaudiet, qui ſuæ eccleſiæ iuſſa contemnit?

De vitio ieiunare nolentium, vẽtrique indulgentium. Cap. 24.

Quamuis

QVamuis autem aliquis in voluptatib⁹ flagitiiſq́;
perſeueret & obduret, ſi tamen cum iubetur ie-
iunat, futuræ emendationis nonnulla ſpes eſt. Nō
eſt enim in illo penitus extinctus dei timor, qui vel hac
vna in re formidat non obtemperare. Sed quid de illo-
rum obſtinatione ſperare licebit, qui cùm nihil boni
agant, ne ieiunare quidem volũt, & dũ gulæ indulgẽt,
indictã quoq; ab eccleſia abſtinẽtiã irrident? An igno-
rant quod eccleſiæ mandatũ, dei mãdatũ ſit, dicẽte do- Lucæ.10.
mino: Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me
ſpernit: & qui me ſpernit, ſpernit eũ qui me miſit. Dũ
igitur vẽtri ſuo, q̃ deo noſtro malũt obedire, deus eorũ
venter eſt, quod huic ſuadet, ſequũtur: quod autẽ deus
noſter iubet, contẽnunt: neq; eos pudet gulæ ſuæ fieri
mãcipia, cuius dominos eſſe cõuenerat. Quid tãdẽ im-
punè ne id ſibi futurũ ſperãt, quòd nulla re impediti ni
ſi gulæ vitio, ieiunare ne iuſſi quidem volunt? Sed ſi vi
ro dei miſſo in Bethel, cui mãdatũ fuerat, ne quid ibi 3.Reg.13.
guſtaret donec rediſſet, ſemel præteriſſe mandatum nõ
fuit impune, quomodo hi non punientur, qui nunq̃ pa-
rent? Ille ſedens adhuc ad menſam, à domino ſibi dictũ
audiuit: Quoniam non obediſti ſermoni meo, non infe
reris in ſepulchro patrum tuorum. Cumq́ue rediret, à
leone in via oppreſſus, occiditur: & ab hominibus ibi-
dem tumulatur, & hi qui aſſiduè peccant, nullo prorſ⁹
ieiunantes die, ne ſcilicet ſi quando non cœnitent, ine-
dia extinguantur, dei vindictam non verẽtur? Ille qui-
dem ab altero deceptus, prandium cum ipſo iniit, igno
ranterq́ue peccauit, & talia paſſus eſt. Hi verò cum
ſcientes volenteſq́ue delinquant, nihil ſupplicij ſibi
infligendum arbitrantur? Cur ergo, inquiunt, leonis
morſibus non laceramur? Quibus reſpondendum eſt,
quia non eſtis viri dei ſicut ille, qui leui mortis gene-
re, pro reatu ſatisfecit, vt ſpiritus ſaluus fieret, ſed
eſtis ſerui diaboli. Atque ideo non ſylueſtribus feris

laniandi tradimini,vt poſtmodum infernalibus beſtiis proiecti,pœnas luatis acriores. Non enim æqua vel ſimilis puniendi ratio iuſtos & iniuſtos, pœnitentes & obduratos. Alteris temporaria debetur animaduerſio, alteris æterna. Quidam ita gulæ ac ventri dediti ſunt, vt ne tempus quidem comedendi obſeruent, prandia præuenire ſoliti ientaculis, cœnas merendis quorum
Prouer.10. immodeſtiam Salomon arguit, dicens: Væ tibi terra, cuius rex puer eſt,cuius prīcipes manè comedūt. Corrumpunt enim reliquos exemplo,qui magiſtratum adepti turpiter viuunt. Econtrario autem frugalis vita pſidium,omnibus continentiæ lex eſt,& virtutis incitamentum. Ideò conſequenter dicitur: Beata terra cuius rex nobilis eſt, & cuius principes veſcuntur in tempore ſuo ad reficiendum, & non ad luxuriam. Profectò non hominum,ſed pecudum vita eſt habere incerta comedendi tempora, paſſim'que paſci, quaſi qui nunquā
Dani.14 ſatientur,& edaciores idolo Bel bibaciores'que exiſtāt: ſi tamen idolum illud tantum in die cōſumpſerit,quātum mentiti ſunt eius ſacerdotes:hoc eſt, ſimilæ artabas duodecim, oues quadraginta, vini amphoras ſex. Sed tamen potatus huius atque obliguritionis intemperantia tolerabilior foret, ſi rerum ſolummodo iacturam inferet,& non etiam corporis atque mōtis. Hela
3. Reg.16. la Samariæ rex cùm ſe vino ingurgitaſſet, zambri ſerui inſidias cauere neſciuit. Itaque ſibi vitam, poſteris regnum amiſit, ſeruo illud occupantè, prole quoque domini ſublata. Balthaſar Chaldæorum rex quo die va-
Dani.5. ſis, quæ de templo Hieroſolymitano ſublata fuerant, in celebri conuiuio prępotauit,eodem occiſus eſt,ſacri
Iudit.13. legio'que addita ebrietas finem vitę fecit, Holofernem Aſſyriorum ducem,qui viris armiſ'que tam potēs fuit, vt quocunque ſe verteret, vrbibus,prouinciis, regnis terror eſſet,epulis vino'que grauem vnius fœminæ manus interemit,& quem vincere externorum vires non poterant,

poterant, crapula victus, tam ignominioſa nece periit. Vis inſuper noſſe quàm turpis quàm'que pernicioſa res ſit ebrietas? Noë primus vineam plantauit, vino'que infatuatus, pudendis detectis, iacuit indecorè, ita vt vni ex filiis riſum moueret. Loth autem inebriatus inceſtũ commiſit, & de filiarum cócubitu liberos ſuſcepit, ignarus quænam eſſent illæ cum quibus concumberet, neq; fortaſſe quid ageret, cùm inter dementem & ebrium, nullum diſcrimen ſit, niſi quòd alter altero facilius curetur. Tutius eſt autem ſecretum aliquod committere ſtulto, quàm ebrioſo: neuter ſcit arcanum celare, ſtulti tamen verbis nemo adhibet fidem, ebrio magis creditur. Ad hæc inter compotantes frequẽter leuiſſima de cauſa exurgunt rixæ: concertationes, vulnera, cædes. Vnde Salomon in Prouerbiis ait: Qui dimittit aquã, id eſt, qui mero vino vtitur, caput eſt iurgiorum: & antequam patiatur contumeliam, iudicium deſerit. Cui ſententię congruit, quod in Oſee propheta legitur: Fornicatio & vinum & ebrietas auferunt cor. Cùm autem ſola ratione diſtemus à brutis, ea ſublata, quid reliquũ eſt, niſi vt beſtiis annumeremur, & amiſſo corde, vecordes excordesq;, id eſt, demẽtes dicamur & ſimus. Teterrimũ eſt in vita talem notã pati, ſed lõgè infelicius vita mox defunctos ad æterna deſtinari ſupplicia. Apoſtolus enim ad Corinthios ſcribens, affirmat: quod ebrioſi regnum dei nõ poſſidebunt, cum damnatis ergo cõpu tabuntur. Nam hi ſoli ſunt, quibus nulla exeũdi de carcere ſpes eſt. Idcircò alibi idem hortatur, dicens: Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria: hoc eſt, vino quod gulæ blanditur, & impudẽter laſciuire cõpellit. Quãobrem etiam dominus ita affectos ad pœnitentiam reuocat per Iohelem prophetam, & ait: Expergiſcimini ebrij & flete & vlulate omnes, qui bibitis vinum in dulcedine. Pœnitere autem nolentibus per Ieremiam minatur, dicens: Bibite & inebriamini, & vomite, & cadite,

Gene. 9. Gene. 19. Oſee. 4. Iohel. 1. Ierem. 25.

dite, neque ſurgatis à facie gladij, quem ego mittam inter vos. Gladius hic iuſtitia dei eſt, quæ breuiſſimã vitæ huius voluptatem vno ictu mutat in perennem amaritudinem. Hoc ipſum idem dominus etiam in euã-

Mat. 24. gelio teſtatus, ait: Si dixerit malus ſeruus in corde ſuo morã facit dominus meus venire, & cœperit percutere conſeruos ſuos, manducet autem & bibet cùm ebrioſis, veniet dominus ſerui illius in die qua non ſperat & diuidet eum partem'que eius ponet cum hypocritis illic erit fletus & ſtridor dentium. Vbi ſunt qui pœnæ dilationem impunitatem rati licentius peccant? Non pœnam peccatorum remittit iuſtus iudex, ſed conuerſionem expectat miſericors dominus. Quo diutius ſuſtinet, eo acerbius in obduratos animaduertet, fletum irrogabit pro riſu, pro gulæ oblectamento dentium ſtridorem. Quæ ſupplicia tunc demum futura quidam dicunt, cùm in fine ſeculi hominum animæ ſuis iunctæ corporib⁹ fuerint. Ego verò etiã ea ſignificari reor, quæ tunc erunt impio, cum primum diuidi eum à corpore contigerit. Non quod animæ dentes oſſeos, aut oculos habeant carnales, ſed quod inter viuentes acerrimus dolor ſit, qui hominem flere & dentibus inter ſe colliſis, ſtridere cogit. Vt ergo intelligas pœnarum grauitatem quæ ſunt in inferno, per eius pœnæ ſimilitudinẽ tibi loquitur, quàm in hac vita grauiſſimam eſſe non ignoras. Hæc autem conſuetudo eſt diuinæ ſcripturæ, vt ſpiritalia quæ non intelligimus, per corporea quæ nouimus, nobis inſinuet. Maxima enim ſumma'que eſſe, & in paradiſo gaudia, & in inferno ſupplicia credẽdo confitemur, quanta autem vel qualia ſint fando explicare neſcimus, & ſi maiora ſunt quàm dici queant, omiſſis omnibus hæc ſola cauere, ſola illa maximè expetere debemus.

De remedio crapulæ. Cap. 25.

Igitur

IGitur quoties tibi in conuiuio eſſe contigerit, vbi & vina pretioſa & ſapidę exquiſitę́que dapes proponantur, ne talium dulcedine captus ad intemperantiam declines, cogita quanto dulcius iucundiuſque ſit deo frui, quàm iſtis obrui. Rurſum cum tibi moleſta eſſe cœperit abſtinentia, mente reuolue, quanto moleſtius ſit in inferno torqueri, quàm hic vētri multa exigenti modica tribuere. Ita enim & quæ grauant æquo animo perferes, & ab iis quę pernicioſa ſuauitate demulcent, prudenter cauebis, hortante præſertim domino ac dicente: Attendite autem vobis, ne fortè grauentur corda veſtra in crapula & ebrietate & curis vitæ huius, & ſuperueniat in vos repentina dies illa. Horū profectò quæ tibi proponimus modo, ſi memor fueris, iam cautior continentioŕque factus neque cum filiis Heli carnes de cacabo rapies, ne deum offendas & morte mulcteris, neque cum Eſau pro edulio lentis primogenita tua vēdes ne patris benedictionem amittas: neque cum Iſraēlitis iurulentas Aegypti concupiſces, ne in deſerto intereas & ad terram promiſſionis tranſire non poſſis: neque cum Adamo & Eua ieiunij tempore vetitos cibos attinges, ne de paradiſo eiectus miſeriis obruaris. Immodicæ autē comeſſationis potiſſima mala ſunt, quòd futurorum bonorum quæ in deo ſunt cogat obliuiſci, dum præſentibus delinit ac blanditur dicente domino. Cū comederint & ſaturati craſſíque fuerint conuertentur ad deos alienos & ſeruient eis, quod etiam caſtitati aduerſetur, & in libidinem pronos reddat: de quo in Ieremia conqueritur deus, & ait: Saturaui eos & mœchati ſunt, & in domo meretricis luxuriabātur, equi amatores in fœminas & emiſſarij facti ſunt, vnuſquiſque ad vxorem proximi ſui hinniebat. Et in Ezech. Ecce (inquit) hæc fuit iniquitas Sodomæ, ſuperbia, ſaturitas panis & abundantia & otium ipſius. Quanto igitur melius penuriam pati & continentiæ

Luc. 21. 1. Reg. 2. Gene. 25. Exod. 16. Gene. 3. Deut. 31. Iere. 5. Ezech. 16.

virtute abundare, quàm copia rerum affluere & turpis luxuriæ ſordibus inquinari? quanto præſtabilius obſeruandis ieiuniis operam dare, & abſtinentia ſuperbiam faſtumq́ue contundere, quàm crapula inflatum neque bonorum neque malorum quæ futura ſunt meminiſſe, & à deo recedere? Quod crimen illorum fuit, in quos ꝑ Amos prophetam exclamat deus: Væ vobis qui opulenti eſtis in Sion & confunditis in montem Samarię, optimates capita populorum ingredientes pompaticè domum Iſraël. Quod hîc de opulentis in Sion eſt dictum vtinam de opulentis Chriſtianæ eccleſiæ dici non poſſit, ne quis nouus Nabuchodonoſor meritò in illos irruat, & peccatis ita exigentibus aurum argentumq́ue omne diripiat, & ad ſuam cuncta transferat Babylonē quæ non in vſum rei diuinæ, ſed magis in opera diaboli verti ſolent. Hoc eſt in popinas ganeasq́ue & obſcœnam corporis voluptatem luxumq́ue vitæ citò finiendæ. Quicquid tamen futurum ſit, hoc nobis relinquitur ſolatij, quod licet vrbes regnaq́ue deſtruantur, ipſa Chriſti religio, nullis hominum viribus poterit aboleri. Quamuis cuncta defecerint, illa cui neque portæ inferni præualere queunt, non deficiet, & hęc eſt victoria quę vincit mūdū, fides noſtra. Quæ ſi obteri vnquam potuiſſet, prius (vt equidem reor) pedibus multorum qui præſunt, quàm eorum qui perſequūtur, obtrita fuiſſet. Plurimi quippe ideo clericatum profitentur, & eccleſiaſticas ambiunt dignitates, vt ditentur, & cùm ditati fuerint vt deliciisvoluptatibusq; fruātur, quibus in euangelio reſpondet dominus, Amen amen dico vobis, quæritis me, non quia vidiſtis ſigna, ſed quia manducaſtis ex panibus & ſaturati eſtis. Et quoniam voluptuariam vitam ęterni ſupplicij dolor ſequitur, iiſdem dicitur, Væ vobis qui ſaturati eſtis, quia eſurietis.

Amos. 6. | Iohan. 6. | Lucæ. 6.

De perſeue-

De perſeuerantia virtutum.
Cap. 26.

CVm autem omnis capeſſendarum virtutum labor incaſſum cederet, niſi ex præſidio perſeuerantia foret, hoc veluti opportuno dictarum dicendarumque rerum loco eam inſerere operæprecium erit, vt qui hacten⁹ dignè laudabiliterque verſati ſunt, intelligant, neque deinceps ſibi ceſſandum, donec ad finem vſque peruentum fuerit, qui enim perſeuerat vſq; in finem hic ſaluus erit. Ad perſeuerantiam nos hortatur Apoſtolus, cum ait: Omnes quidem currunt, ſed vnus accipit brauium, ſic currite, vt comprehendatis. 1.Cor.9
Fruſtra enim præpeti fertur curſu, qui antequam metã attingat, victus laſſitudine ſubſiſtit. Fruſtra benè cœpim⁹ niſi & benè finierimus. Naufragiũ patiatur neceſſe eſt, qui quamuis recto curſu ſuiſque ventis diu nauigarit, ante cùm ipſa naui in Syrtibus vel in latentibus hę ſit ſaxis, quàm ad portum eſt perductus. Poſtremò neque fabri, neque architecti, neque cuiuſquam artificis opus, niſi cum perfectum fuerit, iure ac meritò laudari poteſt, tunc demum de illo probè prudenterque iudicatur, cùm iam omni ex parte cernitur abſolutum. Ita neque nobis proderunt ſanctiores vitæ initia, ſi cœptis non reſponderit finis: ſi (vt quidam ait) mulier formoſa ſupernè deſinat in piſcem. Idcircò Apoſtolus: Bonum facientes (inquit) non deficiam⁹. Et iterum, Nolite deficere benefacientes. Audi quid propterea tibi Salomon ſapientiſſimus de muliere forti, id eſt, anima cõſtãti & in propoſito boni honeſtique firma, in qua cor viri ſui Chriſti domini confidit, nobis exponat ac prædicet. Reddet, inquit, ei bonum & non malum. Qui enim deum timet, quique beneficiorũ eius eſt memor, ne in-

Galat.6.
2.Theſ.3.
Prouer.31.

ne ingratitudinis arguatur, pro bono reddit bonum, & quoniam non eſt ſatis vel diu reddidiſſe, niſi ſemper reddas, continuò ſubiunxit, Omnibus diebus vitæ ſuę. Vis noſſe talis animæ quę ſit merces: Non extinguetur, inquit, in nocte lucerna eius, non timebit à frigoribus niuis, fortitudo & decor indumentum eius, & ridebit in die nouiſſimo, hoc eſt, cum potentiſſimi quondam reges nudi ac debiles ante tribunal iudicis ingenti timore trepidabunt, illa tunc in Chriſto exultabit & ridebit, & iam certa de præmio ipſo, de quo dicitur: Date ei de fructu manuum ſuarum, & laudent eam in portis opera eius. Opera vtique in quibus perſeuerauit, in ipſo paradiſi ingreſſu extollant illam, & ſpiritibus angelicis beatorum'que coniungant choro, vt quæ indeſinenter deo ſeruiuit, iam indeſinenti felicitate perfruatur. Quis eſt, qui dum tantæ mercedis magnitudinem æſtimat, laboris ſui tædio afficiatur? & non potius ſemper ſe minus fatigari agnoſcat, quàm vt mereri poſſit quod ſibi ſperat. Attende igitur non ſolùm ea quæ recepiſti, ſed etiam quæ promiſſa ſunt, & demum in eo quod benè cœperis, perpetuò perſeuerabis pariter'que cum Zacharia ſacerdote in euãgelio dicens: Seruiamus illi in ſanctitate, & iuſtitia coram ipſo omnibus diebus noſtris. Primo quidem in fide perſeuerandum eſt, ne labeſcente fundamento, quicquid ſuperædificatum fuerit, corruat. Nam ſicut fides abſque operibus mortua eſt, ita opera ſine fide vana ſunt, & licet tẽporaria mercede non fraudentur, æterna tamẽ remuneratione priuantur. Fidei autem perſeuerantiam Iohannes Apoſtolus nobis commendat, dicens: Quod audiſtis ab initio, in vobis permaneat: quia ſi in vobis permanſerit, quod audiſtis ab initio, & vos in filio & patre permanebitis. Dominus etiam in Apocalypſi, Eſto fidelis inquit, vſque ad mortem, & dabo tibi coronam vitę. Deinde in ſpe quoque perſeuerandum eſt, vt ſicut per fidem ita &

Lucæ.1.

1.Iohan.2.

Apoc.2.

ita & per ſpem habitet in nobis Chriſtus, Habemus e-
nim Apoſtoli teſtimonium affirmantis nos eſſe domum
Chriſti, ſi fiduciam & gloriam ſpei vſque ad finem fir- Heb.3.
mam retineamus. Poſtremò in charitate etiam aſſiduè
eſt verſandum, quia deus charitas eſt, & qui manet in
charitate, in deo manet & deus in eo. Ab his ergo tri-
bus virtutibus nunquam eſt ceſſandum, quia certiſſimũ
vinculum ſunt, quo deo coniungimur & copulamur, nũ
quam ab illo receſſuri, ſi in his vitam finiri contige-
rit. Has autem virtutes nequaquam eſſe otioſas noue-
ris, qui enim in deum credit, & in deo ſperat, & deum
diligit, hic quotidie agere ſtudet, quicquid ei gratum
acceptum'que fore confidit. Aſſiduus eſt in oratione,
ſemper patiens in aduerſis, in omnibus dei mandatis ꝑ-
petuò ſe exercens. Quantum autem in offerendis preci Matth.15.
bus perſeuerare prodeſt. teſtis eſt Cananæa mulier, quæ
repulſa non receſſit, deſpecta ſuſtinuit: & dum ſup-
pliciter orando perſeuerat, facta eſt voti ſui compos,
dicente domino, Fiat tibi ſicut vis. Teſtis eſt Barthi-
mæus cæcus, cuiꝰ ꝑſeuerans clamor oculos ei quos nõ ha
bebat, impetrauit. Increpabatur vt taceret, tãto ille ma
gis clamabat, Fili Dauid miſerere mei, ab hac preca- Mar.10.
tione non ceſſauit, donec viſum recepit. Teſtes ſunt & Actu.1.
Apoſtoli, de quibus eſt ſcriptum, Omnes erant perſe-
uerantes vnanimiter in oratione cum mulieribus, & Luc.6.
Maria matre Ieſu & fratribus eius. Denique teſtis eſt
ipſe ſaluator noſter & dominus, qui vt precibus inſta-
re ſuo nos doceret exemplo, & pernoctaſſe in oratione
dicitur, & factus in agonia prolixius oraſſe. Quantum Lucæ.22.
præterea ærumnas laboreſq; & cuncta ſeculi huius in-
cõmoda æquo animo tolerare iuuat, ipſi idem Chriſti
diſcipuli nobis documento ſunt, quibus ipſe dixit. Vos Luc.22.
eſtis qui permanſiſtis mecũ in tẽtationibus meis, & ego
diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi pater meꝰ regnũ, vt
edatis & bibatis ſuꝑ mẽſã meã ĩ regno meo, & ſedeatis
ſuper

ſuper thronos duodecim tribus Iſraël. Ad hæc omnino neceſſarium eſt, ſi ſalui eſſe cupimus, vt in omnibus dei præceptis perſeueremus, cauendo illa quæ vetantur, quæ iubentur faciendo. Beatus eſt qui cum Pſalmiſta dicere poteſt, Concupiuit anima mea deſiderare iuſtificationes tuas in omni tempore. Et iterum. Cuſtodiam legem tuã ſemper & in ſeculũ ſeculi: Difficile eſt profectò per omne vitæ tempus eundẽ ſe præſtare, & in nullo deficere. Quoties ergo aliqua diuerticula patitur fragilitas, quàm citò fieri poteſt, ad iter cœptum redeat nondum penitus labefacta virtus, ne lõgiore deuiatione aberrantibus vix vlla in viam redeundi poteſtas ſit, poſtquàm pręſentium voluptatum delectatio vſum fecerit, vſus habitum, habitus naturã. Nec tamen ſi hoc acciderit deſperandum erit. Nihil eſt ita induratum, quod tundendo non infringat pertinax opera. Steriles campos aſſiduus agricolæ labor fœcundos reddit. Infructuoſæ quoque arbores in pomiferas mutantur ſolerti inſitione. diſplicere tibi incipiat quod patre tuo relicto in regionem abieris longinquam, & ad reditum te para. Volenti atque conanti pietas aderit diuina, manum'que porriget, & te à malis liberabit ne pereas. Ex pecude tandem in hominem verſus, in his quæ dei ſunt aſſueſcere incipies, aſſuefactus perſeuerabis, perſeuerans vinces, victor coronaberis. Talem ſe Paulus Apoſtolus exhibuerat cũ diceret: Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui, de reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi in illa die iuſtus iudex, non ſolum autem mihi, ſed & omnibus qui diligunt aduentum eius. O felicem illius perſeuerãtiã, cui in fine cum Paulo ſic gloriari licebit, & cum eodem ſic ſperare. Huic perſeuerantiæ virtuti contrarium vitium eſt animi inconſtantia volubilitas'que mentis quæ quàm fugienda ſit, docere ope diuina fretus nunc enitar.

Pſalm. 118.

Pſal. 118.

2. Tim. 4.

De leuita-

De leuitate ad vitia relabentium. Cap. 27.

PErnicioſa quidem res eſt, de propoſito vitæ honeſtioris decidere, & ad voluptariam rurſum conuerti, de bono malum fieri, de iuſto iniuſtum, de innocēte peccatorem, & felicitatis futuræ ſpem in metum commutare pœnarum. Ad eum igitur qui talis eſt, nunc noſtra conuertantur oratio. Diabolo & pompis eius renunciaueras, ad eccleſiam confugeras, caſtitatem, humilitatē, paupertatem profeſſus fueras, vt te dei ſeruum exhiberes cur iterum contempta deſideras, relicta repetis, ad ſeculum vnde fugeras reuerteris, & mortiferis eius deliciis frui concupiſcis, vt ſatanæ ſeruias? Iam ſecurus vitæ finem præſtolabare, iam mortis metu liber eras, iam nulla te mundi terrebant aduerſa, cur te rurſum ſubiicis præſentis vitæ miſeriis? vt quoties te conſcientia tua reprehenderit, toties contremiſcas, & ad omnem febriculæ vel alterius cuiuſcunq́ue morbi acceſſum formides, & ad omnes imminentis periculi minas animum demittas ac pauites, non tā mortis metu quàm tormentorum. Plantauerat te dominus vineam electam, ſemen verum, quomodo conuerſus es in prauum, vineaq́ue factus aliena, non domino fructificans, ſed dæmoniis? Ciuitas eras plena populo ſpiritualium bonorum, quomodo mutatus eſt in ſolitudinē? Thren. 3. Anima tua gentium erat domina, ſenſibus imperans, & omnes eorum affectus ſubdens rationi, quomodo facta eſt quaſi vidua non habens virum, cuius conſilio ſapientiaq́ue regatur? princeps fuerat prouinciarum, quia inter probatos quoque ac prꝑſtantes eminebat, nunc autē facta eſt ſub tributo, ſoluitq́ue vectigal principi tenebrarum: non iam quomodo oportet, ſed quomodo ille

ſuaſerit viuens. Lucerna eras lucens omnibus qui in domo ſunt, extincto lumine, multorum de te obloquentium morſibus pares. Cœli denique ſtella videbaris, & in terram cecidiſti, vt fulgorem qui in te fuit, in tenebras conuerteres, & de te quoque dici poſſet: Quomodo cecidiſti de cœlo Lucifer qui manè oriebaris? Corruiſti in terram, cœleſtib⁹ terrena, æternis caduca pręferendo. Spiritu enim cœperas, & carne conſummaris. Supra firmam petram ædificabas, vt peracto virtutum ædificio, ad cœleſte regnum cõſcenderes, beatitudini ſempiternæ bona poſſideres: & nunc repentè mutato propoſito ædificata deſtruis & diſſipas & de ſolida petra ad fluidam mollemque harenam tranſgrederis, in qua non potes conſiſtere, nedum ædificare, in qua quicquid extruere niteris, corruit: & cum nihil omnino inter mundanas voluptates firmitatis, nihil ſtabilitatis exiſtat, illę quoque te deſtituent, teque ſublato omni ſuſtentaculo protinus in profundum ruere permittent, vt qui nunc mundi affluis luxuriis, mox calamitatibus afficiaris æternis, dicente domino per pro-
Ezech.18. phetam: Si auerterit ſe iuſtus à iuſtitia & fecerit iniquitatem ſecundum omnes abominationes, quas operari ſol et impius nunquid viuet? Omnes iuſtitiæ eius quas fecerat, non erunt in memoria. In præuaricatione qua præuaricatus eſt, & in peccato ſuo quo pec-
4.Pet.8. cauit, in ipſis morietur. Hac ſanè de cauſa & Petrus Apoſtolus de eiuſmodi hominibus loquẽs: Melius, inquit, erat illis non cognoſcere viam iuſtitiæ, quàm poſt agnitionem retrorſum conuerti. Cùm igitur in tanto te periculo conſtitutum perſpicuè intelligas, dum licet, dũ vita ſuppetit, dum pœnitenti tempus ſupereſt, errorem tuum corrigere feſtina, & eo vnde receſſiſti, te ꝙprimũ refer, opuſque illud quod ſtultè admodum demolitus es, inſtaurare ſtude, neque te vltrà in aperta mittas pericula, cum ad tutum regreſſus fueris. Non eſt aptus regno

gno dei, qui aratrum tenens poſt tergum reſpicit. Vt quotidie proficias conare, vt ſemper boni aliquid agas enitere, & deficere deſines. Aliorum exemplis diſce cautius incedere: Sauli regi fauit deus, quàmdiu ille legi eius obediendo vixit. Poſt biennium regni ſui innocenter exactum à mandatis diuinis deſciuit, & deo vlciſcēte tranſlatum eſt de domo familiáque eius regnum, ipſe hoſtium vi oppreſſus, periit. Ioaz & ipſum Hieroſolymæ regem, donec Ioiada ſacerdos vixit, piè ſanctéque regnaſſe conſtat: poſtea verò inſolenter elatus, adorari ſe iuſſit, deum reliquit, idola ſimul cum ſuis coluit. Quamobrem illi ab inimicis victi, pœnas dedere, ipſum verò dum in lecto diſtentus recumberet, ſerui inuadentes trucidarunt. Quid Iuda Scariotho felici⁹, cùm ad apoſtolatum fuit electus, cùm poteſtatem accepit morbos curandi, mortuos ſuſcitandi, dæmoniis imperandi? Quid eodem illo deinde miſerius, cum ex fideli cœperit eſſe infidelis, ex domeſtico fugitiu⁹, ex apoſtolo proditor? Auaritia ſuperatus dominum ſuum vēdidit, & qui dęmonia pellebat, dæmonio ſubiicitur. Eo enim cor eius ingreſſo tam grande ſcelus commiſit, veniámque deſperauit, & laqueo ſibi mortem conſciuit. Patet igitur quid de illo miſtellione ſperandū ſit, qui dum diu egregiè magnificéque ſeſe geſſerit, ad flagitia deinde conuerſus, ab iis non diſcedat, cum præſertim pręter iam dicta exempla etiam ſcriptum ſit: Qui trāſgreditur à iuſtitia ad peccatum, deus parauit eum ad romphæam, hoc eſt, vindictam: romphæa enim teli genus fuit apud Thracas, vt ſcriptores tradunt, etſi iam ad ſupplicia deſtinatus ſit, qui ſic tranſgreſſus eſt, quomodo euadet? Quoties ergo ab ipſo ſāctioris vitę curriculo ad impudica ihoneſtáq; diuertimur, valdè quidem verendum, eſt, ne fortè iam iudicati ſimus, præſertim ſi pœnitentiam agere & ad priora redire negligimus. Primum ergo totis viribus enitendum erit, vt cùm

1. Reg. 13.

Iudas.

Eccle. 26.

cum iugum domini ſubierimus, in propoſito perſtem', deinde ſi quando delirare contigerit, citò rurſum dire cto vomere cœptam arationem proſequi ſtudeamus, ne fortè ſi moram fecerimus. Herodi ſimiles ſimus, qui vi ſo Ieſu, ingenti affectus lętitia, plurimi'que ipſum fecit:
Acto.14. mox aũt mutata in contrariũ volũtate, contempſit atque illuſit: vel ne pares inueniamur Iconiis, qui Paulũ & Barnabam primitus pro diis habuerunt: deinde lapidum ictibus impellentes, ciuitate veluti inimicos eiecerunt: ne etiam ſimus arundo vento agitata, & de nobis dici queat:
Pſal.34. Viæ eorum tenebræ & lubricum. Non eſt mutatio iſta dexterę excelſi, ſed morphoſis diaboli.
Ierem.14. Non ergo ſimus populus ille, qui (vt Ieremias ait) dilexit mouere pedes ſuos, & non quieuit, & domino non
Pſal.134. placuit, ſed ſimus illi, de quibus in Pſalmo dicitur: Laudate ſerui domini dominum, qui ſtatis in domo domini, in atriis domus dei noſtri. Stare enim iuſtorum eſt, mouere autem pedes, & huc atque illuc titubantibus
Mat.17. veſtigiis vacillare, proprium peccatorum eſt, non ſimus igitur ſicut lunaticus ille de Euangelio, nunc cadens in ignem, nunc in aquam, ſed ſimus templi ſancti columna
3.Reg.7. Iachin, quæ interpretatur firmitas. Qui enim ſic ſtabi
Iob.27. litus fuerit, poterit dicere cum cõſtantiſſimo viro Iob.
Eccle.10. Donec deficiam, non recedam ab innocentia mea. Pręterea meminerimus præceptum eſſe: Si ſpiritus poteſtatem habentis aſcenderit ſuper te, locum tuum ne di miſeris, Infeſtet licet antiquus hoſtis, inſidietur, tendat laqueos, venena melle oblita propinet, & omnibus nitatur fallaciis, nos tamen à lege præceptis'que domini noſtri nuſquàm recedamus, nos nihil ſeruituti, q̃ ſemel deo obtulimus, præferendum exiſtimemus. Quia ſeruitus iſta omni terrena libertate iucundior, vtilior, glorioſior eſt. Hanc ne deſeramus, occurrant ſem
Mat.24. per menti noſtræ ſaluatoris monita, dicentis: Qui in Iudæa ſunt, fugiant ad montes, & qui in tecto, non deſcẽ-

dant

dant tollere aliquid de domo ſua,& qui in agro,nõ reuertantur tollere tunicam ſuam. Iudæam Hebraicorũ nominum interpretes confeſſionem ſonare dicũt.Quĩ ergo Chriſtum confitentur,ad virtutum excelſitudinẽ aſcendere curet,eundẽ imitando,qui in ſe credentibus vt ſua ſequãtur veſtigia,iubet.Et qui in tecto ſunt,hoc eſt,qui ad ſumma iam peruenerunt,non deſcendant,ne conuerſationis priſtinæ ſordibus inquinentur . Et qui in agro vitæ actiuæ operam patri familias locauerunt, non reuertantur tollere tunicam ſuam , ne rurſum inutilem otioſitatem,quam recuſarunt,induant:& labore intermiſſo,promiſſæ mercedis denarium amittant. Horum autem hæc ſumma eſt , vt cũ relictis vitiis virtute proficere cœperimus diuinis obtemperando mandatis,rurſum ad vitia nõ relabamur, ne prouerbio detur locus:Canis reuerſus ad vomitum,& ſus lota in volutabro luti. 2.Pet.2.

LIBRI. II. FINIS.

EVANGELISTARII MARCI MARVLI LIBER III.de his agens,quæ congruè ad ſpei titulum rediguntur.

De prudentia & ſimplicitate. Cap. I.

VT autem in his quæ bona ſunt, conſtãter fideliter'que perſeueremus,prudentia nobis op⁹ eſt. Opportunè igitur de hac virtute nunc differemus : quæ vt virtus ſit ab omni ſubdolæ mentis malignitate aliena eſſe debet,vt ne quem

ioffendas,ſed cū tibi, tum aliis prodeſſe poſſis.Obſerua gitur & opere implere contende domini præceptum
Mat.10. dicentis:Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ. Prudentiæ ſimplicitatem coniunxit, quoniam altera alterius auxilio indiget,vt vtraque ſibi conſtet,& vitio careat. Nam ſimplicitas abſque prudentia erroribus patet. Prudentia ſine ſimplicitate in fraudulentiam calliditatem'que mutatur,& vitio ſuperata,virtutis nomen amittit. Ne quis ergo fallendi aſtutiam,prudentiam eſſe putaret,prudentem ſimplicē oportere eſſe dixit.Et rurſum, ne quis incauta ſimplicitate contentus eſſet,eam prudentiæ comitem eſſe debere monſtrauit.Igitur prudens eris, quoties lectionibus incumbis,ſi vtilia eligas,inutilia relinquas, & ſerpentis fueris induſtriam imitatus, quem aiunt auibus ſolidis deuoratis oſſa euomere,carnes verò,quarum cibo vitam ſuſtentat, retinere.Simplex eris, ſi inter legendum nihil quod orthodoxæ fidei repugnet ſenties, & quæ tibi repugnare videbuntur,quàm intelligentiā habeant,doctum aliquem ac fidelem virum interrogabis , & eius expoſitioni acquieſces. Ita ſemen cadens in terram bonam, fructum afferet, vt cum diceris alios doceas.Prudens eris, ſi ab iis quæ tibi nocumento eſſe potuiſſent,cauebis ac fugies. Omni cuſtodia cuſto-
Prouer.4. di cor tuum,inquit Salomon. Si vbique periculum timueris,vbique periculo liber eris, prudentiæ'que laude dignus,cùm timenda ſapienter vitare noueris.Vt autem & ſimplex ſis,non in te ſed in deo confide.Hoc eſt
Prouer.10. enim illud quod in Prouerbiis eſt dictum: Qui ambulat ſimpliciter, ambulat confidenter,qui verò deprauat vias ſuas,manifeſtus erit. Prudentiam ſeruabis,cū prius rei quam aggreſſurus es,exitum conſideraueris,& cuncta conſilio ac ratione fueris immenſus. Turrim in
Lucæ,24. euangelio ædificaturus,prius computat ſumptus,ne poſito fundamento & deficiente pecunia opus imperfectum

ctum cogatur relinquere, probro'que pateat,dicentiũ: Hic homo cœpit ædificare, & non potuit conſummare, Simplicitatem cuſtodies,ſi nihil ad iactantiam, nihil ad inanem gloriã feceris,ſed quicquid agas, ad dei laudem tantum dei'que gloriam egeris, & pro beneficiis ipſi gratiam,ſine quo nullum fit bonum, habendã duxeris. Prudens es,ſi conſcientiam tuam quotidie diſcutis,ſi quoties à ſomno exurgis, quid acturus ſis cogitas,quoties cubitum redis, quid egeris, quid omiſeris, in quo excideris tecum examina, vt deinceps cautius incedas.Simplex es,ſi tunc etiam cum irriderïs,cùm cõtumelia afficeris,cùm iniuriis oneraris, patienter tolleres,non iraſcaris,non turberis.Et quaſi qui nihil mali paſſus fueris,vultum non mutes, atque intra te animi quietem conſerues, illorum puerorum more, quos dominus ad ſe venire iuſſit,& quiſquis,inquit,non receperit regnum dei veluti paruulus,nõ intrabit in illud. Marci.10. Sicut ergo paruulus iræ odii'que paſſionibus caret ex natura, ita vir ſimplex carere his conſueuit ex voluntate.Prudens præterea ſi fueris, præteritorum recordaberis,pręſentia diſpones,futura proſpicies,te'que ita præparabis,vt in fine vitæ inueniare promiſſa immortalitate dignus.Ex aliorum enim euentu,diſces quid tibi fugiendum,quid expetendum ſit,vt cũ plenius lampadibus aduentanti ſponſo occurras, & non tunc oleũ parare quæras, cũ parato opus fuerit,dictum'que illud ſemper in mente habebis.Eſtote parati,quia qua hora Luc.12. non putatis filius hominis veniet.Tum ſi quoque ſimplex fueris ab omnibus animi inquinamentis mundum te exhibebis,nulli detrahes,nullum offendes,nulli malum optabis,nihil ſimulationis,nihil doli concipies,toto actionum tuarum corpore lucidus eris:quia mentis oculum à vera recta'que ſimplicitate non auertes.O felicem animam quæ talis fuerit, à cœleſti enim ſponſo merebitur audire:Ecce tu pulchra es amica mea, ecce Cant.2.

tu pulchra,oculi tui columbarum. Oculi vtique ſimplicis intentionis,nō malignæ:& qui quod vidět,quod
Prouer.2. ſentiunt, non diſſimulant nec bonum negant eſſe bonum,nec malum malum:vt non ſimplices modo,verum etiam recti ſint,& aſſequantur,quod in Prouerbiis Salomon pollicetur,dicens: Cuſtodiet rectorum ſalutem dominus,& proteget gradientes ſimpliciter.Ipſius dei ore laudari meruit Iob,quod ſimplex & rectus eſſet,& timens deum & à malo recedens. Prudentis poſtremò officio fungĕris,ſi poſtquam cuncta conſideraueris,quæ ab imprudentibus concupiſcuntur,cum Salomone clamabis.Vanitas vanitatum & omnia vanitas.Atq; ideo diuitias,honores,luxum atque pompam,ſimulq́ue omnem præſentium voluptatum vſum magno animo deſpicere incipies,ne quid tibi viam iuſtitiæ ingredienti impedimento ſit,& potius abſque his quæ vulgò bona putātur,ſalueris:quàm cum ipſis pereas,ne minus tibi
Fibri pontici. proſpexiſſe arguaris,quàm feræ beſtiæ illæ,quæ abroſas partes corporis in fuga venatoribus relinquunt, ob quas naturæ ſuę inſtinctu ſe peti norunt. Dilargitis igitur opibus,& mendicorum indigentiæ diſtributis,pauper pauperem Chriſtum ſequeris,cupiens in deo tantū diues fieri, & pro caducis ac fragilibus bonis poſſidere ſtabilia & æterna.Simplicitatis etiā partes ages,ſi paruo modicoq́ue contentus viues, & quę vltra neceſſitatem ſunt, ea paruipendes,neque concupiſces vnquam, & tibi ſatis felix videberis,cum ſuſtentamēta vitæ tātū ſuppeditabūtur.Spē enim omnē in deo depones atque firmabis,qui ſuſcitat à terra inopem,& de ſtercore erigens pauperem, vt collocet eum cum principibus,non cum quibuſcunque, ſed cum principibus populi ſui, cum angelis atque archangelis in regno ſuo ſempiterno.Ipſe idem ex hoc prudentium ſimpliciumq́ue genere ſuam conſtare voluit eccleſiam, cum dice-
Ierem.31. ret, Seminabo domum Iſraël & domum Iuda ſemine

homi-

hominum & ſemine iumentorum. Homines enim ſunt ad quos pertinet prudentia, iumenta ad quos ſimplicitas. Quod aũt hi qui vtraq; in parte rectè verſati fuerint, beatitudinem conſequantur, pſalmiſta ſub eadẽ verborum metaphora teſtatus eſt, cum ait. Homines & iumenta ſaluabis domine, quemadmodum multiplicaſti miſericordiam tuam deus. Niſi enim ille miſericordiam ſuam multiplicaret, quis noſtrum ſaluus fieret. Pſal. 5.

De prudentia vitioſa & ſimplicitate ſtupida. Cap. 2.

ESSE tamen & prudentiam quandam nouimus, non probatam, de qua in prouerbiis legitur. Ne innitaris prudentiæ tuæ, hanc deuitare debemus quia iſta de ſe præſumentium ſéque mirantium prudentia eſt, qui neminem conſulunt, neminem audiunt, doctioribus contradicunt, quod ſe omnium perſpicaciſſimos conſultiſſimoſque exiſtimari volunt. In illos Iſaias exclamat, dicens. Væ qui ſapientes eſtis in oculis veſtris, & corã vobiſmetipſis prudẽtes. Quod vitium & Apoſtolus prohibet cum ait. Nolite eſſe prudentes apud voſmetipſos. Neque illi quidem qui in terrenis duntaxat negotiis prudentes ſunt, laudantur, cũ rerũ fragiliũ cura implicati diuina negligant & aſpernentur. Vnde idẽ Apoſto. Prudẽtia (inquit) carnis mors eſt, prudẽtia autem ſpiritus vita & pax. Et iterũ, Prudẽtia carnis inimica eſt deo, ſed quę inimica eſt deo ne illi quidẽ cui⁹ eſt, amica eſſe poteſt, cum idẽ corpori multa prouideat, animæ ſuæ nihil, animam quæ longè nobilior eſt corpore, nihil æſtimat, quinimo vt carni blãdiatur, ſpiritum perire pãtitur, quia nec vſuris abſtinet, nec aliena per vim vel per calumniam occupare verentur, nec dolis fraudibuſque niti vt lucretur, ca-

Prouer. 3.
Iſaię. 5.
Roman. 12.
Roma. 8.

 uet.

uet. Valdè quàm fugienda eſt iſta prudentia, quia verè mors eſt, non mors quæ mortem afferat, ſed quæ morte acerbius cruciet, & mori vetet. Cæterùm neq; ipſa ſimplicitas (vt diximus) abſque prudentia erit probanda. Stupida enim & fatua eſt, offendens ad lapidem pedem
Pſal. 1. ſuum. Hanc habere prohibemur, dicente propheta: No
1. Cor. 14. lite fieri ſicut equus & mulus in quibus non eſt intellectus. Et Apoſtolus: Fratres (inquit) nolite pueri effici ſenſibus, ſed malitia paruuli eſtote, ſenſibus autem perfecti eſtote. A ſenſibus excluſit ſimplicitatem, à ſimplicitate malitiam, vt neque ſenſus peruerti ſinantur per ignorantiam puerilis obtuſitatis, neque ſimplicitatem rectam deprauet maligna ſuggeſtio. Paruulæ ſenſibus fuere virgines illæ, quæ de ſola fidei virginitate ſibi plaudentes cum vacuis lampadibus occurrerunt ſponſo: & quoniam oleum bonorum operum, quo ſenſuum noſtrorum lampades illuminantur, non habebant, intrare ad ſponſi nuptias nequiuere. Nemo igitur vſqueadeò ſimplex ſit, vt ad beatitudinem conſequendam aſpirans, quibus vitæ meritis illam adipiſci poſſit, ignoret. Et nemo vſqueadeò prudens ſit, vt carnalia tantũ curet, & ſpiritalia omittat, ne prudentiores appareant filij huius ſeculi in generatione ſua filij lucis, id eſt, infideles fidelibus, dum illi diligentius cautiuſque huma
Lucæ. 6. na exequuntur negotia quàm hi diuina. Hæc de prudẽtia & ſimplicitate, nunc de ſapientia, quæ & has reliquas omnes amplexa eſt virtutes, aliquid eſt dicendum.

Quid ſit ſapientia & vbi quærenda. *Cap.* 3.

Sapientia eſt

Sapientia eſt (vt Stoicis placet) diuinarum humanarum'que rerum ſcientia & cognitio: atque inter ſapientiam & prudentiam hoc differri, quod prudentia tantum circa humana ſit. Hæc igitur quę propriè ſapientia dicitur, latè ſe effundit, vtrâque ſcientiā continet: neque ſcire tantum contēta eſt, niſi etiam ſecundum ſcientiæ ſuæ præcepta mores vitam'que compoſuerit. Nam ſi quis philoſophiam omnem didicerit, & non perinde ac illa præcipit, viuat, doctum equidem confitebor, ſapientem negabo. Non cadit vitium in ſapientem, cuius propria eſt virtus. In hoc ferè omnes cō ueniunt, vt dici ſapiens nō debeat, niſi qui cunctis pręcellat animi bonis, & tam ſcientia ſit inſtructus quàm probitate. Summum itaque bonum expetētibus, quod ſemper inquirendo philoſophi inuenire nunquam po tuerunt, opus erit eam diſcere doctrinam, quæ à deo nobis non ab hominibus tradita ſit, cùm ſola veriſſimum ad beatitudinem monſtret iter, eandem'que certiſſimè polliceatur atque conferat. Neque tamen qui mediocri ſcientia prędіti ſunt, à ſpe beatitudinis excluduntur. Si vis (inquit) ad vitam ingredi, ſerua mandata. Diuinæ igitur legis tantum quæ ad bene beate'q; viuendum pertinent inſtitutiones noſſe, & eas opere perſequi, ſatis perfecta eſt hominis ſapientia. Quanquam illius perfectior, qui inſuper dilargitis reb⁹ modico contentus Chriſtum ſequitur: & corporis quoque puritatem ſeruat repudiatis connubiis, vt caſto domino propius accedat meritis caſtitatis, & centeſimum fructum capiat, trigeſimo ſexageſimo'que relicto. Sed licet perfectioris vitæ altior ſit beatitudinis gradus, vna tamen eſt beatorum eccleſia, vnum corpus. Quo fit vt ab iſta ſapientia, qua ſaluamur, ne coniugati quidem excludantur, ſi modò quæ iuſſa ſunt, peregerint. Illos autem ſapientiores eſſe dicimus, quos virtutibus nouimus præſtare, & nō ſcientia ſolum vel eruditione.

Philoſophi

Scientia enim ſi virtutibus careat, inflat,multum'que doctus & parum ſapiens nimium ſibi arrogat, interdũ etiam veritati refragari audet', vt ſe aliquid præ cæteris argutius at que ſubtilius inueniſſe probet. Quamobrem concludendum eſt,vt longè ſit melius pauca ſcire cum virtute,quàm abſque virtute multa. Cæterùm ſcientia ipſa atque eruditione,ſi benè vtaris, plurimũ iuuat: ſi malè,perniciosa eſt, ſemper'que prefereda ſciẽtiæ peccatrici ruſticitas ſancta. Iunge autem ſcientiæ virtutem,& iam plenior conſummatior'que tibi dabitur ſapientia,myſteria ſcripturarum intelliges,latentes ſub literæ velamine ſenſus tibi aperientur,& cubiculum ſponſi ingreſſus pulchritudine eius capieris,amore exardeſces, quãto'que illi propius acceſſeris paſſibus pij affectus fideliſ'que conſiderationis,tanto magis ipſo intelligentiæ lumine illuſtraberis: ita vt alios quoque docere valeas,& errãtes ad recti viam reuocare,& contradicentes refellere,& eccleſiam dei ædifica re,ex quo grande tibi meritum gloriam'que comparabis,iuxta illud. Qui docti fuerint,fulgebunt quaſi ſplẽ

Dan.12. dor firmamenti,& qui ad iuſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. Quid eſt autem ſcientia,niſi perfecta veri falſi'que dignoſcendi ratio? quæ cum propria dei ſit,illa quæ ab hominibus eſt,niſi cum diuina cõueniat,opinio magis dici debet quàm ſcientia. Falli,decipi,errare hominis eſt. In deo iſta nõ cadunt. Faceſſant igitur à nobis fallacioſæ ſtropharũ argutiæ enthymemata'que dialecticorum,non terrenã ſciẽtiam ſequimur,ſed cœleſtem. Nihil verius,nihil certius eſſe aſſerimus,quàm quod iſta continet. Lignum vitæ eſt iis qui apprehenderint eam,& qui tenuerit eã beatus. Per hanc enim ad ſummum bonum peruenitur, quod ſupra cœlum eſſe ignorauerunt illi, qui ſapientem ſola virtute contentum,ideo'que beatum dixerunt. Vbi enim præmia veræ virtutis eſſent,neſcie-

bant

bant per totam noctem humanæ ſcientiæ laborantes, & nihil capientes. Sapientiores igitur fuere illis piſcatores noſtri, quorum diſciplinam, quam à Chriſto didicerant, & philoſophi ariopagum relinquentes ſunt ſecuti, & ipſi Romani principes contempta idolorum cultura probauere. Totis enim imperij viribus falſorum deorum religionem defenderant, victi autem nõ armis, ſed eorum qui ſedebantur patientia Chriſtum ſuſceperunt, qui ab ipſis prædicatus fuerat. Atque hæc fuit victoria quæ vicit mundum fides noſtra. Pugnantes non repugnantibus ceſſere, inermibus armati, & quod mirabilius eſt, interemptis interemptores. Ab alteris in medium prolata Chriſti religio permanſit, ab alteris tutata idololatria defecit. Et quiſnam dicere audet, profeſſionis Chriſtianæ ſcientiam non eſſe veram, cui tam potentes inimici, non iam inuiti, ſed volentes colla ſubmiſere?

De ſcientia diuinitus tradita & ſapientis officio Cap. 4.

Oſee.8.

HAEC eſt ſcientia, quam à nobis exigit dominus, dicens. Miſericordiam volui & non ſacrificium, & ſcientiam dei pluſquam holocauſtum. Hanc ipſam autem dei ſcientiam à ſe peti iubet, cum ait: Si quis ſitit, veniat ad me & bibat. Et ego ſum oſtium, inquit, per me ſi quis introierit, ſaluabitur. Non eſt itaq; aditus ad beatitudinem, niſi per ſciẽtiam diuinitus nobis traditam. Cæteræ omnes ſcientiæ vanæ ſunt: nemo enim per illas efficitur beatus, quique ipſis nititur, hominum opinionibus pẽdet, & certã vitæ viam prorſus ignorat. Quis enim nouit filium niſi pater, vel patrem niſi filius, & cui voluerit filius reuelare? Vnde & Petro Chriſtum confitenti idem reſpondit: Beatus es Simon Bar Iona, quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pa ter meus

Iohan.7.
Iohan.10.
Matt.16.

ter meus qui in cœlis eſt. Decuit autem vt qui homini quem formauit, beatitudinem dare decreuerat, doctrinæ quoque eſſet autor, per quam beatitudo ipſa acquiri poſſet. Incaſſum igitur laborarunt omnes philoſophorum ſcholæ, omnes mundi ſapientes, vt verã de deo ſcientiam per ſe ipſi inuenirent, ſi non alius quàm deus debuit illam homini monſtrare, ſicut & fecit. Sed non eſt ſatis eam didiciſſe, niſi quæ præcipiuntur fecerim⁹, beati eſſe non poſſumus. Neque enim viam qua ad cœlum itur, noſſe, ſed cùm noueris, per eam ingredi ſapientis eſt. Quinimò tanto nequius peccat, quanto quis inter bonum malum'que diſcernere plenius didicit. Sit igitur in te ſanctarum ſcientia ſcripturarum, ſed ita vt non deſint, quas illa commendat virtutes, & abſint vitia quæ deteſtatur. Hoc ſi præſtiteris, verè te ſapientem eſſe ſcias, ac beatum fore cum hinc deceſſeris credas, atque tunc demum & ſcientia, & ſapientia & bonis omnibus multo huberius quàm in hac vita fieri poſſit, complendum. Etenim neque ſcientiam perfectam habere poſſumus, quamdiu mortalitatis onere premimur, neque ſapientiam, dicente Apoſtolo: Ex parte cognoſcimus, & ex parte prophetamus, cùm autem venerit quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt. Corp⁹ quippè (vt quidam ſapiens ait) aggrauat animã, & terrena inhabitatio deprimit ſenſum multa cogitãtem. Sit ergo ſatis ea diſcere atque noſſe, quę ad dei ſcripturarum'que eius intelligentiam nobis conceſſam ptinent, vt cùm ita quemadmodum præceptum eſt, vixerimus, illo vbi perfecta ſunt omnia, conſcendamus. Optimum itaque iudicemus, nõ plus ſapere quàm oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem, hoc eſt, quantum humanæ naturæ permittitur, tantum & indagare diſcendo, & conari operãdo. Atq; hoc erit ſeipſ̃i noſſe, nihil ſupra vires tentare, neq; quod capere poſſumus, fruſtra ſequi velle, ſed ſuis finib⁹ cõtẽtari: & ea quę verbis expli-

Philoſophi

1.Reg.13.

Sapien.1.

explicare nequimus, fide tenere, diuino credentes teſtimonio. Porrò ſapientiæ diffinitionem quam ſupra retulimus, diuinarum videlicet atque humanarum rerum ſcientiam eſſe, non plenè factam arbitror. Quæ nã erit ſapientia, vt iam dixi, ſcire tantum & non facere, quæ facienda didiceris, neque cauere quæ cauenda noueris? Manſuetudinem, liberalitatem, clementiam, caſtitatem, conſtantiam, cæteraſque virtutes, non noſſe ſolum, verùm & exercere, earum'que officio vti, ſapientia eſt: nihil agere quod actũ nolis, nihil mittere quod omiſſum negligentiæ poſſit aſcribi: in omnibus ſibiipſi conſtare, nec leuem eſſe, ſed grauem, atque in iis quæ recta & honeſta ſunt, firmum ſtabilem'que permanere: non ira, non cupiditatibus, non turpi laſciuia moueri, ſed affectus ratione moderari, & animi moribus præeſſe vt dominum, non ſubeſſe vt ſeruum.. Vis iſta in ſummam redigi? audi prophetam dicentem: Quieſcite agere peruerſè, diſcite benefacere. Rationale animal eſt homo, ſi naturã ſuã non peruerterit, ſapientiã exquiret. Ingenita eſt enim ei ratio, qua & bonum expetat, & à malo declinet. Dabit itaq; operamvt diſcipulis inſtruatur, quæ naturam ſuam perficiant, ne ignarus rerum erret, nec pro bono accipiat malum, & bonum pro malo: ac dum ſapienter ſe facere putat, inſipientiæ arguatur. Nàm licet affectionem boni habeamus à natura, non tamen & ſcientiam quæ efficit ſapientem. Inter doctum autem & indoctum multa diſtantia exiſtat neceſſe eſt, quanta vtique inter ſcire & neſcire. Quorum alterum Salomon luci, alterum tenebris comparat, dicens: Vidi quia tantum præcederet ſapientia ſtultitiã, quantum differt lux à tenebris. Et ſapientis, inquit, oculi in capite eius, ſtultus in tenebris ambulat. Illius oculi in capite ſunt, qui altioris ſapientiæ circumſpectu regit vitã, mores componit: & qui ſit cuiuſq; rei exitus diligẽter ꝑpẽdit: quæ ſua interſũt nouit, & illa tractat, illa me-

Iſaiæ 1.

Eccle. 2.

ſilla meditatur: quæ verò aliena à ſe iudicat, ab iis abſtinet, naturam hominis finemq́ue conſiderat, ſeq́ue ad immortalitatem natum intelligit, & caduca bona contemnit, dum æterna obtinere feſtinat. Itaque cœlo æquatur, & terra ſuperior eſt animus ſapientis, in contẽplatione diuinorum aſſiduus, humanaq́ue tranſcendẽs, nihil aliud illi curæ eſt, niſi vt deo placeat, quicquid agit, ad hunc vnum finem dirigit, vt deo frui poſſit.

Quod ſapientia donum dei ſit, & vera ſapientia Chriſtum imitari. Cap. 5.

Porrò talia ſcire atque ita ſeſe gerere, ne quis induſtriæ ſuę arroget, ſed donum dei eſſe agnoſcat, ſcriptum eſt: Dominus dat ſapientiam, & ex ore eius prudentia & ſcientia. Et iterum: Omnis ſapientia à domino deo eſt, & cum illo fuit ſemper, & eſt ante æuum. Ipſe omnium conditor deus, cum hominem in lucem produxiſſet, ſapientiæ capacem fecit præ cæteris animantibus, vt authorem ſuum intelligeret, intelligendo amaret, amando poſſideret, poſſidẽdo perpetuò beatus eſſet. Quam quidem ſapientiam vt cõcipere & tenere poſſimus, non ſolum diſcendi ſtudio incumbere, ſed etiam votis precationibusq́ue poſcere debemus, cũ Iacobus Apoſtolus dicat: Si quis veſtrum indiget ſapiẽtia, poſtulet à deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei. In Iob quoque legimus: Inſpiratio omnipotentis dat intelligentiam. Cæterùm vas mundum ſit oportet, in quo diuinæ ſapientię theſaurus recondi debet, vnde dicitur: Fili, concupiſcens ſapientiam, conſerua iuſtitiam, & deus præbebit illam tibi. Item: Omnia, inquit, dominus fecit, & piè agentibus dedit ſapientiam. Quomodo enim illic poteſt infundi

Prouer. 2. Eccle. 1. Iaco. 1. Iob. 43. Eccle. 1. Eccl. 43.

fundi cœleſte donum, vnde eiecti prius & exterminati non fuerint terreni affectus? Duo contraria ſimul manere nequeunt. Quæ enim ſocietas luci cum tenebris? Chriſto cum Belial? Ideò eſt ſcriptum: In maleuolam animam non intrabit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. Cur enim principium ſapientiæ timor domini dicitur, niſi quia is qui deum timet, ſe à delictis continet, & innocenter viuere ſtudet, ne creatorem ſuum offendat? Ab hoc principio proficere incipimus, & addito diſcendi labore ſapientiam myſterio abſconditam, & credulis tantum humilibuſque reuelatam, ex diuinis voluminibus haurimus. Hanc ſi alibi quæſieris, nuſquam iuenies. Latuit philoſophos, ignota fuit omnibus gentilium ſapientibus: tradita autem ꝓphetis Chriſtique diſcipulis. Vnde ait: Vobis datum eſt noſſe myſterium regni dei, illis autem incredulis videlicet & humana tantum ſcientia nitentibus non eſt datum. In ſanctis ergo ſcripturis, quære tibi dei ſapientiam, & verbi dei ſcientiam, & quære mente pura cordeque fideli, atque ardenti diſcendi deſiderio, vt quod cupieris, aſſequi merearis. Dei autem ſapientia & Dei virtus, Chriſtus eſt. Hunc ſcrutare in veteribus celatũ ſcripturis, in nouis manifeſtum, in vtriſque admirabilem atque adorandum, ſummi boni doctorem ac largitorem: boni, inquam, quod tota gẽtilitatis academia ſemper perquiſiuit, & nunquam potuit inuenire. Neq; enim fas erat, vt tantæ rei, qua nihil homine maius poteſt contingere, alius eſſet cognoſcendæ monſtrator, q̃ qui eſſet fruendæ donator atque author. Minus dignitatis habitura erat noſtra religio, ſi alio quàm deo inſtitutore præceptoreque gauderet. Ipſe debuit perfectæ beatitatis iter oſtendere, qui ipſe eſſet perfectiſſimus omnium feliciſſimuſque, vt ſoli gratiæ agantur habeanturque tam pro doctrina adipiſcendæ ſalutis, quàm pro adeptæ beneficio. Hanc autem probatiſſime ſaluber-

Sapien. 1.

Matth. 13.

ſaluberrimęque diſciplinæ ſapientiã, cum deus in myſterio velatam daret, per ſeruos exhibuit. Sed cùm reuelatam tribueret per filium vulgauit: Tunc in nubis aut ignis figura apparens deus cum hominibus eſt locutus, poſtea verò deus homo factus, cum hominibus conuerſari, & præſens ipſe cum iiſdem colloqui voluit, vt legis & Euangelii diſtantiam cognoſceremus. In illa futuri ſigna ſunt, in hoc eorum euentus: in illa vmbræ, in hoc veritas: in illa ſeruitus, in hoc libertas: in illa promiſsio, in hoc promiſsionis impletio atque gratia: in vtroque autem bene beatéque viuendi præcepta, plenius tamen exactiuſque in Euangelio quàm lege, quia legis mediator Moyſes, Euangelii Chriſtus, per quem redempti ac ſaluati ſumus. Hunc ſi ſequi volumus, & ſanctiſsimis eius inſtitutionibus inhærere, verè ſapientes veréque beati erimus, & iam non terreni, ſed cœleſtes. Audiamus quid ſuper hac re Apoſtolus dicat: Iudæi, inquit, ſigna petunt, & Græci ſapientiam quærunt: nos autem prædicamus Chriſtum crucifixum, Iudæis quidem ſcandalum, gentibus autem ſtultitiam, ipſis autem vocatis Iudęis atque Græcis Chriſtum dei virtutem & dei ſapientiam, quia quod ſtultum eſt dei, ſapientius eſt hominibus, & quod infirmum eſt dei, fortius eſt hominibus. In his ergo ſcripturis, quas gentilitas deridet, & hæreticorum prauitas impugnat, diſcenda ſapientia eſt. Quia quod hi infirmum arguunt, fortius eſt omni humana virtute, & quod illi ſtultum exiſtimant, ſapientius eſt omni mundanæ philoſophiæ traditione. Stulta, inquit, mundi elegit deus, vt confundat ſapientes, & infirma mundi elegit deus, vt confundat fortia. Per piſcatorum quippe & vulgarium hominum prædicationem ſuperauit philoſophos, & per inermes martyres, regum imperatorumque potentiam. Quid ni, ſi iidem ipſi qui perſequebantur Chriſtianos, facti ſunt Chriſtiani, & eccleſiæ propugnatores, qui eccleſiæ

1.Cor.1.

Ibidem.

qui eccleſiæ hoſtes erant. Seruire cœperũt Chriſto, qui imperabant mundo. Chriſtus igitur (vt Apoſtolus ait) factus eſt nobis ſapientia & iuſtitia & ſanctificatio & redemptio, vt quemadmodum ſcriptum eſt: Qui gloriatur, in domino glorietur. Quis enim hominum com parandæ veræ beatitudinis rationem potuit per ſe cognoſcere, ſi hoc ſolius dei erat docere, cuius ſolius fuit ipſam beatitudinem tribuere. Quæ dei ſunt, inquit, nemo cognouit, niſi ſpiritus dei, nos autem non ſpiritum huius mundi accepimus, ſed ſpiritum qui ex deo eſt, vt ſciamus quæ a deo donata ſunt nobis, quæ & loquimur, non in doctis humanæ ſapientiæ verbis, ſed in doctrina ſpiritus ſpiritalibus ſpiritalia comparantes. Denique poſt multa de deo ſalutaris ſapientiæ authore dicta ait: Si quis videtur inter vos ſapiens eſſe in hoc ſeculo, ſtultus fiat, vt ſit ſapiens. Sapientia enim huius mundi, ſtultitia eſt apud deum. Scriptum eſt enim: Cõprehendam ſapientes in aſtutia eorum. Et iterum: Dominus nouit cogitationes ſapientum, quoniam vanæ ſunt. Vani quippe ſunt, qui ſanctæ trinitatis myſterium non admittunt, qui veræ beatitudinis bonum non percipiũt, quia ſibi magis quàm deo credũt. Quãobrem nobis non humana, ſed diuina doctrina inſtitutis, cum ſaluatore noſtro dei filio deo gratiæ agendæ ſunt, ſic dicente: Confiteor tibi pater domine cœli & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Ita pater, quoniam ſic fuit lacitum ante te.

1.Cor.2.

1.Cor.3.

Matth.11.

Quòd ſola dei ſapientia efficit beatos. Cap. 6.

ET quoniam ſola dei ſapientia non vana, ſed vera eſt, per quam ſolam patet aditus ad beatitudinem: Sapientia, inquit Iacobus apoſtolus, quæ de ſurſum eſt,

Iacobi.3.

ſurſum eſt. Primum quidem pudica eſt, deinde pacifica, modeſta, ſuadibilis, bonis conſulens, plena miſericordia, & fructibus bonis, iudicans ſine ſimulatione. Omnes itaque virtutes iſta ſapientia nobis diuinitus oſtenſa in ſe continet, & credentibus atque volentibus eas impertit, in quibus qui ſe dignè exercuerint, illos vt à domino remunerentur, de terreno habitaculo ad cœleſte regnum feliciter tranſmittit. Sapientis erit igitur, omni loco, omni tempore, omnibus in rebus diligenter diſpicere quid velit dominus, & ſecundum eius voluntatem, quæ iuſſa ſunt facere, quæ vetita declinare. Qui ſic egerit, & mandatis dei ſatisfaciet, & ipſe ſuæ cõſulet ſaluti. Quicquid enim deo obedimus, quicquid obſequimur, quicquid ſeruimus, totum in noſtram vertitur vtilitatem: nihil ex hoc ei accedit qui ſolus nulla re indiget. Rectè ergo Salomon in prouerbiis ait: Si ſapiens fueris, tibimetipſi eris, nam illud quoque quod alios docueris, quod ad virtutem hortatus fueris, quod verbo, quod re, atque opere iuueris, tibi cedet ad gloriam, tibi magis quàm vlli alij proderit ad adipiſcendam veram felicitatem quam affectas. Ac veluti illi, qui terram purgant, ſtercorant, arant, occant, obfringunt, modis omnibus excolunt, ſementem'que faciunt, poſtea verò metunt & fructum colligunt, ita hic noſter ſapiens aliis benefaciendo, ſibimetipſi ſapiet; cum pro benefactis à domino recipere cœperit mercedem. Hîc idem in omnibus prouidum ac prudentem ſe præſtabit, nihil eum imparatum offendet, omnibus quæ accidere poſſunt, præſidio opportuno munitus occurret. In aduerſis explicabit patientiam, in proſperis humilitatem, vt vtriſque conſtantiam. Apparebit'q; in illo quod Salomon ait: Melior eſt ſapientia, quàm arma bellica. Fortior eſt enim cuius animũ nõ frangũt aduerſa, neq; turbant iniuriæ, quàm qui armis hoſtem ſuperat. Alibi etiam dicitur; Melior eſt ſapientia quàm vires, & vir pru

Prouer. 9. — Eccle. 9. — Sapien. 5.

vir prudens quam fortis. Nam ſapientia & prudentia bona animi ſunt: fortem & robuſtum eſſe, bonum corporis eſt, & illa quidem hominis propria: hoc autem cum beſtiis commune. Sapiens tranquillè degit, quia perturbationibus temperat, ſenſuum affectiones ratione frenat & ſaniori conſilio parere compellit. Sapiens linguam quoque continet, verboſitatē fugit, ne in multiloquio peccet. Pauca loquitur, ſed conſideratè, nihil leue ab ipſo prolatū auditur, ſed ſerium ſemper, & graue ponderiſ'que multi. Neque enim prius verbum emittit, quàm quo caſurum ſit, cogitet. Sapiens vt ſemper ſapiens ſit, ſtudet: vt'que cum Salomone dicere poſſit: Sapientia quoque perſeuerauit mecum. Quæris quo pacto ſemper ſapiens eſſe queat, cum nemo ſit qui non peccet, cum ſepties in die cadat iuſtus? Sed quemadmodum iuſtus cum ceciderit, citò ſurgēdo iuſti nomen nō amittit, ita ſapiens dicendus eſt ſemper ſapiens, qui quoties aliquid ſtultè peccat, ſapienter quod peccatum eſt protinus emendat, & præteriti errati notam inſequentis virtutis laude compenſat. Sapientem ſemper beatum eſſe philoſophi contendunt, eo quòd ſola virtute contentus ſit, virtutem autem ſibiipſam ſufficere. Patet, quia nihil extra virtutem, in quo beatitudo eſſe potuiſſet, nouerant. Ignorabant igitur bonum illud quantum aut quale eſſet, quod debetur virtuti, quod'que noſtri ſapientes vitæ innocenter laudabiliter'que actæ meritis confidunt ſe conſecuturos, & tunc demum beatos fore cùm illud adepti fuerint. Sed quàm diu in expectatione eius ſunt, nondum eſſe beatos conſtat, quamuis ad quandam ſpei certitudinem nunc quoque beati dicantur. Sapiens, inquiunt, & in tormentis beatus eſt. Rectè id quidē, ſi de noſtris diceretur, & non de illis qui à vera religione alieni erant. Noſtri enim verè beati quos nulla compellere tormenta potuerūt, vt Chriſtum negarent. Porrò hi non ſola virtute contenti erant, quæ

propè vana eſſet, ſi nihil eam poſt mortem ſequeretur, ſed per ipſa virtutis opera Deo iungi cupiebant, quod quia præcipuè martyrij patientia præſtare poterat, cædi occidi'que gaudebant. Illi autem quibus æterna hominis beatitudo ignota erat, non quomodo oportuit, ſed quomodo poterant beatam vitam diffinierunt, atque ipſam quoniam longius protendere neſcirent, virtute quæ in præſenti eſt, terminarunt. Sed quænã quæſo eſſet iſta beatitudo, quæ ſimul cum corpore pecudũ more erat finienda? Præterea ſi ſola virtus beata vita eſſet, ſexcenties in vita beati eſſemus, & ſexcenties infelices quando quidem nemo tam firmæ ſtabilitæ'que virtutis eſt, vt non quotidiè ferè aliquid deſipiat, oſcitet, deliret, hallucinetur. Tot autem vicibꝰ nunc accedens nunc recedens beatitudo nonne vertibilior haberetur rota figulari, & alterno dierum noctium'que recurſu mutabilior. Non eſt ergo virtus vita beata, ſed illa cœleſtis æterna'que felicitas, quæ debetur virtuti, ſi virtus ipſa cùm vera religione iuncta fuerit. Beata quippè vita eſt quæ nunquam ſubducitur, nunquã deficit, bonis omnibus affluit ſemper, malis vacat, deſiderium implet: denique ad ſummum bonorum peruentũ eſt cùm ad illam peruenitur. Huc accedit quod Chriſtianorum ſapientia nõ ita rigidè neque inhumanè circunſcripta ſit, ſicut fuit illa Stoicæ ſectæ philoſophorum, qui docebant ſapientem animi paſſionibus prorſus carere oportere vt beatus ſit. Nos enim econtrario diffinimus, non poſſe ſapientem fieri beatum, qui adhuc in corpore viuens, futuræ beatitudinis deſiderio non ducitur, qui pro eo quòd aliquando peccauit, dolendo non ſatis facit, qui cum benefecerit non gaudet, & deo gratias agit, cuius ope in benefaciẽdo eſt vſꝰ, qui eidẽ peccare nõ metuit, cui ſoli ſemp plurimũ placere ſtudet, qui deniq; pauperis & malo aliquo affecti hominis non miſeretur. Ea ſanè vera eſt ſapientia, & ſeruorum

uorum dei propria cuius hæ ſunt paſſiones. Illa autem Stoicorum prorſus vana,& non hominis ſed lapidis potius,nihil ſperare, nihil metuere,nihil gaudere, nihil dolere.Si iſtud ſapientia vel vita beata eſſet,quid in terris lapide & ſenſu carentibus rebus eſſe ſapientius vel beatius exiſtimari potuiſſet? Lapidea eſt igitur illorũ & ſapientia & beatitudo,non humana.Cum enim verę beatitatis ignari eſſent, beatitatem ipſam appetitionum quietudinem eſſe putarunt,& hanc ad ſapientem pertinere volebant. At nos veræ quoque æternæque beatitudini gaudium attribuimus, & in deo lætitiam perpetuamque iucunditatem,amorem etiam & mutuã inter beatos charitatem atq; perfectã.Repudiata itaq; gentilium fatuitate,ſapientiã quam nõ homo ſed deus docuit,ſequamur, hanc diuitiis,hãc rebus omnibus anteponamus.Melior eſt acquiſitio eius (vt rectè Salomõ ait)negotiatione auri & argẽti primi & puriſſimi,fructus eius pretioſior eſt cunctis opibus,& omnia quæ deſiderantur,huic non valent comparari.Sola enim diuinæ doctrinæ ſapientia efficit beatos.

Quæ ſapientia eſt vitanda.

Cap. 7.

Hanc autem veriſſimam ſapiẽtiam, quam deo tradente accepimus,quo attẽtius accuratiusque amplectamur, quærendum reſtat, quænam ſit illa quam cauere debemus, indigna quidem hoc nomine, cum verius ſtultitia ſit dicenda quàm ſapientia.Eſt igitur quędam ſapientia,quæ mũdana ſiue ſecularis dicitur,de qua Apoſtolꝰ:Sapientia(inquit)huius mũdi ſtultitia eſt apud deũ,Et iterũ,Stultã fecit deꝰ ſapiẽtiã huiꝰ ſeculi.Hic ſanè fuit antiquorũ deos colẽtiũ error, q 1.Cor.3.

 olim

olim videbatur eſſe ſapientia, ſed poſtquam euangelij veritas etiam ab iis, qui eam perſequebantur, recepta, eſt apparuit colendorum deorum ritum non ſapiẽtiam fuiſſe, ſed ſtultitiam. Tunc Pharaonis ſapientium virgæ à virga Moyſi deuoratæ ſunt, & omne diaboli cõmentum virtute crucis Chriſti ſuperatum, tũc mulier ſanguine fluens, quam medici ſecularis diſciplinę curare nequiuerant, tacta Chriſti fimbria recepit ſanitatẽ, quia gentilitas deſiit victimarum cruorem dæmonibus fundere, vbi in Chriſto deum cognouit, quem in ſpiritu cœpit adorare. Adhuc tamen iſta infidelitatis ſapiẽtia in illis perſeuerat, qui ſomnia ſorteſque obſeruant, & naturas hominum ex ſtellarum influxibus pendere iudicant, & incantationibus diaboli magis quàm piis eccleſiæ precibus delectantur. In his omnibus ſtultus ſit oportet, qui apud deum ſapiens eſſe deſiderat. Fuit & alia inter gentiles ſapientia, veri quidem inquirendi ſuprà quàm dici queat ſtudioſa, ſed planè inanis caſſique laboris, cũ inueſtigare illud nequaquam potuerit, quòd niſi deo monſtrante ſcire nemo poterat. Iſta autem erat philoſophorum profeſſio circa ipſam hominis beatitudinem variè ſentientium, vt diximus, atque delirantium, cum non in cœlo, ſed in terra illam conſtituerent, quærentes vbi nõ erat, & vbi eſſet neſciẽtes. De his pſalmiſta ait: Defecerunt ſcrutantes ſcrutinio. His nonnulli quoque ex noſtris mihi ſimiles videntur, quibus non eſt ſatis noſſe quomodo verã perfectãq; beatitudinem aſſequi poſſint, ſed altiora ſe indagare conantur & ea quidem quæ niſi fides teneat, ratio nõ explicat curioſius perſcrutari ſolent. Vnde fit, vt plerunque ab eo etiam quod rectè didicerant, aberrent: & dũ Chriſtum ſe tenere putant, de manibus elapſum non animaduertant. Plena periculi eſt talis ſapientia, ideoque vitanda, cum ſcriptum ſit: Scrutator maieſtatis opprimetur à gloria. Et iterum. Non plus ſapias quàm ne-
Eccl. 7.
ceſſe eſt

ceſſe eſt, ne obſtupeſcas. Caue igitur nimis altum ſapere, ne fortè vel cum hæreticis vetus inſtrumentum dãnes, vel cum Iudæis nouum, & cùm vtrisque ipſe damneris, dicente domino: Nũquid non in die illa perdam ſapientes de Idumæa, & prudentiam de monte Eſaũ. Abdiæ.1.
Peribunt vtique hæretici, & dei iudicio condemnabũtur, qui terrena ſapiebant. Hoc enim Idumæa interpretatur, & Iudæi qui cum Eſau aduerſabantur fratri eius Iacob, id eſt, cum ſynagoga eccleſiæ Chriſti, ad quam credentem primogenita credere nolentium benedictionesque tranſierunt. Illud quoque ad hæreticorum infidelitatem ſpectare arbitror quod Salomon ait: Ciuitates munitas occupabit ſapiens, & deſtruet munitionem in qua confidebant impij. Omnia quippè impietatis dogmata quæ illi ſyllogiſmis captioſisque dialecticæ concluſiunculis munientes inſuperabilia eſſe putabant, dei ſapientia Chriſtus ſua virtute ſuperauit, & euertit. Arrij, Sabellij, Euticetis, Manichæi, reliquorũque omnium prauitas defecit, ſola Machumetana extat, ne ipſa quidem diu permanſura, dicente domino: Omnis plantatio, quam non plantauit pater meus cœleſtis, eradicabitur. Sed ſunt & in eccleſia fortaſſe non pauci, qui ſibi ſapientes videntur, ita vt interdum contradicere audeant catholicæ veritati apud ignaros admirationem ſui facturi, quaſi qui acutius aliquid ſagaciusque explorarint, quàm illi qui iampridem probati recepti, celebresque habentur. In iſtos reclamat Iſaias, dicens: Væ qui ſapientes eſtis in oculis veſtris, & coram vobiſmetipſis prudentes. Apud DEVM enim & inſipientes & imprudentes ſunt, qui temeraria p̃ſumptione abducti ad oſtentationem ingenij magis q̃ ad veritatis confirmationem loquuntur. Porrò omnis diſciplina quæ cum euangelio non conuenit, inutilis eſt, ſapientem facere non poteſt, ideoque nec beatum. Poëſis fabellarum fictionibus exuberat, Oratoria ad

Prouer.21. Matth.15. Iſaiæ.5.

gratiam loquendi artem præfert. Aſtronomia cœli ſyderumq́ue motibus, & exinde futurorum diuinationibus ſcatet, philoſophia ſapientiæ ſtudio gloriatur, cũ cauſas rerum naturasq́ue conquiſierit. Sed cũ nulla doctrinarũ iſtarũ qui hominis finis ſit rectè vereq́ue indicare videatur, nemini diſcendas dicerem, niſi aliqua in parte diuinæ quoque ſapientiæ ſcientiam adiuuarent. Operæprecium erit igitur de his tantum capere quantum fideli inſtitutioni conuenire conſtabit, cætera ne noceãt reſpuere, aut enim ſuperflua ſunt, aut fini noſtro aduerſantia, quod autem ſuperfluum eſt contemni debet: quod aduerſarium repelli. De his enim pſalmiſta ait, Nouit dominus cogitationes ſapientum, quoniam vanæ ſunt. Et Apoſtolus, Nolite (inquit) iugũ ducere cũ infidelibus. Quæ enim participatio iuſtitiæ cum iniquitate? aut quæ ſocietas luci ad tenebras? quæ autem conuentio Chriſti cum Belial? aut quæ pars fideli cum infideli? qui autem conſenſus templo dei cũ idolis? Tantum abeſt igitur vt ſapiens ſit, qui ethnicorum ſapientes præter modum æmulatur, vt etiam iniquus & infidelis eſſe poſſit conuinci. Et quoniam ſola dei ſapientia, quæ in ſacris literis continetur, vera eſt ſapientia, ideo ipſe dominus per prophetam exclamat dicẽs. Nõ glorietur ſapiens in ſapientia ſua, & non glorietur fortis in fortitudine ſua, & non glorietur diues in diuitiis ſuis, ſed in hoc glorietur qui gloriatur, ſcire & noſſe me, quia ego ſum dominus qui facio miſericordiam & iudicium & iuſtitiam in terra, miſericordiam vtique erga ſapientes in bono: iudicium & iuſtitiam aduerſus ſapientes in malo. De quibus Ieremias ait, Sapiẽtes ſunt vt faciãt mala, bene aũt facere neſcierunt. Sapiẽtia iſta doli, calliditatis, verſutiæ, fraude eſt plena, iſta deniq; non hominis, ſed diaboli ſapientia eſt. Hac armatus erat ſerpens qui decepit Euam, hanc ſequuntur illi de quibus in euangelio dicitur. Prudentiores ſunt filij ſeculi

Pſal. 93. 2. Cor. 6. Ierem. 6. Ierem. 6. Lucæ. 16.

tali filiis lucis in generatione ſua. Ab hac certè vir iuſtus abhorrebit, vt potius ſecundum deũ q̃ ſecundum ſeculum ſapiens, ſitac nequando & ipſe ſeculi ſapientiũ capiatur ſycophãtiis deũ cum propheta orabit, ab homine iniquo & doloſo erue me. Pſal. 52.

Quod ſapiens docere alios debet. Cap. 8.

DOcuimus & quæ ſequenda ſapientia, & quæ fugienda ſit, reliquum eſt, vt eos qui vera, id eſt, diuina ſapientia præditi ſunt hortemur, ne creditum ſibi ſalutaris eruditionis talentum in terra defodiant, ſed illic diſpenſent, vnde cum vſuris exigi poſſit, & domino cui negotiantur, plurimum lucri accedat. Laxant igitur retia ſua in capturam: alios doceãt quod ipſi didicerunt, & non ſibi ſolum, ſed aliis etiam prodeſſe ſtudeant, tantòque accepto beneficio ſe dignos p̃ſtent. Vt quid enim bonum ſapientiæ tu qui dei benignitate ſapientiam adeptus es, cum proximis non cõmunicas, ſi nihil inde tibi deperit, ſi communicatum etiam augetur & excreſcit? Quis eſt enim qui docet, & docendo non aliquid diſcat, & quod didicit non confirmet, cum de memoria facilè labi ſoleat & exciderit, quicquid reliquitur irrepetitũ? Ita perit, vt ipſe quoq; dediſcas niſi docueris. Doce igitur vt doctior ſis, aut ſaltem ne obliuioni tradas quod didiciſti. Imò quæ potiſſima alios docendi cauſa eſſe debet, doce vt beatior ſis, quandoquidem qui erudiunt multos ad ſapientiam fulgebunt (ſicut ſcriptum eſt) tanquam ſtellæ in perpetuas æternitates. Caſſus penè labor eſt, multa didiciſſe: & poſtquam didiceris, obmuteſcere. Nunquid non ſapientia clamitat, inquit Salomõ, & prudẽtia dat vocẽ ſuã in ſũmis excelſiſq; verticibus ſuper viã in mediis ſemitis ſtãs iuxta portas ciuitatis, ĩ ipſis forib⁹ loq̃tur dicens. Viri ad vos clamito, & vox mea ad filios hoĩm. Dan. 12. Prouer. 8.

Cũm ergo docendi officio fungi debeat vir diuina ſapientia eruditus, nónne ſal fatuum erit ſi tacuerit? nõne verum eſt quod dicitur: Sapientia abſconſa, & theſaurus inuiſus, quæ vtilitas in vtriſque? Quid iuuat lucernam aſcendere, & eam ponere ſub modio? Profectò ſi ſapiens fueris, nõ ſub modio illã pones, ſed ſuper cãdelabrum & aliorum tenebras tuæ ſcientiæ luce depelles. Aut enim linguam exercebis in prædicando aut in ſcribendo manum, vt etiam de te dici poſſit: Os ſuum aperuit ſapientiæ, & lex clementiæ in lingua eius. Plurimum quidem tibi apud deum meritorum accedet, quoties vel ſcripſeris, vel dixeris aliquid, vel proprio oſtenderis exemplo, vnde alij meliores effici queant. Qui enim fecerit & docuerit ſic, hic magnus vocabitur in regno cœlorum. Ipſe dominus noſter Chriſtus docuit, nec Apoſtolos ſuos paſſus eſt deſidia otioq; torpere, ſed ſpiritu ſancto repletos per diuerſas orbis partes dimiſit, vt errantes docendo in viam veritatis reuocarent, atque illos quidem non itineris labor, non pſecutionis immanitas ab officio deterruit, & te pigebit illorum ſaltem, à quibus nihil mali metuis, tuæ ſapientiæ medicamenta conferendo, ſaluti conſulere, & multorum animas domino tuo lucrari? Satis hæc de ſapientia, nunc ſimplicioribus detegamus inimici dolos carniſque pugnas, ne ab iis incauti imprudenteſque ſuperentur.

Eccle. 20.

Prouer. 31.

De dæmonum natura. Cap. 9.

SEd enim quo facilius calidiſſimi hoſtis machinamẽta deuitemus, operæpretium erit, prius naturam eius moreſque cognoſcere. Dæmones igitur ſpiritus ſunt, nocendi cupidi, iuſti expertes faſtu elati, aſtu

callidi inter cœlum terramq́ue habitantes, donec poſtremò ad infernum detrudantur, vt tanto eant inferius, quanto altius efferre ſeſe conati ſunt. Qui vt ei cuius iudicio ad hæc ima deiecti ſunt aduerſentur, homini inuident, atque illos maximè infeſtant, quibus beatitudinem, quàm ipſi amiſerunt promiſſam cognoſcũt. Gentilitas dæmones alios bonos, alios malos eſſe dixit, nos verò ſub hoc nomine malos tantum intelligimus. Illos enim ſpiritus qui boni ſunt, dei angelos atque miniſtros nuncupamus. Neque certè conuenit eos, quorũ diuerſa eſt voluntas, eodem nomine confundere. Dæmones ergo nequitiæ pleni ſpiritus inuidiæ, acti ſtimulis hominem ſemper ad vitia prouocant, ne ad cœleſte regnum, vnde ipſi deturbati ſunt, transferri mereantur. Idcircò clamat Apoſtolus, dicens: Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus principatus, aduerſus poteſtates, aduerſus rectores tenebrarum harum, aduerſus ſpiritalia nequitiæ in cœleſtibus, non quod in cœlo ſint dæmones, ſed in aëre, qui quidem his plenus eſſe creditur. In cœleſtibus autem dixit, iuxta conſuetudinem diuinæ ſcripturæ, quæ volucres quoque cœli appellat, quas per aëra volitantes cernimus. Magnarum autem virium eſſe illos oſtendit, principatum & poteſtatem & regimẽ eis attribuẽs, non hoc tamen in omnes homines, ſed illos duntaxat, qui tenebræ ſunt. In illos verò qui lux ſunt, ius nullum habent, niſi tentandi incitandiq́ue ad peccandum, vt & ipſis relicto benè agendi lumine malignæ actionis tenebras diligere incipiant, & cùm id fecerint, tunc etiam ipſis dominentur ac præſint. Aequum eſt enim vt qui ab innocentia recedendo ſub poteſtate dei eſſe noluerit, diaboli ſubdatur poteſtati. Poteſtas autem illi⁹ tanta eſt, quantam Deus permiſerit qui eorum opera vtitur, tam in prauos puniendos, quàm in bonos probãdos, vt hi cum aduerſarij tentamenta vicerint, plus

Ephe. 6.

præmij

præmij mereantur & illi victi ſi ad pœnitudinem non redierint, tanto iuſtius crucientur, quanto diutius expectati ſunt vt redirent. Præterea ſi dæmonis potentiã ex teſtimonio ſcripturarum penſare volumus, profectò homini intolerandam inſuperabilemq́ue eſſe inuenimus. Hũc Beemoth & Leuiathan dici legimus, quorum alterum elephantum, cetum alterum interpretantur: quæ duo animalium genera cum omnium quæ in mari terraq́ue habẽtur, maxima ſint, maximã dæmonis vim ſignificare videntur: & elephas quidem dæmones aëreos deſignat, cetus aqueos. Nam in vtroque elementô habitare feruntur. Nemo itaque mortalium tantæ virtutis eſt, tantæq́ue conſtantiæ, qui eorum viribus valeret reſiſtere, niſi vt valeamus deus præſtaret, coërcens illorum robur, & noſtram ſimul adiuuans imbecillitatem. Stultus eſt igitur, qui non totam reſiſtendi ſpem atque vincẽdi in deo poſuerit. Sit ille licet Abraham, vel Moyſes, vel Dauid, vel Iohannes Baptiſta, vel aliquis Apoſtolorum, ſi propria virtute, & non ope diuina niteretur, ſtatim ſuccumberet: In deo autem ſperans, victoria potiretur: Beemoth, inquit, quaſi bos fœnum comedet, hoc eſt, paleas igni comburendas, fortitudo eius in lumbis eius, & virtus eius in vmbilico ventris eius. Illecebris enim Venereæ voluptatis, quæ circa lumbos & vmbilicum præcipuè ſentiuntur, frequenter impugnat. Oſſa eius velut fiſtulæ æris cartilago eius quaſi laminæ ferri, ad duritiam diaboli iſta referuntur, quoniam à malitia quàm ſemel amplexus eſt, nequid remoueri, & ære & ferro magis obduratus. Sub vmbra dormit in ſecreto calami. Hoc illud eſt quod in

Pſalm. 9. pſalmo dicitur: Sed in inſidiis in occultis, vt interficiat pauperem dum attrahit eum. De Leuiathan idem ferè aliis verbis prædicatur, & vis naturæ dæmoniacæ exprimitur ſupra modum potens atq; verſuta: quæ vtique cuncta humana ſubuerteret, niſi freno arbitrij diuini

uini compeſceretur. Per gyrum, inquit, dentiũ eius for mido, corpus eius quaſi ſcuta fuſilia, compactum ſquamis ſe prementibus, denique flammas fumum'que de il lo procedere ait: Ignita enim ſunt iacula diaboli, quibus illi qui vulnerantur, vel obſcœnæ libidinis ardore incaleſcunt, vel fumo inanis gloriæ laborãt. De eius etiam in malo pertinacia dicitur: Cor eius indurabitur tanquam lapis, & ſtringetur quaſi malleatoris incus. De tranſlatione etiam eius à ſtatu ſuæ ſublimitatis dictum eſt: Cùm ſublatus fuerit, timebunt angeli, & territi purgabuntur. Iuſti enim deum timent, cùm etiam aduerſus angelicam naturam ſe verum fuiſſe recordantur: & territi ſtudent, ſi quid deliquerint, pœnitentia expiare. Quod autem arrogantibus dominetur, & ſuperbos iugo premat mortiferæ ſeruitutis, ex eo patet quod conſequenter dicitur: Non eſt ſuper terram poteſtas, quæ comparetur ei, qui factus eſt vt nullum timeret, omne ſublime videt, ipſe eſt rex ſuper vniuerſos filios ſuperbiæ. Neque rex ſolum, ſed etiam pater talium nũcupatur, dicente domino: Vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis facere. Sicut enim qui opera Abrahæ faciunt, filij Abrahæ ſunt, itaq; qui diabolum imitantur, filij eius dicendi ſunt, non natiuitate, ſed voluntatis corruptę ſimilitudine. Ille, inquit, homicida erat ab initio, & in veritate non ſtetit, quia nõ eſt veritas in eo, cum loquitur mendacia, ex propriis loquitur, quia mendax eſt & pater eius. Mendacio quippe & fraude primos homines deduxit in interitum. In veritate autem non permanſit, quia à deo, qui veritas eſt, per elationem mentis receſſit. Timendus eſt ergo vt homicida, cauendus vt mendax. Nam etiam ſi quãdo vera loquitur, mendax propoſito eſt, quoniam ne verum quidem veri dicendi ſtudio exprimit, ſed cura fallendi, vt poſtquam per nonnulla verè prædicata ſyncere'que monſtrata fidem verbis adeptus fuerit, credulos

Iob. 41.

Iohã. 8.

Ibidem.

credulos tandem in foueam præcipitet erroris. Idem quamuis intimas hominum cogitationes ignoret, eas tamen per exteriores motus atque geſtus iudicat & deprehendit, tum quocunque aliquem magis inclinari videt, eo accommodatis tentationibus trahere nititur, ſuggerens quicquid illum magis appetere coniicit. Tu verò ſi vis iſtud vitare periculum, etiam cum mali aliquid cogitaueris (impoſſibile eſt enim ne quando mens ad illicita nō recurrat) caue ne ad geſtum cogitationis indicem prorumpas, & enitere vt citius deſinat cogitatio, intus in anima, quàm per ſenſus effuſa ſe foris oſtendat. Quòd ſi illa patuerit, acrius impugnaberis vt cogitata opere perficias, & fortaſſe crebriori certamine labefactus, tandem ſuccumbes.

Quare creatus diabolus.

Cap. 10.

QVare, inquiet aliquis, creatus eſt dæmon, ſi tā malus erat futurus, atque homini ad ſimilitudinem dei facto tam inimic⁹ ac tam īfeſt⁹? factus fuit quidem angelus dei, vt cum reliquis beatis eiuſdem generis in cœlo ſpiritibus beatitudine frueretur æterna. Et licet futuri præſcius deus noſſet illum p arrogantiæ vitium à ſtatu ſuæ conditionis repellendū, ſciebat tamen iuſtis expedire vt crearetur, ne videlicet deeſſet illis aduerſarius, cuius moleſtia ad prælium exerceantur, & tandem victoria potiti, glorioſius coronētur. Hac de cauſa profectò etiam malos homines in mūdo naſci ac viuere credimus, non ad ſuam ipſorum qui damnandi ſunt, ſed ad illorum qui ſaluādi vtilitatem, vt cum nullo malorum odio, nulla perſecutione, nullis iniuriis, à iuſtitiæ pietatiſque propoſito repelli potuerint, multo plus gratiæ ſibi apud deum comparent, q̄ comparaſſent, ſi nihil in vita aduerſi paterentur. Ad hæc

hæc ipſa ſummi rerum opificis prouidentia cum bona multa condidiſſet, etiam mala quædam his contraria fieri iuſſit, vt bona malorum comparatione optabiliora redderet. Paradiſum itaque magis deſideramus, quia ſcimus & infernum eſſe: vitam propter metum mortis plus diligimus. Lucem iucundiorem nobis facit moleſtia tenebrarum, ſanitatem anxietas ægrotationis pręſtat gratiorem. Et vt ad virtutis culmen ſtudioſius niteremur propoſita peccatoribus ſupplicia compulere. Ergo & diabolus ideo creatus, vt eius fœditate offenſi, magis affectaremus inferi conſortio angelorum. At etiã quæri poteſt, quomodo diabolus adhuc pugnat, cũ Paulus dicat, quod Chriſtus dominus exuerit principatus & poteſtates triumphans eas in ligno crucis? Poteſtas quidem diaboli per crucem Chriſti ita fracta & triũphata eſt, vt eos ille dimittere liberos fuerit coactus, quos ei primorum parentum crimine corrupta origo ſubdiderat, quoſque idem idolorum cultura ſubuerſos iugo pernicioſæ ſeruitutis oppreſſerat. Ceſſauit itaque mundus dæmones pro diis habere poſt Euangelij vulgationem, ceſſauit & infernus eſſe fidelium animarum receptaculum, cũ Chriſtus in cruce ſe cõfitentibus promittere cœpit paradiſũ. Coluber tamen tortuoſus hac tanta poteſtate exutus, aliud fallaciarum genus comentus eſt, diſſeminare hæreſes cœpit & ad vitia concitare. Atque hoc illi permiſſum ſicut diximus, vt ſanctorũ robur atque conſtantia innoteſcat & ſceleſti tunc ſaltẽ cùm damnati fuerint intelligant, quàm immundo ſpiritui obſecuti ſint, quàm bono domino derelicto. In iſtos igitur & pro iſtis in Iſaia exclamat deus, & ait: Eccè ego creaui fabrum ſufflantem in igne prunas, & proferentem vas in opus ſuum, & ego creaui interfectorem ad diſperdendum omne vas, quod fictum eſt contra te, & omnem linguam reſiſtentem tibi iudicio iudicabis, diaboli itaque vaſa ſunt, qui erroribus catholicam fidem

Colloſſ. 2.

Iſaiæ. 55.

dem impugnant,atque ab iis qui pro veritate reſiſtunt
damnandi,vt & victi pœnas,& victores gloriam ſortiā
tur:Sequitur enim : Hæc hæreditas ſeruorum domini
& iuſtitia eorum apud me dicit dominus.

De nominibus dæmonum propriis. *Cap.* II.

AD hæc vt plenius dæmonum deprauata natura
nobis nota ſit,ſcrutemur in ſcripturis,nam variè
aliquando appellati fuerint,& ipſa nominum di
uerſitas diuerſa illorum vitia monſtrabit. Atque vt à
propriis peculiaribuſq́ue incipiamus dæmones vocan-
Dęmones. tur,non quia dęmones,id eſt,ſcientes ſint,ſed dimenim
(vt Euſebius inquit)hoc eſt,terrere conſueuerunt. Ter
Diabolus. rori enim ſunt nobis cum viſibiles apparent.Diabolus
appellatur,quia peccatorum accuſator eſt, quem enim
Satanas. Græci diabolum , eum nos criminatorem dicimus.Sa-
Zabulon. tanas & Zabulon Hebraicum eſt, hic fluxus noctis in-
terpretatur, ille aduerſarius,quoniam in tenebris dæ-
monum ſunt opera,& perpetuò odio perſequuntur ſan
Spiritus nequam. ctitatem.Hi etiam ſpiritus nuncupantur , ſed non ſine
additamento malitiæ vel nequitiæ.Spiritus enim ſunt,
Belial. omni prorſus prauitate pleni,omni immunditia referti. Belial interpretatur abſque iugo,vel abſque domi-
no.Nam ſuperbia elatus,dixit: Ponam ſedem meam in
aquilone,& ero ſimilis altiſſimo.Excuſſo igitur obediē
tiæ iugo, dominum pati noluit , ideo ad ima deiectus
adhuc non ceſſat ſuperbire,& homines cōculcare vel-
Aſmodeum le.Aſmodeum in Thobia legimus. Interpretatur autē
facturæ iudicium vel plaſmatio iudicantis. Quia fa-
ctꝰ eſt ad malorum vindictam , probationem verò bo-
Beelzebub. norum . Beelzebub muſcarum deum ſonat. Nam cum
omnibus retia intēdat,muſcas tantum,id eſt, infirmos
Mammona. capit , fortioribus non præualet . Mammona Syrum

Hebræo

Hebræo mixtum vocabulum eſt, & diuitias vel cupiditates deſignat. His ille imprudentium mentes implicat, ne deo ſeruire queant, cum mammonæ cœperint famulari.

De nominibus dæmonum brutalibus.

Cap. 12.

Dæmonibus præterea, quoniam ex angelica in brutalem quodammodo conuerſi ſunt naturam, beſtiarum nomina tribuit ſcriptura. Vnde & Dauid orans dominum, dicit: Ne trades beſtiis animas cõfitentes tibi. Et idem alibi: Increpa (inquit) beſtias calami. Fragilis eſt enim vt calamus, qui ſe ab his vinci patitur, & non potius ad auxilium dei recurrit vt vincat. In Ezechiele quoque promittit dominus facturum ſe, vt ceſſent beſtiæ peſſimæ de terra, quod partim in primo Chriſti aduentu impletum, partim in ſecundo implendum credimus, cum omnes beſtiæ iſtæ in barathrum inferni detrudentur. Hi & leones & dracones dicuntur, quia nunc apertè nos inuadunt vt leo, nunc occultè nobis inſidiantur, vt dracones. Aſpis quoq; diabolus eſt & baſiliſcus, illis duntaxat quos primo congreſſu ſuperat. Aſpis quippe morſu, baſiliſcus aſpectu ſtatim perimit, viro autem iuſto dicitur: Super aſpidẽ & baſiliſcum ambulabis & conculcabis leonem & draconem. Beemoth & Leuiathan in hiſtoria Iob legitur, quos elephantum & cetum vocari diximus, alter tamen propriè beſtialis interpretatur, alter perſequens eos, quaſi enim ferociſſima beſtia nũquam ab hominũ perſecutione conquieſcit. Vulpes præterea, quia fraudulẽta eſt, appellatur vt in Pſalmo, Partes vulpiũ erũt, & qui verſutiam eius imitatur vulpes eſt vt in euangelio de herode: Ite, dicite vulpi illi. Sanguiſugam Salomon vocat in prouerbiis: Sanguiſugæ (inquit) duæ ſunt filiæ, dicentes, affer, affer: quæ ſunt iſtæ filiæ, quæ quantũ-

Beſtiæ.
Pſal. 72.
Ezech. 34.
Leones: Dracones.
Beemoth. Leuiathan.
Vulpes.
Sanguiſuga.

quantumuis afferas non ſatiantur, niſi libido & auari-
tia? quibus qui illaqueatus fuerit, ei diabolus erit verè
Serpens. ſanguiſuga, exhauriens eius ſanguinem per concupiſcẽ-
Scorpio. tiam & ſpiritum per concupiſcentiæ adimpletionem
vt corpori ſimul animæ'que noceat. Idem ſerpens dici-
tur & ſcorpio. Mera enim venena ſunt quicquid ille
ſuadet, huius tamen periculi metu ſeruos ſuos liberat
Iſaiæ.14, ſaluator, dicens. Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi
ſuper ſerpentes & ſcorpiones. In Iſaia eſt ſcriptum, Im
plebuntur domus eius draconibus, habitabunt ibi ſtru
tiones, & piloſi ſaltabunt ibi, reſpondebunt vlulæ & ſi-
Strutio. renæ in delubris voluptatis. Dæmonum hæc nomina
ſunt. Domus eorum es ſi perditè viuis, draco tibi eſt dia
bolus ſi viroſos eius afflatus non deuitas, ſtrutio tibi eſt,
ſi terrenarum rerum curis implicaris. Licet enim pen
nas habeat ſtrutio, nunquam tamen à terra ſubleuatur.
Piloſus. Piloſus tibi eſt, ſi in vitiis conſeneſcis, piloſa nanque eſt
Vlula. ſenectus. Vlula tibi eſt, ſi in tenebris vitam agis, & ab
Sirena. eo auerteris qui ait: Ego ſum lux mundi. Vlula enim eſt
nocturna auis. Denique ſirena tibi eſt in delubris volu-
ptatis, ſi cantibus amatoriis delectaris, citharæ'que ſo-
no ad laſciuiam carnis concitante. Aiunt enim ſirenas
olim in Siculo littore viros præter nauigantes cantu
demulcere, & conſopitos laniare ſolitas, facile ab iis ca
pietur, qui obturatis velut Vlyſſes auribus non per-
tranſierit. Dæmones præterea volucres cœli appellan-
Volucres. tur, quia ſemen verbi dei, quod in duro ſolo & nullo cõ
punctionis vomere proſciſſę cecidit, rapiunt protinus
Ezech.28, & abſumunt. Sic autem indurato homini diuina in E-
zechiele iuſtitia minaciter intonat & ait. Beſtiis terrę
& volatilibus cœli dedi te ad deuorandum. Hi ſunt lo-
cuſtæ illę in Apocalypſi, equis ſimiles bellatorib⁹, quia
feroces, & ſuper capita eorum coronæ ſimiles auro,
quia ſuperbi, facies hominum & capilli mulierũ, quia
vtrique ſexui inſidiantur, dentes leonum, quia quos vi-
cerint

cerint,perimunt:loricas ferreas habent, quia in malitia obduruerunt,alij perſtrepunt, quia velociter omnia permaneant, caudas ſcorpionum aculeatas gerunt, quia vnus eorum finis eſt nocendi hominibus.Et habẽt (inquit) ſupra ſe angelum Abyſſi,cui nomen Hebraicè Abadon,quod eſt exterminans. Extorres enim à cœleſti patria facit, qui ſuæ conſentiunt tentationi. Quis vnquam tam terribilium beſtiarum,tam malignorum ſpirituũ, vel ſæuitias vel dolos poſſet euadere,niſi periclitantibus dominus opem afferet, niſi furorem eorum vis diuina cohiberet, aſtum'que reprimeret? Abadon.

De nominibus dæmonum publicæ dignitatis. Cap. 13.

ET hæc quidem à brutis animalibus mutuata nomina,illa ab hominibus,quæ partim publicæ dignitatis ſunt,partim conditionis priuatæ.Nam & rex dicitur,vt in Prouerbiis. Væ tibi terra, cuius rex eſt puer.Diabolus puer eſt,quia non ſeneſcit, nec ætatis damna ſentit.Væ autem & terreno homini,'qui im mundi ſpirit⁹ imperio paret.Idem Pharao eſt rex Aegypti, rex tenebrarum, id enim interpretatur Aegypt⁹ Pharao ergo eſt,qui populo dei eſt moleſtus,nolens ñ dimittere,vt ſacrificiũ offerat deo ſed vt ſibi ſeruiat, ad terrena & lutea opera compellens. Eſt & Sion rex Amorræorum.Seon arbor infructuoſa interpretatur& procera,vtrumque dæmoni conuenit,qui nullum ex ſe boni fructum gignit, & ſupra modum effertur ſuperbia.Amorræi amaritudinem adducentes vel loquentes dicuntur. Quid autem amarius hæretica' prauitate? Hęreticorum igitur Seon iſte rex eſt,vt cum illo ſimul pereãt,ſi ab eo ad Chriſtũ qui veritas eſt,nõ conuertẽtur. Hic eſt ille Seon ſuperbus qui fideles Iſraëlitas nõ ſinit in pace tranſire per fines regni ſui, obſtat'que ar-

Rex. Puer. Pharao. Amor. Deut.1.

matus, innito tamen prælio ſuccumbit. Tentare enim dæmon ſanctos poteſt, vincere non poteſt, deo cui ſeruiunt, protegente. Hic idem eſt Balaach rex Moabitarũ, qui Balaam diuinum compellebat, vt fideli populo male diceret: cui autem deus benedixerat, ei Balaam maledicere nequiuit. Balach excluſio interpretatur & deuoratio. Ideò ergo Balach eſt diabolus, quia ſeruos dei ab hæreditate cœleſtium bonorum excludere molitur, & in illos infidelium excitat odia, perſecutionibus cupiens auertere à fide, atq; aduerſos deuorare. Idem & rex Gai, Gai præruptum dicitur ſiue vorago, quæ eſt infernus dæmonum domicilium. Hunc regem Gai Ieſus in bello victum cœpiſſe memoratur, cruciq́ue affixiſſe, exercitum eius fudiſſe, vrbem verò igni ſuccendiſſe. Ducem ergo Ieſum ſequamur, atque aduerſus regem Gai bellãdo prçualebimus: & ſi nos vexillum ferre crucis viderit, in qua Ieſus noſter ſemet crucifigendo illũ confixit, metu perculſus concidet, vel in fugam conuertetur. De quo per Iſaiam fuit prædictum: A facie domini pauebit Aſſur virga: hoc eſt, cruce domini percuſſus. Vrbs autem eius cui dominabatur, gentiles erant, quæ tunc quidem concremata eſt igni, cum gentiles ad Chriſtum conuerſi. Ignem (inquit) veni mittere in terram, & quid volo niſi vt ardeat? Hic idem diabolus Nabuchodonoſor eſt rex Babylonis. Nabuchodonoſor, ſedens in anguſtia agnita exponitur. Diabolus enim creatori ſuo rebellis, quamuis agnoſcat errorem ſuum: qua tamen ſuperbia eſt, nunquam adduci poteſt, vt ipſum peccati pœniteat. Rex autem eſt Babylonis, in illos exercens imperium, qui errore aliquo confuſi ſunt, nam Babylon confuſio dicitur. Hic obſediſſe Hieruſalem deſcribitur, hoc eſt homini fideli tendiſſe inſidias, propriis tamen viribus ciuitatem capere nequiuit, donec rex Ioachin, idẽ, rationalis animę pars vltro ſe illi tradidit. Captus igitur Ioachin iſte, quia

Balach. Rex Gai. Ioſue. 8. Iſaiæ. 30. Nabuchod.

quia capi voluit, de Hieruſalem tranfertur in Babylonem, de virtutibus ad vitia. Itaque niſi noſtra ſponte manum dederimus diabolo, & eius malignæ ſuggeſtioni conſenſerimus: oppugnare quidem arcem animę noſtræ poterit, expugnare non poterit: & hæc ſanè ſunt publicæ poteſtatis magis inſignia nomina, quibus illū dignum non ſua merita, ſed hominum peccata fecerūt, veniamus ad priuata.

De nominibus dæmonum priuatæ conditionis. Cap. 14.

PRimogenita Aegypti ſunt dæmones inter omnes nequitia primi, dicente domino: Meum eſt omne primogenitum, ex quo percuſſi primogenitos in terra Aegypti, ſanctificaui mihi quicquid primum naſcitur in Iſraël. Certè niſi dominus noſter Ieſus Chriſtus primogenitos Aegypti percuſſiſſet, principatus (vt Apoſtolus ait) & poteſtates aduerſas traducens & triūphans in cruce, ſanctificatio eius, qui primogenitus omnis creaturæ ad nos peruenire minimè potuiſſet. Qui ergo nos vult cum primogènitis Aegypti percuti, permaneat in benedictione primogeniti Chriſti, vt ſaluus ſit. Hi etiam Sydonij nominātur, id eſt, venatores. Qui autem homines erunt & non beſtiæ. Sydoniorum iſtorum venatione capi non poterūt. Ad beſtiarum enim. non ad hominum capturam pertinet venatio. Ille tamen ex homine in pecudem vertitur, qui peccat, dicēte propheta, Homo cū in honore eſſet nō intellexit, cōparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Hi etiam Chaldæi nuncupantur, quos in Abacuc, propheta ſe ſuſcitaturum minatur dominus aduerſus iuſtorum contemptores, Ecce (inquit) ego ſuſcitabo Chaldæos, gentem amaram & velocem, ambulantem ſuper latitudinē terrę, vt poſſideat tabernacula nō ſua.

Primogenita Aegypti.

Sydonij

Pſal. 48.

Chaldæi. Abacuc. 1.

Chaldæi quaſi dæmones,vel quaſi feroces interpretantur, & quoniam per latitudinem ambulant quæ ducit ad perditionem,tu tibi econtrario viam arctam elige, quæ ducit ad ſalutem,& Chaldæi iſti non ingrediūtur tabernaculum in quo habitare viderint Chriſtum,ſed tabernaculum virtutibus vacuum, & vitiis patens,hoc eſt,praui hominis animam , quæ ante peccatum dei erat:poſt peccatum verò data eſt ſatanæ in poſſeſſionē, vt ſua ſit per reatum, quæ ſua non eſt per naturam . In

Abac.32. eodem propheta malignos ſpiritus etiam Aethiopum vocabulo ſignificatos cōſtat.Pro iniquitate(inquit)vi-

Aethio. di tentoria Aethiopiæ. Tentoria Aethiopiæ ſunt omnes iniqui,increduli,impudici,auari . In his enim habitant,horum carnibus veſcuntur.De eiuſmodi homine in pſalmo eſt dictum . Dediſti eum eſcam populis

Pſal.71. Aethiopum.De iuſto autem & fideli dicitur, Coram illo procident Aethiopes,horum interpretatio tenebrarum & caliginis eſt.Quàm ergo miſerum eſt,quàm omni calamitate infelicius , ſeruire tenebris, & à deo qui

Gigantes. lux eſt recedere?Dæmones præterea ſunt gigātes,quos

Calūniatores. in Iſaia aduerſus Babylonem,id eſt,animam in peccatis confuſam à domino ſuſcitandos legimus.Sunt etiam calumniatores, vt in pſalmo, Humiliabit calumniatorē.

Vir iniquus. Homo inimicus. Vir etiam iniquus & homo inimicus eſt dæmon , vt in pſalmo.A viro iniquo eripies me.Et in Euangelio,Inimicus homo in medio tritici ſuperſeminauit zizania.

Barrabas. angel⁹ mal⁹ Idem eſt Barrabas, qui adhuc inter Iudæos homicidia peragit incredulitatis , & ne ignoremus angelum aliquando dei fuiſſe, poſt reatum etiam angelus nominatus eſt,non tamen bonus, ſed malus,non dei,ſed diaboli.Vt eſt illud in pſalmo, Immiſſiones per angelos malos, & illud in euangelio, Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Qui quoniam transfigurat ſe aliquando (vt Apoſtolus ait)in angelum lucis,prudentia opus eſt ad dignoſcēdos ſpirit⁹.

Ex fru-

Ex fructibus eorum cognoſcetis eos. Quoties mali aliquid vel à fide alienum ſuggerere cœperint, certum erit, ſub illa luce dæmonis tenebras latere, & ſimplicibus laqueum intendi.

De dominatione dæmonum à rebus inanimatis. Cap. 15.

POſtremò vt apertior eius nequitia ſit, nonnulla nomina etiam à rebus inanimatis ſortitus eſt. Nã & gladium & clypeũ appellatum in ſacris literis apparet in Ezech. Gladius exacutus & limatus vt cædat victimas, & paulò pòſt: Veniat (inquit) gladius regis Babylonis. Hoc gladio impios concidendos minatur dominus, niſi corrigantur. In Naum propheta dicitur: Clypeus fortium eius ignis. Iſte ignitus clypeus homines vrget in libidinem, vt per ſtupra adulteriaq́ue traductos mactet gladius exacutus. Turpis enim voluptatis finis eſt interitus, breuiſſimum eſt quidem quod delectat, quod autem torquet & excruciat, æternũ eſt. Rurſum in Ezechiele mons Seir nuncupatur. Hæc dicit dominus deus: Ecce ego ad te mons Seir, & extendã manum meam ſuper te, & dabo te deſolatum atq; deſertum. Seir interpretatur hiſpidus & piloſus. Diabolus quippe Eſau piloſi partes ſecutus aduerſus populum Iudæ, id eſt, confeſſionis illos videlicet qui Chriſtum confitebantur, ſeſe erexerat, & montis inſtar ſuperbia elatus, regnabat inter infideles. His autem ad Chriſtũ conuerſis, ille deſolatus eſt & deſertus, quod futurum de eodem monte Zacharias quoque vidit cum diceret, Quid tu mõs magne? coram Zorobabel in planum. De Zorobabel enim natus eſt Chriſtus, cuius virtute concidit regnum diaboli. Hic ille mons eſt, de quo etiam in Euangelio dicitur: Si habueritis fidem vt granum ſinapis, dicetis monti huic, tranſi hinc & tranſibit. Non

Gladius. Ezec. 21. Nume. 2. Clypeus. Mõs Seir. Ezech. 35. Zach. 4. Matt. 17.

itaque montes per fidem transferendos dixit dominus, quid enim id iuuaret? ſed diabolum repellendũ Reor hunc ipſum ab Apoſtolo profundum dici, vbi ad Epheſios ſcribens, ait: Vt poſſitis comprehendere quæ ſit latitudo & longitudo & profundum & altitudo, hoc eſt, vt queant intelligere & iſta media quæ in latum longum'que tenduntur, & quæ in imum poteſtates inferas, & quæ in ſublimẽ, angelicas virtutes, vt videlicet præſentia benẽ diſponant ratione futurorum, in quibus neceſſe eſt, aut ſupplicia pati, aut beatitudine perfrui. Ad hæc pluuiam illam & flumina & ventos in Euangelio, quorum impulſu domus mala fundata euertitur, dæmones eſſe intelligimus, qui neminem quidẽ ſupplantant facilius, quàm eos qui in ſe, cum ſolubilis arena ſint, confidunt, & Chriſto qui petra veritatis eſt non innituntur. Diabolus præterea via peccatorum dicitur, dicente Pſalmiſta: Viam peccatorum diſperdet. Et alibi: Via impiorum peribit. Si diabolum ſequi deſieris, & Chriſto cœperis adhærere, via peccatoris peribit, & anima pœnitentis erit ſalua. Idem humani generis perpetuus hoſtis, etiam olla ardens dicitur, dicente Ieremia: Ollam ſuccenſam ego video, in ea excoquendi ſunt habitatores terræ, & nõ peregrini neque aduenæ, quorum cõuerſatio in cœlis eſt. Idẽ poſtremò mors appellatus eſt, dicente domino: Ecce poſui ante oculos tuos vitam & mortem, hoc eſt, me vitam & diabolum mortem. Si ergo Chriſtũ tibi elegeris, viues: ſi diabolũ, morieris. De quo Apoſtol⁹ etiã dixit: Nouiſſimus inimicus deſtruetur mors. Illis duntaxat deſtruetur, qui à dextris iudicis conſiſtere iuſſi erunt. Aduerſum ſanctos enim nullum ius vltrà diabolo erit, ne tentandi quidem. Quoniam hi cum Chriſto ibunt in vitam æternam, diabolus autem & angeli eius & omnes impij in ignem æternum. Ac ne plura id genus perquirere otioſum ſit, hic ille eſt, cui nomina mille, mille nocẽdi artes,

[Margin notes: Ephe.3. Profundum — Pluuia. Flumen. Ventos. — Pſal.141. Via peccatorum. — Olla ardens Ieremiæ.1. — Deut.30. Mar.]

artes,cuius viribus quis reſiſtet, cuius inſidias quis euitabit,niſi qui fidei ſpei'que & reliquarum virtutum armis munitus fuerit & cum aduerſario congreſſurus vincendi fiduciam non in ſe,ſed in deo habuerit? Hæc de nominibus,nunc reliqua diſtinctius diſpoſitius'que cõſideranda ſunt.

Quòd tentationes pati neceſſe ſit, maximè circa principia conuerſionis. Cap. 16.

Q Vādiu in corpore viuimus, aut à diabolo, aut à ſenſuum noſtrorum concupiſcentia moleſtias pati neceſſe eſt.Propterea quidem in ecclefiaſtico eſt ſcriptũ : Fili accedẽs ad ſeruitutem dei, ſta in iuſtitia & timore, & præpara animam tuā ad tẽtationem.Et in Iob:Tẽtatio eſt vita hominis ſuper terram.Ille verò qui vitam magis religioſè ducere decernit, maiorem ſuſtinet dæmonum inuidiam.Nam cum ipſi à deo receſſerint, ei maximè iraſcuntur, quem deo proximè accedere animaduertũt.Vnde Apoſtolus:Omnes,inquit, qui volunt piè viuere in Chriſto Ieſu, perſecutionem patiuntur. Eos etenim nequiſſimi ſpiritus vel per inſomnia illudere contendunt, vel per horrendas apparitiones terrere, vel per blandimenta turpis voluptatis irretire,& quãuis victi ſemper diſceſſerint, ſemper rurſum ad pugnam armantur, ſemper'que occaſionem nocendi quærentes nuſq̃ abſunt ,repulſi aſtant, fugati redeũt,dicta facta'q; noſtra,geſtus inſuper ac motus ſpeculantur,quæ ſi ad malum inclinari viderint,lætãtur,& modis omnibus ad perpetrãdum ſcelus vrgẽt, in ſũma,facere quippiã nequimus, quin illi omni loco, omni tempore circa nos ſint,nobiſcum commorentur.

Eccle.2.

Iob.7.

1.Tim.3.

Ioſue.15. Sic filij Iudæ ſuperare quidem Iebuſæum potuerũt, delere non potuerunt, vnde cum eis etiam habitaſſe dicũ
Ioſue.16.
Ioſue.17. tur. Sic filij Ephraim & Manaſſe ſubieciſſe certè ſibi Chananæum feruntur, non tamen eum interfeciſſe. Tẽtationes igitur vincere poſſumus, ne autem tentemur efficere non poſſumus. Quòd ſi dominum ſerpens tortuoſus & in omne nefas confidentiſſimus, tentare auſus eſt, quanto magis domini ſeruos? Nunquid non in euangelio legimus, quod ipſos etiam domini apoſtolos inuaſit quandoque tentatio? nec inuaſit ſolum, verumetiam ſuperauit. Iudam vicit auaritia, Petrum timor, filios Zebedæi honoris appetitio, quoſdam quis ex ipſis maior eſſet, contentio: quoſdam dominicæ reſurrectionis in credendo ambiguitas. Ex omnibus tamen vnus Iudas periit, quia veniam deſperauit. Cæteris verò benignitas domini ſubuenit, veniamq́ue indulſit, quia & ambitionem conuerterunt in humilitatẽ, & contentionem in concordiam & dubitationem in fidei firmitatem, & metum in audaciam, etiam inter ſæuientes tyrannos
Ephe.6. Chriſtum confitendo. Datus erat & Paulo angelus ſatanæ, qui eum colaphizet, vnde exclamans, ait: Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus principatus, aduerſus poteſtates, aduerſus rectores tenebrarum harum, aduerſus ſpiritalia nequitię in cœleſtibus. Quomodo enim fortiſſimi atlethæ virtus probaretur, niſi ipſe contra fortiſſimos dimicaret? Nobis verò vt minus perfectis, ex diuina diſpenſatione minor incumbit lucta: adhuc enim & aduerſus carnem pugnamus, & dæmonum inferiorum inſidias patimur, quoniam nondum tantum virium concepimus vt cum principibus & poteſtatibus manum conſerere valeamus. Procerum eccleſiæ iſtud certamen eſt, vt cum potentibus pugnando, plus gloriæ referant ex victoria. At verò poſtquam carnis deſideria pietatis ac iuſtitiæ ſtudio mortificauerimus, tunc & ipſi poterimus dicere:

Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem. Interim ſi in hac leuiore ac proletaria pugna non vicerimus, quomodo in magis graui bello principum atque rectorum vincemus? Porrò, ſi ſtrenui militis operam in turba pręſtiterimus, iam certè altius promoueri merebimur, vt videlicet inter decuriones, vel cẽturiões vel tribunos etiã ac duces cẽſeamur. Quo ſi peruenire cupimus, ipſa militiæ noſtrę rudimẽta atque principia fortiter conſtanterq́ue nobis exequenda ſunt, nec committendum, vt à lixis & calonibus vincamur, qui principes quoque eorum optamus Chriſto adiuuante ſubiugare, vt quo difficilior fuerit victoria, eo maius quoque ſperemus premium.

De duobus tentationum generibus. Cap. 17.

Tentationum autem duo ſunt genera: Aut enim à deo tentamur vt probemur, aut à carne & diabolo vt peccemus. Tentauit DEVS Abraham vt obedientiſſimum ſibi eſſe oſtenderet. Tentauit filios Iſraël, quemadmodum in Deuteronomio legitur, quadraginta annis per deſertum deducendo, vt notum foret quantæ conſtantiæ ſint in illis obſeruandis, quæ ſibi mandata præceptaq́ue erant. Vnde in pſalmo dicitur: Probaſti nos deus, igne nos examinaſti, ſicut examinatur argentum. Pſal. 45. Igitur tentatio domini, tentatio probationis eſt, non malitiæ neque præcipitationis. Quapropter Iacobus Apoſtolus ait: Nemo cùm tentatur dicat quoniam à deo tentatur, Iacobi. 1. & ne ambiguum relinqueretur, de qua tentatione hoc diceret, ſubiunxit: Deus enim intentator malorum eſt, ipſe autem neminem tẽtat ad malum, vnuſquiſque verò tentatur à concupiſcẽtia ſua abſtractus & illectus, deinde concupiſcentia eum conceperit, parit peccatum: peccatum verò cùm

conſummatum fuerit, generat mortem. Tentatio ergo carnis & diaboli, ſemper prouocat ad peccādum. Quare de iſtorum tentationibus nobis aſſiduè aduerſantibus nūc eſt tractandum: & prius quidem de ipſa diaboli tētatione, qui carni ſimul inſidiatur & ſpiritui. Aperiamus igitur dolos eius tendiculáque & laqueos vt deprehenſis inimici fallaciis facilius euitetur mortis periculum, vt certius vitæ æternæ bonum ſperetur.

Diabolus. Hic eſt ille teterrimus Pharao, qui nos vetat exire de Aegypto, ſeculíque vanitatibus renuntiare, & Moyſen ſequi in deſertum, ac tandem Ieſu duce promiſſionis terram intrare. Hic eſt leo rugiens qui circuit quærēs quem deuoret. Hic eſt fur & latro qui non venit niſi vt furetur & mactet. Hic eſt denique lupus rapax, dominico ouili ſemper inſidians, rapiēs & diſpergens, & nullo vnquā ſanguinis hauſtu ſatiatus, nunc promiſſis allicit, nunc terret minis, nunc aſſentatione blanditur, nunc etiam verberibus compellit. Promiſſis quidem primos noſtros parentes proſtrauit. Eritis, inquit, ſicut dij ſciētes bonum & malum, & nequaquam moriemini. Minis autem graſſatus eſt in martyres pariter & verberibus, cum idololatras vt in eos deſæuirent, concitaſſet. Primi nobis documento ſunt, vt neque blandimentis neque pollicitationibus eius vllam adhibeamus fidem. Secundi, vt omnia prius extrema pati parati ſim⁹, quàm deo peccare. Nec bellum igitur minanti pareas, nec pacem offerenti credas. Pax eius pax Iſmaëlis eſt, qui Godoliā amicè inuitatum, nihilq́ue mali ſuſpicantem inter epulas interemit. (Ierem. 41.) Bello autem neminem ſuperat, niſi qui inductionibus ei⁹ aſſentit. Deniq; quicquid agit, quicquid molitur, eo tendere noueris, vt fallat: cumque deceperit, vt interimat: & quidem morte illa quæ ſemper cruciat, & mori cupientes mori nunquam ſinit. Idē ſignis etiam præſtigiiſque mentem hominis nititur obſtupefacere tranſmutatq́ue ſe in angelum lucis, vt cum

cum dei angelum vel ſanctorum ali quem eſſe crediderís, facere non dubites quod imperabit. Apparet aliquã do ſub ſpecie comptæ formoſæ'que mulieris, vt ad libidinem incendat, aliquando monſtroſum & horribilẽ ſe oſtendit, vt exterreat. Tu ergo tãtæ malignitatis atque fraudis nõ ignarus, diligenter animum aduerte, atque tecum tacitus examina quo tendant eius verba, qd geſtus exigant, quo alienę imaginis figmenta prouocẽt, & caue ne quid committas aut à fide alienum, aut ab honeſtate diuerſum, aut voto caſtitatis cõtrarium neque vt ſuſceptum pro amore dei vitæ perfectioris propoſitum vanis inimici terrorib⁹ agitatus derelinquas. Nihil tibi diabolus nocere poterit, quandiu tu cũ deo tuo conſtanter ambulaueris, dicens: Dominus mihi adiutor, & ego deſpiciam inimicos meos. Fortior cunctis dæmonibus eſt, qui innocentiam ſeruat, & in deo confidit. Quòd ſi etiam verus tibi de cœlo angelus vel ſanctus aliquis apparuerit, nihil offendes inquirẽdo an verè is ſit qui videtur. Ieſu Naue vir multæ pietatis atq; fidei, cum viſibili ſpecie angelus ei occurriſſet non dubitauit interrogare illum, dicens: noſter es an aduerſariorum? Nec antè iuſſis eius obediuit, quàm quòd angelus dei eſſet, compertum habuit. Gedeon quoque ad liberandum ab hoſtili vaſtatione populum electus angelum vidit, loquentem'que audiuit, & tamen da mihi ſignum, inquit, quod tu ſis qui loqueris ad me: accepto autem ſigno, credidit. Vterque tibi exemplo ſit, ne viſis eiuſmodi nimis citò fidem adhibeas, donec argumẽto aliquo tibi veritas conſtet. Tum ſi qua adhuc reſidua erit ſuſpicio, illi qui ætate & ſapientia præſtant, erunt conſulendi, ex eorum ſententia iudicium faciendum. Arrogantis eſt, dubiis in rebus proprio ſenſu niti, & aliorum nolle audire conſilia, facile'que erroribus patet qui ſuæ ſemper plus tribuit, quam prudentiæ alienæ. Vbi autẽ non auri neq; argẽti, ſed quod his preciosius

Ioſue. 5.

Iudit. 6.

uerſarium, quare ab eo nos tentari voluerit, vt videlicet cum vicerimus, milites ſuos imperatnr benigniſſimus tanto magis remuneret: quanto magis promptè ac ſtrenuè certauerimus: ad pugnam quippe non ad quietem in hoc terræ theatro miſſi ſumus, vt neque fortes niſi præcedentibus meritis mercedem accipiant, neque ignaui mulctam, niſi cum ab hoſte victi apparuerint. Non eſt otioſa dei militia. Placuit ei fideles ſuos laboribus, fatigationibus, ærumnis, perſecutionibus, malorum odiis iniuriiſque experiri. Vnde angelus ad Tobiam: Quia acceptus eras deo inquit, neceſſe fuit vt tẽtatio ꝓbaret te. Idcirco nec in oratione dominica petimus ne tentemur, ſed ne inducamur in tentationem & ſeducti viam ſalutis relinquamus. Quam rem petendo apertè oſtendimus, nos quidem ad repugnandum impares eſſe niſi ipſe adiuuet, qui ſolus poteſt omnia, qui etiam infirmitatem noſtram miſeratus, contra angeli mali vim atque verſutias vnicuique noſtrum angelum bonum dedit, q̃ui regat, qui cuſtodiat, qui à nequitia auocet, & occultis conſcientiæ ſtimulis ad virtutes capeſſendas impellat. Et ſi tanta eſt deo cura ſalutis noſtræ vt ſuos angelos prædagogos noſtros eſſe voluerit, haud multum timendus eſt mortis machinator diabolus, quia ſemper vincemus, ſi ſemper angeli de cœlo nobis miſſi monitis inſpirationibuſq; parebimus, & à domini noſtri mandatis nunquam diſcedemus. Omnem igitur vincendi ſpem in deo collocemus: & quoties vincimus, ei ſoli victoriæ gloriam dedicemus: ei gratias agamus, dicamuſque cum Pſalmiſta: Tu humiliaſti ſicut vulneratum ſuperbum, in brachio virtutis tuę diſperſiſti inimicos tuos,

Tob. 12.

Pſalm. 88.

Quomodo vincitur tentatio. Cap. 19.

Ia-

INuidia diaboli mors introierat in orbem terrarũ, ſed hac morte per Chriſtũ liberati ſumus & ad vitam, quàm propter præuaricationem primorum parentum amiſeramus, reuocati. Gaudebat inuidus ille ſanctiſſimos etiam viros in infernum deſcendere, & quaſi victor quia primos vicerat, de omnibus triumphare. Sed gaudium iſtud verſum eſt ei in luctum. Legauit fortem fortior dominus & domum eius intrauit, & vaſa eius diripuit, ſuo aduentu abſoluens illos qui in carcere vincti tenebãtur, de tenebris transferens in lucem. Quin etiam vulgata euangelij veritate, regnum mundi eripuit diabolo, quo magis ille doleret, ne in gẽtibus quidem ius eſſe ſibi relictum, omnibus iam à falſa ad veram religionem conuerſis. Hac ergo poteſtate atque hoc regno priuat⁹, quid ageret, quo ſe verteret, neſciebat. Rurſum tamen nouo fraudum genere vſus, in illorum qui conuerſi erant cordibus (vt ſuprà eſt dictum) inſerere hæreſes cœpit: vt in quibus idololatria iam deſecerat, non deeſſet mendax de vera religione ſententia. Atque ita non paucos quibus in credendo mens leuior erãt, ſubuertit. Quos autem firmos ac ſtabiles in fide vidit, eos pernicioſæ voluptatis illecebris ad peccãdum prouocare cœpit, vt quos fidei defendit ſynceritas, mandatorum ſaltem tranſgreſſio condemnet. Nos ergo qui in Chriſtum credimus, qui dei filium confitemur, tantæ in nos inimici inuidiæ non ignari, quoties delinquendi concupiſcentia mentem ſolicitare cœperit, meminerimus dolos eſſe carnificis noſtri, nihil'que agamus, in quo deum offendi nouimus, & ob quod ſi egerimus, de altitudine paradiſi quã ſperamus, in abyſſum inferni quam timemus, deturbandos nos eſſe certũ ſit. Cùm itaque moleſtior difficilior'que ſeſe ingeſſerit tentatio, & cordis intima laceſſere cœperit, tunc ieiunium nobis pro ſcuto ſit, pro gladio oratio, dicente domino: Hoc dæmonium non eiicitur niſi in ieiunio & oratione,

oratione. Nam & ipſe dominus tunc ieiunabat cum ten tatorem vicit. Et idem. Vigilate, inquit, & orate ne intretis in tentationem. Apoſtoli quoque cùm naufragium timerent, dormientem illum clamoribus excitant. Adiuua nos (inquiunt) domine, perimus. Tunc ipſo vẽtis fluctibusq́ue imperante, facta eſt tranquillitas. Nulla eſt igitur tam grandis tentatio, quam deum deprecando non vinces, & rurſum nulla tam parua, à qua nõ ſuperaberis propriis viribus confidendo. Quare in deo ſperans ora, & dic: Velociter exaudi me domine, defecit ſpiritus meus. Eripe me de inimicis meis ad te confugi. Doce me facere voluntatem tuã, quia deus meus es tu. Quòd ſi ſanctus propheta ſic orabat, quomodo peccator poterit reſiſtere, niſi & ipſe inſtanter orauerit? Igitur quanto violentiorem motum intra te ſenſeris, tanto ardentius auxilium inuoca. Ioſaphat ab inimicis circundatus, clamauit ad dominum, & illis protinus auerſis, periculo liberatus eſt. Ita & tu, ſi toto cordis affectu precatus fueris, inimici aduerſum te machinamenta ſtatim diſſoluentur, teq́ue omni moleſtia liberum ac priſtinæ quieti reſtitutum continuò cognoſces. Cumq́ue hoc tibi contigerit, deo gratias age, qui tam citò ſatanam pedibus tuis ſubiecit. Niſi enim ille opem tibi laboranti miſeratus attulliſſet, nunquam viciſſes. Tanta eſt autem domini noſtri erga nos benignitas, vt etiam pro eo quod ipſo adiuuante vincimus, remuneret victores, & ſuum beneficium in noſtrum tranſire patiatur meritum, modo poſt victoriam ne inſoleſcamus, ſed humiles ac ſubmiſſi de omnibus ei laudem demus, ita enim etiam pro his quæ domino tribuerimus, ipſi præmium merebimur atque mercedem.

Pſal. 142.

2. Para. 18.

De ten-

De tentationibus carnis. Cap. 20.

NVnc quoniam paris periculi eſt, à propriis cupiditatibus per carnis blandimenta ſuperari, qualiter cum his quoque nobis decertandum ſit videamus. Caro enim concupiſcit aduerſus ſpiritum, ſpiritus autem aduerſus carnem: hæc ſibi inuicem aduerſantur, vt non quæcunque vultis, illa faciatis. Hæc Apoſtolus. Deinde quis vtriuſque finis ſit oſtendens ait: Manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt fornicatio, immunditia, luxuria, idolorum ſeruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, diſſenſiones, ſectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comeſſationes & his ſimilia, quæ prædico vobis ſicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum dei non conſequentur. Expoſitis autem quæ carnis ſunt, continenter enumerat quæ ad ſpiritum referuntur. Fructus (inquit) ſpiritus, eſt charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, manſuetudo, fides, modeſtia, continentia, caſtitas. Ex his perſpicuum eſt, quanta ſit diuerſitas inter carnem & ſpiritum, cum alteri vitia, alteri tribuantur virtutes. In medio iſtorum anima libertate ſui arbitrij vtens in quam partem voluerit, poteſt conuerti. Sed ſi carni conſenſerit, regnum dei non poſſidebit: ſin verò ſpiritum ſuum, id eſt, innatum ſibi rationis lumen ſecuta carnis appetitionibus repugnauerit, victo aduerſario mercedem capiet æternæ beatitatis. Quamobrem ſpiritu, inquit, ambulate, & deſideria carnis non perficietis: hoc eſt, bonum quod ratio ſuadet, mali cupiditas ne deſtruat. Qui enim ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis & concupiſcentiis. Quos ergo concupiſcentia ſuperat, & quibus caro dominatur, hi non ſunt Chriſti. Neque enim fieri poteſt, vt ali-

Gal. 5.

vt aliquis & ſeruus Chriſti ſit, & vitiorum mancipiū. Si ſpiritu, inquit, viuimus, ſpiritu & ambulemus. Qui ſit autem iſte ſpiritus, quo viuimus, declarat ſaluator in euangelio, dicens: Verba quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt: Caro non prodeſt quicquam. Domini igitur noſtri præcepta ſpiritus & vita ſunt, ea obſeruādo viuemus, carni autem quæ non prodeſt, conſentiendo mori neceſſe eſt. Caro enim abſque ſpiritu viuere nō poteſt. Tunc autem abſque ſpiritu eſt, cū à mandatis diuinis ſe auertens propriam ſequitur voluntatem, & pecudum more præſentia appetit, futura non conſiderat: viſibilium amore capitur, inuiſibilia contemnit, neque quod ratio diſcernit, ſed quod appetitio ſuggerit, ſequitur. De qua carnis violentia conqueritur Dauid, & ait: Miſer factus ſum, & curuatus ſum vſque in finem tota die contriſtatus ingrediebar, quoniam lumbi mei impleti ſunt illuſionibus & nō eſt ſanitas in carne mea, Et Apoſtolus: Condelector (inquit) legi dei ſecundum interiorem hominem, video autem aliam legem in mēbris meis repugnantem legi mentis meæ & captiuantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis. Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrū. Igitur ego ipſe mente ſeruio legi dei, carne autem legi peccati. Quæris quare contrariæ inter ſe volūtatis ſint ſpiritus & caro? quia caro ex Adam qui peccauit, propagata eſt, animam verò & ſpiritum non ab Adam, ſed à deo accipimus. Idcirco ſpiritus expetit ea quæ deo placent, caro autem magis illa concupiſcit, quæ ipſam delectant & ad peccandum eſt prona, quia traducitur de peccato tantáque eius vis eſt aduerſus ſpiritum, vt luctanti repugnare ſpiritus ipſe per ſe non ſufficeret, niſi virtus diuina quæ illum creat & creando infundit, & infuſum conſeruat, etiam periclitantem adiuuaret. Quis me liberabit, inquit Apoſtolus, de corpore mor-

Iob. 6.

Pſal. 37.

Roma. 7.

Quæritur quare caro aduerſetur ſpiritui.

tis huius? hoc eſt, de corpore in quo primi parentes noſtri cum non obediſſent deo, mortui ſunt, reſpondet & ait, Gratia dei per Ieſum Chriſtum. Nos igitur in Chriſtum credentes, à carnis violentia non noſtræ vires, ſed diuina liberat gratia. Quamuis autem ab Adæ maledictione tunc abſoluimur, cum in Chriſto per baptiſmũ regeneramur, manet tamen in nobis fomes peccati, vt hi qui Chriſti ſunt in certamine ſuę carnis probentur, & qui vicerint eo aſcendant, vbi æternæ pacis ineffabili bono perfruantur. Hac tanta ergo propoſita mercecede conſtanter pugnemus, & omnes perniciosæ cupidinis ictus perſeueranti conſeruandæ innocētię ſtudio irritemus. Quòd ſi & à beſtiis & ab hominibus & ab omni prorſus periculo nos defendimus ac tuemur, ne vitam iſtam breuiſſimam ac miſeriarum plenam amittamus, quanto acrius improbis præſentium voluptatũ appetitionibus renitendum eſt pro vita illa feliciſſima & immortali quàm talium appetitionum victoribus in mercedem tribui certiſſimum eſt.

De remediis contra carnis tentamenta. *Cap.* 21.

ET quoniam malum illud quod caro ſuggerit, cogitatio concipit, cogitatio ipſa quàmprimum cohibenda eſt, ne pariat quod conceperit. Vipereum intra te fœtum ne ſinas creſcere. Solet adultus venena effundere, & animam hominis enecare. Protinus abige peſtiferam cogitationem dum paruula eſt. Dum parũ virium habet, non difficulter opprimitur, ſponſo in cãticis dicente: Capite nobis vulpes puſillas, exterminantes vineas, & vineæ noſtræ florebunt. Cùm enim vitioſa extinguitur cogitatio, animus ad proſequendũ virtutum propoſitum vegetatur, & ſaluberrimis vitæ fructibus exhuberat. Cæterùm ſi malarum cogitationum

Cant. 2.

inſultus

inſultus non ita crebros, neque ita vehementes pati deſideras, claude feneſtras ſenſuum tuorum, per quas mors ad animam ingredi conſueuit. Auerte oculos ne videant vanitatem. Sepi aures tuas ſpinis, & linguam nequam noli audire. Pone ori tuo frenos, ne in verbo labaris, neq; gulæ aliquid vltra neceſſitatē indulgeas. Naribus odoramēta luxuriæ ſubtrahe. Manus contine, ne quem iniuſtè offendas, neve quid impudicè tangas, denique modis omnibus obſerua & caue, ne extranei portas Hieruſalem ingrediantur, id eſt, animæ tuæ domicilium. Et ſi ingreſſi fuerint, cura vt expellantur: neque malignos cogitatus ibi remorari ſinas, vbi cum inualuerint, perniciem generant. Veruntamen ſæpe fit, vt ipſi cogitatus etiam inuitis nobis ingerant ſe ſe, & ſuapte vi ab iis quæ iuſta atque honeſta ſunt, auertere animum noſtrum tentent, ac quemadmodum paralyticus ille in euangelio, qui portabatur, non poterat præ turba offerri ſaluatori vt curaretur, ita nobis cogitationū Marci. 2.
quandoque officere ſolet congeries, vt non quod volumus, ſed quod nolumus, animo voluamus: tunc inter orandum quid lingua loquatur, mens non attendit, & cū corpore in eccleſia ſimus, animo foris per diuerſa vagamur. Huic ingruenti turbæ totis viribus reniti decet, & non cedere, neque ſi mali quicquàm ſuaſerint conſentire, Quod vt ſuccedat, eorum induſtriam, qui paralyticum gerebāt, imitari oportet. Illi tecto domus in qua Chriſtus erat, patefacto, ægrotum coram Ieſu ſubmiſerunt, & morbo receperunt liberatum. Nos quoque abiecta terrenarum rerum cura, culmen cœleſtis contemplationis incendamus, & per ea quæ creata ſunt, mente ingreſſi, inueniemus creatorem: & cùm inuenerimus, ei nos reuerenter ſubmittamus, vt quod altitudo meditādi contulerit, humilitas deiiciendi ſeſe conſeruet, & mens iam ſanata gaudeat ſe iam obſtantis turbæ impedimēta non ſentire. Quāto minus mortalia curabim⁹,

tanto etiam minus cogitationum ſecularium ſtimulis inquietabimur. Quiſquis autem ab his crebrò ac frequenter ſolicitatur, reor quòd nondum vt debet, ſeculo renunciauerit, ſed aratrum tenens adhuc poſt tergum reſpiciat, ſi non reſpiceret, non iam præterita neque præſentia, ſed futura cogitaret. Abſcindamus igitur & proiiciamus procul à nobis membra ſcandalizātia, nulliuſque rei afficiamur ſtudio, quæ propoſitum vitæ ſanctioris turbet, & charitatis ardorem, quē deo debemus, reſtinguat. Si oculus dexter ſcandalizat te, erue eum: ſi manus dextra, abſcindde illam. Membra iſta carnales affectiones ſunt, quibus quidem ſi dextræ fuerint, non illicitè vtimur, veruntamen ſi à ſpiritali contemplatione vel actione auocent atque interpellent, repelli debent. Quæ enim propter ſe licita ſunt, ſi vna cum illis meliora periclitantur, illicita erunt. Quòd ſi ea etiam quæ dextra ſunt, quoties impediunt, abſcindi iubeātur, quanto magis illa quæ ſiniſtra ſunt, id eſt, quæ mala ſunt, declinare ac fugere debemus, & eiſdem neque oculum intendere, neque manum porrigere, vt neque cogitemus aliquid prauum ac deteſtabile, neque faciamus. Reſtat igitur vt & malis præferantur bona, & bonis meliora ſi ad ſummum bonum volumus peruenire. Cùm præterea continentiam ſemper oppugnet laſciuia, & liberalitatem auaritia, & humilitatem ambitio, & breuiter probitatem nequitia, aſſiduum nobis cum vitiis bellum eſt. Nunquam igitur quieſcamus, ſēper repugnemus. q̄diu repugnamus, vincimus: quoties autem quieſcimus, non quieſcente aduerſario, ſuperamur: irruentibus malis diſſipantur bona, nihilq; homini illi relinquitur, qui carnis cupiditatibus vltro ſe ſubiicit, euenitque ei quod dictum eſt per prophetam: Reſiduum erucæ comedit locuſta, reſiduum locuſtę comedit brucus, reſiduū bruci comedit rubigo, aut quid boni in illo remanere poterit, cui vitia dominantur?

Matth.5.

Iohel.1.

Iohel.1.

Strenuis

Strenuis autem et accinctis, aſſiduéque contra improbæ voluptatis illecebras luctantibus tuta ſunt omnia. Neque enim ſuperſeminatur zizania in medio tritici, niſi cum otio dediti dormimus, & à cuſtodia bonæ frugis ceſſamus. Atque ideo ſanè vigilare & orare nos iubet dominus, ne tentationibus ſuccumbamus, hoc eſt, diligentes eſſe & intentos, & ſolicitos, ne per deſidiam ſpiritus caro, quę ancilla eſſe debet, dominari incipiat, & præualere permittatur Madian aduerſus Iſraël, is videlicet qui ſe cultui dedicauit diuino, ſubuerti ſi natura nequitia.

De reparatione lapſi. Cap. 22.

CAeterùm, ſi quando victi ſuperatíque fuerimus, ad pœnitentiæ remedia conuertamur, nec deſperemus aduerſus victores victoriam, ſi ab iis quibus manum dedimus, deficere voluerimus atque ad illa transfugere, quæ inſipienter dereliquimus. Tunc enim ſpecioſa deſerti, quæ peccatorum ignis abſumpſerat, rurſum germinare & bonorum operum fructu abũdare cernemus. Ciuitas à rege magno obſeſſa (vt Eccleſiaſtes ait) à paupere viro, ſed ſapiente liberatur. Quis autem pauperior illo qui vitiis ſeruit? quis ſapientior quàm qui ab iis dum licet fugit, & ad ſtudium ſe confert virtutum? ſed ne rurſum in eodem luto more porcorum relabamur, non otioſè neque ſegniter eſt agendum. Nam ſicut per negligentiam victi fuimus, ita per ſedulitatem curamque certandi vincemus. Cuius rei nequaquam ignarus Apoſtolus admonet, & ait: State ſuccincti lumbos in veritate, & induite loricam iuſtitiæ, & calceati pedes in præparationem euangelij pacis, in omnibus ſumentes ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia tela maligni ignea extinguere, & galeam ſalu-

Eccle. 9.

Ephe. 6.

tis aſſumite,& gladium ſpiritus, quod eſt verbum dei per omnem orationem & obſecrationem, orantes omni tempore in ſpiritu,& in ipſo vigilantes in omni inſtantia. Profectò qui armis iſtis contra carnis infeſtationes dæmonum'que dolos munitus fuerit, ſicut mons Sion non mouebitur in æternum. Erit veluti turris fortitudinis à facie inimici,& tanquam nauis validis cōpacta trabibus, pertranſiens mare iſtud magnum & ſpatioſum, nec fluctib⁹ fracta, nec procellarũ turbine ſubuerſa. Si quando tamen ingraueſcere carnis pugna, ſpiritum'que vehementius laceſſere cœperit, caro ipſa tenuanda erit ieiunio, fatiganda laboribus, domanda vigiliis, oratio nunquam pernoctationibus quaſi vinculis conſtringenda. Durũ erit illi contra huiuſcemodi ſtimulos calcitrare. Laſciuiēti iumēto adde onus,& quietius incedet, ſubtrahe aduerſario vires, & deſinet eſſe moleſtus. Semper autem obſtandum eſt principiis. Inueterata enim difficilius corriguntur, nouella euelluntur facilius, euulſa'que areſcunt. Præterea & locum illum & hominem quãtum potes declina, in quo vel delinquendi periculum, vel exercendæ virtutis impedimentum times. O o o fugite, inquit dominus, de terra aquilonis, de terra vtique in qua charitas friget, & abundat malitia, de terra in qua nihil agitur, nihil dicitur, niſi quod ad corporis pertinet voluptatem,& præ-
Zach.2. ſentis luxuriæ irritamētum,& multorum ſcelerum incentiuum. Rarò tibi cum ſeculi amatoribus miſcendus eſt ſermo, quia colloquia mala corrumpunt bonos mores, rarius cum fœminis. Primam fœminam decepit diabolus, illa virum. Diaboli ergo laqueus eſt fœmina. Quem diabolus per ſe non poteſt capere, per illam capit, fugiendo melius vitabis hoc periculum, quàm reſiſtendo.

Oratio

Oratio contra tentationem carnis, & poſt victoriam actio gratiarum. Cap. 23.

SEd quoniam quocunque fugerimus, carnis noſtræ lucta carere nequimus, in omni carnalium tentationum diſcrimine, ad orationum ſubſidia fugere tutiſſimum erit. Ad dominum igitur ſupplices confugiamus, quia dominus fortitudo plebis ſuæ, & protector ſaluationum Chriſti ſui eſt. Vim patiens loquatur ſpiritus & dicat: Eripe me de inimicis meis domine, ad te confugi, doce me facere voluntatem tuam, quia deus meus es tu. Psal.140. Ab homine iniquo & doloſo erue me, ab homine iſto exteriori, qui interiorem hominem ad ſimilitudinem tuam factum, iniquè & fraudulenter quærit ſubuertere, per voluptatis illecebras, per concupiſcentiæ blandimenta trahere me nititur, vt peccem tibi & peream. Ab his ergo mei tuique aduerſarij inſidiis libera me. Eſto mihi in deum protectorem, & in locum munitum, vt ſaluum me facias. Ventum domine validum, quo in diuerſum impellor, metuo, & iã inter fremẽtes vndas mergi incipiens, ad te clamo. Tu igitur miſeratus dexteram tuam extende, & ſicut Petrum cum fluctibus operiretur ſaluaſti, ita me de pernicie carnalis ſuggeſtionis ereptum tibi reſtitue, vt tuam potius voluntatem quàm meam faciã. Noſtra enim voluntas perdit nos, tua verò ſaluat ſemper. Fiat voluntas tua ſicut in cœlo inter ſanctos, ita & inter nos in terra, vt tuis parendo mãdatis, ad te in cœlum aſcendere, & non eis cõtraria operando in profundum demergi mereamur. Si ſic oraueris, non frigidè, ſed ardenter: non proteruè, ſed humiliter, tentationum conſtrictus anguſtiis, exaudiet te dominus, & non dabit in commotionem pedem

 tuum

tuum,neque dormitabit, qui cuſtodit te.Petite,inquit, & accipietis.Quid tu poſcere pigritabis, cum idem dominus & rogari velit,& quod piè rogatur ,promptè ſe
Pſal.90. daturum promittat?Si ſicut decet ſupplicaueris,circũdabit te ſcuto veritas eius,non timebis àtimore nocturno,à ſagitta, volante in die,à negotio perambulante in tenebris,ab incurſu & dæmonio meridiano.Ipſe enim
Ibidem. dominus de illo qui fideliter orat,& conſtanter ſperat, reſpondẽs ait: Quoniam in me ſperauit,liberabo eum: protegam eum quoniam cognouit nomen meum : clamauit ad me ; & ego exaudiam eum:in tribulatione eripiam eum,& glorificabo eum.Exauditus autem nõ ſolum carnis concupiſcentias auertes atque fugabis,verumetiam virtutibus magis proficies.Teſtatur hoc ꝓ-
Pſal.19. pheta ad deum dicẽs:In quacunque die inuocauero te, exaudi me,multiplicabis in anima mea virtutem.Omnem'que difficultatem ab eo adiutus ipſe idem ſupera-
Pſal.18. turum ſe affirmat,cum ait : A te eripiar à tentatione, & in deo meo tranſgrediar murum . Ille ergo poſtulationibus tuis annuens, dicet:Et ſtabit ſpiritus procellæ,ipſe imperabit ventis & mari,& obedient ei,& turbulentos motus conuertet in tranquillitatem.Ille precantibus & periculum formidantibus,continuò aderit dicens:Ego ſum,nolite timere. Tunc tu naufragio imminenti liberatus,gratias age liberatori,cuius opera factus es teipſo fortior,atque aduerſus laſciuientes malarum cupidinum titillationes inuictus.Ad ipſum igitur mente cõuerſus,dicas:Benedictus dominus deus qui nõ dedit nos in captionem dentibus eorũ , hoc eſt in prædam voluptatum illecebris,delinimentis'que vitiorum quibus tu impugnabare,vt domino tuo peccares,& coeli terræ'que conditoris maieſtatem offenderes.Ad hæc quoniam diuinis quoque diſciplinis inſtructus vincere didiciſti ne ingratitudinis arguaris,'illud quandoque
Pſal.143. tecum repetas;Benedictus dominus deus meus , qui docet ma-

cet manus meos ad prelium,& digitos meos ad bellum. Miſericordia mea & refugium meum,ſuſceptor meus & liberator meus,in ipſo ſperaui,qui ſubdit populum meum ſub me,id eſt,qui carnem meam meo ſeruire ſpiritui compellit. Niſi enim ipſe certare doceret,ipſe protegeret,ipſe liberaret, ipſe aduerſarios noſtros nobis ſubiiceret, fragilitas noſtra neque carnis paſſionibus preualere neque dæmonum laqueos euadere vnquã potuiſſet. Ingratus eſt igitur tentationum victor, qui deo acceptum non refert quòd vicerit: & ſi laudẽ victoriæ ſibi arrogare non dubitet, victus eſt temeraria inanis gloriæ cupiditate,dum'que ſe non lapſum fuiſſe gloriatur,labitur & delinquit. Vnde abhorrẽs ab iſta iactatione ſanctus propheta Dauid, clamat: Non nobis domine non nobis,ſed nomini tuo da gloriam. Si viciſti, humilitatem conſerua,& ad dei tui miſerationem refer,quod non ſuccubueris. Quale autem victoriæ huius meritum ſit,audi: Saluator noſter tentatus vicit,diſceſſit ab eo diabolus, acceſſerunt angeli & miniſtrabant ei. Quod præceſſit in capite, cur non ſperemus euenturum in membris? quandoquidem quæcunque ſcripta ſunt,ad noſtram doctrinam ſcripta eſſe memorantur. Tentationum igitur victorem dæmones timebũt, angeli comitabuntur & cuſtodient. Veruntamen non ſemel aut pluries viciſſe proderit, vſque in finem vitæ producenda victoria eſt, vt tandem à domino mereamur audire: Vos eſtis qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis, & ego diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi pater meus regnum,vt edatis & bibatis ſuper mẽſam meam in regno meo. Non eſt autem eſca neque potus regnum dei. Edemus ergo & bibemus non corporalia,ſed ſpiritalia alimenta, diuini conſpectus perennẽ & nunquam defuturam dulcedinem,ineffabilis'que claritatis gloriam,& hęc quidem erit militiæ noſtrę merces,ſi modo victores & non victi de iſto certaminis cãpo,in

Pſalm. 115. Luc. 22.

po,in quo nunc poſiti ſumus,deceſſerimus.

Quòd oportet conformari Chriſto. Cap. 24.

ATque is demum & vitia calcabit,& virtute proficiet, qui quotidie Chriſti domini geſta conſiderabit,& per eius veſtigia ingrediẽs ipſi quàm ꝓximè accedere contendet.Exemplum,inquit, dedi vobis,vt quemadmodum ego feci,ita & vos faciatis. Primum igitur in omnibus humilitatem ſeruemus.Hic enim qui dei filius erat, dignatus eſt fieri hominis filiꝰ, qui deus erat,factus eſt homo.In Bethlehẽ exiguo oppidulo naſci voluit,& quidem non in hominum habitaculo,ſed in pecudum ſtabulo: non in cunis colore diuerſo picturatis auroq́ue linitis,ſed in præſepio ad præbẽda iumentis pabula lentis viminibus contexto,Cum'q; eſſet dominus omnium ,à ſeruo voluit baptizari,ac de ſeipſo dixit:Filius hominis venit nonvt miniſtraretur ei,ſed vt miniſtraret.Apoſtolus non de ſtirpe nobilium,ſed piſcatorum genere ſibi adſciuit, & eiſdem pedes lauit . Hieroſolymam intraturus veterinum animal aſinam aſcendit: & cũ pro ſalute mundi mori vellet,deſpicatiſſimum mortis genus elegit crucem.Talia ergo nobiſcum ſæpenumero reuoluentes nec de ſtirpis claritate gloriemur , nec vulgaribus coæquari erubeſcamus,cum omnium vnus creator ſit,atque vnus pater deus,omnium vna generis conditio, vna humanitatis natura,vna regenerationis gratia,cùm denique nullum ſit hominũ apud deum diſcrimen,præterquàm vitæ ac morum.Quanto autem ſe quiſque magis humiliauerit,tãto magis merebitur exaltari.Ab eodẽ obedientiæ quoq; petamus exempla.Apparentibus quæſitus reſpondit:Quid eſt quod me quærebatis? Neſciebatis quia in his quę patris mei ſunt,oportet me eſſe:Hoc

Homili.

ideò

ideò,vt prius obedientiam præſtemus deo,ſecundo autem loco parentibus obtemperemus, quibus & ipſe ſe ſubmiſerat,teſte euangeliſta,qui ſubiungens ait:Et deſcendit cum eis,& Venit Nazareth, & erat ſubditus illis.Veruntamen ſi quid iuſſerint parentes, quod legem offendit diuinam,deo potius pareas q̃ illis:vel ſi nõ officit legi,& tamen tibi ad obſequendum deo impedimẽto eſt,dimitte parẽtum imperium,& ad ſeruitium deo præſtandum conuertere.Nõ eſt, inquit,me dignus,qui patrem aut matrem plus quàm me diligit.Ad obediẽdum deo inuitat cùm ait,Meus cibus eſt vt faciam voluntatem eius, qui miſit me vt perficiam opus eius. Et iterum,Non quæro voluntatem meam,ſed voluntatem eius qui miſit me patris.& ad patrem,Non mea voluntas,inquit,ſed tua fiat.Hinc diſcat monachus,ſe non eſſe ſuæ voluntatis, ſed eorum qui præſunt monaſterio, vt nõ quod ipſe deliberat faciat,ſed quod illi conceſſerint.A domino diſcamus & patiẽtiam, Odia Iudæorũ æquo animo tulit, quos vno verbo omnes perdere poterat,ab his probra,maledicta,vincula,flagella,verbera,contumelias,alapas atque ſputa ſuſtinuit, ab his coronari ſpinis,clauis in cruce configi,felle & aceto potari,lancea confodi& occidi paſſus eſt.Quin etiam iiſdem qui ſibi talia tam immaniter inferebant vt ignoſceretur,patrem orauit. Si ipſe iuſtus ab iniuſtis tanto ludibrio habitus,tam impiè dilaceratus,vindictam nõ appetiit, ſed dimitti eis poſtulauit, cur tu peccator inimicis tuis iraſceris,& ad vlciſcendã iniuriam exardeſcis,cui nulla iniuſtè queat irrogari,cũ quotidie domino tuo pecces,nec tãtum offenſæ paſſus es,quantum delicta tua atq; peccata merebantur?Quoties ergo mali aliquid patimur,ꝓtinus ad cõſciẽtiã ſcelerũ noſtrorũ recurramus,& cũ nõ immeritò id nobis accidere cognouerimꝰ patiẽt tolleremꝰ,& dñi noſtri exẽplo ꝓ inimicis etiã noſtris oremꝰ,ꝓ malo reddẽtes bonũ,ꝓ iniuria beneficium.

beneficium. Sic noſtra nobis remittentur peccata, & patientiæ virtus præmio maiore compenſabitur: & mala quæ paſſi ſumus, in noſtrum commodum cõuertentur.

Iactantia vitanda.

Sed eorũ quoq; quę benefacimus, iactãtiam vitare à domino diſcamus. De monte deſcendens, mundato leproſo iniunxit ne cui diceret. Cæcis etiam ſanatis, Videte (inquit) ne quis ſciat. Et cum plurimos vario morborũ genere laborantes curaſſet, ne ipſum manifeſtum facerent, præcepit. Cumque puellam mortuam ad vitam reuocaſſet taceri iuſſit. Nõnulli ex diſcipulis adhuc terrena ſapientes. Manifeſta te inquiunt mundo. Ille autem oſtendens quod non quæreret mundi gloriam, ſed mundi ſalutem, dixit. Ego gloriam meam non quæro, eſt qui quærat & iudicet. Hic gloriam ſuam non quæſiuit qui ſe vltro ignominiæ ab impiis perferendæ expoſuit. Ille tamen gloriam eius quæſiuit, qui cum illo erat. Glorificauit enim deus hominem quem aſſumpſit, à morte ſuſcitando, in cœlum transferendo, quod ſemel aſſumpſit nunquam dimittendo, adorandum & angelis & hominibus proponendo. Iudicauit autem iudicio damnationis Iudæos incredulos, & gentiles in errore obſtinatos, & fideles fidẽ opere deſtruentes. Quod ergo non quæſierit gloriam ſuam, ad humanitatem pertinet, quod autem quæſierit & iudicarit, ad diuinitatem refertur. Quamuis enim humanitas & diuinitas vna perſona Chriſti ſit, ſæpe tamen & dicere aliquid & facere illi placuit quod non erat vtrique naturæ commune, vt per ea quæ hominis ſunt, hominem agnoſceremus, & quę dei, deum. Nam in Chriſto vel hominem ſine deo vel deum ſine homine confiteri, hæreticorum impietas eſt. Cùm igitur dixit ſe gloriam ſuã non quęrere, nobis inſinuauit, ne hominum plauſus laudationesq́ue venemur, ſed in omnibus vt deus laudetur curemus. Qui enim ab hominibus gloriã quærunt, gloriam veram ac ſtabilem, quæ à deo eſt, accipere

Lucæ. 8.

Iohan. 8.

re non merētur. Ad hæc obſeruādæ paupertatis domi ni exempla nobis abundè ſuggeruntur. De virgine pau percula naſciturus, non habuit locum in diuerſorio, editur in ſtabulo, reclinatur in præſepio. Iam in ætate adulta, nihil ſe habere confitetur, & ait, Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, filius autem hominis nō habet vbi caput reclinet. Et cùm portorium exigeretur non fuit ſoluendo, donec piſcis captus in ore didrachmam attulit, qua ipſe ſatisfecit. Beſtiis imperabat, & inter pauperes cenſeri volebat. Per domos alienas diſcurrens hoſpitabatur, quia ſuam non habuit, mulierum comitātium eleemoſynis alebatur, in cruce nudus pependit, mortuus etiam aliena inuolut⁹ eſt ſyndone, alieno conditus ſepulchro. Beatos vocat pauperes, & apoſtolis ne quid ferrent in via, præcipit non virgā, non peram, non panem. Prohibuit eis calceamenta, ꝓhibuit duas tunicas, & nolite (inquit) ſolicitiÿ eſſe quid mādecetis aut quid bibatis, aut quid induamini. Quęrite primum regnum dei, & hæc omnia apponentur vobis. Qui ergo propter Chriſtum in terra pauper eſt, cum Chriſto diues erit in cœlo. Gloria enim & diuitię in domo eius. Victu quoque modico ac tenui, & qui corpus tantum ſuſtentet. Contentus erit qui Chriſtū imitabitur. Per dies quadraginta ille neque comedit, neq; bibit, poſtea (vt euangeliſta ait) eſuriit, & tunc quidem diaboli maligna tentamenta viciſſe deſcribitur, vt noſcamus ieiunio & eſuritione opus eſſe, ſi carnis illecebras dæmonūque captiones cupimus ſuperare. Ante mē ſam gratias agit, poſt menſam hymnum dicit, vt ſemper deum laudemus, cuius donum eſt & cibus quo veſcimur, & vita qua viuimus. Panes hordeaceos habebat cū pauit turbam, aquam ad bibendum à Samaritana muliere petiit, ne rudes faſtidiamus cibos, neque vina delicatiora exquiramus. Carnem niſi in paſchate non comedit, minutis piſciculis vſus eſt. Erubeſcant, qui paupertatem

Matth.8. Matt.17. Lucæ.9. Mat.6. Parſimonia Mat.4. Mat.26. Iohan.6. Iohan.4.

pertatem profeſſi, diuitum dapibus delectantur. Ne autem vilia contemnamus alimenta, fel & acetum in cruce poſitus guſtauit, denique beatos dicit eſſe eſurientes, quoniam ſaturabuntur, & ecõtrario: Væ vobis inquit, qui ſaturati eſtis, quia eſurietis. Nunc tandem ad charitatis conuertamur documẽta: Pro hominũ ſalute de cœlo in terrã deſcendit, deus homo factus eſt, labores, vigilias, ſupplicia pro nobis tolerauit, ꝑ nobis mortuꝰ eſt, pro nobis ad inferos deſcẽdit, pro nobis reſurrexit, pro nobis in cœlum aſcendit. Poſtremò nihil vel dixit vel fecit quod non eo ſpectaret, vt æterna nobis donaretur beatitudo, Matthæum de publicano Apoſtolum, Petrum de negatore cœleſtis regni clauicularium, Paulum de perſecutore fidei fecit propugnatorem, mulieri peccatrici peccata dimiſit, & non veni (inquit) vocare iuſtos ſed peccatores ad pœnitentiam. Denique paſtor bonus animam ſuam poſuit pro ouibus ſuis: & quos dilexit vſque in finem dilexit eos. Quia nihil prodeſt diu diligere, niſi ſemper diligas. Et ſicut (inquit) dilexit me pater ita dilexi vos. Et qui diligit me, diligetur à patre meo. Tunc autem & Chriſtum diligimꝰ, & à deo patre diligimur, cum ipſum quem peccando offendimus, pœnitendo placamus. Porrò cum etiam inimicis nos benefacere beneq; optare iuberet, hoc prior ipſe præſtitit, illis à quibus conuitia, vincula, flagella, colaphos, verbera, ſpinas, clauos, fel atque acetum iniquè paſſus fuerat, ignoſci poſtulans, & ſæuitiam illorũ ſui ignoratione excuſans, vt poſtea cognita veritate locum haberent pœnitentiæ & non perirent. Non eſt itaque Chriſti diſcipulus qui bonum pro malo neſcit reddere, & pro inimicis quoque ſuis Deum deprecari. Eiusdem domini exemplo diſcamus, non noſtræ tamẽ ſaluti, ſed etiam aliorum proſpicere, vitæ diſciplinis eos imbuendo, & exhortationibus piis vt ad virtutis viam dirigantur ſolicitando. Circuibat ille totam Iudæam,

Margin notes: Charitas. (beside "qui ſaturati eſtis…"); Ioan. 10. (beside "re iuſtos ſed peccatores…"); Ioan. 15. (beside "lexit me pater…"); Prædicatio. (beside "eos imbuendo…").

dæam,totam Galilæã,per caſtella & vicos,docens igna
ros,& verbo curãs ægrotos vt corpore ſimul & animo
ſaluos redderet.Præcepta dedit diſcipulis in monte in
planitie plebi, vt diſcas altiores myſteriorum ſenſus il-
lis qui magis capacis ingenij ſunt prædicare :ſimplices
verò ſimplicibus vitæ præceptis inſtruere , ac ne fortè
pretij alicuius gratia id agas,ſed affectu ſalutis eorum
quos doces.gratis accepiſtis(inquit)gratis date.Accipe- Mat.10.
re tamen ab offerentibus quãtum victui neceſſario ſa-
tis ſit,ſi indigueris,ne nefas putares ait:Dign⁹ eſt opera Ibidem
rius mercede ſua.Mercede videlicet quę inopiæ ſuccur
rat non quę luxuriam paret.Porrò ſicut ipſe docuerat,
ita diſcipulis ſuis prædicationis officium impoſuit di-
cens.Euntes docete omnes gentes ſeruare omnia quæ-
cunque mandaui vobis.Optimi itaque Chriſti imita-
tores illi ſunt, qui faciendis ad populum benè beateq́; Matt.18.
viuendi ſermonibus operam impendunt: & quod alios
docent,ipſi præſtant.ne bonum quod verbo ædificant,
morum diſſimilitudine deſtruant.Cælebs præterea &
caſtus ſit oportet Chriſti diſcipulus,virgo eſt,& de vir Caſtitas.
gine genitus & à virgine baptizatus,quem ſequeris:vt,
que ſcias quanti ſit apud ipſum virginitas de Iohanne
Apoſtolo quia virgo erat,in euangelio dicitur:Diſcipu
lus ille quem diligebat Ieſus.Nam licet Ieſus etiam re-
liquos omnes diligeret, de nullo tamen ſic eſt expreſ-
ſum,ſicut de iſto quem mentis corporiſque puritas cõ Matt.12.
mendabat.Hic ſolus in ſinu Chriſti cunctis ad menſam
ſedentibus recubuit,quia ſolus fortaſſe intemeratæ vir
ginitatis laude illi proximior erat .Præcellit autem
virginitas viduati & viduitas matrimonio. Quando-
quidem euangelici ſeminis centeſimus fructus aſcribi-
tur virginitati, ſexageſimus viduitati ,triceſimus ma-
trimonio,in Apocalyp. etiam illi qui ſequuntur agnũ
quocunque ierit , & canticum nulli alij cantabile Apoc.14.
concinunt , virgines eſſe memorantur . Porrò ipſa

Salua-

Mat.14. Saluator vt monſtraret, præcipuè caſtis deberi regnũ dei, Sunt eunuchi inquit, qui ſe caſtrauerunt propter regnum cœlorum, hoc eſt, qui nubendi libertatem in propoſitum verterunt caſtitatis quo prius expeditiuſque deo ſeruirent, & cum angelis in cœlo ſocij eſſent, qui angelicam vitam in terra vixiſſent, de quibus eſt dictum, neque nubent neque nubentur, ſed erunt ſicut angeli dei in cœlis. In eo quoque dominus continentiã

Marc.12. ſeruis ſuis videtur imperaſſe, quod apoſtolis præcepit,

Lucæ.12. vt lumbos præcinctos haberent. In lumbis quippe generãdi ſemina ſunt, qui autem in carne ſeminat, de carne & metet corruptionem: ſed qui ſeminat in ſpiritu, de ſpiritu & metet benedictionem. Preces etiam qualiter

Oratio. deo ſint offerendæ, nobis documento eſt dominus no-

Mat.15. ſter. Orandi enim rationem, quam verbis monſtrauit, opere perfecit. Orare iubet in abſcondito, & ab illis quæ impedire poſſent ſeparato loco, vt mens tunc magis intenta eſſet cœleſtium contemplationi cum ipſum cœli terræque regem lingua ſerui alloqueretur. Ideò

Marc.22. ſaluator quoque noſter dimiſſa turba montem aſcen-

Mat.26. dens ſolus orauit, & iterum, Sedete hic, inquit, donec vadam illuc & orem. In monte autem orauit vt orando poſtulemus non terrena quæ in imo ſunt, ſed quæ in

Ibidem. alto cœleſtia. Quòd verò etiam in villa Gethſemani oraſſe dicitur, docemur inter orandum ſeruandam eſſe humilitatem, atque ideò & poſitis genibus oraſſe, & ad orandum in faciem procubuiſſe. Quod præterea patrem precatus, ait: Non ſicut ego volo fiat, ſed ſicut tu: ſignificauit vt in omni poſtulatione noſtræ voluntati

Marci.14. præferamus dei voluntatem. Tertio autem eundem ſer-

Idem.1. monem orauit, ne tibi ceſſandum putes, ſi tam properè quam velles non fueris exauditus. Ad hæc in Marco ſcriptum eſt, quod valdè diluculo ſurgens abiit in deſer-

Lucæ.6. tum locum, & ibi orabat: Et in Luca, quod noctibus exiens in monte Oliueti morabatur, quódque pernoctabat

ctabat in oratione. In quo quidem & tempora & loca orationi magis accommoda nobis requirenda eſſe innuit, vt autem perſeuerantius oremus, factus in agonia prolixius orauit. Sublatis quoque in cœlum oculis oraſſe traditur, vt & tu dum oras, mentis oculos ad deum cui ſupplicas, intendas & non alio verba, alio cogitationes ire ſinas. Parum efficax eſt lubricæ vagæ'que mẽtis oratio, & non illuc intentæ vbi vult exaudiri. Ac ne ſingula perquirere nimis prolixum ſit, omnium virtutum, omniſque ſanctitatis cum præceptum tum exemplum, à ſaluatore noſtro ac domino, & tutius petitur & iucundius conſideratur. Chriſtus enim quia veritas eſt, non errat, quia bonitas eſt, non fallit, quia ſapientia eſt nouit omnia, quia virtus dei eſt, poteſt omnia, quia denique ſaluatio populi ſui eſt, quicquid egit, quicquid dixit, ad omnium ſpectat ſalutem. Seruiamus igitur illi in ſanctitate & iuſtitia omnibus diebus noſtris, memores beneficiorum ſuorum, atque aſſiduè nobiſcum recolentes ea quæ non ſolum verbis docuit, ſed etiam re atque opere probauit, vt his inſtructi eidem quantum fieri poteſt ſimiles effici curemus, & cuius virtutes imitati fuerimus, eius beatitatis atque gloriæ participes eſſe mereamur.

Idem. 22. Iohan. 11.

Omniũ virtutũ exẽplũ vn⁹ Chriſt⁹

De conſortio fugiendo.
Cap. 25.

Conferet plurimum ad vitæ ſanctioris cultũ, noſſe quorum conſuetudine vti debeas, quorum nõ debeas: cum quibus conuiuere, colloqui, conuerſari, quos declinare ac fugere oportet. Relinquendi ſũt, quorum tibi nota fuerit peruerſæ mentis pertinacia, id eſt, qui vel errorem ſuum depoſituri non videntur, vel à ſcelere in quo perſeuerant, receſſuri. Nocuit Iſraëlitico populo habitaſſe cum Aegyptiis. Inde enim Moy

ſe duce egreſſi ritu eorum viuere volebant, crapulari, ludere, diis gentilium ſacrificare, atque hæc cauſa fuit, vt poſteri quoque eorum toties inimici ſubiecti ſeruirent. Rectè itaque dicitur: Filij abominationum ſunt filij peccatorum, & qui conuerſantur ſecus domos impiorum. Contagione quippe trahitur vitium, ſi conuerſaris cũ vitioſo, ac veluti peſtilentiæ morbos afflatu tactúque ægrotantis inficere ſolet ſanos, ita infidelium familiaritas plerunque fideli viro perniciem parit. Idcircò per os Ieremiæ clamat nobis dominus: Fugite de medio Babylonis, vt ſaluet vnuſquiſque animam ſuã. Et per os Oſee. Nolite ingredi in Galgala, & non aſcenderitis in Bathauem, loca videlicet prophana idolorũque polluta culturis atque immunda. Saluator etiam noſter & dominus: In viam gentium, inquit, ne abieritis & cauete à fermento phariſæorum. Hoc idem admonet & hortatur Paulus Apoſtolus, dicens: Nolite iugũ ducere cum infidelibus: quæ enim participatio iuſtitię cum iniquitate, aut quæ ſocietas luci ad tenebras? quæ autem conuentio Chriſti ad Belial? aut quæ pars fideli cum infideli? quis autem conuentus templo dei cum idolis? Vos enim eſtis templum dei viui. Et ad Titum ſcribens, ait: Hæreticum hominem poſt vnam & ſecũdam correptionem deuita, ſciens quia ſubuerſus eſt qui eiuſmodi eſt, & delinquit, cum ſit proprio iudicio condemnatus. Eiuſdem ſententiæ eſt, quia & eiuſdem ſpiritus Iohannes Apoſtolus, cum ait: Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum nec aue ei dixeritis, qui enim dicit illi aue, communicat operibus eius malignis. Quòd ſi ſalutare quoque illos quibus nulla debetur ſalus, nefarium ſit, quãtomagis in conſortium recipere? Cauenda eſt igitur infidelium hominum cõuerſatio, maximè eorum qui ita auerſi ſunt, vt nulla ſuperſit ſpes futuræ illorum cõuerſionis & hoc Apoſtolorum ipſorum exemplo, qui cum vidiſ-

Eccle. 41. Iere. 51. Oſee. 4. Matt. 16. 2. Cor. 6. Tit. 3. 2. Ioan. 1.

vidiſſent incredulos Iudæos Chriſtum nolle recipere, ab eis diſcedentes aliis euangelizare dei verbum cœpere. Itaque ne perfectis quidem conuenit ad obſtinatos acceſſio, cum ne in docendo operam perdant, tum ne molliter blandéque alloquendo fauere illorum errori videantur. Non minus declinandi ſunt, qui in flagitiis obduruerunt. Peccantem (inquit dominus) corripe inter te & ipſum, ſi te nõ audierit, adhibe alium, ſi neque illum audierit, dic eccleſiæ, ſi neque eccleſiã audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus. Pro infideli ergo habeatur, quem peccaſſe omnino non pœnitet quíque nulla correptione ad emendandum flectitur. Quòd ſi cũ tali conuerſari te delectauerit, mores quoque diligere incipias neceſſe eſt. Alioqui ipſa vitę diuerſitas citò veſtram dirimet ſocietatem: & vbi diſſimilis interceſſerit voluntas, conuictus concors eſſe non poterit. In Prouerbiis dicitur: Noli eſſe amicus homini iracundo, neque ambules cum viro furioſo, ne fortè diſcas ſemitas eius, & ſumas ſcandalum animæ tuæ. Nõ hoc præcipitur, ne benè illi optes, & ſi poteris, facias, ſed ne illo familiariter vtaris. Iracũdus enim is eſt, qui facile ac leuiſſima de cauſa iraſcitur. Eſt aũt difficile ſẽper iraſcenti atque inſultanti non aliquando iraſci, & contra furentem non indignari, & ex indignatione nõ peccare. Ita ſuperbo etiam ſi comes fueris, arrogans ęlatuſque euades, teſtatur hoc Eccleſiaſtic⁹, dicẽs: Qui tetigerit piſcem, inquinabitur ab ea: & qui communicauerit ſuperbo, induet ſuperbiam. Cum enim hominis ingeniũ ad vitia magis quàm ad virtutes procliuè ſit, magis verendum eſt, ne vir bonus malo adhærens corrumpatur, quàm ſperandum vt malus æmulatione boni mores emendet. Quamobrem Apoſtolus diuerſis vitiis inquinatos in vnum colligens, ait. Si is qui frater nominatur inter vos, eſt fornicator, aut auarus, aut idolis ſeruiens, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cum

Mat. 18. — Prouer. 22. — Eccl. 13. — 1. Cor. 5.

huiuſmodi nec cibum quidem ſumite. Sciebat enim quia iuxta fornicationem periclitetur caſtitas, iuxta auarum liberalitas, iuxta idololatram religio, iuxta maledicum patientia, iuxta ebrioſum temperantia, iuxta rapacem alieni abſtinentia, & non eſſe tutum pro-
Iſaiæ.6, bo viro cum iniquis commorari. Ingemiſcit Iſaias & angitur animo vehementer, quod habitaret in medio populi labia polluta habentis, ſeque ex eo labia ſua polluiſſe confitetur atque fœdaſſe. Et ſi ſanctus propheta viuendo inter iniquos detrimentum ſentit, quis eſt tātæ conſtantiæ, vt cum flagitioſis conuerſando lapſum non timeat? Vis noſſe quia ſceleſtis & prophanis hominibus iungi diſpliceat ipſi deo. Ioſaphat regis Iudæ na-
2.Para.20. ues tempeſtate confractæ ſunt, deo indignante, quod in ſortem earum admiſiſſet Ochoziam impiiſſimum Samariæ regem. Id quidem hac ipſa de cauſa Eliezer fi-
2.Reg.vl. lius Dodau de Mareſſa prædixerat futurum. Iterum requiſitus Ioſaphat noluit iungi illi, ſatis damno ſuo edoctus viride lignum arido applicatum ſimul combu-
Mat.2. ri ſolere, & temerarium eſſe rurſum committere, quod iam apertè intellexerat deo non placere. Magi Chriſtum natum piè quærentes cum fortè ad Herodem diuertiſſent, ſyderei luminis ducatum amiſerunt, & tenebras patiuntur quàm diu cum illo teterrimæ mentis homine manent. Faceſſat igitur peſſimus quiſque à cōſortio tuo, ne cum illo manendo inquineris, ne illū fruſtra docendo operam perdas, ne illi adhærendo deum offendas. Mulierum conuerſatio & caſtitatem profeſſis eſt vitanda, dicente in Prouerbiis Salomone. Lōge fac
Prouer,5. ab ea viā tuam, & ne appropinques foribus domus eius. Quod ſi multi aſpectu illius, multi colloquio ſemel inito, multi ipſa viſæ formæ cogitatione irretiti ſunt, nōne maius periculum imminet, vbi propius aſſidetur, frequentius verba miſcentur vbi ridetur, vbi crebra congreſſio mutuæ quoque tactionis fecit licentiam? de hoc

hoc plenius ſuo loco diſſeremus, reſtat videndum cũ ab his diſceſſerimus, ad quos accedere, cum quibus nos frequentes eſſe nobis proderit.

De conſortio habendo.

Cap. 26.

SI fortè ille quo die familiariter vſus es, à via virtutis declinauit, retrorſum abiit, & ſæpe admonitus redire noluerit, dimitte eum, & membrum quod te ſcandalizat, abſcide atque à te proiice: melius enim tibi eſt ſine illo ingredi regnum dei, quàm cũ illo mitti in gehennam. Dimitte igitur mortuos ſepelire mortuos ſuos, tu CHRISTVM qui vita eſt ſequere, & viuas & æternæ mortis expers efficiare. Quòd ſi adhuc illi ſe vltro ingerunt tibi, tu auerſus cum Pſalmiſta exclama: Diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem, declinate à me maligni, & ſcrutabor mandata dei mei. Niſi enim à turba hominum ſemoti fuerimus, libere deum contemplari nequimus, quanto magis impedimento erunt iniqui, ſi ab iis non fugerimus Quorum conſuetudini idem propheta ſe penitus renũciaſſe gloriatur, cum ait: Non ſedi cum concilio vanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo, odiui eccleſiam malignantium, & cum impiis non ſedebo. Ita ergo hominibus vtendum eſt, vt pomis, donec recentia & integra permanent, grata ſunt, & guſtui ſeruantur, cum autem corrupta & Marcida fuerint, proiiciuntur. quia neque guſtum delectare queunt, neque odoratum. Propheta igitur malorum conſortio refutato, quos aditurus, cum quibus conceſſurus ſit, continuò declarat dicens: Lauabo inter innocentes manus meas, & circundabo altare tuum domine. Quid eſt illud, niſi quod idẽ præcepit & ait: Cum ſancto ſanctus eris, & cum innocente

Pſal. 6.
Pſal. 118.
Pſal. 25.
Pſal. 17.

cente innocēs eris,& cũ electo electus eris,& cũ peruer ſo peruerteris. Inter innocentes autem manus lauare, eſt eos imitando iuſtitiæ operationibus exerceri. Altare autem domini circundat, qui ſacramenta eius alta mēte contemplatur,& cœleſtium meditationum fruitur iucunditate. Sed niſi cum magis diſcedere curaueris ab Herode,& illos comitari, illis adherere ſtudueris, quorum vitæ ſplendor & ſanctimoniæ claritudo tibi dux eſſe poterit vſque ad Chriſtum, neque manus dignè lauare, neque altare domini cōmodè poteris amplecti, audi ipſum ad diſcipulos dicentem, In quamcũ-

Mat.10. que ciuitatem aut caſtellum intraueritis, interrogate quis in ea dignus ſit,& ibi manete donec exeatis. Denigratur enim boni viri fama hoſpitio infami, honeſto autem & pudico commendabilis redditur,& quali quiſque conſortio gaudet, talis eſſe & ipſe iudicatur. Optimorum ſimilitudo morum Ionathan iunxerat Dauidi, Elizeum Eliæ, Paulum Petro, reliquos etiam apoſtolos innocentia inter ſe animi'que ſimplicitas copulauerat. Solus cum illis nequiuit permanere ſacrilegus Iudas, quia eum quem illi amabant, ipſe vendidit,& hic quidem de grege domini egreſſus faucibus incidit lupi, ac periit. Ipſos verò concors inter ſe erga dominum affe-

Matt.18. ctus ſaluauit, Quibus ille in euangelio ait: Si duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re quancunque petierint, fiet illis à patre meo, qui in cœlis eſt. Vbi autem ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſũ in medio eorũ. Porrò illi in nomine Chriſti congregati ſunt, qui pari mente atque animo Chriſto ſeruiunt, & piis orationum actionum'que obſequiis deo famulantur. Optimi cuiuſque lateri crebrò adhærēs, nunquam non addiſces aliquid, vel dictum ſapienter, vel factum prudenter, vel obſeruatum ſanctè. Adde quod neque ꝑcepta, neque exempla, quæ literis mandata legimus, ita mouent, vt ſanctorum hominum viua vox, & præſens oris

oris aſpectus,& vitę totius tenor oculis expoſitus ac manifeſtus. Miranda ſiquidem plurimorum geſta audimus,nonnulla tamen,quia difficilia factu arduaq́ue videntur,ſuſpenſo animo accipimus,vix fidem adhibentes relationi alienæ,de his autem quę oculis intuemur, quæ præſentes inſpicimus,dubitare non eſt,neque ambigere,aut cuius teſtimonio credemus,ſi noſtro contẽti non fuerimus?Cum igitur nihil certius eſſe poſſit, q̃ quòd ipſi coram audiuimus, coramq́ue ſpectauimus, nihil etiam magis ad capeſcendas virtutes nobis prode rit,quàm ſemper,ſi fieri poteſt, cum ſanctiſſimis viris & colloqui & conuerſari.In illis enim cernendo nõ diſſimilia iis quæ de aliis legimus,cum firmius quæ à ſcri ptoribus tradita ſunt,credemus, tum ardentius quæ à nobis viſa,cognitaq́ue fuere, imitabimur, conſiderantes quàm munificus,quàm benignus domin⁹ noſter ſit; qui mira quæq́ue operandi confert gratiam credentibus in ſe ac ſperantibus.Niſi enim ille bona cuncta ſuppeditaret,ad tantam ſanctitatis perfectionem hominis imbecillitas nunquam perueniſſet.

De paupertate colenda. Cap. 27.

SEd gratiam iſtam accipere non merentur mundi diuitiarumq́ue amatores. Vt igitur & ſanctorum virorum conſortio digni ſimus, & ipſos imitandi donetur nobis facultas,victu tantum neceſſario contẽti,Chriſto ſeruiamus. Magni animi eſt caduca contemnere,& ea quæ ſtabilia æternaq́ue ſunt ſectari.Si Chriſti diſcipuli fieri cupimus, meminerimus quod non de diuitum turba ſibi diſcipulos elegit dominus, ſed de pauperum grege & egenorum. Petrus, Andreas, Iohannes, Iacobus, piſcatione victum ſibi quærebant,

tuus, nec ſuum quo conderetur ſepulchrum. Quòd ſi omnium dominus in tanta rerum egeſtate in hoc ſecu lo viuere voluit, pudeant ſacerdotes, erubeſcant epiſco pi, amplas ſibi ędes conſtruere, cumulandis pecuniis operam impendere, veſtibus pretioſis renitere, omnibus denique mundi deliciis diffluere, & ſe Chriſti ſeruos ꝓ fiteri. Non tales elegit Chriſtus, non talia pręcepit, nec talem ſemetipſum exhibuit.

De diuitiarum confidentia.
Cap. 23.

ECcleſiæ cura nobis commiſſa eſt, inquiunt: vt ego ipſa eccleſia ab aduerſariorum iniuria tuta ſit neceſſarium eſt nos opibus viribuſque pollere. Qua ſi verò infirmata ſit dextra excelſi, & eam eccleſiam quam labore pauperum fundauit & auxit, præſidio pau perum tueri nequeat, ſeruare non poſſit? Dicant igitur cum populus Chriſtianus multo grauiores perſecutiones pateretur, quam modo patitur, quia tunc antiſtitũ eius diues erat? quis arma tractabat? quis vim viribus repellebat? Cædebantur quidem Chriſtiani, ſed Chriſti religio perire non poterat. Quinimò quanto magis infideles tyranni ſæuiebant, tanto mirabilius credentium numerus augebatur. Creuit ergo Chriſti eccleſia, non diuitiis, non potentia hominum defenſa, ſed ſola vt diuina protecta, & nunc ſeruari non poterit, niſi opulenti fuerint, niſi locupletes atque potentes extiterint, qui ei præſunt? Quid eſt autem quod propheta clamat: Omnia oſſa mea dicent: Domine, quis ſimilis ti bi, eripiens inopem de manu fortiorum, egenum & pau perem à diripientibus eum? Igitur non in pecunia, non in viribus potentiæ humanæ, ſed in domino confidite. Quòd ſi ei ſeruiendo perituras opes, vt debetis, contẽpſeritis, õibus inimicis veſtris fortiores eritis, illo qui oĩa poteſt, protegente ac tuente. Si vobis curæ erit, cõtinen- Pſal. 34.

tinentius viuere, mandata dei perficere, eccleſiæ opes non in veſtrum vſum conuertere, ſed indigentibus diſtribuere, aut defendet vos dominus ab infidelium violentia, aut non defendet, ſi defendet, tuti eritis, ſi non defendet, ꝑ patientiã martyrij à domino coronabimini, & eccleſia dei glorioſius ędificabitur in cœlo, quàm permanet in terris. Neque enim lapidei parietes iſti, vel prædia, vel vrbes vel prouinciæ, vel regna eccleſia dei ſunt, ſed ipſa Chriſtum credentium atque confitẽtium congregatio, quæ cũ de terra tollitur, in cœlum transfertur, vt quæ inter mundi turbines fideliter militauit, iam ſupra mũdum ſecura triumphet, & omni terrena poteſtate ſublimior dicat: Super inimicos meos deſpexit oculus meus, Sacerdotis arma, ſanctæ orationes ſunt, Vos itaque cum Moſe & Aarone orate in

Pſal.15.

monte, & victu neceſſario contenti, cætera cedite inopi, viduæ, pupillo, miſerorum ſepulturæ, captiuorum redemptioni, oppreſſorum tutelæ, pietatis operibus, ꝑ pugnatoribus quoque ac ducibus militiæ Chriſtianæ, vt comparatis plurium virib⁹ hoſtili impietati forti⁹ reſiſtant: & illi quidem non in ſe, ſed in deo confidendo, veſtriſque precibus adiuti vincent. Quandiu his cõtraria agitis, Eccleſiam quoque pati contraria neceſſe eſt. Quę quoniam vobis commendata eſt, ſanguis eius de manibus veſtris requiretur: quia non quomodo Chriſtus, neque quomodo Apoſtoli pro illa ſtatis, ſed qualiter veſtra vobis perſuadet libido: non vt oportet viuendo, ſed potius vt delectat. Latos agros, regias domos, tyriantinas veſtes, auream argenteamque ſupellectilem, phaleratos equos, venaticos canes, nobiles ſeruos vultis poſſidere, non vt Chriſti diſcipulos decet, ſed terræ dominos & ea rerum copia, quæ nec ve-

Nume.18.

teri, nec noua lege conceditur vobis, abundare. Nam cũ populus Iſraël ad terram promiſſionis tranſlatus eſſet per ſingulas tribus diuidendam, ſacerdotali tribui eſt à domino

domino dictum:In terra eorum nihil poſſidebitis, neo Mat.10.
habebitis partem inter eos .Ego pars & hæreditas ve-
ſtra in medio filiorum Iſraël.Poſſeſſionem itaque non
ſunt ſortiti ſacerdotes, ſed tantum decimas ac primi-
tias quibus ſuſtentarentur,& loca in quibus habitarẽt,
habebant.Nouis verò, id eſt, Chriſti diſcipulis, dici-
tur:Nolite poſſidere aurum,neque argẽtum,neque pecu
niam in zonis veſtris. &, Qui renuntiauerit omnibus Lucæ.14.
quæ habet,nõ poteſt eſſe meꝰ diſcipulus.&,Qui vult ve Mat.16.
nire poſt me,abneget ſemetipſum,& ſequatur me.&,Si Mat.19.
vis perfectus eſſe, vende omnia quæ habes, & da pau-
peribus, & habebis theſaurum in cœlo, & veni ſe-
quere me, nihil terrenum promittitur ſacerdotibus,
vt cœleſtia tantum affectent, de cœleſtibus prædi-
cent,& portionem in cœlo conſequantur, qui in terra
diuitias habere noluerunt. Quare ergo eccleſiæ agri,
villæ,vici, vrbes donatæ ſunt, & ſacerdotibus epiſco-
piſque diſtributæ? Certè non vt in his ipſi luxurien-
tur, ſed egenos paſcant:non vt ſibi nummos indè con-
gregent, ſed vt inopum turbæ diſpenſent, vt miſerorũ
neceſſitati ſuccurrant, & ſtipendia quoque militibus
miniſtrent,qui pro religione,pro fide, pro iuſtitia cõ-
tra infideles decertẽt.Eccleſię igitur bona pauperũ ſũt,
quorum ſacerdos non poſſeſſor, præter vitæ neceſſaria
ſed diſpenſator eſt. Qui autem diſpenſat, fideliter di-
ſpenſet,& audiat Apoſtolum dicentem: Habentes ali- 1.Tim.6.
menta & quibus tegamur,his contenti ſimus, nam qui
volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & in la-
queũ diaboli & deſideria multa inutilia & nociua,quę
mergunt homines in interitum & in perditionem.Ra
dix enim omnium malorum eſt cupiditas,quam quidã
appetentes errauerunt à fide,& inſeruerunt ſe dolori-
bus multis.Tu autem ò homo dei, hæc fuge, ad Timo-
theũ enim ſcribebat.Qui ergo talia non fugiũt,ſed au
gendi peculij cupidine ducuntur,nõ hoĩes dei ſunt,ſed
mammonę

mammonæ ſerui. Homo dei eſt, qui cum Chriſto pauper eſt, vt in Chriſto diues ſit.

De diuitiarum malo, & paupertatis bono. Cap. 29.

Prouer.30. Vidit & Salomon quantum periculi in diuitiis eſſet, & præcatus eſt deum, dicens: Mendicitatem & diuitias ne dederis mihi, tribue tantum victui meo neceſſaria, ne fortè ſatiatus illiciar ad negandum, & dicam, quis eſt dominus? aut egeſtate compulſus furer, & periurem nomen domini mei. Sed quoniam ſuprà modum locupletatus fuit, in id quod timebat incidit: Diuitiarum copia delinitus, voluptatibus ſeruiuit, mulierum quas adamauerat, diis tẽpla poſuit. Et ſi vir alioqui ſapiẽtiſſimus ſic inſaniuit, quis confidit continentem ſe fore, ſi diuitiis affluere ſibi contigerit? Diuitię luxuriam pariunt, luxuria turpis libidinis eſt mater, turpem autem libidinem dementia comitatur. Diues præterea ad inferẽdum iniuriam promptus eſt, ad tolerandam impatiens, inanis gloriæ cupidus, æqualibus inuidens, humiles deſpiciens, ac proindè aliorũ famæ non facilè parcens, opulentiæ oſtentator, paupertatis irriſor, ad vitia audax, ad bonum animi tardus. Diuiti quoque multi inuident, plurimi inſidiantur & ſpoliis eius ditari cupiunt. Sed quamuis nemo inſidietur, ille tamen metuit domi fures, foris latrones & cibus illi pariter ſuſpectus eſt & ſomnus: nec min⁹ interdum animi ſolicitudinibus quam fortunis abundat.

4. Regũ.14. Pauper verò vbique tutus eſt, vbique ſecurus. Capta
Ierem.39. Hieroſolyma Nabuchodonoſor Chaldæorum rex omnia tranſtuliſſe Babylonem dicitur, ſolos pauperes reli
Iſaiæ.14. quiſſe ne ignores paupertatem etiam inter hoſtes quãdoque manere illæſam, nec fruſtra eſſe dictum. Pauperes

res fiducialiter requieſcent. Ideẽ ſubmiſſius ſupplicant efficacius exaudiuntur, iuxta illud: Deprecatio pauperis vſque ad aures perueniet, & illud in Pſalmo, Exaudiuit pauperes dominus, & vinctos ſuos non deſpexit. Quorum autem exauditur oratio, iis pro breui inopia, æterna tribuitur beatitudo, dicente domino: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. &, Beati qui nunc eſurietis, quoniam ſaturabimini, de diuitibus verò econtrario eſt dictum, quod facilius trãſibit camelus per foramen acus, quàm diues aſcendet ad regnum cœlorum. Cui ſententiæ & illud euangelicum congruit, Eſurientes impleuit bonis, & diuites dimiſit inanes. Quid enim illo homine magis vanum, dĩuitiis, quas mox vita decedens relinquere cogitur, diu ſe fruiturum ſperauit? aut quid felicius illo, cui propter terrenorum contemptu bona compẽſantur cœleſtia? Ideò piiſſimus Tobias filium conſolabatur dicens: Noli timere fili mi, pauperem quidem vitã gerimus, ſed multa bona habebimus, ſi timuerimus deum, & receſſerimus ab omni peccato, & fecerimus bene. Melius eſt igitur (vt Pſalmiſta ait) modicum iuſto ſuper diuitias peccatorum multas. Et Salomon in prouerbiis: Melius eſt parum cũ timore domini quàm theſauri magni & inſatiabiles. Nam qui in humilitate ſanctam colit paupertatem, poſtea in paradiſum tranſlatus exaltatur in gloria. Quoniam deus ſuſcitat à terra inopẽ, & de ſtercore erigit pauperem, vt collocet eum cum principibus, cum principibus populi ſui, hoc propheta in pſalmo ait, quod in alio affirmat dicens, Iudicabit dominus pauperes populi, & ſaluos faciet filios pauperũ. Parcet (inquit) pauperi & inopi, & animas pauperum ſaluas faciet. Et iterum alio loco, Pauper & inops laudabunt nomen tuum, Ne cui tamen fraudi ſit, de paupere humili, iuſto deumque timente ac ſpontaneo iſta p̃dicantur, nõ de illo qui inuitus indiget & indignatur, & in-

Eccl.31. Pſal.68. Tob.4. Pſal.36. Prouer.15. Pſal.112. Pſal.71. Pſal.23.

veterum nouorum'que nobis euenta confirmant. Iſraëliticus populus cum eſuriret, mãna de cœlo nutritus eſt, cum ſitiret, aquam de petra repentè manantem bibit. Agar cum puero eiecta in ſolitudine angeli inditione ſiti periret, aquam inuenit. Sampſoni ſitienti de maxillę aſinæ molari aqua effluxit, Elias cum hominum ſubſidia non haberet, à coruis paſcitur, & viduæ quæ ſe filios'que ſuos defraudans panem prophetæ porrexerat, hydria farinæ non defecit, nec lecythus olei fuit imminutus. Idem propheta qui fuit Elias Thesbites, cum Iezabelem fugeret, & fame ſiti'que fatigatus mori optaret, ſomno experrectus, reperit ad caput ſubcinericiũ panem & vas aquæ, & refocillatus eſt. Idem viginti panibus hordeaceis centum viros deo præſtante ſatiauit, ita vt etiam ſupereſſet. Daniel morti addictus, & in lacu leonum concluſus allato mirabiliter prandio reficitur, & inter ferociſſimas beſtias manet ſecurus. Dominus noſter Ieſus Chriſtus, ſine quo factũ eſt nihil, quinque panibus & duobus piſciculis in deſerto quinq; milia virorum exceptis mulieribus ac paruulis reddidit ſaturata, & reliquiæ collectæ duodecim cophinos impleuerunt. Iterum pari miraculo quatuor milia hominum pręter paruulos & mulieres panibus tantum ſeptem memoratur ſatiaſſe, feciſſe'que vt ſatiatis ſeptem fragmentorum ſportæ ſupereſſent. Diſcipulos ergo inter nauigandum anxios'que panes ferre ſecum obliti eſſent, iuſta correptione inceſſuit, dicens: Quid cogitatis inter vos modicæ fidei quia panes non habetis, nõdum intelligitis neque recordamini quinque panum & quinque milium hominum, & quot cophinos ſumpſiſtis? neque ſeptem panum & quatuor milium hominum, & quot ſportas ſumpſiſtis? Vt que nobis conſtaret, nihil omnino quod neceſſarium ſit, ſeruis CHRISTI defuturum, aliàs ab eodem interrogati illi, cùm ad prædicandum miſſi eſſent ſine ſacculo,

Agar.
Sampſon.
Elias.
Vidua.
Elias.
Daniel.
Mat. 14.
Lucæ. 21.

do creſcant, quali colore tegantur, & ſi, inquit, fœnum agri, quod hodie eſt, & cras in clibanum mittitur, deus ſic veſtit, quanto magis vos modicæ fidei? Vnde ipſe deus veluti non habens quorum iuſtius curam gerat, quàm eorum qui ſibi in paupertate famulantur, in Iſaia ait: Ad quem reſpiciam niſi ad pauperculum & contritum ſpiritu, & trementem ſermones meos. Hinc illa Pſalmiſtæ adhortatio eſt: Timete dominum omnes ſancti eius, quoniam nihil deeſt timentibus eum, diuites eguerũt & eſurierunt, inquirentes autem dominum non minuentur omni bono. Quæris quomodo diuites eguerunt? Ille qui purpura induebatur, qui lautè opipareq; cœnitabat, in inferno ſepultus, gutta vna aquæ indiguit. Rurſum quæris quo pacto pauperculi deo ſeruientes bonorum compotes fiant? Lazarus mendicus erat, ulceroſus, eſuriens'que micas illas, quæ de diuitis menſa cadebant, tranſlatus autem in ſinum Abrahę in locum beatorum omni bono cœpit abundare. Quis vtriuſque fine perſpecto non dixerit, & illius infeliciſſimas diuitias, & huius infeliciſſimam mendicitatem? Breuis eſt præſentis paupertatis toleratio, futuræ verò remunerationis hubertas perpetua eſt & perẽnis, quod teſtatur Iacobus Apoſtolus, dicẽs: Nõnè deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide, & hæredes regni? Ne quem igitur dum domino ſeruit, paupertatis grauent anguſtiæ, cogitet quàm grandè beneficium ſit ab ipſo eligi, fide ditari, & cœleſtis regni fieri hæredem.

Iſaiæ.66. Pſal.18. Iacobi.2.

LIBRI III. FINIS.

MARCI MARVLI

EVANGELISTARII

MARCI MARVLI LIBER IIII. de charitate, et iis quæ charitatem conſequuntur vel euacuant.

De charitate erga deum.

Cap. I.

QVAE, ad fidei ſpeiq́ue virtutem magis pertinere arbitror, hactenus dicta ſunt, reſtat vt charitatis quoque officia deo adiuuante exponamus, eaſq́ue ſimul partes tractemus, quæ illi cõgruere videbuntur, bonis mala more noſtro cõferendo: vt legentes, & quid ſequendum ſit, & quid vitandum, diſcant. Diliges (inquit ſaluator) dominũ deũ tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua: hoc eſt maximum & primum mandatum. Secundum eſt autem ſimile huic:
Matt.22. Diliges proximum tuum ſicut teipſum. In his duobus mandatis vniuerſa lex pendet & prophetæ. Maxima igitur charitas eſt, quam deo debemus: huic propinqua qua homines proſequendi ſunt. Deum ex toto corde tunc diligimus, cum nihil eius dilectioni æquamus, ſed quæcunq; nobis clara ſunt, ſecũdo loco habemus, quod niſi præſtabimus, Deo frui non poterimus. Ait enim:

Qui amat patrem aut matrem plus quàm me, non eſt me dignus,& qui amat filium aut filiam plus quàm me, non eſt me dignus. Ex tota autem anima deum diligimus,cũ ne vitę quidem noſtræ parcimus,dum ei obſequimur nihil timendo eos qui corpus occidunt,ſed illum potius,qui & corpus & animam poteſt mittere in gehennam,cum ipſe dicat:Qui perdiderit animam ſuã propter me,inueniet eam.Hoc quidem ſancti præſtiterunt martyres,qui temporalem vitam pro Chriſto offerentes,accipere meruerũt æternam. Ex tota verò mẽte deum diligimus quando fide certiſſima,quicquid de deo ſancta ſentit eccleſia complectimur,& cuncta quæ vel animo voluimus,vel opere implemus,ad ipſius cultum atque honorem dirigimus,nec quicquam omittimus,quantum in nobis eſt,quod eius dilectionem referri poſſit.Diligamus ergo dominum deum noſtrum toto corde, ne quid illo charius habeamus, tota anima, ne pro illius nomine corporis tormenta mortem'q; ipſam,ſi caſus inciderit,aut quicquam formidemus:tota mente,vt omnis noſtra cogitatio omnis'que actio ad vnum finem tendat,placendi videlicet deo,eius'que conſpectu perpetuò perenniter'que fruendi.Super hoc triplici propoſito fundata charitas nõ ineptè fortaſſe ſub illo contineri videtur fermento, quod acceptum mulier,anima deo dedita abſcondit in farinæ ſatis tribus, hoc eſt,in corde,in anima, in mente, donec fermentetur totum,donec ipſa tota in charitatem conuerſa, & quod fide tenebat, & quod ſpe præſtolabatur, hoc in deo,quẽ ſuper omnia dilexit atque coluit,iã poſſideat, & bono incõmutabili quod poſſederit, fœliciter perfruatur.Iſto charitatis genere dilexit Chriſtum ſuum Petrus,quando concupiuit cum illo habitare in monte quando viſo Ieſu ſuper quas ambulante de naui deſiliẽs,ad illũ ire cõtẽdit ſolus,reliquis in naui reſidẽtibus,admirãtibus'q; hominis audaciam nihil metuẽtis,

Lucæ.13.

Petrus.

niſi cum mergi cœpiſſet, quando ei de ſua cruce prædi centi reſpōdit. Et ſi me oportuerit mori tecū, nō te negabo. Tametſi præſtare nequiuerit quod promiſerat, promiſit tamen tanquam præſtaturus, & certè præſtaſſet, ſi non ſuæ imbecillitati, ſe dei virtuti confidens ꝓmiſiſſet. Quando præterea Chriſto dño ſeruis ſuis pedes lauanti, indignum ratus vt dei filius ad tantam deſcenderet humilitatem, reſpondit: Non lauabis mihi pedes in æternum. Poſtquam tamen audiuit, ſe non habiturum partem cum illo, niſi ab eodem lauari permitteret, continuò mutata ſententia, domine, inquit, non tantum pedes, ſed manus & caput, vſqueadeò expauit, ne ab eo ſepararetur, quem totis animi affectibus diligebat. Quando etiam ſtans pro domino ſolus aduerſus armatam cohortem ſtrinxit gladium, percuſſitq́; principis ſeruum, plures forſitan percuſſurus, donec inter multorum arma & ipſe concideret, niſi furentis animū eiuſdem domini iuſſa repreſſiſſent. Poſt reſurrectionē quoque eius glorioſam, cum de naui illum in littore ſtātem agnouiſſet, non expectauit donec remigādo ad terram perueniret, ſed omnis moræ impatiens miſit ſe in mare, vadóque percurrens primus omnium illi ſe coniūxit. Cæteri enim poſt eum nauigio applicuiſſe dicuntur. Et quoniam ſemper præcipui erga dominum ſuum amoris ardore flagrauit, dignus iudicatus eſt, cui cura dominici gregis committeretur. Atque vt charitatis merito id ſibi tribui intelligeret, interrogatur à domino an ipſum amaret, & affirmanti ſtatim dicitur, vt eius quem ſe amare confeſſus eſt, oues cuſtodiret, eccleſiaſticique paſtoris officio fungeretur. Ter rogatus, ter ſe eum quem negauerat, diligere reſpōdit, & trina charitatis confeſſio, trinæ negationis crimen deleuit, atq; ipſum confitentem, vt cæteris præeſſet, dignum reddidit. Sunt & alia in Euangelio amoris eius argumenta, quæ conſulto prætereo ne prolixior ſim. Illud tantum

Ioan. 21.

commemo-

commemorabimus, quod ei cum aliis fuit commune. Omnes quippe Apoſtoli, omnibus quæ habebant relictis, ſecuti ſunt dominum, magis eligentes in paupertate cum Chriſto viuere, quàm in diuitiis cum hoc mundo, & perſecutiones & verbera & necem cum illo ſuſtinere, quàm cum terræ regibus honorari, cùm ſemel guſtaſſent, quàm ſuauis, quàm dulcis eſt dominus animæ quærenti eum. Sed nec mulierum illarum modica charitas fuit, quæ cũ animo tum corpore eum ſecutæ, de propriis facultatibus (vt euangeliſta ait) miniſtrabant ei, & ſicut egentem ſua ope ſuſtentabant, ita in patibulo pendenti lachrymas lamentáque obtulerunt, ſepultũ quoque cum aromatibus quæſierunt, nihil omittentes quod ſingularis erga amatum dilectio videbatur exigere. Nec ſolum officioſas, verum etiam audaces amor fecerat. profectæ enĩ vt corpus vngerẽt in ſepultura, neq; noctis tenebras, neque ſepultura chori cuſtodes timuerunt, Quod ſi hæ vt in ſepulchro tunc iacentem honorarent, omne contempſerunt periculum, quantum culpandi ſunt illi, qui dum aliquid tale metuũt, iam in cœlo regnantem offendere non formidant? Eandem animi magnitudinem pro eius amore præſtitit Ioſeph, qui de ſepeliendo corpore anxius, non eſt veritus illud à Pilato poſcere, & conceſſũ tollere, & ſyndone inuolutum in nouo condere monumento. Hunc in amore audacia, Nicodemum commendat liberalitas. Mixturam ad corpus vngendum myrrhę & aloes attuliſſe fertur, quaſi libras centum. Non pepercit impenſæ, dum ſuo erga dominum ſatisfacere nititur affectui. Hi ergo cũ in finem vſque Chriſtum ſuum dilexiſſent, oſtenderũt perſeuerantia opus eſſe in amando. Perſeuerauit Maria ad monumentum plorans, & prima reſurgentis domini gloriam videre meruit: & quia propoſuerat, niſi inuento dilecti corpore, inde non recedere, digna fuit cum reuiuiſcente priuſquàm cæteri colloqui, & tam

Sanctæ mulieres.

Marci. 15.
Matt. 28.

Mat. 27.
Nicodemus

admirandæ eius reſurrectionis nuntia fieri. Hanc charitatis continuationem ipſe etiam dominus præcepit
Ioan. 15. diſcipulis, dicens: Manete in dilectione mea. Et qua ratione in illa permanere queant, docet ſubiungens. Si pręcepta mea ſeruaueritis, manebitis in dilectione mea. Quiſquis ergo ſe dei ſui amatorem profitetur, & mandatis eius non obtemperat, mendax eſt, cum libera mādatorum obedientia, veri in deum amoris indicium ſit. Quanto autem vſui nobis exiſtat iſta charitas teſtis eſt
Luc. 7. peccatrix illa, de qua dictum eſt. Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum, teſtes ſunt diſcipuli, quibus dominus dixit, Ipſe pater amat vos, quia vos me amaſtis. Amādo igitur & à peccatis abſoluimur, & deo chari efficimur, non ea charitate qua etiam improbos diligere dicitur vt creator, ſed qua electos duntaxat amplectitur vt ſaluator. Hæc de charitate quam deo debemus, dicta ſint ſatis, ſi quicquam de illa ſatis dici queat, ſine qua nihil eſt ſalutare, nihil ſanctum, nunc in proximo amoris officia penſemus.

De charitate erga proximum.

Cap. 2.

Mat. 22. SEcundum charitatis mandatum ſuperiori ſimile eſſe dixit dominus: Dilige proximum tuum ſicut teipſum. Homo ad imaginē & ſimilitudinē dei factus eſt, non ad æqualitatem. Ideò ſimili charitate & nō pari eſt proſequendus. Fieri enim non poteſt vt creatori æquiparetur creatura, & finitum idem ſit cum infinito. Deum ergo dilige plus q̄ teipſū: hominē ſicut teipſum. Tunc autem teipſum diligis, cū illa agis quæ tibi ratio ſuggerit, non quæ voluptas blāditur: hoc eſt, cum viam illam arctam quæ ducit ad ſalutem ingrederis, nō illā latam, quæ ad præcipitium tendit perditionis. Quod ſi ſic aliis quoque agere, ſicque incedere optas

optas,& quantum in te eſt compellis, veræ dilectionis pręceptum obſeruaſti,æquè ac teipſum proximos tuos amando. Qui verò luxuriæ deditus,perniciofas mortiferaſq; ſequitur voluptates,atque ad eas vſurpandas cęteros hortatur, certum eſt ab illo neque ſe quidem ipſum diligi,neque proximũ ſuum. Hic nempè ſeipſum non modo non diligit,ſed etiam odit maximè cum nemo ei capitalior hoſtis ſit quàm ipſe ſibi, quãdiu vitiis maleq́ue animi libidini ſeruit. Quid enim magis noxiũ eſſe poteſt homini quàm peccatũ,per quod & ſummũ bonũ amittitur & ad ſummũ malum peruenitur? Vera eſt igitur illa charitas,qua tũ noſipſos tũ ꝓximos noſtros ita amamus,vt & pc̃tã caueantur,& colatur virtus,ac ſimul iuuetur proximus,& honoretur de⁹. Oportet itaque finem eſſe bonũ quo dirigatur charitas, qui ſi malus fuerit, quicquid vel ſibi vel amico blanditus egeris,non charitas eſt, ſed ſub charitatis perſona latens exitiale odium. A quo quidem diſcipulos ſuos cauere volens dominus ait: Mandatum nouum dó vobis, vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos. Igitur ſicut Chriſtus dominus nos diligit,ita & nos diligamus noſipſos, proximoſque noſtros,non ad pompam, non ad honores,non ad delicias neque ad opes cumulandas, ſed ad earum rerum exercitationem atque cultum, quibus æternum cœleſteq́ue bonum comparatur. In hoc, inquit,cognoſcent omnes quia diſcipuli mei eſtis,ſi dilectionem habueritis ad inuicem. Nõ ergo loqui linguis, neque prophetare,neq; noſſe myſteria,neque habere fidem,neq; bona pauperib⁹ erogare,neq; poſtremò corpus tradere vt ardeat,diſcipulum Chriſti probant,ſed ſola iſta talis,qualẽ debere eſſe dixim⁹ dilectio. Quàm vt auidius capiamus,iterum idem dominus ſuperiorẽ ſentẽtiã repetit,dicens: Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem ſicut dilexi vos. Et ſequitur: Maiorẽ hac dilectionem nemo habet,quàm vt animã ſuã quis

Iohan.13.

Iohã.15.

ponat pro amicis ſuis. Deinde paulò poſt: Hæc mando (inquit) vobis vt diligatis inuicem per hoc quod præcipiendo replicat ſæpius de dilectione, maiore ſtudio & diligentiore cura ſequendam eſſe demonſtrat. Quicquid enim magis perſuadere cupimus hoc crebrius auditorum auribus inculcamus. Maximam autem charitatem illam dixit, quæ ne vitæ quidem noſtræ parcere nos hortatur dũ conſultũ volumus proximorum ſaluti. Et certè præferendum eſt cuiuſque hominis animæ perenne bonum, caduco ac tranſitorio vitæ noſtræ bono. Exempli gratia: Sæuiente in Chriſtianos perſecutione aliquis tormentorum neciſq; metu videtur Chriſtum negaturus, tunc tu debes animum eius in ſpem vitæ melioris erigere, nec pati, vt te tacente & mortis vitante periculum ille ſeparetur à Chriſto, iungaturque diabolo, & in æternum pereat. Mori tibi multo magis expedit, ne frater tuus in tartarũ corruat, quàm viuere, & ei in tanto animæ periculo fluctuanti non ſuccurriſſe. Quod niſi ita affectus erga proximum tuum fueris, præceptum (vt ego reor) non impleſti charitatis. Quomodo enim alterum diligis ſicut teipſum, ſi tibi parcis & illum perire permittis, cum præſertim patiẽdo pro domino & te & illum ſaluare poſſis, & vna cum

1.Pet.2. illo ad martyrij coronam peruenire? Dominus pro ſeruis paſſus eſt, & tu pro fratre tuo pati recuſas? Apoſtolique ſententię reſiſtis, dicentis: Chriſtus pro nobis paſſus eſt, vobis relinquens exemplum, vt ſequamur veſtigia eius, ſed memento quia ſicut dictum eſt, nullam eſſe maiorem charitatem erga proximum quàm pro illo animam, id eſt, vitam iſtam ponere, ita maioris charitatis maius eſſe meritum & apud dilectionis remuneratorem deum excellentius præmium. Vnde ſaluator noſter notum eſſe volens, quare mulieri peccatrici multa dimiſiſſet peccata, cauſam intulit & ait, Quia dilexit multum, ſimulque ſubiunxit, Cui autem minus dimittitur

mittitur minus diligit. Cæterùm in omni vitæ neceſſitate ordo tenendus eſt indigentibus ſubueniẽdi. In rerum pari inopia, propinquioribus prius opem feras, quàm min⁹ propinquis, & domeſticis quàm extraneis, & fidelibus quàm infidelibus, & bonis denique quàm malis. Ieſus enim dominus noſter ante ſe à paſtoribus qui in Iudæa erant quàm ab alienigenis adorari voluit, & ante in Nazareth, vbi nutritus & educatus fuerat, Iſaiæ prophetiam recitando ſe manifeſtum fecit quàm Hieroſolymis, & ante Iudæos ea quæ fidei ſunt docere ſtuduit, quàm alienigenas nationes. Quam quidem rẽ poſtea apoſtoli quoque ipſi confeſſi ſunt, ad illos dicentes: Vobis oportuit primum prædicare regnum dei, ſed quia indignos eo vos feciſtis, ecce conuertimur ad gentes. Itaque in diſtribuendis ex charitate rebus in eos qui pariter indigent, ratio aliqua ducenda erit cognationis, conditionis, religionis ac bonitatis, & hoc quoties opus erit vel docere ignaros vel corripere delinquentes, vel exhortari pigros, vel conſolari afflictos, vel tolerare iniurioſos, vel etiam pro perſecutoribus orare, Item cùm oportebit paſcere eſurientes, potare ſitiẽtes, inuiſere infirmos, ſuſcipere peregrinos, tegere nudos, redimere captiuos, & funerare defunctos, Atq; hęc ferè ſunt charitatis pietatiſque officia lucis æternæ mercede compenſanda, niſi forte aliquo inanis iactantiæ fumo infecta fuerint atque obſcurata: de quibus ſingulis erit ſuo loco differendum. Interim autem etiam inimicos amare à domino diſcamus.

Eleemoſynę diſtribuẽdę ratio.

Actu. 13.

De charitate erga inimicos.
Cap. 3.

Diligite (inquit) inimicos veſtros, benefacite iis qui oderunt vos, & orate pro perſequentibus & calũniantibus vos. Quoniam tribus quidem modis Mat. 5.

ab

ab aduerſariis noſtris offendimur, his iiſdem vt illis ꝑpitiemus iubemur, hoc eſt, corde, opere, & ore. Illi in corde odium ſeruant, tu retine dilectionem: illi opere lædunt, tu beneficiis contende: illi ore detrahunt, conuitiantur, maledicūt, tu pro eis vt ſeſe corrigant, & correcti ſaluentur deprecare, ſequitur enim: vt ſitis filij patris veſtri qui in cœlis eſt, qui ſolem ſuum facit oriri ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Vide quanta eſt huiuſce dilectiōis merces, bonum pro malo reddēdo filij dei efficimur, deo'q; ſimiles reddimur, Ille ſolis pluuiæ'que beneficium, hoc eſt, temporalium bonorum vſum, tam malis q̄ bonis communem eſſe voluit: vt tu & charitatem tuam ſicut cum amicis: ita & cum inimicis communices, omnibus prodeſſe, nulli nocere cupiens. Quod autem inter amicorum inimicorū'que dilectionē interſit, declarat, dicens: Si enim diligitis eos qui vos diligunt, quā mercedē habebitis? nōne & publicani hoc faciūt? Et ſi ſalutaueritis fratres veſtros tantū, quid āplius facitis? nonne & Ethnici hoc faciūt? Amare quippe amantem naturæ lex eſt: amare verò inimicū, filiorū dei propriū eſt & ſectatorū Chriſti. Quāobrem concludens ait: Eſtote ergo vos perfecti, ſicut & pater veſter cœleſtis perfectus eſt. Sicut ille perfectus eſt ſecundum immenſitatem diuinæ naturæ, ita & vos eſtote perfecti iuxta menſuram atque prauitatem naturæ veſtræ humanæ, ſed nemo in ſe confidat, vnuſquiſq; imbecillitatis ſuę memor, ad illum qui ſolus poteſt omnia, confugiat & ab ipſo gratiam poſtulet, ſine qua ꝑfecti eſſe non poſſumus. Porrò quemadmodum ſuperius diximus, proximum eſſe diligendum, eodē fine & inimicus erit diligendus. Id enim ei potiſſimè optandum cēſeo, id ꝑſtandū, ex quo ab iniuria ceſſando melior fore ſperatur, & correctis tandem moribus creditur ſalutem conſecuturus. Cæterùm ſi illum qui tibi infenſus eſt, tam peruerſi inhumani'que ingenij eſſe nō ignoras,

vt

vt cum ei benefeceris, magis aduerſum te inſoleſcat, cū ſubmiſſè comiterque reſpōderis, magis irritetur, huic tali præſtabis beneficium, ſi à beneficiis ceſſaris, ſi à mitibus reſponſis deſtiteris, ſi tacueris, ſi denique furentē tacitus prætererieris atque receſſeris ea duntaxat de cauſa, vt ille minus culpabilis ſit, cū ſæuierit minus. Quòd ſi fortè ideò inflatur ſuperbia, quia diuitiis abundat, quia viribus præſtat, quia rerum proſperitatibus fruitur, ac propterea melioribus inuidet, multos contemnit, nec paucos afficit iniuria, haud equidem illicitum reor, optare ei aliquam opum iacturam, corporis debilitatem, fortunæ minus ex ſententia fluentis iniuriam, vt elati animi vulnus, quod lenibus medicamentis ſuppuratur, aſperioribus curetur. Videndum tamen, ne dū talia imprecaris illi, à quo mali aliquid ſuſtines, odiū vel inuidia te moueat, ſed ſola prouocet charitas, qua inimicum tuum meliorem effici cupias non miſeriorē, & emendatum, non afflictum neque hoc propter te, ne ille tibi noceat, ſed propter deum, ne deus offendatur, & proximum, ne domino ſuo peccādo pereat. Dicet aliquis arduum nimis & difficile eſſe in eos beneuolentiā ſeruare, à quibus grauiter offenſus fueris. Difficile quidem eſſe fatemur, impoſſibile negamus. Hoc fecit Dauid erga Saulem regem, & Abſolonem filium, vtriusq; necem fleuit, cū vterque vitæ eius fuiſſet inſidiatus, & alter eidem gloriam militarē inuideret, alter regnū. Stephanus quoque protomartyr pro illis à quibus lapidabatur orauit. & Paulus de iis qui ipſi infeſti erant. Cupio (inquit) anathema fieri à domino pro fratribus meis. Ante iſtos dominus noſter Ieſ⁹ Chriſtus eis, à quibus vt interimeretur comprehenſus fuerat, vſque adeò beneficium ſe præſtitit, vt vni eorum abſciſſam auriculam ſtatim reſtituerit, ſanamque reddiderit, & diſcipulū ſuū qui eam abſciderat, increparit. Denique pro illis à quib⁹ vincula, calaphos, flagella, vulnera, fel, atq; acetum

Dauid.

Stephanus, Paulus.

acetum paſſus fuerat, in cruce pendens ignoſci petiit, & errorem excuſauit: Pater (inquit) ignoſce eis quia neſciunt quid faciunt. Talem itaque ſe inimicis ſuis exhibuit charitatis magiſter, quales nos, ſi perfecti fieri volumus, eſſe debere præcepit. Non meretur dici eius diſcipulus, quiſquis aliter aduerſus inimicum ſuum animatus fuerit. Ac ne quid excuſes, ne quid cauſeris, non iuberis in homine amare odij crimen, ſed dei opus hominem ipſum. Quomodo autem deum diligis, ſi opus eius perire cõcupiſcis? Quàm ergo graue peccatum ſit, hominem odiſſe, hinc iam ſpeculari incipiamus, vt cũ cognouerimus quantum hoc cauendum ſit, magis ad quenquam amandum animo alliciamur.

De malo odij. Cap. 4.

Opus dei odit, qui hominem odit. Quomodo autem poteſt deum diligere, qui id quod ab illo factum eſt valdè bonum, non diligit? Porrò deum nolle diligere, qui prior dilexit nos, quid eſt aliud, niſi reprobos imitari ſpiritus & ab eo à quo conditus es, deſciſcere atque alienari? Cùm ergo is qui homini malè optat, conditori eius aduerſetur & diabolum ſequatur, reſtat vt cuius mores ſequitur, cum eodem ſupplicia in inferno patiatur. Falluntur illi qui odium ſuum excuſant, dicentes, malos homines deo quoque inuiſos eſſe, iuxta illud: Odiui eccleſiam malignantium, & cum impiis non ſedebo. Et illud: Ite maledicti in ignem æternum, & quos deus odit, inquiunt, cur eoſdem & nobis odiſſe non licet? Non omnia ſeruo conueniunt, quæ conueniunt domino. Domini intereſt imperare, ſeruo obedire, ad dominũ ꝑtinet pro ſcelere punire, ad ſeruũ pati verbera, non inferre. Odiui eccleſiã malignantiũ, inquit dominus. Malignitatem hominum odio ſe habere his verbis teſtatur, nõ homines ipſos. In iquos quoque

que ęterno igni deputandos ait, vt illi pro reatu puniantur, non vt ipſe opus ſuum damnet, quaſi pœniteat eũ feciſſe quod fecerit. Odio ergo habet deus hominis peccatum, non naturam. Ita & tu in vno homine habes alterum quod odiſſe debeas, alterum quod diligere. Plectere autem delinquentes præpoſiti officium eſt. Inter æquales alteri in altenum nullum ius eſt niſi commiſerendi, quod ſi dereliquerit, commonendi ne delinquat: optandi atque orandi, vt poſt delictum pœnitentiam agat, & veniam conſequatur, & ſperandæ ſalutis gratiam quam peccando amiſerat, emendando recuperet. Cæterùm qui odit hominem, tam iniquè de illo deliberat, vt etiam illud quod rectè probeque agentem viderit, obloquendo infamet: iniuriæ patientem timidum vocat eccleſię limen terrētem hypocritam appellat, & ſubditos corripientem iracundum eſſe criminatur, & quod virtuti aſcribere deberet, hoc ad proxima ei vitia trahere nititur. Tales erant illi qui de Iohanne neque edente neque bibente, dæmonium ei ineſſe dixerunt, & de domino edente cum aliis ac bibente: Ecce vorator & potator vini & publicanorũ amicus. Qui ergo ſic odit proximũ ſuum, non Chriſtianus fidelis, ſed infidelis phariſæus eſt. Ipſi quippe phariſæi cum vidiſſent Chriſtum ægrotos in die ſabbati curantem, non eſt, inquiunt, hic homo à deo, qui ſabbatum non cuſtodit. Cum à dæmonio vexatos eius ope liberari conſpexiſſent, dixerũt: In Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia. Noluerunt dicere in virtute dei, ne quis illum ex hoc deo charum acceptumque eſſe exiſtimaret, ſed reprobum potius & impium, vt qui non dei auxilium imploret, ſed prophanis dæmonum inuocationibus vtatur. Quid multa? Si cui inimicus fueris, torquebit te inuidia, quoties alios aliter de illo ſentire cognoueris, & non mendacio, non probro, non maledicto abſtinebis, atque vnum

Mat. 11.

De pace publica & priuata. Cap. 5.

PОrrò ipſius charitatis vinculum pax eſt. Concorditer viuant oportet, qui diu inter ſe amare cupiunt, non incongruè igitur de pace colenda nunc differendum occurrit. Pax quædam publica eſt, quædã priuata. Publicam pacem dicimus, cum ab armis fœdere intercedente quies eſt, & nec offenſam metuit ciuitas, nec offendere exteros parat, ſed multa ſtatus ſui trã quillitate gaudet, ac rebus quas poſſidet fruitur ꝑ quã iucundè. Cæterum huic tãtæ ciuium quieti ſubrepere otiũ ſolet atque ignauia, exinde luxurię vitia ſcaturiũt, quibus corrupti multorum animi, dum externam pacem fouent, domeſticam perturbant, & inter ſe diſſidere incipiunt, poſtquam foris hoſtem diu non ſenſerũt. Quod ne tibi contingat ſummopere erit prouidendũ, id eſt, pax quæ prodeſſe debet ne tibi noceat. Cùm ergo & prædiorum tuorum prouentus nullo dirripiente integer intactuſque ſeruabitur, & ex commercio liberæ negotiationis lucri accedet, deo grratias age, & ea quæ benignè ſuppeditantur, non ad luxum tibi dari exiſtima, ſed ad exercendæ virtutis occaſionem. Quantum perſonæ ac dignitati conuenit rebus tuis vtere, quicquid autẽ ſupereffluere videris, totum ad munificentiam liberalitatemque conuerte, & hoc quod luxuria exigit, quod ambitio expoſcit, quod turpis conſumere appetit voluptas, incipe pauperibus dilargiri, peregrinos hoſpitio ſuſcipe, eſurientem paſce, nudum operi, ære alieno oppreſſos redime, ſubſidia ęgrotantib⁹ mitte, mortuis iuſta exolue. Ita tibi pax iſta publica benè ac ꝓſperè ſuccedet, dũ copiã præſtat inopiæ ſubueniẽdi alienę, deũq; demerẽdi. Pax aũt priuata illa dici- Pax priuata

dicitur, quæ ſingulis iungit ſingulos, edidit'que concordes: veluti fuit Dauid & Ionathas, Elias & Eliſæus, Paulus & Barnabas. Hac tu iucundæ frui poteris, ſi omnibus facilem mitem'que te præſtabis, ſi neminem lædes, & omnib⁹ quantũ in te eſt, prodeſſe ſtudebis, ſi iniuriam magis pati quàm inferri diſces, vt dicere poſſis: Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus: ſi denique tecum ipſemet pacem habebis, etiam cum aliis habere poteris. Qui enim ſecum ipſe diſcordat, quomodo cum aliis firmam concordiam tenebit? Tecum autem pacem habebis, cum repugnantem carnem ſpiritus imperio ſubdideris, & concupiſcentiæ motum compuleris obedire rationi. Quod cum feceris, tunc demum & intra te animi trãquillitate perfrueris, & exterius nemo tibi erit moleſtus, quia tu nemini eris iratus ad lædendum aut mali aliquid optandum. Charitas tamen aliquando poſtulat vt iraſcamur, & iraſcendo pacem illi quæramus, qui peccando offendit. Siquidem iraſci delinquentibus vt corrigantur, nihil eſt aliud, niſi eos reuocare velle vt & deo cui peccauerunt, reconcilientur: & bonis omnibus morum ſynceritate concordent. Tunc autem pace cum aliis compoſita rectè vtimur, cum eius finis potiſſimus eſt, vt deo placeamus. Nam pax quæ deo diſplicet non pax dicenda eſt, ſed malorum conſpiratio: & odium potius erit eligẽdum, quàm ad malum conſenſus. Quoniam & ſaluator noſter cum idola vana colentium concordiam diſcindere pararet, non veni, inquit, pacem mittere in terram, ſed gladiũ, veni enim ſeparare hominem aduerſum patrem ſuum, & filiam aduerſus matrem ſuam, & nurum aduerſus ſocrum ſuam, & inimici, hominis domeſtici eius. Itaque multo magis proderit gladius, qui putrida membra à ſano corpore ſeparet, quàm pax quæ morbidas partes fouens, totum corpus corrumpi patiatur. Denique bonum eſt bellũ illud quo dirimitur mala pax. Bonũ eſt,

Matth. 10.

inquam,

inquam, cum vno oculo intrare in regnum cœlorum, quàm duos oculos habentem, mitti in gehennam. Oculus qui ſcandalizat, quẽ proiici & abiicere iuberis, eſt amicus vel conſanguineus, qui tibi blanditur, vt ſibi in vota rei iniquę aſſenſum præbeas, opémve præſtes. Expedit autẽ eiuſmodi hominis inuidiam potius pati iniuſta non concedendo, quàm concedendo beneuolentiã amplecti. Omnium quippe hominum paſci ſolius dei pax ſemper eſt præferẽda, & pro hac vna omnium inimicitiæ ſubeundæ.

De pace ſeruorum dei Cap. 6.

PAX illa dei eſt, quæ bonorum animos mutuo amore deuincit, quæ Chriſto ſeruientes vnum corpus efficit. Et hi quidem idem volũt, idem nolũt, quia omnes pariter ad vnum finem deo placendi tendunt. Non eſt inter illos eſt & non, ſed iuxta domini p̃ceptum, eſt eſt, non non. Concordi mente & corpore deo ſeruiunt, & ad omne opus bonum vnanimes concurrunt. Quid hac pace dulcius? quid vtilius? quid laudabilius dici queat? Hanc admirans Pſalmiſta, exclamat: Ecce quàm bonum & quàm iucundum habitare fratres in vnum. Pſalmo.132. Talis pax atque conſenſio, vel in cœnobio, vel in ſolitudine procul à turbis commorãtium ſi fuerit, gaudeant: quia & preces eorum exaudiuntur, & contubernalem ſuum habent Chriſtum ipſo dicente: Mat.18. Si duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re quacũque petierint, fiet illis à patre meo. Vbi enim ſunt duo vel tres congregati in nomine meo ibi ſum in medio eorum. Quod aſtruit Apoſtolus ad Corinthios dicens. 2.Cor.13. Pacem habete, & deus pacis & dilectionis erit vobiſcum. Conſenſus in eandem fidem, in eundem inuicẽ diligendi, inuicem iuuandi affectum facit pacem iſtam.

Ioan,14. De hac dicebat ſaluator: Pacem relinquo vobis, pacẽ meam do vobis, non quo modo mundus dat ego do vobis. Mundana enim pax non de deo idem ſentire, nec iiſdem moribus viuere, ſed tantum ab iniuria offenſiſque iubet inter ſe abſtinere. Chriſti verò pax in quibus fuerit concordes reddet in fide, conformes in propoſito, ſimiles in dilectione, compares in hu-

Pſal.118. militate. Quod breuiter explicat propheta, cum ad dominum conuerſus, ait: Pax multa diligentibus legem

Baruc.3. tuam, & non eſt illis ſcandalũ. Et alius propheta: Si in via dei ambulaſſes, inquit, habitaſſes vtique in pace ſuper terram. Vera igitur certaque & ſtabilis pax eſt, in dei ſeruitio adunatorum, diuinaque ſequentium præcepta legemque colentium. Eorum rete plenum magnis piſcibus, id eſt, eorum concordia virtutibus profeſſionis referta non ſcinditur, eorum pacis tunica incõſutilis, quam à Chriſto acceperunt, non diuiditur, neq; ſciſſuras patitur rixarum, nec tineas inuidiæ ſuſtinet, ſed domini præſidio munita, inuiolata illæſaque perdurat, tunc felicius & ſine fine duratura, cum de terris transferentur in cœlum, vt qui pacifici fuerant filij dei fiant & vocentur. Ad pacem iſtam capeſſendam Corin-

1.Cor.1. thios hortatur Apoſtolus, dicens: Obſecro vos fratres per nomen domini noſtri Ieſu Chriſti, vt idipſum dicatis omnes & non ſint in vobis ſchiſmata: Sitis autem perfecti in eodem ſenſu, & in eadem ſcientia. Plurimi ſanè hoc faciendum eſſe oſtendit dum cum tanta exigit obſecratione, & dum adiurat per nomẽ, quod eſt ſuper omne nomen teſtatur fidelibus maximè neceſſariam eſſe pacem atque concordiam. Quod apertè declarat,

Heb.12. vbi ad Hebræos ſcribens ait: Pacem ſequimini cum omnibus & ſanctimoniam, ſine qua nemo videbit deũ. Ne quis præterea generis conditione alteri ſe præferẽs diſſidium concitet. In vno ſpiritu omnes nos, inquit, in v-

1.Cor.12. num corpus baptizati ſumus, ſiue Iudæi, ſiue gentiles, ſiue

ſiue ſerui, ſiue liberi, & omnes in vno ſpiritu potati ſumus. In tantum autem Dominus fidelium ſuorum pace delectatur, vt in ſalutationibus quoque pacē offerri iubeat dicens, Intrantes domum, ſalutate eam dicentes, Pax huic domui. Et ipſemet poſt reſurrectio- Matth.10.
nem ſuam apparens diſcipulis, pax vobis, inquit, & in Iohan.14.
cœlum aſcenſurus, pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. Quin etiam tunc in carne naſci voluit, cum terrarum orbis ceſſantibus bellis pacē agitaret, quādo gladij iuxta Iſaiæ vaticinium mutati ſunt in vomeres, & lanceæ in falces, quādo angelorum vox audita eſt de Iſaiæ.2.
cœlo canentium, Gloria in altiſſimis Deo, & in terra Lucæ.2.
pax hominibus bonæ voluntatis. Ob hoc equidem reor ipſum Chriſtum ab Apoſtolo ſignificatum, cum in fine epiſtolæ ad Romanos dixit, Deus autem pacis ſit cū omnibus vobis, Amen. Deus enim pacis eſt qui inter deum & hominem pacem ponere venit, qui Iudæos & gentiles inter ſe diffidentes in vna fide copulauit, qui noua veteribus coniunxit & vtraque fecit vnum. Chriſtus itaque & deus pacis, & dei pax & pax noſtra eſt. Ex quo ſatis conſtat illos ab eo eſſe alienatos, vt non gratiæ, ſed iræ filij ſint qui odio habēt pacem, & fraternæ diſcordiæ ſunt autores. Ipſum autē ſalutandi morem à domino traditum, Apoſtolos poſtea vſurpaſſe ſcripta eorum teſtantur. Siquidem epiſtolas Pauli ferè omnes ſic incipere & ſic deſinere manifeſtum eſt. In principiis enim habent: Gratia vobis & pax à deo patre & à domino noſtro Ieſu Chriſto & ſimiliter in fine. A pace ergo exordia ſumebant, pace poſtrema concludebāt. Nec aliter Ioannes Apocalypſim orditur, nec Petrus epiſtolas. Vſque adeò iam trita ac peruulgata erat inter chriſti diſcipulos pacis offerendæ ſalutatio. Quod noſtris quoque temporibus obſeruari cernimus ab iis qui CHRISTVM Apoſtolosque eius imitantur. Præterea in lege veteri nomen pacis celeberrimum fuiſſe

apparet,&res ipſa ante omnia optabilis ac iucũda.Fuit
3.Regũ.7. olim hoſtia quæ dicebatur pacificorum.Fuit Gedeonis
2.Reg.7. altare vocatum domini.pax.Legim⁹ & Salomonem in
diebus pacis imperaſſe,& ipſum pacificũ appellatũ,atq;
ideò electum qui deo templum poneret, & in hoc opus
Dauidi patri prælatum,non quia melior, ſed quia pa-
4.Reg.22. cis fuit obſeruator.Ezechias, quoniam iactabundus ga
zã omnem legatis Babyloniorum oſtendendo peccaue
rat,per prophetam audiuit,illam eidem genti prædam
Iſaię.39. futuram,& humiliatus,Bonus(inquit)ſermo domini,ſi
tantum pax & veritas in diebus meis.Cum itaque non
tam pro theſauro,quàm pro pace eſſet ſolicitus,calami
tas dilata fuit ad poſteros,ipſe in pace quàm diuitiis p̃
tulerat, quieuit. Iudas quoque Macchabæus dux bello
ſtrenuus,illis quos vicerat pacem petentibus non nega-
uit,quare videtur nihil aliud armis quæſiſſe quàm pa-
cẽ, iuſtaq; eſſe bella illa,quæ bonę pacis fine geruntur:
ſicut iniuſta & iniqua, quæ aliena occupandi cupidine
denuntiari atque inferri ſolent.Cum igitur tanti ha-
benda ſit pax,non immerito vt eã acquiramus poſſidea
musq́ue precibus à domino ſolicitandum eſſe admo-
Pſal.121. nemur,dicitur enim.Rogate quæ ad pacem ſunt, Hie-
ruſalem.Fiat pax in virtute tua,& abundantia in tur-
ribus tuis. In pace quippe affluere ſolet rerum copia,
quàm bello ſæuiẽte minui ac deficere neceſſe eſt.Quã-
obrem ad populum quoque de Hieruſalem in Chaldęã
tranſlatum ait dominus: Quærite pacem ciuitati ad
quam tranſmigrare vos feci, & orate pro ea,quia in pa
ce illius erit pax vobis. Alibi etiam eſt dictum . Orate
Baruc.1. pro vita Nabuchodonoſor regis Babylonis & pro vita
Balthaſar filij eius,vt videlicet diu viuãt illi, ſub qui-
bus & ipſi quietè ſe victuros ac ſecurè ſperabant . Hoc
1.Tim.2. idem Apoſtolus præcepit,dicens: Obſecro primum om
nium fieri obſecrationes,orationes,poſtulationes,gra-
tiarum actiones,pro omnibus hominibus , pro regibus
&

& omnibus qui in ſublimitate conſtituti ſunt,vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & caſtitate. Amplexanda eſt igitur pax cum adſit, precationibus quærenda cum deſit, & pro illis orandum, ſub quorum imperio atque tutela vitæ tranquillitate frui contingit vt ſopito bellorum tumultu, nullaq́ue interpellante moleſtia,animus noſter ad deum contemplandum expeditior atque liberior aſſurgat.

De pace animæ & corporis. Cap. 7.

NIſi enim ideò pacem amplectandam duxerimus, vt virtutibus,ob quas deo chariores ſumus,némine impediente liberius incumbamus,bono pacis abutimur,& quod prodeſſe debuerat nocet. Alienis à virtute tunc planè latior peccandi campus panditur, cum illi aduerſariorum non carpuntur moleſtiis cum videlicet non metuunt, ne ſegetem iam maturam hoſtis incendat,aut frugiferas deuaſtet arbores, aut pecudum greges in prædam abducat,aut obſeſſos intra mœnia fame ſitiq́ue perire cogat,aut captos bonisq́ue exutos vel ferro interficiat, vel in perpetuam redigat ſeruitutem.Fit autem ſæpè dum talia formidantur,vt luxuriæ libidiniq; locus penè nullus ſit.Et quoniã ab his continere ſe ſummæ laudis eſt, haud dubium quin voluptuariis hominibus pl⁹ mali pax afferre ſoleat quàm bellum quia incontinentiores reddit,& in omne vitiũ oblata ſecuritate proniores.His ergo bellum potius optetur,vt malè viuendi licentia coërceatur ſolicitudine periculorum. Modeſtis verò & temperantibus viris, vt animo excolendo officioſius operam impendant, belli impedimenta ſubmoueri deſideremus. Ita enim exteriore aduerſario peccato ac ceſſante,facilior cum iſto quem aſſiduè intra nos patimur, erit pugna.

Quem certè niſi domueris,niſi animi in quo ratio eſt, ditioni ſubiecerimus,nihil proderit ab illis inimicis q foris ſunt donata pax,dũ ab hoc qui intus eſt inquietamur.Inimic⁹ aũt domeſtic⁹ noſter atq; īteſtin⁹,ipſa carnis cõcupiſcẽtia eſt.Pacẽ agimus q̃diu illi nõ cedit̃ q̃diu repugnatur,neq; quod caro affectauerit, quod fieri ſpiritus permittit.Caro poſt voluptates abire nititur, & in vitia ſemp̨ eſt prona.Spiritus verò qui eſt ratio ipſa, ab his abhorret ne deo peccet,cõſiderans quàm ſit grãde ſcelus prauæ cupidini morem gerere,qua deus offenditur,& à continentiæ virtute recedere qua placatur.
Pſal.13. Ob hoc quidem exclamat propheta & ait. Diuerte à malo & fac bonum,inquire pacem & perſequere eam. Diuertimus à malo cum carnalibus blanditiis non acquieſcimus,facimus bonum,cum iuſſis pręceptiſque paremus diuinis.Pacem inquirimus,cum carnis petulantiam ieiuniis, vigiliis, laboribus domando compeſcimus.Et quoties in hac contentione obnixè ac perſeueranter ſtamus,pacem illam quæ cum deo eſt ſequimur, & eam quæ cum concupiſcentiis eſt refutamus.Pellantur igitur ab animo vitia,& locus virtutibus detur, dominetur ſpiritus, vt ſpiritui ſubiecta obediat caro, vt pacem quæ omnem ſenſum ſuperat,quæ omnibus præferenda eſt diuitiis,aſſequi mereamur.Pacem, quæ nos deo conciliat,angelis æquat,ſanctis copulat,& poſt victoriam in cœlo coronat. Victoria enim opus eſt, non compoſitione,vt pacem cum corporis quoque ſenſibus animus habeat. Qui quidem ſenſus non niſi ſuperati
Viſus. quieſcunt,certare autem nolenti dominantur. Repugnandum eſt igitur illis,& ſi fluxa fragiliaque propoſuerint,ad ea quæ æterna ſunt dirigantur.Si viſus prouocat ad comptam videas mulierem,& in choreis laſciuientes cernas iuuenes,auerte oculos tuos,ne quod diu-
Auditus. tius conſiderauerint,facilius concupiſcant.Tuas etiam

aures

aures ſepi ſpinis,& linguã nequam noli audire, neque amatoriis obſcœniſque cantibus vel impudicis poëtarum lectionibus eas accommodes, ne forte turpe aliqd ab iis receptum ad cor penetret,& per blanditias infuſum,animam feriat. Odoramenta quoque muliebrem mollitiem præ ſe ferentia fuge: quos ea delectant, illis ipſa ſordet virtus: effœminatique & enerues duriora pœnitentiæ officia ſubire nequeunt. Gulæ etiam impera,& ſi cibos ganeatos vinaque precioſa tibi concupiſcenda propoſuerit,tu illi econtrario recole Iohãnis locuſtas & mel ſylueſtre,& ſicere viniq́ue abſtinentiam,& panes hordeaceos Apoſtolorum,quibus dominus turbam ſatiauit in deſerto. Obiice & multorũ qui in ſolitudine Chriſto ſeruierunt, crudas herbas atque radices vel ſylueſtrium arborum fructus, & frigidæ aquæ pocula. Si demum ad turpem tactum libidinoſa cogitatio te ſolicitat,comprime manum, auerte te ab aſpectu fœminæ,refer ab ea pedem, tolle te de medio, vim ingere cupidini,& quod bonum ſit mulierem non tangere,non mihi,ſed Apoſtolo crede, Poſtremò ſingula quæque vitia oppoſitæ virtutis rememoratione excلude,& in carnis rebellantis periculo, ad illas cogitationes quæ ſpiritus ſunt confuge. Quoties te inanis gloriæ laceſſerit appetitio,reſponde illi: Dominus reſiſtit ſuperbis,humilibus autem dat gratiam. Quoties cor iracundia incaleſcere cœperit,dic ei: Qui iraſcitur fratri ſuo,reus erit iudicio,&, Ira viri iuſtitiã dei nõ operatur. Quoties diuitiarum cupido animũ titillauerit, oppone illi paupertatem Chriſti, apoſtolorũq; inopiã memorare diuitis purpurati in inferno miſerias, Lazariq; mendici in Abrahæ ſinu beatitudinem. Atq; ita carni imperando & nunquam cedẽdo vincere aſſueſces: & vt ſemp vincas,ſemp time ne vincaris. vtq; ſemp tutus ſis,nũq̃ eſto ſecurus. Nã in carnis certamine cũ ſepe ſuperior euaſeris,niſi quotidie victã vinculis cõſtrigas

Odoratus.

Guſtus.

Tactus,

1.Cor.7.

 tu per

tu per pacem, non ſtabit conuentis,& cùm frenum me momorderit,trahet te quo volet,veluti ſeſſorem effrenis & indomitus equus. Tamdiu igitur pacem cum illa habere poteris,donec vinctã cõpeditã'q; tenebis,ac tanquam fugitiuum ſeruum ,nunc verberibus,nunc laboribus premes,nunc tenuabis inedia atque vigiliis.Deſinit calcitrare iumentum pabulo ſubducto,in ſaturitate laſciuit.Ex his quæ diximus,ſatis conſtat,animæ atque corporis pacem laborioſam admodum eſſe & inquietam,& ſolicitam,& quæ fatigationibus non ſolum comparetur,ſed etiam retineatur.Is tamen eius fructus eſt,quod poſſeſſorem ſuum ad æternæ pacis bonum feliciter tranſmittat,ſi ipſe vſque in finem ita vt dictum eſt egerit.Quo cum peruentum fuerit,tunc demum(vt
Iſaiæ.32. in Iſaia legimus)erit opus iuſtitiæ pax,& cultus iuſtitię ſilentium & ſecuritas vſque in ſempiternum , & ſedebit populus meus in pulchritudine pacis& in tabernaculis fiduciæ & in requie opulenta,inquit domin⁹.Per quotidiana igitur certamina & ipſam certaminum victoriam, qua malarum cupidinum vires conterimus, ad ſempiternæ tandem quietis triumphum peruenitur .Reſtat nunc,vt etiam pacis malignam ſimulationem omnibus fugiendam conſideremus.

De pace ſimulata. Cap. 8.

MVLtiplex animus & fraudulenta ſimulatione imbutus, pacem præ ſe ferre videtur, & ex inſidiis incautos aggredi parat, Blando vultu deliniſicis'que verbis beneuolentiam oſtendit, & in corde meditatur carnificinam . Talis pax Saulis fuit erga Dauidem,cui ſe pacatum ideò reſpondebat,vt occaſionem nanciſceretur ipſum perimendi:quod certè perfeciſſet, niſi lanceæ ictus ab eo qui petebatur, fuiſſet

uitatus. Talis pax & Ioab in Amaſam collegam ſuum fuit, erant enim ambo Dauidici exercitus duces, amicè ac familiariter ipſum alloquendo pugione transfixit. Talis pax & Iſmaëlis extitit, qui amiciſſimum ſe oſtendens ad Godoliam cum decem virorum comitatu venit, & cum iiſdem conuiuio gratanter fuit exceptus, nulla tamen benignitate amici motus eſt ne perficeret quod animo verſabat, inter epulas ipſum primo Godoliam, deinde illos qui in præſidio erant, concidit, oppidumq́ue occupauit. Eo loci poſtea octoginta viros Hieroſolymam ad ſacrificandum pergẽtes, vt ad ſe in Maſphat diuerterent, rogauit, veluti pro magno habiturus, ſi tales hoſpites habere ſibi contigiſſet: cùm autem veniſſent, rebus vitaq́ue ſimul ſpoliauit, præter decem, quibus non pietate, ſed auaritia ductus pepercit, quòd theſaurum in agro defoſſum ſe illi indicaturos dixerant. Talis pacis non pauca exempla in annalibus quoque habentur Macchabæorum. Nam Antiochus Eupater eam pacem iuraſſet præſidio Sion, intra arcem receptus violauit iuramenti fidẽ: & muros quos obſidione capere non poterat, fraude intercœpit, diruiq́ue iuſſit, Sic & Alchimas pacem Aſſidæis iureiurando firmatam cum dediſſet. ſexaginta ex eis die vno interimi fecit. Et Triphon Antiochi regis adoleſcentis exercitus præfectus, primo Ionathan regis amicum ſimulatæ beneuõlentiæ blanditiis illectum interfecit, deinde regem ipſum: atque hac tanta vſus perfidia, Aſiæ regnum poſſedit. Et Ptolemæus Abibi filius Simonem liberosq́ue eius Mattathiam & Iudam ad Hierichuntem in arce Doech inuitatos, & iam vino epulisq́ue graues inuadens, repenti cæde ſuſtulit. Andronicus quoque Antiochi regis præfectus, Oniam ſacerdotem, cùm iuraſſet nihil ſe ei nociturum, de àſylo euocatũ trucidauit, nec tamẽ impune huic fuit. Ipſum enim rex capite plecti iuſſit, comperto quod ab Oniæ æmulis

Iſmaël. Ierem. 41.

1. Mac. 8. Antiochus. 1. Mac. 7.

Alchimas. Triphon.

1. Mac. 12. Ptolemæus. Andronicus

lis pecunia corruptus id egiſſet. Nonne pax iſtorum omni fuit deteſtabilior bello, omni aperta ſimultate deterior? Superata eſt tamen (vt ad noſtra veniamus) Iudæ Iſcariothi ſcelere. Dominum ſuum, qui eſt omnium dominus, omnium credentium redemptor, omnium ſaluator, à quo in Apoſtolatum aſcitus fuerat, quem ſibi pedes lauiſſe ſciebat, cum quo paſcha comederat, cuius corpori & ſanguini cõmunicauerat, quem tot miracula feciſſe iam viderat, quẽ iuſtum, quem pium, quem ſẽper innocentem & in omnes beneficum nouerat, eum (proh nefas) ad necem prodidit, & in manibns quærentium ſanguinem eius dedit, triginta non amplius argẽteorum precio allectus, quos à Iudæis accepit. Non fuit ergo verit⁹ tam prophano animo, tam mente impia ad talem dominum accedere, & ei oſculum pacis offerre, quem tam prauo iam vendiderat. Sed vide huiuſce nefandi flagitij terribilem exitum: conſcientia pulſatus veniam deſperauit, quam certè ſi petiiſſet imperaſſet, & qui pro ſuis crucifixoribus orauit, proditori quoque peperciſſet. Ille tamen dolore ſuperatus, ipſe ſibi mortem conſciuit, laqueo ſe ſuſpendens, & infelicem animam æternæ mortis tenebris tradens. Ne igitur vel Iudæ vel aliis infidis & execratis, quorũ modo fecimus mentionem, ſimilis habearis, maximè in pace conciliãda conſeruandaque cauendum tibi erit, ne quid ſimiles vel diſſimiles, & erga eum cui blandiris, aliam faciem oris, aliam cordis præſtes. Alioqui dicetur tibi, quod

Eccle.2. in Eccleſiaſtico eſt ſcriptum: Væ duplici corde & labiis ſceleſtis, & manibus malefacientibus, & peccatori terram ingredienti duabus viis, vel illud Abacuc prophe

Abac.2. tæ: Væ qui potum dat amico ſuo, mittens fel ſuum & inebrians, vt aſpiciat nuditatem eius. Si te iſta parum terrent, vt paulo perplexius dicta, audi etiam illud in

Iere.9. Ieremia ſcriptum, quo nihil planius apertiuſque dici queat. Sagitta vulnerans lingua eorum dolum locuta

eſt

eſt:in ore ſuo pacem cum amico ſuo loquitur, & occultè ponit ei inſidias:nunquid ſuper his non viſitabo dicit dominus,aut in gente huiuſcemodi nòn vlciſcetur anima mea?Sunt præterea qui amicè admodum ac beneuolè loquuntur cum altero, & ſtatim eidem abſenti detrahunt.Vbi audit, commendant & extollunt: vbi autem non audit, carpunt ac ſugillant, & quem modo laudauerant, rurſum dictis petulantibus inceſſere non verentur. Iſtos quoque dei ſapientia reprobat in prouerbiis,dicens:Arrogantiam & ſuperbiam & viã prauam& os bilingue deteſtor. Prouer.8.
Diſplicet igitur illi,cui nullum placere poteſt malum,ſimulata pax,non ſolum illorum qui factis offendunt,ſed etiam iſtorũ qui de abſente verbis obloquuntur, de quibus in Iob ſcriptum eſt,Simulatores & callidi prouocant iram dei. Iob.36.
Ne ergo in iram iſtam, qua nihil eſt horribilius, incedere tibi contingat,noli fratri tuo intendere dolos, noli verbis lenibus eum palpare, vt nihil metuentem facilius euertas, vel ſecurius infames. Quod ſi tibi tuæ fraudes, vt ex diuinæ ſcripturæ ſententiis didiciſti, magis nocebunt quàm vlli alij, quæ dementia eſt,ſimulata pace alios lædere velle,& teipſum in æternum damnare? alios leuiter ferire, & teipſum lethali plaga afficere? alii, fortunas,vitam,famam,auferre, & tuam propriã animam, quæ his omnibus longè eſt precioſior, igni inextinguibili ſine fine cruciandam tradere? Quicquid doloſè maligneque agis, latere poteſt homines, DEVM nihil latet, cogitationes tuas inſpicit, cor tuum intuetur. Quod ſi fortè à pace, quam proximo tuo debes, alienatum viderit, ipſe ſuam pacem, quæ omnem ſenſum exuperat, iratus tibi denegabit. Iſaiæ.48.
Non eſt pax impiis, ait Dominus,ſi non eſt, haud dubium quin neque erit. Ideò enim non eſt, quia neque dum cogitant malum neque dum operantur conquieſcunt, & poſt commiſſum ipſo conſcientiæ

morſu

morſu torquentur. Ideò autem non erit, quia vita quoque defuncti eo deſcendunt, vbi nulla eſt quies, nullum otium, ſed aſſiduus labor, ſempiternus horror, ſupplicia nunquam finienda. Talia quippe manent ſimulatores ipſos pacis, & ſub amicitiæ perſona latentes inſidiatores. Non enim deo obediunt, ſed prauæ mentis libidinem ſecuti, quod ipſe prohibet hoc agunt. Dei omnipotentis lex eſt, Non mentiemini, nec decipiet vnuſquiſque proximum ſuum. Non facies calumniam proximo tuo, nec vi opprimes eum. Non oderis fratrem tuum in corde tuo, ſed publicè argue eum, ne habeas ſuper illo peccatum. Hi verò contra vetita ire audent, mentiendo, decipiendo, calumniando, opprimendo, odiendo, & odium ſub pacis nomine tegendo, ac diſſimulando, veſtemque malignæ duplicitatis induendo, cum lex & hoc prohibeat, dicens: Veſtem quæ ex duobus texta eſt non indueris. Quanto autem magis deo inobedientes fuiſſe conuincetur, tanto acerbiora inferni ſupplicia ſubire cogentur. Hi ſunt enim quibus propheta in pſalmo per ſpiritum ſanctũ ſtimulatus imprecatur, dicẽs: Labia doloſa in corde, & corde locuti ſũt, diſperdat dominus vniuerſa labia doloſa. Et iterum in alio pſalmo: Qui loquuntur pacem cum proximo ſuo, mala autem in cordibus eorum, da illis ſecundum opera eorum, & ſecũdum nequitiam adinuentionum ipſorum. Et paulò poſt infert: Deſtrue illos, & non ædificabis eos. Quod ſi deſtruendi & non ædificandi ſunt, quis illis ſpei locus erit relictus, tormenta illa quæ in inferno ſunt euadẽdi? Sed fortaſſe cum proceſſerint doli, cũ malum quod cogitauerant peregrini, ſe quieturos cõfidunt? Audiant ergo Apoſtolum dicentem: Cum dixerint pax & ſecuritas, tunc repentinus eis ſuperueniet interitus, ſicut dolor in vtero habentis, & non effugient. Quod ſi quicquam conſummato ſcelere lætari cõtigerit, momentanea profectò ac breuiſſima eſt cuiuſq;

Leuit. 19. (margin)

1. Theſ. 5. (margin)

gitij delectatio,ſed niſi pœnitudo interceſſerit, dolor ſubſequetur perennis, & nullo prorſus fine claudenda pœnarum inquietudo. Quoniam pro peccato quo deus infinitus offenditur,infinita debet eſſe punitio. Iſta nobiſcum euoluentes demus operam,ne quid maligna mẽte fingamus coram aliis,ne quid ſimulemus,quod vel illis vel nobis noxium fore nouimus,aut iniquũ,aut turpe & inhoneſtum. Simpliciter ſine fraude, ſine inductione,ſine malitia ſine fuco omnes diligamus,tam verbo quàm opere,vt pacem ſynceram, puram ac veram & cum aliis & nobiſcum habeamus, ipſi'que deo pacis placere poſſimus, qui de cœlo veniens pacem attulit terræ,pacem iis qui longè,& pacem iis qui propè, neminem credentem reſpuens, omnes autem ad pacem inuitans mutuę inter nos dilectionis,vt huius pacis merito,quæ in præſenti eſt,illam perpetuam atque perennem,quæ eſt in futuro,conſequamur. Si enim in ſimplicitate fraternæ pacis ambulabimus, ſi paſſiones nobiſcum pugnantes rationi ſubiugando domabimus, in Chriſto requieſcimus,in Chriſto exultabimus. Ipſe eſt pax noſtra. Ipſe poſuit fines tuos pacem,& adipe frumenti ſatiat te. Ipſe diligentibus pacem propitiabitur ac fauebit,& eoſdem cum ad iudicandum venerit, in ſuum ſuſcipiet conſortium cum charitate perpetua atque perfecta,vt impleatur quod dictum eſt. Miſericordia & veritas obuiauerunt ſibi,iuſtitia & pax oſculatæ ſunt. Pſal.84.

De bonitate. Cap, 9.

ET quoniam ex his quę diximus colligitur pacem prodeſſe omnino nõ poſſe,niſi bonis,niſi honeſtis, niſi iuſtis,& virtuti ſanctitati'q; deditis,opportunum videtur de bonitate ipſa nunc diſſerere. Bonum igitur id eſſe dicimus,quod iuſtum ac honeſtum cenſetur,

tur,quod'que vt fiat lege diuina iuſſum eſt,ſic econtrario id eſſe malum quod turpe,quod iniuſtum, & à ratione alienum,quod'que fieri cœleſti interdicto prohibitũ apparet.Cætera verò quę neq; vetita neque conſulta eſſe conſtat,in medio poſita ſunt, & nec bona nec mala iudicantur,ſed ſi bene vtaris,bona erunt:ſi malè, mala,vt diuitiæ,& dignitates,& eiuſmodi cætera. Si ad multorum vtilitatem te conuerteris proderunt:ſin autē luxuriæ te libidini'que tradideris,nocebunt:atq; his contraria paupertas iuuabit,ſi patienter feres,&cōtemptis opibus nihil amplius,quàm quòd ſuſtentandæ vitæ ſatis eſt appetes,vt Chriſto ſeruias. Offendet autē ſi per impatientiam Deum probro aliquo laceſſieris, vel ad furtum rapinam'q; auaras porrexeris manus.Cũcta igitur id genus bona erunt, ſi admixta illis virtus fuerit,mala verò ſi adhæſerit nequitia.Ad bona autem mala'que diiudicanda ſapientum acquieſcendum eſſe conſilio ratio admonet.Sed ſapientia inquam nullus cadere poteſt error,Deus eſt.Diuinis ergo præceptis inſtitutis'que niti, & eorum autoritate de omnibus decernere tutiſſimum erit.Indicabo tibi ô homo,inquit Micheas propheta, quid ſit bonum, & quid dominus requirat à te,vtique facere iudicium & diligere miſericordiam,& ſolicitum ambulare cum deo tuo. Bonam eſſe ait iuſtitiam,bonam miſericordiam, ſed bonorum omnium quæ agimus finem in deo conſtituendum eſſe docet.Nā cum omne bonum expetibile ſit, & quo melius,eo magis expetendum: nihil autem deo eſſe poteſt melius,qui ſolus cuius'que boni fons & origo eſt: nihil ergo deſiderari,nihil concupiſci ſupra deum debet.Ille itaq; naturæ rationi'que repugnat,& diuinæ refragatur voluntati,qui ea quæ benè agit,alio quàm in deū dirigit.Quod ſi omne datum optimum & omne donū perfectum, de ſurſum eſt deſcendens à patre luminū, Iacob.5. vt Iacobus Apoſtolus ait,in quem iuſtius decentius'que

omnes

omnes bonæ animi atque corporis actiones referri potuerunt, quàm in eum à quo ſunt? & pro quibus ipſe ſe tibi donat, dicens: Ego ſum merces tua magna nimis, id eſt, ſumma & vltra quàm nihil habetur expetendum, quaque adepta beati ſumus, & propter quam ſolam ſtudio incumbitur virtutum, vitia'que vitantur. Falluntur igitur illi, qui in virtute hominis beatitudinem collocant cum beatitudo præmium ſit virtutis, & nõ virtus, qui bona corporis vel fortunæ ei adiungunt, cũ omnia caduca fragilia'q; ſint, nec per ſe bona eſſe queant. Stabile autem bonum beatitudo eſt & perenne, & perpetuum, cuius adipiſcendi gratia etiam aduerſa pati, bonum eſſe dicimus. Et proſperis inſoleſcere malum. contra vitia pugnare bonum, illis verò ſubiici malũ. Virtutum autem armis opus eſt vt vincamus, & cum his nos munierimus, omnis vincendi ſpes in deo collocanda erit, Sine me (inquit) nihil poteſtis facere. Ipſæ quoq; virtutes donum dei ſunt, dicẽte Apoſtolo, Quid habes quod non accepiſti? Si non accepiſti? ora vt accipias. Petenti datur, pulſanti aperietur. Incipe velle, & mereberis accipere. Si acceperis, conſtanter retine, fideliter operare, vt bono ſummo, quod in iis quæ præcepta ſunt, perſeuerantibus datur, dignus inueniaris. Firmus eſto in fide, longanimis in ſpe, ardens in charitate. Sume ſcutum fidei, in quo poſſis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere. Sine fide placere Deo impoſſibile eſt. Fides autem ſine operibus mortua eſt. Vtrumque ſeruemus vt vitæ æternæ ſpem habere poſſimus. Quoniam vt Ioannes ait: Si cor noſtrum non reprehenderit nos, fidutiam habemus ad DEVM. Vt autem cũcta piè recte'que facta atque cogitata proſint charitate fundata ſint, ea abſente nulla prodeſſe poterit virtus, nulla iuuare operatio, & beneficia quæ proximis præſtamus, ab illa quàm DEO debemus dilectione proficiſci debent. Iſta quidem virum bonum efficiunt,

Gene.15. 1.Cor.4. 1.Ioan.1.

efficiunt, quem eundem propter futuræ beatitudinis expectationem non incertam beatum appellamus, & hoc edocti à domino, qui ait: Beati pauperes ſpiritu,
Matth.5. quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum: Beati mites, quoniã ipſi poſſidebunt terram: Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur: Beati qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſatiabuntur: Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Beati mundo corde, quoniam ipſi deum videbunt: Beati pacifici, quoniam filij dei vocabuntur: Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorũ eſt regnum cœlorum: Beati eſtis cùm maledixerint vobis homines, & perſecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduerſus vos mentientes propter me, gaudete & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis. Sint ergo in te iſte virtutes in terra, vt & nunc ſpe beatus ſis, & poſtea beatior mercede in cœlo. Audi præterea & Apoſtolum præcipientem: Spiritu ambulate,
Gal.4. & deſideria carnis non perficietis. Manifeſta ſunt, inquit, opera carnis, quæ ſunt: Fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum ſeruitus, veneficia, inimicitiæ, cõtentiones, æmulationes, iræ, rixæ, diſſentiones, ſectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comeſſationes & his ſimilia, quæ prædico vobis ſicut prædixi: quoniam qui talia agunt, regnum dei non conſequentur. Iſta deteſtare, & his quæ ſequũtur gnauiter te accinge. Fructus autem ſpiritus ait, eſt charitas, gaudiũ, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, manſuetudo, fides, modeſtia, continentia, caſtitas. Habes hîc quidem & quæ tibi vitanda ſunt ne malus ac miſer ſis, & quæ expetenda vt bonus beatusq́ue euadas. Vt autem virtutibus affluas benè agendi cupiditas efficiet amorq́ue virtutum. Illas amplecti nihil te impediat: illas deſerere nihil te cogat. Mortem minatur tyrannus, ſed virtus pollicetur immortalitatem, opes hoſtis diripit,

diripit,ſed virtus theſaurum ſuum habet in cœlo, quē neque fur ſurripere, nec tinea poteſt corrũpere. Quid quereris de amiſſione fluxæ atque fragilis rei, & de æterni boni poſſeſſione mox capienda non lætaris? Ad illam diu optatam beatitudinem hinc decedens perueníes, tantum vt virtutes tibi ſint comites cura, quibus hæc promiſſa eſt merces. Beatus es ſi cum propheta dicere poteris domino: In via teſtimoniorum tuorum delectatus ſum, ſicut in omnibus diuitiis. Nõ te pigeat diuinas legere ſcripturas, audire, diſcere, & cum didiceris, alios docere, & quod doces, ipſe facere. Qui enim docuerit & fecerit ſic, magnus vocabitur in regno cœlorum. Diuinorum ſcientia, omnium quidem ſcientiarum præſtantiſſima eſt: percepiſſe tamen illam nihil proderit, niſi etiam ſecundum illam viuatur. Sapientiſſimi Salomonis ſententia eſt: Nihil eſſe melius quàm lætari in opere ſuo, & hæc eſt, inquit, pars hominis. Eſt enim ſcriptum: Opera illorum ſequuntur illos, & in euãgelio non otioſis, ſed operariis datur denarius. Vnde Apoſtolus: Dum tempus habemus operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domeſticos fidei. Non ergo qui ſcit, ſed qui facit bonum, beatus eſt. Porrò cum benefeceris, deo gratias age, Ipſius donum eſt, quicquid boni agimus. Bonam verò actionem, bonorum contemplatio parere ſolet. Maximi ad virtutem ſtimuli ſunt, quanti ea facienda ſint cogitare, per quæ ad ſummum bonorum peruenitur, quod nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis deſcendit. Et cum tam immenſa, tamque inæſtimabilis merces iuſtis ac virtute præditis viris propoſita ſit, plurimi ſemper haberi debet virtus. Beatus eſt igitur vir, ſicut ſcriptum eſt, qui in ſapientia morabitur, & in iuſtitia meditabitur, & in ſenſu cogitabit circunſpectionem dei. Ad hanc cõſiderationem & Apoſtolus nos vocat, dicens: Quæcunque ſunt vera, quæcunque iuſta, quæcunque ſancta, quæ-

Pſal. 138. Eccl. 83. Gal. 6. Eccl. 14. Phil. 4.

cunque amabilia, quæcunque bonæ famæ, ſi qua virtus, ſi qua laus diſciplinæ, hæc cogitate. Talia enim cogitã do proficimus, & impletur in nobis quod in pſalmo dicitur: Ibunt de virtute in virtutem, & videbitur Deus deorum in Sion. Hæ ſunt enim manſiones populi Dei, per quas ad terram promiſſionis itur, & gradus per quos pſallendo dei templũ ingredimur, & ſcala Iacob, per quam de terra ſublati aſcendimus in cœlum, vt iã manifeſto inuiſibilis Dei fruamur conſpectu, & plenè vereq; beati ſimus. Ideò Apoſtolus quæ retrò ſunt obliuiſcens, ad ea verò quæ ſunt priora extendens ſeipſum, ad deſtinatum perſequitur brauium ſupernæ vocationis dei in Chriſto Ieſu. Talis eſt omnis iuſtus, de quo Pſamiſta ait: Iuſtus vt palma florebit, ſicut cedrus Libani multiplicabitur, quod & Salomon teſtatur, dicens: Radix iuſtorum proficiet.

Pſal.83. Pphil.3. Pſal.91. Proue.12.

Quòd bonitas & perfectio donum dei ſit. Cap. 10.

Etenim proficiendo ad bonitatis iuſtitiæque culmen peruenient iuſti, vt de mundo exeuntes Chriſtum ſequantur, & perfectionis iter ingredi incipiant. Si vis, inquit, eſſe perfectus, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & ſequere me. Perfectionis eſt igitur, contemptis diuitiis Chriſti imitari paupertatem, ſpretaque inanis gloriæ ambitione, humilitate ſe deiicere quia & ipſe cùm eum regem vellent facere, recuſauit dicens: Non eſt regnum meum de hoc mũdo. Et, Nõ veni, inquit, miniſtrari, ſed miniſtrare: & cùm domin' eſſet, ſeruum ſe fecit. Præterea ſemetipſũ abnegare, & aliorum ſubdi imperio, conſummatæ virtutis eſt: quia & ipſe obediens fuit patri vſque ad mortem crucis. Ad hæc nõ ſolum amicos, ſed etiam inimicos diligere, quia

Mat.19. Iohan.6. Mar.10.

&

& ipſe pro illis, à quibus torme̅ta patiebatur, orauit. Repudiatis etiam nuptiaru̅ copulationibus perpetuā ſeruare caſtitatem, quoniam & ipſe caſtus fuit, de caſta matre genitus, de caſto ſeruo baptizatus. Poſtremò pro amore dei nullum laborem recuſare, nulla refugere pericula, nullo ſupplicij necisq́ue genere terreri, omnia prius aduerſa perpeti malle quàm dei mandatum præuaricari, hoc erit calicem bibere pro Chriſto, que̅ prior pro nobis bibit Chriſtus. Qui tame̅ hoc fecerit, nequaq̄ tamen in eo quod pro Chriſto ſuſtinet, ſe gratiā retuliſſe putet, ſed benefici j plus accepiſſe. Idem enim ille qui pro nobis pati voluit, vt nos ꝑ ſui nominis gloria ſuſtinere poſſimus, præſtat. Facimus quidem ſatis cu̅ obedimus, nulla tamen apud illum imperandi eſt cauſa, niſi vt remuneret obedie̅tes, Neque enim noſtro obſequio indiget deus, ſed noſipſius indigemus iuſſione: vt cùm hoc quod iuſſum eſt impleuerimus, accipere illud quod promiſſum eſt, mereamur, tametſi hoc quoque, vt iuſſa perficere valeamus, eius muneris ſit, cuius benignitatis eſt perficientibus promiſſa tribuere. Quicquid igitur à nobis exigit dominus, nihil ex eo ipſi accedit cum præſtatur, ſed nobis duntaxat prodeſt, qui pro modico bono quod præſtamus, bonum illud quod omnem ſuperat taxationem, ab ipſo recipimus. Quanto igitur benignior atq; indulgentior dominus, tāto nos ei promptius perfectiusq; ſeruiamus, quanquàm penitus perfecti eſſe non poſſumus, donec corporis huius onere ꝑmimur. Vnde dictum eſt: Corpus quod corru̅pitur, aggrauat animam, & terrena inhabitatio deprimit ſenſum multa cogitantem. Et caro pugnat aduerſus ſpiritu̅, & ſpiritus aduerſus carne̅, hæc ſibiinuice̅ aduerſantur, vt nō ea quæ volumus faciamus. Itaque in hac vita ſicut proficere, ita & deficere cōtingit, & quemadmodu̅ peccatores per pœnitentiam ſanctificantur, ita ſancti per fragilitatem peccant atque delinquunt. Sanctorum Sapie̅.9.

tamen ſiue iuſtorum nomen non amittunt illi, qui dũ ſe peccaſſe dolent, citò corriguntur. Peccauit Moyſes, peccauit Aaron, peccauit Dauid, peccauit Petrus, peccauerunt omnes reliqui diſcipuli, cum tempore dominicæ mortis à fide defeciſſent. Solus tamẽ de ſanctorũ numero excidit ĩfelix Iudas: quia licet de ſcelere doleret, de venia tamen deſperauit. Cũ igitur nemo tam perfectus ſit, quem non aliquando labi contingat, nemo in præſenti poteſt eſſe perfectus, niſi pro conditione fragilitatis humanæ, ſecundum quam dictum eſt: Eſtote perfecti ſicut & pater veſter cœleſtis perfectus eſt, non dixit, quantum ille perfectus eſt, quod impoſſibile quidem erat, ſed ſicut ille, vt pro viribus enitamur ei ſimiles eſſe in omni bonitate & iuſtitia & virtute, qui ad ſimilitudinem & imaginem ſuam nos creauit. Tunc autem plenè perfecti & conſummati erimus, cum ablata omni mortalitatis moleſtia in ipſo viuere incipiemus. Nunc enim videmus in ænigmate per ſpeculum, tunc autem facie ad faciem, & ſicuti eſt eum videbimus: quę ſola viſio efficit nos beatos, atque omni virtutẽ repletos, & iam neque culpæ neque tẽtationi obnoxios, quibus miſeriis interim carere omnino non poſſumus. Dãda tamen eſt opera, imo omni labore conandũ, ne quãdo in illa peccata quæ ad mortem ducunt, incidamus. Quòd ſi etiam minima quæque (quantum in nobis eſt) vitare ſtuduerimus, vel nullus vel rarus admodum ad grauia & quæ mortem afferant, lapſus nobis eueniet.

Mat. 5.

De moderatione virtutum.

Cap. II.

PОrrò in exercẽdis colendiſque virtutibus ita nos gerere oportet, vt neque ad dexteram neque ad ſiniſtram declinemus: quoniã extrema vitioſa ſunt

in

in medio autem eſt virtus. Ponam, inquit dominus, in pondere iudicium, & iuſtitiam in menſura. Tu qui te ita inſtitutum compoſitumque ſenſeris, caue ne qua inanis gloriæ appetitio animum attollat, & quod humilitate congeſtum eſt, arrogantia diſſipet. Ad exemplum aliorum virtus tua ſit expoſita ſemper, non ad iactantiam neque oſtentationem, vt tua iuſtitia (ſicut præcipit dominus) in occulto ſit conſcientiæ tuæ, & tamen ad laudem largitori virtutum deo præſtandam, qui te viderint, concitentur. Prouidemus enim bona (vt Apoſtolus ait) non ſolum coram Deo, ſed etiam coram omnibus hominibus, vt videlicet ex conuerſatione noſtra deum laudent, ſe corrigant, & vna nobiſcum ſaluētur. Caue etiam nequando inuideas melioribus. Qui enim bonis inuidet, diuinæ benignitati calumniam facit, cum omnis hominum bonitas ex deo ſit. Gaudeamus igitur bono alieno æquè ac noſtro: & in aliis, ſicut etiā in nobis deī beneficia laudemus. Illum verò qui virtutibus non antecellit, & diligamus corde, & opere imitemur, neque in quo ipſe profecit, ſed in quo nos defecimus, doleamus. Si autem contigerit noſipſos ab aliis pati inuidiam, huiuſce rei cauſam diſcuſſa animi noſtri conſcientia, inquiramus: & ſi hoc noſtra culpa fieri cognouerimus, emendemus: ſin aliena, æquo animo feramus. Vſu enim venire ſolet, vt malis odio boni ſint, arrogantibus mites, caſti incontinentibus, impiis religioſi. Veruntamen ſi deo placuerimus, nihil nobis nocere poterunt hominum iniuſtæ perſecutiones. Quinimò beati ſunt, qui perſecutiones tolerant propter iuſtitiā. Abel à fratre ob inuidiam occiditur: Et eidem liuor in Ioſephum innocentem fratres compulit ſæuire. Armauit & Saulem inuidia aduerſus Dauidem, reges iniquos aduerſus dei ſeruos prophetas, & communem humani generis inimicum aduerſus Iob iuſtiſſimum incitauit: horum autem ſi finem conſideres, fatearis neceſſe eſt,

Iſaiæ. 28.
Roma. 12.
Abel.
Ioſeph.
Dauid.
Io b.

Apoſtoli. Martyr.

nõ ipſis nocuiſſe mala quæ paſſi ſũt,ſed profuiſſe. Ideò quippe & Apoſtoli gaudebant in contumeliis pro nomine Ieſu ſuſceptis. Gaudebant & ſancti martyres pro veritate ſuppliciis affecti;quoniam per ea deum ſe magis demereri ſciebant:Intrepidi igitur iugula perſecutoribus ferie nda porrexerunt, vt fidem domino integrè ſeruatã ſanguis eius effuſus teſtaretur, & virtus nullo ſuperata tormento, præmia caperet felicitatis æternæ. Nihil igitur nocere pôteſt viro iuſto,nec miſer eſt quem iam beatificauit ſpes gloriæ cœleſtis merito virtutum. Memento præterea vt in omnibus prudentiam obſerues:præterita recordare,præſentia diſpone,futura cogita. Tũc enim quos in aliquo crimine lapſos fuiſſe recoles,eorum caſus te in via vitæ cautiorem reddet. Quos autem rectè incedere conſpicies,eorum conſideratio magis te ad amplectendam accẽdet virtutem,Futurorum verò memoria & terrebit te minis mortis æternæ ne pecces & hortabitur vitæ perennis pollicitationibus,vt in bonis actibus perſeueres,nullo labore defatigatus,nullo impeditus præſentium incommodorũ periculo,omnia dura atque aſpera vincens animi prõptitudine, dum ad ſummum bonorum peruenire contendis. Et hoc quidem erit,non modo prudenter viuere,verumetiam iuſtè atque conſtanter. Quoniam iuſtitiæ partes ſunt inhoneſta reſpuere, recta diligere, de omnibus diiudicare,vnicuiq; rei congrua diſtribuere: Conſtantiæ autem ab officio non diſcedere, nec aduerſis deiici,nec proſperis efferri, in omni rerum euentu æquabilem ſe præſtare,pro religionis aſſertione impiorum potentiam nihil vereri,& à vita prius quàm à fide recedere. In omni autem colenda conſeruandáque virtute, non philoſophorum opinionibus niti debes, ſed ſanctarum autoritati inhærere ſcripturarum. Qua confirmatus,intelliges contra Stoicorum ſententiam, poſſe alium alia virtute magis excellere, neque neceſſe

eſſe,

eſſe,vt qui vnam habuerit,eum habere omnes.In Abel ante omnia quę in illo erant, laudatur ſimplicitas, in Enoch munditia,in Noë longanimitas,in Abrahã obedientia,in Iſaac pudicitia, in Iacob laboris toleratio, in Ioſeph pro iniuria beneficij repenſio,in Moyſe mãſuetudo,in Ioſue de dei promiſſiõe fidutia,in Iob inuicta calamitatum patientia,in Dauidæ vindictæ abſtinentia,in Salomone ſapientia,in prophetis ad arguendos reges animi magnitudo. Inter apoſtolos quoq; eminuit,in Petro erga dominum pietas, in Iohanne puritas,in Paulo charitas,in omnibus veritatis prædicãdæ ſtudium,patientiáque perſecutionum. Et cùm ita ſit, tollitur omnino illa neceſſitas omnium pariter habitarum virtutum vna habita,parilitaſque cunctarum.

Quæ ſi eſſet,nemo magis iſta quàm illa virtute pręſtare potuiſſet, neque prorſus omnes nihil prodeſſe ſine charitate Paulus diceret, ſi nulla earum carere charitate potuiſſet,& ſi pares eſſent,quomodo ſtaret illud, quod idem ait,Fides,ſpes,charitas,tria hæc,maior autem horum eſt charitas. In eadem quoque virtute aliũ magis,alium minus proficere nouimus:alium alio meliorem,ſanctiorem,iuſtiorem,perfectioremque eſſe:& ſtellam à ſtella differre in claritate,atque inter beatos etiam diuerſitatem eſſe meritorum.Gradus igitur perfectionis ſunt, vt qui in infimo verſantur, non deſperent de medio,& qui medium attingunt, non diffidãt de ſummo,quem ſi apprehendere nequiuerint, locum tamen ſuum non deſerant,& eo innocentiæ ſtatu quem acceperunt contenti,deó gratias agant,multumque ſe profeciſſe arbitrentur, ſi retrorſum non receſſerint.

Quamdiu erunt arbor bona,bonos facient fructus,iuſtitiam conſeruabunt, deum & proximos diligent,nemini nocebunt, prodeſſe omnibus cupient,vnaquaque virtute proficere ſtudebunt.Pręclarè nobiſcũ actũ erit ſi talia præſtabim⁹.Veruntamẽ ſi cũcta quę memora-

Abel.
Enoch.
Noë.
Abraham.
Iſaac.
Iacob.
Moyſes.
Ioſue.
Iob.
Dauid.
Silomon.
Prophetæ.
Petrus.
Ioannes.
Paulus.

ta ſunt, deo donante præſtiterimus, omneſque bonitatis ac ſanctimoniæ numeros impleuerimus, fragilitatis humanæ memores ſemper ſimus, dicēte Apoſtolo: Qui ſtat, videat ne cadat. Non enim propriis viribus confidendum, ſed omnis benè agendi beneque perſeuerandi fiducia in deo ſita ſit, ſine quo ne cogitare quidem quod bonum eſt, noſtra valet imbecillitas. Animum autem ita vt expoſuimus inſtitutum atque compoſitum quæ commoda ſequantur, quis æſtimet? non eſt tamen ſilentio prætermittendum, quod ſcriptura docente didicimus.

De fructibus bonitatis. Cap. 12.

PRimum quidem iuſtorum preces exaudiri, & eorum merito in impios quoque vindictam differri ſacræ hiſtoriæ veritas fidem facit. Oranti Abra-
Gene.18. hæ ne pereat iuſtus cũ impio in euerſione futura Sodomorum reſpondit dominus, parſurum ſe vrbi, ſi in ea decem tantummodo iuſti fuiſſent inuenti. Benè itaque cum illa ciuitate agitur, in qua ſanctorum cõuentus aliquis habetur. Quandoquidem ita illis fauet deus, vt in ipſorum gratiam peccatoribus quoque & iniuſtis ignoſcat. Ne autem iuſtus cum ſceleſtis vno rapiatur interi-
Gene.19. tu, Loth ſolus multæ in deũ pietatis vir ab angelo monitus inde egreditur, & Sodoma Gomorrhaque igne de cœlo pluente delentur. Segoro oppidulo quod ille ingreſſus eſt vt ibi ſe cum ſuis ſaluaret, pepercit deus, in hoc quoque oſtendens quanti ſit apud ſe vel vnius iuſti meritum atque gratia. Quæ res etiam in Noë cum vxore & liberis nuribuſque ſeruato clarè apparuit. Iu-
Gene.20. ſti quippe in arca ſaluati ſunt, iniuſti omnes diluuio p-
Exod.27. ierunt. Præter hæc Abrahamo orante ſteriles fœminæ
Num.14.16. pepererunt. Moyſe orante plagæ Aegypti ceſſabant, inimici

inimici victi ſunt, diuina'que in plebem ira placata eſt. Illo &c.21.
iubente orauit Aaron, & incendium quo populus in-
uoluebatur, ceſſauit. Eiuſdem Moyſi preces iis qui ſer- 2.Reg.17.
pentum ictibus diſperibant, remedio fuere. Elia depre Iac.5.
cante ne plueret, ſuſpenſus fuit cœli humor per annos 3.Reg.14.
tres cum dimidio. Quo rurſum vt plueret orante, cœ-
lum dedit pluuiam & terra fructum, Idem in Serepta
viduæ pauperculæ nihil habenti, farinæ olei'que copiã
non largitione, ſed oratione contulit, filium'que eius
mortuum ad vitam reuocauit. Quid adhuc? Fluminis 4.Reg.2.
curſum ſtare fecit, donec diuiſis aquis ad vlteriorem 4.Reg.4.
ripam per ſiccum tranſiret. Eliſei oratione aqua potu Ibidem.
noxia ſalubritatem recepit, terra ſterilis fœcunditatẽ, Ibidem.
vidua Samaritana cum inopia laboraret, oleo abunda- Ibidem.
uit. In Suna ciuitate mulier, apud quem ille hoſpitaba
tur, diu ſterilis filium ſuſcepit, & cum deinde hunc ip-
ſum filium morte ſibi ſublatum fleret, mox ab eo vitæ
reſtitutum vidit. Item Eliſæus cum oraſſet, pulmentũ
amarum in dulcorem conuertit. Centum hominum
turbam, viginti panibus ſatiauit. Leproſum Naaman 4.Reg.6.
ſanum fecit. Ferream ſecurim in fluuium delapſam e- Ibidem
natare in ligni modum compulit. Ab inimicorum ob-
ſidione non virium, ſed precum virtute ſe expediuit, 4.Reg.13.
ac ne in morte quidem miraculi caruit: mortuus mor-
tuum hominem tactu ſolo ſuſcitauit, & qui iam in cor-
pore non viuebat, alterum viuificare meruit. Quid
multa? Diuini homines adhuc in terra degentes cœ-
lo imperant. Sol & luna ad orationem Ioſue ducis Ioſu.10.
curſum ſuum frenare coacti ſunt, donec ille hoſtem
perſecutus vlciſceretur. Et ſi cœleſtia ſanctis tuis domi
ne ſeruiunt, quanto magis terrena? Non immerito igi-
tur tibi ſeruiendo regnant, tibi famulando dominan-
tur. Apoſtoli tui domine deſperatas hominum ægritu- Apoſt.
dines curauerunt, mortuis vitam reddiderũt, dæmonia
de obſeſſis corporibus eiecerunt. Ac ne ſolis illis hoc
da

datũ crederemus, eadem poſt illos miracula per ſanctos tuos factitata verè fideliter'que referuntur. Ex quo ſatis patet, quãtum diligentes te diligas, cum per eos tuã potentiam tuam'que bonitatem mundo manifeſtes. Pe-
Petrus. Iohannes, Matthæus. Paulus. trus Dorcam, Ioannes Drũſianam, Matthæus Aegypti regis filium, Paulus Euthicum à morte ad vitam ſuſcitarunt. Quæ terrena poteſtas, quæ naturæ vis efficere hoc potuiſſet: quod electi tui domine te præſtante potuerunt? Per te igitur & regibus terræ & populorũ dominis plus poſſunt. Ipſi itaque & reges ſunt, & plusq̃
1.Pet.2. reges. dij videlicet, quorum deorum tu Deus es. De his quippe Apoſtolus ait: Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta. Verè enim rex eſt, qui impe-
Exod. 7. rat paſſionibus, & verè deus eſt, per quẽ ſummus deus ea quæ ſupra naturam ſunt, operatur: vnde ad Moyſen dixit dominus: Ecce conſtitui te deum Pharaonis: vtpote ſuperaturum magos Pharaonis prodigiorum operatione, & fideles de ſeruitutis iugo liberaturum in manu forti & robuſta, de Aegypto'que educturum, & quoniam in iiſdem elucet gloria tua quàm & moribus oſtẽdunt & ſermonibus declarãt, modo cœli, modo nubes, modo ſtellæ in ſcripturis nominantur. De illis nanque
Pſalmo.31. dictum intelligimus, Annunciauerunt cœli iuſtitiam eius populo qui naſcetur, quem fecit dominus. Ad il-
Pſal. 5. los pertinere ſentimus quod legitur: Veritas tua vſque
2.Cor.25. ad nubes. Illis conuenire non ambigimus; quod Apoſtolus ait: Stella à ſtella differt in claritate. Iidem etiam arborum florum'que nomina ſortiti ſunt, montium
Pſal.51. quoque & lapidum & liquentium aquarum. Arbor bona eſt, qui cum pſalmiſta dicere poteſt. Ego autem ſi-
Oſee.14. cut oliua fructifera in domo dei. Flos eſt cui conuenit quod in Oſee propheta eſt dictum: Iſraël germinabit quaſi lilium. Mons eſt qui iuſtitiæ meritis erigitur ac ſublimatur, vt ſuſtẽtaculum eccleſiæ eſſe videri poſſit, de qua dictum eſt: Fundamenta eius in montibus ſan-

ctis

Qui enim confidit in domino ſicut mons Sion non mo- Pſal.86.
uebitur in æternum,montes in circuitu eius, & domi- Pſal.134.
nus in circuitu populi ſui. Lapides etiam ſunt quibus
dei ciuitas conſtruitur,dicente Apoſtolo Petro: Si gu- 1.Pet.2.
ſtatis quoniam dulcis eſt dominus,ad quem accedentes
lapidem viuum, ab hominibus quidem reprobatum à
deo autem electum & honorificatum, & ipſi tanquam
lapides viui ſuperædificamini domos ſpiritales in ſa-
cerdotium ſanctum, offerentes ſpiritales hoſtias acce-
ptabiles deo per Ieſum Chriſtum. Hos & Apoſtolus Pau- Ephe.2.
lus dicit ſuperædificatos ſupra fundamentum Apoſto-
lorum & prophetarum, ipſo angulari lapide Chriſto
Ieſu domino noſtro,in quo omnis ædificatio conſtructa
creſcit in templum ſanctum Dei. De quo ſanè templo
pſalmiſta ad dominum ait: Tu exurgens miſereberis Pſal.101.
Sion,quia venit tempus miſerendi eius,quia venit tem
pus:quoniam placuerunt ſeruis tuis lapides eius. Placet
dei famulis iſti eccleſiæ lapides, cum vitam ipſorũ imi
tando ad eorum perfectionem nituntur peruenire. Idē
ſicuti montes per virtutum altitudinem nuncupantur,
ita & flumina propter doctrinæ inundationem copiã-
que affluentem. Pleniſſimè enim viam veritatis docet,
quàm viam ipſi terendo iudicis aduentum præſtolan-
tur ſecuri. Vnde dicitur: Flumina plaudent manu, ſi- Pſal.97.
mul montes exultabunt in conſpectu domini quoni-
am venit iudicare terram. Neque enim de inſenſibili-
bus intelligi poteſt manuum plauſus, aut lætitiæ exul-
tatio. Qui autem euãgelio credit,ei promittitur quod Iohan.7.
de ventre eius flumina fluent aquæ viuæ. Et in diuerſis
diuerſæ effulgent virtutes vt decentius cultiuſque ec-
cleſiam Chriſti ſponſam exornent, cui quidem ipſe
ſponſus per Ezechielem: Veſtiui te, inquit, diſcolori- Eze.16.
bus, & de qua ad ſponſam pſalmiſta ait: Aſtitit regi- Pſal.44.
na à dextris tuis in veſtitu deaurato, circundata varie- 1.Cor.12.
tate. Alij quippe datur ſermo ſapientiæ, alij ſermo
ſcientię

ſcientiæ, alij fides, alij gratia ſanitatum, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij diſcretio ſpirituum, alij gratia linguarum, alij interpretatio ſermonum, hæc autem omnia operatur vnus atque idem ſpiritus, diuidens ſingulis prout vult. Ex his autem efficitur corpus Chriſti, hic nempè manus, ille pes, alius oculus, aliud membrum, corpus verò vnum quibus dicitur, Vos eſtis corpus Chriſti & membra de membro. Atque membra iſta nota quidem deo ſunt, quia fortia & robuſta, quia ſapientia, quia plurimi æſtimanda. Ea ipſe cognoſcere ſe dicit, quæ ſua notione digna ſunt, quæque in ſuo manent corpore, ea verò ignorare quæ extra eccleſiam

Amos. ſunt, & per peccatum ab ipſa ſeſe alienarunt. Hoc Amos propheta teſtatur cum ait, Audite verbũ quod locutus eſt dominus ſuper vos filij Iſraël, & ſuper omnẽm cognationem quam eduxit de terra Aegypti dicens: Tantummodo vos cognoui ex omnibus cognationibus terræ. Notus enim deus tantum in Iudæa erat, cætera im-

Pſal.16. pietas nequitia poſſederat, his in euangelio ait, Recedite à me operarij iniquitatis, neſcio vos. De iuſtis autẽ in pſalmo eſt dictum, Nouit dominus vias immaculatorum, & hæreditas eorum in æternum erit. Porrò immaculati ſunt qui cupiditatibus repugnãt, ne domino

Iudi.5. peccent, de quibus in Delboræ cantico dicitur: Iuſti cõfortati ſunt in Iſraël, vt videlicet ſuperent aduerſarias poteſtates victoriaque potiantur. Idem dona quoque

Eccle.2. ſapientiæ & ſcientiæ accipere merentur, Eccleſiaſte dicente: Homini bono in conſpectu ſuo dedit deus ſapientiam & ſcientiam & lætitiam, quæ nequaquam conſequi potuiſſent, niſi à domino diligerentur, & apud eũ

Pſal.115. in precio forent. Vnde dictum eſt: Precioſa in conſpectu domini mors ſanctorum eius, non eſſet eorum mors precioſa, niſi præceſſiſſet vita ſancta. Ob quam quidem etiam filij Dei effici merentur, & domus in qua ha-

1.Iohan.2. bitet deus. Quod filij dei fiant, Ioannes in epiſtola te-

ſtatur

ſtatur dicens: Si ſcitis quoniam iuſtus eſt deus, ſcitote & omnis qui facit iuſtitiam ex ipſo natus eſt. Idem in euãgelio: Quotquot autem receperunt eum dedit eis poteſtatem filios dei fieri, qui non ex ſanguinibus neque ex voluntate carnis neque ex voluntate viri, ſed ex deo nati ſunt. Quod prçterea domus dei ſint Apoſtolus Paulus Corinthios inſtruens declarat, cũ ait: Neſcitis quia templum dei eſtis & ſpiritus dei habitat in vobis? Et iterum: An neſcitis, quoniam membra veſtra templum ſunt ſpiritusſancti, qui in vobis eſt? Et cum non modo intra ſe deum habitantem habeant, verum etiam ipſi in deo habitent, hoc eſt in templo non manufacto neque huius creationis. Inter vaſa quoque templi computantur, ex his Paulus vas electionis appellatus eſt, portans nomen domini in gentibus & ipſe in domino permanens. Cæteri etiam Apoſtoli apoſtolicíque viri vaſa electa fuere, vaſa magnæ domus, alij quidem aurea, alij verò argentea. Ad quos propheta: Mundamini, inquit, qui fertis vaſa domini. Neque poterit eſſe vas domini, qui ab omnibus nequitiæ ſordibus non fuerit emundatus. Etenim peccator quoque vas eſt, ſed in contumeliã factum, non in honorem, vas non dei ſed diaboli. Quiſquis igitur & ſpiritusſancti habitaculum, & vas Dei ſanctificatum atque vtile eſſe deſideras, viam derelinque vitiorum, ac per virtutum ſemitam greſſ⁹ tuos dirige, ab otio atque voluptatibus diſcede, & ad cœlum aſcendendi labori ac ſolicitudini te quamprimum accinge, vt pro iuſtitiæ fideíque operibus mercedem capere mereare ſempiternam, & tandem in illo, pro cuius amore te exercueris feliciter conquieſcas.

Ioan. 1. 1. Cor. 3. 1. Cor. 6. 1. Tim. 2. Iſaiæ, 58.

De præmio iuſtorum. Cap. 13.

Etenim

ETenim ſi iuſtitia pietateque præditi homines ab omnipotenti deo tot tantiſque bonis afficiantur in terra, quanto magis in cœlo? vbi ęternum eis ipſe conſtituit habitaculum, vbi ſedem perfectæ conſummatæque beatitudinis eſſe voluit. De qua in Prouerbiis
Proue.3. dicitur: Habitacula iuſtorum benedicentur. Et in Pſal
Pſalm.45. mo: Sanctificauit tabernaculum ſuum altiſſimus. Cumque ita ſit, illi proculdubio qui illuc trãsferentur ppetuò benedicti ac beati erunt, gaudentes in conſpectu dei ſemper, iam ſalutem cõſecuti nulli prorſus iniuriæ obnoxiam, nullius ſolicitudinis participem, bonorum
Pſal.117. omnium plenam atque confertam. Idcircò Pſalmiſta ait: Vox exultationis & ſalutis in tabernaculis iuſtorũ.
Pſal.95. Idem alibi: Gaudebunt campi & omnia quæ in eis ſũt. Tũc exultabunt omnia ligna ſyluarum à facie domini, quoniam venit iudicare terram. Tunc enim iuſti rapientur ab angelis obuiam Chriſto, & ad partem dex-
Mat.25. trãm collocati cum ipſo ad cęleſte regnum transmigrabunt, ipſo Chriſto domino dicente: Venite benedicti patris mei, percipite regnum à conſtitutione mũdi vobis paratum, qui & in peregrinos hoſpitales, & in egenos liberales, & in afflictos fuiſtis miſericordes, accipite tandem pro modicis magna, pro terrenis cœleſtia, ꝓ breuibus ſempiterna. Hęc igitur erit benedictiò illa, de
Prouer.10. qua Salomon ait: Benedictio domini ſuper caput iuſti.
Pſal.23. Quam rem latius quidem explicat Pſalmiſta, dicens: Quis aſcendet in montem domini? aut quis ſtabit in loco ſancto eius? Et reſpõdet: Innocẽs manibus & mundo corde, id eſt, qui nec actionis improbæ, nec cogitationis malignæ vitio fuerit pollutꝰ. Deinde ſequitur: Qui non accepit in vano animam ſuam, nec iurauit in dolo proximo ſuo, hoc eſt, qui poſt vanitates & inſanias huiꝰ mundi non abiit, ne quenquàm verbis ad fraudem cõpoſitis decipere eſt conatus. Hic, inquit, accipiet benedictionem à domino, & miſericordiam à deo ſalutari ſuo.

Non

Non enim ex operibus iuſtitiæ quæ fecimus nos (ait Apoſtolus) ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit. Titum.3. Iuſtitia quidem idoneos reddit ad promerendã gratiam, ſed profectò niſi Chriſti domini merita acceſſiſſent, beatitudinis donum accipere nemo dignus eſſet. Pſal.36. Vnde & in pſalmo eſt dictum: Salus iuſtorum à domino. Nemo igitur ſuis meritis arroget, quod diuinæ eſt liberalitatis, nec elatione amittat, quod in humilitate ſperauit. Iuſtus quia in omnibus ſe ſubmittit, à domino ſublimatur, iuxta illud Eccleſiaſtici: Qui operatur iuſtitiam, ipſe exaltabitur. Eccle.10. Non ſolum autem ſe ſubmittit qui iuſtus eſt, ſed etiam omni proficit probitate, vitiáque deuitat. Sic enim in Iſaia legitur: Qui ambulat in iuſtitiis & loquitur veritatem, qui proiicit auaritiã ex calũnia, & excutit man⁹ ſuas ab oĩ munere, qui obturat aures ſuas ne audiat ſanguinẽ, & claudit oculos ſuos ne videat malum, iſte in excelſis habitabit. Iſaiæ.33. Igitur qui in his non ambulat, non eſt iuſtus, & qui non eſt iuſtus, habitare in excelſis non poterit. Iuſtum autem per eũdem prophetam conſolatur dominus, & promiſſis remunerationis allicit, dicens: Dicite iuſto quoniam benè, quoniam fructum adinuẽtionum ſuarum comedet. Iſaiæ.3. Porrò iuſtorum remuneratio quid eſt aliud, niſi æterna beatitudo? Beati, inquit propheta, qui cuſtodiunt iudicium, & faciunt iuſtitiam omni tẽpore. Pſal.105. Et alibi: Beati immaculati in via, qui ambulant in lege domini. Pſal.118. Et in euangelio: Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur. Hi enim pro operibus iuſtitiæ replebuntur bonis felicitatis æternæ, & ipſa virtutum eſuries & ſitis refici merebitur dapibus gloriæ cœleſtis, dicente propheta: Iuſti epulentur & exultent in conſpectu dei, & delectentur in lætitia. Pſal.67. Illuſtrabuntur inſuper ex diuina viſione, & animæ beatificatæ decor redundabit in corpore ĩmortali atq; incorruptibili, dicẽte ſaluatore. Tũc iuſti fulgebũt ſicut ſol ĩ regno Matth.13.

patris

patris eorum. Cæterũ, ne pluribus immoremur in ſingulis, nemo eſt qui vel fando explicare, vel cogitando queat comprehendere, quanta ſiue qualis iuſtorum in cœleſti regno ſit merces, hoc tibi teſtatur Apoſtolus, dicens. Nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quàm grandè bonum ſit, quod deus ipſe ſuis dilectoribus poſſidendum fruendumq́ue præparauit. Audiamus igitur (ſi tale bonum conſequi cupimus) Petrum Apoſtolum exhortantẽ: Succincti, inquit, lumbos mentis veſtræ, ſobrij ac perfecti ſpectate in eã, quæ offertur vobis gratiam, in reuelatione Ieſu Chriſti, quaſi filij obe diẽtiæ, non cõfigurati prioribus igno rantiæ veſtræ deſiderijs, ſecundum eum qui vocauit vos ſanctum, vt & ipſi in omni conuerſatione ſancti ſitis. Tanti eſt ergo facienda piè ſanctèq́ue viuendi virtus, quanti ipſa virtutis merces, quæ eſt ſummum hominis bonum, ad quod per hanc quidem virtutem peruenitur. Tales igitur ſimus, qualibus iſta quæ dicta ſũt, conferri credimus.

1.Cor.2.

1.Pet.1.

De peccatis principalibus per ſeptem lepræ genera ſignificatis.

Cap. 14.

Porrò bonitatem ipſam magis ac magis expetem', cum peccati quoque mala cõſiderauerimus. Quicquid legi diuinæ aduerſatur, quicquid virtutibus contrarium eſt, rationiq́ue repugnans, peccatum eſt, inter peccatum & delictum quidam diſcernunt, delictumq́ue leuius eſſe aiunt, Id enim delictum dici, cum non facimus quod debemus: peccatum verò, cum committimus quod non debemus, in illo boni omiſſionem eſſe, in hoc perpetrationem mali. Vtroque tamen vocabulo

cabulo ſcriptura pluribus in locis indifferenter indiſtinĉte'que vtitur. Cæterũ nõ parua inter ſe peccatorũ diſcrimina ſunt, cum aliud alio longè grauius ſit, deteſtabile'que magis vel diuerſi generis atque cõditionis. Peccatum in lege veteri per lepram ſignificari nouimus, & ſicut variæ ibi leprarum ſpecies notantur, ita varia eſſe peccata manifeſtum eſt. Colore habitu'que diiudicãtur lepræ, ſic peccata ſpecie atque pondere. Nõ incongruè igitur ipſa ſeptem capitalia vitia, ſeptem generibus lepræ nunc comparare conabimur. Prima quidem lepra deſcribitur coloris albi in cute carnis viuæ cum capillorum aſpectu mutato. Albedo iſta pallor inuidiæ eſt. Inuidus de alieno bono dolens, liuidam præ ſe fert faciem: dum'que malè affecti animi ſtimulis agitur & inquietatur, in carne viua vitium eſſe dicitur, tunc autem & capillus mutatur, cum relicto rationis cõſilio, cuius in capite ſedes eſt, prauæ cupidinis affectum ſequimur. Nihil autẽ nequius, quàm quos imitari debemus, eis inuidere velle. Alterũ lepræ genus florere dicitur, ac totum quippe corpus à capite vſque ad pedes occupare, quæ tamen munda eſſe putatur, niſi caro viua apparuerit. Hanc equidem mentis torporem eſſe reor, & ad perſoluenda quæ tenemur otioſitatem atque ex tædio neglectum, quod vitium acediam appellant. Ea ſanè totum hominem poſſidet, dum mollem penitus & effœminatum reddit. Munda autẽ eſt, niſi caro viua apparuerit: quia vitium iſtud nec ſtultis, in quibus ratio mortua eſt, imputatur: nec mala valetudine affectis, quorum bona voluntas morbo impedita eſt corporis. Tertia lepræ ſpecies, hulcus eſt in carne natum & ſanatum, & in loco hulceris cicatrix alba ſiue ſubruſa, & carne reliqua humilior preſſior'que, pili etiam in cãdorem verſi. Hulcus in carne auaritiam eſſe exiſtimo, cuius vulnus tunc obductum videtur, cum auarus adeptus eſt quod concupierat. Cæterùm quia nec adepto

Leui. 13.

Inuidia.

Acedia.

Auaritia.

ſatiatur, nõdum ſanatum vulnus cicatrix inæqualis ac diſcolor oſtendit. Et quoniam ille nulla copia contentus, in ſuperfluis parandis cumulandiſque laborat ſemper, pilos habere dicitur, qui ſunt ſuperflua corporis, cicatrix autem alba, delectationem in acquirendo indicat, rufa ardorem in concupiſcendo. Quartum lepræ genus dicitur caro & cutis igne aduſta & ſanata, ſed & ipſa cicatricem habens albam ſiue rufam, reliqua cute humiliorem, pilorum colore mutato, atque

Fornicatio. in cicatricis cute lepra excreſcẽte. Quid eſt lepra iſta, niſi libidinis igne ſuccenſa appetitio? quæ tũc quidẽ ſanatur, quando vel explet legitimo matrimonio auiditatem, vel coërcet excolendæ caſtitatis gratia. Sed ſi priſtinæ voluptatis recordatio labefacere ac mutare cœperit propoſitum, nec iam meretricari erubuerim[9], cicatrix ſuſcepit inæqualitatem cutis, & coloris pilorumque mutationem. Conuerſa eſt enim in candorem carnalis delectationis, & in rubedinem inflãmatæ auiditatis, & in lepram excreſcẽtem, eo quòd frequenti vſu nõ ſatiatur turpis libido, ſed magis accẽditur. Quintum genus lepræ capitis eſt & barbæ in viro & muliere: cum locus humilior fuerit reliqua carne, & capillus flauus ſolitoque ſubtilior, lepra, inquit, capitis &

Gula. barbæ eſt. Caput & barba gulę contigua ſunt, non ineptè igitur lepram hanc ad crapulæ vitium referemus. Quoties per ingluuiem impotes rationis facti fuerim[9], & iam nec lingua ſuum implere officium valuerit, capitis ac barbæ lepra erit, non capitis & barbæ Aaron, in quibus eſt benedictionis diuinæ vnguentum, ſed capitis & barbæ eorum, quibus manna faſtidio eſt, & Aegyptiæ carnes voluptati. Capillus autem flauus, qui meretricibus conuenit, guloſorum impudentiam deſignat, quorum temeritati nihil obſtat, quin ſemper obſcœnum ac turpè aliquid aut dicant aut faciant. Tunc verò extenuatur capillus, cum bona animi per luxurã

ſumuntur. Locus autem lepræ vbique humilior prædicatur, quia in ea parte virtus animę deprimitur, in qua peccatur, non in qua non peccatur, poteſt enim fieri, vt aliquis partim virtutibus præſtet, partim alicui vitio deditus ſit. Sexta lepra caluitij eſt. Si in caluitio, inquit, vel recaluatiōe albus vel rufus color fuerit exortus, & hoc ſacerdos viderit, condemnabit eum haud dubiè lepræ, quæ orta eſt in caluitio. Quoniam caluitium ſumma capitis occupat, per hoc ſuperbiæ elationem ſignari reor. Semper ſe ſupra ſe erigit ſuperbus, inani tumet gloria, pares contemnit. Cum de animi bonis inaniter ſeſe iactat, albus color eſt in vertice: cū de bonis corporeis atquæ fortunæ gloriatur, rubedo quę corporeis conuenit, ſedet in capite. Et quia caput caluitio deforme ſit, vtpote capillorum ornamento vacuum, innuit nobis, nihil eſſe honeſto viro indecentius, quàm inanis ac ſuperba ſuimet iactātio. Septima verò ac ſuprema iſtarum, quæ in Leuitico ſimul tractantur, lepra, non hominis eſſe dicitur, ſed veſtimenti. Veſtis linea, inquit, ſiue lanea, quæ lepram habuerit in ſtamine atque ſub tegmine, aut certè pellis, vel quicquid ex pelle confectum eſt, ſi alba vel rufa macula fuerit, infecta lepra reputabitur. Demus hanc ſi libet, quod reliquum eſt, iracundiæ vitio. Cùm enim nulla animi paſſio ita hominem infatuat atque dementat vt iracundia, meritò lepra iſta non hominis eſt, ſed veſtis, hoc eſt, eius qui nihil in ſe hominis habet præter figuram, quique veſtimentum hominis dici potius debet quàm homo. Qui citò iraſcitur, leuis eſt vt linum: qui citò placatur, mollis vt lana, qui immaniter furit, veſtis ex pelle ferina eſt. Homo enim cum in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis: Lepra hæc in ſtamine eſt & ſubtegmine, quia iracundus & intus furore æſtuat, & foris petulanti ore rixatur. Quoniam

Superbia.

Ira.

autem vbique color albus ac rufus lepræ tribuitur, quæri poteſt, quomodo albedo peccato conueniat, cùm præſertim eccleſia in Canticis nigram ſe prius fuiſſe fateatur cum erraret, deinde formoſam, cũ credens Chriſto ſponſo iuncta eſſet, qua ratione igitur lepra candida eſt vel rufa? Sed quia vel tegimus peccata, vel oſtẽtam' ideò arbitror lepram candidam hypocritarum eſſe ſepulchris ſimilium dealbatis. Rufam verò lepram illos habere, qui manifeſto & ſub multorum conſpectu erubeſcenda committere non verentur. Denique ſaluatori, qui peccata noſtra tulit, dicitur: Quare rubrum eſt indumentum tuum? Præterea fit plerunque vt cùm in peccato deprehendimur, ora inficiat rubor, dum accuſari magis quàm peccare pudet. Quare etiam locus lepræ humilior eſt quàm cætera quæ ſana ſunt? quia peccatum ad terram animã premit, humi'que allidit. Vnde & labi atque cadere dicitur, qui peccat: ſtare verò & rectus eſſe, qui non peccat. Humilem itaque lepræ locum grauitas peccati facit atque pondus, de quo Dauid lamentabatur, dicens: Iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum, & ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me. Non eſt huius loci de hoſtiis quoque & expiationibus lepræ diſſerere, ſatis ſit generatim iſta breuiter'que perſtrinxiſſe. Nec tamen omittemus illud quoque lepræ genus obiter attingere, quod poſt aliqua ſeorſum deſcribitur, vt maius aliquid innuat, quàm quòd cum illis quę ſimul enumerata ſunt, commune ſit. Lepra hæc domus eſt habentis in parietibus valliculas pallore ſiue rubore deformes, humiliores'que ſuperficie reliqua. Domus iſta eccleſia Chriſti eſt, hæc maculas patitur, dum hęreticorum fallacibus argumentis impugnatur, pallor & rubor ĩ maculis eſt, quia hi quidem fidelibus inuidendo liuent, atque iraſcendo inflãmantur, ſed veritate victi, eiſdem tandem cedunt, atq; ita reliquis orthodoxis inferiores inueniuntur. Rectè itaq;

Color albus

Color rufus

Quare locus lepræ humilior.

Pſal. 37.

Hæretici.

itaque ſacerdos lapides, in quibus orta eſt lepra, erui ac proiici iubet,& parietes radi,vt omni prorſus ablata errorum ſpurcitia,nec maculam habeat Chriſti ſpõſa nec rugam. Non ante pullulare cœperunt hæreſes, q̃ diſſeminatum eſt Euangeliũ:nec ante lepra hęc iuſſa eſt obſeruari caueri'que, q̃ filij Iſraël terram ingreſſi fuerunt promiſſionis. Porrò ſi cui noſtra leprarum expoſitio duriuſcula fortaſſe videbitur & extorta,ſequatur alios,qui in ipſis enodandis magis ſibi placuerint, dũmodo ſciat omnes in hoc conuenire,vel lepram peccatum eſſe afferant. Ergo huiuſce morbi vi fœditate'que perſpecta cogita,quanta peccati, quo dei comparatur, deformitas,qualis pernicies ſit. Sicut enim lepra, totius corporis pulchritudinem demolitur, ita omnem animæ decorem corrumpit peccatum, atque hoc ſolũ malum eſt,quo illa lædi perire'que poſſit. Nunc tandẽ vnde digreſſi ſumus, eo reuertamur,vt aliam quoque peccatorum differentiam explicemus,ac poſtremò quæ ex illis incommoda nobis oriantur,inquiramus. Lucæ.14.

De peccatorum differentia.

Cap. 15.

QVædam peccata ita leuia ſunt ac minuta, vt his carere omnino non poſſimus, & quia veniam facilè impetrent, à nonnullis venialia nuncupantur. Hæc quidem à regno dei non excludunt, aditum tamen ad illud nobis tam diu impediũt,donec expientur. Nihil enim inquinatum illuc intrabit. Sed nunc de illis duntaxat nobis erit ſermo,quæ mortifera ſunt,quæ'que vitari & debent quidem & poſſunt, aut ſi cõmiſſa fuerint,pœnitentiæ doloribus extenuari purgari'que,alioqui ad æternum interitum cõpellent non pœnitentem,tanto acrius puniendum,quãto delinquẽdo ab æquitate receſſit longius. Etenim ex his quoque

quæ pernicioſa ſunt, aliud alio execrabilius iudicatur, ac proinde maiore dignum ſupplicio pœnaq; acerbiore mulctandum. Quodcũque autem peccatum leuiorũ modũ exceſſerit, mortiferũ erit, ideò in ſcripturis dicitur peccatũ ad mortē: nō ad mortē hāc omnibus cōmunem, ſed ad illam quæ propria damnatorũ eſt, quæ vtique illos quos inuadit, nō perimit, ſed quo nihil eſt tetrius, nunquam morituros æternis cruciatib9 torquet, doloreque afficit omni morte magis expaueſcēdo. Porrò ex hac delictorum ſpecie illud maximum eſſe creditur, quod blaſphemia in ſpiritum ſanctũ in Euangelio nominatur. Huius criminis à domino ſaluatore coarguti ſunt Iudæi, cum dixiſſent eum in Beelzebub, nō in dei virtute eiicere dæmonia. Patet ergo, peccatum in ſpiritum ſanctum tunc perpetrari, cum quis dei opera aliis tribuit, non errore deceptus ſed inuidiæ ſtimulis actus, vt dei laudē ſua procacitate obſcuret. Quicũq;, īquit, dixerit verbũ cōtra filiũ hominis, remittetur ei: qui autē dixerit contra ſpiritum ſanctum, non remittetur ei neq; in hoc ſeculo, neque in futuro. In filiũ hominis peccat, qui opinione falſus, Chriſtum purum hominem putat, quæ quidem culpa, quia ex ignoratione eſt profecta, ad credulitatem conuerſo atque correcto protinus condonatur. Si quis verò apertè opera dei intelligens virtutem calumniatur, dum religioni noſtræ inuidet, & quæ per ſpiritum ſanctum facta ſunt, impiè ad diaboli poteſtatem refert, huius culpa irremiſcibilis decernitur. Non quia pœnitētibus aliquid nō remittatur, ſed quod ſic peccanti, ad pœnitentiam conuertēdi ſe facultas denegatur, veluti indigno dei gratia, qui ſciens ac prudens deo auſus ſit aduerſari, & iam cognitam ſibi veritatem linguæ petulantia polluere, tantoq; ſe ſacrilegio ſpōte aſtringi. Illos quoque in inferno magis plectēdos credimus, qui credentes, Euangelicisq; inſtructi doctrinis delinquũt, q̃ qui mādatorũ dei ignari pec-

Mat. 12. Peccatũ in ſpiritũ ſanctum.

peccant,quod teſtatur ſaluator, dicens:Seruus qui ſcit voluntatem domini & non fecit,vapulabit multis,qui autem ignorauit & non facit, vapulabit paucis. Quis præterea negauerit maius eſſe peccatū eorum, qui ſub Euangelio ſunt,quàm qui olim ſub lege erant? Quis enim neſcit eum magis teneri, qui iam accepit beneficium,quàm qui promiſſum adhuc ſpectat? Illud autem quod ab Iſraelitis multo tempore fuerit ſperatum, nobis in aduentu Chriſti eſt perſolutum. Tanto igitur plus ingratitudinis cōmittimus mādatis domini nō obtēperādo,quanto plus accepimus gratiæ. Ex his quæ dicta ſunt, liquido apparet, inter peccata quæ ad mortē committi dicuntur, aliud alio maius eſſe,plusq́ue pœnæ mereri, & ſicut genere ita & grauitate differre. Quinetiam in eodem genere peccati eſſe quaſdam acceſſiones,quæ peccatum grauēt,ſi contigerint,eleuent ſi non contigerint. Non eſt huius loci de iis referre. Nimis enim prolixæ tractationis erunt ſi referantur, & peccatorum diſtantiam oſtendiſſe ſat eſt, ne quis fortè cum Stoicis deliret, & paria eſſe putans,non magis timeat interimere hominem quàm lædere. Noſſe īſuper debemus(vt ſuprà eſt dictum)ſiue leue,ſiue graue peccatum fuerit,ſi minutorum menſuram præterierit pœnæ ignis æterni eſſe obnoxium,& inferni ſupplicia grauitate diſtare,non tempore,quoniam exilij eorum omnium qui illuc relegantur, finis eſt nullus. Reſtat nunc vt de mortifero crimine in communi loquendo, quæ peccantem incommoda ſequātur,perſcrutemur, vt magis pateat, eiuſmodi peccatum quàm fugiendum atq; vitandum ſit,cum perſpexerimus,quod illud qualiaq́; mala ſequantur.

Quæ mala peccato accedant. Cap. 16.

tingat, quid de iis quas malas eſſe iudicant, dicemus: cũ premere cœperint vitæ depravatæ virum, niſi futuræ damnationis illas initium eſſe? ſi modo is à peccatis in tempore non reſipiſcat, flagitiiſque finẽ ſtatuendo rurſum virtuti exercendæ pro viribus incumbat. Cæterũ plurima quidem ante damnationem peccatum conſequi ſolent mala, quæ nunc operæpretium erit referre, quo demum conſtet, præſentis quoque mali vitandi cauſa non eſſe peccandum. Quæ dicam, nolo vt mihi credantur, niſi ſingula ſanctarum authoritate ſcripturarum firmata erunt. Peccati igitur ea prima malignitas eſt, inutilem facere hominem, & neque ſibi neque aliis rectè conſulentem. Dicitur enim in Eccleſiaſtico: Qui ſibi nequam eſt, cui bonus erit? Peccator plerunq; inſtabilis eſt, nunc hoc nunc illud aggreditur: quod placebat, diſplicet: quod diſplicebat, placet: nihil in illo poteſt eſſe firmitatis, quoniã nõ ſuper petrã ædificat, ſed ſuper arenam, & arundo eſt vento agitata. Hoc Pſalmiſtæ crede dicenti: In circuitu impij ambulant. Neq; enim rectè poſſunt ambulare, qui cum deo non ambulant. Peccatum veri intelligendi acumen hebetat. Ambulabunt, inquit, vt cæci, quia domino peccauerũt. Et in euangelio de peccatoribus eſt dictum: Cæci ſunt & duces cæcorum. Cæcus cæcum ducit, & ambo in foueam cadunt. Peccatum perdit humanæ cõditionis dignitatem, hominemque brutis reddit comparandum. De quo Pſalmiſtæ verba tibi fidem faciunt, dicẽtis: Homo cum in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Cuius ignominiæ idem volens nos expertes eſſe hortatur & ait: Nolite fieri ſicut equus & mulus, in quibus non eſt intellectus. Quid enim deſpicabilius, quid fœdius, q̃ ex homine pecudem effici, & eo qui propius humanæ atque angelicæ mentis eſt, intellectu carere. Peccatum vitæ ſpatia minuere dicitur: Sic enim de Her Iudæ filio

Eccl. 14.

Pſal. 11.

Sopho. 1.

Luc. 6.

Pſal. 48.

Pſal. 31.

in Geneſi legimus: Fuit Her primogenitus Iudæ filius nequam in conſpectu domini ,& ideò ab eo occiſus eſt. Sanctus quoque in pſalmis ſpiritus loquitur:Viri ſan-
Pſal.45. guinum & doloſi non dimidiabunt dies ſuos.Et in Pro
Proue.10. uerbiis ait Salomon:Timor domini apponet dies,& an ni impiorum breuiabuntur. Sed licet aliquis mal⁹ diu viuat,q̄diu in peccato eſt,in morte eſt,te ſtatur hoc Pau lus Apoſtolus,dicens:Vidua quę in deliciis eſt,viua mor
2.Timo.5. tua eſt.Et in Apocalypſi angelo,id eſt, præſidi eccleſiæ
Apoc.22. Sardis dicitur:Nomen habes quòd viuas & mortuus es. Et dominus in Euangelio:Sinite mortuos,inquit,ſepe lire mortuos ſuos. Ad hæc ne principes quidem ſperēt, diu poſſe regno ſuo frui , ſi ipſum regem regum & dominum dominantium offendere non verentur : teſtis
Baruc.6. eſt his euerſa Hieruſalem,primo à Chaldæis,propheta dicente:Propter peccata quæ peccauiſtis,abducemini in Babyloniam captiui à Nabuchodonoſor rege babyloniorum,deinde à Romanis:quod futurum illis prædi xit Chriſtus dominus:quem ob inuidiā perſecuti ſunt. Hoc autem peccatis exigentibus euenire etiam in Ec-
Eccle.10. cleſiaſtico diſcimus,vbi dicitur:Regnum à gente in gē tem transfertur,propter iniuſtitias & iniurias,& con-
Daniel.4. tumelias & diuerſos dolos.Ipſe quoque Nabuchodono ſor rex cum eſſet omnium potentiſſimus, deoque ſe æquaret,regno exturbatus vixit cum beſtiis,donec ad mē tem rediens efferre ſeſe deſiit , ſeque hominem agnouit,& confiteri cœpit,quod ſolus deus mundi ſit dominus,ius habens in regna hominum,& cuicunque voluerit illa diſtribuens. Quin etiam imperio præſtare, diuitiis opibusque pollere quid iuuat,ſi quicunque mortaliū peccat,miſer eſſe probatur? Maiore enim ſui parte,hoc eſt,animo miſer eſt,tametſi vulgi opinione, qui nihil niſi corporis fortunæque bona mirari didicit,feliciſſimus feratur,in Apcalypſi angelus, id eſt, antiſtes
Apoc.3. Laodiceæ eccleſiæ gloriatur,quod ſit diues & locupletatus &

tat* & nullius egens, & tamẽ dicitur ei: Neſcis quia tu es miſer & miſerabilis & pauper & cæcus, & nudus. Non eſt enim felicitas diuitiis abundare, ſed virtutibus: neque infelicitas inopia grauari: ſed flagitiis. Famem quoque & mortes delinquentibus minatur dominus, dicens: Terra cùm peccauerit mihi, vt præuaricetur præuaricans, extendam manum meam ſuper eam & conteram virgam panis eius, & immittam in eam famem, & interficiam de ea hominem, & iumẽtum. Quòd ſi multiplicentur ſcelera, grauabitur vindicta. Sæpe autem contingit vt vnum peccatum plurium cauſa ſit, Dauid adulterium cum Bethſabee commiſſum celatum volens, Vriam virum eius obtulit hoſtibus interimendũ. Herodes Ioannem à quo illiciti connubij arguebatur, in carcerem miſit, & capite cædi iuſſit. Nónne illa etiam quæ filiæ ſuggeſſit vt hoc peteret, coniugij fefellerat fidem, & matrimonio prætulerat concubinatum? vtque illo liberius vteretur, iuſtitiæ cultorem, cui talia diſplicebant, necandum curauit. Non ab re igitur ſcriptura ait. Qui nocet noceat adhuc, & qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc. Bonarũ quoq; actionum meritum amittitur propter peccatum. Hoc Salomon teſtatur dicens: Qui in vno peccauerit, multa bona perdet. Diuina & in Ezechiele vox eſt, Iuſtitia iuſti non liberabit eum, in quacũque die peccauerit. Etiam ſi dixero iuſto, inquit, quia vita viuet, & cõfiſus in iuſtitia ſua fecerit iniquitatem, omnes iuſtitiæ eius obliuioni tradentur, & in iniquitate ſua quam operatus eſt, in ipſa morietur. Nec præterita igitur nec præſentia benefacta proderunt ei, qui vel ſemel aliquid morte dignum commiſerit. Quid ad hæc? Peccatum ſapientiæ donum corrũpit, & eũ qui antè ſapiens erat, deſipere cõpellit. Tales erãt, de quibus in Hieremia cõqueritur dominus & ait: Stultus popul⁹ me⁹ me nõ cognouit, filij inſipiẽtes ſũt &

Ezech. 14.

Apo. vlt.

Eccl. 9.

Ezech. 33.

Iere. 4.

vecordes Sapientes ſunt & faciant mala, bene autem facere neſcierunt. Verſuti quippe & callidi homines, cũ aliquid doloſè fecerint, ſapere videntur, ſed mundi huius ſapientia ſtultitia eſt apud deum. Verè autem ſapiens eſt, qui innocentiam ſeruat, vt ei placeat, à quo vt ſaperet accepit. Ex omnibus tamen malis quæ in ſe habet peccatum, hoc teterrimum eſt, quod nos, à Deo ſeparet, & qui per gratiam adoptionis filij dei ſumus, ꝑ

1. Iohã. 1. peccatum efficimur ſerui diaboli. Quod à deo ſeparetur qui peccat, audi Iohãnem Apoſtolũ dicentem, Deꝰ lux eſt, & tenebræ in eo nõ ſunt vllæ, ſi dixerimus quod societatem habemus cum eo, & in tenebris ambulamꝰ, mentimur, & veritatem nõ facimus. Idem innuunt ꝓ-

Pſal. 5. phetæ verba in pſalmo ad deum dicentis: Tu es deus nõ volens iniquitatem, neq; habitabit iuxta te malignus, neque permanebunt iniuſti ante oculos tuos, odiſti omnes qui operantur iniquitatem. Iſaias etiam exprobrat

Iſaiæ. 59. his & ait: Iniquitates veſtrę diuiſerunt inter vos & deũ veſtrum, & peccata veſtra abſconderunt faciem eius à vobis ne exaudiret. Quæ enim communicatio lucis ad tenebras (vt Apoſtolus inquit) quæ ſocietas Chriſti, cũ

Iohã. 8. Belial? Cùm autem à deo quis recedit, continuò fit diaboli ſeruus. Nam ſi omnis (vt Saluator ait) qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati: nónne etiã diabolo ſeruit, qui eũ vt peccet ſtimulat? Iudæi vitiis dediti cũ ſe iactarent

Ibidem. deum habere patrem, audiunt, Vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis facere. Quam ſententiam ſecutus Iohannes Apoſtolus ait: Qui facit peccatum ex diabolo eſt, quoniam ab initio diabolus pec-

1. Ioan. 3. cat. Quanta igitur infelicitas eſt, vt homo à deo factꝰ, ad imaginem dei creatus, eíque in filium adoptatus nequiſſimi dæmonis mancipetur ſeruituti, ipſúmque habeat patrem? tanta cura diligentiáque adhiberi debet, vt crimen quod huiuſce mali cauſa exiſtit, caueatur ac vitetur. Illis enim qui hoc contempſerint, & poſt

poſt peccatum ad pœnitentiæ remedia nõ recurrerint nihil reliquum erit niſi vt ad ſupplicia nunquam finiẽda damnentur, audiant'que omnium terribilium maximè expaueſcendam iudicis vocem dicentis: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Hæc ergo vltima peccati pernicies eſt, quod hominem ab hæreditate cœleſtium bonorũ excluſum ad ima pœnarum loca æterno relegat exilio. Denique peccatores mori dicuntur morte æterna, ſicut econtrario iuſti viuere vita æterna. Scriptum eſt enim: Homo per malitiam occidit animam ſuam, & anima quæ peccauerit, ipſa morietur. Et in euangelio peccatoribus dicitur: In peccato veſtro: moriemini: non morte quæ corpus diſſoluit, ſed quæ animã ſublata omni quieſcendi ſpe terribiliter torquet & cruciat. Sap.16. Eze.18.

Quæ peccata ſunt præcipuè damnabilia. Cap. 17.

QVæ ſunt autẽ vel qualia crimina, quibus grauati homines in profundum inferni demerguntur, Pſalmiſta explicat ad Deum dicens, Maledicti qui declinant à mandatis tuis. Et dominus in euangelio eos aſſerit extremæ damnationis reos fore, qui erga pauperes & egenos & afflictos claudunt viſcera pietatis. Ac præter hos illi qui non ſpiritui, ſed carni ſeruiunt, dicente Apoſtolo, Manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, idolorum ſeruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, diſſentiones, hæreſes, inuidiæ, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia, quæ prædico vobis ſicut prędixi, quoniam qui hæc agunt, regnum dei non poſſidebunt. Idem alibi repetens ait: An neſcitis quia iniqui regnum dei non poſſidebunt? nolite errare

Pſal.118. Galat.5. 1.Cor.16.

rare,neque fornicarij,neque idolis ſeruientes,neque adulteri,neque molles, neq; maſculorum concubitores, neque fures,neque auari,neque maledici, neque rapaces regnum dei poſſidebunt. Hinc ſanè in Apocalypſi,
Apoca.2. talibus flagitiis pollutos angelus domini à ſancta ciuitate propellēdo clamat:Foris canes & venefici & impudici & homicidæ & idolis ſeruientes, & omnis qui amat & facit mendacium.Hi & cōſcientiæ ſtimulis inceſſanter agitabuntur,& pœnis exterius illatis affligē-
Iſai.66. tur,dicente domino:Eorum qui preuaricati ſunt in me, vermis non morietur,& ignis non extinguetur. Atque ita damnatorum propter peccatum tormēta nullo vnquam fine concludentur. Nam ſicut in cœleſti regno beatorum gloriæ finis aliquando futurus non timetur, ita in inferno pœnarum terminus nullus vnquam ſperabitur.Cùm ergo iuxta ea quæ modo dicta ſunt, peccati tanta malignitas exiſtat,vt hominem inutilē, inſtabilem,intellectu hebetem,conditione vilem & abiectum reddat,vitam minuat,regna auferat,diuitias faciat miſerias, aduerſitatibus ſubdat, aliorum inſuper delictorum cauſa ſit,virtutum merita tabeſcere cogat ſapientes infatuet,à deo ſeparet,diabolo copulet,bono ſummo priuet,& pœnis afficiat æternis, quid vnquam tam caueri debet quàm peccatum cum nihil omnino tam nobis eſſe queat noxium,nihil ita ærumnoſum.Si te tyrānus torqueat vt pecces,omnia tormenta perferre ſatius eſt quàm peccare,ſi necem minetur,mori innocentem præſtat,quàm nocentem viuere. Scias tamē nefarium eſſe mortem ſibimetipſi aliquem inferre, vt imminens peccādi periculum deuitet,niſi deus iuſſerit: ſicuti quibuſdam virginibus iuſſiſſe creditur, quæ ſibi mortem conſciuere,ne ab hoſtibus ſtuprarentur.Quarum quidem memoriam nequaquam celebraret eccleſia,niſi miraculo reuelatum fuiſſet, illas non tam proſpicere ſibi ſe perimendo, quàm domino obedire voluiſſe

luiſſe. Alioquin nulli licere credimus, quicquid futurũ timetur, ſibi metipſi vitam eripere, ne illum offendat, cuius lex eſt, Non occides. Proteruus eſt ſeruus, qui domino depoſitum reddidit antequam poſcatur.

Vnde tanta peccantium multitudo. Cap. 18.

PORrò cum tot talia'que ſint, quę nos ne peccemus deterrent, qui cauſæ eſt, quod peccantium multo maior numerus, quàm non peccantiũ exiſtat, multo'que copioſior turba ſit mundo ſeruientium, quàm mundi domino & cœli terræ'que conditori: ita vt cum propheta cogamur exclamare, Nõ eſt qui faciat bonũ, non eſt vſque ad vnum. Iam enim quod futurum dominus prædixerat, abundauit iniquitas, & refrixit charitas, vt propinquum teſtetur vltimi iudicij diem. Multa quippe cernimus, plurima audimus, à quibus abhorret animus, & ne illa ſentire poſſet, ſæpe nobis optauit cum cæcos oculos, tum aures ſurdas. Talia verò mirantibus nobis, cauſam'que inquirentibus reſpondet Eccleſiaſtes dicens: Quia nõ profertur citò contra malos ſententia, abſque timore vllo filij hominum perpetrant mala. Dilatio igitur pœnæ, peccandi præſtat licẽtiam. Sed ſi cogitarent peccatores tanto acriorem fore vindictam, quantomagis venire cunctatur, peccandi libidinem coërcerent, & nequitiæ finem citius ponerent. Delictorum enim vltor deus non ſemper ſtatim punit: peccantis autem pœnitentiam ideò diu expectat, vt ſi abierit correctio minus excuſabilis fiat pertinacia. Cæterùm dum cœleſtis arbiter à flagello quieſcit, non remittit iram, ſed colligit, vt totam vno impetu effundat & plectẽdi tarditatem grauitate compenſet. Interim ad peccandũ alios corporis prouocat voluptas, alios honorũ ſtimulat ambitio, alios multa habẽdi auiditas vrget.

Pſal. 52.

Eccle. 8.

Ab his

Ab his tribus tantum fontibus cuncta quæ ſub cœlo fiunt crimina oriri quidem reor. Etenim voluptatis germina ſunt, otium, ventris ingluuies meandi incontinétia, ſcortandi inexplebilis cupido, ſtuprum, adulterij, aliæ'que libidinis, quæ ne dici quidem honeſtè poteſt, perpetratio & illa quæ libidinem incitent, obſcœni cátus, molles muſicorum ſoni, virorum cum mulierculis laſciuientia tripudia, alia'que huiuſmodi plura. Ipſa deinde dignitatum honorum'que appetitio genitrix eſt inuidiæ, nutrix ſuperbiæ, amatrix inanis gloriæ. Is enim qui videri publico aliquo officio dignus concupiſcit, aliis detrahit, vt ſe efferat: aliorum facta deprimit, vt ſua extollat, adulatoribus fauet, & vix vllo vitio abſtinet, dum in his etiam quæ perperam agit ſe laudari cognoſcit. Poſtremò cum cumulandarum opum auiditas, quot ſcateat ſceleribus quis enumeret. Inde ſunt inter fratres odia, inter amicos diſſentiones, iurgia, lites, contentiones, aleæ'q; luſus, periuria, fraudes, furta, rapinæ, contumeliæ, iniuriæ, vulnera, cædes, & citius adeundæ hæreditatis gratia concupitæ ante diem parentum mortes. Quid multa? nullum prorſus flagitiũ, in quo aliquid ſperatur lucri deuitat auaritia, dicente Apoſtolo: Radix omnium malorũ eſt cupiditas. Omnibus autem malis iſtis carebit, qui tribus illis à quibus
1. Timot. 6.
cuncta gigni credimus carere ſtuduerit, obſtruſis quippe fontibus, riuos deficere ac ſiccari neceſſe eſt. Deſinẽt fluere vitia, cùm vnde fluent non habuerint. Recîde truncum, & rami morientur. A voluptate, ambitione, auaritia procul eſto, & nullam cauſam habebis inique aliquid improbe'q; patrandi. Vt voluptates fugias memor eſto ſapientiſſimi Salomonis ſententiæ dicentis, Si annis multis vixerit homo & in his omnibus lætus fuerit, meminiſſe debet tenebroſi temporis & dierum multorum, qui cũ venerint, vanitatis arguuntur
Eccl. 11.
præterita. Breuis nanque momentanea'que voluptas

facilè contemnetur, ſi æterna cogitabimus. Vt autem & terrenarũ dignitatũ ambitio in te nõ habeat locũ, recordare quod ob hoc ipſum phariſæos damnauerit dominus noſter, dicens: Væ vobis phariſæi qui diligitis primas cathedras in ſynagogis, & ſalutationes in foro. Recordare præterea quàm graui onere premuntur qui in dignitate conſtituti ſunt, primo quòd multo magis illis imputatur peccatum quàm cęteris. Deinde, quòd non pro ſe modo, verumetiam pro omnibus quibus præſunt, tenentur reddere rationem. Et ſi per eorum negligentiã plebs deliquerit, tam alienæ quàm ſuæ culpæ rei erunt. Vt poſtremo diuitias non concupiſcas, Apoſtoli præceptum ad mentem reuoca. Nihil (inquit) intulimus in hunc mundum, haud dubium, quia nec auferre quid poſſumus. Habentes autem alimenta & quibus tegamur, his contenti ſimus. Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & laqueũ diaboli, & deſideria multa inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Nec dictorum Chriſti domini obliuiſcaris. Nolite (inquit) theſaurizare in terra, ſed in cœlo, Non poteſtis deo ſeruire & mammonæ. Quid prodeſt homini ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur? Et facilius camelus tranſibit per foramen acus, quàm diues aſcendere valebit ad regnum cœlorum. Et væ vobis diuitibus, qui habetis cõſolationem veſtram. Illius etiam diuitis memento, qui hubertate frugũ lætatus, per annos multos his fruiturum ſe putauit, & nocte inſequenti vita deceſſit, quod congregauerat aliis reliquit, ipſe ſua ſpe fruſtratus eſt. Ille quoq; diues mẽti tuæ ſuccurrat, quem veſtiebat purpura, quem quotidie delicata ſaginabant cõuiuia, nudus in inferno ſepelitur, & in igni ardens gutta aquæ indiget, qua linguã refrigeret. Si talis eſt præſentiũ diuitiarũ fructus, nonne ſtultiſſimus eſt qui eas cõcupiſcit, & non potius

Lucæ.11. 1.Tim.6. Matth.6. Matt.16. Lucæ.6. Lucæ.12. Lucæ.16.

ad diuitias nunquam perituras aſpirat? Beati enim pau peres ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Qui ergo tria hęc quę ꝓpoſuimus curauerit, ille arbor bona bonos germinans fructus erit, mala autem malos proferens fructus eſſe deſinet. Si enim in radice vitium non fuerit, nec in fructibus erit. Non de patribus & filiis (vt quidam putauerunt) iſta in euangelio dicuntur, ſed de operibus ex intentione animi profectis. Alioqui falſa eſſet arboris parabola, ſi hoc ſignificaret, quod pater bonus bonos gignat filios, & malus malos. Achab enim regum Iſraël peſſimus, optimi filij ac piiſſimi Iorami pater fuit, & econtrario Ezechias rex Iuda iuſtus ac ſanctus Manaſſen genuit iniquum atque ſceleſtum. Nemo itaq; ſuum peccatum patris prauitate excuſet. Pater non portabit iniquitatem filij, nec filius nequitiam patris. Anima quæ peccauerit, ipſa punietur. Qualis cuiuſque in anima affectus fuerit, talia edet & opera. Intimo prius cordis morbo medicina eſt adhibenda, vt in cute inde naſcentia ulcera curentur. Interiora ſi ſana fuerint, ea quæ foris ſunt, pulchrè ac probè ſe habebunt.

Matth. 7.
Lucæ, 6.

De quinque ſenſibus.
Cap. 19.

ET quoniam ſenſus noſtri vię ſunt per quas illa, quę animæ bonũ corrumpunt, intus penetrare ſolent, quali cuſtodia muniendi ſint, ne id patiãtur, nunc docere conabor. Senſuum noſtrorũ impar numerus eſt. Impar autem numerus in ſcripturis diuinis mundus habetur, par verò immundorum dicitur. Animalia quæ bina in arcam Noë ingrediuntur, ex immundis ſunt, ex mundis quæ ſeptena. Numeri ergo ratio nos inſtruit, ne qua culpa ſenſus noſtros pollui ſinamus, quos impar ſupputatio puros eſſe debere oſtendit. Quinario numero ideò

ro ideò cēſentur,vt per legis præcepta eos dirigas:quinque enim volumina ſunt Moſaicæ diſciplinæ diuinitus deſcriptæ. Et quia quinarius etiam quaternarium continet,per quem euangelia ſignantur,quicquid legi deeſt, de euāgelio adimpletur,vt ſenſus non ſolùm bonos habeamus,verumetiam perfectos. Quod ſi domino donante adepti fuerimus,tunc ſequetur, quod ipſe pollicitus eſt,dicens:Perſequimini inimicos veſtros,& corruent coram vobis,perſequentur quinque de veſtris centum alienos,& centum de vobis decem milia. Si enim ſenſus noſtri præceptis diuinis muniti fuerint, vitiorū multitudo aduerſum illos præualere non poterit. Cadēt à latere eorum mille & decem milia, ad eos autem non appropinquabunt. Non oculorum munditiem inquinabit viſa mulier,non aures demulcebit amatorius cantus, non naribus blandietur ad mollitiem animi cōpoſitum vnguentum,nec guſtus integritatem luxurioſi corrumpent ſapores, neque tactum ſubuertere iniuſtæ actionis cupiditas valebit, Ab omni malarum paſsionū iniuria tuti erimus ſi quoties oppugnamur, ad arma inſtitutionis diuinæ ſanctorumque exemplorum protinus recurremus. Tunc nempe Ieſu ducè quinque illi reges,id eſt,quinque corporis ſenſus,qui nobis imperando regnabant, ad ſpeluncam conſcientiæ noſtræ compulſos mori ſibi cogemus,vt iam viuere deo diſcāt,obedireque ſpiritui,ſerui eius facti,cuius antea domini fuerant. Tunc in euangelio quinque talenta nobis à domino credita, alia quinque ſuperlucrabuntur, duplicato quæſtu ſpiritualium negotiatione actionū.Tunc quinque virgines non iam fatuæ,ſed prudentes, comparato miſericordiæ oleo,accenſiſque lampadibus charitatis, occurrentes cœleſti ſponſo intrabūt cum eo ad nuptias æternæ celebritatis.Tunc denique dicetur nobis, Beati oculi qui vident quæ vos videtis. Multi prophetæ & reges voluerunt videre quæ vos videtis, & non vi-

Lucæ.26.

Lucæ.10.

derunt:& audire quæ auditis,& non audierunt. Relinquamus igitur cum vitiis terrenas vanitates, & non lacte ſicut paruuli, ſed ſicut perfecti ſolido cibo vtamur,
Hebræ.5. exercitatos (vt Apoſtolus ait) ſenſus habẽtes ad diſcretionem boni ac mali. Hoc eſt in bonis operibus quotidie ſe exercendo,mala autem fugiendo,eorum'que cupidini ſemper nobis aduerſanti repugnãdo. Siquidem ſenſus noſtri(vt diximus) ſemitę ſunt,à ſede animi per corporis foramina patentes.Per has hoſtes intrare deſiderant, vt virtutum ciuitatem expugnent, & his expulſis ipſi ibi dominentur.Oculos quęcumq; viſu pulchra iucunda'que ſunt, infeſtant: quæ ſi concupiſcere cœperit animus,per ianuam oculorũ irrumpit,ſiue Venereę voluptatis turpis appetitio,ſiue pompę luxurię'que ſectandæ cura,corporiſ'que ornandi ſtulta ſedulitas.
Auditus. Auribus inſidiantur laſciuientium poëtarũ carmina,impudici cantus, tibicinum citharœdorum'que ſoni:quibus delectatus animus & in mollitiem reſolutus, iam inimicis prodere ciuitatem meditatur,& illos admittere per portam malè cuſtoditi auditus.
Odoratus. Olfactum debellare properant vnguenta,quod ſi odore per nares penetrante intus latens animus captus fuerit, oĩbus muliebribus deliciis ad ſe aditum aperiet,neq; eum odoramentis ad luxuriam vti pudebit.
Guſtus. Cum guſtu certabunt eſculentorum poculẽtorum'que exquiſiti ſapores,quorum auiditate ſuperatus anim⁹, per lubricum gulæ callem crapulam illabi permittet,ventri'que fauere incipiens, temperentiæ renunciabit. Omnibus autem aduerſariis iſtis eorum'que ſimilibus viam tactus patefaciens,quicquid per alios ſenſus affectauit,id per ſe tandem opere complere maturabit, id demũ animus ipſe
Ieremi.9. perditæ vitæ conſcientia pulſatus, cum Ieremia queri poterit,flẽſq; ac lugens exclamare,Mors aſcendet per feneſtras noſtras,ingreſſa eſt domos noſtras,diſperdere paruulos de foris,iuuenes de plateis. Vitiis enim dominantibus,

nantibus, bona animi concidere ac perire neceſſe eſt. Porrò vt bona vigeant, & mala repellãtur, ſingulis remediis ſinguli roborandi atque tuendi ſenſus erunt.

De viſu. Cap. 20.

VT ergo mundos habeas oculos, mundi pulchritudinem immenſitatem'que intuere, & eius opificē ac gubernatorem deum intellige, mirabilium'q; operum lauda magis mirandum autorem. Si venuſtæ mulieris forma occurrerit tibi, tũc cum propheta deũ deprecare: Auerte oculos meos ne videant vanitatem. Quod ſi illa ſuum in te figat obtutum tu retrahe tuũ, & memento eſſe ſcriptum, annuens oculo fabricat iniqua, proptereaque præcipi in Ezechiele. Vnuſquiſ'que oculorum ſuorum offenſiones abiiciat. Audi confitentem Salomonem: Omnia (inquit) quæ deſiderauerunt oculi mei, non negaui eis: Et cum nihil omnino in hac vita permanſurum animaduerteret, exclamauit: Vanitas vanitatum, & omnia vanitas, Audi & ſaluatoris in Euãgelio dictum: Lucerna corporis tui eſt oculus tuus: ſi oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus lucidũ erit: ſi autem oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuũ tenebroſum erit. Si quidem oculi vagi & immodeſti reliquorum quoque ſenſuum parere ſolent incontinentiam, & nec audire, nec odorari, nec guſtare, nec tractare pigebit aliquid, quod voluptati erit, cõſpicere. Sicut autem ſimplex aſpectus formam decorem'que omnium quæ videt, ad conditoris laudem refert, ita reliqui ſenſus eum imitari, nihil prorſus admittunt, quod deo minus gratum fore arbitrantur: atque ita puri oculi totũ corpus lucidum reddunt: Repulſis enim vitiorum tenebris, adamata virtus ſpiritum ſimul & carnem ſuo irradiat fulgore. Si te (inquit) ſcandalizat oculus tuus, erue eum & proiice abs te. Melius eſt tibi cũ vno oculo ingredi in vitam æternam quam duos oculos habentem

Eccleſi. 27.
Ezech. 20.
Eccle. 2.
Matth. 6.
Matth. 6.

mitti in gehennam. Non corporis oculus eruendus eſt. ſed mentis. Nam clauſis quoq; oculis peccant cæci. Cōpeſce igitur animi motum ad illicita laceſſentē, & melius tibi erit, abſque præſentium voluptatum vſu ad ęternas tranſire delicias, quam tota vita per omnes voluptatum illecebras deducta ſuppliciis mancipari ſempiternis. Vt ergo regni potius hæres quàm pœnæ reus inueniaris, imitare ſanctiſſimi Iob continentiam, qui
Iob.31. ait, Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine. Conuenerat quippe cum oculis ne aſpicerent, ſecum ne cogitaret. Spectaculis quoque illis adeſſe caue, in quibus laſciua inhoneſtáque aguntur, libidinis enim incitamenta ſunt, & in quibus cædes humana graſſatur, ne ſæuitię impietatiq; aſſueſcas, cum proximi tui cruore oculos ſatiaueris. Ab his auerſus pro-
Iſaiæ.33. phetam audi dicentem, Qui obturat aures ſuas, ne audiat ſanguinem, & claudit oculos ſuos ne videat malū iſte in excelſis habitabit,

De auditu. Cap. 21.

Eccle. 28. VIrium autem conſeruare integritatem ita oportet. Caue ne quid obſcœnum, ne quid iniquum, ne quid ab humanitate alienum libenti animo auſcultes, dicente ſcriptura, Sæpi aures tuas ſpinis, & linguam nequam noli audire. Delatoribus, detractoribus, impudicis, inaniter inconditéque garrientibus, impiè de religione ſentientibus, non accommodes auditum, niſi contradicendi, redarguendi, refellendíque cauſa. Fabulas amatorias, quæ ad turpem libidinem prouocant, audire noli. Tendiculas diaboli illa eſſe crede, quibus nos irretitos morti tradere molitur mergeréque in profundum. Ab adulantium quoque & ad gratiam loquētium verbis aures auerte, ne falſis laudationibus elatus maius aliquid eſſe te reputes quàm quod es, & tibi tribuas, quod deo erit tribuendū, merearíſque

rearisq; ab apoſtolo corripi dicente: Quid habes quod non accepiſti? & ſi accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis? Nihil denique audire te delectet quod corpus tantum voluptate afficiat, animæ autem ſaluti nihil cõferat. Perniciosa enim res eſt aures cantu dulci ſuauibusq; ſonis delinire: & animæ patri detrimẽta, cum potius animæ ſalus per corporis labores caſtigationesq; cõquirenda ſit, per ieiunia, per vigilias, per ſcribẽdi, legendi, orandi: aliosque adhortandi fatigationes. Operariis quippe impigris ac ſolicitis opus eſt patrifamilias in vinea ſua excolenda: non otioſis & oſcitantibus & qui fructum capere negligunt: dum florum foliorũque luxuria delectentur. Quæ ergo ſpiritui conducũt: illa audias, quæ autem carni blandiuntur, veluti mortifera non admittas. Porrò vt ex deo te eſſe teſteris, verba dei audi. Illis qui hoc contemnunt dicitur: Propterea vos non auditis, quia ex deo non eſtis. Aperi aures ſapientiæ & ſcientiæ ſalutari, & in ea delectare, vt proficias magis. Intereſſe prædicationibus ac ſacris eccleſiæ lectionibus ſtude, nec ſolùm auſcultes quæ dicunt, ſed etiam memoriter teneas. Non abſque myſterio eſt dictum, Audi cœlum, auribus percipe terra. Terra es, ſi auretenus diuina auſcultes, cœlum es ſi audis. Audit tamen qui ſermonibus ſacris catholicæq; doctrinæ cùm auditionem, tum obediẽtiam præſtat. Vnde audire interdum pro parere iuſſaque perficere vſurpatur. Ad hanc audiendi perfectionem Iacobus apoſtolus nos hortatur dicens, Eſtote factores verbi & non auditores tantum, fallentes voſmetipſos. Quia ſi quis auditor eſt verbi & non factor, hic comparabitur viro conſideranti vultum natiuitatis ſuæ in ſpeculo. Conſiderauit enim ſe & abiit, & ſtatim oblitus eſt qualis fuerit, qui autem proſpexerit in lege perfectæ libertatis, & permanſerit in ea, non auditor obliuioſus factus, ſed factor operis, hic beatus in facto ſuo erit.

1.Cor.4.
Iohan.8.
Iſaiæ.1.
Iacob.1.

Bonum ergo auditorem nõ audiendi attentio,ſed agen
di probat ſolicitudo,poſtquam quæ agenda ſibi ſint vt
Iſai.50. deo placeat,didicerit.Huic enim dicere licebit, Domi
nus mihi aperuit aurem,ego autem non contradico,re-
trorſum non abij.Interioris hominis iſta auris eſt,quã
dominus aperit,vt verba vitæ in cor eius infundat,quẽ
diligit.Sunt tamen nonnulli vſque adeo peruerſi,vt ne
exteriorem quidem corporis aurem præceptis diuinis
præbere velint,ſed ſeculi vanitatibus dediti,& tempo-
ralibus immerſi negotiis ita viuunt,quaſi qui poſt præ
ſentem vitam nihil futurum expectant. Hi ſi qua tan-
dem ſæuientis fortunæ moleſtia compulſi deo ſuppli-
cant,non exaudiuntur.Neque enim liberari de pecca-
Proue.19. to,ſed de calamitate deſiderãt.Ait ergo ſcriptura:Qui
declinat aures ſuas ne audiat legem,oratio eius erit ex-
ecrabilis,vt videlicet non modo nõ impetret quod pe-
tit, verumetiam ipſe execretur vt infidelis, & nouiſſi-
ma eius prioribus peiora fiant. Aduerſum tales vocife-
Ierem.6. ratur Ieremias, & ait: Ecce incircunciſæ aures eorum,
& audire non poſſunt: ecce verbum domini factum eſt
eis in opprobrium,& non ſuſcipient illud. Sed cum ob
hoc eos Chaldæorum ditioni ſubdendos denuntiet,in-
nuit nobis cõtemnentẽ ſcripturæ ſanctæ præcepta dæ-
monibus eſſe ſubiiciendum,vt qui ſalutaria audire no-
luit,perditionis æternæ afficiatur ſuppliciis.

De odoratu. Cap. 22.

Cauendum poſt hæc ne per narium foramina illa-pſus odor,ſua ſuauitate animum virilem effœminet, & homo vnguentis delibutus contemnatur, qui authoritate præſtare debet: Odores quippe ipſius, quemadmodum & cantus oris & neruorum tibiarumque ſonos, ad ſacrorum cultum datos eſſe meminerimus,deóque laudes celebrandas,non ad corporis humanæ voluptatem.Odoribus tamen morbos quoſdam curari,quoſdam

rari, quoſdam ne veniant prohiberi conſtat, & cithare ſono Saulem regem conualuiſſe legimus. Roſis itaq; & croco & floribus & nardo & balſamo & omnibus aromatum generibus iuxta medicorum placita vti licet, curationis gratia, non voluptatis. Eum verò qui ſanus eſt, & in quo non eſt ægrotationis vlla ſuſpicio, vnguentis deliniri, floſculos naribus admouere, in cubiculo ex aromaticis ſuffimentis fragrante deſidere, impudicitiæ argumenta ſunt & eneruatæ emollitæque vitæ certiſsima indicia. Talium nanque vſu lenones, meretriculæ, homineſque ad luxuriam ſe natos credentes delectantur, non illi qui virtutem præferunt voluptati, neque qui ſpiritui quàm carni ſtudere malunt, neque qui ſoli deo placere deſiderant, & Chriſto domino dicere poſſunt: In odorem vnguẽtorum tuorum curremus, atque iidem confiteri audent: Chriſti bonus odor ſumus. Veriſsima autem Chriſti vnguenta ſunt, fides, ſpes, charitas, chaſtitas, pudicitia, manſuetudo, liberalitas, pax, patientia, modeſtia, conſtantia, cæteræq; virtutes, quarum ſuauitatem quiſquis cõceperit, aliarum rerum omnium fragrantiam facilè cõtemnet. Imò nefas putabit, opobalſamum vel myrrham vel ſtactẽ vel caſsiam vel nardum, vel quęuis alia odoramenta olere, cùm magis eum qui cœlo dignus eſſe cupit ſpernere terrena, & virtutum ac ſanctimoniæ odore fragrare oporteat. Quem ſi aſſecutus fuerit, quicquid naribus gratiſſimum ſuauiſsimumque eſſe creditur, pręillo nauſeam putabit, In cœlo enim quo ille properat non eſt Engadi vicus balſami ferax, non Sabæa regio thuris abundans, non precioſorum vnguentorum mater Arabia, ſed quod his longè redolentius ac ſuauius habetur, diuinæ præſentiæ indicibile odoramentum, & cunctis animæ ſenſibus nunquã defutura dulcedo, Apoſtolo dicente: Nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec cor hominis excogitauit, quanta præparauit deus ſuis dilectoribus con- 1. Cor. 2.

bus contemptoribusque voluptatis. Percurrere ſpeculatione mentis ſanctorum vitam, & ſi inueneris, quod per multas tribulationes oportuit illos intrare in regnum dei, impoſſibile eſſe crede, vt voluptuarij ac delicati, niſi pœnitentiam agant, & mores mutent, & laboribus magis q̃ otio luxuriaque delectentur, eo poſſint conſcendere & de temporalibus diliciis repentè ad æternas tranſire.

De guſtu. Cap. 23.

GVſtus quoque continendus eſt ne crapulæ appetẽtia polluatur animus. Gulæ quippe iſta voluptas cùm dominari cœperit, ad quæque turpia & inhoneſta hominem impellit multisque afficit incommodis. Gula Noë pudenda detexit. Gula Loth ſtupratorem filiarum fecit. Gula Eſau primogenituræ ius abſtulit. Gula populum Iſraël magna ex parte repentina nece mulctauit. Gula filios Heli ſacerdotis perdidit. Gula Helam regem Iſraël ſerui ſui gladio interimendum obiecit. Gula Holophernem aſſyriorum ducem vnius mulierculæ manu perire fecit. Gula Sodomitas & Gomorrhęos prius in nefandos egit concubitus, deinde igne, & ſulphure de cœlo pluente extinxit, gulæ vitio id illis accidiſſe dominus teſtatur in Ezechiele, dicens: Hæc fuit iniquitas Sodomæ, ſuperbia, ſaturitas panis, & abundantia, & otium ipſius & filiarum eius. Eodem ſenſu in Ieremia idẽ ait: Saturaui eos & mœchati ſunt, & in domo meretricis luxuriabantur. Ex quo ſatis conſtat, de ventris ingluuiæ gigni libidinis intemperiem. Cùm igitur tot mala ex incontinentia gulæ deriuentur, multo tamen ærumnoſiora his deinde ſequuntur. Quid enim miſerius quàm æternæ beatitudinis

Noë. Loth. Eſau.

Eze. 21.

Ierem. 5.

dinis expertem fieri,& nũq̃ finiendis affligi ſupplicijs? 1.Cor.6.
Ebrioſi,inquit apoſtolus,regnum dei non poſſidebunt. Et in Euangelio ſeruus contumax atq; tumulentus diui di iubetur,hoc eſt, à ſanctis ſeparari,& illic hypocrita rũ partẽ occupare,vbi eſt fletus, & ex dolore irrequietus dentium ſtridor.Qua in re quoniã tantum eſt periculi vt amplius eſſe nequeat,ſalutis noſtræ ſolicitus dominus,de Euangelio clamat:Attendite vobis ne grauẽtur corda veſtra in crapula & ebrietate & curis huius vitæ,& ſuperueniat in vos repẽtina dies illa.Sed de gulę vitio alibi plenius locuti ſumus,nunc ſummã perſtrĩxiſſe ſatis ſit.Vitio autem iſto carebimus,ſi eos imitari voluerimus,qui Deo placuerunt. Penſemus illorum abſtinẽtiam,illorum quotidiaua ieiunia. Multi carnẽ, multi vinum guſtare noluerunt, dum incœleſti regno diuinæ viſionis dulcedine ſaturari cupiunt. Quoſdam pane etiam abſtinuiſſe legimus, & maceratis aqua leguminibus vitam ſuſtentaſſe, nihil coctum comediſſe. Alios herbis crudis radicibuſq́ue contentos fuiſſe.Alios verò per biduũ,per triduũ,per dies plureş nihil deguſtaſſe. Non hoc dico,vt cibis ac potu à Deo creatis, vt nefas putem, ſed vt eos qui carnibus etiam vinoq́ue victitant,ab ingluuie mortifera compeſcam.Veſcere igitur alimentis ab eccleſia non interdictis, vinumq́ue dilutum bibe, non tamen ad voluptatem, ſed ad corporis neceſſariam ſuſtentationem. Vtere, inquam, victu, quo iſti qui tecum in monaſterio ſunt, vtuntur: cùm abſtinent,abſtine:cum ieiunant, ieiuna:& ſemper ad memoriam reuoca, ideò te monachalem vitam elegiſſe,vt deo famuleris,non ventri ſeruias.

Matt.24.

De tactu.

De tactu. Cap. 24.

TActus poſtremo noſtri ſynceritatem ſeruare poterimus, ſi ab iis quæ rerum prohibitarum cupiditatem prouocare conſueuerunt, manus continebimus. Bonum eſt homini (vt Paulus apoſtolus) mulierem non tangere. Nam ſi venuſta forma mulierem intuēdo periclitatur pudicitia, & ſi magis adhuc cum ea colloquendo, quanto plures periculi imminere credis, ſi poſt hæc neque à tactu ipſo temperas? Profectò nihil aliud reſtat, niſi vt vterque inter vos excitatæ conſentiat cupidini, & per amborum voluntas ad perpetrandum illicitæ cōiunctionis crimen feratur. Quod ſi manum cohibueris, n̄e tangas, tantū tibi conferet iſta cōtinentia, vt per oculos conceptum, per affatum auctum obſcœnæ cupiditatis ardorem langueſcere paulatim & extingui, labefactam'que animi virtutem in integrum reſtitui neceſſe erit. Si verò ipſum tangendi ſenſum non refrenaueris, igni in penetralibus cordis iam ſuſcitato ligna addes, & incendium flammæ validioris, quod te ad interitum vſque exurat concitabis. Hoc autem exitium ne tibi contingat, audi ſapientiſſimi Salomonis pręceptum, & quod docet experto crede: malum enim in quod ipſe incidit, alios cauere iubet, ac de muliere loquens: Longè, inquit, fac ab ea viam tuam, & ne appropinques foribus domus eius. Cur ita, niſi ne tangēdi detur facultas, ſi propius acceſſeris? quāto magis proximas, tanto magis inis periculū, ne tangendo corruas. Minus tibi noxium ignem fore crede, ſi manum prunis ardentibus indideris, aut ferrū candens tenueris, quàm ſi laſciuientem adoleſcentulam digito contingas. Prunæ quippe offendēt corpus, puellæ verò tactus animam perimet. Pecuniæ quoque crebra contrectatio animum ad auaritiam ſtimulat. Quamcunque enim rem tangere delectat, eius largius copioſius'que potiundę auiditas creſcit.

1. Cor. 7.

Prouε. 5.

creſcit. Prudens itaque conſtitutio ſeraphici Franciſci fuit, qua cauetur, ne monachi paupertatẽ profeſſi nummos contingant, ſed illam eleemoſynam quæ pecunia conſtat, ſecularium miniſtrorũ manibus colligant, æra igitur quę neceſſitas emendicare cõpellit, periculũ tangere vetat, per alios recipiuntur, per alios pro ipſorum victu expenduntur, vſqueadeo ſtipem per ſe ſumere timent, quam pro ſe poſcere non verentur, ne fortę contrectatione illius deliniti aliquid vltra neceſſitatẽ concupiſcant. Nam illum etiam in excelſis cum ſanctis habitaturum prædicat Iſaias, qui proiicit auaritiã ex calumnia, & excutit manus ſuas omni munere. Quãta autem mala pariat auaritia poſtea ſuo loco dicemus. Porrò illos maximè mundas manus habere decet, quibus à propheta pręceptũ eſt, dicente: Mundamini, qui fertis vaſa domini. Nihil igitur immundum tangant manus illæ quibus cõceſſum eſt vt puriſſimum Chriſti corpus in ſacramento palpent, & hoſtiam viuam offerant deo. Eas manus ne qua peccati, contaminet ſpurcities, meminiſſe debemus, ob hoc nobis à deo datas, vt ipſi præcipuè qui dedit ſeruiant, ipſi laborent in operibus iuſtis actionibusq; probatis. Tu ergo manus tuas ad euoluendos cœleſtis diſciplinæ libellos porrige, & in iis quæ dèo placent conſcribendis exerce, ad pingenda quoque fingendàve appone ſimulachra illa, quæ vel ſpectatores ad ſanctimoniæ cultum accendant, vel tuam ipſius mẽtem, ne per inania diuagetur, honeſto labore occupent. Denique modis omnibus contende, vt eaſdem manus tuas cum precibus puras ad cœlum tollas. Ita enim facilius, quod poſtulaueris, impetrabis. Et quoniam hic de quo loquimur, tangendi ſenſus non ſolũ ad manus pertinet, ſed etiam ad reliquũ hominis corpus, cuncta corporis tui membra deo authori ſuo ſeruiant, deo in omnibus obſequantur, nihil agant in quo ille offenditur, nihil committant in quo proximi ſcandalizantur, in

omni

Conſtitutio ſancti Franciſci

Iſaiæ.33.

omni prorſus contacto, imò in omni omnium ſenſuum officio atque operatione.danda eſt opera vt vitetur peccatum,cuius premium eſt perẽnis apud inferos cruciatus,& colatur virtus,cui promiſſa eſt merces æternæ in cœlo felicitatis.

De remedio contra ſenſuum voluptatem. Cap. 25.

CAEterum ſuper omnia ad reprimendã ſenſuum voluptatẽ remedia,iuuabit animo recolere quicquid ſaluatorem noſtrum ſponte in hac vita paſſum nouimus.

Viſus. Igitur ſi te vana ſpectandi voluptas prouocauerit,qualem ille voluptatem capiebat,cogita, cũ Iudæorum cerneret perfidiam,& ob id flere compelleretur,cum'que eoſdem cõtra ſe inſurgere videret,quos

Auditus. ipſe ſaluare venerat.Si tibi aurium delectatio blandiri cœperit, attende quodnam illi delectamentum erat quotidie ab impiis conuitia audire, ſe'que probris ma-

Odoratus ledictis'que inimicorum inceſſanter pertundi.Si nari-

Guſtus. bus infuſa odorandi ſuauitas tibi inſidiabitur,ſi guſtandi luxurioſa dulcedo ſui deſiderium fecerit, memento illum in vtra'que manu pro roſis clauos ferreos pertuliſſe,in ore autem pro dapibus fel,pro vino acetũ ſumpſiſſe.Si te denique cõmunis toti corpori tactus ad voluptatem ſolicitauerit, quem ille toto corpore dolorẽ

Tactus. excepit,mẽte reuolue. Cerne coronatum ſpinis caput, manus pedes'que clauis cruci confixos,latus lancea vulneratum,cuncta denique flagellis contuſa membra. Ac ne iam grandioris ætatis eam arctam viam ingreſſum

Pſal.87. dicas,audi ipſum in pſalmo confitentem : Pauper ſum ego & in laboribus à iuuentute mea. Ad hæc ſeruorum eius,id eſt,omnium ſanctorum totam vitam, qua cœlũ meruerunt,percurre,& ſi quid in eo molle, ſi quid voluptuoſum, ſi quid corpori iucundum delectabile'que

inueneris,

inueneris, audacter imitare. Sin verò econtrario cuncta dura, aſpera, inquieta, triſtia, & acerba fuiſſe non ignoras, cur tu ad hauriendas conuerteris voluptates, ſicut domino tuo, ita & ſeruis eius diſſimilis, tibi'que metipſi pernicioſius? Quomodo enim eo quo illi conſcenderunt, aſcendens, ſi longè aliter atque illi vixerũt viuas? Et cum diuerſa prorſus agas, quomodo nõ etiam diuerſa ſortieris? Nam ſi illi per terrenas tribulationes cœleſte regnũ poſſederunt, tu proculdubio poſt breues terrenæ luxuriæ delicias pœnam luiturus es æternam, niſi pœnitentiã egeris. Mitte igitur iſtas, quæ te nunc obleↄtant vanitates, renuntia voluptatibus, cuncta corporis blandimenta, veluti peſtem quandam animæ fuge, & illa potius quæ laborioſa ſunt amplectere, difficilibꝰ aſſueſce, in omnibus morum ſynceritatem ſerua, innocentiam cuſtodi, affectibus'que moderare. Moderandorum autem quæ ratio ſit, quia locus hic exigere videtur, dicere nunc aggrediar, ope fretus diuina, non meis viribus, quæ nullæ ſunt, confiſus.

LIBRI IIII. FINIS.

EVANGELISTARII MARCI MARVLI LIBER V. SVB TITVLO

charitatis, materiam de libidinis cohibitione, matrimonij integritate, eleemoſynarum largitione, beneficiorũ collatione & acceptione, & vitiis his virtutibus contrariis, complectens.

De temperantia. *Cap.* I.

IPSA igitur paſſionum, quæ à ſenſibus oriuntur, moderatio, temperantia dicitur. Ea virtus vſqueadeo reliquis omnibus neceſſaria eſt, vt niſi illis comitem ſe præſtiterit, continuo ad vitia dilabentur, &

tur,& virtutis nomen naturam'que amittent. Iuſtitia'que ipſa ſi tẽperentiæ freno non regeretur, aut in negligentiam, aut in ſæuitiã deſineret. Temperantia mediocritatem ſeruat, appetitiones domat, ignauiam expellit: dicta, facta, cogitata'q; rationis finibus cõcludit. Nihil turpe fieri patitur, voluptatibus imperat, ne modum excedant, dolori ſuccumbere vetat, in omnibus recti honeſti'que rationem conſtare iubet, nõ ſinit extolli proſperis, neque deiici aduerſis, ſed in vtraque fortuna conſtantem animum eſſe iubet. Ne itaque ſenſuum tuorum perturbationibus cedas, temperantia efficiet, & ad illa quæ memorauimus, comparanda remedia te diriget, quibus tu vſus abiges abs te otium & deſidiam, & cupiditatem, & turpes amores, & omnem luxuriam, vt amplecti queas laborem, ſolicitudinem, largitatem, pudicitiam, frugalitatem. Et cum vitia quæ circa virtutem in medio conſtitutam ſunt, caueris: illa quoque quæ vltrà habentur, vitabis, ne videlicet labor vertatur in laſſitudinem, ſolicitudo in curioſitatem, largitas in prodigalitatem, pudicitia in agendorum dicendorum'que inutilem verecundiam, frugalitas in ſtultũ ab omnibus abſtinendi rigorem. Cuncta ergo æquis tẽperantiæ menſuris, iuſtis'que proportionibus circumſcribes, vt nec modicitate delinquas, nec nimietate excedas. Optimum'que tibi videbitur, ſolertiã ſequi nautarum, qui in onerando nauigio tale temperamentum ſeruant, vt neque nimio pondere preſſum, obruatur fluctibus, neque nimia leuitate ſuſpenſum lateribus vacillet, & flantium ventorũ impetum ferre nequeat. In omni quippe vitæ tenore rationabilis menſuræ modus vtiliſſimus. Intemperãtia verò omniũ prorſus nequitiarũ & parens & nutrix eſt. Quibus illa dominatur, de ſanctorũ cõſortio exierunt, cũ iuſtis nõ ſcribẽtur. Ab ipſo enim domino, quia ſanctionibus eius nõ patẽt, reprobati abdicatiq; ſunt. Omnis alienigena, inquit, incircunciſus corde,

Ezechi. 44.

ſus corde,& incircunciſus carne,nõ intrabit in ſanctuarium meum.Aliud prętere a incircunciſorum genus eſt quos Ieremias notat,dicens:Ecce populus hic incircunciſus auribus & nolũt audire.Aliud etiam de quo Moyſes eſſe ſe fatebatur,cùm ſe indignum officio ſibi delato exiſtimaret,& vt in Hebræo habetur,diceret: Incircunciſus labiis ego ſum.Huiuſcemodi autem circunciſiones, hoc eſt, cordis, aurium, & labiorum : quia non corporis,ſed ſpiritus ſunt,faciunt vt ipſam quoque carnis circunciſionem,intelligentiæ demus ſpiritali.Qui ergo temperans fuerit, primo cor ſuum circuncidet ne cogitet malum, ne prauæ appetitioni aſſenſum præbeat.Qui enim aſſenſerit,& ad perficiẽdum ſcelus quod cogitauit animum inclinauerit, hic incircunciſus corde erit.Deinde qui temperans fuerit, ſuas aures circuncidere curabit, ſubtrahendo auditum delatorũ ſuſurris,adulatorum blanditiis, turpibus ſcortatorum canticis, impudentiæ'que ſcurrarum. Qui verò aliquem ex his libenter audierit, incircunciſus auribus erit. Poſtremò qui temperans fuerit,labia ſua circuncidere ſtudebit, linguam cohibendo, ne de aliquo infamandi cauſa obloquatur, ne cui maledicat, ne litiget, ne rixetur,ne opprobret,ne mẽtiatur,ne quid denique iniquum,fœdum,inhoneſtum proferat.Qui autem loquenda tacenda'que obſeruare neglexerit,& ſine delectu quicquid in buccam venit,effutierit, hic incircunciſus labiis iudicabitur.Carnis verò circunciſionem ad reliqua interioris hominis membra pertinere reor. Itaque qui temperãs fuerit,minimè negliget,& manus circuncidere ſuas, ne malum operentur: pedes,ne illo vbi peccandi periculum imminet,currant: oculos,ne quid quod nefas eſt concupiſcere ſpectent:palatum,ne ebrietati ganeæ'que ſeruiat:olfactum, ne vnguentorũ odore delectetur,ſed virtutum.Qui ſe ita,vt dicimus,circunciderit,circunciſione(ſicut Paulus ait)non manufacta,

Ierem. 6.

Exod. 4.

Incircũciſ corde.

Incircunciſus auribus.

Circũciſus carne.

& in omnibus ſpiritui magis q̃ carni obedierit, huic ꝑfectæ temperantiæ ineſſe virtutem quis negabit? quis non dignum arbitrabitur, vt tandem in ſanctuarium dei ingrediatur, præmiaq́ue capiat ſupernæ hęredita tis, factus dei filius, quia noluit fieri turpium voluptatum ſeruus,

De virginitate. Cap. 2.

Cæterùm cùm in omnium malarum cupidinũ incitamento temperantiæ freno opus ſit, tum maximè in coitus appetitione ſtimulo inhibendo. Nullus violentior in animantibus affectus, nullus inſuperabilior. Aſſiduè cum illo pugnandum eſt, & ſi ſæpius viceris, periculum eſt ne poſtremò vincaris. Quãto autem difficilior victoria, tanto & victoriæ remuneratio maior ac præſtantior. Nunc ergo nõ incongruè referenda incidunt, primo caſtitatis pudicitięq; bona, deinde contrariæ libidinis mala, vt his deterriti, illis allecti. pertinacius in propoſito perſiſtamus virtutis. Caſtitatis quidem principatum tenet illibata virginitas. Nã

Leuit. 21. virginem eſſe, ſupra vſum naturæ eſt, & angelicum magis quàm humanum. Ideoq; & in lege honorata eſt virginitas, & in Euangelio, ſed in Euãgelio magis. Prohibet lex, vt ſacerdos viduam vel repudiatam ducat vxorem, ſed virginem tantum. Et cum Moyſes Madianitas delere mãdaret, virginibus parci iuſſit. Ieſus Naue, qui Chriſti domini figuram ferebat, neque vxorem habuiſſe memoratur, neque liberos, & illo duce populus Iſraël terram ingreſſus eſt promiſſionis. Elias & Eliſæus nusq̃ iniiſſe matrimonia legũtur, & ſoli inter veteres à morte quoſdam advitam reuocarũt. Ieremias quoque, quia in vtero matris dicitur fuiſſe ſanctificatus, virgo permanſit, ne donum amitteret adultus, quod acceperat conceptus. Ad noſtra veniamus. Ipſe dei filius Chriſtus virginem matrem ſibi elegit, virgo ipſe permãſit, virginum

Nume. 31.

Ieſus.

Elias.

Eliſæus.

Ieremias.

Ieſus Chriſtus.

ginum ſponſus dici voluit, ſed neque baptizari, niſi à virgine ſibi placuit, neque matrem, cum ab ea decederet, niſi diſcipulo virgini commendare. Hæc autem omnia, vt quàm Deo grata eſſet virginitas doceret, cuius conſeruandæ matrem fœminis, ſe maſculis in exemplũ dedit. Exinde vterque ſexus profiteri cœpit virginitatem, & ineundi coniugij proliſque ſuſcipiendæ voluptate contempta, ad monaſteria confugere, ſeque ſoli deo dedicare: vt dum neque nubunt, neque nubuntur, angelis cœleſtibus pares forent, & humanam conditionem egreſſi, peculiare priuilegium acquirerent, cãtica quæ nemo alius cantare poteſt, coram deo perſonandi, agnumque ſequendi quocunque ſe ille vertiſſet, vt ſicut Chriſto matriq; eius Mariæ, ita & ipſis nullum in ęternis manſionibus habitaculum clauſum eſſet. Quid enim non illis patere crediderimus in patria ſurſum, qui dum hic peregrinarentur, nulli obſcœnæ cupidini patuerunt, & in carne præter carnem viuere perſeuerarunt, vt magis deo placerent? Fideliſſimorum enim ſeruorum eſt, ſemper id maximè conari, quod domino ſuo maximè gratũ fore animaduertunt. Itaq; nõ ſolum attẽdũt quid ipſe imperat, ſed etiam præter imperium quid ipſũ delectet. Quamobrem plurimi ſanctorum virginitatẽ inuiolatã cõſeruarunt, vt qua ſe in primis deo placere poſſe non ignorabant. Virgines fuere Iohãnes Baptiſta, quo inter natos mulierũ nõ erat maior: Iohannes Apoſtolus, quẽ ſingulariter Ieſus dilexiſſe, dicitur: Iacobus, qui frater domini nuncupatus eſt: Paulus vas electionis, alijque multi ex diſcipulis. Inter fœminas autẽ Martha, Petronella, Tecla, Agatha, Lucia, Catharina, Cecilia, Barbara, Hagnes, aliæq; multæ, q̃ tormẽta ppeti atq; occidi maluerũt, q̃ virginitatẽ nuptiis cõmutare. Quidã martyrũ cũ meretricibus à tyrãno additis oppugnarẽtur, proprias linguas dentibus diſcidiſſe cõſtat, vt voluptatis motũ ſe⁹ excluderet doloris.

Ipſi itaque qui in confeſſione fidei aliorum ſæuitiam non timebant, in caſtitatis periculo in ſe ſæuierunt, nō leuius flagitium fore rati ſi libidini cōſenſiſſent, quàm ſi Chriſtum abnegaſſent. Tunc autem in culmine virtutum tua erit virginitas, cum etiam illa quæ imperātur perfeceris. Quę enim vel qualis eſt ſerui erga dominum obſeruantia magna in re præſtare obſequium, & in parua negligere mandatum? Nónne fatuitatis arguuntur in Euangelio virgines, quæ de ſola virginitate ſibi plaudentes, oleum quo totius vitæ lampas illuminatur oleum, videlicet mandatorum dei non comparauerant? Nónne etiam ille ab omnibus irrideretur, qui coronam auream capite præferret, & vilibus attritiſque indumentis tegeretur? Virginitas ergo niſi imperata domini perfecerit, tantum abeſt vt cæteris fidelibus altius aſcendat, vt etiam cum ipſis, qui in imo cruciantur, computanda ſit. Hoc verum eſſe ipſa decē virginum parabola tibi oſtendit, fatuæ nanque prudenti-
Matth. 25. bus ianuam beatitudinis ingreſſis foris remanſerunt, quia nihil aliud muneris habebant, quod ſponſo offerrent, præter nudam virginitatem adminiculiſque neceſſariis carentem. Caſtitatis quidem profeſſio inter perfectionis opera merito cenſetur, ſed ſicut poma antequam matureſcant, decidunt: & folia ramiq́ue ſiccātur, cum trunco, cui tota arbor innititur, deeſſe cœperit humor, ita quæuis perfectio (ſi modo perfectio dici debeat, vbi multa deficiunt) ſuo fraudabitur fructu, ni-
Matth. 25. ſi mandatorum obſeruatione foueatur. Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata, inquit dominus. Niſi ergo illa ſeruaueris, licet caſtus, licet integer ſis, & mente atque corpore impollutus, vitam habere non poteris. Caſtitatem vouiſti, diuitias contempſiſti, cætera religionis vota ſuſcepiſti: hæc per ſe quidem vitam beatam nō merentur, ſi tamen virtutibus mandatorum dei coniuncta fuerint, ad multo altiorem beatitudinis gradum te proue-

prouehent,q̄ ſi abſque his mandata tãtũ obſeruaſſes.Felix igitur illa virginitas,illa caſtitas,illa paupertas,illa ſenioribus exhibita obedientia,quæ cum earum virtutum comitatu quæ iuſſæ ſunt,cœleſti ſponſo poterit occurrere.Felix,inquã,illa virgo,quæ nõ ſola pudicitię laude contenta, ſed etiam omnibus neceſſariis monilibus ornata ſponſi ſui præſtolabitur aduentum.

De caſtitate viduali. *Cap. 3.*

VIrginali munditiæ proximè accedit caſtitas viduitatis continentia'que eorum,qui quamuis virgines non ſint,finem tamen carnali copulę ſtatuerunt,ſuſcepto religionis voto, vt expeditius deo ſeruire cœleſtium'que contemplationi vacare queant.Horum propoſitum longè melius eſſe quàm coniugatorum vtriusque ſcripturæ teſtimoniis probatur. In Leuitico filia ſacerdotis,vidua ad patrem reuerſa veſcitur de ſãctificatis,quæ certè attingere guſtare'que nequibat,dũ marito ſeruiret.In Exodo Moyſes per triduum ab vxorio opere abſtinere eos iuſſit,qui ad montem acceſſuri, deum'que loquentem audituri erant.Sed neque Dauidi vel cæteris qui cũ illo erant,cùm eſurirent,licuit panes accipere ſanctificatos,niſi cum ſe mundos à mulieribus ab heri & nudiuſtertius eſſe confeſſi ſunt. In nouo autem inſtrumento Paulus apoſtolus coniugati atque ſoluti diſtantiam docere volens:Qui ſine vxore eſt, inquit,ſolicitus eſt quæ domini ſunt,quomodo placeat deo:qui autem cum vxore eſt,ſolicitus eſt quæ ſunt mũdi, quomodo placeat vxori,& diuiſus eſt.Et mulier innupta, inquit, ac virgo cogitat quæ domini ſunt vt ſit ſancta corpore & ſpiritu,quæ autem nupta eſt cogitat quæ ſunt mundi, quomodo placeat viro. Quantum

Leuit.22. Exod.19. 1.Reg.21. 1.Cor.7.

lauit, ſi tribulationem patientibus ſubminiſtrauit, ſi omne opus bonum ſubſecuta eſt. Adoleſcentiores autē viduas deuita. Cùm enim luxuriatæ fuerint, in Chriſto nubere volunt habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. Non ergo ob hoc ſolum vitandæ ſunt, quia earum conſortium caſtitati periculum ſit, verumetiam quia ipſę iniuria eccleſiam afficere ſoleant, repetendo connubio, cum profeſſæ fuerint caſtitate, & quod deo vouerāt non exoluendo. Cumque ita ſit: Volo, inquit, iuniores nubere, filios procreare, matres familias eſſe, nullam occaſionem dare aduerſario male dicti gratia. Iam enim quædam conuerſæ ſunt poſt ſatanam. Quare illas nubere vult apertè declarat, ne videlicet caſtitatem vouendo irritum faciant promiſſū, ne poſt ſatanā abeant, & ad illicitos amplexus conuerſę diabolo nubant. Tolle incōtinentiam iſtam, & non dicet. Volo iuniores nubere, ſed quemadmodum ſuperius dixit, beatiores erunt, ſi ſic permanſerint ſecundum cōſilium meum, hoc eſt, ſi in propoſito perdurarint caſtitatis, & veræ viduitatis officiis functæ fuerint. Quod ibi etiam & quidem manifeſtius aſſeuerat, vbi ait: Dico autem non nuptis & viduis, bonum eſt illis, ſi ſic pmanſerint ſicut & ego: quòd ſi non ſe continent, nubāt. Melius eſt enim nubere quàm vri, id eſt, licitas inire nuptias, quàm illicitis ardere amplexibus. Patet ergo Apoſtoli eſſe ſententiam: Illis viduis qui ſe continere nequeunt, magis expedire vt nubant quàm per incontinentiam pereant. Illis verò quę deo magis q̄ hominibus placere cupiunt, optimum eſſe non nubere, ſed in caſtitate perſeuerare. Porrò quod hîc fœminis præcipitur, viros quoque reſpicit, qui caſtitatem præferūt matrimonio, ſexageſimum fructum triceſimo, & domini cultum vxoriæ ſeruituti, quibus à ſaluatore dicitur: Sint lūbi veſtri pcincti, & lucernæ ardētes ī manibus veſtris.

1. Cor. 7.

Lucæ. 12.

Ephe.6. Et ab Apoſtolo, State ſuccincti lumbos veſtros in veritate. Lumbi ad generandi rationem pertinent, quos præcingere, quid aliud niſi caſtitati ſtudere eſt? Hoc quidem præcipuis, hoc electis dei Chriſtique diſcipulis iniungitur non vulgaribus, nō terrena temporaliaque appetentibus, ſed ad cœleſtem gloriam aſpirantibus & æternam. Vnde Eliam prophetam & Iohannē baptiſtam zona cinxerat pellicea, quæ ſignificabat in carne mortificatos, nullique obſcœnæ cupidini ſubiectos, quàm autē magni ſpiritus hi ambo fuerint, nemo fidelis ignorat. Ille etiam vir ſanctus iſta continentię virtute proficere optabat, qui ingemiſcens ait: Quoniam

Pſalmo.37. lumbi mei impleti ſunt illuſionibus, & ſe ſuperari ſentiens auxilium implorauit: Intende, inquit, in adiutorium meum domine deus ſalutis meæ. Illam verò mulierem, vt optauerat ita profeciſſe credimus, de qua eſt

Prou.31. ſcriptum: Accinxit fortitudine lumbos ſuos, & roborauit brachium ſuum. In brachio, iuſtitiæ opera intelligimus, quæ tunc ſanè robur & firmitatem ſui concipiunt, cū lumbis zona caſtitatis conſtrictis contemnimus illecebras carnis, & coniugij iugo expediti, in illorum concedimus libertatem eunuchorum, qui ſe propter cæleſte regnum caſtrauerūt. Quę profectò virt⁹, quoniam vulgari vita eminentior eſt, non imperatur,

Mat.19. ſed ſuadetur, dicente domino: Qui poteſt capere capiat.

Iſaiæ.56. Vt autem ad capiendum quod propoſuit enitamur, præmiorum magnitudine nos prouocat per Iſaiam dicens: Ne dicat eunuchus, quoniam ſum lignum aridū: hæc enim dicit dominus eunuchis, Qui cuſtodierint ſabbata mea & elegerint quę volui, & tenuerint fœdus meum, dabo eis in domo mea & in muro meo locum nominatum, & nomen melius filiis & filiabus, nomen ſempiternum dabo eis quod non deficiet, Laudent matrimonia coniugati & prolis fœcunditate glorientur, dū tamen eunuchi noſtri melius filiis & filiabus nomen à

domino

domino ſibi vendicent, patribusq́ue & matribus apud omnium patrem pluris habeātur. Reſtat vt doceamus quibus armis virtus caſtitatis ne offendatur, tuenda ſit.

De conſortio diuerſi ſexus vitando. Cap. 4.

CAſtitatis profeſſoribus non ſui ſexus hominum conſortia ſunt fugienda. Quamuis fuerint ſancti vir & fœmina, nequaquam tātū ſibi confidāt, in ætate præſertim adhuc vegeta & robuſta, vt ſine arbitris inter ſe colloquatur, vt ſoli ſimul ſedeant, aut conuerſis alter in alterum oculis inuicem ſe ſpectēt, ne fortè cogitare cogantur, quod intercedente verecundia confiteri non audent. Poteſt quidem fieri vt amborū vultus, geſtus, ſermo pudicitiam ſeruet: difficillimum tamen imò impoſſibile eſt, nequando vel vtriusque, vel alterius eorum mens impuriis æſtuet deſideriis, vel momento aliquo temporis concupiſcat, quod committere veretur. Audi Salomonem dicentem: Fauus diſtillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius, nouiſſima autem illius amara quaſi abſynthium, & acuta quaſi gladius biceps, pedes eius deſcendunt in mortem, & ad inferos greſſus eius penetrant, per ſemitam vitæ nō ambulant, vagi ſunt greſſus eius & inueſtigabiles. Nunc ergo fili audi me, & ne recedas à verbis oris mei, longè fac ab ea viā tuam, & ne appropinques foribus domus eius, ne des alienis honorem tuū, & annos tuos crudeli. Præſentem voluptatem cū futura pœna compara, & probabis conſilium hoc quod offertur. Citò tranſit quod delectat, nullo fine concluditur quod cruciat. Sed fortaſſe cauillaberis & dices, non tibi acceſſum interdici aliarum præterquàm meretricū. At in iis quoque quæ pudicitiam præ ſe ferunt, blanda vox, mollis geſtus, benignus

Prou. 5.

nignus aſpectus, venuſta forma, & totius corporis tegumentorum non inelegans cultus, nónne impudicitiæ incitamenta ſunt? Ipſa quidem mulier caſta & continens eſt, ſed ſi multa quæ in illa conſpicis, ad turpes cogitatus prouocant, quomodo tutum te putabis, ſi ei adhæſeris? Ne quis tamen malignæ excuſationi detur locus, diſce non minus fugiendas eſſe pudicas quàm impudicas, illo ſaltem exemplo, quo Dauid ſecũdum cor dei
2.Reg.12. electus, & pudica ſatis iudicata Betſabee Vriæ vxor cõciderunt. Nulla hæc notabatur infamia, ille morũ ſanctitate non minus quàm regno nobilis erat. Hanc ſe lauantem tantum vidit & captus eſt, exarſit in concupiſcentiam, operéque impleuit quod concupierat. Nunquid tu illo ſanctior, vt tales fœminas non ſolum intueri, ſed etiam cum iiſdem colloqui, cum iiſdem conſidere & commorari, & fortaſſe ridentibus arridere non timeas? Ad hæc memento quod idem periculum veriti plerique fideles, & paternam domum ne inter mulieres verſentur, derelinquunt, & vrbibus excedunt, & ſola atque hominum cultu deſerta loca penetrant, ibi domino ſeruientes, quò ne nomen quidem fœminæ poſſit accedere. Si qua eos aliquando viſæ mulieris cogitatio moleſtat, noctes vigiles ducunt, orationibus iſtant, ieiunia frequentant, pectus pugno verberant, donec domino miſerante priſtina menti reddatur quies, & aduerſario in fugam conuerſo victoriæ ſuccedat ſolatium. Nihil iſti circa ſe conſpiciũt niſi rupes & ſyluas, nihil audiunt niſi rugitum ferarum & auium cantum & ſibila ſerpentum: tu te autem periculo liberum fore arbitraris quotidie inter fœminas conuerſando, illas intuendo, de illis fabulas audiendo, teque vltrò illarum aſpectibus offerendo, neque conſortia vitando, ſed nũc vocatus, nũc inuocatus domos cubiculaq; illarum adeũdo? Nõ eſt iſtud, crede mihi ſeruare caſtitatẽ, ſed proſti-
Eccle.42. tuere, non ſpiritui ſeruire, ſed carni: cùm ſcriptũ ſit, In

medio

medio mulierum noli commorari. De veſtimẽto enim procedit tinea, & à muliere iniquitas viri. Scut ergo veſtimentis ac panno nihil eſt magis inimicum quàm tinea, ita nihil magis periculoſum caſtis mentibus, quàm diuerſi ſexus coniunƈta conuerſatio. Bonum eſt mulierem non videre: quia qui viderit & concupierit, iã mœchatus eſt eam in corde ſuo. Bonũ eſt mulierem nõ tangere: quia qui tangit piſcem inquinabitur ab ea. Quòd ſi in ſolitudine degentium mentes fœdis cogitationib' interdum ſolicitentur, quomodo ibi caſtitas eſſe poterit ſecura, vbi vir & mulier vel eodem vſi fuerint contubernio vel ſi locis diſſeparantur, congreſſibus nõ abſtineant? Si quando tamen neceſſe erit conuenire, & vtriusque præſentiam res egerit, tales teſtes arbitriq́ue adhibeantur, quibus coram pudor erit vt loqui quod turpe ſit, vel quod non liceat facere. Secreta enim colloquia tametſi crimine caruerint, criminis tamen ſuſpicione non carebunt. Debemns autem prouidere bona non ſolum coram deo, ſed etiam (vt Apoſtolus ait) corã hominibus. Cuius munda eſt conſcientia, non præbeat alteri infamandi occaſionem, ne in fratrem peccet.

De remediis aduerſus tentamenta libidinis. Cap. 5.

Porrò cum fœminarum frequentiam conſpeƈtumq́ue fugeris, teipſum fugere non potes. Quocunq; locorum porrexeris, cum tua tibi carne pugnandum eſt. Caro ſemper ad voluptates prona, compellit hominem id cogitare, à quo mens Deo dedita abhorret & declinat, ne fortè dum carnali ſuggeſtioni aſſentitur, domino ſuo delinquat. Luƈtam iſtam vincere nõ poteris, niſi armis opportunis atque congruis fueris vſus. Arma igitur quibus carnis tuæ domanda petulantia

ſuppillare cupit caro, demoliri conatur diabolus & diſ ſipare nititur mũdus. Ieiunio ergo & orationi ſuccedat lectio, quæ te vel in aliorum lapſu cautiorem efficiat, vel in aliorum fortitudine continentiorem. Redintegratur animi vigor ad virtutum perſeuerantiam, plenior'que infunditur gratia, quoties piè ſanctè'que viuẽdi præcepta releguntur. Ibi iuſtorum præmia malorum'que pœnæ etiam ſegnes excitant ad colendam animi ſanctitatem nequitiam'que fugiendam. Legẽdo itaque ſacras literas, quibus talia continentur, in propoſito bonarum actionum ſolidamur, non legendo reddimus imbecilliores. Apoſtolus ait: Quæcunque ſcripta ſunt ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt. Fruſtra autem ſcripta eſſent, niſi etiam legenda omnibus proponerentur. Nolite (inquit) inebriari vino in quo eſt luxuria, ſed implemini ſpirituſancto, loquẽtes vobiſmetipſis in pſalmis, hymnis & canticis ſpiritalibus, cantantes & pſallentes in cordibus veſtris domino. Qui ergo talia legere vel audire neglexerit, ſpiritu ſancto impleri nõ poterit. Et quomodo caſtitatem ſeruare valebit, ſi ſpirituſſancti auxilio fuerit deſtitutus? Porrò quid iucundius, aut quid optabilius, quàm dei ſapientiam in ſcripturis audire loquentem, & illius doctrinæ inhærere, qui ſolus nec falli poſſit, nec velit fallere? Huius potiſſimum lectionibus delectetur, quiſquis optimis veriſſimis'que vitæ inſtitutis cupit proficere. Si tamen adhuc alia lex in membris tuis repugnauerit legi mentis tuæ, alijs inſuper fatigationibus frangẽda tibi erit proteruitas carnis aut humũ raſtro fodias, aut holera in horto ſitientia irriges, aut plantaria facias, aut caniſtra lẽtis texas viminibus, aut aptam igni materiam cædas, & ſarcinas humero impoſitas baiules, & domum tranſlatas vſui referues. Denique ſemper facias aliquid operis, vt cum Apoſtolo dicere queas: Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo, ne fortè cum aliis prędicauerim, ipſe

Rom. 15.
Ephe. 5.
1. Cor. 9.

ipſe reprob⁹ efficiar. Profectò nulla ei dominabitur voluptas, qui ſic ſibimetipſi imperare didicerit, Sic autē faciendo, ſiue centeſimum cum virginibus, ſiue ſexageſimum cum viduis fructum colliget, atque angelis qui in cœlo ſunt, par ſimilisque erit.

De matrimonio. Cap. 6.

NVnc locus poſtulat, vt de matrimonio aliquid in medium proferamus ne quis culpam putet vxorē ducere, cum etiam coniugatorem virtus ſit pudicitiam colere, liberos bonis artibus inſtruere non voluptatis gratia, ſed generandi affectu copulari: nihil dicere aut facere, quod ex ipſis natos nō deceat imitari. Quādoquidē paruulorum ſimplicitas nullius operis eſt magis æmula, quàm quod à parētibus viderit factitari. Diſcant igitur coniugati quid ipſis apoſtolica præcipiat diſciplina. Nam ſicut miſericors deus vult omnes homines ad ſalutem peruenire, ita apoſtoli Chriſti cuiq; hominum conditioni monſtrare conati ſunt quomodo

1.Cor.7. ſaluarentur, quorum Paulus diuina ſpiritualique ſcientia in primis præditus ait: Si acceperis vxorem nō peccaſti: & ſi nupſerit virgo, non peccauit, quinimo vt oſtendat etiam in coniugio eſſe aliquid boni, Qui matrimonio, inquit, iungit virginem ſuam, bene facit. Nihil enim ab ipſo rerum autore deo conſtitutum eſt, quod non bonum ſit, licet aliud alio melius atque perfectius. Tunc autem primùm nuptiæ ab eo conſtitutæ ſunt, cū maſculum creaſſet & fœminam, benedicensque ipſis dixiſſet. Creſcite & multiplicamini & replete terram. Qua quidem in re hoc quoque obſeruandum, quod nō ad voluptatem vocati ſint, ſed ad liberorum procreationem, vt creſcant videlicet & multiplicentur, tametſi fieri non poteſt, ne qua intercedat voluptas, non tamen in ea nuptiarum finis eſſe debet, ſed in fœtu multiplicando, quemadmodum benedictio præſcripſit diuina. Et

uina. Et cum ita ſit, audeo dicere, Scortator, non maritus eſt, quē magis coire quàm generare delectat, & mulier ipſa ſcortum, non vxor, quæ libidine magis gaudet quam fœtu. Porrò fœdera matrimonij perpetua eſſe oportet. Quos enim deus coniunxit, homo non ſeparet. Erunt (inquit) duo in carne vna. Itaque præuaricatur vir quoties aliam appetit, & mulier quoties alium ſuſpirat. Caro enim quæ vna eſſe debet, in duas diſtrahitur, cum pellex aut mœchus adamatur. Sit igitur honorabile connubium (vt Apoſtolus inquit) Hebr.13. & thorus immaculatus, vtque contaminari illicito amore timeas, addit. Fornicatores enim & adulteros Ephe.5. iudicabit deus. Viros quoque præeſſe vxoribus debere teſtatur alibi, dicens: Mulieres viris ſuis ſubditæ ſint ſicut domino. Quoniam vir caput eſt mulieris, ſicut Chriſtus caput eccleſiæ. In Geneſi quoque primæ Gene.3. mulieri dictum legimus à domino, Sub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui. Cæterum ſicut Chriſti & eccleſiæ ſancta eſt coniunctio, ita viri & vxoris impolluta ſit copula oportet, vt nec ipſe aliam ſponſam, nec ipſa alium deſideret ſponſum, & ſuſpicionem etiam caueant minus fidi inter ſe amoris pactique violati. Neque enim coram Hymenæo vel Thalaſsio inter ſe pepigere, vt vana ſolebat gentilitas, ſed vt decet fideles, deo verò inuocato, Chriſtoque teſte & eccleſia. Nihil magis ratum eſſe debet, quàm quod his accitis ac præſentibus, piè iuſteque fuerit promiſſum. Deinde idem Apoſtolus paucis verbis multa complexus, Vxori (inquit) vir debitum reddat, ſimiliter autem & vxor viro. Debet quippe alter alteri fidem, debet charitatem, debet honorem, pudorem, pacem, atque concordiam. Talia ſi interceſſerint, exolui ab his quod debetur manifeſtum eſt. Oportet autem in eo quidē reddi debitum, ne alteri generationis operam exigenti alter deneget, Sequitur enim. Mulier ſui 1.Cor.7. corporis

corporis poteſtatem non habet, ſed vir: ſimiliter autẽ & vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier. Hinc ait: Nolite fraudare inuicẽ, niſi fortè ex cõſenſu ad tempus, vt vacetis orationi. Quare hoc, niſi ne fortè illius qui conſentire noluerit, concupiſcentia periclitetur: & dum licito coitu nequit vti, ad illicita deſideria declinet? Quamobrem poſt continentiæ quoque conſenſum hortatur, vt iterum in idipſum reuertantur, atque addit: Ne tentet vos ſathanas propter incontinentiam veſtram. Sed quod ſuadet metuens, ne volẽs iubere videatur, ait: Hoc autem dico ſecundum indulgentiam, non ſecundũ imperium. Volo autem vos omnes homines eſſe ſicut meipſum, id eſt, cœlibes, continẽtes, caſtos, & à ſeruitute coniugalis neceſſitatis prorſus alienos. Atque ita aliud eſt quod indulget propter incontinentiam, aliud quod vult propter vitæ perfectionem. Vt ergo fornicationem fugias, vtere coniuge, ſed ſi ambo ducimini ſtudio præſtantioris virtutis, vtere caſtitate. Alterum enim carni ſeruire eſt, alterum ſpiritui, & qui in carne ſeminat, de carne & metet corruptionem, qui verò ſeminat in ſpiritu, de ſpiritu metet benedictionem.

De viri uxorisque officio.
Cap. 7.

MEminerint præterea vxores reuereri maritos, priorem honoris locum eis cædere, eorũdemq; ſubdi imperio. Id quidem exigit & authoritas diuina, vt dictum eſt, & apoſtolicum præceptum, & lex ipſa naturæ, cum etiam inter gentiles & à religione noſtra alienos conſtet, viros quam fœminas honorabiliores eſſe atque liberiores. Ne quis tamen vxores ſic con-
1.Pet.3. temptè vtatur vt ſerua, Petri Apoſtoli mandatum eſt, quo monet ipſis etiam impartiri oportere honorem

tanquam cohæredibus gratiæ vitæ. Et in Malachia eſt Malac. 2.
ſcriptum. Vxorem adoleſcentiæ tuæ noli deſpicere. Socia thori tibi eſt, & domeſticæ gubernationis curæque conſors, & communium liberorum parens, non de capite educta, ne imperet, nec de calcaneo, ne cõtemnatur, ſed de coſta formata, vt inter vtrunque media habeatur, & ſecundo loco poſt patremfamilias in domo honoretur. Illa obtemperet viro, ei autem reliqua familia ſubiecta ſit. Illa ſicut Sara Abraham, ita virũ vocet dominum, eam verò reliqui dominam appellent, & veluti dominæ pareant atque obſequãtur. Porrò vt tali honore dignam ſe non tam autoritate quàm moribus oſtendat, ſit fidelis vt Michol, quæ ne patri quidẽ, & eidem rei obſecuta eſt vt virum proderet, Nam ſicut de viro dicitur, propter hoc dimittet homo patrẽ & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, ita & mulier debet adhærere viro, vt nec amore parentum, nec timore regũ fidem deſerat. Sit prudens vt Abigail, quæ iratum viro ſuo Dauidem animi ſagacitate placauit, ita poſtea marito viduatam ipſe Dauid ſibi elegerit vxorem, ſola fœminæ ſolertia delectatus. Quæ talis fuerit, etiam viri partes agat in domo, ſi ille minus integræ mentis erit, reuerentiam tamen exhibeat vt maiori: & ſic omnia faciat, quaſi ille imperarit. Sit pudica vt Suſanna, quæ coniugij fide ſeruata malebat mori, quam amiſſa viuere, ſed tam ſanctum fœminę propoſitum cum noſſet dominus, & ab accuſatorum infamia purgatam, & à mortis periculo liberam reddidit. Sit patiens & humilis vt Anna Helcanæ coniunx: quæ cum ſterilitatis exprobrationem æquo animo tuliſſet, mater eſſe meruit Samuelis, qui & iudex populi extitit & propheta. In hac itaque vnica prole multo felicior fuit, quàm illa in multis, cuius procacitate inceſſabatur, Sit in omnibus quæ honeſtè fieri poſſunt, obediens viro, vitetque Vaſthi reginæ inſolentiam quæ cum Aſſueri Perſarum regis ma

(margin notes: 1. Reg. 18. Michol. — 1. Reg. 25. Abigail. — Suſanna. — Anna. — Vaſthi regina.)

riti ſui imperium contempſiſſet, diuortio mulctata, deſiit eſſe quod erat & de faſtigio publicæ dignitatis in ordinem corruit priuatarum. Deponit enim deus ſuperbos de ſede, & exaltat humiles. Licet autem non ſit locus repudii, turpiſsimum tamē eſt, repudio dignam videri. Sit pręterea diuinę rei ſtudioſa, & ad preces deo

Sara. offerandas prompta, vt Tobiæ coniux Sara, quę antequàm coniugalem operam iniret, triduum cum illo in oratione perſeueraſſe traditur: & ambo quidem felicē connubij euentum habuerunt, eo quòd initia illius domino conſecraſſent. Sit poſtremo in inceſſu modeſta, grauis in aſpectu, in ſermone verecunda, ſimplex in ornatu, & in his rebus quæ foris videntur oſtendat qualē intus qui non videtur animum gerat. Impleat etiam

Phile.2. quod Apoſtolus Philemoni diſcipulo vt adoleſcentulas doceret, ſcribit. Vt videlicet viros ſuos ament, filios diligant, ſint prudentes, caſtæ, ſobriæ, domus curam habentes, benignæ, ſubditæ viris ſuis. Exęquatur & quæ

1.Petr.3. princeps apoſtolorum Petrus partim prohibeat, partē imperet, dicens: Quarum ſit non intrinſecus capillatura aut circundatio auri, aut indumenti veſtimentorum cultus, ſed qui abſconditus eſt homo in incorruptibilitate quieti & modeſti ſpiritus, qui eſt in conſpectu dei locuples. Ne quis tamen ſordes & illuuiem conuenire vxoribus honeſtis credat, rurſus Paulum audiat Ti-

1.Timot.2. motheo dicentem: Mulier orare iube in habitu ornato cum verecundia & ſobrietate, ornantes ſe, non in tortis crinib⁹, aut auro, aut margaritis, vel veſte precioſa, ſed quod decet mulieres, promittentes pietatem per opera bona. Exclamarem in noſtrarum comendi componendi'que ſe luxuriam fœminarum, & in ipſarum immodicos ornatus inueherer (ſunt enim quę totum cenſum in ſuunt in veſtibus, inſerunt in monilibus, geſtant in digitis, & vt carnem ſuam deuitent, maritos egere cogunt) ſed ſi domini apoſtolica'q; pręcepta, quæ ſæpe in eccle-

ſiis præ-

ſiis prædicari audiunt,non obſeruant,& me quidẽ clamantem irridebunt.Satius eſt igitur attoniti oris ſilentio intemperantiam earum incuſare, quam verborum increpatione fruſtra velle corrigere. His autẽ quas interior magis quam exterior cultus iuuat,ſatis erit:non me,ſed quorum dicta in medium propoſui,audire.

De coniuge diligenda temporéque continendi. Cap.8.

QVod autem viros reſpicit,videlicet nõ oportere cõtemni vxores,dictum eſt ſupra, ſed vt euidentius ea res conſtet, dicemus nunc qualiter ipſa vxor diligenda ſit,deinde etiam continendi tẽpora indicabimus. Paulus apoſtolus: Viri,inquit, diligite vxores veſtras ſicut & Chriſtus dilexit eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea,vt illã ſanctificaret.Et paulo poſt;Ita viri debent diligere vxores ſuas, vt corpora ſua,qui ſuam vxorem diligit, ſeipſum diligit. Et alibi idem ait: Viri diligite vxores veſtras, & nolite amari eſſe ad illas. Diligere quidem iubemur & proximos ſicut noſipſos. Qui tamẽ proximum diligit, alterum diligit: qui vero vxorem diligit, ſeipſum diligit, cum vir & vxor vna caro ſint. Tanto igitur intentius diligatur vxor,quanto magis proxima eſt.Quid autẽ proximius, quàm duo in carne vna? Dilectionis præterea ordo exigit, vt primo loco nobiſipſis optemus bona: ſecundo,proximis. Primo igitur loco etiam vxor amãda erit,aut ſi quis inter primũ & ſecũdũ eſſe poteſt medius. Ambo autẽ gignendæ prolis cauſa inter ſe coëant, non explendæ libidinis affectu. Alterum legitime coniugatorum officium eſt, alterum turpiter laſciuientium immunditia. Ambo etiam obſeruent continẽdi tempora,dicẽte Salomone:Tempus amplexandi,& tẽ-

Ephe.5. Coloſſ.3. Eccle.3.

pus longè fieri ab amplexibus. Tunc igitur à coniugij
opere venereæque voluptatis vſu continere ſeſe debẽt
coniugati, cum ciuitas opprimitur calamitate, ne com-
muni malo aliis triſtantibus ipſi gaudere videãtur. Sic
Iohel.1. enim in Iohele propheta imminente captiuitate ad Iu
dæos dicitur: Egrediatur ſponſus de cubili ſuo, & ſpon-
ſa de thalamo ſuo. Ad menſtruatã quoque vxorem ac-
Leuit.15. cedere lex vetat, nec concepti fœtus vitiũ corrupti ſan
Leuit.18. guinis trahant, & morboſi liberi ſanieque cõfecti na-
ſcantur. Videant igitur vir & mulier ne coitus deſide-
rio victi, menſtruorum tempore congrediẽtur, ne plus
moleſtię accipiant ex naturę fœditate quàm ex concu-
bitu voluptatis, ſed neque illo die coeant, quo rem diui
nam facturi ſunt, tunc enim facilius quod popoſcerint
impetrabunt, cum caſti purique ad ſupplicandum deo
1.Cor.7. proceſſerint. Hoc ſanè præcipit Apoſtolus, dicẽs: Noli-
te fraudare inuicem, niſi forte ex conſenſu ad tempus,
vt vacetis orationi. Tunc etiam magis accingant lum-
bos ſuos zona caſtitatis, cum ſacroſancto corpori & ſan
guini domini erunt communicaturi, vt quod in typo
agni paſchalis pręcipit, in vero agno qui abſtulit pecca
ta mundi, impleatur. Plebi vocem domini die perendi
no audituræ per Moyſen iniungitur, ne appropinquẽt
1.Reg.21. vxoribus, & Dauidi atque iis qui cum illo erant, panes
propoſitionis ne eſuriẽtibus quidem dati fuere, niſi cũ
ſe mundos à mulieribus ab heri & nudiuſtertius confeſ
ſi ſunt. Quid autem ſanctius illo panè qui de cœlo de-
ſcẽdit? Quod ergo præceſsit in figura obſeruetur in ve
ritate, & hoc quidem ex conſenſu, vt enim ſe contineãt
coniugati, non alterius arbitrij eſt, ſed amborum.

De coniuge eligenda. Cap. 9.

VT autem concorditer ac ſine querela procedant nuptiæ, par conditio quærenda erit in coniuge, generis atque fortunæ. Iurgiorum cauſa eſſe conſueuit

ſueuit diſparilitas. Idcirco vir nobiliorem ſe aut opulẽtiorem non ducat, ne pro vxore patiatur dominã. Mulier quoque plebeia & vulgaris parum'que dotata non nubat pręſtantiori, ne fortè non vxoris loco habeatur, ſed ancillæ. Quod ſi etiam inter æquales frequẽter incidunt contentiones & lites & diſsidia & ſimultates, quanto magis hoc timendũ eſt, vbi alter maiorum ſuorum iactet titulos, oſtentet ſtemmata, opibus glorietur & multo faſtu inflatus arroganter incedat: alter verò nihil horũ habeat quo ſe illi exæquare poſsit, aut iniuriæ obiectæ, vilitatis propulſare? Caueant igitur tam viri quàm fœminæ matrimonio copulandi, ne fortè dum coniugij iugum ſe ſubire credunt, iugum ſubeant ſeruitutis, & ſi benè recte'q; ſibi conſultum volunt, audiant verſiculum illum à pueris in ſchola, in foro, in omnibus compitis ventilatum:

Si voles aptè nubere nube pari.

Sed neque nimis formoſam ducendam eſſe aiunt, nec nimis deformem, ne vel hanc habeas deſpectam, vel illam ſuſpectam. Ea ergo placeat, cuius media inter iſtas erit ſpecies, vt nec multos allicere, nec tibi non grata eſſe poſsit, ac proinde vtriuſq; veſtrum & pudicitia tutior maneat, & animus omni ſublat[a] ſuſpicione tranquillior, & ad mutuam propenſior charitatem. Neque enim illi concorditer queunt pacifice'que viuere, qui inter ſe de connubij fide dubitant, & zelotipiæ vitio vel maritus mœchum, vel vxor pellicem imaginatur ac timet.

De filiorum educatione familiá-que regenda. Cap. 10.

Poſt hæc optimos habere liberos gloria eſt parentum. Patris igitur matris'que erit officium, vt ſe genitos non ad luxum, ſed ad modeſtiam educare,

non blanditiis emollire, ſed caſtigationibus cohibere piè religioſéque inſtituere, plectere ſi deliquerint, laudare ſi benè obtemperanterq; ſe geſſerint. Increpationibus, minis, verberibus à vitio deterrere, exhortationibus ad virtutem promiſsiſque accendere, exempla vitæ alienæ, alia quæ fugiant, alia quæ imitentur proponere, magis de moribus ipſorum quàm de ſoſpitate ſolicitari. Reliquam quoque familiã ita gubernare, vt eorum qui domi ſunt, ſobrietas, parſimonia, frugalitas, teſtimonium ſit integritatis induſtriǽque dominorum. Super omnia autẽ omnes domeſtici, ſiue liberi ſint, ſiue ſerui, doceantur deum timere, proximos diligere, nemin ẽ odiſſe, nulli nocere, benè omnibus optare, & cui poſſunt benefacere, iniuriæ non meminiſſe, ſed pro malo bonum reddere. Magni profectò meriti apud deũ erit, talem ſe in educandis liberis regenda'que familia exhibuiſſe, ſicut econtrario præcipuæ indignationis atque odij neglexiſſe, & patris vel matriſfamilias perſonam gerendo ſuum non obiuiſſe officium. Ait enim beatus

1. Timot. 5. Apoſtolus: Si quis ſuorum maximè domeſticorum curã nõ habet, fidem negauit, & eſt infideli deterior. Quod ſi par crimen eſt, fidem negare, & eorum quibus præes paruipendere ſalutem, nónne par erit & criminis vindicta pœna'que commiſsi? Quiſquis igitur alios regendi officium ſuſcepiſti, caue maximè ne otio atque ignauiæ deditus illud faſtidias, néve gregem cuius es paſtor lupis laniandũ dimittas & perditæ ouis ſanguis de manu tua requiratur. Corripe delinquentes, inſtruè ignaros, ꝓtege infirmos, liberare cõtende periclitãtes, indigentibus victui neceſſaria cõpara, deniq; ſi præmio nõ duceris, pœnã time, quæ illis debetur, qui fidẽ negarũt.

De fornicatione vitanda. Cap. II.

ET quoniam matrimonio prętulimus viduitatem, viduitati virginitatem, nihil'que horum malum eſſe di-

eſſe diximus, contraria quoque in medium producēda ſunt, vt vitij fœditate offenſi, cupidius virtutibus incumbamus. Virginitatem amittere, quid eſt aliud niſi ab ipſa angelicæ cōditionis celſitudine ad noſtræ mortalitatis humilitatem deſcendere, & cum ſpiritu cœperis carni finiri? Similis angelis eras virgo dum neſcires corruptionē, iuncta es viro honeſtis nuptiis, fateor non peccaſti, facta es tamen de ſpiritali carnalis, de cœleſti terrena, de auro puriſſimo æs viliſſimum. Iam non potes venienti Chriſto ſponſo cum lampade accenſa occurrere, nec inter ſponſas eius cenſeri, virginū ille ſponſus eſt, non corruptarum amator. Et licet non repellat coniugatos coniugij iura ſeruantes: primo tamen loco habet virgines (vt dictum eſt, ſecundo, viduas: vltimo, maritatas. Quod de altero ſexu dicimus, de vtroq; ſentimus. Prior eſt apud deum qui fœminam neſcit, deinde qui poſt cognitam caſtitatis votum ſuſcipit, poſtremo ille qui gignēdæ prolis gratia matrimonio ſeruit, & pudicitiam atque charitatem genitali thoro debitā colit. Hæc ſunt tria illa hominum genera, de quibus in Euāgelio dicitur: Tunc duo erunt in agro, vnus aſſumetur, & vnus relinquetur: duæ molentes in mola, vna aſſumetur & vna relinquetur. Virginū primus ordo mihi videtur. Virginitas in agro moratur puritatis internitentia intacto candore lilia, & Chriſtum dominum inuocat, dicens: Veniat dilectus meus in hortum ſuum, vt comedat fructum pomorum ſuorum. Continentium ſecundum eſſe cenſeo, qui carnem ſuam terunt mala ieiunij, vigiliarum, precum, honeſtiq; laboris, ſubdentes eam ſpiritui, vt panes mundi efficiantur deo offerendi. Sed vt noſcamus quantū hi à virginitatis gradu diſtēt, ſub ſexu minus nobili proferūtur, dum dicitur duo molentes, nec tamen ideò coniugatis inferiores, quāuis nō duę, ſed duo de illis dictum ſit. Quia virginum quidem & cōtinentiū inter ſe habilis congruaq; cōparatio eſt.

Virginitas.

Matth. 24.

Coniugati autem non his conferuntur, ſed incontinen tibus potius,iuxta Apoſtolicum illud:Melius eſt nubere quàm vri. Nubere itaque bonum eſt, quia vri & ad illicitos ardere amplexus malum eſt. Duo igitur in lecto vno ſunt, qui matrimonio copulantur, vt ſint duo in carne vna, & lectulum nō diuidant prauo deſiderio amoris alieni.Cæterū,quia nec virginibus caſtitas, nec viduis continentia,neque coniugatis proderit pudicitia,ſi mandata dei perficere neglexerint,ideo dicitur: vnus aſſumetur & vnus relinquetur.Quilibet enim ordo in duo erit diuiſus: alius habebit eos qui ſaluabuntur,alius qui peribunt, ſaluandi obuiam Chriſto aſſumentur in aera:damnandi autem relinquentur in igne cum diabolo cōmiſſa luituri. Quod ſi ne virgines quidem,quæ fatuæ erant, intrare beatitudinis ianuam potuerunt,quomodo intrabunt ſcortatores,adulteri,libidinibus die noctúque ſeruientes? Si,inquam,neque continentibus,neque matrimonij fidem ſeruantibus parcitur,cum illa quæ iuſſa ſunt,contēpſerint,quanto acrius torquebuntur,qui continentiam quoq; ſtupris polluerunt, vel qui coniugij ſanctitatem adulterij nequitia

Apocal.22. profanarunt? Chriſtus in Apocalypſi iratus,clamat:Foris canes & venefici & impudici,& tu te ab eo ſuſcipiēdum ſperas,qui poſt continentiæ votū ad libidinis priſtinæ ſordes reuerteris,vt ad vomitū canis,& inſipientes mulierculas blanditiis doniſque illicis,quaſi incantationibus veneficus, & in omnem impudentiam præceps fereris, vt obſcœnæ appetitioni morem geras? an ideò fortaſſe negligētiores,quia quos foras exigi audis, ſolo beatitudinis fructu carituros putas? At hic idem,

Apocal.21. cuius iudicia firma ratáque habentur.Alibi ait:Fornicatorum partem cum veneficis idololatriſque futurā, in ſtagno ardēti igne & ſulphure, quod eſt mors ſecunda.Non ſolum igitur beatitudinis poſſeſsione priuabūtur,verumetiam ſuppliciis, nunquam finiendis tradentur.Hoc

tur. Hoc quàm verum ſit manifeſta multorum exempla docent. In quibus Sodomam & Gomorrham libidinibus ardentem ardentior de cœlo pluens flamma conſumpſit. Zambri Iſraëlitæ cædes & Madianitidis meretricis cui ille ſe coniunxerat, deum populo iratum placauit. Lex quoque adulterij conuictos lapidibus obrui iubebat. Et licet poſtea clementiſsimus dominus legis rigorem Euangelij gratia temperarit, indamnatam dimittendo adulteram, ne pœnitentibus adimere ſpem videretur ſalutis. Vade tamen, inquit, & noli amplius peccare, ne quid grauiꝰ tibi cōtingat. Grauius eſt enim in abyſſum inferni detrudi, quàm lapidum ictibus interimi, & animæ quàm corporis pati mortem. Reſipiſcite igitur impudici, redite ad cor fornicatores, exurgite de ſtercore meretrices, dum licet, dum pœnitentię ſupereſt tempus, ne poſt hac triſtius vobis acerbiuſque contingat, quàm Sodomitis, quàm Gomorrhæis, quàm Zambri & Madianitidi ſcorto, quàm denique eſt illud quod in puniendo adulterio lex decernit, Nihil enim terribilius dici aut excogitari poteſt, igni inextinguibili, tenebris exterioribus, verme immortali, perenni fletu, nunquam quieturo dentium ſtridore, pœniſq; illis, quarum grauitas neque intermittenda, neque eleuāda, neque ſeculis vllis vnquam ſperatur finienda. Quorſum igitur illa mortiferæ cupidinis fomēta, amatorias miſsitare tabellas, delinificis blandiri verbis, nutu, nictu, ſibilis allicere, comere caput, veſtimenta componere, fores obſidere aliorum, ludis intereſſe, choreis, cantibus, ſonis, iocis, diem conſumere, modis omnibus effœminari ac molleſcere? Quorſum etiam tot ornādi corporis inſtrumenta, ſpeculum, pecten, volſellæ, calamiſtrum, diſcernicula, bullæ, crepitula, ſegmenta, inaures, monilia, armillæ, anuli, reticulæ, vitæ, margaritæ, lapilli, quæ enumerare nedum æſtimare difficile eſt? Quorſum poſtremo ad fucandam faciem purpuriſsum & ceruſa?

Sodoma Gomorrha. Zambri

Ioan. 8.

ruſa?ad erugandam atque emaculandam alia quædam ſmegmata,mangonumque linitiones? Quid,hoc eſt,ni ſi propriam pudicitiã proſtituere, & vim inferre alienæ, & nullum omnino obſcœnitatibus modum imponere? Mittite iſta quæſo,qui tam inſipienter excidiſtis,& ad mentem reuerſi tandem aliquando cogitate, an tanti ſit breuis ac momentanea corporis voluptas, vt propter illam vel bonum infinitum caſtitati propoſitum cõtemni debeat,vel infinitum malum impudicitię paratum nõ timeri? Cogitate,inquam,quæ ſecutura ſunt, vt his quæ inſtant libentius abſtineatis. Haud facilè præſentibus delinitur,qui quotidie penſitat futura.

De triplici eleemoſynarum genere. Cap.12.

SAtis iſta de caſtitate ac pudicitia,nunc magis proximam charitati virtutem explicabimus,erga egenos liberalitatẽ. Domini noſtri, cuius omnia ſunt, Matth.5. præceptum eſt: Qui petit à te,da ei,& volenti mutuari abs te,ne auertaris. Aliorum inopiæ tua ſuccurrat opulentia,vt obedias deo. Et licet iuxta alium euangeliſtã Lucæ.6. dictum ſit: Omni petenti te tribue,non iuberis tribuere omnia,ſed omnibus. Rem malè petenti, da cõſilium ne petat,iuſtè petenti pauperi,da quod petit,ſi potes: ſi id non potes,da excuſationem: & verbis conſolare miſerum,ſi nequeas auxilio. Atque ita omni petenti dabis aliquid,cum dederis,quod & te dare deceat, & illũ accipere. Eadem ratio erit mutui præſtandi. Neque enim mutuandus eſt gladius irato, neque clauis furi, neque equus latroni,neque nauis piratæ, neque pecunia aleatori, neq; muſicum inſtrumentum impudico amatori. Mutuum ergo da,non ei,qui animo malè aliquid agendi poſcit,ſed qui petit quod & ſibi proſit,& nemini noceat. Quod ſi nec à malè poſtulantibus auerti volueris admone vt à malis reſipiſcant & ad bonum conuertantur. Et

tur. Et hoc quidem magnum mutuum erit, ſi te hortãte corrigentur. Mutuũ, inquit, date, nihil inde ſperantes, & erit merces veſtra multa, & eritis filij altiſsimi, quia ipſe benignus eſt ſuper ingratos & malos. Eſtote ergo miſericordes ſicut & pater veſter miſericors eſt. Mutuum iſtud eleemoſyna eſt, quæ non ab eo reſtituitur qui accipit, ſed qui præcepit, qui dat pro modicis magna, pro temporalibus ſempiterna & eos regni cœleſtis facit hæredes, qui ſui terreni patrimonij partẽ impendunt pauperibus. Qui enim miſeretur pauperis, fœnerat deo. Sed etiam qui miſerendo mutuum dat, nec aliquid pręterquàm quod mutuatum eſt exigit, miſerationis quidem ſuæ capiet mercedem, maiorem tamen ille, qui nihil ab homine repetit vt à deo recipiat, qđ ab ipſo promiſſum eſſe non ignorat. Sed antequàm eleemoſynarum rationem atq; meritũ demonſtremus, docebimus eleemoſynam aliam fructuoſam eſſe, aliam inutilem, aliam verò reprobam & execrandam. Fructuoſa eſt de qua loquimur, quam'q; tractare inſtituimus, quę verè eleemoſyna dicitur à miſerando trahens vocabulum, vt verè non ſimulatè miſerantiũ ſit, nec vertentium in vitium virtutem, veluti ex his quæ dicentur, facilè patebit. Illa autem inutilis eſt eleemoſyna, qua nõ dei, ſed hominum gloria quæritur: qua ſcilicet non in occulto cõſcientiæ fit, vt ei placeat qui videt in occulto: ſed in publicũ profertur, vt vulgi poti⁹ captet plauſum, ac fauorẽ ſibi cõciliet ſpectatorũ. Ait autẽ dominus: Attẽdite ne iuſtitiã veſtrã faciatis corã hoibus, vt videamini ab eis. Alioq mercedẽ nõ habebitis apud patrẽ veſtrũ qui in cœlis eſt. Pulchrũ additũ eſt, vt videamini ab eis. Quod docemur, non hominum conſpectum fugiẽdum eſſe, ſed laudis humanæ appetitũ. Quẽ qui ſequitur, cum multa donauerit, quid aliud pro rebus dilargitis recipiet, niſi vanæ commendationis verba, quibus aures demulceat, & animo nihil conferat cõ

modi

Ibidem.

Proue. 19.

Eleemoſyna bona.

Eleemoſyna inutilis.

Matth. 5.

modi? Quinimo illi etiam qui laudant, ſi cauſam largitatis noſſent, vituperarent, vt inanis gloriæ auidum, & non vt pietatis in egenos cultorē. Cùm ergo facis eleemoſynam, noli, inquit, tuba canere ante te, ſicut hypocritæ faciunt in ſynagogis & vicis, vt honorificentur ab hominibus: amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam. Te autem faciente eleemoſynam, neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua, vt ſit eleemoſyna tua in abſcondito, & pater tuus qui videt in abſcondito, reddet tibi. Dextera ad virtutem refertur, ad vitium ſiniſtra. Non ergo ſe miſceat vitioſa laudis appetitio rectæ ſynceræ'que eleemoſynarum operationi. Quod cùm caueris, videant in te homines, vnde deum laudent, vnde virtutis exercendæ exemplum trahant, aut ſi illi non viderint, ſatis tibi ſit, eleemoſynam tuam neque angelos latuiſſe qui tibi congratulabuntur, neque deum qui relaturus eſſet præmium. Sed neque illorum vtilis aut accepta erit apud deū eleemoſyna qui cum peccata nō deſerant, ea redemptum iri ſe exiſtimant: quaſi verò porrecta ſtipe corrumpi poſſit deus, vt ſcelera non puniat. Quamobrem autem alia imperaret, ſi ad ſalutem ſola eleemoſyna ſufficeret? Peccata tua eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſerationibus pauperū, hoc pœnitētiam agere volenti dicitur, non in flagitiis obdurato. Sicut aqua extinguit ignē, ita eleemoſyna extinguit peccatum. Sed vt aqua extinguat ignem non addis ligna, non ſuffles prunas oportet, alioqui creſcenti incendio conſumetur humor victus maioris flammæ calore. Ita niſi peccare ceſſaueris, eleemoſynis redimi non poteris. Eleemoſyna benignitatis eſt virtus, virtutis autem nomine indigna eſſet, ſi vitiis faueret, ſi licentiam peccandi præſtaret. Porrò, quia virtus eſt, non delinquentes adiuuat, ſed pœnitentes emundat. In Eccleſiaſtico eſt ſcriptum: Dona iniquorum non probat altiſsimus. Ipſe etiam dominus in Amos propheta obſtinatis &

Matth. 8. (margin, beside "moſynam, noli, inquit")
Daniel. 4. (margin, beside "dime")
Eccleſi. 34. (margin, beside "ſiaſtico")
Amos. 5. (margin, beside "tiſsimus")

natis & in crimine perſeuerantibus ait: Holocauſtomata & munera veſtra non ſuſcipiam, & vota pinguiũ veſtrorum non reſpiciam. Nemo igitur impune ſe peccare exiſtimet, quia multa largitur pauperi Primùm eſſe debet, deum non offendere: Secundum, hominis inopiæ ſubuenire. Quod ſi etiam iſtud, vt obediamus deo, facimus: cur in cæteris parere recuſamus, in vno fideles, in aliis infidi? Ille in Euangelio clamat: Pœnitentiam agite, & appropinquabit regnum cœlorum. Et tu tibi appropinquaturum ſperas, non agendo pœnitentiam, ſed porrigendo eleemoſynam? Dimitte iam tandem errorem iſtum, ne tibi magis quam aliis credens, pereas. Et Iacobi apoſtoli ſententiæ adhęrere incipe, dicentis: Religio munda & immaculata apud deum & patrem hæc eſt, viſitare pupillos & viduas in tribulationibus eorũ. Ac ne mutila eſſet & imperfecta definitio, adiunxit: Et immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſeculo. Sit igitur liberalitati iuncta iuſtitia, vt religio munda apud deum & immaculata ſit. Reproba verò & execrabilis eſt eleemoſyna, quę ideò fit, vt vel aliquid callidè extorqueas, vel aliquem ſeducas, & quaſi piſcator hamum ſub eſca latentem porrigas. Auaritiæ iſta liberalitas eſt & fraudis, non miſerationis & beneficẽtiæ. Hac Simon magus ſpiritus ſancti donum emere voluit, & non quam petebat gratiam ſed quam nolebat maledictionem recepit. Talem eleemoſynam captator ſenibus iamiam morituris impartit, dum hęredem ſeſe ſubſcribi affectat. Talẽ corruptor ſimplici mulierculę largitur, vt ipſam ſuę libidini cõſentire compellat. Quicquid autem mali finem habet, malum ſit neceſſe eſt. Nunc ad id quod propoſuimus, noſtra redeat oratio, vt de veræ eleemoſynę ratione atque fructu differamus.

Iacobi. 1.

Eleemoſyna mala.

Simon magus.

Quibus dãda eſt eleemoſyna. Cap. 13.

Omne

OMne beneficium quod neceſsitatem patienti miſericorditer impenditur, eleemoſyna eſt. Paupertate grauatos, cibo, potu, tegumentis, tecto iuua. His enim præcipuè indiget paupertas. In Deuteronomio ſcriptum eſt: non obdurabis cor tuum, nec contrahes manum, ſed aperies eam pauperi. Et in Iſaia: Frange eſurienti panem tuum, & egenos vagosque induc in domum tuam: cum videris nudum, operi eum, & carnẽ tuam ne deſpexeris. Et in Euangelio: Si vis eſſe perfectus, vẽde omnia quæ habes, & da pauperibus, & ſequere me. Et qui habet duas tunicas, det alteram non habenti. Illosque ad cœnam dominus præcipit inuitandos, quibus deeſt referendæ gratiæ copia, vt non ab iis remunerationẽ, ſed à deo expectes. Parum vel nihil facit lucri qui tribuit diuiti: & licet multo plura receperit quàm dederit, nihil tamen ad illud, quod à domino tribuendum ſperatur. Ideò & Zachæus dimidium bonorum ſuorum pauperibus obtulit, non diuitibus, & ſalus domui ſuæ facta eſt, Chriſto hoſpitium eius ingreſſo. In eos tamen qui relictis contemptisque omnibus Chriſtum ſequuntur, magis beneficos nos eſſe oportet, vt cum dei ſerui nos commendauerimus, melius de deo mereamur exemplo Apoſtoli, qui ait: Nunc proficiſcar in Hieruſalem miniſtrare ſanctis. Idcircò alibi hortatur, dicẽs: Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domeſticos fidei. De quibus ipſe dominus ait: Quod vni ex his minimis, qui in me credunt feciſtis, mihi feciſtis. His æra conferri ſiue res quibus indigẽt iubet Apoſtolus, ita ad Corinthios ſcribens: De collectis autem quæ fiunt in ſanctos, ſicut ordinaui in eccleſiis Galatiæ, ita & vos facite per vnam ſabbati. Hos autem non ſolum rebus iuuandos eſſe, verumetiam honore proſequendos docet, cum ait: Qui benè præſunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè qui laborãt in verbo & doctrina. Dicit enim

Deute. 15. Iſai. 58. Matth. 19. Lucæ. 14. Lucæ. 19. Roma. 15. Galat. 6. Matth. 25. 1. Cor. 16. 1. Timo. 5.

ſcriptura:Non alligabis os boui trituranti. Et: Dignus eſt operarius mercede ſua. Propterea rurſum ipſis Corinthiis confidenter loquitur: Si nos vobis ſpiritualia ſeminauimus, magnum eſt, ſi carnalia veſtra metamus? 1.Cor.5.
& ad diſcipulos à ſaluatore dicitur: Qui vos recipit, me recipit: quod non modo de religione quam prædicarunt intelligendum reor, verumetiam de vitę ſuſtentamentis, quibus indigebaut. De his igitur præcipua cura tibi ſit, vt cum erga vitæ præceptorem liberalis munificus'que fueris, multorum ſaluti conſulas, quia eius doctrina & inſtitutis erudiuntur ac proficiunt. An Abdiæ Achabi regis diſpenſatori etiam cum capitis 3.Reg.3.
ſui periculo non fuit graue, centum ex prophetis, quos Iezabel impiiſsima perſequebatur, neci ſubtrahere, in ſpeluncis abſcondere, cum'que fames eſſet, ſuis impenſis paſcere? & tibi moleſtum erit, ſi vni ſancto aut alteri neceſſaria obtuleris, quæ non illis oblata, ſed ſibi computat ipſe qui facit ſanctos, & pro eleemoſynis tam modicis ęterna ſe repenſurum bona pollicetur? Cęterum, etiam eccleſiis conferenda beneficia ſunt, vt qui altari ſeruiunt, his vtantur. Si quid ſuperfuerit, aliis diſpenſent, aut in ædificiis deo dedicandis impendant. Sic fecit Dauid, ſic Salomon, ſic Eſdras ſacerdos. Præterea quoties ciuitas annonæ caritate laborat, aliáue rerum moleſtia affligitur, plebi ſuccurrendum eſſe à potentioribus docent, Ioſeph Aegyptiis diſtribuens frumenta, Ezechias & Ioſias offerentes pro regno, pro ſanctuario, pro Iuda tauros, arietes, oues, hircos, vt eis quibus præerant miſerendo, ipſi à ſuo præſide deo miſericordiam conſequerētur. Docuit hoc & ſaluator noſter, hominū multitudinem paſcens in deſerto, nolens dimittere ieiunos, ne deficiant in via. Et certe non humanus, ſed ferinus eſt qui multos perire patitur, cū multos poteſt ſua ope liberare. In peregrinos etiam ſeruāda eſt humanitas. Cum enim mortaliū vna origo ſit, vnus author &

dominus

dominus omniũ, nemo nobis extraneus habeatur, nemo alienus. In ſuſcipiendis ergo peregrinis imitemur
Abraham. patris Abrahæ atque Loth liberalitatem, qui ſedentes
Loth. in foribus ciuitatis, aduenas vt ad ſe diuerterent rogabant, & qui tam benignè homines acceptauerãt, digni
Iob.31. fuere hoſpites fieri angelorum. Imitemur Iob, qui calamitatem ſuã hoſpitalitatis antè actæ recordatione cõſolabatur, dicens: Foris non manſit peregrinus, oſtium
Sunamitis. meum viatori patuit. Imitemur Sunamitem illam magnam quæ cœnaculum fecerat, vt quoties Eliſæus propheta Sunam trãſiret, inuitatus in eo ſuſciperetur. Ob hoc cum virum ſenẽ haberet, & ipſa eſſet ſterilis, orãte Eliſæo, meruit eſſe maſculæ prolis mater, & cum defunctum filium lugeret, vitæ reſtitutum recipere atq;
Martha. conſolari. Imitemur Marthę ſolicitudinem, quę digna fuit hoſpitio ſuſcipere Chriſtum. Imitemur poſtremo
Diſcipuli, duos illos de Euangelio, qui Chriſtũ ſub peregrini ſpe-
Lucæ.24. cie latentem, pertranſireq́ue volentem, ad ſuum diuertere hoſpitium coëgerunt. Longè quidem illis diſsimiles qui ita ſubmiſſè lenteq́; inuitant, vt appareat, optare ſe ne veniant quos inuitarint, velleq́ue videri, ſed nõ etiam eſſe hoſpitales. Hi verò qui peregrinum, vt apud ipſos maneret, coëgiſſe dicuntur, cognoſcere meruerũt Ieſum, & caligine oculorum ac mentis deterſa reſurrectionem eius læti videre, quem lugebant crucifixum.
Exodo.22. Ad hæc in Exodo eſt præceptum: Aduenam non contri-
Leuit.19. ſtabis, neque affliges eum. Et in Leuitico: Si habitauerit, inquit, aduena in terra veſtra, & moratus fuerit inter vos nõ exprobretis ei, ſed ſit inter vos quaſi indigena, & diligetis eum quaſi voſmetipſos Et in Deuterono
Deuter.14. mio: Peregrino qui intra portas tuas eſt, da vt comedat aut vende ei. Vende ſi illi ſupereſt pecunia, ſi deeſt, da. Grandis, inhumanitas eſt, vitæ neceſſaria quærenti nolle ſaltem vendere. Cauenda vehementer cordis iſta duritia eſt, ne nobis obiici poſsit, quod prɇter alia Hieroſolymæ

ſolymæ mox vi hoſtili euertendæ per prophetam Eze chielem exprobatur, Aduenam calumniati ſunt in medio tui, pupillum & viduam contriſtauerunt apud te: Quod ſcelus profectò niſi maximũ foret, inter cauſas tã ti excidij non poneretur. Præterea morbo aliquo affectis opitulari, & ægrotantibus aſſidere, eleemoſynæ genus eſt, de quo in Leuitico dicitur. Si attenuatus fuerit frater tuus & infirmus manu, & ſuſceperis eum quaſi aduenam & peregrinum, & vixerit tecum, ne accipias vſuras ab eo, nec amplius quàm dediſti. Et in Eccle. Nõ te pigeat viſitare infirmũ. Nõ piguit illã quæ mũdi dominũ erat paritura, mõtana aſcendere, cognata adire, ægrotanti aſſidere, quæ grauida Ioãne baptiſta tædia iã vicini partus patiebatur. Quòd ſi dei mater hominis matri infirmæ miniſtrauit, nec te pudeat inferiores tua non ſolum ope, ſed etiam præſentia conſolari. Captiuos quoque & in vinculis coniectos redimere, debitoribus æs alienum condonare, iniuſtè oppreſſos tueri ac defendere, pij atque liberalis hominis officiũ eſt. Hoc per Iſaiam præcipit dominus, cum ait. Subuenite oppreſſo, iudicate pupillo, defendite viduam. Et alibi per eundem prophetam. Diſſolue colligationes impietatis, ſolue faſciculos deprimentes, dimitte eos qui confracti ſunt liberos, & omne onus diſrumpe. In Ezechiele etiam iuſtus appellatur, qui pignus debitori reddiderit, & pauperculum non contriſtauerit. Vt autem eorũ qui carceri mancipati ſunt, anguſtiam miſerearis, Apoſtolus hortatur, dicens: Mementote vinctorum tanquam ſimul vincti, & laborantium tanquam & ipſi in corpore morantes. Nam ſi omnes in Chriſto vnum corpus ſumus, debemus malè affectis condolere, vt membris corporis noſtri & ſaluti eorum conſulere non minus accuratè quàm noſtræ conſultum vellemus, ſi idem mali pati contigiſſet. Tunc enim ſi qua calamitate ipſe oppreſſus fueris, ſi qua violentia vexatus, nõ

Ezec. 22. Leuit. 25. Iſaiæ. 58. Iſaiæ. 19. Heb. 13.

te pudebit opem implorare,quàm aliis præſtiti ſti. Da
Iob.29. modo operam, vt cum beato Iob dicere poſſis : Oculus
fui cæco,& pes claudo,pater eram pauperum,& cauſam
quam neſciebam,diligentiſſimè inueſtigabam , conte-
rebam molas iniqui,& de dentibus illius auferebam p̃-
dam. Poſtremò aliorum triſtitiam conſolatione rele-
uare,mortuos qui non habent vnde funerentur, tua im
penſa efferre ac ſepelire ad eandem pertinet virtutem.
Tobias. Qua præditus Tobias,cum in Aſſyria captiuus tenere-
tur,in eos qui ſecum capti erãt,benignitatem exercuit,
verbis conſolando,rebus iuuando,& eos qui diem ſuum
obiiſſent , mandando ſepulturæ , Dumque aliorum
anguſtias miſeratur,ſuas nõ ſentiebat. Hæc de illis qui-
bus adeſſe debemus opera atque pecunia , nunc quantũ
erit largiendum inopi,& pro quibus eleemoſynæ faciẽ-
dæ breuiter expediemus.

Quantum pauperi ſit largiendum. *Cap.* 14.

TAntum tribuendum,quantum pauperis indigen-
tia poſtulat. Tantum veſtium da ne algeat,ne nu-
dus incedat. Tantum cibi ac potus imparti, ne fa-
me ſitique laboret . Non beneficium eſt plura donare,
ſed nequitiæ irritamentũ. Veſtis delicatior excitat ar-
rogantiam. Victus abundantior nutrit luxuriam. Pro-
ſpiciendum erit igitur ne copioſius tribuas , quàm ad
parſimoniam accipientis credideris eſſe ſatis , ne fortè
dum iuuare cupis,noceas. Medicorum induſtriam imi-
tare. Non porrigunt ægroto quantum ipſe expetit,ſed
quantum ſaluti eius recuperandæ confert,quodque p̃-
futurum cenſent impendunt , non quod noxium æger
popoſcerit, Ita & tu quãtum hominis egeſtas requirit,
& quod honeſtæ ſuſtentationi ſufficit vel non petenti
præbe,

præbe. Quicquid vltra neceſſitatem eſt, quicquid obeſſe poterit, ne præbeas etiã ſi flagitarit, quòd ſi tibi grãdis rerũ ſuppetit copia, da multa, ſed multis, nam ſi vni deder is licet ille acceptis non malè vtatur, tu tamen vnum diligere videberis, alios odiſſe. Chriſtus autem nõ pro vno mortuus eſt, ſed pro omnibus. Eius munificentiæ er is æmulator, cum plurimis benefeceris. Latè patens virtus eſt charitas, nõ eſt contenta vnius anguſtiis in quem beneficia conferat, ſed erga omnes effundi geſtit, cum omnes æquè diligat. Quanquam illos magis reſpicit quos magis miſerabiles inopioſóſque videt. Veruntamen ſi tibi quoque non ita ampla eſt res familiaris, tantum indigentibus eroga, quantum victui tuo ſupereſſe poterit, ne & ipſe egere incipias. Ita enim Apoſtolus Corinthiis conſulens ait: Si voluntas prompta eſt ſecundum id quod habet accepta eſt, non ſecundum id quod non habet. Non enim vt aliis ſit remiſſio, vobis autem tribulatio, ſed ex æqualitate in præſenti tẽpore veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat, vt & illorum abundantia veſtræ inopiæ ſit ſupplementũ. Quænam eſt iſta pauperis abũdantia, niſi quàm pro beneficiis inopi collatis retribuit Chriſtus, dicens: Venite benedicti patris mei, poſſidete regnum vobis à conſtitutione mundi paratum. Eſuriui enim & dediſtis mihi manducare, ſitiui & dediſtis mihi potum, & alia quę ſequũtur. Vnde idem alibi ait: Facite vobis amicos de iniquo mammona, qui recipiant vos in æterna tabernacula. Niſi ergo dederis, talia non recipies. Si de tuis diuitiis nõ feceris tibi amicos, quis erit qui te de terra tollere, & in cœleſti collocare dignabitur domo? Ab omnibus deſtitutus gutta aquæ indigere incipies cum diuite purpurato, qui micas panis Lazaro mendicanti dare noluit. Lazari inopiam non eſt miſeratus in ſua copia diues, nec Lazarus iam in ſinu Abrahæ beatus & felix diuitis in igne ardentis miſeriæ permiſſus eſt ſubuenire.

2. Cor. 8.

Mat. 25.

Lucæ. 16.

Atque ita, auari diuitiæ in æternam vertuntur inopiam, diuitiæ verò pauperibus Chriſti dilargitæ perennibus regni cœleſtis bonis compenſantur. Quòd ſi opulentior es quàm neceſſe ſit, & luxuriæ deditus cuncta in tuos vſus conſumis, iniquus diſpenſator es. Pauperum eſt enim non tuum, quicquid modeſtè frugaliterque viuenti ſupereſſe potuit. Aliena vſurpas, quoties tibi plusquàm oportet indulges: Non es dominus omniũ

Matth. 25. quæ habes quicquid ſupra neceſſitatem poſſides, eius tibi diſpenſatio credita eſt non abuſus. Si benè diſpenſaueris audies à domino. Quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam, intra in gaudium domini tui. Sin verò talentum tibi ad negotiandum traditum in terra defoderis, nihil aliis impartiens, ſed totũ tibi vendicans, nihil te lucri feciſſe argueris, atque ideò pro ignauiæ crimine, pro interioribus tenebris, quib9 obnubilatus animus futura non proſpexit, tenebras patieris exteriores, ibi erit pro lætitia fletus, pro crapula & ingluuie dentium ſtridor, nunquam inde exies, de diuitiis iſtis exiturus citius quàm putas. Quòd ſi perituris conferre ſemper duratura ſoleres, melius tecum actum duceres carere opibus: & eſuriendo panem oſtiatim quærere, quàm illis affluere in immenſum, illis tota ætate iucundè perfrui, & in pauperum vſus quantũ debes non contuliſſe. Iudicium enim illi ſine miſericordia fiet, qui non fecerit miſericordiam. Supereſt vt videamus, pro quibus facienda erit eleemoſyna, vt poſtea paulo plenius quàm dictum eſt, eleemoſynarum quæſtum commodaque conſideremus.

Pro quibus facienda eſt eleemoſyna. Cap. 15.

Pro

PRo filiis offerebat holocauſta Iob, dicens, ne fortè peccauerint in cordibus ſuis. Exemplo nobis eſt, vt pro iis qui grauiter lapſi ſunt, non ſolum precemur, ſed etiam eleemoſynas offeramus. Offerenda erit eleemoſyna & pro illis, qui in aliquo vitæ diſcrimine conſtituti erunt vt liberentur, & poſtquam liberati fuerint, vt pro beneficio à domino collato gratia referatur, qui illud quod pauperi impenditur, fatetur impēſum ſibi, Samuele ſacerdote holocauſta offerent Iſraëlitæ parua manu ingentes Palæſtinorum copias fuderūt. Territi enim hoſtes tonitru & fragore de cœlo miſſo, terga verterunt. Non eſt autem acceptior domino holocauſti oblatio quàm eleemoſynarum pia largitio, ipſo dicente. Miſericordiam volo & non ſacrificium, alias verò iidem Hebræi cum duce Phinee ſuperaſſent Madianitas, domino per Moyſen iubente, prædæ totius quinquageſimam ſoluerunt ſacerdoti ac Leuitis, & quia nemo ex eis deſideratus fuit illo prælio, aurum domino conſecrarunt, cuius benignitate & à periculo ſeruati fuerant, & victoria donati. Qui ergo in proximos miſericordes extiterint, in hoſtem victores erunt, & deo protegente terræ mariſque diſcrimina tuti pertranſibunt. Pro ægrotantium quoq; ſanitatate, ac pro delictis mortuorum eleémoſynarum liberalitas vtilis habetur. Quòd ſi Tabitam Petrus & Druſianam Iohannes de morte ad vitam reuocarunt, pauperum precibus permoti, quorum inopiam illæ ſua ope ſuſtentauerant, quanto facilius creditu eſt, eos de ægritudine ad ſanitatem eſſe reuocandos ſi eis expedierit, qui eadē beneficentia in egenos vſi fuerint? Aut ſi nō ſanabuntur, meliorem mercedem relaturos à domino quàm ipſam corporum ſanitatem. Porrò pro defunctis eleemoſynas facere, ex conſuetudine religionis Chriſtianæ eſt. In veteri autē inſtrumento hoc ipſum aſtruitur ex autoritate Iudæ Macchabæi principis ac viri

Iob. 1.Reg.7. Num.31. Actu.9.

multa in deum pietate inſignis. Ille enim collatione facta, duodecim milia drachmarum argenti miſiſſe Hieroſlymam dicitur pro delictis eorum qui in prelio ceciderant offerenda. Et ſancta (inquit) ac ſalubris eſt cogitatio pro defunctis orare, vt à peccatis ſoluantur. Nũc quanta vis atque poteſtas eleemoſynæ ſit memoremus, non noſtra præſumptione vſi, ſed autoritate inſtructi diuina, ne quis aliter ſentientium cauillationi locus ſit. Quis enim fidelium tam temerarius eſt, vt ſcripturarũ ſententiam audeat impugnare?

De eleemoſynæ vtilitate.
Cap. 16.

Proue. 11. LEgimus in prouerbiis diuina humanaque ſapientia inſigniti Salomonis: Munus abſconditum extinguet iras, & donum in ſinu indignationem maximã. Reprimitur igitur dei vindicta in peccatores, quoties miſericordia exercetur in pauperes. In libris itidẽ

Tobię, 12. diuinis audimus Raphaëlem angelum Tobiæ dicentẽ, Bona eſt oratio cum ieiunio & eleemoſyna, magis quàm theſauros auri concedere, quoniam eleemoſyna à morte liberat, & ipſa eſt quæ purgat peccata, & facit inuenire vitam ęternam. Times ne ſi dederis, ipſe egeas? Sed dare eleemoſynam magis prodeſt quàm theſauros recondere. Times mori? Sed eleemoſyna à morte liberat. Times dãnari? ſed eleemoſyna peccata purgat, & vitã lucratur æternam. Tot terribilium rerum metu hominem eximit eleemoſyna, & ad ſummam prouehit beatitudinem, tu tamen auarus cumulandis non diſtribuendis opibus inhias, veluti de promiſſo dubiꝰ, de pollicitatione incertꝰ, cum multis aliis in locis veritatis ipſe ſermo eadem affeueret & aſtruat. Iam primum hominis in egenos benefici rem non minui, ſed augeri, Salomon te-

Pro. 19. ſtatur in Prouerbiis, dicens: Fœnerat domino qui miſeretur

retur pauperis. Fœnus autē eſt pecuniæ commodatæ fœtus, quod Græci à pariendo τόκος vocant. Igitur ſic daniſtæ ſupra ſortem vſuras exigunt, ita eleemoſynarum largitor multo plus relaturus eſt à domino, quàm quòd ipſe pauperibus erogat. Idem Salomon alibi ait: Alij diuidunt propria, & ditiores fiunt. Ditior factus eſt Iob poſt ærumnam duplicia recepit omnium, quæ inuitus amiſerat, quia partem eorum volens diſtribuerat egenis. Vidua Sareptana non partem, ſed totum quod habuit olei atque farinæ protulit in medium, vt prophetam paſceret, ipſa cum vnico filio fame peritura, ſi eleemoſyna nō plus meteret quàm ſeminaret. Porrò tantū hac liberalitate profecit, vt non deficeret ei oleum in lechyto, nec in hydria farina, donec pluuiam dominus daret ſuper terram. Fiduciam habuit in domino, & ſpe ſua non eſt fruſtrata. Parum dedit & recepit multum, & cū etiā diuites penuriam paterētur, torrentibus ipſis ob pluuiæ defectum ſiccatis, illa pauper dei beneficio victu neceſſario abundauit. Hoc quoque pollicetur Salomon in Prouerbiis, dicens: Honora dominum de tua ſubſtantia, & de primitiis omnium frugum tuarum da pauperibus, & implebuntur horrea tua ſaturitate, & vino torcularia redundabunt. Tale aliquid in euangelio inuenies. Quid enim niſi multiplicato rediturā in ſinum porrigentis elemoſynam innuunt quinque panes illi, & duo piſciculi multitudini eſurientium appoſiti, & poſt hæc duodecim cophini collecti reliquiarum? & iterum ſeptem ſportæ plenæ aſportatæ pro ſeptem panibns & paucis piſciculis. Quis ergo tam timidus eſt, vt his exemplis non excitetur ad liberalitatem, nec iam metuat ob hoc rei familiari detrimentum fore, ſi eleemoſynas dederit, cùm præſertim veritas dicat: Date, & dabitur vobis: menſuram bonam & confertam & coagitatam & ſupereffluentem dabunt in ſinum veſtrum. Nemo tamen

Prou. 11. Iob. Sareptana. Prou. 3. Mat. 14. Mat. 15. Luc. 6.

hac ſancta largitate vtatur ſpe pecunię augendæ. Auari hoc foret, & terrena non cœleſtia concupiſcentis: quæ non modo concupiſcere, verumetiam propter Chriſtũ debemus contemnere, vt illas acquiramus diuitias quas nec tinea corrumpere, nec fur poſſit auferre. Pro quibus adipiſcendis plerique certè ſpontaneam ſubeunt paupertatem, vt oſtendant nolle ſe omnino poſſidere opes perituras, ſed illas quæ perire nequeunt, in theſauris reconditas æternitatis. His autem fruituros pauperum ſuſtentatores nemo negare poterit, niſi qui ſcripturarum repugnare voluerit veritati, malens damnari cũ infidelibus, quàm cum fidelibus ſaluari. Vt igitur cœleſtes æternasque opes capiamus, primo veritatis cognitione opus eſt, veriq́ue confeſſione, deinde vt delicta noſtra expientur, & qui prius peccatis grauabamur, bonis actionibus proficiamus. Hæc autem omnia præſtare poterit fidelis ac ſynceræq́ue mentis eleemoſyna. Cornelius. Cornelio Centurioni ab angelo de cœlo in terras lapſo Actu. 10. eſt dictum: Orationes tuæ & eleemoſynę tuę aſcenderunt in memoriam in conſpectu dei. Itaque cum gentilis eſſet, eleemoſyna meruit à Petro Apoſtolo diſcere Nabuchodoſor. Chriſtum, & fidei baptiſmo purificari, vt in Chriſto renatus, cum Chriſto reſurgeret in gloria. Nabucodonoſor quoq; rex gẽtilis erat, quãdo deo voluit ſe æquare, fragilitatis humanæ oblitus. Cũque ob hoc prædiceretur, quod regno eiectus cum beſtiis eſſet victurus, eleemoſynis tamen mutari poſſe Dei iudicium intellexit, Daniele dicente: Peccata tua eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſericordiis pauperum, forſan ignoſcet tibi deus. Quòd ſi etiam gentilium in pauperes pietatem deus reſpicit, quantomagis credentium atque fide- Eccle. 29. lium? Audi ſcripturam dicentem: Conclude eleemoſynam in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni Pſal. 40. malo. Vnde & in Pſalmo dicitur: Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperẽ, in die malo liberabit eum dominus,

minus, quando videlicet dicturus eſt: Eſuriui & dediſtis mihi manducare. Audi & aliam ſcripturæ ſententiam: Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemoſyna reſiſtit peccatis. Et in Euangelio: Date eleemoſynam, & omnia munda ſunt vobis. Iuxta ſuperiorem ſententiam, eleemoſyna reſiſtit peccatis, ne illa committamus, iuxta ſequentem, ab iis quæ iam commiſimus, facit vt emundemur. Reliquum eſt vt à præteritis expiatos, & à ſecuturis cuſtoditos, deo nos offerat pro innocentia ſuſcipiendos, pro iuſtitia præmiandos. Hoc ita futurum Pſalmiſta teſtatur: dum de beato viro ait: Diſperſit, dedit pauperibus, iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi, cor eius exaltabitur in gloria: vt intelligamus per charitatis beneficentiæ'que opera ad æternam beatitudinem peruenire, & illos qui in his verſati ſunt, à Chriſto audituros, Venite benedicti patris mei, percipite regnum à cōſtitutione mundi vobis paratum. Regni itaq; cœleſtis hæredes erunt, qui rerū ſuarū terrenarūq́; ipſos fecerint participes. Ab hac ſanè pietatis virtute nec ipſi pauperes excuſantur. Non habes quam alteri porrigas ſtipem, da ſi habes aquæ frigidæ poculum, & non perdes mercedem tuam. Duo minuta æra inopis viduæ in gazophylacio oblata, diuitum præferuntur denariis. Non penſet dominus quantum das, ſed de quanto, & q̄ libenter. Ille plus offert, cui minus quod offerat reſtat. Illius magis accepta ſunt dona, à quo magis prōpta exhibētur animo. Hinc eſt p̄ceptū illud Salomonis, Ne dicas amico tuo. Vade & reuertere & cras dabo tibi, cum ſtatim poſſis dare. Ac ne id tanquam inuitus facias, admonet Apoſtolus, nō triſtem, ſed hilarem datorem à domino diligi, Qui enim libenter dat, diligit: ideò & ipſe diligitur. Quod ſi nihil penit⁹ habes quod inopi largiaris, ita miſeriæ eius condoleſcas, vt daturus eſſes ſi haberes: & pro beneficio cōputabitur pietas miſerantis, multum'que proderit offerre voluntatē, quicquid

Eccl. 3. Lucæ. 1. Pſal. 111. Prou. 2. Cor. 9.

quid non poteris opere. Conſummata verò ac perfecta eleemoſyna eſt, vt cuncta ſimul diſtribuantur: nec ſemper in erogando occupetur animus, potiuſque attendat vt illum imitetur, qui cum diues eſſet, factus eſt pauper, vt nos diuites faceret in regno ſuo cœleſti, cum terrena contempſerimus. Ipſe in Euangelio ait: Si vis perfectus eſſe, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperib⁹, & habebis theſaurum in cœlo, & veni ſequere me. Eis etiam quæ ita ſecuti ſunt ipſum, reſpondit: Omnis qui reliquerit domum vel fratres vel ſorores, aut patrē, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit. Itaque magis grata eſt deo ſeruorum ſuorum voluntaria paupertas, quàm diuitum ſeculi quotidiana munera.

Matth. 19.

De vitio auaritiæ. Cap. 17.

SEd quid de illorum cupiditate dicemus, qui cumulandis opibus nunquam ſatiantur, atque in tantū tenaces ſunt, vt nihil pauperi porrigant, & quib⁹ magis curæ eſt, pecuniam quæ ſibi ſuperat nulli vſui recondere, quàm egeſtati impartire alienæ? Quàm malè cum illis agitur, noſſe operæprecium erit, ne quis opulentiæ eorum inuidendo, mores imitari decernat, perdatque dei gratiam, cum diuitias acquiſierit. Non eſt enim amator dei, quem non miſeret pauperis, dicente Iohanne Apoſtolo: Qui habuerit ſubſtātiam huius mūdi & viderit fratrem ſuum neceſſe habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo? Inter ſcelera quibus Sodoma interiit, obiicitur quod manum egeno & pauperi non porrigebant. Fruſtra itaque illi miſericordiam à deo ſperant, qui miſericordiā proximis non exhibent. Nec in aduerſis eorum exauditur

1. Iohā. 3.

Ezech. 16.

tur deprecatio, qui miſerorum precibus non mouentur, ait enim ſcriptura: Qui obturat aures ſuas ad clamorẽ pauperis, & ipſe clamabit & non exaudietur. Minus eſt tamen ſua non tribuere: aliena quoque iniuſtè rapere cogit auaritia, & ne à pauperũ quidem fortunis impias continere man⁹, nullo ſatiabilis cõgeſtu, nulla copia cõtenta, imo eo cupidior, quo plura rapuerit. Vnde de illis quibus ea dominatur, eſt dictum: Rapiunt non ſua, & ſemper in egeſtate ſunt. Semper quippe reſtat, quod ſibi vendicare affectent. Eiuſmodi iniuſtitiam damnat dominus in Iſaia, dicens: Væ qui prædaris, nõne & ipſe prædaberis? & qui ſpernis, nónne & ipſe ſperneris? cũ cõſummaueris deprędationem, deprędaberis, cum fatigatus deſieris contemnere, contemneris. Ad eos maximè iſta ſpectat comminatio, qui in poteſtatibus verſantur, & paſtoris adepti officium, gregem ſibi commiſſum detondere non ceſſant. Si iumentum ſtercus fecerit, ſi extra ædeis loturam quis effuderit, ſi cum altero parum quid altercatus fuerit, mulctatur pecunia, quaſi qui maieſtatem læſerit, denique mille cauſæ habentur, deſpoliandi inopem, nulla miſerendi. Et miramur ſi illorum qui ſic agunt, non miſeretur deus, ſi liberis orbantur, ſi ab inimicis infeſtantur, ſi & ipſi à potentioribus deſpoliantur: quaſi verò iuſtus dominus iuſtitiæ ſuæ oblitus, tam iniquas exactiones impunè abire paſſurus ſit, & nõ pro merito vindicaturus? nunquid vanum eſt quod Salomon præcipit, dicens: non facias violentiam pauperi, neque conteras egenum in porta, quia dominus iudicabit cauſam eius. Sed enim tam fatua eſt cupiditas, vt ne flagellata quidem reſipiſcat. Aduerſitatibus interdum affliguntur auari, & tamen mala quæ ſuſtinent, non ſuo vitio imputant, ſed fortunæ. Itaque rerum amiſſione non emendantur, ſed magis ad prædandum rapiendúmque accenſi, reparare amiſſa feſtinant donec ipſi vitam amittant, & ad inferos detruſi crimen ſuum

Prou. 21.

Prou. 11.

Iſaię. 33.

Prou. 22.

tandem

tandem agnoſcant. Si quis tamen aures audiendi habet,
Malac.3. audiat,& timere diſcat, cùm audierit illud quod in Malachia eſt ſcriptum: Et accedam ad vos in iudicio, & ero teſtis velox maleficis & adulteris & periuris,& qui calumniãtur mercedem mercenatij, & humiliant viduas & pupillos,& opprimunt peregrinum,nec timuerunt me dicit dominus exercituũ. Audiat & illud quod
Amos.5. in Amos ꝓpheta legitur: Pro eo quod diripiebatis pauperem,& prædam electam tollebatis ab eo, domos quadro lapide ædificabitis, & non habebitis in eis: vineas plantabitis amantiſſimas,& non bibetis vinum earum quia cognoui ſcelera veſtra,& fortia peccata veſtra. Igitur vel illa vobis ò diuites quæ inique comparaſtis eripientur,vel vos illis,& ſpes omnis malè partæ rei in cõtrarium vertetur. Intolerabilior tamen erit pœna in-
Iudex. ferni,quàm vitæ præſentis calamitas. Cæterùm neque illorum inulta erit auaritia,qui dicundi iuris fugientes officio, pecunia donisve corrupti iniuſtè iudicant, & quæſtum magis quàm æquitatem diligunt,eiuſque cauſam potiorem habeat qui plus dederit. His per prophe-
Iſaiæ.5. tam dicitur: Vę qui iuſtificatis impium pro muneribus
Iob.15. & iuſtitiam iuſti aufertis ab eo. Et in Iob eſt ſcriptum: Ignis deuorabit tabernacula eorum,qui munera libenter accipiunt. Illi quidem libenter munera accipiunt,
Ioſepha Daniel. quos cupiditas illicit, non quos neceſſitas conſtringit. Neque enim peccauit Ioſeph à Pharaone accipiens dona, neque Daniel à rege Babylonis. Vtrumque diuina prouidentia contigit,vt populus Iſraël prius in Aegyptum confugiens, principem ſuæ gentis haberet à quo aleretur,deinde in Chaldæa captiuus,à quo protegeretur. Ideò iſti nec honorem nec dona recuſarunt,vt ſuis in neceſſitate ſuccurrerent,non vt ſibi opes aceruarẽt. Beatus eſt autem qui præceptum domini obſeruat, di-
Leuit.19. centis: Non conſideres perſonam pauperis, nec honores vultum potentis,iuſtè iudica proximo tuo. Iniuſtus iu-

dex

dex eſt iuxta Iacobi Apoſtoli ſententiam, qui plus honoris defert diuiti ſuperbo, quàm pio pauperi & humili. Captator eſt profectò, non amicus, qui tantum diuitibus blanditur, laudat vt ſtipem eliciat, honorat vt lucretur. Cui autem verum diuitiis potius eſt, non dona ſequitur, ſed iuſtitiam. Quam quoniam opibus præfert, ipſe à domino honorabitur, dicente propheta: Qui excutit manus ſuas ab omni munere, iſte in excelſis habitabit. Munerum ergo auidus, & à recto auerſus non in excelſis, ſed in ima habitabit inferni. Hæc ſors etiam illorum erit, qui ſe dei ſeruitio ideò dedicant, vt mammonæ, non vt deo ſeruiant, quibus ipſe in Euangelio reſpondens, ait: Quæritis me nõ quia vidiſtis ſigna, ſed quia manducaſtis de panibus & ſaturati eſtis. Ab his enim epiſcopatus quæritur, vt nũmis arca impleatur, non vt bonum opus exerceatur: vt venter epulis repletus luxuriet, nõ vt Chriſtus in paupere paſcatur, vt mẽs inanis gloriæ vento inflata ſuperbiat, non vt humilitate deiecta deo placeat. De iſtis prophetare iuſſus Ezechiel ait: Væ paſtoribus Iſraël, qui paſcebant ſemetipſos. Nónne greges à paſtoribus paſcũtur? Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod craſſum erat occidebatis, gregem autem meum non paſcebatis. Et quia magis pecuniæ quàm animarum lucro inhiant, quod infirmum (inquit) fuit, non conſolidaſtis, & quod ægrotum, non ſanaſtis: quod confractũ, non alligaſtis, & quod abiectum non reduxiſtis: & quod perierat non quæſiſtis. Talium auaritiam & per os Malachiæ prophetæ arguit, dicens: Quis eſt in vobis qui claudat oſtia, & incẽdat altare meũ gratuito? Non eſt mihi voluntas in vobis dicit dominus exercituum & munus non ſuſcipiam de manu veſtra. Licet autem in Euangelio dicat, dign⁹ eſt operarius mercede ſua, neceſſaria permittit, non ſuperflua imperat. Si ſuperfluis abundas, diſpenſatio tibi credita eſt, vt aliorum inopiam iuues, non abuſus conceſſus

Iaco. 2.
Iſaiæ. 33.
Presbyter.
Ioan. 6.
Ezech. 34.
Malac. 1.

ceſſus vt voluptatibus perfruaris. Alienum eſt quicquid
Luc.16. ſupra neceſſitatem eſt: De quo in Euangelio dicitur: Si in alieno fideles non fuiſtis, quod veſtrum eſt quis da-
Sacerdos. bit vobis: Tibi ô ſacerdos promiſſum eſt regnum cœlorum, ſi modo tibi credita rectè diſpenſaueris: ſin verò quod profeſſus es, implere neglexeris, nec tibi quod à domino promiſſum erat, dabitur: & dũ temporalia bona ſectaris, amittes æterna. Domum enim orationis feciſti domum negotiationis, vendendo columbas, hoc eſt ſpiritusſancti dona in quæſtum conuertendo: cum Chriſtus clamitet, dicens: Gratis accepiſtis, gratis date.
1.Cor.9. An ad Apoſtolum confugies dicentem: Qui altario ſeruit, de altario viuere debet? ſed de altario viuere tibi permittitur, non luxuriari, cum idem dicat: habentes
1.Tim.6. victum & veſtitum, his contenti ſimus. At tu cum multa poſſideas, plurà concupiſcis: nec tam tibi de ſalute plebis cura eſt, quàm de exigendis penſionibus, de decimis oblationibusque colligendis, pro his in ecclesia declamas, pro his execrationum elogia valuis eccleſiæ affigis, ad cætera mutus, & illis ſimillimus quibus dici-
Mat.23. tur: Væ vobis ſcribę & phariſæi, qui decimatis mentã & anethum & cyminum, & reliquiſtis quæ grauiora ſunt legis, iudicium & miſericordiam & fidem, hæc o-
Epiſcopi. portuit facere & illa non omittere. Scriba es igitur & phariſæus, cum exigis pecuniam & non præſtas doctrinam, cum de quæſtu tuo cogitas, & eorum ſaluti qui tibi commiſſi ſunt non conſulis. Excolas culicem quæ leuiſſima ſunt curæ habens, & deglutis camelum, in ventrem negligentiæ demergens ea quæ maximi momenti eſſe deberent. Mercenarius non paſtor es. Vides lupum venientem & fugis. Perit ille adulterio, ille vſuris, alius furto, alius odio, alius alio flagitio, & in tanto animarum periculo taces, obmuteſcis, hiſcere non audes, & illos duntaxat perituros prædicas, qui decimas non ſoluerint, qui debitas eccleſiæ tuę penſiones in tem

pore

pore non attulerint & eidē legata interuerterint, perinde ac ſi nō ſit aliud ꝑeccati genus quod perdat homines, quàm iſtud in quo opulentia tua patitur detrimentum. Cùm tamen his qui egeſtate premuntur, non ſolū quod debent remitti debeat, ſed etiam de rebus quas affatim collegiſti, quantum opus eſt impendi. Deteſtabilis & illorum cupiditas, qui ſimulata ſanctitate decipiunt, & vel pro ędificando ſacello, vel pro peregrinationis voto pęrficiendo, vel pro aliquo alio pietatis opere exęquendo æra efflagitant, quaſi non furti vel rapinæ ſit genus, mendacio aliquid elicere, & in aliū q̄ in quem datum eſt vſum conuertere. Hi tanto grauius puniendi erunt, quanto fallacius egerint, dicente domino: Qui deuorat domos viduarum ſub obtentu prolixæ orationis, hi accipient prolixius iudicium. Execranda & negotiatorum auaritia, qui nec fœnore abſtinēt, nec merces adulterare timent, pondere quoque & menſuris fallunt alia ſtatera vendentes, alia ementes, neque eos pœnitet aut pudet dolo ac fraudibus niti vt lucrentur. Aduerſus iſtos iratus dominus per Micheam prophetam vociferatur & ait: Adhuc ignis in domo impij theſauri iniquitatis, & menſura minor iræ plena, nunquid iuſtificabo ſtateram impiam & ſacelli pondera doloſa? Denique minatur facturum ſe, vt congregatæ tanto flagitio opes fiant hoſtibus in prædam, & ipſi opus domini in captiuitatem. Horum etiam in Amos propheta dolos ac malignitatem detegit, dicens: Audite hoc qui conteritis pauperem, & deficere facitis egenos terræ, dicentes: Quando tranſibit meſſis, & venundabimus merces, & ſabbatum, & aperiemus frumentum, vt minuamus menſuram, & augeamꝰ ſiclum, & ſupponamus ſtateras doloſas, vt poſſideamus in argēto egenos, & pauperes pro calceamentis, & quiſquilias frumēti vendamus. Ac ne fruſtra talia obieciſſe videatur,

Hypocritæ.

Mar. 12.

Negotiator

Mich. 6.

Amos. 8.

iurat ꝙ lugebunt,& dolore ſupplicij perſoluent, quod cum delectatione lucri perpetrarunt.

De vana diuitum ſpe.
Cap. 18.

NEmo igitur diu ſe fruiturum malè partis rebus cõfidat,ſed quo plura iniquè congerit,eo miſerabiliorem finem expectet. Timeat pœnam Giezi, timeat exitum Iudę, alter mendacio munus extorſit, & reuerſus eſt leproſus:alter iuſtum vendidit pro argento,& laqueo vitam finiuit. Ille quoque quem purpura tegebat,quem quotidiana ſignabant cõuiuia, in inferno ſepultus,in flammis ardens totus, fruſtra guttam aquæ petiit,qua linguam tantum refrigeraret. Diues ille alter,qui frugum hubertate lætatus dilatare cogitabat horrea,& in annos multos opulenter viuere,ſtatim audiuit:Stulte,hac nocte animam tuam repetent à te, quæ aũt paraſti cuius erunt?Sic eſt,inquit,qui ſibi theſaurizat,& non eſt in deum diues.De iſto in pſalmis dicitur:Videbunt iuſti & timebunt, & ſuper eum ridebunt, & dicent:Ecce homo qui non poſuit deum adiutorem ſuum, ſed ſperauit in multitudine diuitiarum ſuarum,& præualuit in vanitate ſua.Ideò Apoſtolus ad Timotheum:Diuitibus, inquit, huius ſeculi præcipe, & non ſublimè ſapere, neque ſperare in incertò diuitiarum,ſed in deo viuo, qui præſtat nobis omnia abundè ad fruendum,benè agere,diuites fieri in bonis operibus,facilè tribuere, communicare, theſaurizare ſibi fundamentum bonum in futurum. Qui vult ergo in deum diues eſſe,non ſibi theſaurizet, ſed inopię aliorum:in deum diues eſt, qui charitatis operibus abundat,non qui rebus opulentus incedit.Eſurientes & ſitiẽtes iuſtitiam,dominus implet bonis,diuites autem auaros dimittit inanes. Quid proſunt auaro diuitiæ,ſi cu

ſtes

Giezi.
Iudas.
Lucæ.12.
Pſalmo.51.
1.Tim.6.

ſtos illarum eſt non dominus? Quid denique proſunt diuitiæ ſtulto, cùm ſapientiam emere non poſſit? Multæ opes nunquam aut rarò admodum queunt cuiquam niſi ſcelere conſtare. Nam qui iuſtè acquirit & moderatè expendit, nec diues erit nec pauper. Qui autẽ ingentes quæſtus faciunt, ſupráque modum locupletantur, & iniqui & auari ſint neceſſe eſt. Quòd ſi tam multa ab aliquo alio ſibi relicta poſſident hęredes iniqui ſunt, & ſi his malè vtuntur, ipſi etiam mali ſunt. Ex quo colligitur multùm diuitem bonum eſſe non poſſe. Quæ igitur amentia eſt, illa concupiſcere, quæ non niſi cum virtutum detrimento queant acquiri? Melius eſt parum cum timore domini, quam theſauri magni & inſatiabiles. Hæc quidem ſententia ſapientiſſimi Salomonis eſt, cuius & illa ad deum ſupplicatio: Nec diuitias, nec paupertates dederis mihi, ſed tantũ victui meo tribue neceſſaria. Quòd autem reges omnium ſemper opulentiſſimi ſunt, hoc ideò fit, quia regũ opes nõ tam ſuę quàm populi ſunt. Eorum quippe impenſis plebes tutè degũt, ab hoſtium iniuria proteguntur, in rerum vitæ neceſſariarum copia conſeruãtur. Quemadmodum autem cõmuni vtilitati expoſita eſſe debet principis opulentia, ita & priuatorum diuitiæ adiumento ſint egeſtati alienæ. Alioqui & ipſi diuites egebũt ac miſeri erũt. Quid enim illo miſerius, qui inops virtutis eſt? qui cum diues ſit, meritis caret liberalitatis, quæ beatos efficiunt, & auaritiæ vel luxuriæ grauatur vitiis, quæ mergunt in profundum. Talium infelicitatem dolenter ingemiſcit in Euangelio dominus dicens: Væ vobis diuites qui habetis conſolationem veſtram. Conſolantur enim, quoties quæſtum faciunt, vel cum quæſitis ad voluptatem abutuntur. Hos etiam Iacobus apoſtolus lugubri voce aggreditur, & ait: Agite nunc diuites, plorate vlulantes in miſeriis veſtris, quæ aduenient vobis: diuitiæ veſtræ putrefactæ ſunt, & veſtimenta veſtra à tineis comeſta

Proue. 15.
Proue. 30.
Rex.
Lucæ. 6.
Iacob. 5.

CC ſunt,

ſunt, aurum & argentum veſtrum eruginauit & erugo eorum in teſtimonium vobis erit, & manducabit carnes veſtras ſicut ignis. Theſaurizaſtis vobis iram in nouiſsimis diebus:ecce merces operariorum, qui meſſuerunt regiones veſtras,quæ fraudata eſt à vobis,clamat: & clamor eorum in aures domini ſabaoth introiuit. Epulati eſtis ſuper terram,& in luxuriis enutriſtis corda veſtra, in die occiſionis adduxiſtis & occidiſtis iuſtum,& non reſtitit vobis. Talia cõſiderans vas electionis Paulus. Radix,inquit,omnium malorum,eſt cupiditas. Addamus his & alia,ſi fortè diuinæ ſapientiæ veritate ſæpius pulſati reſipiſcant. In pſalmo dicitur:

Pſal.33. Diuites eguerunt & eſurierunt,inquirentes autem dominum non minuẽtur omni bono.

Eccle.5. In Eccleſiaſte Salomon ait:Auarus non impletur pecunia,& qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis. Leuius ac tolerabilius eſſet, fructum non capere,niſi ſequeretur ſupplicium,dicente

Ezech.7. Ezechiele propheta. Argentum eorum & aurum eorum non valebit liberare eos in die furoris domini. In

Apocal.3. Apocalypſi angelo Laodiciæ eccleſiæ dicitur. Dicis,diues ſum & locupletatus,& nullius egeo, & neſcis, quia tu es miſer,& miſerabilis,& pauper,& cęcus,& nudus. Quis enim finis luxuriæ diuitum, niſi quem eodem libro ſcriptum legimus? Quantum glorificauit ſe & in

Apocal.18. deliciis fuit,tantum date illi tormentum & luctum. Quãto melius cum iſto actum fuiſſet, neſciſſe diuitias, inopem mẽdicum'q; vixiſſe,& in miſeriis potius quàm in deliciis duxiſſe ætatẽ:ſed quo diutius in deliciis impunè vixit,eo infelicius cecidit. Beatũ ſe putabat,qòud ſibi proſperè ſuccederent omnia,ideo'que licentius peccabat,ideò tenuit eum ſuperbia, opertus eſt iniquitate & impietate ſua ꝑdiit quaſi ex adipe iniquitatis eius, tranſiuit in affectum cordis ſui,nunc in tormentis poſitus audit,Memẽto,quia recepiſti bona in vita tua,pauperes autem quorum non eſt miſertus,patiebantur ma

la,tu

la,tu nunc cruciaris,illi conſolantur.Cum'que hoc ita ſit,eo tamen proceſsit iſta auri ſacra fames,vt quæ natura ſaluti hominis conſulens terra occultauerat, ea foſſionibus in profundum actis eruere cœperunt, montes cuniculis ſubruuntur, & homo cœlum ſuſpicere genitus,vltro ſe in ima telluris immergit,nec ſupra ſe pendentem metuit molem,nec poſt ſe relictum ſolem quicquam æſtimat,per mẽſes plurimos perpetuam noctem ſuſtinet, vt argentum aurum'que in ſuam ipſe perniciẽ proferat,ſi modo quod multis contigit,non antè fuerit oppreſſus ruina,ſe'que repente cum opibus quas collegerat,ſepeliebat.Frumenta,vinum,oleum,linum, lanam cætera'que vitæ noſtræ neceſſaria in aperta nobis fruẽda obtulerat deus,cætera tanquam nocitura latere volebat. Ideò autem & iſta creauit, vt ſicut eorum, qui oblatis contẽti ſunt nota eſt modeſtia,ita illorum, qui etiam occultata ſcrutantur, manifeſta eſſet cupiditas, & qui ex parte ſui ſunt,etiam à nobis dinoſcerentur. Auaritia

Quod auaritia multorum cauſa ſit malorum. Cap. 19.

QVàm autem multorum malorũ cauſa ſit immodica cupiditas quis explicet? hominem aduerſus hominem ire compulit, hinc inſidiæ, hinc latrocinia,hinc bella,mutuæ'que cædes dum noſtro non contenti,aliena concupiſcimus:hinc inter cõiunctiſsimos lites, inter amiciſsimos diſsidia & citius adeundæ hæreditatis gratia ipſorum parentum deſiderатæ mortes.Laban Iacob nepotem ſuum oſculatus, hoſpitio ſuſceperat,generum ſuum fecerat, & ille iam bis ſeptem annos ei ſeruierat,Fatebatur Laban quod propter ipſum à domino ſibi auctæ opes fuiſſent. At verò poſtquam vidit re pecuniaria in primis ditatũ, inuidere ei cœpit,quẽ tãtopere dilexerant,& deſcẽdentẽ perſecutus Laban. Gene.31.

ſecutus eſt manum innocenti inieciſſet, amicitiæ,propinquitatis,officiorum'que oblitus,niſi ſomno deterritus propoſitum inhibuiſſet. Amorem ergo quem paupertas conciliauerat, opulentia diſtraxit. Tabremon

3.Reg.14. quoque Syriæ rex (vt in libro Regum legitur) ex ami-

1.Paral.21. co inimicus factus Baſe Iſraëlitarum regi ab Aſa rege Iudæ pecunia corruptus. Ioram verò ne fratribus quidem pepercit,vt eorum bona vſurparet,vita ipſos priuauit.

Iudas Schariotis. Iudas etiam (vt veteribus noua copulemus) à domino aſcitus apoſtolus, miracula optandi facultate ab eodem donatus, ſacræ communionis particeps factus, oſculo exceptus,quia tamẽ pecunię auid[9] fuerat,XXX. argenteis illum vendidit,à quo iam tot beneficia acceperat. Neminem itaque verè diligunt hi,quibus habendi cupido dominatur. Si qua enim lucri ſpes acceſſerit, continuò graſſantur in eos, quos videbantur diligere.

Ierem.41. Godolias. Nam & Godalias Iſmahelem domi ſuæ vt amicum excepit conuiuio, & eundem inter epulas iugulauit, nec hoſpitalem menſam amici cruore fœdare timuit, qui aliena occupare cõcupiuit. Proferam adhuc magis cruentum exemplum, ſed minus rationis compotis vulgi.

Titimilites. Tito Hieroſolymam obſidente, plurimi ex Iudæis fame cõmpulſi ad Romanos tranſfugiebant (vt Ioſephus author eſt) percrebuit fama tranſfugas aurum hauſtum ventre geſtare cum à ſuis ne quid efferrent excuterentur:ob hoc à militibus Romanis clam excepti laniati'que exenterabantur, quærebatur'que aurum intra cæſorum viſcera,nec fortaſſe inueniebatur. Hac tamen de cauſa ad duo millia hominum vna nocte periſſe conſtat,plures perirẽt,niſi re comperta Cæſar ſcelus, edicto compeſcuiſſet. Quid hac atrocius immanitate incertas opes certa vltro ſe dedentium cæde quærere? Plebis tamen mercede militantis iſta auaritia, illa ve-

Hirtacus. Herodes rò regum. Hirtacus enim prius,deinde Herodes Iudææ reges,aperuiſſe ferũtur ſepulchrum Dauidis regis,theſaurum

ſaurum cum illo conditum rati. Scilicet non ſatis erat humanæ cupiditati prædam capere ex viuis,vel ex interemptis ſpolia,latentia quoque in monumentis cadauera excutere cœpit,ſed & hoc quidem minus mirum, quando iam nec aris nec templis deo dicatis parcitur. Noſtra ætate contigit Chriſtianorum eccleſias à Chriſtianis profanari,aurum,argentum'que deo conſecratũ per vim auferri,perinde ac ſi aduerſus deum,& nõ tantùm aduerſus homines bellum geratur. Quaſi verò nõ idem Chriſtus ſit illorum qui oppugnantur, & eorum qui oppugnant, cum vtrique eius qui vnus eſt nomine cenſeantur.Sed profectò nulla ibi religionis ratio ducitur,vbi auari animi nihil niſi quod rapiant,attendũt. Quamuis autẽ multa deprædentur,multa parent,multa vndique congerant,nunquam tamen ſatiantur,ſemper reſtat quod aceruo addi cupiũt. Nec minus huic vitio obnoxij ſunt, qui liberis nepotibus'que abundant, quàm qui ſoli ſunt. Qualem Eccleſiaſtes admiratur, Ecclẽs.4. dicens: Vnus eſt,& ſecundum non habet,non filium,nõ fratrem,& tamen laborare nõ ceſſat,nec ſatiantur oculi eius diuitiis,nec cogitat,dicens:Cui laboro & fraudo animam meã bonis? Sed qui eiuſmodi ſunt,iis per Iſaiã minatur dominus,& ait: Væ qui cõiungitis domum ad Iſaiæ.5. domum & agrum agro copulatis vſq; ad extremum loci. Nunquid habitabitis ſoli vos in medio terræ? Quid enim niſi ſolus habitare velle videtur in terra,qui ſolus cuncta poſsidere cõcupiſcit? Hic ſanẽ hydropici eſt morbus,qui eo plus ſitit,quo plus biberit:Sed ſi acceſſerit ad Ieſum,curabitur:ſin contẽpſerit,peribit. Achan, Ioſue.7. quia de anathemate tulerat pallium, argenti'que aliquid & auri,dei iuſſu lapidatur. Principes Sochor,qui Iudicũ.8. Gedeoni panem negauerant,ſuper ſpinas & tribulos cõteruntur. Adurandum tributa exigit,lapidibus obruitur. Achabi regis, qui vineam Naboth ipſo interfecto 3.Reg.12. poſſederat, ſagitta interempti ſanguinem, iuxta Eliæ 3.Reg.22. vaticinium,

vaticinium,linxerunt canes. Heliodorum qui à Seleuco miſſus templi theſaurum auferre moliebatur,equi-
2.Mac.3. tes diuinitus apparentes flagellis ceciderunt. Ipſe Seleu
Seleucus cus dum pecunias ab Inopſueſtenis(vt Ioſephus tradit) cupidè exigeret, cum regia cum'q; omnibus qui in eam conuenerant,ſicut concrematur,Ceſſauit in illo ardere auaritia,maiore ignis ardore extincta. Hęc in lege,illa
Iudas. in euangelio. Iudam cupiditas ad laqueum vſque per-
Ananias duxit,Ananiam & Sapphiram morte perdidit repen-
Sapphira tina. Simonem magum prius maledicto, deinde nece
Simon magus. affecit. Porrò tam perniciosus eſt morbus iſte, vt non modò corpora ſpiritu priuet, verumetiam ſpiritum ip
Prouer.1. ſum morti obiiciat æternæ,dicente Salomone,Semitæ omnis auari animas poſsidentium rapiunt. Quòd ſi camelus facilius tranſibit per foramen acus, quàm diues in regnum cœlorum, nullus amanti diuitias ſperandæ
Lucæ.14. ſalutis relinquitur locus. Vbi eſt theſaurus eius, ibi & cor eius. Inuitatur quidem ad cœleſte conuiuium: ſed quia toto animo terrenis rebus inhæret, reſpondet inuitanti. Villam emi,boues paraui,vxorem duxi,nō poſſum venire, habe me excuſatum. Itaque indignum ſe præſtat præſenti bono ad quod vocatur,dū pluris æſtimat fragilia & caduca,quæ illum de præſentibus deliciis ad futura transferent ſupplicia,vnde iam neque diuitiis redimi poterit, nec potentia virium ſuarum libe
Iſai.57. rari. Ideò illi per prophetam dicitur. Cum clamaueris, liberent te congregati tui, hoc eſt, nummi quos tam anxiè paraſti. Omnes eos (inquit) auferet ventus,tollet aura & ne pœnæ cauſa lateat, iudicis vox auditur, dicentis. Propter iniquitatē auaritiæ eius iratus ſum,& percuſſi eum. Nec immeritò bonorum largitor deus auaritia noſtra irritatur, quandoquidē vitij huius hoc præcipuum malum habetur, quod à diuinorum cultu nos auertat,& cœleſtium bonorum meminiſſe non permit
Iſaiæ.8. tat. Hoc teſtantur domini verba per Iſaiam dicentis.

Verbum

Verbum domini proiecerunt, & ſapientia nulla eſt in eis, propterea dabo mulieres eorum exteris, agros eorum hæredibus, atque vnde impietas contemptuſque eorum oriatur oſtendens adiecit. Quia à minimo vſq; ad maximũm omnes auaritiã ſequuntur. Per Oſee quoque prophetam talibus minatur, dicens. Iuxta paſcua ſua adimpleti ſunt. & ſaturati ſunt, & eleuauerunt cor ſuum, & obliti ſunt mei, & ego ero eis quaſi leæna. Semẽ quippe verbi dei in ſpinis cadit & ſuffocatur, cum diuitum auribus exceptum, curis huius ſeculi mentem occupantibus nequit fructum facere. Tunc enim (vt Ecclesiastes ait) pecuniæ obediunt omnia, actio, oratio, cogitatio, & omnes reliqui ſenſus ad quæſtum intenti, vitæ ſanctioris diſciplinam non admittunt, quibus dicitur: Non poteſtis deo ſeruire & mammonæ. Qui ergo cumulandis opibus incumbit, dei cultum deſerat neceſſe eſt. Quòd ſi quando opum ſtudioſi ad eccleſiam conueniant, corpore in templo ſunt, animo in foro verſantur, totus de mercimoniis ſermo eſt, & dum recitantur dei verba, illi de nundinis inter ſe colloquuntur, digni domini flagello eiicientis eos, ac dicentis: Domus mea domus orationis eſt, vos autem feciſtis illam ſpelũcam latronum. Hi ſunt filij Ephrem non deum verum, ſed vitulos aureos adorantes, cum aurum argẽtumque pro diis habeãt, & de illis quoque dici queat, quod in Oſee propheta ſcriptum eſt: Aurum ſuum & argẽtum ſuum fecerunt ſibi idola, vt interirent. Vnde etiã Paulus auaritiam ſimulacrorum ſeruitutẽ appellat. Si enim illorum qui gulę indulgent (iuxta eundẽ Apoſtolum) deus venter eſt, cur non pecuniam eorum deum eſſe dixerimus, quibus nihil charius eſt pecunia? Nã ſi quãdo aliquis fidelis diſciplinę pręceptor in illicitos contractus, in vſuras, in immodicam lucrandi cupiditatem inuectus fuerit, indignantnr, reclamant, in furorem vertuntur, nõ minus quàm artifices illi Epheſiorũ, cum Pau-

Oſee.13.
Eccleſ.10.
Lucæ.16.
3.Reg.12.
Oſee.8.
Coloſſ.3.
Actorum.9.

li prædicationibus idola deſtrui vidiſſent, quæ ipſi conficiendo lucrabantur. Dolebant enim nõ religionis vanæ diſpendium, ſed artis ſuæ detrimentum. Diuitum præterea vitiũ eſt, aliis inuidere, inani gloria duci pro beneficio, gratiam non referre, mendaciis niti, mortis recordatione contremiſcere, nec tamen ideo fieri meliores. Inuident ditioribus, imò & æqualibus, vt'que alios opulentia ſuperent, fœnore ac rapinis rem quęrere fas putant. His Pſalmiſta increpatur, dicens: Præcipita domine & diuide linguas eorum, quoniam vidi iniquitatem & contradictionem in ciuitate die ac nocte, & non defecit de plateis eius vſura & dolus. Præcipitari eos in infernum petit, non voto odij, ſed præſcientia futuri. Tunc enim & linguæ eorum in diuerſum diuidentur, cum præter ſpem opes illas, in quibus confidebant, repentè derelinquere cogentur. Iidem gloriæ auidi, ſardonychatas manus & Sericas veſtes vulgo oſtentant, vt honorentur, quibus illa Magonis Vergiliani verba cõueniunt:

Diuitum vitium.

Pſal. 14.

> Eſt domus ampla, iacent penitus defoſſa talenta
> Cælati argenti, ſunt auri pondera facti
> Infecti'que mihi.

Ezechias.

Qua iactantiæ vanitate cum Ezechias quoque qui iuſtus erat, peccauerit: quomodo poterunt iniqui ea carere, qui certè magis opibus quàm virtute clari eſſe cupiunt? Sed quantũ volunt, glorientur, cum interierint, non ſument omnia, neque deſcendet cum eis gloria eorum, nudos & fortunæ & animi bonis gehẽna excipiet: tanto miſeriores futuros, quãto ſibi vidẽtur feliciores. Rectè itaq; admonẽtur à domino, per Ieremiã dicẽtẽ: Non glorietur ſapiẽs in ſapiẽtia, & nõ glorietur fortis in fortitudine ſua: & nõ glorietur diues in diuitiis ſuis, ſed in hoc glorietur, qui gloriatur: ſcire & noſſe me, quia ego ſum dominus, qui facio miam & iudiciũ & iuſtitiã in terra. Ingratos etiã facit habẽdi auiditas, nõ attendunt

Ierem. 9.

Ingrati.

dunt quantũ acceperint,ſed quantũ ipſi appetierint,& quoniam nullum beneficium ęquare poteſt auari hominis cupiditatem,immemores beneficiorum fiunt. Nabal diues pecudum & agri,parum quid petenti Dauidi nihil dedit,oblitus quod ille paulo ante & gregem eius & paſtores ab aliorũ iniuria defendiſſet. Non perpẽdebat Nabal quid de ſe meritus eſſet Dauid, dũ ne quid de opulentia ſua minuatur, timet. Ideóque illos qui à Dauide miſsi fuerant, non ſolùm vacuos rebus dimiſit, ſed etiã cum probro repulit, Ac ferè tales diuites ſunt, ſi quid offers,libẽter accipiunt,ſi quid repetis,indignãtur. De his in Eccleſiaſtico dicitur:Donec accipiant oſculãtur manus dantis, & in promiſsionibus humiliãt vocem ſuam.ſed in tempore redditionis loquentur verba tædij & murmurationum. Ad hæc nihil illis fallacius eſt. Qui enim diuitias amat, nec peierare timet, nec alios fraude circumuenire dubitat,nec eum omnino apertè mentiri pudet,ſi quid ex eo ſe facturum lucri credit,neque quiſquam eſt, qui in leuiſsimis etiam rèbus tam facilè iurat,quàm diues auarus:tũc autem maximè,cum è re ſua fore ſperat, ſi verbis fecerit fidem. Nullum poſtremò timidius eſt animal ad expectationem mortis. Putat ſe ſtatim deceſſurum, ſi febriculæ igne correptus incaluerit. Ad medicos curritur,niſi & hoc auaritia vetuerit. Ille interim pauidus ingemiſcit, luget,anxiatur, & triſtius ſibi videtur à diuitiis quàm corpore diſcedere. Inde ſcriptum eſt: O mors, quàm amara eſt memoria tua homini pacem habenti in ſubſtantiis ſuis? Torquetur cogitãs cui illas relinquat,quis illis poſt ſe fruatur,quas ipſe tanto labore quæſiuit,tãta ſolicitudine auxit, tanta parſimonia ne minuerẽtur ſuſtentauit. Tum ſi fortè in mentem venerint vſuræ, fraudes,rapinę,quibus in acquirẽdo vſus eſt,magis nequitiæ ſuæ conſcientia cruciabitur,de ſalute deſperãs, ſéque iuſto dei iudicio mox damnandum videns. Turbabuntur

Nabal. 1.Reg.25.

Eccle.29.

Fallaces

Timidi.

Eccle.41,

Pſal.69. babuntur enim (vt Pſalmiſta ait) à facie eius patres or phanorum & iudices viduarum, id eſt, qui miſerorum tutelam ſuſcipientes, bona eorum per dolum vſurpant. Turbantur, quia ſe reos eſſe non ignorãt vnà cum illis qui in inferno ſunt, cõputãdos. Quòd ſi in lege Ammo Deute.23. nites & Moabites ab eccleſia domini repelluntur, quia noluerunt occurrere Iſraëlitis cum pane & aqua, quanto magis iſti qui etiam aliena iniuſtè poſsident, hæreditate regni cœleſtis indigni erunt? Tot auaritiæ mala 1.Timo.8. conſiderans Apoſtolus, dixit. Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationes & laqueum diaboli, & deſideria multa, & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum, eſt cupiditas, quam quidam appetentes, errauerunt à fide, & inſeruerunt ſe doloribus multis.

Ad diuites exhortatio. Cap. 20.

Reſipiſcite igitur ac perpendite diuitiarum mala diuites, & iam non ad luxuriam his vtimini, ſed ad liberalitatem. Si diuitiæ affluant, nolite cor apponere, ſi deſunt, nolite concupiſcere. Quænam ſtultitia eſt id appetere, quod neque ſeruos repudiat, neq; reges ſatiat, & tot malorum quot diximus, imò pluriũ quàm diximus cauſa ſit, aut ſi nihil ex opulentia mali metuitis, hoc ſaltẽ negare nõ poteſtis, quòd omnis terrena poſſeſsio fluxa atque fragilis ſit, ſemperque citius de manibus elabitur, quàm retinenda ſperatur. Cuius Ecclés.1. rei Salomon non ignarus, cum immenſas opes & cuiuſque generis voluptates ſibi comparaſſet, exclamauit: Vanitas vanitatum, & omnia vanitas. Deteſtatusque eſt induſtriam ſuam acquirẽdo, incertus de hærede, & certus nihil diu permanſurum ſub ſole. Audite ergo dominum ſaluti veſtræ conſulentem: Nolite, inquit, theMatth.6. ſaurizare vobis theſauros in terra, vbi ærugo & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt & furantur. Theſaurizate

rizate autem vobis theſauros in cœlo, vbi nec ærugo nec tinea demolitur,& vbi fures non effodiunt, nec furantur. Ipſis quoſquos in ſuum elegit conſortium, præcepit: ne aurum vel argentum poſsiderent, nec pecuniam in zonis,nec peram in via,nec duas tunicas, neq; calceamenta, neque virgam: & quiſquam opes opibus cumulando,ei ſe placiturum confidit? Si ſeruus Chriſti es,cur ille pauper,& tu diues es? Si diſcipulorum eius locum tenes,cur illorum paupertatẽ non imitaris? Quid tibi prodeſt ſi vniuerſum mundum lucreris, & animæ (qua nihil precioſius eſt) detrimentum patiaris? Igitur dilargitis tandem iſtis caducis labilibuſque rebus, ad æterna & nunquam deſitura bona mentem erige,& cum Dauide deum deprecare: Inclina cor meum in teſtimonia tua,& non in auaritiam. Atq; ita domini ſuffragante gratia, vinces improbas habendi appetitiones, præceptumque implebis in Euangelio dicentis: Videte & cauete ab omni auaritia,quia non in abundãtia cuiuſquam vita eius ex his quæ poſsidet. Vt videlicet aliquis ob hoc quia diues eſt, aut diutius viuat in terra,aut felicius in cœlo. Vitæ enim æternæ præmia, non opulentiæ dantur,ſed virtuti. Diſſolue colligationes impietatis,ſolue faſciculos deprimentes, vt pondere auaritiæ liberatus, leuis & alacer expanſis obſeruatæ in pauperes benignitatis pennis tollaris in cœlũ,& ab illis in ſuperna tabernacula recipiaris, qb⁹ hic bene feceris,& tãdẽ ad dominũ cõuerſus dicas, Quę eſt, expectatio mea? nóne dominus? & ſubſtãtia mea apud te eſt?

Apoſtoli. Pſal. 118. Lucæ. 12. Pſal. 38.

De beneficiis conferendis vt deo ſimiles ſimus. Cap. 21.

POſt eleemoſynarum diſſertationem, de aliis etiã beneficiis reſtat quærendum, tam in dando quàm ĩ accipiẽdo gratiáq; referẽda. Dare beneficia, deũ imitari

Dei beneficia.

Imitari eſt, cum dei natura maximè benefica atque benigna ſit. Iam primùm vt in pſalmis dicitur, fecit cœlos in intellectu, firmauit terram ſuper aquas, fecit ſolem, lunam, ſtellas, ignem, aëra, ventos, diem, noctem, ver, æſtatem, autumnum, hyemem, fœcũdauit humum fructibus, herbis, arboribus, diſtinxit fluminibus, ligauit montibus, ditauit metallis, ornauit gemmis, repleuit
Pſal. 135. beſtiis: Omnis generis animantia cõſtituit, alia quæ aërea peruolarẽt, alia quæ per terrã reperent, alia quæ in aquis natarent. Cuncta deniq; quæ videmus, & quæ nõ videmus, ipſe dixit & facta ſunt, ipſe mãdauit & creata ſunt, Cui autẽ iſta ſeruirẽt, quíq; iſtis præeſſet atq; dominaretur, hominẽ ipſum formauit. Cuius dignitatem & excellentiam propheta contemplatus, & ad au-
Pſal. 8. torem ſuum conuerſus, in vocem prorupit, dicẽs. Quid eſt homo: quòd memor es eius aut filius hominis quoniam viſitas eum? Minuiſti eum paulo minus ab angelis, gloria & honore coronaſti eum, & conſtituiſti eũm ſuper opera manuũ tuarum, Oĩa ſubieciſti ſub pedibus eius, oues & boues vniuerſas, inſuper & pecora cãpi, volucres cœli & piſces maris, qui perambulant ſemitas maris. Vt autem omnia ſubiecta eſſent homini, intelligentia, ratione, ſapientia, & cogitationum interprete lingua eum inſigniuit, ac ſibi in parte ſimilem reddidit. Eidem leges præceptáque dedit, per quæ veram æternamq́ue beatitudinem conſequi poſſet, de terra tranſlatus in cœlum, de corruptione ad incorruptionem, de mortalitate ad immortalitatem. Atque etiam vt poſt præuaricationem, per quam à tanto exciderat bono, priſtinæ gratiæ ſtatum eidem repararet, filium ſuum vnigenitum miſit, qui humanæ mortalitatis carne aſſumpta, pro homine ſe deo patri in ſacrificium obtulit, omneſq́ue per primorum parentum culpam ſub maledicto venundatos ſuo ipſe ſanguine redemit, etiam in ingratos beneficus, & in delinquentes pius.

Primus in ſe credentibus regnum cœleſte promittere cœpit. Primus pœnitentibus paradiſi ianuam aperuit, quo primus deuicta morte cum corpore aſcendit, vt ſequentibus pararet locum, & poſt ſe per ſua incedentes veſtigia clementer ſuſciperet, omniumque bonorum quæ homini tribui decens fuit, faceret conſortes. Tot tantiſque beneficiis dignam referre gratiam non eſt opis humanæ, quibus etiam propheta ſe imparem confitetur, dicens: Quid retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Sed quoniam ipſi melius quàm nobis nota eſt inopia noſtra, nihil aliud exigit, niſi vt in eum credamus, ei ſeruiamus, eius mandatis legibuſque pareamus. Hoc ſi præſtabimus, neque benefeciſſe nobis illum pœnitebit, neque ea quæ pollicitus eſt pigebit exhibere, ac tanto quidem libentius hoc faciet, quanto nos magis in impartienda proximis noſtris humanitate exerceri viderit. Is enim proximè ad ſimilitudinem eius accedit, cui potiſſima cura eſt operum charitatis. Hunc igitur ſequamur, hunc ipſum quàm poſſumus diligentiſſimè imitemur, beneficia tribuendo, ſicut ipſum & feciſſe & facere nouimus, tam petentibus quàm non petentibus, tam inimicis quàm amicis, tam ingratis quàm gratis. Ille Paulum non ſupplicantem, imò repugnantem & inuitum ad ſe conuertit, & de perſecutore Apoſtolum ſuum fecit. Aliis verò ſupplicantibus & ſanitates reſtituit, & peccata donauit. Idem amicis bona largitur æterna: pro inimicis, à quibus crucifigebatur orauit. Et Iudę non ingrato ſolùm, ſed etiam malum pro beneficio reddenti, ſui corporis myſteria obtulit, pedes lauit, oſculum non negauit, nulla denique beneuolentię ſigna ſubtraxit. Si ergo ſimiles Chriſto effici cupimus, vt debemus, omnibus ſi fieri poteſt benefaciamus, lædamus neminem.

Pſal. 115.

De benefi-

De beneficiis diſpenſandis Cap. 22.

PEtentem obligant beneficia, non petentem prouocant: amicos conſeruant, inimicos reconciliãt, gratos delectant, ingratos aſsiduitate emendant. Non ſunt tamen omnia danda, ſiue illa petantur ſiue non petantur: ſicut etiam de eleemoſynis eſt dictum, beneficium'que erit nolle dare, quod nociturum eſſe noueris, licet roget ille, licet inſtet, licet indignetur, tu pernega, Illud autem da, quod non ſolùm accipere eum delectet, ſed etiam accepiſſe. Si enim quod malè ceſſurũ eſt dederis, gratias tibi aget, donec iudicio officit affectus, cum autem damnum ſentire cœperit, execrabitur, & amici gladio ſe perire clamitabit. Sin verò nõ dederis, quamprimùm durum te & inexorabilem amicis conqueretur, deinde cũ ad ſe rediens, cauſam negationis iuſtam fuiſſe cognouerit, verè ſe abs te amari fatebitur, & tibi debebit, quod poſtulata non concedendo eum periculo eripueris, in quod velut effrenis equus impetu ferebatur. Atque hanc quidem ob rem ipſe bonorum omnium diſtributor deus nõ omnia orantibus præſtat, alius poſcit diuitias, alius proſperam corporis valetudinem, alius magiſtratum, & ipſe qui nouit quem finẽ ſingula habitura ſint, reſpondet, neſcitis quid petatis. Fit enim ſæpenumero vt talia adepti, animæ ſuæ detrimentum patiantur. Quod ergo fortaſſe cõcederet iratus, denegat propitius, & neſcimus. At verò ſi in eũ qui nihil petit, vltro beneficium contuleris, plus tibi gratiæ habebitur, quàm ſi roganti nõ negaſſes. Bis eſſe gratum aiunt, quod opus eſt ſi vltro offeras. Eum prætereaqui iuſta petit & reipſa quam petit ſatis indigere videtur, promiſsis ne in longũ trahas, cum protinus poſſis tribuere: dilatum beneficium minuit gratiam, citò

datum auget. Hinc eſt præceptum illud Salomonis: Ne dicas amico tuo vade & reuertere, & cras dabo tibi, cũ ſtatim poſsis dare. Minus offendes petita quàm primũ denegando, quàm poſtquam promiſeris de die in diem producendo. Dũ enim quod poſcenti pollicitus es præſtare remoraris, ille interim ab aliquo alio fortaſſe recepiſſet, ſed tibi credens tentare aliorum beneuolentiã ſuperuacaneum ſibi iudicauit, quòd ſi nihil tunc demum cum datum oportuit dederis, nõ ſolùm quod ipſe ſpopondiſti ei denegas, ſed etiam quod alius facilè tribuiſſet aufers. Dum enim ille expectat, dum ſperat, dum iàm dubitat, atque de promiſſoris fide ambigit, & petendæ aliunde rei tempus amiſit, & occaſionẽ fruendæ, denique quicquid ex eo ſibi incõmodi acceſsit, tua cauſa paſſus eſt. Aut ergo ſtatim da quod petiť, aut ſtatim nega, aut ſi tam citò dare nequiueris, diem certum conſtitue quo daturus es, & ipſum ne prætereas, vt ille ſciat, an è re ſua erit, tantiſper expectare. Suſpẽſum autem tenere expectantem, & cras atque aliud cras abſq; promiſsi ſatiſfactione elabi ſinere, non beneficium eſt, ſed iniuria, & breuiter ſimulator eſt, non amicus, qui promittit quod non eſt facturus. Beneficium merentibus dare, accipere eſt. Nemo enim non magis illius iudicium quàm beneficium laudat, qui digno dedit, atq; in hoc maximè deum imitatur, cum deus ipſe in optimum quemq; maximè beneficus ſit, nec niſi bene de ſe merentes ad beatitudinis gloriã faciat aſcendere. Ideo in Eccleſiaſtico eſt ſcriptum, Bene fac iuſto, & inuenies retributionẽ magnã, & ſi non ab ipſo, certè à domino. Eligas igiť oportet cui ꝑcipuè benefacias, vt beneficiis bene recteq; collocatis, & amicos tibi compares, & deũ magis demerearis. Vt autem quiſque maximè indiget, ita & maximè erit adiuuandus. Qui verò ditiorũ dele ctũ facit, quibus beneficia impendat, nõ amicus eſt, ſed fœnerator. Vſuram enim cum ſorte ſimul exigere videtur,

Prouer.3.

Eccle.12.

detur, qui locupletioribus donat, dignus decipi, quoniam de recipiendo cogitauit cum daret. Cæterum inimicis quoque benefacere iubemur, dicente domino: Benefacite iis qui oderunt vos. Et Apoſtolus: Si eſurierit (inquit) inimicus tuus, da ei cibum, ſi ſitierit, da ei potum: hoc faciens congeres carbones ſuper caput eius: vt videlicet qui odij duritia concretus eſt, poſtquam tuo beneficio fuerit ſuperatus, liqueſcat ardore charitatis, & ſimultatem in beneuolentiam conuertat. Ne ingratis quidem ſubtrahenda ſunt beneficia, quamuis enim illi non referant gratiam quam debent, referet ille qui nullum bonum ſua fraudat mercede, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos.

Matth. 5.
Roma. 12.

Qualiter nos gerere debemus in dandis beneficiis. Cap. 23.

IN omnes itaque beneficia conferenda ſunt, ſed tamẽ vt quo cuique opus fuerit, quodq́ue cuique conuenerit detur, & merita ſingulorũ ſpectanda erunt & neceſsitas & ingenia. Dignis non ſolùm vitæ ſubſidia, ſed etiam honores atque officia deferantur. Inopes cibo, potu, tegumẽto, tecto iuuentur. Amici & parentur beneficio & foueantur. Inimici ita palpandi demulcendiq́; ſunt, vt ad placabilitatẽ inclinẽtur. Cum ingratis quoque ſic agendum, vt in iis veteris beneficentiæ obliuionem nouæ diſcutiat refricatio. Nam veluti arua minus fœcũda, ſi ſæpius fimum irrigationemq́ue receperint, frugifera efficientur, ita ingratus recentibus admonitus beneficiis prẹterita quoque atque obliterata ad memoriam reuocabit, & verecundia compulſus de reddenda gratia intentius meditabitur. Quædam autem beneficia palam, quædam occultæ tribuenda ſunt. Quæ virtuti debentur, palam dari conuenit, vt & honorandus appa-

dus appareat qui accipit,& alij eius exemplo ad actiones honore dignas excitetur. Is verò occultè erit adiuuandus, quem inopiæ ſuæ pudet, cui ſi quid in aperto obtuleris,magis proditum ſe dolebit, quàm lætabitur adiutum. Beneficij obliuiſci debet qui dedit, ſemper autem memoriter tenere qui accepit. Ideò ſaluator noſter cùm ſurdũ & mutum curaſſet,eis à quibus oblatus fuerat, ne cui dicerent præcepit, ſed illi tanto magis prædicabant.Hinc igitur diſcas, & vitare iactantiam ſi beneficium dederis,& ingrati ſilentium ſi acceperis. Mat.7.
Illud quod tua cauſa præſtas,non eſt beneficiũ, ſed ſeipſum amantis conſilium.Nõ enim præſtares niſi tibi ꝑfuturũ ſperaſſes.Quod autem & tua & mea cauſa mihi donaueris,iniuſtus forem, ni pro eo me tibi debere faterer,imò eo iucundius eſſe debet donum quod commodo atque vſui eſt,& tibi dare & mihi accipere. Inuidi eſt enim ſuam tantùm vtilitatem ſpectare,& cùm acceperis,quod aliis quoque profuturum ſit,nolle beneficij loco ducere.Rectè autẽ non eſſe beneficium contenderim,alteri aliquid eripere,vt alteri dones. Nam cũ beneficium dare liberalitatis virtus ſit, & aliena rapere auaritiæ vitium,quomodo poteſt dici virtus,quæ vitio conſtat? Quis neget dare eleemoſynam pietatis eſſe munus? & tamen offerre in templum non licet, quod partum eſt iniquè.Sic enim in Iſaia legimus.Ego dominus diligens iudicium,& odio habens rapinam in holocauſtum.Ergo inquies, ſi beneficium non eſt quod accepi, nihil debeo illi à quo accepi?Nihil planè ei à quo acceπiſti,ſed cui ablatum eſt vt acciperes. Huic redde ſuum, & ei nihil debebis,qui largitus eſt alienum. Ne concupiſcere quidem iniuſtè rem proximi tui iuberis, nedũ poſſidere.Porrò nullus beneficium homini ab homine præſtari poteſt,quàm ſi quis pro aliorum ſalute ſuã vitam periculis obiecerit, cum inter præſentia bona nihil vita charius habeatur. Maiorem, inquit dominus, Iſaiæ.61. Ioan.15.

DD cha-

charitatem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Hanc profectò charitatem ipſe nobis primus exhibuit, qui nobis ſua morte aditum vitæ æternæ reſerauit Hunc imitati ſanctiſſimi martyres, contra principum interdicta viam adipiſcendæ ſalutis alios palã docebant, ſemet certè morti & quidem per tormenta ſuſtinendæ audacter exponentes. Proximi ergo animæ periculum (ſi poſſumus) præſentis vitæ

Ionas. noſtræ impendio propulſare debemus. Et ſi Ionas propheta tempeſtatem in mari paſſus mergi voluit ne alij mergerẽtur, quãtò magis præferenda eſt cuiusq; hominis animæ ſalus corporis noſtri ſaluti? Omne tamen beneficium non tam res ipſa magnum facit, q̃ voluntas. Magnum eſt, cùm libenter, cùm citò offertur, cùm toto animi affectu impenditur: diſplicet ſi cunctanter, ſi triſtè, ſi ſuperbè, ſi ſerius, quàm oportuit præſtatur, ſi denique pene à nolente & inuito extorquetur. Quemadmodum igitur rem multi pretij vilitat frigida voluntas tribuentis, ita exiguum etiam beneficium gratũ efficit in conferendo animi promptitudo atque facilitas. Illi quoque plus debeo, qui parui modicíque ſui peculij participem me fecit, quàm qui diues multum donauit. Plus enim largitus eſt, cui minus quo ipſe fruatur

Matth. 12. reſtat. Hanc veriſſimam ſententiam domini confirmat autoritas. Cùm enim quidam diuites in templo grandem offerrent pecuniam, plus oblatum dixit à vidua paupercula, quæ duo tantùm minuta ęra obtulerat. Satis hæc de tribuendis beneficiis, nunc de accipiendis reddendíſque exponamus.

De beneficiis accipiendis.

Cap. 24.

AB illo accipere beneficia oportebit, cui nos debere delectat. Moleſta res eſt, his quibus nolis eſſe deuinctum. Econtrario autem iucundiſſimum eſt

eſt,ei quem nullo etiam intercedente beneficio diligeres, accepto obligari, & cauſam referendæ gratiæ habere. Ab optimo quoque beneficium accipere, tam gratũ eſt quàm teſtimonium habere ipſorum erga nos amoris. Læto vultu grato'que animo ſicuti dandum ita & accipiendum erit beneficium: qui contemptim acceperit iam ingratus eſt, ſi ſibi beneuolè præſtitum eſt. Ille verò qui hilarè accipit, & libenter, iam perſoluit maximam beneficij partẽ, quæ in animo eſt. Reddit enim pro beneuolentia beneuolentiam, licet nondum mun⁹ pro munere retulerit. Deeſt interdum referendi copia, interdum occaſio, & quandiu iſta deſunt, qui accepit beneficium tanquam relaturus, iam retuliſſe videtur: quia ſatis eſt voluiſſe, quoties poſſe non occurrat. Ab illo qui infamia notatus eſt, & turpiter viuit, non accipias beneficium, ne perditis moribus eius fauere videaris, niſi fortè eò acceptô, & inita cum homine familiaritate ſpes fuerit, tuis admonitionibus eum reuocandi, ſibi'que reſtituẽdi, ne in nequitia obduratus pereat. Cũ'que etiam malis benefaciendum ſit, non eſt prætermittenda benefaciendi occaſio ſi tunc ſe offerat, cùm ille qui corrigi debet, munus aliquod porrigit. Tunc etiã à malo accipiendum erit, cùm ille deterior futurus timetur, niſi acceperimus. Tyranno enim aut improbo aliquo domino munus vltro porrigente, ſi non acceperis, contemni ſe putabit, & qui prodeſſe volebat, mutato animo offendet. Ab hoc genus hominibus non eſt liberum nolle accipere. Nec tamen illi quicquam pro eo debeo, quod inuitus accipio, reddam ſi repetet, non vt benefactori, ſed tanquam creditori. Et ſi reddidero, gaudebo me ab illius beneuolentia eſſe ſolutum, qui dignus eſt odio. Alia quoque cauſa eſt accipiendi beneficij etiam ab impiis, cùm videlicet eo accepto datur facultas benefaciendi bonis ac iuſtis. Sic Ioſeph accepit à Pharaone, ſic Daniel à Nabuchodonoſor,

non hoc quidem, vt ipſis gratiam deberent, ſed vt ſuis prodeſſent.

De beneficijs reddendis. Cap. 25.

Porrò in refere͂da gratia tales nos præſtemus, quales eſſe decuit in beneficio accipiendo. Cui refertur, ſentiat quàm libenter, quàm iucundè ſibi referatur: vt lætus ſit, ſe quoque prudenter egiſſe, quod in homine tã grato ſuum collocarit beneficiũ. Nihilominus ſoluta etiam gratia, nos ei debere fateamur quia dignos nos ſuo beneficio iudicauit, quia priòr ad amicitiam venit, vt merito redametur, qui cœperit amare. Interim ſi grati eſſe volumus, nũquam patiamur excidi memoriam collatorum in nos beneficiorum. Ingratus eſt, qui non reddit. Audeo dicere, non minus ingratus eſt, qui non meminit: quoniam ne tunc quidem gratus fuit cum acciperet. Quod enim libenti animo accipimus, id non facilè obliuiſcimur. Illa verò facillimè obliterari ſolent, quæ minimi æſtimantur. Qui ergo oblitus eſt, is profectò teſtatur, ſe pro vili habuiſſe quicquid accepit. Referrem, inquis, ſi accepti memor fuiſſem, imò memor accepti fuiſſes, ſi referre gratiam cogitaſſes. Ipſa obliuio te ingratitudinis accuſat, qua te defendere ab ingratitudine conaris. Quæ autẽ res eſt: quæ præcipuè faciat ingratos? Alios certè ſuperbia, alios auaritia. Illi dignos ſe beneficio exiſtimant, & dediſſe putant cùm acceperint: hi verò accepiſſe ſe diſſimulant, ne reddant, & quanto cupidius acceperunt, tãto in reddendo lentiores exiſtunt, nihilque ſe feciſſe lucri arbitrantur ſi paria reddiderint, quaſi verò gratũ eſſe non virtus ſit, ſed vitium. Quod enim turpe eſt, id vtile putant: & quod honeſtum eſt, hoc ſibi incõmodo eſſe exiſtimãt. Ideoq; alterũ reſpuunt, alterũ affectãt, & in-

& ingratitudine pro quæſtu vtuntur. Duo autē iſta, arrogantia videlicet & cupiditas, cùm omnibus vitanda ſint, tum iis maximè, qui vel benefici vel grati eſſe cupiunt. Nō referre gratiam cùm poſſis, turpiſſimum eſt, cum non poſsis, velle tantum retuliſſe eſt. Cæterùm illi qui non reddere lucrari, eſſe exiſtimant, multûm quidem falluntur. Quis enim in eum iterum beneficus erit, cuius ingratitudinem ſemel fuerit expertus? Itaque rarius accipiet, qui in reddendo negligentem ſe præſtabit. Illi verò qui capeſſēdis virtutibus operam impendunt, non rerum emolumenta ſequuntur, ſed morum: eis incumbunt officiis, eorum cura ſtudióque diſtringũtur, in quibus verſantes, non diuitiis, quæ improbis etiã cõmunes ſunt, ſed quod lōgè beatius eſt, vitæ ſanctimonia proficiunt. Quinimo contemptis calcatiſque opibus ad ſolam virtutem confugiunt, neque hanc ſe conſequi poſſe ſciũt, niſi illas abiecerint. Et cũ nihil ꝑcioſius virtute ſit, quis negauerit eos multùm lucrifacere, qui in dando, reddendóque beneficio & liberales in primis & grati eſſe ſtudent? Hæc enim ea res eſt, quæ amicos comparat, quę inimicos placat, quæ deum propitiat, quæ immortalitatem mortalibus donat, & de terra ſublatos cœlo inſerit ſedibuſque ſanctorũ, vt ſemꝑ beati ſint, qui vt charitatem ſeruarent, ſemper munifici liberaleſque fuerunt. Is autem qui in beneficiis compenſandis dati accepti rationes diſpungit, nec liberalis ꝑfectò, nec gratus eſt, ſed cupiditati ſeruiens negotiator, & terrenis tantùm ac perituris inhians bonis, non ad cœleſtia animum intendens & æterna. Virtute autem contentus eſſe debet, & non ſuum, ſed alienum reſpicere commodum, tam ille qui confert beneficium, quàm qui gratiam refert, atque vterque ita ſe gerere, vt deo magis placeat quàm hominibus. Quos hominibus placere magis delectat, ab hominibus captant gloriam, & à deo non accipiunt mercedem, debitaque virtuti præ-

mia amittunt,dum quicquid rectè laudabiliter'que egerint, vanitati tradunt, & non in eum finem, in quem debent dirigunt.

Vtrum debemus pro beneficio cui ſucceſſit iniuria. Cap. 26.

QVid, inquiet aliquis, ſi poſt beneficium acceptum affectus ſim iniuria,debeo ne aliquid ꝑ beneficio ? Non videtur mereri gratiæ relationem, qui beneficium ſuum conſequenti corrupit offenſa. Itaque non eris ingratus, ſi ei beneficium non reddideris,qui quantum intulerat boni,tantum poſtea mali irrogauit, intuendum igitur minor ne an maior ſit iniuria quàm beneficiū.Minoris enim iniuriæ obliuiſci debes,& memor eſſe beneficij. Cùm verò maior vel par fuerit offenſa, obligatione beneficij abſolutus eſt,neque gratiam debes illi,qui gratiæ meritum lædẽdo amiſit.Iniuriam tamen omnem,quantacunque fuerit,remittere debemus, nec vindictam appetere, propter eū qui ait:Dimittite,& dimittetur vobis.Sed ſi cõ donata eſt iniuria,inquies, cur non manet beneficium? Iniuriam remitte,ne deum offendas:beneficium reddere ſuperſede,ſi ita tibi expedire videbitur, ne homini qui non meretur,gratiam referas.Alioquin qui ſine cauſa ingrati ſunt,quamuis nulla lege puniantur, deum tamen habent vltorem. Agar. Gen.16. Agar ancilla beneficij immemor quod acceperat,dominam ſuam probro afficit: ob hoc eiecta cum puero quem genuerat,famem ſitim'que pertulit pro culpa. Abſalon. 1.Reg.8. Abſalon patrem,cui chariſſimus erat,à quo fraternæ cædis veniam acceperat, regno pellere moliebatur,ſed tantæ ingratitudinis ſcelus merita nece perſoluit,telis confoſſus inimicorum. Nabal. 1.Re.15. Nabalis in Dauidem ingratitudo,de ſummis diuitiis ad ſummam ipſum

ſum redegiſſet paupertatem,niſi vxor eius Abigail multis oblatis muneribus pro illo ſatisfeciſſet. Scias igitur deo atque hominibus pariter inuiſum eum qui ingratus eſt,tantóque magis ſi pro bono malum reddit. Tũc enim non ſolùm ingratus eſt,ſed etiam iniurius.

LIBRI. V. FINIS.

EVANGELISTARII

MARCI MARVLI LIBER

VI. ſub charitatis titulo, qui grati ſint in deum vel ingrati, quo pacto prædicatorem docere conueniat, quomodo labori manuum,vt otium euitetur, inſiſtendum ſit, in quo denique vera & falſa conſiſtat humilitas, diſertè edocens.

Vtrum deo reddi poſſit beneficium. Cap. I.

NON poſſumus(vt quidam aiunt)deo dare beneficium,cũ ei⁹ omnia ſint,ſic neque gratiam referre, cũ nullius rei indigeat, bonorumq́ue omniũ pleniſſimus exiſtat. Quid ergo ſæpe in ſcripturis de ingratitudine noſtra querentem audimus. Ingratitudinis autem non iure

argueretur,qui gratus eſſe nequiuiſſet.Quæ igitur illa res eſt,quæ nos erga deum aut ingratos reddat,aut gratos faciat?Cuncta nanq; dei ſunt.Quicquid dare voluero,deum de ſuo dare neceſſe eſt,quid reddere conabor, ipſe dedit quod reddo.Quid habes,inqit Apoſtolus,qđ non accepiſti? Sed à quo omnia quæ habemus accepimus,ei proculdubio nec dare nec reddere quicq̃ poſſumus,niſi quod ipſe largitus eſt.Si tamen eſſe aliquid beneficij,quod ſeruus domino ſuo tribuere poſſit inuenerimus,quamuis omnia quæ ſeruus poſſidet,domini ſũt, inueniemus & quod homines offerre queant deo, & ille oblatum beneficij loco habeat, offerre verò nolentẽ ingratitudinis damnet. Quæro igitur ſi ſeruus fideliter ſeruit,ſi domini iuſſa gnauiter exequitur,ſi rem gratam domino facturus non dubitat ſubire capitis periculum, ſi nec viuere cum illo,nec mori pro illo, ſi caſus inciderit,recuſat,pręſtat ne domino beneficium an nõ? Si negaueris,reſpondebo tibi, ſine cauſa ergo benigniꝰ quàm reliqui eiuſdem conditionis à domino accipitur, ſine cauſa manumittitur, & iam non vt ſeruus aut libertus,ſed vt filius diligitur.Immeritò certè iſta in ſeruum conferuntur, ſi nullum domino beneficium præſtitit. Sed qui talia à domino meruit accipere, negari non poteſt quin præſtiterit aliquid, ob quod talia accipere viſus eſt dignus. Rurſum ſi erro fugitiuuſque fuerit,ſi imperium domini contempſerit, ſi furto non abſtinuerit,ſi petulans,ſi mendax,ſi ebrioſus, ſi rixoſus, ſi denique nequam fuerit, nônne vinculis conſtringetur, ſtigmate notabitur,furcam ferre cogetur,flagris verberibuſque cædetur,& vel venundabitur,vel perimetur? Iniquè talia paſſum diceremus malum ſeruum,niſi offendiſſet:ſicut bonum non iure remuneratum, niſi aliquid præſtitiſſet.Cũ igitur omnium hominũ vnus dominus deus ſit,& omnia quę poſſidemus, ab ipſo accepimus,beneficium tamẽ ei præſtamus,vel verius red-

dimus

dimus, quoties mandatis eius paremus, quoties conſulta ſuſcipimus, monita implemus, & in omnibus ipſi ſoli obſequi nitimur. Offendimus autem, ſi his contraria agimus. Ideóque ab illo & iuſti præmium referũt, & pœnam iniqui, non quòd deo ex benefactis hominum aliquid accedat, aut decedat ex malefactis: cui neque addi quicquam neque adimi poteſt, ſed quia idem tum iuſtiſſimus, tum optimus ſit, non poteſt non odiſſe malos, neque bonos non diligere, & hoc quidẽ pro beneficio ſibi dato æſtimat, ſi quod pręcipit facimus, pro offenſa ſi nõ facimus. Atque ideo alios gratos vocat, alios ingratos, hos punit, illos efficit beatos. De ingratis dicturus eſt, ſi Euangelio credimus: Quodcunque vni ex minimis meis non feciſtis, nec mihi feciſtis: econtrario autem gratos illud beneficium ſibi præſtitiſſe fatebitur, quod indigentibus præſtiterunt. Ingratos damnabit, dicens: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Gratos verò ad ſe vocabit, & dicet: Venite benedicti patris mei, poſſidete regnum vobis paratum à conſtitutióne mundi, ab initio æternitatis. Vide igitur qua ratione & demus deo beneficia, & accipiamus præmia, & quomodo ſi non dederimus, mulctandi ſimus. Atque vt apertius hoc quod aſtruimus intelligas, qui in Deum credit, qui deo obtemperat, qui DEVM diligit, honorat, colit, veneratur, gratus eſt. Incredulus, expers, impius, DEVM hominésque contemnens, ingratus eſt. Nullum poſtremò peccatum, quod legi aduerſatur diuinæ, ingratitudinis vitio vacat. Illum enim offendimus, quoties peccamus, à quo cũcta bona quæ homini dari queunt, accipimus: Accepturi adhuc meliora, ſi non ingrati deceſſerimus. Operæpretium erit, huiuſce rei proponere aliquot exempla, & prima eorum quos dominus gratiam ſibi referentes amplexatus eſt: deinde illorum quibus pro ingratitudine intulit mala: vt cum præſentia conſiderauerimus, Mat. 25.

de

de futuris non ambigamus: beatos videlicet & in cœlo fore, qui ſic à domino diliguntur in terra. Econtrario autem in inferno quoque cruciandos eſſe, ſi non ſe correxerint, qui antequam eò deſcendant, pro ſcelere puniuntur.

De gratis erga deum in veteri teſtamento. Cap. 2.

Abel. Gene. 4.

IGitur vt ab aliis qui ante diluuium fuere, initium capiamus, gratus erga deum fuit Abel qui primogenita & pinguiora quæ'que gregis ſui offerebat domino. Quòd autem propterea à domino dilectus fuerit, ſcriptura teſtatur. Ait enim: Reſpexit deus ad ſacrificia Abel, ad Cain autem ſacrificia non reſpexit. Maledixit quoque Caino dominus, quia ille ob hoc ipſum fratri inuidens, quòd ſibi præferretur, ad ſe euocatum interfecerat.

Enos. Gen. 5.

Gratus fuit Enos, primus quippe cantica quædam hymnos'que compoſuit, quibus nomen domini inuocaret, pro quo dedit ei dominus, vt filios gigneret, & nõgentoſquinque vitæ annos abſque offenſa impleret.

Enoch. Ibidem

Gratus fuit Enoch. Neque enim diceretur ambulaſſe cũ deo, niſi ei ſemper obſequentiſſimus fuiſſet. Morũ itaque ſanctimonia meruit, vt viuens ad beatiora quàm eſt mortalium habitatio, loca tranſportaretur.

Noë. Gene. 6.

Gratus Noë. Nam & ipſe cum deo ambulaſſe dicitur, & perfectus iuſtus'que fuiſſe. Proinde dignus fuit, qui mundo ꝑ diluuium pereunte, ſolus cum filiis ac nuribus fieret ſuperſtes, & omnium quæ aquis deleta fuere, reparator exiſteret.

Abraham. Gen. 11.

Poſt diluuium verò gratus fuit Abraham. Poſuit enim altaria domino, victimas obtulit, decimas ꝑſoluit, deo credidit, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam, deniquevt domino obediret, filio non pepercit. Ob hoc quidem cum deo colloquitur, pater multarum gentiũ conſtituitur, in ſemine eius, quod eſt Chriſtus benedi-

cen-

cende omnes nationes deo promittente naſcuntur. Gratus fuit Loth: vt enim Deó placeret, domi peregrinos acceptauit, quare meruit fieri hoſpes angelorum, & ſuperesse Sodomitis, inter quos habitabat, igne & ſuphure de cœlo pluente ob ſcelera conſumptis. Gratus fuit Iſaac, qui cùm centum octoginta vixiſſet annos, in his omnibus domino ſuo non peccauit. Per quam dignè autem deo gratia refertur, cùm innocentia per omne vitæ curriculum inoffenſa ſeruatur. Hic igitur benè de deo meritus, cùm ſementem feciſſet, centuplum collegit, geminos genuit, in quibus benedicendis errare non eſt permiſſus, non enim cui voluit, ſed cui debuit benexit, vt Abrahæ patris genus in Chriſtum dirigeretur. Gratus fuit Iacob, in nullo illũ ſcriptura accuſat, & deo chariſſimum fuiſſe beneficia teſtantur. Ad eum primogenita fratris Eſau transferuntur, dicente domino: Iacob dilexi, Eſau autem odio habui. Cùm obdormiſſet, ſcalã vidit à terra ad cœlũ extentã, & in ea angelos aſcẽdẽtes & deſcẽdẽtes, ac dominum cacumini innixum, qui terram in qua quieſcebat ei promiſit, regnum'que eius longè late'que diffundendum prædixit. Inde ille parens efficitur duodecim liberorum, qui duodecim tribubus nomen dederunt, cœptus'que eſt vocari Iſraël, hoc eſt, deum videns: & vidi, inquit, dominum facie ad faciem. In Aegyptum tranſmigrans multiplicatur. Liberis quæ euentura erant, moriens prophetauit. Grat[9] fuit Ioſeph in Aegypto dum ſæuus eſſet, & iuuenis impudenter ſe ingerentis dominę libidini non conſenſit, maluit'que vitam ſuam periclitari, quàm caſtitatẽ pollui, cùm ab illa irata tentati adulterij inſimularetur. Magnam deinde fratrum in ſe iniuriam cùm vlciſci poſſet, magnis rependit beneficiis: eos quippe à quibus in ſeruitutem venundatus fuerat, in Aegyptum vrgente fame profectos benignè ſuſcepit, largiter'que aluit. Erat enim ſecundus à rege, cuius viſa obſcuritatibus

Loth. Gene. 16.

Iſaac. Gene. 35.

Iacob, Gen. 28.

Ioſeph. Gen. 30.

tibus

tibus inuoluta ſpiritu ſancto reuelante plana fecerat.
Moyſes. Creatus fuit Moyſes, filias Raguelis ſacerdotis virgines
Exod.2. paſtorum violentia tutatus eſt. Hinc à domino dux ele
Exod.31. ctus, Pharaonem prodigiis terruit, populum Iſraël eduxit de Aegypto, quãdo mare ſe aperiens aridũ trãſeuntibus præbuit iter, & eorum perſecutores oppreſſit aquis. Idem deinde in monte leges quas ad populũ ferret, à domino accepit: nemo tam familiariter cum deo colloquebatur, nemo tam ardẽter ab eo ad idola deſciſcentes puniuit. Ipſo ſaxum percutiẽte fluxerunt aquæ:
Ioſue. Num.14. ipſo orante, Amalech ſuperatus eſt. Gratus fuit Ioſue, diuinis enim credens promiſſionibus populum reges terræ quàm ingreſſurus erat metuentem, ſpe victoriæ animauit. Proinde dignus fuit, qui in demortui Moyſi locum ſufficeretur, & victis hoſtibus regionem à domino promiſſam obtineret, eamq́; ꝑ tribus diuideret. Ad hanc tranſeunti Iordanis refrenato aquarum curſu in ſicco alueo viam ceſſit. Hierichuntem obſidente, muri corruerunt. Inimicos perſequente ſol & luna ſteterunt, ne noctis interuentu qui fugiebant elaberentur. Tot igitur miraculis teſtatum eſt, quantum ei dominus faueret, quia erga ſe in omnibus gratum fidumq́ue ſciebat. Sed ne catalogum ſanctorum texere videar,
Patriarchæ grati erga deum fuere omnes illi patriarchæ, illi duces, illi ſacerdotes, illi iudices, illi reges, illi prophetæ, qui in mandatis DEI, in lege, in omnibus ceremoniis conſtanter pieq́ue perm anſere. Tales autem eligere ſolitus eſt dominus per quos populum erudiret, à ſeruitute liberaret, à periculis erueret, victoria donaret, & de illis quæ futura erant admoneret. Quòd ſi benigniſſimus dominus fideliter ſibi ſeruientes, beneficiorumq́ue ſuorum non oblitos, ita vt dictum eſt fouet, ita amplexetur in terris adhuc viuentes, quantomagis ad cœleſtis beatitudinis domicilia manſionesq́ue angelorum tranſlatos? Hæc de veteris hiſtoriæ fontibus hauſta iã

exi-

exigere videntur, ut à nouæ ſalubris fluentibus aquis aliqua deriuemus, ad eandem gratitudinis virtutem accommodata.

De gratis erga deum in teſtamento nouo. Cap. 3.

IEſus Chriſtus dei filius, humani generis redēptor ac ſaluator, patribus promiſſus, nobis exhibitus & datus, non præſentia bona hominibus polliceri cœpit, ſed futura: nec terrenum largiri regnum, ſed cœleſte: Pœnitentiā agite, inquit, & appropinquabit regnū cœlorum. Et ad latronem: Hodie mecum eris in paradiſo. Quòd ſi tādē, nō vt olim ad inferos animæ iuſtorū deſcendant, ſed in ſublime angelorum ſedibus inferantur, iucundiſſimo domini ſui conſpectu ſemper fruituræ, nōne multo nos cauſatius quàm priſci illi, de quibus paulò antè eſt dictum, deo ſeruire debemus, & ſoli nauare operam, contemptiſque omnibus ipſum vnū abſque quo nihil eſt beatum, tota mente concupiſcere? Meritò igitur ſequens credentium ætas ad omnia dura atque aſpera perferenda cœpit accingi, mollia verò reſpuere & delicata: atque in his precipuè gratiam referri ſaluatori, per quæ maximū omnium beneficium ſe accepiſſe meminit. Quid enim maius aut optabilius eſſe potuit, quàm paradiſum p tot ſecula primi hominis culpa clauſum, per ea demum quæ Chriſtus paſſus eſt, nobis fuiſſe reſeratum? Oportuit enim pati Chriſtum, & ſic intrare in gloriam ſuam. Oportet igitur pati & nos, ac per veſtigia eius incedere, ſi illò quò ipſe pceſſit, volumus peruenire. Hæc eſt ergo noſtrorum erga deum maxima gratitudo, pro amore illius, qui prior dilexit nos, voluptates, opes, otia contemnere, continentiam ſeruare, modico contentos eſſe, religioſæ vitæ laboribus nunquam defatigari. Talem quippe pro benefi-

Matt. 4.

Lucæ. 24.

Apoſtoli. neficiis gratiam primo deo retulere Apoſtoli, deinde martyres cæteri'que Chriſti ſerui, virgines quoque & viduæ omnes'que illi qui eccleſię authoritate in ſancto rum collegio numerantur. Pro Chriſti nomine non du bitauit Petrus crucifigi, Paulus capite truncari, Iohannes in feruentis olei dolium nudus demergi. Bartholomęus viuus excoriari, Thomas lanceis perfodi, Iacobus

Martyres. maior decollari, minor fuſte fullonis interimi, Stephanus lapidibus obrui, Laurentius igne cremari : omnes denique per tormenta conſumi. Hoc idem propoſitum fuit reliquorum ſanctorum omnium necem videlicet à perſecutoribus inferēdam ſubire potius quàm à Chriſti fide deficere. Illos quibus hoc contigit, Apoſtolus ad

Heb. 11. Hebræos ſcribens pulchrè percenſet, cùm ait: Alij verò ludibria & verbera experti, inſuper & vincula & carceres, lapidati ſunt, ſecti ſunt, tentati ſunt, in occiſione gladij mortui ſunt. Noli expectare vt audias quid hi pſperitatis in vita perceperint, qui ad quæ'que laborioſa ſuſtinenda magno animo ſe armauerant. Si tamen noſſe deſideras, nihil illis proſperius contingere potuit, quàm per aduerſitatum patientiam oſtendere, quali cõſtantia, quanta'que fide Chriſtum diligerent. Adde quòd illos quoque à quibus necem ſupplicia'que paſſi ſunt, victores fuerint. Præualuit enim patientium fides impietati perſecutorum, & contempto inanium deorum cultu, ab omnibus adorari cœptus eſt Chriſtus. Ne-

Fidei victoria. quaquàm ſancti martyres coronati triumpharent in cœlo, niſi in terra viciſſent. Vera fidelium victoria eſt, neque deiici aduerſis, neque ſecundis efferri, deo magis quàm hominibus obedire, & carnem ſpiritui repugnãtem in ſeruitutem redigere. Quæ quidem & illi ſancti, quos perſecutionis non attigit gladius, diligenter obſeruarunt. Dum enim viuerent, non ceſſabant Chriſto ſeruiendo vitę inſtituta vel ipſi diſcere, vel alios docere, vigiliis, precationibus, ieiuniis, lectionibus'que vacare,

care,diuitias indigentibus diſtribuere, & paupertate gaudere, virginitatem viduitatemq́ue nuptiis præferre. Sic egerunt inter ſummos pontifices: Syluester, Gregorius, Leo & Cæleſtinus. Inter epiſcopos, Martinus, Nicolaus, Ambroſius, & Auguſtinus. Inter Abbates, Antonius, Hilarion, Hieronymus & Benedictus. Inter monachos, Dominicus, Vincentius, Franciſcus & Bernardus. Inter eremitas, Paulus, Thebæus, Honophrius, Arſenius, Archebius, & Theonas. Inter virgines, Maria virgo, ſimul & mater, ipſum enim genuit Saluatorem, quē ſicut de ſpiritu ſancto concepit, ita ſine virginitatis dāno peperit. Hanc ſecutæ ſunt Thecla, Agatha, Hagnes, Lucia, Catharina, Cecilia, Margareta, Barbara, aliæq́; permultæ, quas ad coniugium nulla blandientium promiſſa, nullæ furentium minæ, nulla ſæuientium tormenta inclinare potuerunt. Omnia extrema perpeti malebant, quàm domino ſemel promiſſam amittere virginitatē. Inter viduas verò perpetuam continentiā cuſtodientes fuerunt, Anna, Paula Galla, Melania, Monacha, & aliæ plurimæ. Talium vitam moresq́ue ſequatur oportet, qui cumulatiſſimam deo gratiam cupit referre, ac poſt relatam ab ipſo ſuſcipi & immortalitatis gloria in cœleſtibus veſtiri. Proponamus nunc ingratorum exempla, & quos præmia ad virtutem parum excitant, ſaltem pœna à vitiis auocet.

Pontifices. Epiſcopi. Abbates. Monachi. Eremitæ. Virgines. Viduę.

De ingratis ante diluuium.
Cap. 4.

PRimi parentes noſtri donec beneficiorum memores iuſſioni diuinę obtemperarunt, paradiſi in quo poſiti erant, bonis fruebantur, poſtquàm verò p̄ ingratitudinem à mandato receſſere, ligni vetiti fructum guſtando, eiecti de paradiſo, laboribus, ærumnis, mor-

Adā & Eua.

morti ſubiacuerunt. Ei enim peccauerant (licèt poſtea pœnitentiam egiſſe credantur) à quo corpus, à quo ſpiritum, ſenſum, intellectum, dei ſimilitudinem acceperant: à quo præeſſe beſtiis terræ, & volucribus cœli, & piſcibus maris iuſſi erant: vt his quæ terra proferret veſcerentur, & ſimul ligna, lapides, metalla, ignẽ quoque & aquam, tellurem & aëra in vſum vitæ neceſſarium haberent. Meritò igitur malis mancipati ſunt, cùm talem ac tantum benefactorem offendiſſent. Mulier quia prior peccauerat, viri ſubditur imperio, & pariendi cruciatibꝰ mulctatur, vt voluptatem quam cœpit, fructum interdictum manducando, filios generando dolore compenſet. Meritò etiam Adæ eſt dictum: Maledicta terra in opere tuo. In laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ, ſpinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ: In ſudore vultus tui veſceris pane tuo, donec reuertaris in terram de qua ſumptus es, quia puluis es, & in puluerem reuerteris. Tot igitur mala paſſi ſunt poſt reatũ, quot antequam peccaſſent, bonis fruebantur. Non eſſet magnum eorũ crimen, niſi & magna eſſent illius beneficia, in quem commiſſum eſt. Non tam enim ex ſe, quàm ex meritis eius, qui offenſus eſt, ingratitudinis culpa pẽſari debet. Itaque quàm grauiter peccauerint, pœna indicat, quæ quidem ad poſteros omnes fuit propagata ꝓpter corruptam radicem, de qua generantur. Et quoniam nihil ab homine nequiter agitur, quod ingratitudini in deum non ſit aſcribendum: Ingratus fuit etiam Cain Adæ filius, qui inuidiæ furore percitus interemit fratrem ſuum Abel. Ob hoc illum dominus execratus eſt, dicens: Maledictus eris ſuper terram, quæ aperuit os ſuum, & ſuſcepit ſanguinem fratris tui de manu tua: cùm operatus fueris eam, non dabit tibi fructus ſuos, vagus & profugus eris ſuper terram omnibus diebus vitæ tuæ. Poſtremò & ipſe interfectus fuiſſe creditur in ſeptima

Gene.3.

Cain.
Gene.4.

p tima generatione,vt prius annos multos aduerſa ſuſtineret maledictionis,deinde quod fratri intulerat,ipſe ab aliis ferret. Neque illa quidem parua fuit ingratitudo, illa malitia, quæ deum ad pœnitentiam compulit, quod hominem feciſſet.Nemo qui ei nō peccauerat inuentus eſt.Omnis caro (inquit) corruperat viam ſuam, Gene.6. præter illas octo animas quæ in arca ſeruatæ ſunt, ne cum cæteris diluuio perirent. Porrò, ſi quæris quanta tunc fuerit culpa ingratorum,multę beſtię cataclyſmo ſuperfuerunt,illorum nemo.Poſt diluuium ingratiſsimos omnium ſemper fuiſſe Iudæos comperio,illos excipimus,quorum ſuperius facta eſt mentio. Etenim cum Iudæi. ab ipſo mundi domino multo plura quàm reliquæ nationes beneficia accepiſſent,magis etiam conſtanter illum colere debuerunt.

De beneficiis Iudæis collatis poſt diluuium. Cap. 5.

Videamus igitur primo,quænam illis ab indulgentiſsimo rerum largitore deo præſtita fuerint bona, deinde quàm ingratè ipſi ex aduerſo ſe geſſere, & ſimul quæ poſtea paſsi ſunt mala. Solis vnius dei Iudæi. veritas fuit reuelata,ſolis leges de cœlo datæ,monſtratus ceremoniarum ritus, oracula futurorū indulta, dei voces palam locutæ,ingentium miraculorum operatio conceſſa, deo fauente timuit eos Aegyptus, & cum dimittere nollet,flagella ſuſtinuit, mare ſe aperiens ſiccū euntibus præbuit iter, & aquæ quæ illis hinc inde pro muro erant,Aegyptios cum armis hoſtiliter inſequentes operuere, in ſolitudine manna cœleſtis cibus pabulum illis præbuit, & de ſaxo virga percuſſo ſcaturiens amnis potum.Iordanis ad fontem ſuum reuerſus perſtitit donec tranſirent, terram denique promiſsionis lactè & mellè manantem: perdomitis eius incolis poſſe-

derunt. Quis denique explicet tot hoſte victorias, tot à ſeruitute liberationes, vel quoties periculis eruti, à cladibus protecti? Moyſe orante (vt antè diximus) victus eſt Amelech: buccinis clangentibus, Hierichuntis mœnia corruerunt: Ioſue inimicos perſequente, lapidibus pluit de cœlo ſuper fugientium ceruices: ac ne noctis interuentu elaberentur, ſol & luna motum ſuum continuerunt. Nulla vnquam fuit longior dies, quam iſta in qua quinque Regum Chananæorum proſtratus eſt exercitus. Balaam præterea prophetes aſinæ loquentis voce prohibitus eſt eis maledicere, & pro maledicto induxit ſuper illos benedictionem, benedictos à deo eſſe non dubitãs, pro quibus mutum animal vocem protulerit humanam, victi ſunt deinde Palæſtini tonitru & fragore de cœlo territi. Holophernes Chaldæorum dux, cum vrbes aliorum prouinciasque expugnaſſet, in Iudæa vnius fœminæ manu victus occubuit. Regnante Hieroſolymis Aſa, innumerabiles Aethiopum copias ad internecionem conciderunt: Regnante Ioſaphato, cum ingentem Ammonitarũ Idumęorumque exercitum formidarent, inimicos inter ſe digladiantes conſpexerunt, mutuoque cæſorum tulerunt ſpolia tam ſecuri, quam paulo antè pauefacti: Regnante Ezechia, cum ab Aſſyriis duce Senecheribo obſiderentur, angeli manu vnà nocte centum octogintaquinque milibus hoſtium cæſis, obſidione ſoluti ſunt. Omitto nunc Macchabæos, Iudam, Simonem, Ionatham, qui dei ſui nomine inuocato, parua manu ingentes hoſtium copias plurieſ fudere. Magna quidem & immenſa beneficia hæc, maiora tamen accepturi erant, ſi iſtorum quæ acceperant largitorem non deſeruiſſent. Nunc ergo quod ſupereſt, breuiter expediemus qua ingratitudine vſi ſint, quantaque deo vlciſcente pati meruere.

De ingra-

De ingratitudine Iudæorum in deum, & quæ pro idololatria paſsi ſint. Cap. 6.

LOngum admodum foret memorare ſcelera ſingulorum, qui inter Iudæos impij infidiq́; fuere. Omnium ergo ſimul in deum ſuum infidelitas detegatur, pœnaq́ue infidelitatis vt cum hæc nota fuerint, ſimul conſtet & ingratitudinis magnitudo, & iuſti domini in ingratos præſens vindicta, quam ſi quis inuitauerit, nec futuræ quidem, quæ omnium acerbiſsima eſt obnoxius erit. Dum Moyſes in monte immoratur, donec tabulas digito dei conſcriptas acciperet, illi ad idololatriam conuerſi, vitulum æneum adorauerunt: & hi ſunt, inquiunt, dij tui Iſrael, qui te eduxerunt de terra Aegypti. Ob hoc iratus dominus, delere eos voluit, ſed Moyſi pro ipſis inſtanter ſupplicanti gratiā fecit. Moyſes tamen indignos tabularū beneficio teſtatus, de monte deſcendens ipſas confregit, vitulumq́ue contriuit, deinde deo iubēte Leuitę ſumptis armis de illo XXIII. millia ferè, ex iis qui vitulum adorauerāt, occiderunt: vt eum morte dignum eſſe noueris, qui in deum ingratus eſt. Poſt hæc contempto cœleſti cibo cum Aegyptias dapes cōcupiſcent, aduerſus deum & Moyſen muſſitantes, prouocatus in iram dominus, multa coturnicū vi caſtra operuit, vt cupidini eorum ſatiſfaceret. Cæterum, dum adhuc carnes in dentibus manderēt, animas efflabāt, plurimiq́; deſiderati ſunt, locus inhuiuſce vltionis memoriā, ſepulchra cōcupiſcētię appellat⁹. Rurſum tamen pollicitationi diuinę nō adhibentes fidē, de obtinēda ꝓmiſſionis regiōe deſperarūt. Ideoq́; illā ingredi ꝓrſus indigni, anteq̄ fines ei⁹ attigiſſent, in deſerto mortui ſunt, pręter Ieſum & Caleph & paruulos po-

Exod. 31.

 puli qui

puli qui non peccauerant. Quadraginta annos per ſolitudinem antequam terram incolendam adiſſent, errauerunt. Choræ quoque, Dathani, & Abyronis caſtra, vnà cum ipſis terræ hiatu abſorpta ſunt: atq; inde ſubitus ignis exhalans, ducentos & quinquaginta viros, qui incenſum offerebant, abſumpſit: & hoc quidem, quia legi diuinæ aduerſantes, vſurpare ſibi ſacerdotium nitebantur. Vide tamen inconſultam vulgi audaciam. Nihil his quæ acciderant territi. Moyſen & Aaronem nimis procaciter inceſſebant, perinde ac ſi ipſi eos qui perierant, interfeciſſent. Mox igitur ambobus his ad tabernaculum confugientibus, incendium repente illarũ vaſtare cœpit proteruos. Quatuordecim millia ex eis & ſeptingentos concremauit. Omnes tunc periſſent, ni Aaron iuſſu Moyſi ſtans inter mortuos & viuentes, deũ oraſſet. Ad eius preces ceſſauit ignis. Deus enim iniuriã illam illatam ſibi deputat, quæ ſeruis ſuis indignè infertur. Quandoquidem vltus eſt eos, qui Moyſen & Aaronẽ minaciter impetere auſi fuerant. Poſt hęc profecti de monte Hor per viam quæ ducit ad mare Rubrum, pertæſi itineris laborem rurſum reclamabant, ſed neque hoc fuit illis impunè. Ignitorum ſerpentum ictibus percuſsi moriebantur. Hinc tandem humilitatis ac veniam poſcentibus, Moyſes domino iubente, ſerpentem ex ære formatum ſuſpendit in ligno, quẽ vulnerari aſpiciendo conualeſcebant. Id autem portẽdebat, quod olim in Chriſtum dominum crucifixum credentes, à diaboli morſibus liberandi eſſent. Ignitus enim ſerpens, diabolus eſt: Chriſtus æneus, nihil in ſe veneni habens, & veneno peccati infectos, clementer ſanans. Porrò, vt quod propoſuimus proſequamur, iidẽ Iſraëlitæ cum appuliſſent ad Sethim, capti ſunt amoribus Moabitidarum, ita vt deos quoque illarum adorarent, ſed dignas quidem ſcelere iſto pœnas dedere. Leuitæ quippe iuſſu domini vigintiquatuor millia de illis interimunt.

Chore & Dathan.

terimunt. Tunc demum deo placato, à cædibus ceſſatũ eſt, cum Zambrin virum & Zochim ſcortum, dum ſimul coiſſent, Phinees Eleazari ſacerdotis filius pugione in genitalibus confodit. Vt præterea pateret, non minori animaduerſione dignos eſſe criminis impulſores quam autores, Madianitas quoque percuti iuſsit dominus, qui eos callidè per mulierum blandimenta traxerant ad cultũ idoli ſui Belphegor. Multo tamen grauius deliquerunt, qui ad deos alienos conuerſi fuerant, deo ſuo derelicto, nec mirabilium eius memores, nec erga beneficia grati. Tranſeamus ad tempora Iudicum. Ioſue defuncto, degenerauit populus, Colere cœpere Baal & Aſtaroth, non numina, ſed monſtra. Ob hoc paſſi ſunt direptiones rerum'que detrimenta, nec omnino pares eſſe poterant viribus aduerſariorũ. Deinde, quoniam Palæſtinis & Chananæis aliiſque idololatris cultu & connubiis iungere ſe auſi fuerant deo pœnam huiuſce flagitij exigente, annos octo ſeruierunt Cuſanraſathaim Meſopotamiæ regi. Cum autem illos præuaricationis pœnituiſſet, liberati ſunt. Sub liberatoribus quidem ſatis probè ſe habebant, illis verò vita defunctis, veluti laxato freno quocunque rationis expers appetitio vocaſſet, eo ferebantur. Itaque ſub Othoniele etiam fidem deo ſeruarũt, eo autem mortuo, ſtatim ad idola deſciuere, quemobrem tunc quoque ſeruire compulſi ſunt Eglon Moabitarum regi annos octodecim. Deinde poſt obitum Aioth ducis, cum iterum idola colere cœpiſſent, oppreſsi ſunt ſeruitute à Iabin Chananæorum rege per annos viginti. Poſt Delboram quoque vxorem Lapidoth (& ipſa enim præfuit populo) peccauerunt, atque ſeptem annis à Madianitis vexati ſunt, ſata fruges'que eorum vaſtantibus. Item poſt Gedeonem, & erga familiã eius, à quo de inimicis liberati fuerant, ingrati extitere, & erga deum impij, ideo'que per idem tempus externorum bello variè inquietati ſunt. Poſt

Tempore. Iudicum.

Abimelech, Tholam & Iair præſides, itidem peccauerunt, & à Palęſtinis mala paſſi ſunt annis octodeci. Poſt Iephthe & Abeſſan & Ahilon & Abdon, rurſum peccauerunt, & denuò à Palæſtinis oppreſſi ſunt ſeruitutis iugo per annos quadraginta. Poſt Samſonem verò inter ſe diſſidêre cœperunt, quando tribus Beniamin ob ſtupratam cuiuſdam Leuitæ coniugem, & per vim in vna nocte multorum coitu laſſatam atque extinctam penè interiit, dum à reliquis tribus indignè id ferẽtibus impugnatur. Primo tamen de his qui illos oppugnatũ venerant, cecidere. XXII. millia iterum altero congreſſu XVIII. millia, & ipſi enim offenderant ſuis viribus magis quàm dei auxilio freti, ſed tertio tandem certamine de Beniamin periere XXV. millia, oppidum eorũ Gabaa incenſum, in quo obſeſſi erant, idemque factum reliquis vrbibus ac vicis tribus huius. Iſta de Iudicum libro ſummatim perſtringendo protulimus, quę ſequũtur, Regum continet hiſtoria.

Mala X. tribuum. Cap. 7.

Tempora Regum.

OB idololatriam, quæ maxima in deum ingratitudo eſt, diuiſum fuit Iudææ regnum. Decem trib[9] in Samariam ſeceſſere ſub rege Hieroboam, duæ reliquæ ſub Roboam Hieroſolymis manſerunt. In Samaria quidem perſeuerauit impietatis crimen. Hieroſolymitæ magis fideles iuuenti ſunt. Vitulos æneos adorabant Samaritæ, quos pro diis colendos poſuerat Hieroboam primus ex Iudæis Samariæ rex. Eam ob rem Abiæ Hieroſolymarũ regi in prælio ſuccubuerunt, die vno quinquaginta millia eorum deſiderata ſunt. Ciuitates tres amiſſę, Bethel, Hieſana & Ephron. Deinde regnum de familia Hieroboami ad alios tranſlatum. Poſtea regnante Achab aduerſum Syros profecti, ob hanc ipſam idololatriæ culpam ſuperantur: Achab quoque ſagittæ ictu interficitur. Regnante Ioacham, ſerui erũt

Azabelo

Azabelo regi Syriæ. Regnante Phaace, Theglatphalazar Aſſyriorum rex Samariam inuadens, magnam quidem populi partem captiuam ſecũ duxit Niniuen. Regnante Oſee, vnà cum rege omnes trãſlati ſunt in Aſſyriam, per Salmanaſar Aſſyriæ regem. Cum enim prophanos gentium ritus imitarentur & prophetarum arguerentur ſermonibus, ad deum Iſaël reuerti nolebãt, colentes Baal, filios filiasq́ue idolis initiantes, inſeruiẽtes etiam diuinationibus atque auguriis.

Mala duarum tribuum.
Cap. 8.

NVnc ad Hieroſolymitarum immunditias gradus faciendus reſtat. Sub Roboam rege legem domini reliquerãt, cum Seſac rex Aegypti ciuitates eorũ munitiſſimas debellauit. dixitq́ue eis per prophetam, dominus: Vos reliquiſtis me, & ego reliqui vos in manu Seſac. Hic captam Hieroſolymam ſubdidit ſeruituti. Templi theſauros, regiamq́ue gazam omnem ſuſtulit & aſportauit. Sub Ioram rege, quia gentilium ritus ſecuti fuerant. Palæſtinorum atque Arabum magna in parte præda facti ſunt. Tunc enim & regis domus direpta, & eius vxores liberiq́ue capti. Ipſe autem Ioram, quia ab impietate non receſſerat, alui profluuio conſumptus eſt. Ob idem crimen Ioa regnante ingentes militum copias parua Syrorum manu proſtratas amiſere. Ipſe Ioas à ſeruis domi fuit interemptus. Rurſum ſub Amaſia rege deos alienos adorabant, cum à Ioa Samaritano rege ſuperati ſunt, pars Hieroſolymitani muri diruta, theſauri ablati ipſe Amaſias captus, nobilium liberi pro obſidibus abducti. Tunc etiam regnante Achaz colebant Baal, cum & à rege Syriæ ſpoliati ſunt, & à rege Samariæ Phacee ingenti bello victi. Ea enim pugna centum viginti millia

ti millia virorum cæſa fuiſſe dicuntur, ducenta millia in captiuitatē abducta, cum præda omnis generis propè inæſtimabili, quamuis Phacee ab angelo coargutus, reſtituerit captiuos: quia tamen ab impietate non recedebant. Idumæi illorum fines depopulati ſunt, vrbes aliquot expugnarunt Palæſtini, agrum vaſtauerunt Aſſyrij, neque tamen tot cladibus affecti, ad dominum redire voluerūt, donec in regno ſucceſſit Ezechias Achazi filius, per omnia patri diſsimilis. Piè enim ac ſanctè vixit. Et vt intelligas principum mores ciuibus documento eſſe ſolere, ſemper quidem Iudæi ſub religioſis regibus religioſi fuere, ſub impiis impij. Poſt Ezechiā

Manaſſes. regnat Manaſſes eius filius, magis impietate quā regno nobilis. Captus à Chaldæis, addicitur ſeruituti. Aduerſis pulſatus agnouit errorem, pœnitentiam egit, & domino miſerante reſtitutus eſt regno. Quòd ſi Manaſſe pœnitentiam ſuſcepit deus, quis tam impius eſt vt veniam deſperet, ſi ad illum à quo alienatus eſt recurrerit? Ioachazo quoque impio ſuper impios regnāte, Nechao rex Aegypti eoſdem tributa ſibi pendere compulit. Ea erant centum argenti talenta in ſingulos annos,

Eliachim. vnum auri. Tunc Iochazo ſublato, Eliachimū eius fratrem præfecit regno. Sed cum neque iſto ad regni gubernacula ſedente, populus ab erroribus reſipuiſſet, Nabuchodonoſoro Babyloniorum regi ſeruierunt, atque etiam latronum infeſtationes paſsi ſunt. Et ne tunc quidem ab idololatriæ cultura deſiſtentes, Ioachimo Ioa-

Ioachim. chimi filio regnante, obſeſsi à Chaldæis, vnà cum rege poteſtati illorū ſeſe dedidere. Tūc omnes ferè in Chaldæam traducti ſunt, præter pauperes vulgi agricolatio ni relictos. Hinc Matathias vrbi penè deſertæ iuſſus eſt præſidere, Cum'que ipſi etiam qui tunc reſidui erant, nullo dei flagello ab inueterato iàm errore reuocari potuiſſent, totam in illos indignationem effudit deus, eoſ'que grauius quàm vnquam antea afflixit. Cum enim

Matathias

Matathias iſte qui & Sedechias eſt dictus, à Chaldæis defeciſſet, obſedit eos Nabuchodonoſoro Chaldæorum rex, vrbe potitus eſt, Sedechiam cum liberis fugientem comprehendit, liberos illo ſpectante trucidari iuſsit: ei verò nequid deinde iucundi videret, oculos eruit, & vinctum ſecum Babylonem abduxit. Poſt hæc Nabuzardam ducem cum valida militum manu miſit, qui mœnia vrbis demolitus ſolo æquauit, domos templũque incendit, ciues in ſeruitutem ad Chaldæam tranſtulit. & cum illis vaſa templi aurea, argentea, ænea, æneasque columnas templi, primarios vrbis ciues, deique ſacerdotes interfecit, & impletũ eſt quod in pſalmo prædictum fuerat: Tradidit in captiuitatem virtutem eorum, & pulchritudinem eorum in manus inimici, & cõcluſit in gladio populum & hæreditatem ſuam ſpreuit. Denique facta eſt, quam prophetæ prædixerant, trãſmigratio Iudææ in Chaldæam, ac tanta prophanæ gentis ingratitudo. tales quidem pœnas dedit, quæ ſi ſolæ proponerẽtur, & nulla futura eſſet in inferno, quia adeo temerarius eſt, vt audeat eſſe in deum ingratus? Matathias Pſal. 77.

Mala Iudæorum poſt Chriſti paſſionem, propter incredulitatem. Cap. 19.

POſtea verò per Cyrum manumiſsi, poſtliminioq́; reuerſi ſub Eſdra ſacerdote inſtaurarũt vrbem & templum, domino fauẽte, poſtquam eos delicti pœnituiſſet. Fuiſſe deinceps legis diuinæ ſatis quidem ſtudioſos, improbos tamen, ſemperque virtuti alienæ inuidos atque infenſos. Chriſtũ dei filiũ, quem lex & prophetæ prædicauerant venturum ſaluatorem non receperunt, quamuis vidiſſent miracula facientẽ, & à plebe In Chriſtũ impij

laudibus

laudibus honoréque affectum: docenti veritatem non crediderunt, innocentem falſis criminationibus circũuenerunt, iuſtum condemnarunt, ludibrio habuerunt, & ſpinis coronatum, flagellis'que cæſum cruci confixerunt. tantum'que inualuit ſemel inſitum inſidis mentibus odium, vt ne tunc quidem ad pœnitentiam tanti ſacrilegij molleſcere quiuerint, cum illo in cruce pendente, ſol obſcuraretur, terra tremeret, ſepulchra aperirentur, templi parietes diſsilirent, ſaxa frãgerentur. Nam depoſitum quoque ac ſepultũ cuſtodiri iuſſerunt: cumque ipſi cuſtodes perendie reuerſi eum à mortuis reſurrexiſſe teſtarentur, pecunia data redemerunt mendacium, vt rurſum hi falſò aſſererent, ſe videlicet nocte præterita dormiẽtibus clam veniſſe diſcipulos, corpuſque ideò furto ſuſtuliſſe, vt qui ſepultus fuerat, ad vitã credatur reuerſus. Quid autẽ infelix Iudæa alios celare iuuat, cuius ipſa conſcia es, veritatẽ? Si non ſurrexit, cur pecuniam porrigis? ſi ſurrexit, cur ſaluatorem tuũ non agnoſcis? aut ſi nihil cuſtodibus donaueris, nihil'q; illi prius teſtati fuerint, quàm quod poſtremò dixerũt, nónne ſic interrogatos oportuit? Vidiſtis ne acceſsiſſe ad ſepulchrum diſcipulos, an non? Si non vidiſtis, multo ſopore fortaſſe oppreſsi, quomodo ſcire poteſtis? Sin vidiſtis, cur non comprehendiſtis inermes armati, paucos multi, onere ſublati corporis grauatos expediti? Videtis ô Iudæi cuſtodię veſtrę manifeſtum mendacium, attamen quæ veſtra pertinacia eſt, vultis potius mendacio credere & perire, quàm ſequi veritatem & ſaluari? Quid eſt autem quod Chriſtum negando, multo maiorem experti eſtis dei iram, diuturniorem'que paſsi calamitatem, quàm cum vitulũ adoraſtis, quàm cum Baal, Aſtaroth, Acharõ, Beelphegor, Beelzebub, aliorum'q; dęmonum ſimulacris ſacrificaſtis: nam licet antea quoque cædes, incendia, rapinas, captiuitates, ſeruitutem, exilia, patris'que ſoli miſerabilem deſolationem pertuliſtis,

tuliſtis, quoties tamen vos deum veſtrum offendiſſe pœnituit, toties de malis omnibus liberati fuiſtis. Longiſſima illa apud Babylonem ſeruitus (vt ſcriptores veſtri teſtantur) ſeptuageſimum annum nõ exceſsit: Rurſum natali ſolo reſtituti, rurſum in omnibus reparati inſtaurati'q;, regnaſtis. Quęnam quęſo cauſa eſt, quod poſt Chriſtum à vobis condemnatum, ſemel à Romanis victi, euerſi, diſperſi, nullam vnquam priſtini ſtatus faciem, nullam amiſſę dignitatis vmbrã recepiſtis? Iam mille quadringẽti & octoginta anni ſunt, ex quo incerta ſede vagi p oẽs orbis partes erraſtis, ſine lege, ſine ſacrificio, ſine duce, ſine rege, ſine propheta, dicite ſi poteſtis quo crimine, qua culpa id patimini? non idola (vt olim ſæpe cõtigit) colitis, nõ execrandos gentiliũ ritus exercetis: vnum deum, vnum cœli terræ'que dominum adoratis, & tamen nullus eſt miſeriæ veſtræ finis. Cur ita? profectò cum alia cauſa omnino nulla queat afferri, reſtat vt ea ſola ſit quia ſaluatorem vobis, imò omnibus miſſum non recipitis Meſsiam, quem veſtræ vobis indicant ſcripturæ non admittitis. Videte ingratitudinem veſtram in deum veſtrum. Ille vobis quẽ promiſerat vitæ doctorem miſit, vos ipſum occidiſtis. Ille dedit redemptorem, qui pro culpa primorum parentũ veſtrorum ſatisfaceret, & vos ei non creditis, vos eum repudiatis. Quamdiu igitur obſtinatis mentibus fouetis errorem, negando eum, per quẽ ſolum data eſt mortalibus ad deum acceſſio, fieri omnino non poteſt, vt vllam ſperandæ ſalutis gratiam conſequamini. Credite, credite, & ſalui eritis. Hic eſt enim cui dixit propheta: Excita potentiam tuam & veni, vt ſaluos facias nos. Cõuertimini igitur ad eũ, qui miſſus eſt vobis, & ille qui miſit miſerebitur veſtri. Hic enim qui miſſus eſt, dei verbum eſt, dei ſapientia eſt, dei virtus eſt: negat talia eſſe in deo qui Chriſtũ negat. Carnem animam'q; hominis aſſumpſit, vt pro hominibus pati ac mori poſſet. Pſal. 79.

Itaque

Itaque non inuitus,ſed volens crucem ſuſtinuit, vt ſuo ſanguine à peccatis credentes lauaret morteq́ue redimeret. Agnoſcite beneficium, & cõſitemini Chriſtum. Venit enim vos non de manu regis Babylonis ſed de poteſtate diaboli liberare, non ad Hieroſolymam reducere,nec regno reſtituere terreno,ſed quod longè felicius eſt,ad paradiſum transferre, in ſupernis cœli ſedibus collocare, & ſempiternæ ſuæ gloriæ participes facere. Quod ſi aduerſus tantam dei veſtri noſtriq́ue benignitatem,Chriſtum ſuum non recipiendo ingrati eſſe pergetis, de temporalibus miſeriis iſtis ad æternas deſcendatis neceſſe eſt. Nulla enim maior in deum patrem ingratitudo fieri poteſt,quàm in filiũ ei coæqualem & coæternum & conſubſtantialem nolle credere. Felices illi,qui olim ne ingrati eſſent,ipſum vobis gentibusq́ue prædicare non timuerunt,qui vt nomen eius denegarent,nec minis,nec tormentis,nec cædibus compelli potuerunt. Verè quippe beatitudinis in Chriſto ſpe firmati tyrannis fortiores erant, occidi poterant, cogi ne Chriſtum confiterentur non poterant. Felices nunc hi, qui vt qualem poſſunt pro beneficiis deo gratiam referant,Chriſto ſeruiunt, Chriſtum adorant,de Chriſto die ac nocte cogitant, Chriſti præcepta totis viribus exequi contendunt,& contemptis terrenæ luxuriæ deliciis,poſt eum currere nunquam deſiſtũt. Sed ne ſolos Iudæos accuſaſſe videamur, noſtrorum quoque in Chriſtum infidelitas (vt alia delicta prætermittantur) in medium veniat, non tam quæ modo ſit, quàm quæ olim fuerit,& vera aſſertione victa deſierit.

De ingratitudine hæreticorum & Iudæ proditoris. Cap. 10.

CVm enim nullum mendaciũ diu ſtare poſsit,quia nihil firmi,nihil ſolidi habet, in quo innitatur, omnis

omnis falſa religio paulatim euaneſcat neceſſe eſt. Itaque iam pridē defecit ille diaboli fraude inductus deorum cultus. Vnus autem deus etiam ab illis inuocatur, qui Chriſtum ignorāt. Defecerūt & hæreſes, licet falſa veris mixta in ſe haberent, nihilominus quę vera erāt, manent: quæ falſa, vna cum ſuis autoribus perierunt. Arrius ab Euangelio alienatus, impiéque de trinitate ſentiens, vētris profluuio extinctus eſt. Olympus Arrianus, dum blaſphemias in ſanctam trinitatem ore ſacrilego proferret, fulmine ictus, conflagrauit. Anaſtaſius Auguſtus Euticetis erroribus implicatus, verbū dei in carnem mutatum, & in Chriſto incarnato vnam tantū eſſe naturā aſſerebat: cumq́; ab hac impietate ne Hormiſdæ quidem ſummi pontificis admonitione ſolicitatus recederet, ipſe etiam fulmine afflatus periit. Nonne hi omnes tam infelici fine conſumpti teſtantur, nemini tutum eſſe Euangelicæ veritati vlla in parte derogare, & ab eccleſia Chriſti quicquam vel minimum diſſentire velle? Sola quidem adhuc Mahumetana hæreſis extat, & virib⁹ aucta, ſęuit in Chriſtianos, vt qui Chriſti ſunt, calamitatum patientia probentur, donec & illa ſua corruat impietate ac diſſoluatur: Quemadmodū autem Iudæorū olim fuit in deum ingratitudo ad idola conuerti, ita nunc noſtrorum par flagitium erit, de Chriſto parū piè ſentire. Quod ſi tam ingrati ſint, qui ſolo errore delinquunt, quid de te dicam perfide Iuda? quibus verbis tuam accuſem ingratitudinem, quæ maior eſt quàm vt fando exprimi queat? Non ſolum quæ vera rectáque erāt, quæ ſalutaria, quæ ſancta, quæ perfecta, à magiſtro ac domino tuo didiceras, verumetiam in conſortium aſcitus fueras apoſtolorum, & tanquam cæteris fidelior apoſtolicæ familiæ œconomus factus, & loculos habens, vt quæ omnibus offerebantur, ſolus diſpenſares: at tu (proh nefas) tantorum beneficiorum prorſus immemor, & pecuniæ cupiditate ſuperatus,

Arrius. Olympus Anaſtaſius Auguſtus

Mahumetus.

Iudas.

vt XXX. argenteos acciperes, dominũ in mortem tradidiſti. Viciſti tuo parricidio Iudæorum ingratitudinem: bonum quod acceperant illi, commune cum aliis erat, tu ſpeciali priuilegio dotatus, tu in ordinem præcipuorum Chriſti comitum vocatus, tu ſingulari quodam honore prǫditus, in tantam excidiſti dementiam, vt eius proditor fieres, cuius fueras diſcipulus, vt eũ crucifigendum inimicis offerres, cuius eras natura famulus, beneficio ſocius, dilectione frater, promiſsione cohæres, non terreni patrimonij, ſed cœleſtis. Nunquid te cum cœnaret, à menſa repulit, cum ſacramentũ corporis & ſanguinis ſui diſcumbentibus porrigeret, præteriit? cum iiſdem pedes lauaret, nunquid nõ ſe ad tuos inclinauit? nunquid cum amplecti eum velles, reſtitit? cum oſculum offerres, faciem auertit? Omnia quidem ille tanquam ſibi chariſsimo indulſit, ſed tu omnium oblitus, tanquam hoſti inſidiabaris, tanquam ſeruum vendebas, tanquam parricidam in manus perdere volentium dabas. Porrò tam cruenti facinoris, poſtquam ille crucifixus eſt, iam & ipſe conſcius, peccaſſe te fatebaris, argenteos quos acceperas, proiiciebas. Pœnitebat te quidem commiſsi ſacrilegij, ſed veniæ ſpe deſtitutus, dolore'que ſuperatus, laqueo collum tuum confregiſti, & pendens diruptis viſceribus, effluentibus'que inteſtinis infelicem animam emiſiſti. O dirum & crudele mortis genus, nequitiæ tamen tuæ conueniens, tua'q; impietate dignum, non magis quia iuſtum vendideris, quam quod de miſericordis miſericordia deſperaueris. Vtrum'que ſanè inter crimina grauiſsimum ac neſcio quod maius, niſi quod alterum remitti poterat, ſi alterum remiſsionis impetrandǫ aditum non præcluſiſſet. Eo igitur tua te perduxit in dominum ingratitudo, vt pro grauiſsimis criminibus grauiſsimas quoque pœnas dare credaris in inferno, quo corruiſti. Nunc tu his quidem ſuppliciis terres nos, ne

quid

quid ſiniſtrum de Saluatore noſtro ſentiēdo ingrati ſimus, & tuis flagitiis oſtendis cōtrarias illis actiones ad gratitudinem pertinere. Gratus itaque erga dominum ac redemptorem ſuum erit, qui non pecuniam ipſo, ſed ipſum pecunia chariorē habuerit, nihil cum ipſo ſimulauerit, nihil in ipſum impiè neq; cogitauerit, neq; fecerit, & nunq̄ de clemētia dei diffiſus, omnē ſalutis ſuæ ſpem in ipſo ſitam fixam'que ſemper eſſe curauerit, & tandem mori potius quàm deo peccare optauerit. Atq; hæc hactenus, nūc autem ad reliquas charitatis partes deſcendere ſtatuens, arbitror non minimam, ſed præcipuam potius eſſe cum benè viuēdi præcepta didiceris, operam dare vt alios doceas. Igitur prius de illius qui docere vult officio differemus, deinde videbimus quantum iuuat, ſi adſit qui doceat, & quantū noceat, ſi abſit.

De officio catholici prædicatoris. Cap. II.

DOcere in eccleſia epiſcopi officium eſt, & illorum ſacerdotum, qui præſidis autoritate probati ſunt. Ioſaphat Hieroſolymarū rex Leuitas miſiſſe dicitur & ſacerdotes, vt peragrando vrbes Iudææ inſtruerent populum præceptis legis. Chriſtus vt gentibus euangelium prædicarent, apoſtolos, quos ipſe inſtituerat, deſtinauit. Euntes, inquit, in mundum vniuerſum prædicate euangelium omni creaturæ. Veruntamen qui apoſtolico iſto fungi voluerit munere, eruditione ac virtutibus preſtare debet. Alioquin ſi indoctus fuerit, facilè in errorem labetur, & quorum conſcientiā curare volet, magis cōſauciabit. Diſcat igitur prius, & poſtea doceat, & quod verbis docuerit, operibus cōprobet. Sic egiſſe dicitur Eſdras ſacerdos, cū ad reparandam Hieroſolymā ab Artaxerxe dimiſſus rediſſet. Ita enim ſcriptum de illo legimus: Eſdras autē parauit cor ſuum

2. Para. 17.

1. Eſdr. 1.

ſuum vt inueſtigaret legem domini,& faceret, & doceret.Et apoſtoli antè ſpiritu ſancto replētur,deinde prędicationis officio fungi iuſsi ſunt.Porrò,quod aliis pręcipiendo ædificabant, ne aliter agendo deſtruerent, id etiam ipſi præſtare ſtuduerunt,non minus exemplo docentes,quàm ſermone.Nam impudens admodum præſumptio eſt,hoc alios monere,quod ipſe non facias,imponere aliis onera grauia, quibus ipſe dorſum non ſuppoſueris.Aut quomō poteſt aliquis alios reprehendere his de rebus,quas facere ſe non ignorat.Turpiſsimū eſt profectò,cum in corripientem culpa retorquetur,cum quis in quo alterum accuſat, ſeipſum damnat. Sic igitur viue,vt præcipis,& ad verba mores confer,& ſanus curationem ægris adhibe ne cum rubore audias:Medicè,cura teipſum. Vobis qui in eccleſia dei ad populum
Iſaiæ.13. daclamatis,per Iſaiam eſt dictum:Exaltate vocem, leuate manum,vt videlicet voci manus conſonet,& pręceptis reſpondeant opera.Quia qui fecerit & docuerit ſic,hic magnus vocabitur in regno cœlorū. Is demum aliorum delicta efficaciter arguit, in quo non inuenitur,quod alij redarguant.Sit ergo mitis atque ſubmiſſus,qui humilitatem docet: recedat ab iracundia, qui patientiam ſuadet.Caſtitatem illæſam ſeruet, qui ſtupra adulteriaque deteſtatur. Nihil improbè agat, qui docet iuſtitiam,& inuehitur in vitia. Denique cum Samaritana relinquat hydriam mundanæ vanitatis, qui paratus eſt populo Euangelizare Ieſum. Caueat quoq; ne lucri gratia prædicet,ſiue gloriæ ab hominibus captandæ. Non terrenum lucrum ſpiritalibus quærendū
Matth.10. eſt diſciplinis,ſed cœleſte.Gratis accepiſtis, inquit dominus,gratis date.Eos autem,qui in templo vendūt columbas,hoc eſt,dona ſpiritus ſancti, eiicit flagello,vt fi-
Ioan.2. delium cōſortio indignos.Et non eſt domus dei,inquit, domus negotiationis, ſed orationis. Quid ergo? nihil ne accipere oportet?imò oportet,ſed quantum neceſſitas poſtu-

taſ poſtulauerit. Dignus eſt, inquit, operarius cibo ſuo, Mat.10.
& in lege dicitur: Non alligabis os boui trituranti, vt Deut.25.
videlicet & ipſe de tritura ſua paſcatur & viuat, ſeque
ſuſtentet. Ne quid autẽ vltra quàm quòd ſatis eſt quæ-
ras, ipſe doctorum eccleſiæ princeps Paulus ait: Haben- 1.Tim.6.
tes alimẽta & quibus tegamur, his contenti ſimus. Vi-
tanda eſt etiam humanæ laudis captatio, ne pro la-
bore doctrinæ, laudem quæ à deo eſt, amittam[9], ad hæc
ne illi quidem rectè, qui eccleſiaſtici doctoris officium
profeſſi, dimiſſo Euangelio, quæſtionibus nihil ad rem
pertinentibus occupari ſolent, qui ſyllogiſmos enthy-
memataque proponendo philoſophantur, vel poëta-
rum figmenta decantant, vel explicandis gentilium hi
ſtoriis immorantur, vel de cœleſtium motu ſyderumq;
naturis diſputant, non quærentes quod ſaluti conferat
animarum, ſed quod auditorum aures demulceat atque
delectet. Hi certè à domino audient: Omnia opera ſua Mat.23.
faciunt vt videantur ab hominibus, plauſum enim vul
gi quærunt, & docti dici quàm ſancti malunt, nec vidẽt
quòd callidis diaboli ſuggeſtionib[9] ſupra pinnaculum
templi ſtatuuntur, vt quò altius aſcenderint, grauius
elidantur cùm ceciderint, quid tu ingenium iactas, aut
rerum multarum cognitionem oſtentas, qui non ex his
quidem, ſed ex operibus iudicaris? Magis deo placet ſan
cti ruſticitas, quàm peccatoris hominum ore laudata
ſcientia. Non ergo attendat doctor, quid auditores de-
lectet audire, ſed quid ſe deceat loqui, nec ſe putet in
theatro eſſe, vt cum fabulam peregerit, aſtantium plau
ſu excipiatur, ſed in eccleſia dei, vt poſtquam piis admo
nitionibus eos qui libenter audiunt iuuerit à domino
capiet mercedem gloriæ ſempiternæ. Impigrum quo-
que ac ſolicitum eſſe decet ſalutiferæ inſtitutionis do-
ctorem. Circuibat Ieſus (vt Euangeliſtæ tradunt) totam Matt.4.
Galilæam, docens in ſynagogis eorum, & prædicãs euã Lucæ.15.
gelium regni. Et alibi dicitur: Erat quotidie docens in

tēplo.Intuere prȩterea indefeſſam apoſtoli eius in prȩ-
Roma.15. dicando curam. Scribens ad Romanos, affirmat quod ab Hieroſolymis per circuitum vſq; ad Illyricum omnia repleuerit prædicationibus euangelij Chriſti, & neque perſecutionibus deterretur, nec vinctus deſiſtit,
2.Tim.4. in Euangelio ſe laborare dicens vſque ad vincula. Vide etiam quàm anxiè opus hoc Timotheo diſcipulo iniungat, cùm ait: Prædica verbum, inſta opportunè, impor-
Iſaiæ.16. tunè, argue, obſecra, increpa in omni patientia & doctrina, vt videlicet impleatur, quod in Iſaia de Apoſtolis & eccleſiæ doctoribus prædictum fuerat: Super muros tuos Hieruſalem conſtitui cuſtodes, & tota
Iſa.6. die, & tota nocte perpetuò non tacebunt. Sed etiam ip-
Iſaiæ.58. ſi prophetæ fuit olim à domino iuſſum dicente: Clama, ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo ſcelera eorũ. Tãto enim diligentius inſtandũ eſt doctrinæ ſalutari, quanto peccantibus maius imminet periculum ſalutis. Nec ſemel aut iterum admo-
Pſal.68. nendi tibi erunt, ſed toties, donec cum pſalmiſta dicere poſſis, Laboraui clamans, raucæ factæ ſunt fauces meæ. Magno autem animo verbum domini prædicandum eſt, neque ob præſentiam potentiorum ſubticeri debet veritas, dum vitia reprehenduntur. Gloriatur Dauid
Pſal.118. coram domino dicens, Loquebar de teſtimoniis tuis in
Iſa.40. conſpectu regum, & non confundebar. Et in Iſaia euangelico doctori præcipitur, Super montem excelſum aſcende tu qui euangelizas Sion, noli timere Ionas pro-
Ionę. pheta prædicare iuſſus, dum homines timet, deo nolebat obedire, & cum naui fugeret, orta tȩmpeſtate in mare præcipitatur, atque à piſce viuus deglutitur. Satius illi tunc fuerat, incidere in manus hominum, quàm nõ
Iere.1. obediſſe deo viuenti. Ieremias verò ipſius domini verbis animatur ad prædicandum, dicentis: Tu ergo accinge lumbos tuos, & ſurge, & loquere ad eos omnia quæ ego præcipio tibi, ne timeas à facie eorum: nec enim ti-

mere

mere te faciem vultum eorum. Non timuit Ioannes arguere Herodem regem, vt oſtenderet non eſſe timẽdos qui occidunt corpus: ſed vnum illum, qui corpus & animam ſimul poteſt mittere in gehennã. Apoſtoli ac martyres domini, ne Chriſtum prædicarẽt, nec minis principum deterreri, nec tormentis inhiberi potuerunt. Qui enim confidit in domino, ſicut mons Sion, non cõmouebitur in æternum. Paulus cùm eſſet Corinthi, per viſionem nocturnã audiuit Chriſtũ ſibi dicentẽ: Noli timere, ſed loquere, & ne taceas, propter quod & ego ſum tecum, & nemo apponetur tibi, vt noceat te. Proteget igitur verbi ſui prædicatores deus, donec docendi munus impleant, & cùm impleuerint, occidi permittit vt coronet. Iohannes Baptiſta. Mat. 14. Acto. 18.

Quid potiſſimè prædicandum ſit. *Cap.* 12.

PRædicandum autem eſt Euangelium, danda piè viuendi præcepta, differendum de beatorum gloria, quatenus fieri poteſt, pœnaq́ue damnatorum, vt peccatores ad pœnitentiam excitentur, iuſti ad perſeuerantiam. Ad apoſtolos ait Saluator: Prędicate euangelium omni creaturæ. Et de ipſomet in Luca legim⁹, quòd iter faciebat per ciuitates & caſtella, prædicans & euangelizans regnum dei. Hoc idem regnum diſcipulos iuſſit nunciare, cum ait: Dicite illis, quia appropinquabit in vos regnum dei. Idem in plùrimis quidem Euangelij locis & tenebras commemorat, & gehennam, & tormentorum locum, & vermem immortalem, & ignẽ æternum. Pœnitentiam etiam prædicauit, dicens: Agite pœnitentiam, & appropinquabit regnum cœlorum. De diſcipulis quoque dicitur: Exeuntes prædicabant vt pœnitentiam agerent. Ad eos autem qui non indigent pœnitentia, eſt dictum: Qui perſeuerauerit Mar. 16. Luc. 8. Idem. 10. Matth. 4. Mat. 10.

vſque in finem hic ſaluus erit. Præuaricator non prædicator eſt, qui ab his diſcedens aliqua ſuperflua & nihil profutura docet, multa ſe noſſe oſtentans. Quid autem prodeſt multa ſcire, & deum neſcire? Doctor gentium Paulus, miſſum ſe dixit euangelizare non in ſapiẽtia verbi, vt non euacuetur crux Chriſti. Nõ iudicaui, inquit, me ſcire aliquid inter vos, niſi Ieſum Chriſtũ & hunc crucifixum. Vtque doceret aliam eſſe ſapientiam carnis, aliam ſpiritus ait: Sapientiam autem loquimur inter perfectos, ſapientiam verò non huius ſeculi, neque principum huius ſeculi, quæ deſtruuntur, ſed loquimur dei ſapientiam in myſterio, quæ abſcondita eſt. Idcircò ſanè & Timotheo diſcipulo ad prædicandum deſtinato. Formam habe, inquit, ſanorum verborũ, quæ à me audiſti, in fide & dilectione, in Chriſto Ieſu. Et ad Titum: Tu autem loquere quæ decent ſanam doctrinam. Non enim ſana, ſed lãguens & infirma eſt doctrina, quæ piè ſancteque viuendi ſtudio nihil omnino cõfert. Mortifera verò & deteſtabilis, quæ peruertere nititur veritatem humanæ philoſophiæ argutiis. Audi præterea quid tibi ſapientiæ antiſtes Salomon præcipiat, dicẽs: Erue eos qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum, liberare ne ceſſes. Obſeruare quoque debet vitæ ſpiritalis inſtitutor & doctor, qui de theſauro cordis ſui profert noua & vetera, vt quicquid ex libris diuinis recitauerit, non ſecundum literam occidentem illud interpretetur, ſed ſecundum ſpiritum viuificantẽ. Sciat aperire ſenſus verborum ambage velatos, & in medium proferre, & auditorem emolumenta cõuertere, vt ſunt viſa dictaque prophetarum & ceremoniarũ ritus ac ſacrificiorum, quæ ſi ſpiritaliter & per tropologiam non intelligantur, ſimilia deliramentis annilibus erunt. Ideò autem in Leuitico animalia quæ ruminant & vngulã diuidunt, mũda ſunt; quia vtique is rumi nare videtur, qui in lege domini meditatur die ac nocte, &

1.Co.2.

2.Tim.1.

Tit.2.

Proue.24.

Leui.11.

cte. & tunc vngulam diuidit, cũ myſticum ſenſum à literali intelligẽtia ſeparat. Horum igitur ſcientiam ille qui populum docet, habeat: vt mundum cibum eſurientibus offerre queat, & mentes ad audientũ intentas alere verbo ſalutis. Cæterùm, meminerit eos lacte alendos eſſe, id eſt, moralibus duntaxat præceptis inſtruendos, qui proficere incipiunt, ſolidum autem cibum pfectorum eſſe & ad altiora nitentium. His myſteriorum ardua explananda erunt, ut ad concupiſcenda cœleſtia magis inardeſcant, dum diuini eloqũij arcana mirantur. Sic dominus noſter montem aſcendens docuit diſcipulos, tanquam ſublimioris diſciplinæ iam capaces. Deſcendiſſe autem de monte dicitur, quando cum turba fuit loquendum. Hoc illud eſt quod in Pſalmo legimus: Aſcendunt montes & deſcendunt campi in locũ quem fundaſti eis. Montes erant, quibus dictum eſt: Vobis datũ eſt noſſe myſterium regni dei. Campi verò deſcendentes, ad quos dicit Apoſtolus. Facti eſtis quibus lacte opus eſt, non ſolido cibo. Sicut igitur cui'que conuenerit, ita doceatur vt omnes ſalui fiant, ſemper tamen cauendum eſt, ne rudis interpres declamet in eccleſia. Malè enim exponens dicta ſcripturarum, periculum eſt, ne & ipſe in errorem incidat, & alios inducat, quòd ſi (vt dicitur) cæcus cæco dux fuerit, ambo in foueam cadent. Hoc Apoſtolus Galatis, quos ipſe docuerat, metuens ait: Licet nos aut angelus de cœlo euangelizet vobis, præterquàm quòd euangelizauimus vobis, anathema ſit. Indocto itaque ſilere multo ſatius eſt, & ſua ſimplicitate contentum eſſe: quàm doctì officium vſurpare, & docere velle quod non didicit, aut loqui quod neſcit, cum periculo ſuo aliorum'que ſalutis. Plerique tamen poſt eorum qui commendantur ſermones lectitando edidicerint, confidenter prædicant. Tolerandos puto, dummodo aliquid vltra non præſumant. Sed verendum eſt, ne poſt hæc auditorum palpatione deliniti, ſe

Matt. 5.
Mat. 8.
Gal. 1.

eſſe magiſtros arbitrentur, cùm non fuerint diſcipuli, & aliquid vel addant arroganter, vel mutẽt inconſultè, vel ſubtrahant licenter. Multi me laudant, inquiet aliquis. Noli multitudini credere. Certius paucorum iudicium eſt, qui in ſe habent, quod in alio laudant. Illud nempè pictoris optimum eſt opus, quod pictores commendant, non quod variis fucatum coloribus coriarij mirantur. Tunc ergo vulgi de tua eruditione opinionibus fidem adhibe, cum idem ſenſerint & periti.

Qui prætermittendi, & qui docendi, & qualiter corripiendi. Cap. 13.

AB illis verò, quorum nulla ſperatur correctio, qui cum Pharaone obdurauerunt, auertenda verbi diuini prædicatio eſt. Apoſtolĩ Iudæorum obſtina-
Actu. 13. tione offenſi, dixerunt. Vobis oportebat primum loqui verbum dei, ſed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes. Sic enim nobis præcepit dominus. Ac ne aliter illum præcepiſſe credas quàm egiſſe, nullum omnino Pilato dedit reſponſum, cùm ab eo quid eſſet veritas interrogaretur: quia veritatis inimicus, de veritate ſermonem
Actu. 16. audire indignus erat. Ideò Paulus & Barnabas (vt in Actis Apoſtolorum legitur) prohibiti ſunt à ſpiritu ſan-
Prou. 9. cto loqui verbum in Aſia. Non ſunt igitur mittendæ e-
Prou. 23. uangelij margaritæ ante porcos, ne conculcent eas pedibus. Iniuriam ſibiipſi facit, inquit Salomon, qui erudit deriſorem, & qui impium arguit, ſibi maculam generat. & iterum ait. In auribus inſipientium ne loquaris, quia deſpicient doctrinam eloquij tui. Et fortaſſe non leuiter peccat, qui diuina myſteria ibi loquitur,

vbi

vbi non eſt auditus, dicēte propheta: In corde meo abſcondi eloquia tua, vt non peccem tibi. Illos verò qui libenter audiunt, & vitæ præceptis erudiri affectant, nolle docere cùm didiceris impium eſt. Cur talentum tibi à domino ad negotiandum creditum abſcondis in terra ſerue nequam? Cur otio deditus nihil facis lucri? quam rationem reddes, cùm ad illum vacuus redieris? Paſtorem te dominus gregi ſuo præfecit, vides lupum venientem, & fugis: vides diaboli fraudibus ac dolo multorum corda ſubuerti, & negligis? ciuium tuorum ſuffodi ſpiritales domos intueris, & taces canis mutus nō valens, imò nolens latrare. Speculatorem dedi te domui Iſraël, inquit dominus, audiens ergo ex ore meo ſermonem annuntiabis eis ex me. Si me dicente ad impium: Impie, morte morieris, non fueris locutus, vt ſe cuſtodiat impius à via ſua, ipſe impius in iniquitate ſua morietur, ſanguinem autem eius de manu tua requiram. Abs te ergo requiretur perditæ ouis ratio, & negligis? Plebs tibi commiſſa, famem non panis, ſed audiendi verbum dei patitur, & tu ſupprimis vitæ pabulū? nec attēdis quod ſcriptum eſt: Qui abſconderit frumenta, maledicetur in populis, benedictio autem ſuper caput vendentium? Dolet Iſaias quòd regem impium Oziam nō corripuerit. Et væ mihi (inquit) quia tacui. Apoſtolus quoque. Vę mihi eſt, ſi non euangelizauero. At tu otioſus oſcitas, & nec maledictione territus, nec benedictione illectus, ad docendum inclinaris. Expergiſcere tandem, aperi os tuum populo, lucrare domino, docendo, increpando, exhortando. Hoc fecit Chriſtus, hoc Apoſtoli, hoc officium Epiſcopi eſt, quem te eſſe profiteris: Tibi dictum puta, quòd per Iſaiam dicitur: Quaſi tuba exalta vocem tuā, & annūcia populo meo ſcelera eorū: vel quod ad Ezechielem: Notas fac Hieruſalem abominationes ſuas. Duriores acerbius tibi increpandi ſunt, iā ad pœnitudinem inclinati, mollius: Corinthios interro-

Pſal. 118. Ezech. 3.2. Prou. 11. Iſai. 6 1. Cor. 9. Iſaiæ. 58. Eze. 16. 1. Cor. 4.

gat Apoſt. Quid vultis (inquit) in virga veniam ad vos, an in charitate & ſpiritu manſuetudinis? Ita autem moderanda correptio eſt, vt & mordeat peccatorem, & ſpe veniæ conſoletur, ne ille abundantiori triſtitia abſorbeatur. Fragilitatis tuæ memor, aliorũ infirmitatibus
Gala.6. medere, & ad mentem reuoca præceptum Apoſtoli dicentis: Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui ſpirituales eſtis, inſtruite huiuſmodi in ſpiritu mãſuetudinis, conſiderans teipſum ne & tu tẽteris. Hoc
Pſal.141. eſt, quod optat ſibi Pſalmiſta, dicens: Corripiet me iuſtus in miſericordia, & increpabit me. Optimum in pſide temperamentum eſt, miſeratio cum iuſtitia. Miſeratio enim ſine iuſtitia, peccandi præſtat audaciam. Iuſtitia ſine miſeratione, inſtar crudelitatis eſt, altera alterius ope indiget, vt correptio ipſa & corripientem comendet, & emendet peccantem.

Vt prædicator ab adulatione procul ſit, & prædicandi tempora obſeruet. Cap. 14.

AB aſſentatione autem procul abeſſe peccatorum caſtigatorem decet, vt nihil ad gratiam audientium dicat, ſed ad profectum optimique medici
Exod.34. more vtatur, adhibens vulneribus curationem, nõ quæ delectet malè affectum, ſed quæ ſanet. Vetat lex hœdũ coquere in lacte matris ſuæ, hoc eſt, peccatorem blanditiis fouere. Non debes quærere tu qui prædicatoris officio fungeris, vt hominibus placeas, ſed vt homines ad deum dirigas. Audi Apoſtolum dicentem: Si homi-
Gala.1. nibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem. In eo placeas hominibus, in quo places deo. Alioqui non dei, ſed hominũ eris ſeruus. Multo melius eſt veris offendere, q̃ placere adulando: & malum incuſare, vt corrigatur, q̃ diſſi-

diſſimulare vt inualeſcat. Tempus etiam prædicationi cōgruū quæratur: nō ſēp ſeculi hominibus prędicationes vacat audire. Oportet igitur vt fidelis ſeruus & prudens, quem conſtituit dominus ſuper familiam ſuam, det illi in tempore tritici menſuram. Vbi obſeruandū eſt, quòd non ſolùm tempore apto opus ſit, vt data proſint, ſed etiam menſura, vt neque plus neque minus dicatur, quàm neceſſe fuerit. Accommodatiſſima autem huic negotio tempora erunt, ieiuniorum dies, qui antè feſtum dominicæ natiuitatis, dominicæque reſurrectionis ſolennes habentur. Tunc tempus acceptabile, tunc dies ſalutis, tunc meſſis tempora ſunt, in quibus plus frugis colligi ſolet. Et qui congregat in meſſe (vt in Prouerbiis dicitur) filius ſapiens eſt. Si quando alias contigerit, vt vel ad ſupplicandum vel ad pœnitendum plebem exhortari opus erit, vel ad ſedandas ciuium inter ſe ſeditiones odiaque tollenda, tunc quoque prædicationibus erit inſiſtendū, vt in radice reprimatur malum ne pullulet, & in mortem multorum fructificetur.

Luc.12.

Proue.10.

De prædicantium meritis. Cap. 15.

Quiſquis in his quæ dicta ſunt, diuinæ laudis gratia ſalutisquę proximorum ſeſe pro viribus exercuerit, multa quidem in terra, ſed plurima in cœlo beneficia conſequetur. Spiritu ſancto illuminabitur, ſcientiæ capiet incrementum, vim inſuadendo diſſuadendoque acquiret. Siquidē ipſe vnus in trinitate deus, hoc viſibiliter apparere fecit in Apoſtolis, quod poſtea in eorum, ſucceſſores operaturus erat inuiſibiliter. Viſæ ſunt ſupra illos, qui ad euangelizandum mittendi erant, igneę linguę, & ipſi repleti ſpiritu ſancto cœperunt loqui (vt Lucas inquit) variis linguis, prout ſpiritusſanctus dabat eloqui illis. Tu quoque ô ſacerdos, qui & an-

& antè vt diſceres quæ D E I ſunt, omnem curam operamq́ue adhibuiſti, & poſtea vt doceres, ſyncero corde feruentiq́ue in D E V M ac proximos charitate pulpitum inſcendiſti; ſi ſapienter, ſi egregiè, ſi efficaciter verba feceris, nihil tibi arroges, nihil tuo vel ingenio vel ſtudio plaudas, totum hoc

Mat.10. ſpiritus ſancti gratia eſt, totum donum D E I eſt. Non vos eſtis, inquit, qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis. Hoc ſi habes, iam certiſſima futuræ beatitudinis ſpe oppignoratus es, iam

Pſal.93. beatus dici meruiſti, iuxta illud Pſalmiſtæ: Beatus homo quem tu erudieris domine, & de lege tua docueris eum. Sic ſe eruditum confitebatur P A V-

2.Cor.13. L V S, licèt multa à Gamaliële didiciſſet, cùm diceret: An experimentum eius quæritis qui in me loquitur C H R I S T V S? Excuſabat immaturam ætatem Ieremias ad populum loqui iuſſus, imparemq́ue ſe huic rei aſſeuerabat, quando tetigit os eius dominus, dicens: Ecce ego dedi verba mea in ore tuo, ecce ego conſtitui te hodie ſuper gentes & ſuper regna vt euellas & deſtruas & diſperdas & diſſipes & ædifices, & plantes. Tu quoque ſi tuis ſermonibus auelli videris vitia, & virtutes plantari in cordibus eorum quos doces, contactum à ſpiritu ſancto os tuum eſſe ſcias, & de labiis tuis non tua, ſed D E I verba proceſſiſſe. D E V S eſt qui aperuit os mutorum, & linguas infantium fecit diſertas: D E V S eſt cuius vox in virtute & in magnificentia, ſuperborum cedros confringens, & humilibus præſtans gratiam. Vox iſta euangelicæ prædicationis eſt, arrogantes deſtituit, & in D E O tantùm confidentibus ſe commodat, ita vt interdum qui minus eruditus eſt, efficaciã

Pſal.67. in dicendo habeat, magiſq́ue ſatiſfaciat prudenti auditori. Sic enim per prophetam dicitur: Dominus

dabit

dabit verbum euangelizantibus virtute multa. Igitur quemadmodum virtus iſta, vt in Euangelio eſt dictum de Saluatore noſtro exibat, & ægros per tactum veſtimentorum eius curabat, ita peccator fidelis ac ſancti doctoris voce in intima cordis contactus ad pœnitentiam operáque virtutis conuertetur, & animæ ſuæ languorem conualuiſſe ſentiet, occulta ſpiritus ſancti medicatione. Prædicator quippe medicus animarum eſt, & cùm in homine nihil precioſius habeatur anima ipſa, præſtantiſſimum diuinæ liberalitatis donum eſt, animæ languoribus ſuccurrere ſcire, & vineæ manu DEI conſitæ operarium, atque in multam meſſem mitti à domino meſſis, vt frugem colligas in horreis cœleſtibus reponendam. Magnificum eſt menſæ diuinæ eſſe conuiuam, ſed magnificentius ab ipſo menſæ domino dignum iudicari, vt ſis conuiuarum inuitator, & ad ſponſi nuptias conuocator multorum atque collector. Cui hoc fuerit conceſſum, dici de illo poterit, quod de Iohanne Baptiſta fuit dictum: Et tu puer propheta altiſſimi vocaberis, præibis enim ante faciem domini parare vias eius, ad dandam ſcientiam ſalutis plebi eius in remiſſionem peccatorum eorum. Propheta enim altiſſimi, ſacrarum interpres ſcripturarum eſt, qui tunc quidem ad cor audientium parat viam domino, cùm illi verbis eius edocti, à peccatis per pœnitentiam purgantur, & virtuti ſtudere inicipiunt. Eidem conuenient laudes illæ quæ Apoſtolis à domino datæ ſunt, dicente: Vos eſtis ſal terræ. Verè enim ſal terræ eſt, cuius præceptis humana mens conditur, ne corrumpatur contagione vitiorum & contabeſcat. Vos eſtis lux mundi. Lux mundi eſt, cuius verbis & exemplo fungantur tenebræ ignorantiæ alienæ.

Luc. 1.

Matth. 5.

runtur noua & vetera. Vos aurum quo templum veri Salomonis linitur. Vos templũ dei viui, qui in vobis manẽs emittit eloquium ſuum terræ, & per os veſtrum velociter currit ſermo eius. De hoc ſermone eſt ſcriptum: Fauus mellis verba compoſita, dulcedo animæ, ſanitas oſſium. Omnis quippe ſermo cœleſtis, animæ fideli & iucundus eſt & gratus, quandoquidem & delectat multũ, & virtuti ſtudio plurimum confert. Quoties autem altiora repetitis, & mentis indagine illa quæ in myſterio condita ſunt, elicitis, & in lucem profertis, vobis cõuenit quod in Prouerbiis dicitur: Aqua profunda verba ex ore viri, & torrens inundans fons ſcientiæ. Quoties verò audacter & intrepidè ĩ vitia inuehimini, colũnæ eſtis firmæ fulcientes veritatem. Ob hoc Paulus Apoſtolus Petrum, Iacobum & Iohannem vocauit columnas, quarum ſtabilimentum à domino eſt, quod in Pſalmo de eccleſia loquens, ait: Ego confirmaui columnas eius. Ad hæc etiam montes eſtis, quos nulla ventorum vis concutit, nullus procellarum turbo commouet, de quibus in pſalmo dicitur: Montes in circuitu eius, hoc eſt, eccleſiæ, & dominus in circuitu populi ſui. Quid vltra dicam? Vos plenæ illæ nubes eſtis, de quibus Eccleſiaſtes ait: Si repletæ fuerint nubes, imbrem ſuper terrã effundent. Sapientia enim repleti diuina, non ceſſatis pręceptis pluere doctrinarum. Vos eſtis cœlum late reſonans, tonitru fidelium eloquiorum, de quo in Pſalmo prædictum fuit: Intonuit de cœlo dominus. Et in alio pſalmo, Annuntiabunt cœli iuſtitiam eius. Et rurſum in alio: Cœli enarrant gloriam dei. Vos denique non ſolum montes vel nubes vel cœli, ſed quæ omnium nobiliſſima creatura eſt, angeli dei eſtis, non naturę cõmercio, ſed officij dignitate. Nuncius dei angelus eſt, nuncij dei ſancti prædicatores ſunt. Vnde ſicut de Iohãne Baptiſta in Malachia dixit deus: Ecce ego mitto angelum meum, qui præparabit viam ante faciem meam, ita & vobis

Margin notes: Prouer.20. — Prou.18. — Gala.2. — Pſal.124. — Eccl.11. — Pſal.17. — Pſal.21. — Pſal.18. — Mala.3.

Apoc.2. vobis dicitur: Parate viam domino. In Apocalypſi etiã eccleſiarum prefecti, quos nos epiſcopos dicimus, angeli appellantur. Ille autem verius angelus eſt, qui ſua doctrina ædificat eccleſiam, quàm qui eccleſię tantùm præſes eſt, & docẽdi laborem otio ſuperatus fugit. Plaudant igitur ſibi, qui aurum argentum'que lucrantur, qui magnum pecuniarum quæſtum faciunt, qui vrbes expugnant & regna ſuo ſubdunt imperio. Vos animas domino lucramini quibus nihil eſt precioſius, nihil in natura humana excellentius, vos ergo melius, qui muros Hieruſalẽ ędificatis, qui ad cœleſtem patriam exules reuocatis, vt cũ illis, imò & ſuper illos regnetis. Vos enim conſtituet dominꝰ ſuper familiam ſuam, & ſuper omnia bona ſua. Tunc perpetui reges æterniq; domini eritis omnium illorum, quos veſtris prædicationibus, veſtra'que doctrina conuerſos, de terra ad cœlũ trãſmigrare contigerit. Et tũc demũ Chriſtus veſter, rex regũ & dominus dominantium erit, cùm vos aliis præeſſe iuſſerit, tribulos vel chiliarchas animarum, quas ei lucrati eſtis, conſtituens.

De prædicantium beatitudine.
Cap. 16.

SVmite igitur calceamenta in pedibus ad preparationem Euangelij, vt cùm cœleſtia prædicaueritis, terrena nõ cõtingatis, & devobis dici queat. Quàm
Iſaiæ.52. pulchri pedes annũtiãtiũ & prædicantiũ pacẽ, & annũtiantium bonũ. Excitet vos dei amor, proximorũ charitas promiſſa'que vobis beatitudinis merces. Qui enim fecerit, & docuerit ſic, magnus vocabitur in regno cœ-
Iohan.4. lorum. Et qui metit, mercedẽ accipit, & cõgregat fructũ in vitã æternã. Et qui talẽtis domini totidẽ alia lucratus fuerat, dixit dominus: Euge ſerue bone & fidelis quia ſup pauca fuiſti fidelis, ſup multa te cõſtituã, intra in gaudium domini tui. Talenta quæ ad negotiandum dantur,

dantur, ſcientia ſpiritalis eſt, talenta verò quæ ſuperlucrantur, opera ſunt tum noſtra ſecundum ſcientiæ donum facta, tum eorum quos docendo & exhortando vt eadem facerent, alleximus. In Iſaia etiam beatos vocat dominus doctrinæ ſanctæ diſpenſatores. Beati, inquit, qui ſeminatis ſuper omnes aquas, immittentes pedem bouis & aſini, hoc eſt, Iudæi & gentilis, quod quidem ad Euãgelij tempora pertinet. Antehac enim lex vetabat arare in boue & aſino ſimul. Dominus quoque apoſtolis præceperat: In viam gentium ne abieritis. Nunc autem ſeminatur ſuper omnes aquas, pes bouis & aſini ſimul immittitur, poſtquã ipſe dominus aſinam ſolui iuſſit, & aſino inſidens ingreſſus eſt ciuitatem, mandauitque Euangelium omnibus vbique gentibus prædicari. Beati igitur erunt, qui verbi dei ſemen, vbicunque fruct⁹ aliquis ſperatur, ſtuduerint ſeminare. Qui enim conuerterit peccatorẽ (vt Iacobus apoſtolus ait) ſaluabit animam eius à morte, & operit multitudinẽ peccatorum. Quanti autẽ meriti ſit, peccatorem ad pœnitẽtiam inducere, & à vitio ad virtutem reuocare, oſtẽdit dominus ad Ieremiã, dicens: Si conuerteris conuertam te, & ante faciẽ meã ſtabis. Quæ ſanè beatitudo par videtur angelicæ felicitati, qui & ſtare dicuntur in cõſpectu dei patris, & faciẽ eius perpetuò cernere. Atq; hæc ſunt bona illa ineffabilia, quę ſciẽtia & probitate præditis debentur præceptoribus, dicẽte Salomone: Eruditus in verbo reperiet bona. Dicente etiã angelo ad Danielem: Qui docti fuerint, fulgebũt quaſi ſplendor firmamenti: & qui ad iuſtitiã erudiũt multos, quaſi ſtellę in perpetuas æternitates. In quo videtur maioris præſtantiæ fore illorũ beatitudinem q̃ aliorũ ſanctorum. Quandoquidẽ iis rebus cõparantur, quæ inter iſta noſtro aſpectui patentia, omnium pulcherrima apparẽt, & terram omnem ſuo illuſtrant lumine. Ad hæc, ſi eos in terram præ cæteris reuereri iubemur, quomodo nõ etiam

Matth. 25. · Iſaiæ. 32. · Deut. 22. · Iacobi. 5. · Proue. 6. · Daniel. 12.

etiam in cœlo altiorem honoris gradum adipiſcentur? ait enim Apoſtolus: Qui benè præſunt præſbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo & doctrina.

1. Timo. 3.

Quantum prodeſt habere prædicatorem. Cap. 17

SAtis multa de officio Apoſtolici prædicatoris hactenus dicta ſunt. Reſtat nunc videndum, quantum populo profit habere ſanctum atque eruditum piè iuſtéque viuendi præceptorem, & econtrario quantũ noceat ſi defuerit. Præſente illo erigimur, ſtamus, proficimus: abſente illo labi atque cadere ſolemus. Ioas rex Iuda, donec Ioiadæ ſacerdotis cõſuetudine conſiliiſque vſus eſt, piè probéque vixit: illo morte ſublato, ad vitia declinauit. Cæteros reges omnes, qui fidei morumque ſanctitate probantur, educatos inſtitutoſque vel à ſacerdotibus, vel à prophetis fuiſſe conſtat. Samuel docuit Dauidem, Nathan Salomonem, Micheas Ioſaphatũ, Oſee Ioathanum, Iſaias Ezechiam, Ieremias Ioſiam, Eſdras populum, ita vt illo monente repudiarint vxores, filioſque abdicarint, quia contra dei legem alienigenas acceperant, prolemque cum his multã ſuſceperãt. Difficilè fuit vxores dimittere, difficilius ex ſe genitos à ſe ſeparare. Vtrunque tamen factum ſacerdotis adhortationibus hiſtoria ſacra teſtatur. Tantum ergo prodeſt idoneum habere doctorẽ, qui vitia increpet, & ad virtutẽ accẽdat, vt ipſo audito, etiã ea quæ incorrigibilia videntur, corrigantur: & quæ vix ſeparari queunt, eueniãt. In Prouerbiis à Salomone eſt dictũ, Legatus fidelis, ſanitas. Et iterum: Vena vitæ, os iuſti. Dauid quoque in Pſalmis: Docebo, inquit, iniquos vias tuas, & impij ad te conuertentur. Ille ſanitas eſt, quo docente à peccatorum morbo grex infirmus conualeſcit. Ille vena vitæ eſt,

1. Re. 12. Ioas.

1. Eſd. 10.

Prou. 13. Pſal. 50.

eſt,per quem qui in peccato mortui erant,ad virtutem capeſſendam viuificantur. Tunc autem impius ad deũ conuertitur, cum ſermonibus prædicatoris inſtructus, relicto errore,ad viam ſeſe confert veritatis. Quid verbis opus eſt? Experimenta docent, quàm ſit expediens prædicationes audire.Sæpe vidimus his auditis, Iudeos baptiſmum poſcere Chriſti,ſeculares viros ac mulieres religionis vota ſuſcipere,& quæ perfectionis ſunt,libera voce profiteri. Prædicationes igitur audiẽdo,homines ex malis boni euadunt,ex bonis meliores,ex melioribus perfecti, & ex perfectis beati. Atque ita demum de terra transferuntur ad cœlum, vt fiant de mortalibus immortales,de terrenis cœleſtes, & ſi fas eſt dicere, de hominibus dij. Quod ſi magni emolumenti res eſt patriam obſidione hoſtili liberari,inimicorum exercitus profligari,regni fines longè lateque diffundi,& auctis tandem viribus à bellorũ tumultu quieſcere, tranquilli'que ac pacati ſtatus optata felicitate frui, nónne vtilius eſt,vt animæ vitiorum oppreſſæ iugo,in libertatem vendicentur, vt diaboli poteſtas virtutum profectu conteratur,vt caro ſeruiat ſpiritui,& homo ipſe nõ aliis,ſed quod multo glorioſius eſt,ſibiipſi imperet, ſibi'que dominetur? Si enim nihil prodeſt homini mundum vniuerſum lucrari, & animæ ſuæ pati detrimentum,conſequens eſt vt animæ profectus pluris ſit,quàm vrbes debellare,quàm terrarum orbem ſibi ſubdere,& omnibus quæ vbique ſunt nationibus præeſſe atque dominari. Adde quod multi reges ac principes, qui ab hominibus honorãtur,deo exoſi ſint. Quicumque autem probè ſanctè'que vixerit,ſiue liber, ſiue ſeruus, non poteſt ei non eſſe gratiſſimus quidem atque chariſſimus. Quid autem iuuat regnis præſidere,& ab ipſo rege regum reprobari? Regnum tibi ſi hoſtis non abſtulerit, certè auferet mors, quæ ſemper propinquior eſt quàm creditur. Cœleſtis verò beatitudinis præmium, perpe-

tuum eſt & perrenne. Nullius metuet, qui illud conſecutus fuerit, nullos caſus formidabit, ſemper'que felix ac beatus erit, quem ſemel dominus in ſuum receperit regnum. Et ſi ad tantum ac tale bonum per ſanctorum doctrinam peruenitur, nulli dubium eſt quin ſuper omnia conducibile ſit, ſanctas in eccleſia auſcultate prædicationes, & earum inſtitutionibus in viam dirigi virtutum. Audiſti quantum expedit habere vitæ inſtitutorem, audi è diuerſo, quanti detrimenti ſit eo carere.

Quantum nocet prædicatorem non habere. Cap. 18.

MAlarum voluptatum illecebris deliniti homines, in omne nephas licenter irruent, ſi nemo ſit qui improbè luxuriantes eloquij viribus coërceat atque moderetur, & futurorũ expectatione à præſentium cura auertat, vt vel pœnarũ metu, vel ſpe præmiorum à vitiis ad virtutem transferantur. Hoc Salomon in Prouerbiis teſtatur, dicens: Cum propheta de-
Proue.20. fecerit, diſſipabitur populus. Diſſipabitur itaque populus, non corporum motu, ſed quod deterius eſt, inconſtantia morum, carni magis quàm ſpiritui ſeruiendo. Neque enim fieri poteſt, vt ſit ibi virtuti locus, vbi non eſt qui doceat virtutem. Hinc idem ait: Vbi non ſunt
Proue.14. boues præſepe vacuum eſt: vbi autem plurimæ ſegetes, ibi manifeſta fortitudo bouis. Nam quemadmodũ de labore boum paleis ac fœno impletur præſepe, ita per ſtudium prædicationis auditorum corda imbuuntur præceptis iuſtitiæ, exemplis'que virtutum & fructũ faciunt operando quæ didicerunt. Atque tunc bouis triturantis, cuius os vinciri lex prohibet, fortitudo apparet, cum in plebe, vbi lolium & ſteriles auenæ erant, bonarum actionum ſeges exurgit. Porrò vbi non ſunt boues iſti ibi præſepe, non ſolum vacuum eſt, ſed etiam immundum.

mundum. Tunc enim luxuriæ frena laxantur, gulę ventrique indulgetur, tunc impudicitia amittit verecundiam, iniuſtitia metum, auaritia modeſtiam: tunc odia concipiuntur, iræ exardeſcunt, rixæ ſæuiunt, & quolibet flagitij genere liberè peccatur, cum non adeſt qui peccantes verbo correptionis caſtiget, & ſermonibus doctrinæ ſalutaris incitet ad probitatem. Fit autē plerunque, & plebs aliqua propter ſcelerum magnitudinem cordiſque duritiam indigna ſit, cui deus mittat ſui verbi doctorem. Vnde per Amos prophetā aït Mittam famem in terram, non famem panis, neque ſitim aquæ, ſed audiendi verbum domini. Itaque verendum eſt, ſi in ciuitate ſuis temporibns non affuerit euangelicæ diſciplinæ prædicator, ne ad extremum vſque ſcelerum peruentum ſit. Quod cum acciderit, nihil reliquum eſt, niſi vt funditus euertatur gens illa & pereat, quæ ab eo, cuius nutu cuncta ſuſtentātur, derelicta erit. Sunt præterea qui diſcere quidem vellent, ſed non eſt qui doceat: eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, & non inuenitur, à quo præceptis iuſtitiæ ſaturentur. Hos deplorat Ieremias, & ait: Adhæſit lingua lactantis ad palatū eius in ſiti. Paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis. Hi certè miſeratione digni, quia dum bonis exaturari cupiunt, malis quomodo ſciunt, abſtinēt. Ne quem autem ſcrupulum patiantur erroris, orādum eſt vt mittat dominus operarios in meſſem ſuā. Quicquid interim patiūtur, paſtorum culpa fit, qui præſunt eccleſiis, & dum ſeipſos paſcunt, gregis eſurientis periculum negligunt. Quod ſi eorū incuria ouis aliqua perierit, ſanguinis eius rei erunt. Dominus Ieſus redēptor noſter aluit turbam in deſerto, ne deficiant in via: vt oſtenderet eos in via vitę deficere, qui non habent ducē, à quo perduci poſſint ad vitam. Nulla autem maior homini cōtingere poteſt pernicies, q̄ à recti honeſtiq́; tramite deuiare. Tam ergo malum eſt carere viuæ vocis

Amos. 8.

hortatoribus ad coërcenda vitia virtutesq́ue capeſſendas, quàm bonum eos habere. Quare vos omnes, qui in deſerto ſeculi huius vitam agitis, & terrenarum rerum ſolicitudinibus occupamini, quærite pium, quærite ſanctum opportunis temporibus vobis monitorẽ, quo declamante & modeſtius diſcatis viuere, & meliora poſſitis ſperare. Vos quoq; qui dono dei ſpiritualis doctrinæ ſcientiam eſtis conſecuti, incumbite operi officioq́ue prædicandi ac docendi. Cogitate quanti apud deũ meriti ſit, catholicis fidelibusq́ue pręceptis erudire indoctos, & vel vnum vel alterum Chriſto lucrari. Quantæ etiam dilectionis argumentum, omnes docere, vt omnes vobiſcum ſimul ſaluentur. Non ſit vobis graue, vrbes, vicos regionesq́ue percurrere, & illos imitari, de
Pſal.18. quibus ſcriptum eſt: In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorũ. Qui non modo illos qui tunc erant, docuerunt, verumetiam poſteros omnes qui ſunt quique deinde erunt, ad quoſcunque ſcripta illorum peruenerint. Ac ne quid ex his quæ in terra fiunt, ſanctorum labore doctorum maius eſſe credatis, hoc labore fundata eſt Chriſti eccleſia, hoc ædificata, hoc permanet & aduerſum hæreſes inuicta, & aduerſum vitia immobilis, niſi enim ſcripſiſſent illi, quibus datum fuit noſſe myſterium regni dei, quis nũc quæ vera ſunt diſceret? quis doceret? A prophetis, ab apoſtolis, à reliquis eccleſiæ ſanctæ magiſtris didicimus, quæ nunc docemus. Ipſorum profectò qui diſcipulus non fuerit, non poterit eſſe vtilis præceptor aliorum.

De corporis manuúmque labore. Cap. 19.

QVoniam verò prædicandi ac docendi exercitatio ad eruditos tantum pertinet, ſimplicibus & indoctis eam dabimus exercitationem, quæ

corporis

corporis manuumq́ue labore conſtat. Iuuat enim poſt ſoluta precationum ſacrificia operis aliquid facere, vt habeat mens & cogitatio in quo ſe occupet,& minus libera ſit facultas euagãdi per illas rerum temporalium vanitates,quæ vel inuitis nobis obrepere interdum & obuerſari animo ſolent. Honeſtus quiſque labor monacho conuenit, aut legere aut ſcribere quæ ſancta ſunt pingere etiam vel fingere ſanctorum imagines, quarũ contemplatione accendatur ad virtutem. Item in horto plãtas ponere,ſarculo inutiles herbas excerpere,humum ligone verſare, riuulis irrigare, & ſi quid aliud res exegerit,olitoris opera perficere. Præceptum eſt enim:Non oderis laborioſa opera, & agricolationẽ creatam ab altiſſimo. Præterea fiſcellas lentis viminibus texere,ligna dolare,onera ferre,& quicquid dei ſeruo nõ illicitum factu creditur peragere: neque committere, vt inertia victus quieſcat, & quæ prædicationi aut lectioni ſuperſunt tempora, otio ſibi perdat. Iſta autem ô monache,quæ tibi facienda iniungimus,ne quaſi vilia & abiecta contemnas:illi qui talia factitarunt, à domino ſublimati ſunt,piſcabatur Petrus cum aliis, etiã poſt acceptum apoſtolatum. Paulus funiculos intorquebat,ne quem ſui victus impenſa grauaret, nunc à regibus terræ venerantur. In humili igitur opere exerceri ne aſperneris, qui cum Chriſto cupis in cœleſtibus regnare. Non te pudeat pauimenta monaſterij,vt munda ſint,verrere,vaſa mappasq́ue lauare, coquinam facere, eſculenta poculentaq́ue aliis miniſtrare. Non puduit omnium dominum ſeruis ſuis pedes abluere, tergereq́; ablutos. Qui talia detrectat,ſcias illum nondum ad humilitatis virtutẽ perueniſſe. Seruilia igitur opera fac, vt humilieris:laborioſa,vt carnis petulantiam domes, venalia, vt victum pares:religioſa, quæ pingendo vel fingendo fiunt, vt quod profeſſus es conſtantius exequaris. Etenim ſanctorum ſimulacra ſiue picta, ſiue ficta, ſi

Eccli. 7.

Petrus
Paulus

iugiter ſpectentur, ſtimuli ſunt deſidiæ fugiendæ laboriſque ſubeundi, dum ad mentem nobis reuocant, quibus artibus ipſi ſancti æternam beatitudinem conſecuti ſint. Hanc certè adepti ſunt: Antonius qui ſportulas de palmarum foliis texuit: Hilarion, qui ligna cõcidit: Serapion, qui cum ſuis diſcipulis meſſis tempore operã locabat, vt inde haberet quod ipſorũ victui annuo ſufficeret. Archebius qui ſuis manibus cellas conſtruebat quas aliis donaret. Pacomius cui cũ ſuis monachis propoſitum fuit manuum labore victum quærere. Dorotheus qui diuenditis quas texuerat ſportulis, precium quod victui ſupereſſet, pauperibus erogabat. Non prauis cupiditatibus reſiſtere non ad perfectionem vitæ peruenire potuiſſent: ſi ſubciſiua tempora otio contriuiſſent. Labore quippe corporis vegetatur intellectus, voluptatũ appetitio coërcetur, ſuperbia frangitur, virtus retinetur, & quicquid per otium corruptum fuerit, per laborem inſtauratur. Deniq; operum orationumque viciſſitudine diaboli tentamenta ſuperantur, & in propoſito vitæ ſanctioris in finem vſque perſeueratur. Si paupertatem profeſſus es, magis liber eris cum manuum labore victum quæſieris, quàm cum eleemoſynã acceperis. Laboramus, inquit Paulus, manib⁹ noſtris. Et ſi manibus laborabat is, cui vt Chriſtũ prædicaret iniunctum fuerat, quanto magis ei labor hic neceſſarius eſt, qui neminem docet, cui poſt dictas deo laudes otiandũ eſt, niſi ſe alicui corporis labori accingat. Ad Theſſalonicenſes ille ſcribens, fatetur opera manuum feciſſe ſe, ne quem grauaret ſubſidia vitæ poſcendo pro miniſterio verbi, quamuis id liceret, volens potius dare ſe in exemplum operandi victus gratia, quàm poſcẽdi, & ſi quis non vult operari, inquit, nec mãducet. Cumque eſſet Epheſi (vt Lucas refert) ad maiores natu locutus eſt: Argentum & aurum aut veſtem nullius concupiui ſicut ipſi ſcitis, quoniã ad ea quæ opus erant mihi, & his qui

[Margin notes: Antonius; Hilarion; Serapion; Archebius; Pacomius; Dorotheus; Labor corporis; 1. Corint. 4.; 2. Teſſa. 3.; Ibidem.; Actu. 20.]

qui mecum ſunt miniſtrauerunt manus iſtę. Hunc ergo qui inter apoſtolos plus oĩbus operæ impendit in prædicando & ſcribendo, ſi ſequi in iſtis non potes, imitare ſaltem in manuum exercitio ac labore. Sic enim & neceſſitatibus vitæ tuæ conſules, & ſimul vanis cogitationibus facilè dabis repulſam paratior'que ac promptior ad ſoluenda precum vota redderis. Nam quemadmodum varius cibus appetentiam edendi prouocat, & cœna placet in qua apponuntur aliæ dapes diuerſæ'que ab illis, quæ in prandio fuerunt, ita & orationem gratiorem faciet magis'que delectabilem alterius operis viciſſitudo. Quod autem ait dominus: Nolite ſolici ti eſſe animæ veſtræ quid manducetis, neque corpori veſtro quid induamini, ſolicitudinem metuendi, ne vitæ neceſſaria deſint tollit, nõ laborem adimit, vt ſimul quod in te eſt facias, & omnium in deo ſpem habeas firmam atque ſtabilem. Otioſi autem vana eſt ſpes. Terra ipſa non reddet fruges, niſi araueris, ſementem'que feceris. Primo homini dictum eſt, In ſudore vultus tui veſceris pane tuo, & tu panem parare tibi poſſe putas nihil agendo, vel cupidines malas vincere & ſenſibus imperare? Crede mihi, non otium hæc omnia ſuperat, ſed labor improbus (vt poëta inquit) & duris vrgens in rebus egeſtas. Monachũ itaque & pauperem & laborioſum eſſe oportet: pauperem vt in deo diues ſit: laborioſum, vt facilius perueniat ad quietem. Vnde dono dei ſapientiſſimus Salomon mittit te ad formicam, vt eius exẽplo tibi aliquid pares, quo poſtea es vſurus, hoc eſt, vel victum ne eſurias, vel in operando occupationẽ, ne carnis diaboli'q; oppugnationibus per inertiam ſuccũbas. Ingẽtem (vt idem ait) formicæ farris aceruũ Cum populant hyemis memores, tecto'q; reponunt, It nigrũ campis agmen, prædam'que per herbam Conuectant calle anguſto, pars grandia trudunt Obnixè frumenta humeris, pars agmina cogunt, Caſtigant'que moras,

Lucæ, 14.

Prou. 6.

opere omnis ſemita feruet. Tu ergo iſtas imitatus futurorum memor, præſentia benè diſpone, & callem anguſtum ingredere, qui ducit ad vitam, non latum qui ducit ad perditionem. Suppone humeros labori, vt aliorum quoque deſidiam ſomnicoloſam tuo excites exem-

Mat.8. plo. Nullam interim laſſitudinem timeas, laborantem adiuuabit dominns, & adiuuando conſolabitur. Labo-

Matt.11. rabant contra ventum remigando Apoſtoli, quando ſaluatore in nauiculã aſcendẽte ceſſauit turba & fluctus quieuere. Vocat quoque eos dominus qui laborant, dicens: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Hanc tu refectionem intra te ſenties, quoties quicquid agis, ad eum finem direxeris, vt prius domino tuo ſeruias. Omne quodcũque facitis (in-

Col.3. quit Apoſtolus) in verbo aut in opere, omnia in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti facite, gratias agẽtes deo patri per ipſum. Facere opus & gratias agere ſimul iuberis, vt & manum cum Martha miniſterio occupatã habeas & mentem cum Maria diuinæ contemplationi intentam, Operari præterea manibus debes, non modò vt neceſſaria compares, vel mali tentamẽta vincas,

Ephe.2. verumetiam vt habere poſſis, quod aliis impartias, dicente Apoſtolo: Qui furabatur, iam non furetur, magis autem laboret manibus ſuis quod bonum eſt, vt habeat communicare ei qui indiget. Hoc idem ſuo te exemplo hortatur mulier illa fortis, de qua ſcriptum eſt: Quæ ſiuit lãnam & linum, & operata eſt conſilio manuum ſuarum. Deinde ſequitur: Manum ſuam aperuit inopi, & palmas ſuas extendit ad pauperem. Grandis profectò charitas, non tam pro ſua quàm pro aliorum inopia laborare, & operi propterea libentius incumbere, vt colas pietatem. In fine dicitur, Date ei de fructu manuũ ſuarum, & laudent eam in portis opera eius. Ex quo diſcimus, quod charitatem ſectantis labor, bonis tandem compenſetur ſempiternis. Verũtamen ne quis impru-

imprudenter ſupponat dorſum ſuum oneri, quod ferre non ſatis præualet, penſandæ vires ſunt, moderatéque agendum. Nemo iumentum ſuum plus iuſto onerat, & ſi illud viderit ſub faſce gemere, ac titubanti veſtigio malè incedere, demit aliquid, vt pondus eleuet & ad menſuram oneratum ire dimittit. Haud aliter tibi de iumento corporis tui faciendum erit, alioquin iumentis quibuſdam minus ſapere videberis. Camelus enim neque vltra ſolitum procedit ſpatium, nec plus inſtituto onere recipit. Quod ſi maius ferente fuerit onus neceſſe eſt vt opprimat, incōſulta effluunt, moderata autē durant. Neque enim qui tulerit laborem, ſed qui pertulerit, æternæ quietis beatitudinem conſequetur.

De otio inutili & infructuoſo. Ca. 20

VT autem & corporalis & ſpiritalis operis laborē cupidius ardentiusque ſubeamus, inertis otij vitium quàm deteſtabile ſit cōſideremus. Arguitur ſtultitiæ qui laborem deuitat, dicente Salomone: Qui ſectatur otium, ſtultiſsimus eſt. Idem puſilli animi eſſe dicitur, Pigrum, inquit, deiicit timor. Somno etiam magis quàm vigiliæ deditus eſt. Pigredo, inquit, immittit ſoporem. Idem tam virtutis quàm rerum egens erit. Dicitur enim: Egeſtatem operata eſt manus remiſſa, & iterum. Propter frigus piger arare noluit, mendicabit ergo æſtate, & non dabitur illi. Otioſus ergo & ſtultus eſt, & meticuloſus, & ſomnolentus, & animi fortunæque bonorum egens atque inopioſus. Nihil tamen in ſe peius habet otium, quàm quod pateat cōcupiſcentiis. Vnde dicitur: In deſideriis eſt omnis otioſus. Et rurſum: Multam malitiam docuit otioſitas. Cùm autem otioſus malitiam didicerit, flagitiiſque ſe onerauerit, iacet in illis, & torpore victus vix vnquam de reſurgendo cogitat. Nam ſi quando ad ſe rediens culpam agnoſcat, impoſſibile ſibi videtur, vt ab ea deſiſtat. Et interdum

Proue. 12. Proue. 18. Proue. 16. Proue. 10. Eccli. 33.

dum ipſe de ſua pigritudine conqueritur, intra ſe cum propheta dicens: Circumædificauit aduerſum me, vt non egrediar, aggrauauit compedem meam. Sed cum liberum ſit non peccare. Nihil prodeſt difficultatem à peccato ceſſandi prætendere. Et quoniam animæ otio marceſcentis iſta imbecillitas eſt non naturæ. Viderũt eam hoſtes (vt in Ieremia eſt ſcriptum) & deriſerunt ſabbata eius, hoc eſt, infructuoſam quietem eius dæmones intuentes lætati ſunt, eo quòd illam ignauiter torpeſcentem ad quæque turpia facilè pertracturos, quaſi piſcem hamo ſperarent, donec ad interitum vſque deducerent. In hunc enim interitum corruit & Sodoma, de qua dicitur. Hæc fuit inquitas Sodomæ ſororis tuæ, ſuperbia, ſaturitas panis, & abundãtia, & otium ipſius. Quòd ſi non abundas, ſed inopia premeris, & tamen otio indulges, non es à periculo perditionis liber, quandoquidem non ſolûm abundantia & ſaturitas euertit Sodomam, ſed etiam otium, imò tanto nequius otiatur pauper quàm diues, quanto minus habet cauſam otiandi. Diues nempe cum otioſus fuerit, voluptatibus luxuriæque operam dabit. Pauperi autem neceſſe erit, furtò ac rapinis quęrere vnde viuat, & in alios graſſari, ne ipſe famè pereat. Longè itaque periculoſior eſt otioſitas egentis quàm abundantis. Quid præterea dicã? Fruſtra illi natura manus dedit, qui nihil agendo conterit ætatem, quod ſi neceſſarię forent ad applicanda tantũmodo ori alimenta, etiã pecudibus datæ fuiſſent. Operari manibus hominis proprium eſt. Qui ergo manus ſuas ad aliquid honeſti faciendum non extendit, pecudi certè ſimilior eſt quàm homini, aut etiã pecudè deterior. Mutum enim animal in multos vſus vtile eſt, homo verò otioſus nulli prodeſt, ſibi autem etiam nocet plurimum, vt ex his quæ dicta ſunt, ſatis conſtat. Idcircò ſanè & ab hominibus malè audit, & à deo reprobatur. Alij eum ſtatuam lapideam appellant, alij inertem aſellum,

Marginal notes: Thren. 3. (beside "propheta dicens"); Thren. 1. (beside "marceſcentis"); Ezech. 16. (beside "de qua dicitur")

aſellum, alij fatuam anum aut nihili hominem, atque hunc in modum petulantibus cauillantium vocibus taxatur, illuditur, laceſſitur, probro, contemptuíque habetur. Leuius tamen hoc ei ab hominibus ferendum eſſet, niſi etiã ab illo qui ſupra homines eſt damnaretur. Lex vetat eunuchũ intrare in eccleſiam domini. Quiſnam iſte eunuchus eſt, niſi otioſus, de quo nulla proles oritur virtutum? Non poteſt eunuchus generare, neque languori ac ſocordiæ deditus aliquid boni facere. Repellitur itaque ab eccleſia, vt cœtu fidelium indignus. Non eſt enim de illo eunuchorum genere, qui ſe caſtrauerunt propter regnum cœlorum. Valde quippe diuerſum eſt, caſtitatem deo vouere, & ſterilitatem boni operis torpeſcere, quod nõ deo, ſed diabolo ſeruire eſt. Hic eſt ille qui talentum ad negotiandum acceptũ abſcondit in terra, & cum nullum quęſtum fecerit, eiici iubetur in tenebras exteriores, quarum horrorem fletus auget & dentium ſtridor. Hic eſt, quem neque frigidum neque calidum, ſed tepidum tantũ Apocalypſis appellat. Cui videlicet ſatis videtur, ſi peccata cauerit quãuis boni nihil operetur. Sed dũ in iſto tepiditatis propoſito inſipienter perſeuerat, nauſeam facit domino dicenti: Incipiam te euomere de ore meo. Præcepit enim dominus nõ ſolùm diſcedere à malo, ſed etiã facere bonum. Quod ſi bonũ non feceris, licet à malis abſtineas, nõ es executus quod iuberis. Nolle aũt obedire deo, malum eſt, tẽpus etiã ad benè agendũ datũ ſine fructu elabi ſinere malũ eſt. Non poteſt igit̃ fieri, vt otioſus mali omnino expers ſit, cũ etiã ipſum otiũ malũ ſit. Meritò itaque & ab eccleſia propellit̃, & ab ore domini veluti mucidus panis expuit̃, atq; ad tenebras relegat̃, vt ſemper patiat̃ malũ, qui nunq̃ facere voluit bonũ. Oĩs enim arbor quæ nõ facit fructũ bonũ, excidetur & in ignem mittetur. Ficus etiã habens folia, ſed nõ & fructũ à domino maledicitur & areſcit. Illam quoq; ficũ dominus vineæ

Deute. 23.
Matth. 25.
Apocal. 3.
Matth. 3.
Marc. 11.
Lucæ. 13.

vineæ ſuccidi iubebat, ne terram occuparet, in qua iam per triennium fructum nõ viderat, ſed ad preces cultoris vineæ volentis arborem ipſam circumfodere, ſtercoraque apponere, quarto etiam anno expectauit, vt fructum faciat. Expectat vtique clementiſſimus dominus ab otioſo boni operis fructũ in pueritia, expectat in iuuentute, expectat in ætate virili, denique eccleſiæ præpoſiti alicuius verbis exoratus expectat vſque in ſenectam, vt ille tandem eiuſdem præpoſiti vel increpatione impulſus, vel præceptis eruditus, ab ignauia mollitieque animi ad ſtudium honeſti laboris excitetur & exurgat. Quod ſi ne tunc quidem deſidiam infructuoſam reliquerit, quid aliud reſtat, niſi vt dimittatur dãnationis iuſtæ ſecure ſuccidẽdus? Ne igitur tibi placeas otioſe, quod nihil boni agens adhuc non plecteris. dilatio pœnæ eſt iſtud, nõ vitij impunitas. Quanto diutius otiatus fueris, ſi te ſaltem in fine non correxeris, tanto acrius punieris, in ſalicibus infructuoſis, in medio Babylonis, quæ eſt mentis in deliciis perditæ confuſio, ſuſpendiſti organa ſenſuum tuorum, turpi voluptati deditus, & ad flagitia indies magis declinans. Quouſque abutere patientia domini, emendationem tuam expectantis? Non vides? non animum aduertis? quàm citò tranſeant dies & labantur anni, quàm vnaquæque hora non ita vitæ longioris, vt præſentis mortis certa ſit? Nullus eſt enim temporis punctus, quo nõ arctentur vitæ noſtræ ſpatia, & quo mors nobis non propior ſit. Quid ergo moraris? quid procraſtinas? Rumpe tãdem ſomnolentiam iſtam & expergiſcere, ac tam ſupinæ oſcitationis tarditatem rectè factorum ſolicitudine diſcutere feſtina, antequam rationem villicationis tuæ reddere cogaris. Vel ſi vſque adeo totus obſtupuiſti, vt virtutis operibus te parem fore diffidas, voto ſaltẽ aut lingua pete languori remedium, aridamque oſtentans manum, ad dominũ ſuppliciter accede, & ipſe poſtquã

Pſal. 136.

te pigritiæ

te pigritiæ tuæ pœnitere conſpexerit, dicet tibi: Surge in medium, extende manum tuam. Tunc tu ope adiutus diuina, protinꝰ exurges qui hactenus iacueras, & in medium ſtabis in quo locus virtutis eſt. Nam extrema vitioſa ſunt, dexteram'que diu contractam extendere incipies, vt opereris bonũ. Atque ita qui tua culpa inutilis otij languorem patiebare, diuinæ gratiæ curatione ſaluus euades. Lucæ, 6.

De humilitatis virtute. Cap. 21.

PORrò, quoniam ad acquirendam diuinæ benignitatis gratiam, opus eſt humilitatis virtute, tempeſtiuum videtur, vt nunc de ipſa diſſeramus, dominus enim qui in altis habitat vt in pſalmo dicit, humilia reſpicit ĩ cœlo & ĩ terra. Superbis reſiſtit, humilibꝰ autẽ dat gratiã. Et in alio pſal. Excelſus, inquit, dominus humilia reſpicit, alta autẽ à longè cognoſcit. Longè eſt enim ab eo qui inflatur, qui faſtum fouet, ſe'que ſuper alios erigit: & quanto magis inſoleſcit, tanto longius à deo recedit ad quẽ non eſt nobis acceſſus niſi per humilitatem, iuxta illud: Suſcipiens manſuetos dominus, humilians autem peccatores vſque ad terrã. Quod & Salomon in Prouerbiis confirmat, dicens. Ipſe deludet illuſores, & manſuetis dabit gratiã. Et Iſaias propheta: Deus (inquit) in ſancto habitas & cum contrito & humili ſpiritu, vt viuificet ſpiritum humilium, & viuificet cor contritorum. In eodem propheta dominũ audimus dicẽtem, Ad quem reſpiciam niſi ad pauperculum & contritum ſpiritu, & trementem ſermones meos? Et in Zacharia: Conuertam manum meam ad paruulos. Quæ autem maior gratia humilibus in vita dari potuit, quàm veræ religionis cognitio quę in arcano latebat, & quam ne philoſophi quidem inuenire poterant, eam nos Chriſto monſtrante didicimus. Vnde ipſe ad patrem conuerſus: Confiteor tibi (inquit) pater domine

Pſal. 112. Pſal. 137. Pſal. 146. Proue. 3. Iſaiæ, 57. Iſaiæ, 66. Zacha. 13. Matth. 12.

dominie cœli & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Paruuli ſanè atque humiles erant Apoſtoli, qui primi didicerunt vt alios docerent myſterium dei, de quibus in pſalmo fuerat prædictum à propheta ad deum dicente: Ex ore infantium lactantium, hoc eſt ſermonibus & prædicatione ſimplicium & vulgarium hominum perfeciſti laudem, laudem veritatis, laudem euangelij, diſciplinæq́ue ſalutaris, vt quàm mundanæ ſapientiæ acumen

1.Cor.1. inueſtigare nequiuit eam piſcatorum hebetudo docere inciperet. Hinc eſt illud quod Paulus apoſtolus ait: Stulta mundi elegit deus, vt confunderet ſapientes, & infirma mundi elegit deus, vt confundat fortia. Idem dominus humilium precibus facilem ſe præbet, arrogantes

Sopho.2. verò nõ exaudit. Ideo Sophonias propheta hortatur & ait, Quærite dominũ omnes manſueti terræ qui iudicium eius eſtis operati, quęrite iuſtum, quęrite manſuetum. Sciebat enim vt iuſtus & mãſuetus dominus exoretur, ad ſeruos iuſtos manſuetosq́; ſpectare. Seruũ quippe qui gratus charusq́; domino ſuo fieri deſiderat, mores eius imitari oportet. Nam quemadmodũ diſſimiles inter ſe diſſident ac diſſeparantur, ita ſimiliũ ſumma ſemper concordia eſt, & dum paribus nituntur ſtudiis, mutua beneuolentia incaleſcunt. Quod autẽ humiles exaudiat deus, per omnes ferè diuinæ ſcripturæ hiſto-

Iudith.9. rias patet: Sancta vidua Iudith cum Holopherne congreſſura, ciliciũ induit, ieiunat, orat, & ait: Nec ſuperbi ab initio placuerũt tibi, ſed humiliũ & manſuetorum ſemper tibi placuit deprecatio: & illa quidem ſicut humiliter orauerat, ita quod volebat, perfecit. Clamat in

Matth.8. euangelio Centurio: Domine non ſum dignus vt intres ſub tectum meũ, & eadem hora qua ſic humiliatus eſt,

Eccli.35. quod petierat impetrauit, neq; enim fruſtra ſcriptum

Matth.15. eſt: Oratio humiliantis ſe nubes penetrabit, Chananęa mulier iam repulſam paſſa, iam in canum cõparatione contempta,

contempta,quia ab humilitate nõ receſſit, meruit tan
dem exaudiri. Filius prodigus conſumpto patrimonio Lucæ.15.
ad patrem cum humilitate reuerſus,inuenit veniã.Pec
caui,inquit,in cœlo & corã te,iam non ſum dignus vo-
cari filius tuus. Atq; ita humiliatus amplexum meruit
patris oſculum,indumenta,anulum,conuiuiũ.Quod er
go luxuria exhauſerat,humilitas reparauit. Publican⁹ Lucæ.18.
pectus percutit, conſciuſq; delictorũ, oculos in cœlum
non audet attollere,& iuſtior redit phariſæo,qui ieiu-
nabat, qui decimas ſoluebat, qui bona multa faciebat.
Illius enim peccata deleuit humilitas, hui⁹ merita cor
rupit mentis elatio.Non ſum ſicut cæteri homines,in-
quit,& qui ſe cæteris præferre non dubitanit,publica-
no etiam poſtponendus iudicatur.

De exaltatione humilium in lege. Cap. 22.

NOn ſolũ autẽ quæ popoſcerint humiles cõſequun
tur, ſed etiã mirabiliũ operũ gratia donantur &
poſt hæc præmia beatitudinis æternę cumulatius
capiunt.Abrahã puluerẽ & cinerẽ ſe eſſe dixit,loquens Gene.18.
cum deo,benediciturq; ei & ſemini eius. Iacob ſubmit Abraham.
tit ſe fratri Eſau, atq; illũ dominũ ſuũ vocat, per nun- Gene.32.
tios ab eo captat beneuolentiã,mittit munera vt leniat Iacob.
iratũ,& poſt hęc gloriatᷣ dicens: Vidi dominũ facie ad
faciẽ,& ſalua facta eſt aĩa mea,& tamẽ adhuc ſubmiſſi⁹ Gene.33.
agit.Obuiã enĩ fact⁹ fratri,ſepties ꝓnus ĩ terrã adorat,
donec ꝓximè accederet. Atq; hac tãta ſubiectiõe ab ĩ-
dignato fratre extorſit pietatẽ, ita vt ille quẽ perdere
decreuerat,in eius collũ ruens ipſum amplexaretᷣ,oſcu-
laretur q; dulci⁹ q̃ dici queat,& fraterna teneritudine
ſuperatus fleret.Vnde rurſũ benedictionẽ accipit à do-
mino,& inditᷣ ei nomẽ Iſraël.i.vir vidẽs deũ. Deũ ergo
videre meretᷣ, qui ſe propter deũ hoĩbus humiliat atq; Exod.3.
ſubmittit.Loq̃nte dño de rubo,corruit Moyſes ĩ faciẽ, Moyſes.

& cum

& cum mitteretur ad Pharaonem, educẽdiq́ue de Aegypto populi dux conſtitueretur, indignum ſe fatebatur eo munere, atque id inire recuſabat, pro illis etiam à quibus paſſus fuerat iniuriam ſuppliciter deum deprecatus eſt, Quas ob res meruit fieri populi Iſraëlitici liberator de Aegyptiaca ſeruitute, legisq́ue diuinæ lator & multorum mirabilium author, atque aliis præferri dei iudicio, dicentis: Si quis fuerit inter vos propheta domini, in viſione apparebo ei vel per ſomnium loquar ad illum. At non talis ſeruus meus Moyſes, qui in omni domo mea fideliſſimus eſt. Ore enim ad os loquar ei palam, nõ per ænigmata & figuras deum videt. Hinc eſt illud in Eccleſiaſtico ſcriptum: Dilectus deo & hominibus Moyſes, Et poſt pauca: In fide, inquit, & lenitate ipſius ſanctum fecit illum, & elegit eum ex omni carne. David quoque mãſuetus & mitis, vel ſi mauis dicere humilis, perſecutionem Saulis, odiumq́ue capitale maluit vitare fugiendo quàm vindicando, cum illum ſemel atque iterum occidere potuiſſet, noluit, Ab inimicis profligatum & interemptum fleuit, Ideoque dign⁹ iudicatus eſt, qui ei ſuccederet in regno. Abſalonis etiam filij necem lachrymis & lamẽtationibus proſecutus eſt, in eo bello interempti, quo ille nitebatur patri regnum eripere. Qua quidem pietate Dauid, vel patientia, vel humilitate, quocunque horum dixeris, rectè dictum erit: promeruit ad decrepitam vſque ætatem regnare, inimicorũ victor, & ipſe inuictus, omniumq́ue regum Iudææ deo clariſsimus. Vnde futuræ beatitudinis ſpe plenus, Placebo, inquit, domino in regione viuorum. Credidi propter quod locutus ſum, ego autem humiliatus ſum nimis. Quanto maiora ſperat, tãto magis humiliatur. Non enim euehit mortales ad cœlum ſuperbia, ſed humilitas. Iob patiẽtiſsimus, cum fortunæ ſimul & corporis bona amiſiſſet ad extremam redactus miſeriam, humilitatis virtutem non amiſit.

Nume. 11. — Eccli. 41. — Dauid. — Pſal. 114. — Pſal. 11. — Iob.

Folium

Folium ſe quod vento rapitur & ſtipulam ſiccam vocat, dum dominum alloquitur, & tot tantiſque calamitatibus affectus, nihil ſtultum locutus eſt. Poſthæc ſibi reſtitutus, duplicia recepiſſe dicitur, vt quantum ſe humiliauerat, tantum exaltatum vel duplo magis intelligas. Duos quinquagenarios ab Ochozia rege 4.Re.1.
miſſos, vt Eliam prophetam comprehenderent, ignis de cœlo lapſus, abſumpſit: tertium humilitas reddidit tutum. Flexis coram Elia genibus veniam precatus, vitæ periculum euaſit. Superbi ergo prouocant iram dei, humiles autem prouocatam placant. Amos paſtor, quia mitis manſuetique ingenij fuerat, ſpiritu ſancto repletus, prædixit Samariæ mala futura, & prophetis meruit annumerari. Amos.
At etiam prophetali dignitate præditus non inſoleſcit, ſed magis humiliatur. Non ſum propheta, inquit, nec prophetæ filius, ſed armentarius vellicans ſycomoros, &, Dominus miſit me prophetare ad Iſraël. Amos.7.
Dum exaggerat domini beneficium, ſuæ conditionis confitetur obſcuritatem, de armentario factus propheta ſi diſſimulaſſet, & ingratus quidē haberetur, & humilis parum. Quid multa? ſic habe, neminem in virtutibus profeciſſe, neminem ſanctum vel à deo charum fuiſſe, cui defuit virtus humilitatis. Fundamentū cuſtoſque virtutum, & de terra ad cœlum aſcendendi via eſt humilitas. Per hanc omnes prorſus ingreſſi qui nunc in ſupernis ſedibus habitant, facti domeſtici dei ciueſque ſanctorum.

De exaltatione humilium in euangelio. Cap. 23.

Ne tamen nouorum exempla omnino præteriſſe videar, Iohannis Baptiſtæ, Petrique & Pauli Apoſtolorum humilitatem in mediū proponam. De his enim diſertius expreſſum in ſcripturis comperio. Iohannes. Baptiſta.

Iohannes interrogatus quis eſſet, negauit ſe eſſe Chriſtum, malens veritate ſubmitti, quàm efferri mendacio, & neque Eliam, neque prophetam ſe eſſe aſſeruit, dum humiliatur. Proinde Chriſti teſtimonio extollitur, quod videlicet in ſpiritu Eliæ veniſſet, quod plus quàm propheta eſſet, quod denique inter natos mulierum nemo illo maior ſurrexiſſet. Ille tamen modis omnibus deiicere ſe & humiliare nõ deſtitit, cùm de Chri-
Iohan.1. ſto diceret: Ipſe eſt, qui poſt me venit, qui ante me factus eſt, cuius ego non ſum dignus, vt ſoluam corrigiam
Petrus. calceamenti. Petrus piſcator erat, & in Chriſtum cre-
Lucæ.5. dens, indignum ſe eius cõſortio, iudicauit. Exi à me, in-
Ioan. 3. quit, domine, quià ego homo peccator ſum. Ob hoc ad apoſtolatum vocari meruit, vt qui retibus piſces capiebat prædicatione veritatis homines caperet. Solus non ſinebat ſibi à domino lauari pedes. Poſtquàm autem ſe cum illo partem non habiturum niſi lauaretur intellexit, non ſolùm, inquit, pedes, ſed & manus & caput. Prima vox humilitatis fuit, ſecunda charitatis. A quo nolebat lauari, ab eo ſeparari pertimuit. Porrò, quoniam & humiliabatur plurimum, & vehementius quàm cæteri diligebat, dedit ei dominus claues regni,
Mat.16. & principem conſtituit Apoſtolorum. Paulus de vaſe
Paulus. iræ vas factus eſt electionis, quantum antea furore aduerſus CHRISTVM intumuerat, tantum deinde
1.Cor.15. propter Chriſtum humilitate ſe deiecit: Ego, inquit, ſum minimus Apoſtolorum, qui non ſum dignus vocari Apoſtolus, quoniam perſecutus ſum eccleſiã dei. Gratia autem dei ſum id quod ſum, & gratia eius in me vacua non fuit, ſed abundantius illis omnibus laboraui. Ac ne laboris laudem ſibi tribuere videretur, ſubdit: Non
Ephe.3. ego autem, ſed gratia dei mecum. Alibi etiam omnium infimum ſe fatetur, dicens: Mihi enim omnium ſanctorum minimo data eſt gratia hæc, in gentibus euangeli-
Acto.14. zare inueſtigabiles diuitias Chriſti. Dum Lyſtris cum

Barna-

Barnaba prædicationis officio fungerentur, dij credi ti, diuinum ſibi exhiberi honorem vſqueadeò reſpuerunt, vt ſciſſis veſtibus mortales ſe eſſe clamarent, & ob hoc quidem miſſos, vt falſorum deorum cultoribus, veri DEI notitiam inſinuant, ſalutiq́ue eorum qui credituri ſunt, conſulant. Et hi ſanè de quibus locuti ſumus, cęteriq́ue eiuſdem ordinis homines, ſi noſſe vis ad quantam gloriam in cœlo exaltati ſint, conſidera qualem dum in terra viuerent, gratiam acceperint. Cæcos illuminare, leproſos mundare, mortuos viuificare nulla poſſunt medicamenta, iſti potuerunt. Si magna gratia hæc, haud dubium quin etiam magna, quæ gratiam ſecuta eſt, merces fuerit. Quanto igitur humiliores deo ſeruiendo erimus, tanto gloriam celſiorem conſequemur. Cæterùm cùm multos hoc loco breuitatis cauſa prætererim, quorum exemplis vti magnificè poteram. Mariam tamen dei matrem, eiuſq́ue filium ſaluatorem noſtrum ſilentio prætermittere nullo modo poſſum. Hæc fabro deſponſata fuerat, in turba pauperum incognita latebat, in tantum autem humilitate placuit, vt à deo electa ſit, quæ dei filium generaret. Vnde ipſa gloriatur, dicens: Magnificat anima mea dominum, & exultauit ſpiritus meus in deo ſalutari meo. Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Quia fecit mihi magna qui potens eſt, & ſanctum nomen eius. Quid enim maius virgini conferri potuit, quàm vt creatorem ſuum pariat, quàm vt domini ſui mater ſit, & hoc quidem nõ violata virginitate, ſed ſanctificata, vt purius niteat in fœcunda, quàm nitebat in ſterili.

Maria mater dei.

De humilitate Chriſti.

Cap. 24.

DEi verò filius factus eſt hominis filius. Verbum
caro factum eſt,& habitauit in nobis. Quid de-
inde?& vidimus, inquit, gloriam eius, gloriam
quaſi vnigeniti à patre,plenum gratiæ &veritatis.Qui
eius gloriæ conſors eſſe deſideras, eius humilitatis pri-
us te ſocium ac participem exhibeas oportet. Non eſt
diſcipulus ſupra magiſtrum,neq; ſeruus domino ſuo ma
ior,vt exaltari velit ſicut dominus, & humiliari nolit
ſicut ſeruus.Hunc autem omnium authorem, omnium
Phil.2. ſaluandorum doctorem ac redemptorem, Paulꝰ Philip
penſibus in exemplum proponens,ait:Hoc ſentite in vo
bis quod & in Chriſto Ieſu,qui cum in forma dei eſſet,
non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem deo, ſed ſe-
metipſum exinaniuit,formam ſerui accipiens, in ſimi-
litudinem hominum factus, & habitu inuentus vt ho-
mo humiliauit ſemetipſum, factus obediens vſque ad
mortem,mortem autem crucis. Audiſti humilitatem,
attende gloriam.Propter quod,inquit, & deus exalta-
uit illum,& donauit illi nomen quod eſt ſuper omne no
men,vt in nomine Ieſu omne genu flectatur,cœleſtium,
terreſtrium & infernorum,& omnis lingua cõfiteatur,
quia dominꝰ Ieſus Chriſtus in gloria eſt dei patris.Ne-
que humilius diuinitas inclinare ſe potuit,quàm vt ho
minem aſſumeret ſeque hominum poteſtati ſubmitte-
ret, ad flagella & mortem per ludibria ſuſtinendam:
neque ſubblimius attolli,quiuit humanitas,quàm vt di
uinitati vnita,vnus Chriſtus & deus eſſet & homo, ſe-
dens ad dexteram patris,à ſpiritibus angelicis omniũ-
que ſanctorum cœtu venerandus:mortuos & viuos iu-
dicaturus in eadem humanitate,in qua voluit ab homi
ne iudicari,tunc humilis quidem,nunc glorioſus: tunc
mortalis,nunc immortalis & impaſſibilis: tunc ſeruus,
nunc dominus:tunc infirmus,nunc ponens inimicos ſca
bellum pedum ſuorum in virga virtutis ſuæ. Tunc non
Pſal 44. erat ei ſpecies neque decor, nunc dicitur ei: Specie tua

& pulchritudine tua intende proſperè, procede & regna, propter veritatem & mãſuetudinem & iuſtitiam: nunc regnum ei⁹ regnum omnium ſeculorum. Sed paulò diſtinctius videamus, à qua humilitate ad hanc ſublimitatem peruenerit, quam tamen ſemper habuit à patre & cum patre communem. Cùm igitur deus eſſet, hominem quem ipſe fecit, aſſumpſit, nunquam dimiſſurus, vt & homo fieret, & deus eſſe non deſineret: de paupercula matre naſci voluit, nõ in vrbe regali, ſed in paruo oppidulo Bethlehem, non ſaltem in domo vulgari, ſed in iumentorum ſtabulo, vbi reclinatus in præſepio vagit. Ab angelis nuntiabatur, à paſtoribus quærebatur, à magis adorabatur, & tamen ipſe contemptibilis & deſpectus apparere volebat. Adultus non habuit vbi caput reclinet ſuum, alienis impenſis ſuſtentatus eſt, alieno vſus hoſpitio. Qui cœlum terramque fecerat & quæ in eis ſunt, hic die ac nocte in laboribus fuit, docendo, ſanando, orando, miracula operabatur & latere volebat. Super aſinam ſedens intrauit Hieroſolymam, cuius ſedes cœlum, & terra ſcabellũ pedum erat. Lauit diſcipulorum ſuorũ pedes, cui angeli ſeruiebant. Cùm innocens eſſet, pro peccatis noſtris ab incredulis quos ipſe ſaluare venerat, comprehendi, ligari, cõſpui, cædi, occidi voluit. Atque ita ſe ſubmiſit obtulitque vltro omnibus impiorum iniuriis, qui mundum pugillo continet, qui terram reſpicit & facit eam tremere, in quem angeli intueri gaudent, qui vita eſt omniũ quę viuũt, & author quæ ſubſiſtũt. Quid ergo vel magnificẽtia ei⁹ mai⁹, vel humilitate abiectius? Nemo æquare poteſt eius humilitatem, quia nemo habet tantam de qua deſcẽdãt ſublimitatẽ. Satis eſt ſi veſtigia eius obſeruantes, quantum poſſumus nos humiliter ſubmiſiſſeque geramus, ipſo admonente ac dicente: Diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris. Sit igitur nobis curæ, vt minimi ſimus, Matt.11.

in omnibus patientes, in omnibus mites & manſueti, nulli malum pro malo reddentes, paruo contenti in laboribus aſſidui, ſeruire magis quàm præeſſo cupientes, nunquam captemus hominum gloriam, ſed ſemper dei laudem, & proximorum profectum. Parati ſimus omnia ſupplicia, omne morti genus perpeti prius quàm deo peccare. Per hanc humilitatem aditum nobis parabimus in cœlum & gaudiis perfrui merebimur ſempiternis, participes facti gloriæ domini noſtri, cuius humilitatem in terra fuerimus imitati.

De humilitate vitioſa.

Cap. 25.

SCiēdum tamen, eſſe alias quaſdam humilitates, ex quibus aliæ quidem nihil ad hanc pertinent, de qua locuti ſumus, aliæ verò ipſam reddunt vitioſam. Quid enim ad virtutem illa humilitas qua obſcuro loco natos deſignamus, humiles appellando demiſſi generis in plebe vulgaria viros, vel illa quàm etiam rebus animatis inſenſibilibusq́ue damus, nam & locum humilem dicimus qui preſſior iacet inter eminentes atque demiſſior, & humilem arborem quæ non multum ab humo erecta ſit. Sunt & alia duo humilitatis
Pſal. 93. genera in ſcripturis obſeruata, alterum cum quis aliorum iniquitate opprimitur affligitur'q;, iuxta illud populum tuū domine humiliauerūt, & hæreditatem tuā
Pſal. 106. vexauerunt, alterum cum quis ob ſuam culpam pœnis aut calamitate aliqua grauatur ſecundum illud: Propter iniuſtitias enim ſuas humiliati ſunt. Vtrūque hoc inuitum ſit atque nolentem, virtutis autem humilitas voluntaria eſt, proindè etiam illam quæ vitij eſt voluntariam eſſe conſtat. Illa itaque non virtutis, ſed nequitiæ malignitatiſq́ue erit humilitas, cum quis ea de cau-

duſ

ſa præ ſe feret humilitatem,ſiue vt inter ſanctos ponẽdus videatur,ſiue vt facilius eleemo ſynam eliciat & lucretur. Tales erant,quos in Euangelio taxauit dominus dicens:Væ vobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ,qui mũdatis quod foris eſt calicis & paropſidis, intus autẽ pleni eſtis rapina & immunditia. Exterius quippe cilicio ſe tegunt,nudis pedibus ambulãt,horridi,inculti,ſqualentes ,illuuioſi,inter loquendũ ſuſpirant,ingemiſcũt, fatentur ſe eſſe peccatores,crebrò ad orandum procũbunt,ſed intus vel inanis gloriæ cupidine flagrant,vel quærendæ pecuniæ cura ſolicitãtur,ſepulchris dealbatis,foris quidem mundi puri'que, ſed intus pleni ſordibus atque ſpurcitia.Pernicioſa eſt ergo humilitas,fingere quod non es,& eſſe quod non debes,Nam licet callida ſimulatione falli poſſint homines, deus tamen nunquam fallitur,omnia nuda & aperta ſunt oculis eius,ipſe cordis & rerum ſcrutator,vnicuique reddit iuxta opera eius,quæ tunc quidem iudicanda exponentur, cũ nihil erit occultum quod non ſciatur,neque abſconditum quod non reueletur.Quid ergo proderit,humilẽ, ſanctum, manſuetum ab hominibus fuiſſe iudicatum, cùm etiam hominibus manifeſtum erit, qualis reuera fueris? Neque enim ex præteritis aliorum rumoribus, ſed ex conſcientia tua præſenti iudicaberis.Cæterùm, veræ quoque ac ſanctæ humilitatis valdè ſtudioſis cauẽdum erit,ne fortè humilitatem putent,eos quibus præpoſiti ſunt,non corripere ſi deliquerint, non caſtigare ſi perſeuerauerint.Negligentia eſt iſtud non humilitas & charitatis quàm proximo debes obliuio Debes enim curare,vt eos qui tibi commiſſi ſunt, efficias meliores, docendo, increpando,puniendo, quòd ſi per ignauiam teneritudinéve animi omiſeris,nõ mitis neq; mãſuet⁹, neq; humilis,ſed ecõtrario ĩhumanũ & à charitate alien⁹ fuiſſe argueris,crediti'q; tibi gregis nõ paſtor,ſed deſertor,q̃ris fortaſſe cur ergo p̃cipiat dñs:Qui maior ẽ vſtrum

Mat.23.

Mar.20.

veſtrũ,fiat ſicut minor,& qui præceſſor eſt,ſicut miniſtrator? Non hoc dicit vt peccantes non arguas,quos & ipſe flagello de templo expulit,ſed vt in laboribus opere'que ſeruili cum ipſis quibus præſides,communices,& in ſpiritalibus negotiis grauiora onera tuis q̃ aliorum humeris imponas, neceſſitatibus'que domeſticorũ tuorum pro viribus proſpicias,& tanquam filiis miniſtres, indulgentiſſimi'que patris fungaris officio, nihil prætermittendo quod vel ad humilitatem pertinere videbitur,vel ad charitatem. Definiamus igitur vitioſam fore humilitatem, quæ charitati aliis'que virtutibus nõ fuerit copulata.Nam neque libidinoſis proderit humilitas,neque gulæ ventri'que ſeruientibus, neque alij alicui flagitio ſubnixis.Prima humilitas eſſe debet deo obedire, deinde præpoſitorum iuſſa exequi, poſtremò facilem ſe omnibus preſtare,neminem offendere,& pati potius iniuriam quàm inferre:nihil terrenum appetere, ſed cœleſtium deſiderio ſemper inhærere. Quicunque ita ſe humiliauerit,exaltabitur & vnà cum illis quos in exemplum propoſuimus, gaudebit in æternum glorioſus.In pſalmo enim dicitur:Iuxta eſt dominus his,qui tribulato ſunt corde, & humiles ſpiritu ſaluabit.Et in euangelio: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Beati mites, quoniã ipſi poſſidebunt terram.Et alio pſalmo: Manſueti hæreditabunt terram,& delectabũtur in multitudine pacis.Poſſidebunt ergo humiles terram,non hanc ærumnarum & inquietudinis plenam,ſed illam in qua iugis tranquillitas'& pax eſt perennis,quæ etiam terra viuẽtium dicitur,iuxta illud:Credo videre bona domini in terra viuentium.Humiliemur igitur(vt Petrus Apoſtolus præcipit)ſub potenti manu dei,vt nos exaltet in tẽpore viſitationis.Nihil eſt vera humilitate preſtanti⁹, nihil tranquillius,& à perturbationibus animi magis remotum. Humilitas patiens eſt, benigna eſt,nec con-

Humilitatis ordo.

Pſal.33. Matt.5. Pſal.36. Pſal.126. 1.Pet.1.

pta iraſcitur,nec laudata ſe extollit,nec aduerſis concu titur,nec proſperis delinitur, in vtraq; fortuna æquabilis perſeuerat. Vulgi quidem opinione deſpicitur;ſed ſapientiſſimi cuiuſque iudicio commendatur, ſummi-que dei benignitate ad cœleſte regnum ſuſtollitur, & coronatur. Expediens nunc videtur,vt de contrario humilitati vitio,ſuperbia differamus. Nam virtutem ardentius amplectemur, cum nequitiæ turpitudinem magis plenè cognouerimus.

LIBRI. VI. FINIS.

EVANGELISTARII MARCI MARVLI LIBER

VII. ſub charitatis titulo, de vitio ſuperbiæ, de virtutibus obedientiæ ac patientiæ, earum-que oppoſitis vitiis. Item de vitio iræ ac linguę edif ſerens.

De ſuperbiæ vitio. Ca. I.

QVARE ſcriptum eſt: Initium omnis peccati eſt ſuperbia,niſi quia omne peccatum à voluntate diuina noſtræ voluntatis auerſio eſt: vt faciat ſeruus quod vetat dominus, vel facere nolit quod ille iuſſit. Hoc autem proprium ſuperborum eſſe negari non po- Eccl.10.

non poteſt. Quãuis igitur variæ ſint peccati ſpecies, vna tamen omnium mater eſt ſuperbia, ita vt cum ipſis peccatis quæ genuit, ſimul viuat, ſimul moriatur. Nemo qppe deſinit eſſe ſuperbus, niſi cum deſierit eſſe peccator. Peccata tamen quæ plus in ſe ſuperbiæ habẽt, hæc ſunt: Sui confidentia, inanis gloriæ appetitio, aliorum contemptus, de ſe iactatio oſtentatióque, neminem pati ſibi ſuperiorem, & ne æqualibus quidem facilem ſe præſtare. Præterea geſtus habitusq; corporis immodeſtus, proterua atque aſpera verborum prolatio, temerariaque cõfidentia actionum, erecta ceruix, contumax aſpectus, lentus tardusque inceſſus, & vecordiam potius q̃ grauitatem præſe ferens vultus. Veruntamen quo magis arroganter coram hominibus ſeſe compoſuerint ſuperbi, eo minoris exiſtimationis apud deum erunt, dicẽte Iſaia propheta: Dixit dominus deus, pro eo quod eleuatæ ſunt filiæ Sion, & ambulauerunt extento collo, & nutibus oculorum ibant, & plaudebant & ambulabãt, & pedibus ſuis compoſito gradu incedebãt, decaluabit dominus vertices filiarum Siõ, & dominus crinem earum nudabit, & pro ornatu erit ignominia. Nihil enim ſecum feret ſuperbus cum hinc deceſſerit, omni pomparum ſuarum ornatu faſtuque decaluabitur, nudus ad inferos deſcendet inglorius, contemptibilis, deſpectus, tanto aliis magis infimus, quanto ſibi videbatur ſublimior, Hoc etiam per Sophoniam minatur dominus, dicens: Viſitabo omnem qui arroganter ingreditur ſuplimen, hoc eſt, ſiue priuatas ædes, ſiue dei templum cum ſuperbia ingredientem viſitabo iuſta vltione atq; vindicta. Sunt enim quibus non eſt ſatis in foro, in campis, in hominum frequentia ſupinos elatosq; incedere, ſed etiã domum domini ingreſſi, cum maximè ſe ſubmittere deberent ante altare cœleſtis regis, eundem vultũ ſeruant, eandẽ ſupercilij elationem, quaſi iam ei æquales, cuius non multo poſt iudicium velint nolint ſubituri ſunt,

Sopho.1.

ri ſunt,& tunc demum fiet, quod ad Deum Pſalmiſta ait:Oculos ſuperborum humiliabis. Nihil enim oculi iam ad inferos damnatorum quod eos delectet videre poterunt,ſed cuncta triſtia & acerba miſeri illi & cernere & pati compellentur,quique ſe olim ſupra homines eſſe arbitrabantur,ſub immundorum ſpirituum po teſtate erunt.Quod quidem metuens Ieſus Syrachi filius,orabat dicens:Domine pater & deus vitæ meæ extollẽtiam oculorum meorum ne dederis mihi, hoc eſt, ne permittas,vt me ſuperet ſuperbia,& me aliquid eſſe credam,ſupra id quod ſum. Iſa.17. Eccl.23.

Quanta mala pariat ſuperbia. Cap. 2.

SCriptum eſt preterea: Vbi fuerit ſuperbia,ibi erit & contumelia.Neceſſe eſt igitur, vt elati ſuperbia toruoque aſpectu homines,prorumpant in contumeliam & probra & conuitium. Sicut enim nebuloſa ac triſtis cœli facies rarò cum ſilentio ſoluitur: ciet to nitrua,cogit micare fulgura,fulmina cum fragore deci dere,terramque imbribus repentè inundare: ita ventoſæ ſuperbiæ tumor, niſi ratione coërceatur, irarum auſtros proflabit,& obuium quenq; maledictis petulã ter laceſſet.Vnde alibi dicitur:Inter ſuperbos ſemper ſunt iurgia.Intantum quidem ſuperbi iurgiis aſſueſcũt, vt ipſa iurgia ſuperbiam appellet Pſalmiſta,dicens:Os eorum locutum eſt ſuperbiã.Superbi erant Iudæi,ideò neq; contra deum murmurare timuerũt, nec Moyſi & Aaroni contumaciter inſultare. Roboamum Salomonis filiũ ad contumeliæ verba regalis impulit dignitas, & populo poſcenti aliquod penſionum leuamen,addam reſpondit ſuper iugum veſtrum.Pater meus cecidit vos flagellis, ego cædam ſcorpionibus. Tantum hac animi elatione profecit, vt duodecim tribuum rex, Prou.11. Prou.13. Pſal.16. 3.Reg.12.

mox

mox duarum tantummodo fieret, reliquis ab eo ſece-
1.Reg.19. dentibus. Nemo enim ſuperbo domino libenter ſeruit. Nemo etiam impunè aduerſus deum ſuperbit. Etenim Sennacherib rex Aſſyriorum, captis aliquod Iudææ oppidis, Hieroſolymam obſidiōe premere cœpit, blaſphemias in deum Iſraël dixit, ſe'que diis potentiorem aſſeruit. Ex quo Hieroſolymarum rex Ezechias perterritus, depoſita regali purpura, ſaccum induit, & ſupplex dominum orauit. Præualuerunt preces humiliantis ſe aduerſus furorem impotentiam'que ſuperbi. Angelus domini maiore parte Aſſyrij exercitus proſtrata, regem cum reliquis Niniuē redire coëgit. Quo ille perueniēs, filiorum ſuorum manu interemptus occubuit. Hinc planè ſatis patet, quàm fragiles, quàm nullæ ſint humanæ vires, ſi cum deo contenderint. Ad hæc, ſuperbus poſt iurgia illos cum quibus iurgatus eſt, re atque opere lædere affectat, vt vim robur'que ſuum oſtentet, ſe'que ex illis eſſe probet, de quibus Amos propheta ait: Conte-
Amos.2. runt ſuper puluerem terræ capita pauperum, & viam humilium declinant. Sedechias quoque filius Cha-
3.Reg.22. naan volens videri propheta, cum proſpera regi Samariæ Achabo prædixiſſet, Micheæ contraria, quæ & euenerunt, prophetanti colaphum infregit, dicens: Mène ergo dimiſit ſpiritus domini, & locutus eſt tibi? Vir arrogans igitur & inani gloria tumens, dum perſuadere nititur ſe eſſe quod non eſt, ſi quis contradixerit, impatiens iræ, ne manibus quidem temperat, nihil'que penſi habet meliores ſe atque honorabiliores afficere iniu-
2.Reg.20. ria. Ioab Dauidici exercitūs ductor, non potuit pati præfecturæ honorem laudem'que militiæ cum aliis partiri, & Amaſam collegam ſuum amicè alloquens, incautū interemit. Nullo itaque ſcelere abſtinet ſuperbia, nec rapinis, nec cædibus parcit, dum ſupra omnes eminere
Abac.2. atque excellere appetit. Aduerſus hanc per os Abacuc prophetæ ſpiritus ſanctus clamat: Væ qui congregat

auaritiam malam domui ſuæ, vt ſit in excelſo nidus eius. Ad ſuperbiæ autem vitium alios virium confidentia ſtimulat, alios rerum proſperitas hortatur, aliis audaciam longus peccandi vſus præſtat, qui retuſo iam conſcientiæ aculeo delictorum aſſiduitate, neque hominum pudore neque vllo dei metu cohibetur. In Abdia propheta Idumæam increpat dominus, & ait: Valdè ſuperbia cordis tui extulit te habitantem in ſciſſuris petræ, exaltantem ſolium tuum, qui dicis in corde tuo. Quis detrahet me in terram? Et quoniam ſupra quàm decuit efferebatur Idumæus, conſequenter dicitur ei. Si exaltatus fueris vt aquila, & ſi inter ſydera poſueris nidum tuum, inde te detraham dicit dominus. Vt qui ſe omnium fortiſſimum credidit, omnium imbecillimus euadat, & de illo quoque dicatur: Arcus fortium ſuperatus eſt, & infirmi accincti ſunt robore. Quod autem & ſuperbi humilientur & humiles exaltentur. Benedab 1. Reg. 2. quoque Syriæ rex nobis exemplo eſt, qui Samariam cum innumera militum multitudine inuadens, gloriabatur quod puluis Samariæ non ſufficeret pugillis populi, qui ipſum ſecutus fuerat. Deo autem arrogantiam eius vlciſcente, egreſſus rex Achab tantum cum ſeptẽ 3. Reg. 20. millibus virorum, & ducentis triginta duobus fudit fugauitque eum, qui iam in manibus victoriam ſe gerere credebat. In ſequenti anno Iſraëlitarũ parua manus cẽtum milia Syrorum in prælio conciderunt, reliquos fuga elapſos, in oppido Aphec murus ruina oppreſſit. Benadab captus qui ſibi inſuperabilis videbatur, pro vita ſupplicauit. Niniuen etiam Aſſyriorum metropolim, cui dominus pœnitenti & humiliatę pepercerat, poſtremò tamen inſolenter elatam repenti ruina cõcidere pmiſit. Ideò illi per Sophoniam ſuperbiæ crimen obiicitur, dicentem: Hæc eſt ciuitas glorioſa, habitans in confidentia, quæ dicebat in corde ſuo: Ego ſum, & extra me non eſt alia amplius, quomodo facta eſt in deſertum Niniue

tum

ſertum cubile beſtiæ?omnis qui tranſit per eam, ſibilabit & mouebit manum:quaſi dolens eam quæ fuerat,
Pſal.36. iam non eſſe ſicut & Pſalmiſta ait: Vidi impium ſuperexaltatum vt cedros Libani, tranſiui, & ecce non erat.

In illos qui ſanctitatis oſtentatione alios carpunt. Cap. 3.

SVnt qui de morum ſanctitate ſibi plaudẽtes, aliorum vitam carpunt,v t illis quos improbant, meliores videantur. Talibus in Iſaia minatur domi-
Iſaiæ.65. nus dicens,Qui dicunt,recede à me,non appropinques mihi,quia immundus es. Iſti fumus erũt in furore meo, ignis ardens tota die,ecce ſcriptum eſt coram me.Qui ſe igitur quamuis bonus ſuo ore extollit,dei damnabi-
Luc.16. tur iudicio,ſaluatore in Euangelio dicẽte,Vos eſtis qui iuſtificatis vos coram hominibus,de⁹ autem nouit cor-
Luc.18. da veſtra quia quod hominibus altum eſt, abominatio eſt apud deum. Huiuſce rei nobis phariſæi quoque proponitur exemplum,qui templum ingreſſus,dum ſe iuſtificat,& publicanum iuxta orãtẽ accuſat. Publicano ipſo nequior de templo exiit.Modicum itaque arrogantiæ fermentum,totam corrumpit maſſam virtutũ,
Prou.16. & ſi quid boni ſuperædificatur,corruit.Quid eſt enim quod Salomõ in Prouer.ait:Domos ſuperborũ demolitur dominus,niſi quia ſuperbi licet opere interdũ non peccent,animo tamen delinquunt,donum dei non Dei laudi,ſed ſuæ tribuendo?Vnde idem, Abominatio eſt domini inquit,omnis arrogans,etiam ſi manus ad ma-
Ibidem. num fuerit, non erit innocens. Et in pſalmo eſt ſcri-
Pſal.118. ptum:Superbi iniquè agebant vſquequaque. Cæterùm impoſſibile eſt,ne quando etiam actione delinquãt,qui per arrogantiam in ſe confidunt.Sibi quippe derelicti, abſque gratię diuinę fulcimẽto ſtare nullo modo poterunt.

runt. Semper autem prius eſt, vt in corde ſuperbiat pec cator quàm in opere, & hanc reor Salomonis eſſe ſentẽtiam dicentis: Contritionem pręcedit ſuperbia, & ante ruinam exaltatur ſpiritus. Quòd ſi iam affectione mali interitus cecidit, niſi repentè culpam agnoſcat & doleat, quomodo nõ etiã exterius iniqua operatione labetur, quomodo dum multos probitatis laude anteire ſe exiſtimat, non de aliis obloquetur? non aliorum vitã carpet, & inſectatione laceſſet? Quamobrẽ iterum Salomon ait: Expedit magis vrſæ occurrere raptis fœtibus quàm fatuo confidenti ſibi in iuſtitia ſua. Non enim fama honeſti deperit, ſi à fera mordearis, ſed ſi linguæ petulãtis iaculo ictus fueris, periculũ eſt ne inter infames computêris. Et licet mala hominum opinio de te innocente, tibi non noceat, nocet tamen aliis, qui te ſibi ſimilem rati, ſeſe corrigere negligunt, & quaſi te authore in malo perſeuerant. Incipiet autem & tibi detrimẽto eſſe, ſi in tua infamia contemnes lapſum proximorum. Ideò dicitur: Qui negligit famam ſuam, crudelis eſt. Melius eſt bonum nomen q̃ diuitiæ multæ. In ſua verò iuſtitia confidenti ab Apoſtolo dicitur, Qui ſe exiſtimat ſtare, videat ne cadat. Et alibi: Si quis exiſtimat ſe aliquid eſſe, cum nihil ſit, ipſe ſe ſeducit. Opus autem ſuum probet vnuſquiſque, & ſic in ſemetipſo tantum gloriã habebit, & nõ in altero. Illi quippe in altero habent gloriã, qui malunt laudari ab hominibus, quàm à deo probari. His quidem non tam virtus ipſa placet, quàm vmbra quædam ſimulatio'que virtutis, non habentes curæ vt boni ſint, ſed vt eſſe videantur. Et hoc quidem in cauſa eſt, vt ſe aliquis arroganter iactet, & alios contemnat, & parui reputet: Sed talem condemnat propheta dicens, Væ qui prædaris, nónne & ipſe prędaberis? & qui ſpernis, nónne & ipſe ſpernêris? Certiſſimum quippe eſt, quod malum à iuſto iudice recipiet, qui malum proximo ſuo machinabitur. Spreuerunt

Prouer. 16. Prouer. 17. Prou. 22. 1. Cor. 10. Gal. 6. Iſaiæ. 33.

Iere.42. runt Ieremiam Iohannan & qui cum illo erant,contẽptoq́ue eius conſilio abierunt in Aegyptum.Et gladius regis Babylonis,quem fugiebant,ibi cōcīdit illos, cùm in terra Iuda ſi prophetam audiſſent,à periculo tuti forent.Spernũt etiam ſuperbi eos qui in monaſteriis deo ſeruiunt,& quòd ſeculo renũciarint,irrident,ipſi mox ridiculi futuri dæmoniis. Sic fatua Michol virum ſuũ Dauidem deriſit, ante arcam domini ſaltantem atque ludentem,& Ephot lineo indutum.Hoc autẽ regis ſeruitium quàm gratum eſſet domino, ſuperbæ mulieris mulcta oſtendit.Eam enim ob rem ſterilitate damnatur,ne de illo habeat liberos,quem deo deuotum deſpexit.Sic & impius Nicanor cum exercitu miſſus à Demetrio Anthiochiæ rege,aſcendens montem Sion, ludibrio habuit ſacerdotes,ipſa ſibilauit ſacrificia,& minatus eſt ferro ſe igniq́ue cuncta vaſtaturum,niſi Iudã & omnes qui ipſum ſequebatur,ſibi traderent.Occurrit illi Iudas cum trium milium manu tantum,caſtraq́ue eius contriuit.Cecidit Nicanor,plurimi de ſuis deſiderati ſunt, caput & dextera ſuperbiſſimi ducis ante portam Hieroſolymæ vrbis ſuſpenſa,vt omnibus pateret,ſpes eorum in contrarium verti,qui diuina inceſſere præſumunt,Pſalmiſta dicente:Confundantur & cõuertantur retrorſum omnes qui oderunt Sion. Fiant ſicut fœnum tectorum,quod priuſquàm euellatur exaruit.Ab his liberari precatur iuſtus,cùm ait, Miſerere noſtri domine,miſerere noſtri,quia multum repleti ſumus deſpectione,multum repleta eſt anima noſtra,opprobrium abundantibus & deſpectio ſuperbis.

1.Par,15. Michol.

Nicanor. 1.Mac.7.

Pſal.128.

Pſal.122.

Quod ſuperbi ſuccumbant paſſionibus, & quæ ſint illa per quæ notantur ſuperbi.

Cap.

Cap. 4.

PAſſionibus præterea ſeruit ſuperbus, immoderatè gaudet, intemperanter triſtatur, ſupra modũ ſperat, infra modum metuit, nihil ei temperamento conſtat rationis, quoniam in omnibus appetitum ſequitur carnis, quamobrem in pſalmo dicitur: Fundamẽta montium commota ſunt, & conturbata ſunt, quoniã iratus eſt eis deus. Alias montes intelliguntur, ſancti ꝑpter diuinæ cõtemplationis altitudinem. Hinc ſuperbos accipimus propter arrogantiæ elationem. Superbi ergo conturbãtur, quoniam iratus eſt eis deus. Quemadmodum enim humilibus placatur ita iraſcitur ſuperbis. Quos autem deus abnuit, & auerſatur, fieri omnino non poteſt, quin ſuæ imbecillitati relicti conturbentur animis, & inſipienter commoueantur curiſque ſuperuacuis inceſſantur. Hinc eſt quod ſecundus à rege Perſarum Aſſuero Aman, pati non poterat quod Mardochæus Iudæus non ſibi aſſurgeret ſeque nõ adoraret. Ion furore accenſus, à rege apud quem plurimum poterat exegit, vt Iudei qui in regno eius erant, internecione delerentur, & cum his ipſe Mardochæus in crucem actus periret. Sed vide quomodo deus depoſuit potẽtes de ſede, & exaltauit humiles. Rex edoctus per reginam coniugem ſuam Heſter, quàm benè de illo meritus fuerit Mardochæus, detectis olim inſidiis cõiuratorum in ipſum mutauit edictum. Iudæoſque liberæ conditiónis eſſe iuſſit. Mardochæum verò poſt ſe primùm fecit. Aman autem in crucem, quam ipſe Mardochæo parauerat actus eſt. Atq; ita omnia ſuperbi vota in contrariũ verſa ſunt, & pernicies quam aliis inferre cogitarat, ipſi contigit, nunc ſuperbè, preme alios vt te extollas, inſidiare, machinas omnes intẽde, vt per aliorum ærumnas ad faſtigium alicuius dignitatis aſcendas, dummodo ſcias iuſtiſſimum ſimul & potẽtiſſimum eſſe illum,

Pſal. 17.

Aman. Heſter. 3.

Heſter. 7.

quem offendis. Quod ſi præſentium bonorum cupidine duceris, quis erit finis concupiſcendi? regnũ adeptus aliud deſiderabis, terræ maris'q; imperio potitus quæres ſi quis vltra alius lateat orbis cuius nondum dominus factus ſis, & quo maior fueris, magis exaltari affectabis, vt de te quoque propheta ad dominum conuerſus conqueratur, & dicat: Superbia eorum qui te oderunt

Pſal.73. aſcendit ſemper. Aſcenderat Nabuchodonoſor factus arbor fortis & procera vſq; ad cœlũ & lata nimis, expendens ramos vſque ad terminos terræ, foliis fructibus'que referta, non quod eſſet, ſed quòd tam magnus

Dani.4. ſibi videretur. Et cum præ viribus imperij ſui neminẽ timeret, repente corruit, dicente per angelum ſuum domino ac iubente: Succidite arborem, præcidite ramos, excutite folia, diſpergite fructus. Itaque cum omnium orientis regum potentiſſimus eſſet, ob hoc ſuperbię factum ita deiectus eſt, vt ab hominum quoque cœtu pulſus, cum beſtiis in ſolitudine vitam ageret. Poſtea verò humiliatus deo miſerante regnum recepit, priſtinæ'q; fortunæ reſtitui meruit. Quamobrem in hoc vno quidem perſpicuè dicimus tum quantum diſpliceat domi

Lucæ.3. no noſtra arrogantia, tum rurſum quantum placeat humilitas, de quibus in Euangelio dicitur: Omnis vallis implebitur, & omnis mõs & collis humiliabitur. Montes hoc loco ſuperbi intelliguntur, vt eſt illud in pſal-

Pſal.96. mo. Montes ſicut cera fluxerunt à facie domini. Et in

Pſal.145. alio pſalmo: Tange montes & fumigabũt. Superborum quippe gloria in fumo vanitatis laborat, humiles autẽ

Volucr. in luce reſplendent veritatis, cùm exaltantur. Superbi

Pſal.80. volucres cœli ſunt, de quibus dicitur: Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius, volucres cœli & piſces maris, vt Chriſti iudicio ſubiecti ſint & hi qui mentis elatione inſoleſcunt, & illi quorum vita inter mundanas fluctuat va

Lucæ.9. nitates: & vt vtros'q; Chriſto inuiſos intelligas, ipſe in euangelio dixit: vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos,

nidos, filius autem hominis non habet vbi caput reclinet ſuum. Alteri enim terrenis negotiis dediti, auaritię ſtudent, alteri nihil magis curant, quàm vt fama honoribusque emineant, vtque id aſſequantur, neque homines neque deum offendere verentur. Deſtituit enim eos ratio ac veluti pecora præſentia tantum aſpiciunt, & futura quæ æterna ſunt, non recogitant. Quod ſi quid etiam benefecerint, ſuæ virtuti non diuinæ gratiæ tribuunt. Contra quos clamat Iſaias, dicens: Nunquid gloriabitur ſecuris contra eum qui ſecat in ea? aut exaltabitur ſerra contra eum à quo trahitur? quaſi diceret: Iſta inſtrumenta nō vendicant ſibi laudem operis, quę propria opificis eſt, & vos de bono illo, quod non tam à vobis quàm per vos geſtum eſt, totam gloriam vobis vſurpatis? Cum omne bonum deſurſum ſit, & omne donum perfectum à patre luminum deſcendat in hominibus, vt quod ille iubeat, ipſi poſsint perficere. Iſaiæ.10.

Quòd alij dignitate, alij humilitate laudari appetunt, alij deo quoque ſe audent comparare.

Cap. 5.

Alij ſanè per ambitionem magni apparere volunt & ſicut ſaluator ait: Amant primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in ſynagogis, & ſalutationes in foro, & vocari ab hominibus rabbi. Qui talia amat, peccat: non quòd non liceat homini primo loco ſedere, ſi id dignitas ipſa in qua eſt exigit, ſed quòd ex eo voluptatem capere, arrogantiæ vitium ſit. Itaq; non erit nefas ei qui iuſſus eſt præſidere, primam tenere cathedram, ſed hoc affectare inanis gloriæ gratia, nefas erit. Quinimo ſi etiam in infimo loco ſedendo ab aliis commendari concupieris, humilitatis bonum humanę Matth.23.

laudis deſiderio corrumpes,& devirtute facies vitium. Et quoniam (vt diximus) mens animuſque ſuperborũ nequit quieſcere, ſemperque ſe magis ac magis erigens eò quoſdam prouexit vecordiæ,vt ſe deo comparare au

Nabuchodonoſor ſi ſint,deumque contemptui habere.Nabuchodonoſor

Daniel.3. rex,cuius inſaniã paulo antè retulimus,hoc tamen prętermiſſo quod nũc dicemus, auream ſtatuam erexerat, ſe in ea veluti deum adorari iubens. Et quoniam ſe ſupra hominẽ extulit, regno depoſitus cum beſtiis vixit. Ad principem Tyri in Ezechiele dicitur:Hęc dicit dominus deus, eo quod eleuatum eſt cor tuum, & dixiſti deus ego ſum,& in cathedra dei ſedi in corde maris,cũ ſis homo & nõ deus. Hinc demum poſt commemoratas tantæ elationis cauſas infertur,quod tradendus alienigenis eſſet,ſpoliãdus atq; interficiendus. Illorum quoque ſuperbia deo ſe conferentium fuit, qui primùm ab

Gene.11. oriente venientes poſuerãt ſibi ſedem in terra Sanaar.

Turris Babel Turrim enim ædificarũt, cuius altitudinem ad cœlum vſque educere decreuerãt. Tam igitur ſtulta eſt ſuperbia,vt etiam nulli mortalium poſſibilia præſumat.Inter ædificãdum linguis confuſi ſunt, deinde per orbem diſperſi,ita vt neq; intelligere alter alterum,neque ſi-

Senacherib mul conſiſtere quiuerint.Senacherib Aſſyriorum Rex,

1.Reg.19. vt antè eſt dictũ: Deum Iſraël blaſphemare auſus, vnà nocte cæſis ab angelo exercitibus, fugere coactus eſt à mœnibus Hieroſolymæ vrbis quam obſederat, & cum Niniuẽ perueniſſet,à filiis fuit interemptus. Balthaſar

Balthaſar Chaldæorum rex,quia vaſis ſacris, quæ de Hieroſoly-

Daniel.5. mis tranſlata fuerãt,bibit in conuiuio,& idola vana co lens laudes dixit diis,antè manu ſupra parietem ſcribẽ te territus,deinde ipſius interpretatione ſcripturæ, po

Antiochus ſtremò nocte inſequente interfectus eſt.Antiochus Epi

2.Mac.9. phanes & ipſe in deum blaſphemus, iraq; tumens mi nabatur vrbem Hieroſolymam ſupra Iudæorũ corpora dirui turum ſe,& quæ habitantium erat locus,factu

rum vt ſit cæſorum ſepultura:mox viſcerũ dolore correptus,ac toto tabefacto corpore ſero pœnitẽs, æquum eſſe ait, vt homo mortalis deo immortali ſit ſubiectus: talia fatus vita deceſſit,de dolore traductus ad acriores gehennæ dolores,inferorumq; ſupplicia. Documento eſt quod omnino nihil ſit regum terræ poteſtas, ſi cœleſtis regis potentiæ comparetur:Non abſimile fine conſumptus eſt Herodes Agrippa,Sedẽs enim pro tribunali dum cõcionaretur, magno plauſu exceptus dicentiũ, non humana verba,ſed diuina de ore eius fluere:nõ egit gratias deo,ſed laudem illam totã ſibi vẽdicauit, quod deo conferẽdus videretur, ob hoc ab angelo percuſſus, vermibus ſcaturire cœpit,ac tam infelici exitu is qui ſibi feliciſſimus videbatur,vitam obiit : adhuc deterius ab immortali verme in inferno carpẽdus quam à quibus conſumptus eſt. Caius Cæſar (vt Ioſephus refert) cultum ſibi tanquã deo exhiberi iuſſit, ſtatuam in Capitolio poſuit, ſe Ioui parem dictitans: deinde in ſenatu interemptus,deus eſſe deſiit,ita vt ne hominis quidẽ in eo facies aliqua ſupereſſet,toto tandem in cineres cõuerſo. Talibus imprecatur Eccleſiaſticus,dicens:Contere domine caput principum & inimicorũ dicentium, non eſt alius præter nos. Grandis arrogantia ſtultaque preſumptio,putare ſe ſingularẽ,& ab iis qui prudenter iudicant,non ita magni haberi. Vnde præceptum eſt: Non te extollas in cogitatione animę tuæ velut taurus, ne forte elidatur virtus tua per ſtultitiã.Et alibi: Odibilis, inquit, coram deo eſt & hominibus ſuperbia. Et rurſum:Quid ſuperbis terra & cinis?Quid eſt enim de quo gloriari poſſit aliquis, niſi de ſola animi virtute? qui autem gloriatur,in domino glorietur.

Acto.12. Herodes

C.Cæſar

Eccli.6.

Eccle.10.

Ibidem

Quòd ſancti quandoque lapſi ſint per ſuperbiam. Cap. 6.

NIhil aliud habemus,quod non ſit cum brutis com mune,præter ipſam animi rationem atque ſapientiam.Difficile eſt tamen ne quando in ipſam labamur mentis elationem , neue aliqua laudis cupiditate interdum perſtringamur , quandoquidem ſanctiſſimis quoque viris hoc contigiſſe,ſcripturarum monumenta

2.Reg.23. Dauid. nobis teſtatur.Peccaui (inquit Dauid) valde in hoc facto, cum numerare iuſſiſſet Iſraëlem & Iudam , cenſaque fuiſſent de Iſraële octingenta milia virorum fortium , de Iuda quingenta milia . Cumque ſe peccaſſe fateretur,ſubiunxit: Sed precor domine , vt transferas iniquitatem ſerui tui,quia ſtultè egi nimis.Quamuis autem eum pœniteret,de tribus tamen pœnæ generibus datur vnius optio,hoc eſt,vel ſeptennis famis,vel trimeſtris fugæ perſequentibus inimicis , vel triduanæ peſtilentiæ.Qua electa ſeptuaginta milia virorum,qui eius ditionis erant, morte conſumpta ſunt. Lugenti & in humilitate ſupplicanti venia tandem data , ceſſauit

Pſal.29. internecio ac vaſtitas plebis.Hinc ille gratias agēs , dixit:Audiuit domin⁹ & miſertus eſt mei, dominus fact⁹ eſt adiutor meus.Quoties igitur nos aliquo rerum ſucceſſu quicquam efferri contigerit , toties ad nos reuerſi humiliemur, veniamque precemur pœnitendo,ne forte totam iram effundat deus in obſtinatos,qui vindictā temperat aduerſus pœnitentes,miſereturque ſupplici-

Ezechias. Iſaiæ.39. bus & ignoſcit. Peccauit & Ezechias rex , alioqui erga deum pietate notiſſimus,eleuatum eſt cor eius,poſtquā graui obſidione Aſſyriorum fuit liberatus, additique ſint vitæ ſuæ quindecim anni,dato ne id futurum dubitaret ſigno per decem horarum ſpacium retro ducti ſolis.Et tunc quidem iactabundus regis Babylonij legatis oſtentauit omnem domus ſuæ opulentiam,propterea per prophetam audiuit diuitias illas ad Babylonem transferandas vna cum liberis nepotibuſque ſuis . Sed quoniam ſubmiſit ſe domino,dilata eſt calamitas ad re

gni

gni ſucceſſores. Ipſe verò mali huius expers deceſſit, non tamen abſque dolore eorum quæ poſt ſe nouerat eſſe ventura. Peccauerunt & diſcipuli Chriſti, ortâ inter ſe contentione, quis eorum videretur eſſe maior? Sed ab ipſo veræ virtutis præceptore reprehenſi ſunt, dicente: Gentilium non Chriſtianorum eſſe, ambire honores, & ſe magnificos apparere velle. Vos autem non ſic, inquit, ſed qui maior eſt in vobis, fiat ſicut minor: & qui præceſſor eſt, ſicut miniſtrator. Nam quis maior eſt, qui recumbit, an qui miniſtrat? nónne qui recumbit? ego autem in medio veſtrû ſum ſicut qui miniſtrat. Is igitur qui præferri aliis concupiſcit gentilitatem ſapit, qui verò vel in dignitate poſitus, minoribus miniſtrat ea quæ ad cõſequẽdam ſalutẽ neceſſaria ſunt virtutum præcepta, ſiue ad ſuſtentationem vitæ opportuna ſubſidia, hic Chriſti diſcipulus eſt, humilitate deiectus, dignitate prҽſtans, non quærens quæ ſua ſunt, ſed quæ aliorum. Apoſtoli Lucҽ.22.

De ſuperbia diaboli, & ſuperborum damnatione. Cap. 7.

ILle prҽterea qui tumidè arroganterq́ue ſeſe gerere non deſierit, hic diaboli diſcipulus ſimul & ſeruus erit. Diabolus quippe (vt in Iob legimus) rex eſt ſuper vniuerſos filios ſuperbiæ. Quid autẽ vilius, deſpectius, miſerius, infelicius, quàm eius eſſe mancipium, qui & ipſe propter ſuperbiam cœlo deturbatus lucem amiſit, & in infernum corruens, tenebris & igni eſt addictus? Quid, inquam, dici aut cogitari fœdius poteſt, q̃ vt homo ad ſimilitudinem dei factus, conditionis ſuæ oblitus, immundum imitetur ſpiritum, teterrimã ſequatur beluam, immaniſſimoq́ue ſeſe ſubdat ſerpenti? Qui licet ſæuiſſimus inſolentiſſimusq; ſit, à ſanctis tamen humilibusq; dei ſeruis cõculcandus & cõterendus Iob.41.

 eſt in

Miche.4. eſt in die iudicij,dicente Michea propheta: Calcabitis impios,cum fuerint cinis ſub planta pedum veſtrorum in die quam ego facio dicit dominus exercituum; vt videlicet tanto deſpicabilior appareat malignus hic ſpiritus,quantò arrogantius cōtra deum creatorem ſuum

Iſaiæ.14. & dominum inſurrexit.Dixit enim vt in Iſaia eſt ſcriptum: Aſcendā ſuper ſydera dei,exaltabo ſolium meū, ſedebo in monte teſtamenti, in lateribus aquilonis, aſcendam ſuper altitudinem nubium, & ero ſimilis altiſſimo. O inſatiabile malum ſuperbia: In cœlo erat & adhuc altius prouehi cupiebat. Nam ſupra illud etiam cœlum ſe aſcenſurum iactabat, de quo dicitur: Cœlum cœli domino, terram autem dedit filiis hominum,ſupra ſydera dei,ſupra altitudinem nubium, hoc eſt,ſupra omnes angelicas virtutes & poteſtates.In mōte teſtamenti, in lateribus aquilonis, iuxta illud quod

Pſal.47. in pſalmo legimus: Mons Sion latera aquilonis, ciuitas regis magni,mons Sion & mons teſtamēti ſancta eccleſia eſt, latera aquilonis in cœlo puriora nobis apparēt. Ideò ſub hac metaphora ſignatur locus in cœleſti gloria cæteris purior atque ſanctior,in quo ſummæ maieſtatis principale habitaculum eſt: Illo igitur mens elata & temeraria cogitabat aſcendere. Quemobrem ne ibi quidem vbi erat, quiuit permanere. Ad ima terræ corruit:dum ſe ad faſtigia vſque cœlorum extendit, diciturque ei: Quomodo cecidiſti de cœlo Lucifer, qui mane oriebaris? Corruſti in terram. Hoc in Euangelio dominus teſtatur, dicens: Videbám ſatanam ſicut fulgur de cœlo cadentem. Et Ioannes in Apocalypſi: Vidi ſtellam de cœlo cecidiſſe in terram, & data eſt ei clauis putei abyſſi. Idem alibi:Factum eſt,inquit,prælium magnum in cœlo Michaël & angeli eius præliabantur cum dracone,& draco pugnabat & angeli eius, & non valuerunt, neque locus inuentus eſt eorum amplius in cœlo,& proiectus eſt draco ille magnus,ſerpens antiquus,

antiquus, qui vocatur diabolus & ſatanas, qui ſeducit vniuerſum orbem, & proiectus eſt in terram, & angeli eius cum illo miſſi ſunt. De quibus in Iob dicitur: Et in angelis ſuis deus reperit prauitatem: In his videlicet, Iob.4.
qui vnà cum dracone in profundum deciderunt. Itaque etiam illi, qui eum ſequuntur ſuperbè & elatè ſe gerendo, & ſub potenti manu dei humiliari contemnendo, eodem loci corruant neceſſe eſt. Sordet enim vita eorum nauſeam'que facit domino, qui in ſuperbiam eriguntur, Iohele propheta teſte, qui ait. Aſcendet fœtor Iohel.2.
eius, & aſcendet putredo eius, quia ſuperbè egit. Superborum igitur fœtor aſcendit, quia dereliquerunt odorem humilitatis, fragrantiam'que virtutis, & elato incedentes ſupercilio aduerſarij ſequuntur veſtigia, vt cum eo damnentur in die illa, quando viſitabit dominus (vt Iſaias inquit) in gladio ſuo duro & grādi & for Iſaiæ.27.
ti ſuper Leuiathan ſerpentem veterem, & ſuper Leuiatham ſerpentem tortuoſum, & occidet cetū qui in mari eſt. Qui enim nunc vel circa aëra iſtum nubiloſum vel circa terram hanc mortaliū ſedem verſantur, tunc omnes in barathro tartari terribili atquè horrendo concludentur. At tu ſi nolis cum his habere ſortem, cōſortium quoque fuge ſuperborum. [Rarum eſt enim vt quis illorum mores non imitetur, quorum conſuetudine vtitur. Vnde Pſalmiſta: Superbo oculo, inquit, & in- Pſal.100.
ſatiabili corde, cum hoc non edebam. Et ſcripturarum præcipuus illuſtrator Hieronym⁹ noſter: Nihil, inquit, à pueritia magis vitare conatus ſum, quàm tumentem animum & erectam ceruicem, dei contra ſe odia prouocantem. Ob hoc quæque ſuperbos fuge, ne fortè dum illis iungeris, cū ipſis ſimul turbine diuinæ vindictæ inuoluaris. Qui enim vitioſis libēter copulatur, licet moribus diſſimilis ſit, fauere tamen vitiis eorum videtur, & ſicut à ſocietate malorum non abhorret, ita minimè mirum erit, ſi pœnæ quoque eorum particeps efficitur.

De ſuper-

De ſuperborum pœna. Cap. 8.

QValis autem ſuperborum pœna futura ſit, præſentia demonſtrant, nam ſi in vita quoque interdum grauiſſimè plectuntur, haud dubium quin multo acerbiora paſſuri ſint poſt mortem in inferno, niſi decedentium comes fuerit humilitas, id quamquam ex his quæ diximus perſpicuè adparet, addamus tamen & alia quædam de ſcripturis, vt quo plures aduerſus vitium iſtud ſententias didicerimus, in euitando efficiamur diligentiores. Per Iſaiam ſuperbis minatur
Iſaiæ.53. dominus, dicens: Quieſcere faciam ſuperbiam infide-
Ezech.7. lium, & arrogantiam fortium humiliabo. Et per Ezechielem: Adducam (inquit) peſſimos de gentibus, & poſſidebunt domos eorum, & quieſcere faciam ſuperbiam potentium, & poſſidebunt ſanctuaria eorum. Vtinam non de nobis iſta exponi queant, quorum infideles Turcæ vicos, oppida, prouincias occuparunt, aras foſque prophanãtes, nullo die ceſſant in reliqua Chriſtianorũ regna debacchari, captiuos abducere, pecora deprædari, vaſtare agros, cædibus graſſari, & in nomen Chriſtianũ magis quàm dici queat impiè furere. Hoc perpetuo flagello noſtra percutitur ſuperbia, & tamen adhuc humiliari negligimus. Infidelium arma ſine intermiſſione ſæuiunt, & ſæuiendo proſperantur: quia Chriſtiani principes inter ſe diſſident, inter ſe digladiãtur: & cũ iunctis viribus cõmuni periculo ſimul occurrere deberẽt, id agunt, vt facilius quicquid reliquũ eſt Chriſtiani imperij, diſſipetur, & in impiæ infidæque gentis veniat poteſtatem. Cæterum ſi quis hanc quam imminere cernimus calamitatem effugerit, & tamen ſcelere atque ſuperbia ſeſe efferre non deſierit, nequaquam illam multo horribiliorem ærumnam effu-
Malac.4. giet, quam futuram Malachias denunciat dicens: Ecce dies veniet ſuccenſa quaſi caminus, & erunt omnes ſu-

perbi &

perbi & omnes facientes impietatem ſtipula, & inflam mabit eos dies veniens, dicit dominus exercituum: quæ non relinquet eis radicem & germen, id eſt, vllam conuerſationis priſtinæ ſpem, dicetur enim eis. Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Vt videlicet ſuperbi homines cum ipſis ſuperbiæ ſpiritibus crucientur ſimul, omni prorſus quieſcendi expectatione ſublata. Plurimi tamen & ante in hoc ſeculo magnis afficiuntur incommodis atq; anguſtiis, quo vel ipſorũ ſuperbia caſtigata ſubmittat ceruices, vel aliorum territa in humilitatem conuertatur. Quẽ ſuperbum tunc non terruit Hieroſolyma, vel cum olim à Chaldæis euerſa eſt, vel cum poſtea à Romanis? De qua Iſaias prophetauit, dicens: Dominus deus fortis incuruabit habitantes in excelſo, ciuitatẽ ſublimẽ humiliabit, humiliabit eam vſque ad terram, detrahet eam vſque ad puluerem. Poſtremo à ſaluatore coarguta quod occideret prophetas, & ad ſe corripiendã miſſos lapidaret, audit, Ecce inimici tui circundabunt te vallo, & coanguſtabunt te vndique & ad terram poſternent te, & filios qui in te ſunt & non reliquent in te lapidem ſuper lapidem. Quem arrogantem non pauefecit Babylõ à Medis Perſiſque deſtructa? quod quidem immanitate eius atque ſuperbia offenſus dominus futurum prædixit, cum ait: Viſitabo ſuper regẽ Babylonis, & ſuper gentem illam iniquitatem eorũ, & ſuper terrã Chaldęorum, & ponam illam in ſolitudines ſempiternas. Hanc & Iſaias lugere videtur, dicens. Deſcẽde, ſede in puluere filia Babylon, ſede in terra nõ eſt ſoliũ filię Chaldæorum. Idem alibi. Et erit Babylon, inquit, illa ciuitas glorioſa, in regnis inclyta, in ſuperbia Chaldęorum ſubuerſa, ſicut ſubuertit dominus Sodomã & Gomorrhã, nõ habitabitur vſq; in finẽ, & non fundabitur vſq; in generationes & gñationes. Chaldęorũ hęc metropolis erat, inter ſeptẽ mũdi ſpectacula à ſcriptorib⁹ numerata,

Hieruſa.
Iſai.26.
Lucæ.19.
Babylon.
Iere.28.
Iſaiæ.47.
Iſaiæ.13.

merata, tanta ædificiorum magnificentia, vt penè incredibilia ſint, quæ de illa narrantur. Muris coctilibus cincta, Semiramis reginæ opus, cuius ambitus (vt Hero dotus prodidit) ſexagintaquatuor millium paſſuum erat, vt Strabo, trecentorum & octoginta ſtadiorum, quod penè idem eſt. Multo Babylone maiorem fuiſſe Ninum aiunt, quam nos Niniuen dicimus, cuius ambitum trium dierum itinere conſtitiſſe, Ionæ prophetæ liber teſtatur, quam cum ille ſubuertendam prædixiſſet, Niniuitæ pœnitentiæ humilitate veniam impetra runt. Poſtea verò cum ad priſtinas ſuperbiæ ſordes reuerterentur, quod antè timuerant, paſsi ſunt à Cyaraxe Medorum rege, regnante Hieroſolymis Ioſia filio re gis Amon à ſeruis interempti. De iſta Niniuæ vaſtatio-

Zach.10. ne prophetauerat Zacharias, dicens: Humiliabitur ſu-

Soph.2. perbia Aſſur. Et Sophonias. Extendet dominus manum ſuam ſuper Aquilonem & perdet Aſſur, & ponet ſpecio ſam in ſolitudinem & in inuium, & quaſi deſertũ. Pau-

Ibidem lo poſt. Hæc eſt (inquit) ciuitas glorioſa habitans in cõ fidentia, quæ dicebat in corde ſuo, ego ſum, & extra me non eſt alia amplius, quomodo facta eſt in deſertum, cu bile beſtiæ? Igitur vt taceam Moabitas & Ammonitas & quoſdam alios potentia atque opibus quondam claros, ob hoc ipſum ſuperbiæ crimen penè deletos, omnes terrarum dominos hortor, cum talia legerint de his, qui ipſis fortiores, opulentiores, virorum armorumque & rerum omnium copia maiores extitere, tam ſubitò cecidiſſe, ne ſibi inſolẽter ſuperbeq; cõfidant, ſed ſummi dei ſcita legeſque contemnere metuant, ſemperque meminerint, ſolo illi⁹ nutu cœlum terramq; poſſe de-

Pſal.43. ficere, qui ſolus vt eſſent potuit facere. Non eos extollat ſucceſſus rerum, non erigant contra inimicos victoriæ, non inflet imperij ampliatio. Audiant pſalmiſtam domino dicentem. Non enim in gladio ſuo poſſederũt ter ram, & brachium eorum non ſaluauit eos, ſed dextera

tua &

tua & brachium tuum & illuminatio faciei tuæ. Nunquid igitur qui dare potuit, nôn poterit auferre cum voluerit? Nunquid quiſquam valebit reſiſtere illi terribili, qui aufert ſpiritum principum, terribili apud reges terræ? Erit, inquit Iſaias, fortitudo veſtra vt fauil la ſtuppæ & opus veſtrum quaſi ſcintilla, & ſuccendetur vtrunque ſimul. Potentiſſimus olim fuit Ozias Iudææ rex, Geth oppidum deſtruxit, Samniam & Azotũ ædificauit, domuit Palęſtinos, Ammonitas pendere vectigal coëgit, erat exercitus eius duorũ millium & ſexcentorum principum, & ſub his trecenta & ſeptem millia virorum bello fortium. Cum tamen inſolenter elatus, & templum ingreſſus adolere incẽſum vellet, quod officium ſacerdotum erat, continuò lepra perfunditur, redditurq́; ineptus curæ & gubernaculo regni. In eius locum ſuffecto filio, vitam morte acerbiorẽ duxit. Sic igitur oculos ſuperborũ humiliat dominus, ſic ſuperbi aſcendunt vſque ad cœlos, & deſcendunt vſque ad abyſſos: ſic humiliat dominus peccatores vſque ad terram. Excelſi ergo ſtatura (vt Iſaias ait) ſuccidentur, & ſublimes humiliabuntur. Iterum ait: Dominus exercituũ cogitauit hoc, vt detraheret ſuperbiam omnis gloriæ, & ad ignominiam deduceret vniuerſos inclytos terræ. Et rurſum: Væ, inquit, coronæ ſuperbiæ ebriis Ephraim, & flori decidenti gloriæ exultationis eius. Quid eſt enim aliud humanæ potentiæ oſtẽtatio niſi florum gloria, mane florens, veſperi areſcens ac defluens, & omnem penitus amittens decorem. Nullum terræ regnum perpetuum, neque diuitiæ ſtabiles, neque honor firmus. Cuncta caduca, fragilia, varia atque mutabilia: in quibus hominum ſuperbia dum caput attollere nititur, dum ſe ſtare putat, corruit. Hoc eſt illud Ieremiæ lumbare, quo cum ſe præcingere vellet, nequiuit. Cõputruerat enim, & nulli iam vſui aptũ erat, atque hinc captata occaſione dominus. Sic, inquit, putreſcere

[Margin notes: Pſal. 75. — Iſaiæ. 1. — Ozias. — 2. Para. 26. — Iſaiæ. 10. — Iſaiæ. 23. — Iſaiæ. 28. — Ierem. 3.]

treſcere faciam ſuperbiam Iuda, & ſuperbiam Hieru-
ſalem multam. Nemo igitur ſuperbiat, quia omnipo-
tens eſt qui auerſatur ſuperbos. Vnuſquiſque humilie-
tur, quia deus eſt qui humilibus dat gratiã dicente Ba-
Baruc.5. ruch propheta: Conſtituit deus humiliare omnẽ mon-
tem excelſum & rupes perennes, & cõualles replere in-
æqualitatem terræ. Dicente etiam deo ipſo in Ezechie
Ezech.17. le propheta, Ego dominus humiliaui lignum ſublime,
& exaltaui lignũ humile, & ſiccaui lignũ viride, & frõ
dere feci lignum aridum. Hoc idem aliis verbis expreſ-
ſum eſt in euangelio, vbi dicitur, Omnis mons & collis
humiliabitur, & omnis vallis implebitur. Et iterum,
Lucæ.1. Diſperſit ſuperbos dominus mente cordis ſui, depoſuit
potentes de ſede & exaltauit humiles. Eſurientes im-
pleuit bonis, & diuites dimiſit inanes. Cæterũ ibi quo-
que terribiliter minatur ſuperbis dominus, vbi ait, Et
Matth.18. tu Capharnaum, nunquid vſque in cœlum exaltaberis?
vſque in infernum deſcendes, vt videlicet pœna delicto
reſpondeat, & quanto quis altius erigitur, tanto infe-
rius labatur & corruat. Hinc eſt ille angeli in Apoca-
Apocal.18. lypſi clamor, Quantũ glorificauit ſe, & in deliciis fuit,
tantum date illi tormentum & luctum. Et cum hæc
ita ſint nónne fideliſſimo cuique ab arrogantia, faſtu,
atque ſuperbia maximè abhorrendum ſit & enitendũ,
vt humilitatem, manſuetudinem, humanitatemque ſe
quatur? Id demum ita ſeruare poterit, ſi in omnibus ei
qui omnibus præſidet, parebit. Quam rem vt impen-
ſius præſtet, nunc de ipſa obedientiæ virtute tractatio-
nem ſpiritu ſancto fauente aggrediemur.

De obedientia deo præſtanda. Cap. 9.

PRimum omnium deo obediẽdum eſt, deinde aliis
propter deum. Nemini autem in eo gerendus mos
eſt, in quo offenditur deus. Omnia extrema prius
perpetiẽda ſunt, quàm contra dei iuſſa, mandata, leges
aliquid

aliquid agendum. Nec vnquam dubitandum, quin illud bonum æquum'que ſit, quod iuſſum à deo atque conſtitutum fuerit. Cuius vnius ſapientia nunquam errat, & bonitas nunquam à ſui perfectione deflectitur. Cuicunque igitur ita vt oportet de deo perſuaſum fuerit, non inquiret quare ſic aut ſic aliquid ille iubeat ſiue mandet, ſed tantum quod imperatum eſt, id perſequi atque perficere curabit. Abraham filium immolare iuſſus, non reſpondit quòd in illo ſibi promiſſum eſſet ſemen, quòd in illo benedicendæ erant gentes. Credidit enim cuncta euentura quæ deus promiſerat, etiam ipſo mactato, in quo promiſſa iſta implenda erant. Ideo tacitus maturabat quod iuſſum fuerat, perficere. Denique filium vnigenitum vnicè dilectum, vt deo obtemperaret, ſuis interfeciſſet manibus, niſi is qui iuſſerat, rurſum inhibuiſſet. Sic probatus, cum vnius tantum eſſet genitor, omnium in Chriſto credentium conſtitui meruit pater, ſtellas numerare iubetur, in earum comparatione filios habitaturus. Amalechitarum regem Samuel propheta in fruſtra diſcidit, cui victo Saul rex pepercerat, maioriſque pietatis exemplum præbuit Samuel, quia homini non pepercit, vt deo obediret. à Saule autem tollitur regnum, & alteri datur, quia illum quem iuſſus erat interficere, viuere permiſit. Nō itaque pius, ſed impius eſt habendus, qui domini tranſgreditur legem, vt ſeruo indulgeat & blandiatur, magiſque hominem offendere metuit, mortalem, fragilem, caducum quæ deum immortalem æternum, omnipotentem, omniū quæ vbique ſunt opificē, omniū dominum ac moderatorem. Quid vxore, quid liberis in vita charius? legimus tamē illos qui de Babylone cum Eſdra ſacerdote poſtliminio redierant, cum didiciſſent ex lege diuina non licere ſibi alienigenis mulieribus copulari, cum illis quas duxerant, diuortium feciſſe ac de ipſis genitos abdicaſſe. Vincere enim debet omnē erga alios

Gene. 22.

Samuel. 1. Reg. 15.

1. Eſdr. 10.

alios amoris affectum ſola deo parendi atque obſequendi ſedulitas. Quæ profectò ſi nobis cōtigerit, nullus hominũ timor obſtabit, nullus pudor, quin agamus, quicquid vel à domino, vel à pontifice, vel à collegij noſtri præpoſito iniunctum fuerit. Non timuerũt ſancti prophetæ magnos reges coram arguere, neque populo plebi'que aduerſa denunciare, cum à domino mitterentur.

Iſaiæ.20. Iſaias Nō erubuit Iſaias depoſito quo indutus erat cilicio nudus per vrbem incedere, & regum neceſsitudine nobilis pudendam de ſemetipſo detectis natibus ſpectaculum publicè præbere, quia ille qui ſuper omnes eſt iuſſerat, vt per hoc Aegyptum & Aethiopiam ab Aſſyriis deſpoliandam ſignificaret. Magno igitur animo omnibus in rebus diuinæ obtemperandum eſt iuſsioni. Contempſe

Apoſtoli Actu.5. runt Apoſtoli impiorum contumelias, verbera, minas omnes: & cum compellerentur ne Chriſtum prædicarent, reſponderunt, deo magis quàm hominibus obedire oportere. Et niſi domino noſtro obedierimus, ne diligere quidem illum conuincemur. Si diligitis me, in-

Ioan.14. quit, mandata mea ſeruate. Et iterum: Qui habet mandata mea & ſeruat ea, ille eſt qui diligit me. Idem rurſum ait. Qui non diligit me, ſermones meos nō ſeruat. Mentitur igitur qui ſe deum diligere dicit, & quod ille imperauit, hoc exequi negligit. Quod verbis profiteris, operibus comproba, & quod promittendo iactitas, verum eſſe obediendo oſtende. Ad teſtandam erga deum charitatem nihil magis neceſſariũ eſt, quàm ipſa obediētię virtus, vt videlicet facere ſtudeamus quod ille imperat, & eo quod prohibet abſtineamus. Cuncta quæcunque ſunt, autorem ſuum agnoſcunt, & ei obtemperant. Cælum, terra, mare, volucres, pecora, piſces, nec animantia tantum, verumetiam inanimata eandem naturam ſeruant, quæ illis ab initio eſt collata, & nunquã ordinem ſuum, quem à conditore acceperunt tranſgre-

Pſal.18. diuntur. Vnde pſalmiſtą dominum alloquitur & ait.

Fundaſti

Fundaſti terram & permanet,ordinatione tua perſeuerant dies,quoniam omnia ſeruiunt tibi.Et in alio pſalmo dicitur. Ignis,grando,nix,glacies,ſpiritus procellarum,quæ faciunt verbum eius, montes & omnes colles, ligna fructifera & omnes cedri, beſtiæ & vniuerſa pecora, ſerpentes & volucres pennatæ.Cuncta igitur quę ſubſiſtunt,verbum dei faciunt,bruta vtique ratione carentia,ſenſibilia atque inſenſibilia, & nos quos ille intellectu donauit,veritatis cognitione illuminauit,æternis bonis dignos reddidit,non faciemus?Creatori,redẽptori,ſaluatori noſtro non parebimus? Non ille noſtra indiget obedientia, ſed nos illius indigemus imperio, qui ideò imperat aliquid,vt bona conferat obedientibus.Quæ autem his qui obediunt conferenda ſunt,obedire nolentes mereri non poterũt.Qualia verò & quãta ſint obedientium bona, docebo: ſi prius quibus poſt deum obediendum ſit,viderimus. Pſal.148.

Quorum imperio parendum ſit. Ca. 10.

Omnibus illis qui nobis iure præſunt, obedire nos oportet,dummodo id iubeant, quod diuinæ non aduerſatur iuſſioni,neque eorum qui præſidibus præſunt imperio. Vt ſemper maioribus honor deferatur in obediendo,dicente Apoſtolo: Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit,non eſt enim poteſtas niſi a deo,quæ autem ſunt,à deo ordinata ſunt,itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit: qui autem reſiſtunt,ipſi ſibi, inquit, damnationem acquirunt.Quoties ergo imperatum eſt, quod poteſtati,quæ à deo eſt,conuenit,parere debemus vt deo.At verò cùm malè,iniuſtè aliquid iuſſum fuerit,malignitati eius qui iuſſit reſiſtendum eſt,neque quod fieri voluit,faciendũ. Talis quippe iuſſio nequaquam ſequitur ordinẽ à Deo Roma.13.

datæ poteſtatis,ſed eius qui abutitur poteſtate,prauitatem atque nequitiam,Idcircò idem Apoſtolus ad Titum ſcribens,nō ſatis habuit dicere.Admone illos principibus & poteſtatibus ſubditos eſſe, dicto obedire, ſed ſubiunxit,ad omne opus bonum paratos eſſe. Cùm itaque poteſtas aliquid iuſſerit, ſubditi mens maturè perpendat , vtrum bonum an malum ſit quod iubetur: ſi bonum fuerit, pareat:ſi malum,parere caueat,ne deum offendat,quòd ſi nec bonum nec malum videbitur , proinde ac ſi bonum eſſet obtemperet.Satis eſt enim ſi malum non eſt quod iubetur. Bonum autem etiam ſi iuſſum non fuerit,agere expediens erit. Benè enim agendo mala iubentem poteris contemnere.Vis,inquit, nō timere poteſtatem,bene fac.Fieri quidem poteſt vt poteſtas malè officio ſuo fungens ad uerſus innocentem ſæuiat,ſed dominum audiuimus dicentem : Nolite timere eos qui occidunt corpus,animam autem non poſſunt occidere , ſed eum potius timete , qui poteſt corpus & animam perdere in gehennam. Quid nocuit ſanctis tyrannorum impietas deos eorum contemnentibus? Quibus illi vitam hanc breuem & caducam abſtulerunt,iis deus dedit ſtabilem & æternam .Quos illi ſuppliciis affecerunt, eos deus perennis gloriæ immenſique gaudij corona inſigniuit.Igitur ſicut recta honeſtaque iubentis pręſidis imperium totis viribus exequi debemus,ita iniqua turpiaque imperantis minas intrepidè contemnere.Sed rurſum apoſtoli præceptum eſt:Serui obedite dominis carnalibus cum timore & tremore & ſynceritate cordis veſtri, ſicut Chriſto , non ad oculum ſeruientes,quaſi hominibus placentes,id eſt,laudem, fauoremve hominum occupantes,ſed & ſerui Chriſti facientes voluntatem dei ex animo, ſeruientes ſicut domino & nō hominibus . Dominis igitur fideliter vt deo ſeruiendum eſt,prompteque obtemperandum , quàm diu iuſſa eorū cum dei concordent voluntate, nec ab æquo honeſtoq;

Tit.3.

Mat.10.

honeſto'que videantur diſcrepare. Et ſi carnalibus dominis tanta animi ſolicitudine obediendum ſit, quanto magis domino ſpiritali, qui animarum noſtrarum curam gerit, & illa duntaxat iubet quę magis ad conſequendam pertinent ſalutem? Rectè itaque hortatur nos Apoſtolus, & ait: Obedite præpoſitis veſtris & ſubiacete eis, ipſi enim peruigilant, quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri. Pontifici maximo ante alios parendum eſt, Chriſti enim vicem gerit in terra. Deinde ab illo vt noſtro conuentui præſint, conſtitutis: omnibus denique qui ex eius authoritate ius habent, quod volunt nobis imperandi, vt deo erit obediendũ, ſemper tamen habita ſuperiorum ratione, ne fortè dũ minoribus obedimus, eos quibus & ipſi obedire debẽt, offendamus. Deinde parentibus noſtris obedire nos & natura ſuadet, & diuina lex iubet. Vnde Apoſtolus: Filij, inquit, obedite parentibus veſtris in domino, hoc enim eſt iuſtum, honora patrem tuum & matrem tuã, quod eſt mandatum primum in promiſſione, vt benè ſit tibi, & longæuus ſis ſuper terram. Non vtique ſuper hanc terram, in qua & obedientes poſſunt citò mori, & inobedientes diu viuere, ſed ſuper illam de qua propheta dixit: Credo videre bona domini in terra viuentium. Quod etiam filiis Ionadab à domino promiſſum fuiſſe credimus. Vt enim præceptum patris perficerẽt, vini potu abſtinebant, & meruerunt audire domino dicente: Non deficiet vir de ſtirpe Ionadab filiis Rechab, ſtans in conſpectu meo cunctis diebus. Tunc autem cõſpectum domini merebimur, cum totius obedientiæ noſtræ vnus finis fuerit, vt videlicet hominibus obediendo, Deo placeamus. Qui enim ideò alicuius iuſſis obtemperant, vt ab eo mercedem capiant, mercenarij ſunt: & qui parent metuendo, ne quid mali patiantur, ſerui ſunt. Is verò, qui neque ſpe præmij, neque timore ſupplicij, ſed ſolo Dei amore ſe ſubiicit ad

Heb. 13.

Ephe. 6.

Pſal. 26.

Filij Ionadab.

Iere. 35.

obediendum aliis,non mercenarius neque ſeruus eſt,ſed potius filius patri æterno perpetua charitate deuinctus. Atque ideò quidem voluntariè ſeruit,ſpontè obtemperat,nihil in quo deo gratificari ſe cenſet, agit inuitus.
Pſal.39. Hic certè cum Pſalmiſta ſancto concinere poterit: Vt faciam voluntatem tuam deus meus,volui. Tunc demũ vera perfectaq́ue obedientia eſt, cum noſtra voluntas ex dei pendet voluntate. Cùm videlicet quod ipſe pręcipit,facimus: non quod caro ad malum prona ſuggerit
1.Reg.15. De iſto obedientiæ genere eſt dictum: Melior eſt obedientia quàm victimæ,& auſcultare magis quàm offerre adipem arietum. Et alibi: Sacrificium ſalutare eſt,
Eccl.35. attendere mandatis, & diſcedere ab omni iniquitate. Quoniam autem nihil mali eſt, quod lex diuina non prohibeat,neque boni quod non imperet vel præcipiat, omnium prorſus abſtinentia vitiorum,omniumq́ue exercitatio virtutum obedientia eſt,ita vt ne fidei quidem ſacramenta proderunt nobis,niſi ipſam obedien-
1.Co.7. tiæ coluerimus virtutem. Vnde gentium Apoſtolus Paulus: Circũciſio,inquit,nihil eſt,& præputium nihil
Iaco.2. eſt,ſed obſeruatio mandatorum. Et Iacobus Apoſtolus: Fides ſi non habeat opera,mortua eſt in ſemetipſa.

De obedientium præmio. Cap. II.

VIdeamus nunc quęnam bona pollicetur obedientibus dominus. Obediens inter aduerſa ſecutus eſt,dicente dei ſapientia. Qui me audierit,abſq; terrore quieſcet, & abundantia perfruetur malorum
Prou.1. timore ſublato. In Eccleſiaſte quoque dicitur: Qui cu-
Eccl.8. ſtodit præceptum,non experietur quicquam mali. Iu-
Iſaiæ.1. ſtis enim aduerſa bene cedunt,dum ea ferendo ſuperãt. Huic ſimile eſt quod in Iſaia loquitur dominus, & ait: Si me audieritis, bona terræ comedetis. At verò Apo-

ſtoli

ſtoli & ſancti martyres quos obedientes fuiſſe negare non poſſumus, anguſtias, perſecutiones, & ſupplicia paſſi ſunt, quomodo ergo bona terræ comederunt, cum tribulationes in vita tolerarint? Bona igitur terræ illa eſſe reor, quæcunque nobis materiam præbent exercendæ virtutis, Multa autem vulgò bona putantur, quæ potius mala ſunt, quia peccandi occaſionem licentiamque ſuppeditant, vt ſunt diuitiæ quæ luxuriam alunt, & dignitates mundi atque honores, quę ſuperbię fomenta ſunt. Poſt hęc in eodē propheta dominus ait ad domū Iacob: Vtinam attendiſſes mandata mea, facta fuiſſet ſicut flumen pax tua, & iuſtitia tua ſicut gurgites maris. Sed quę pax erat diſcipulis Chriſti, qbus ipſe dixit: Ite, eccę ego mitto vos velut agnos inter lupos. Itē, iniicient vobis manus ſuas & pſequentur, tradentes in ſynagogas & cuſtodias, trahentes ad reges & præſides ꝓpter nomen meum. Poſtremò ait: Eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum. Quę eſt igitur pax iſta, quæ obediētibus promittitur, ſi Chriſti diſcipulis non pax, ſed odia hominum offeruntur. De interiori ergo pace intelligendū eſt, quoniam obedientes mādatis non perturbantur animo, ſed ſemper in ſpe futuri boni conquieſcunt, ac tanto magis iuſtitiæ operibus proficiunt, quanto minus præſentibus bonis deliniuntur. Longæuitas etiam promiſſa eſt dicto audientibus, quā quidem beatioris vitæ æternitatē interpretari poſſumus. Nulla enim felicitas eſt, in hac lachrymarum valle diu commorari. Illa ergo dierum longitudo quæ finē non habet, ipſis qui obediunt proponitur, dicente ad Salomonem domino: Si ambulaueris in viis meis, & cuſtodieris præcepta mea & mandata mea, ſicut ambulauit pater tuus, longos faciam dies tuos. Victoria quoque aduerſus inimicos obedienti ſpondetur in Leuitico, vbi cuncta eis ex ſententia ſucceſſura recenſentur, qui dei mādata obſeruarint, atque inter multa: Perſe-

Idem.48. Luc.10. Luc.21. 3.Reg.3. Leuit.26.

 quimini,

quimini, inquit, inimicos veſtros, & corruant coram
Deut. 7. vobis, eadem repetuntur in Deuteronomio. Et in Para
2. Para. 25. lipomenon libro legimus, Amaſiam regem Iuda cum Syris congreſſurum centum talentis centum milia mi litum conduxiſſe, deinde vt viri dei iuſſis obediret, dimiſiſſe conductitios, & cum paruo ſuorum numero ingentes hoſtium copias fudiſſe victoriaque potitum. Itaque qui cum paucis vicit, victus cum multis fuiſſet ſi non obediſſet. Dei quippe eſt (vt ibidem dicitur) & adiuuare & in fugã conuertere. Quia in Pſalmo ait: Si
Pſal. 80. populus meus audiſſet me, Iſraël ſi in viis meis ambulaſſet, pro nihilo forſitan inimicos eorum humiliaſſem, & ſuper tribulantes eos miſiſſem manum meam.
Prou. 21. Præterea in prouerbiis eſt dictum: Vir obediens loquetur victoriã. Porrò præſtantiſſima victoria illa eſt, qua ſpiritales proſternuntur nequitiæ, caro inimica ſpiritui, & vtrique diabolus, à quibus vinci pernicioſiſſimũ quidem eſt. Cæterùm, hoc etiam facilè ſubiugabimus, ſi obedientiæ ſanctæ armis muniti fuerimus. Diſcant
2. Reg. 13. nunc reges terræ cui & ipſi parere debeant. Regni ſtabilimentum eſt obſeruatio mandatorum dei. Sic enim ait dominus ad Hieroboam: Si audieris omnia quæ p̃cepero tibi, & ambulaueris in viis meis, & feceris quod rectum eſt coram me, cuſtodiens mandata mea & præcepta mea, ſicut fecit Dauid ſeruus meus, ero tecum; & ædificabo tibi domum fidelem quomodo ædificaui Da
4. Re. 10. uid domum, & tradam tibi Iſraël. Ad Iehu quoque regem Iſraël locutus eſt: quia ſtudioſè egiſti quod rectum erat, & placebat in oculis meis, & omnia quæ erant in corde meo feciſti contra domum Achab, filij tui vſque ad quartam generationem ſedebunt ſuper thronum Iſraël. Magis tamen neceſſarium eſt hominis regnum, noſſe ſeipſum regere, & animi motibus cum ratione imperare. Nec mirum quod obedientiæ merito regna conſeruentur, quando quidem nihil eſt, quod obedien-

obedientium precibus denegetur. In Pſalmo legimus: Pſal.98.
Moyſes & Aarō in ſacerdotibꝰ eius, & Samuel inter eos qui inuocant nomen eius, inuocabant dominum, & ipſe exaudiebat eos: in columna nubis loquebatur ad eos. Quare autem hæc continuò ſubiunxit: Cuſtodiebant teſtimonia eius, & præceptum quod dedit illis. Eadem Iohannis Apoſtoli ſententia eſt in Epiſtola dicentis: Quicquid petierimus accipiemus ab eo, quoniam mandata eius cuſtodimus, & ea quæ ſunt placita coram eo, facimus. Obedientia poſtremò facit, vt inter amicos & diſcipulos Chriſti ſenſeri mereamur, poſtea, tandem cum CHRISTO quoque beati futuri, Vos inquit, amici mei eſtis, ſi feceritis quæ præcipio vobis. Alibi autem ait: Si manſeritis in ſermone meo, verè diſcipuli mei eritis. Vis audire maius his? Quicunque fecerit voluntatem patris mei qui in cœlis eſt, ipſe meus frater & ſoror & mater eſt. Ad beatitudinis autem ꝑmiſſionem pertinet, quod in Ieremia clamās ait: Audite vocē meā, & ero vobis deus, & vos eritis mihi populus, & ambulate in via quā mādaui vobis vt bene ſit vobis. Hoc apertiꝰ diſcimus in Euāgelio dicēte ſaluatore: Si quis ſermonē meum ſeruauerit, mortem non videbit in æternum. Et iterum: Oues meæ, inquit, vocem meam audiunt, & ego cognoſco eas & ſequuntur me, & ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quiſquam de manu mea. Cauillabitur aliquis & dicet, Deo & CHRISTO obedietibus talia promittuntur, non his qui epiſcopis vel ſibi prefectis parent. Audiat ergo ipſum dominum ad illos quibus Eccleſiam commendabat dicentem, Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit: qui autē me ſpernit, ſpernit eū qui miſit me. Deo igitur patri te ô monache obediſſe exiſtima, cū ſeniori tuo obedieris, & bonorū q̄ hactenꝰ dicta ſūt, te cōpotē fore ſpera,

1.Ioan.2. Ioan.15. Ioan.7. Matt.25. Iere.7. Ioan.8. Ioan.10. Luc.10.

ſecuritatis,pacis,iuſtitiæ,longæuitatis,victoriæ,regni, exauditionis,cum Chriſto amoris,in deo beatitudinis.

De inobedientiæ pœna. *Cap.* 12.

ET cùm tot bona obedientium ſint, haud dubium quin totidem mala eorum, qui obedire contemnunt,habeantur.Ex his aliqua nunc breuiter perſtringẽda ſunt,quo diligentius ad obedientiæ opus accingamur, cum cognouerimus quàm acerbè contúmacium atque proteruorum inobediẽtia plectatur.De illis qui mandata dei contempſerunt, primi Adã & Eua
Gen.3. de paradiſo eiecti,laboribus,miſeriis,morti ſubduntur, non ſolum ipſi,ſed etiã omnis eorum poſteritas penitus piſſet, niſi pro illorum inobedientia Chriſti ſaluatoris
Iudic.2. obedientia ſatisfeciſſet Iſraëlitico populo exitio fue-
1.Par,15. re gentes quas domino deleri iubente, ipſi per inobedientiam reſeruarant,neque vt iuſſi fuerũt interfecerãt:
1.Reg.31. regnum Iudææ à Saule ad aliam transfertur domum:
1.Reg.13. quia contra mandatum domini Agago Amalechitarũ regi capto pepercit, mox enim ipſo à Palęſtinis victo atque interempto, Dauid domini iuſſu rex creatus eſt. Propheta miſſus in Bethel vt aduerſa denuntiaret domui Hieroboam,& antequàm Hieroſolymam rediſſet, ne quid guſtaret iuſſus,comedit & bibit:cũ'que iter ſuum arripuiſſet,à leone oppreſſus in via,ſuffocatur, dicẽte domino:Quoniam non obediſti ſermoni meo,nõ infereris in ſepulchrum patrum tuorũ. Anathemate interdictum fuerat,ne quis Hierichuntem ſolo æquatam
3.Reg.16. rurſum erigeret.Ahièl de Bethel quoniam id præſum-
4.Re.17. pſit, vnà cum liberis repentina morte ſublatus eſt. In Aſſyrios qui Samariæ reſederant, leonum feritas graſſabatur, quia deum Iſraël contempſerant. Idcircò in

Iſaia

Iſaia dicitur: Væ qui contradicit factori ſuo, & in Euan gelio ipſe factor noſter ac dominus: Qui ſpernit me, inquit, & non recipit verba mea, habet qui iudicet eum, hoc eſt, condemnet, iuxta illud. Linguis ſuis doloſè agebant, iudica illos deus, & in multis aliis ſcripturæ locis iudicare poſitum eſt pro damnare. Sedechias etiam quem Nabuchodonoſor victis Hieroſolymis regem cõſtituerat, domino non obediuit, neque ſerui eius, neque populus terræ, & à rege quoque defecit, ob hoc Chaldæi capta vrbe, ipſóque cum ſuis comprehenſo, & ad regem perducto, liberos eius trucidarunt & ipſi oculos eruerunt, atque catenis vinctum Babylonem vnà cum reliquis omnibus abduxerunt. Tantæ illi calamitati fuit, domini monitis non obediſſe. Cæterùm non minoris criminis reus eſt, qui non paret illis, qui à deo deſtinãtur vel cõſtituuntur, vt inſtruãt nos aliquid ac doceant, ſiue vt præſint nobis atque imperent. Hi ſunt primo angelici de cœlo ſpiritus, deinde pontifices, prophetæ, principes, genitores, mariti, & omnes qui vel publico vel priuato iure præferuntur atque præſtant. Angelis non obediuit vxor Loth, cum de Sodomis fugerent, ad monita enim ne poſt ſe reſpiceret, reſpexit, & cõuerſa eſt in ſtatuam ſalis, non quod ipſa ſapiens eſſet (ſal enim ſapientiam deſignat) ſed quod aliis ad cauendum inobedientiæ vitium ſapientiam miniſtraret, ſuo caſu omnes deterrendo. Pontifici autem & principi dicto audientes non fuere illi, quos vlciſci volens dominus ait, Separetur omnis multitudo à tabernaculis Choræ Dathan & Abiron, quoniam vocati à Moyſe & Aaron, reſponderunt, non venimus. Tunc illi viui terræ hiatu abſorpti ſunt. In lege quoque qui noluerit exequi ſacerdotis imperium, morte affici iubetur. Et in Euangelio non acquieſcens iuſſis eccleſiæ, pro ethnico habendus eſt & publicano. Apoſtolis item præcipit dominus dicens: Quicũq; non receperit vos, neque audierit ſermones

Iſaiæ.45. Iohan.12. Iere.37. Gene.19. Num.16. Deut.17. Matt.18. Matth.10.

mones veſtros, exeuntes foras de domo vel ciuitate, excutite puluerem de pedibus veſtris. Amen dico vobis, tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorũ in die iudicij quàm illi ciuitati. Hi quippe qui prædicationes audierunt, miracula viderunt, religione receperunt, ſi carni magis quàm ſpiritui obſequentes fuerint, grauius punientur, quàm illi quibus non eſt prædicatum. Prophetis etiam vel doctoribus probatis ac ſanctis, qui nos rectè atque fideliter inſtruunt, nolle o-
3.Reg.20. bedire damnabile eſt. Quendam dum iter ageret, & prophetę iubenti vulnus infligere recuſaret, protinus leonis morſibus peremptum legimus, quod futurum ipſe propheta docuerat dicẽs. Quia noluiſti audire vocẽ domini, ecce recedes, & percutiet te leo. Ad Ioam regẽ & populum Iuda, quia poſt gentilium ritum conuerſi fuerant, mittebat dominus prophetas vt reuerterẽtur.
2.Par.24. Tantum autem abfuit vt obedirent, vt etiam ad ſe miſſis necem inferrent. Etenim Zachariam Ioiadæ ſacerdotis filium prophetantem lapidibus in atrio templi obruerunt, rege ipſo iubente. Sed non multo poſt maxima pars illorum in prę lio à Syr is proſtrata, & rex
2.Par.25. à ſeruis ſuis domi interemptus pœnas dedere. Amaſias rex Iuda cum obediuit prophetæ, de hoſtibus triũphauit, cùm obedire noluit, victus eſt. Deinde ſuorum etiam inſidiis exceptus atque peremptus. Et nos profectò ſi noſtris prophetis, id eſt, diuini verbi pręceptoribus non paruerimus, deo vlciſcente perire neceſſe erit, & iſti qui nunc noſtræ ſalutis cõſultores ſunt, in die iu-
Mat.11. dicij erunt accuſatores. Cecinimus vobis dicent, & non ſaltaſtis: lamentauimus, & non planxiſtis: neque virtutis exhortationes admittendo, neque poſt peccatũ pœnitentiã ſuſcipiendo. Dominis præterea ſiue præfectis
1.Reg.14. non iniqua iubẽtibus obtemperare nolle pernicioſum eſt, Saulis regis filius Ionathas, neſcius regis edicti, quo cautum erat, ne quis prius aliquid guſtaret, quàm cum inimi-

inimicis cõfligeretur, de fauo mellis caſu reperto comedit & cũ ob regi de euẽtu belli cõſulenti domin⁹ nõ daret reſponſum, Ionathas morti addicitur, ſed quoniam ignoratione excuſabatur, populo intercedente liberatus eſt. Quòd ſi etiã ignoranter peccãti iraſcitur deus, quanto magis ei qui ſciens prudensq́ue delinquit? & ꝑfidum ſuorum contumaciter ſpernit imperia? Spernenda tamen ſunt, ſi impia fuerint, ſicut fuere Pharaonis regis cum obſtetricibus imponeret, vt Hebræarum mulierum maſculos fœtus inter obſtetricandum præfocarent, quibus (vt ait ſcriptura) quoniã regi nõ paruerũt, benefecit dominus. Cũ enim illicita iubentur, tũc deo, non hominibus erit obediendum. Parentibus quoq; nõ inhoneſta imperantibus obſequium obedientiam denegare, mortiferum habetur, iubente lege filium contumacẽ, proteruum, monita patris & matris non audientẽ, lapidibus obrui. Adhæc ſi longitudo vitæ promittitur reuerenti patrem ac matrem, nõne mors manet illum, qui per inobedientiam parẽtes offendit? Vnde Salomon in Prouerbiis ait. Qui affligit patrẽ & fugit matrem, ignominioſus erit & infelix. Vxor etiam ſi mariti iuſſionibus nõ indignis renuerit obtemperare, peccabit. Cui à domino eſt dictũ, Sub viri poteſtate eris & ipſe dominabitur tui. Hoc Paulus apoſtolus affirmat ad Corinthios, dicẽs: Omnis viri caput Chriſtus eſt, caput aũt mulieris vir. Et ad Epheſios: Mulieres viris ſuis ſubditę ſint ſicut domino. Et ad Coloſſenſes: Mulieres, ſubditę eſtote viris, ſicut oportet in domino. Idẽ aſtruit ipſe apoſtolorũ princeps Petrus: Et mulieres (inqt) ſubditę ſint viris ſuis. Certẽ nõ aliã ob cauſã ab Aſſuero Perſarũ rege Vaſthim repudiatã legim⁹, niſi qa ꝑ internũcios ab illo vocata, venire cõtẽpſit, & hoc quidẽ egit ille ſapiẽtũ conſiliũ ſecutus, vt oẽs mulieres diſcãt deferre honorẽ viris, & nõ minus obedientiã ꝙ fidem pręſtare. Quòd ſi omniũ de quibus locuti ſumus, iuſſioni ac man-

Exod.1. Deut.21. Prouer.19. Gene.3. 1.Cor.11. Ephe.5. Coloſ.3. 1.Pet.3. Heſter.1.

mandatis nos parere atque obſequi diuina lex iubet, profectò qui illis non obedierit, ne deo quidem obediſſe conuincetur. Et cùm dictum ſit. Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata, nónne obedientiam minus ſeruans ingredietur ad mortem, & vitæ expers in interitum corruet ſempiternum? Quid eſt enim quod Pſalmiſta in feruore ſpiritus dominum affatur, & ait, Maledicti qui declinant à mandatis tuis, niſi quia à mandato declinantes, cum illis futuri ſunt, quibus dicetur. Ite maledicti in ignẽ æternum qui paratus eſt diabolo & angelis eius? Cúmque dicat dominus, Obedientiam volo & non ſacrificium, quid quæſo prodeſt hoſtias orationeſque offerre, & ei quem laudas, quem deprecaris, cui ſupplicas, obedire nolle? Iure igitur ac meritò ſeruus ille qui cognouit voluntatem domini ſui, & non præparauit, & non fecit ſecundum voluntatem eius, plagis vapulabit multis. Multis, non ad numerum refertur, qui infinitus eſt in inferno, ſed ad plagarum grauitatem, qua ſola inter ſe differunt pœnæ damnatorũ, vt qui magis peccauit, acrius torqueatur. Non ſolũ igitur pœnis æternis, verum etiam amariſſimis afficientur & illi qui cognouerunt, & non obedierũt. Porrò vt omnia mala quæ contumacibus propoſita ſunt effugiamus, & ſimul bona conſequamur ſempiterna, Chriſtus dominus vt in omnibus, ita & hac in parte nobis imitandus eſt. Ipſe ad patrem, Non ſicut ego volo, inquit, ſed ſicut tu. Et alibi, Sicut mandatum dedit mihi pater ſic facio, Chriſtus itaque dominus noſter factus eſt obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & Deus exaltauit illum. Si ergo cum Chriſto exaltari cupimus, in gloria, cum Chriſto prius proſternamur in humilitate, deo ante omnia obediendo, deinde hominibus illis, quorum iuſſa exequentes domino ſeruimus. Illorum voluntatem noſtræ voluntati ſemper præferamus.

[Margin notes: Pſal. 118. — Lucæ. 12. — Matth. 26. — Ioan. 14.]

De patientia

De patientia calumniæ. Cap. 13.

PRofectò ſi humiles, ſi obedientes fuerimus, erimus etiam in omnibus patientes. Nihil erit quod illius turbare mentem poterit, qui ſe totum diuinæ ſubdiderit voluntati. Non igitur incongruum erit ſi nunc de patientiæ virtute verba fecerimus. Patientia eſt animi quædam conſtantia, quam nec iniuriæ irritare, nec incommoda queunt frangere. Patientia ſemper iuncta fortitudini eſt, ita vt mutua inter ſe ope connexæ, & iniurias quidem ſubmiſſè ferant, & aduerſa alacriter tolerent. Hoc totum autem qualecunque ſit, vni nunc cõcedamus patientiæ, quandoquidem tam hominum iniurias, quàm caſus aduerſos pati dicimur, cum acciderint. Primum igitur vt in omnibus patientiam conſeruemus, meminerimus nullum omnino ea in re malum eſſe, qua non offenditur animus noſter. Quid eſt autem quo ille offendi queat, pter peccatũ? Solũ ergo peccatũ cauẽdũ nobis erit, quia malũ eſt. Cætera quę cũq; cõtigerint, æquo aĩo ferẽda, quia nec bona, nec mala ſũt, ſed inter bonum malum'que media, quibus ſi applicueris virtutem, bona erunt: ſin vitium, mala quidem. Veluti aquæ potus cum vinum additur, ſapit: cum venenum, interimit. Ita ſanè aduerſis rebus quoties animi patientiam accommodauerimus, non ſolum non nocebunt, ſed etiam proderunt, ita vt materiam nobis ſuppeditent ſperandæ beatitatis. Apoſtolica quippe ſententia eſt, per multas tribulatiões oportere nos introire in regnum dei. In pſalmo quoque patientibus dicitur: Surgite poſtquam ſederitis qui manducatis panem doloris. Eccl. 10. Breue eſt quod patimur, æternum quod ſperamus. Ideò Eccleſiaſticus ait: Vſque ad tempus ſuſtinebit patiens, & poſtea reditio iucunditatis. Et Apoſtolus: Exiſtimo, Rom. 8. inquit,

inquit,quod non ſint condignæ paſſiones huius tempo ris,ad futuram gloriam,quæ reuelabitur in nobis,quã- obrem idem exclamat,& ait:Quis nos ſeparabit à cha- ritate Chriſti?tribulatio,an anguſtia,an fames,an nudi tas,an periculum,an perſecutio,an gladius ? Patienter ille quidem talia pertulit pro Chriſti nomine,nunc cũ Chriſto bonis fruitur ſempiternis.Quid ergo tam gra uè,tam triſtè atque acerbum eſſe poteſt, quod non ſit li benter ſubeundum propoſito tanto præmio.Si perſecu tione inquietaris,audi dominum dicentem : Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam . Si verbis petulantibus laceſſeris:Beati eſtis,inquit,cùm maledi- xerint vobis homines,& perſecuti vos fuerint,& dixe- rint omne malum aduerſum vos mentientes propter me,gaudete & exultate,quoniam merces veſtra copio- ſa eſt in cœlis. In præferendis igitur calumniis imite- mur Moyſi manſuetudinem,pro illis à quibus procaci- ter iactatus fuerat,ſolicitus orauit,precibuſque eius an nuens dominus Mariam quæ de illo immodeſtius oblo cuta fuerat,lepra exulceratam ſanitati reſtituit.Imite- mur Saulis æquanimitatem, qui iam rex creatus cum ab inuidis probro afficeretur,diſſimulauit ſe audire,& ſtipatores ſuos qui vlciſci volebãt iniuriam,prohibuit quidem,abſtinuitque vindicta. Imitemur & Dauidis humilitatem,qui Semeim non modo maledictis,verũ etiam lapidum ictu ſe prouocantem lædi vetuit,atque inoffenſum dimiſit.Cùm enim filij Abſalõis premere- tur ſeditione,fortè(inquit)reſpiciet dominus afflictio- nem meam , & reddet mihi bonum pro maledictione hac.Imitemur & Saram Raguēlis filiam, quæ quoniã antequam ducta eſſet ſeptem maritos amiſerat, ab an- cillis interfectrix virorum ſuorum iniquè compelle- batur,earum tamen petulantiam tacita ſuſtinuit,tan- tum dominum precans, vti ex iſta contumelia libera- retur,exaudita octauo viro deſpõſatur,Tobię iuniori

Ibidem.

Matt.5.

Moyſes.
Num,12.
1.Reg.10.
& 11.
Saul.
2.Reg.16.
Dauid.

domi-

dominoq́ue fauente cum illo feliciter vixit. Tu quoq; beatus eris,& preces tuę ad aures domini ſabaoth peruenient,ſi cum Pſalmiſta dicere poteris: Qui inquirebant mala mihi locuti ſunt vanitates,& dolos tota die meditabantur,ego autem tanquam ſurdus non audiebam,& ſicut mutus nō aperiens os ſuū,& factus ſū ſicut homo nō audiens, & non habēs in ore ſuo redargutiones,quoniam in te domine ſperaui,tu exaudies me domine deus meus.Sic certè exaudita eſt Chananæa mulier pro filia ſupplicās,quando canibus comparata,humili reſponſo intimam cordis patientiam indicauit.

Pſal.17.

Matth.15. Chananæa.

De patientia perſecutionis. Cap. 14

PAuli Apoſtoli,in quo Chriſtus loquebatur, ſententia eſt:Omnes qui piè volunt viuere in Chriſto Ieſu,perſecutionem patientur. Quid ergo de aliorū inuidia querimur , ſi ea ipſa teſtis eſt noſtrę in Deum pietatis ac religionis? Dominus noſter Ieſus Chriſtus malorum inuidiam paſſus eſt . Cum ab hominibus expelleret immundos ſpiritus,dixerunt:In Beelzebub eiicit dæmonia.Idem ſola verbi virtute morbos curat, mortuos ſuſcitat,& aiunt:Non eſt hic homo à deo qui ſabbatum non cuſtodit.Si ergo pro benefactis malè audit iuſtus & innocens dominus, quare cum detractiones accipit,iraſcitur peccator ſeruus? Ille apoſtolis ſuis dicebat:Si mundus vos odit,ſcitote quia me priorē vobis odio habuit:ſi de mundo fuiſſetis, mūdus quod ſuū erat,diligeret:quia verò de mundo non eſtis,ſed ego elegi vos de mundo,propterea odit vos mundus . Quoties ergo patimur quæ in carne paſſus eſt dei filius,quæ paſſi ſūt electi ſerui eius,æquo aïo toleremus.Nō eſt ſeruus maior dn̄o,aut fateamur nos,qui multorū criminū conſcij

2.Timo.3.

Matth.12.

Ioan.9.

Ioan.15.

conſcij ſumus, indignos eſſe iniuria, & illum dignum, qui peccatum non fecit: vel illos, qui ſpiritu ſancto repleti erant:& tamen infeſtationibus impiorum hominum carere non poterant. Quod certè fateri nemo, ni ſtultiſſimus fuerit, poteſt. Dominus igitur omnium innocentiſſimus, omnium optimus, falſis criminationibus circumuenitur & tacet, accuſatur & nihil reſpondet, ab hominibus diiudicatur hominum angelorumque conditor atque dominator, & ſuſtinet. Nos verò in peccatis geniti, in vanitatibus enutriti, nos, inquã, omnibus iniuriis digni, etiam ad leues offenſas excandeſcimus, ringimur, furore replemur. Quòd ſi paulò diligentius conſcientiam noſtram examinabimus, inueniemus nihil mali nobis nõ iure ac merito accidere. Nam licet illũ à quo accepimus iniuriã nunq̃ offẽderimus, offendimus tamẽ deũ in multis. Ideò quicquid etiã ab illis quos nõ læſimus, patimur: ex iuſto dei iudicio prouenire ſciamus, feramusq́ue molliter ac modeſtè, iuxta illud

Mich. 7. Micheę prophetæ: Iram domini portabo, quoniam peccaui ei, donec cauſam meam iudicet, & faciat iudicium meum, & educet me in lucem, & videbo iuſtitiam eius. Iram ergo domini per quam humiliter toleremus, quia peccauimus: tunc autem ab eo ſperemus lucem, cùm per peccatorum pœnitentiam iratam placauerimus. Neq; enim aliter egit latro in cruce, cum fateretur iuſtè ſe pati & digna factis recipere, & conuerſus ad ſaluatorem clamaret: Memento mei domine cùm veneris in regnũ tuum. Ob quam tolerantiæ ſubiectionem meruit & ipſe inuitari ad lucem, domino reſpondente: Hodie mecum eris in paradiſo. Tunc omnis pœna illa delinquentis verſa eſt in gloriã pœnitentis, cum ſe pœna dignum diceret, ſeq; illi cui peccauerat cõmẽdaret. Porrò, quãdo inimici inuidia vitæ tuæ inſidiatur, propone tibi il-

Dauid. lam erga Saulem regem Dauidis patientiam. Sæpius ab ipſo ad necem petitus, fugiendo declinabat periculum.

Bis quidem potuit capitalem inimicum ſua interimere manu,ſed noluit. Qua conſtantia digniſsimus viſus eſt,qui ei in regno ſuccederet. Vnde confidenter poſtea locutus eſt:Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam merito ab inimicis meis inanis. Et iterum: Cum iis qui oderunt pacē,eram pacificus. Hoc planè patientiæ genus commendatum eſt nobis in Euangelio, domino docēte: Diligite inimicos veſtros, benefacite iis qui oderunt vos,& orate pro perſequentibus & calumniantibus vos,vt ſitis filij patris veſtri,qui in cœlis eſt. Qui ergo parum patiens fuerit, qui odientem nō dilexerit, qui denique pro iniuria beneficium beneuolentiamq́; non reddiderit,patris cœleſtis filius eſſe nō poterit. Ille ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos,vt doceat te omnes diligere, neminem lædere,nullam appetere vindictam cum offenſus fueris,ſed potius offenſa te dignū iudicare.Hæc humilitatis,hęc patiētiæ virtus eſt.Virtus aūt (vt Apoſtolo placet) in infirmitate perficitur.Vbi exerceres patiētiæ virtutē,ſi nemo eſſet qui aduerſaretur, qui inuideret,qui hoſtiliter infeſtaret? Ob hoc igitur etiam malos eſſe permittit deus, vt per eos boni exerceantur, & ad perfectionem vitæ perueniant, odia hominum non vindicando,ſed ſuſtinendo.

Pſal.7.

Pſal.119.

Matth.5.

De patientia ingratitudinis, percußionis & bonorum ablationis. Cap. 15.

SEd ab illis,inquies, quibus in primis obſecutus ſum, in quos beneficia plurima cōtuli, patior iniuriam, & quos mihi ſemper amiciſsimos fore ſperabam, eorum odia ſuſtineo, magisq́; me angit ipſorū ingratitudo quàm offenſa.At etiā Chriſtus dominus tuus quos

venerat ſaluare,ab iis paſſus eſt necem. Chriſti quoque apoſtoli,quibus viam veritatis monſtrabant,vt creden do beatitudinem conſequerentur,ab illis ludibria, ver bera, mortem ſuſtinuere. Vis tu non amittere bonum quod feceris? æquo animo feras & ingratos,magisq́; tibi proderit patientia tua,quàm nócebit illorum perfidia.Ad hæc ſi etiam verberibus afficeris,ſi opibus exue ris,ſi torqueris & ad mortem poſceris,talia ſancti martyres perpeſsi ſunt,talia pro nobis dominus & ſaluator noſter non inuitus tolerauit. Denique nullus vnquam ſanctorum vindictam appetiit, ſed omnes pro malo bo num reddere ſemper conati ſunt.

3.Reg.13. Vir dei in Bethel ma num Hieroboami regis aduerſum ſe indignè extẽtam, atque ideò ſtatim arefactam,fuſis pro illo precibus,re-

Stephanus Act.6.7. ſtituit ſanitati.Stephanus pro illis à quib⁹ lapidabatur orauit,ſicut & pro ſuis crucifixoribus dominus, ne illis imputaretur ad peccatum,quod ignoranter commiſiſ-

Lucæ.23. ſent. Iubemur præterea maxillam noſtram alapa per-

Ioan.13. cutientibus & alteram offerre, vt ſemper parati ſimus pro veritate,pro iuſtitia,pro nomine domini Ieſu plura pati quàm patimur. Alapa ille à ſeruo percuſſus non repercuſsit, ſed humili reſponſo ruborem iniecit percuſſori, arguens atque conuincens quòd percuſſerit in-

2.Cor.11. nocentem. Apoſtolus Corinthiorum tolerantiam laudat,dicens: Libenter ſuffertis inſipientes, cum ſitis ipſi ſapientes.Suſtinetis enim ſi quis vos in ſeruitutem redi git, ſi quis deuorat, ſi quis accipit, ſi quis extollitur, ſi quis in faciem cædit:vtq́ue illi magis in propoſito con firmentur ſuarum paſsionum catalogum contexit, dicens:exercitum ſe fatigatumq́ue fuiſſe in laboribus plu rimis,in carceribus abundantius,in plagis ſupra modũ, in mortibus frequenter. A Iudæis (inquit) quinquies quadragenas vna minus accepi,ter virgis cæſus ſum,ſemel lapidatus ſum, ter naufragium feci, nocte & die in profundo maris ſui,in itineribus ſæpe,periculis flumi-

num

num,periculis latronum,periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in ſolitudine, periculis in mari, periculis in falſis fratribus,in labore & ærumna,in vigiliis multis,in famè & ſiti,in ieiuniis multis,in frigore & nuditate.Quòd ſi vas electionis tanta ac talia pertulerit, quid indignatur vas iræ, ſi quid eiuſmodi ſibi accidat? Quando tibi prædia & opes auferũtur,dominici pręcepti recordare:Qui vult (inquit) tecum in iudicio contendere,& tunicam tuam tollere,dimitte ei & pallium: hoc eſt,paratus eſto plura potius perdere ad conſeruandam animi patientiam, quàm ad infrigendam altercationibus deſeruire. Eundem ſenſum habet quod in Luca dicitur: Qui aufert quæ tua ſunt,ne repetas: ne fortè repetendo & raptorẽ irrites,& tuam in domino conturbes quietem. Patientia enim pauperum (vt in pſalmo habetur)non peribit in finẽ.Si tamen ſine lite reparari res poterit, non prohiberis exigere, imò debes, non tam tua quàm eius qui rapuit cauſa,ne videlicet ille alienum iniuſtè poſsidendo pereat. Nam & Tobias in deum pientiſsimus, pecuniam ſub chirographo creditam, à Gabello exegit, neque opus reprehendi poteſt,quod Raphaële angelo adiuuante peractum fuiſſe conſtat. Tunc igitur non erit rem ablatam repetendi locus cum per iram delinquendi imminet periculum. Cùm hoc contigerit, tam lentè ferendum erit damnum, quàm ſuum tulit Ezechias Hieroſolymarum multæ ſanctitatis rex. Cum enim per prophetam didiciſſet, omnem gazam quam legatis regis Babyloniorum gloriabundus oſtentauerat, ad Babylonios quoq; tranſferendum, non eſt animo perturbatus, nec triſtitia deiectus, ſed voluntate domini nihil refragatus. Bonus, inquit, ſermo domini,ſed tantum pax & veritas in diebus meis. Quid tu tandem quereris opes tibi ereptas, quas Chriſtus dominus apoſtolis ſuis interdixit,quas plurimi vt liberius expe-

Matth.5. Lucæ.6. Pſal.9. Tobiæ.9. 4.Reg.20. Iſaiæ.39.

ditiuſque deo ſeruirent,ſponte abiecerunt? Lætare potius oblatam tibi occaſionem vitæ perfectionis ineundæ, dicente domino: Si vis perfectus eſſe, vende omnia
Matth.19. quæ habes,& da pauperibus,& veni ſequere me. Lætare quod tibi impedimenta ſublata ſint ſequendi illum, qui ſequentibus ſe non terrenas opes largitur, ſed cœleſtes:non fragiles,ſed æternas. Crede igitur prophetę dicenti:Melius eſt modicum iuſto ſuper diuitias peccatorum multas.
Pſal.36.

De patientia morbi & aduerſitatum. Cap. 16.

SI qua preterea corporis ęgritudine laboras,& morbo vehementer afficeris, caue ne per impatiētiam deum offendas,& grauius animo ægrotare incipias quàm corpore. Corp⁹ hominis fictile vas eſt, corruptioni obnoxium, ſolutioni proximum, morti ſemper opportunum. Quod etiam ſi nulla aduerſa infeſtet valetudo,ſenilis tamen ætas carpendo cōſumit. Theſaurus autem in vaſe iſto fragili animus eſt, quē nulla vis poteſt offendere præter peccatū. Peccas autem,ſi inimici moleſtiam fers impatienter. Quæ igitur demētia eſt,cum corpus languore torquetur, committere vt etiam animus impatientiæ peſte lædatur? Gratias deo age æger, gratias age ſanus,& tolerētiæ meritò ad æternam peruenies ſalutem,vbi nec morbos vltra timebis,nec mortem. Hæc ſunt illa duplicia,quę accepiſſe Iob memoratur,poſt humiliter toleratas ærumnas. Cum enim ditiſ
Iob. ſimus inter municipes ſuos fortunatiſſimuſque eſſet amiſit ſimul facultates,iumēta,ſeruos, liberos, omnium in ſuo corpore membrorum ſanitatem, & tamen nihil interea ſtultum de ore eius prodiit:ſed,ſi bona (inquit) de manu domini accepimus,mala quare nō toleremus? Dominus dedit,domin⁹ abſtulit. ſicut domino placuit, ita factum

ita factum eſt. Sit nomen domini benedictum. Tobias inter omnes, qui de Samaria in Aſſyriam tranſlati fuerant, pietate notus, caſu cæcus efficitur, ſed qui melius animo quàm oculis cernebat, non fuit ideò tardior in propoſito virtutis, ſed feruentior. Oculis captus gratias egit deo, fideliter'que ei ſeruiens, vt antea fecerat, nihil cõmiſit, quo ea calamitas ipſi grauis eſſe videretur. Fleſſe verò & oraſſe fertur Ezechias, non tamen ob ægritudinem in qua erat, ſed propter mortem quam formidabat, incertus de dei iudicio, neque enim antè dicitur cõtriſtatus quàm audiſſet. Diſpone domui tuæ, quia morte morieris tu, & non viues. Præterea quàm paruo nocumento ſint homini morbus & inopia, Lazari mendici ulceribus pleni exitus probauit: exiguo temporis momento miſer fuit, ſi miſer dici debet qui nõ peccat, ſed mox à corpore ſecedẽs, ab angelis tranſlatus eſt ad æternæ felicitatis locum, omni prorſus liber moleſtia, repletus'que lætitia ineffabilium bonorum. Quicquid ergo nobis ad beatitudinem tranſituris nõ videtur: viam impedire, tolerabile eſt, & iuſtæ querelæ cauſam dum virtuti nihil officit, excludit. Ad illa veniamus quæ falſò fortuita mala nuncupantur, cum nihil ſit quod non prouidentia diuina contingat. Ea ſunt terræ maris'que pericula, proſcriptiones, exilia, carceres, tormenta, cædes, incendia, cætera'que id genus multa. Quæ vt fortiter perferantur, primo ſciendum, aduerſa quęq; in hac vita neceſſariò euenire, & tam bonis quàm malis eſſe communia. ſed iuſtis bona eſſe, iniuſtis verò mala, ſi modo caſtigati nõ ſe correxerint. Porrò iſtę aduerſitatum cauſæ ſunt. Iuſtis ideò accidunt, vt per patientiæ virtutem maiora mereantur præmia, ac ne fortè proſpero rerum ſucceſſu elati labãtur. Vnde colaphizatus eſt Paulus, ne magnitudine reuelationum extolleretur: afflicti martyres, vt cumulatius remunerarentur. Iniuſtis autem ob hoc triſtia contingunt, vt ad iuſtitiã reuertan-

Tobi. 2. Iſaiæ. 38. Ibidem Lazari. Lucæ. 16. Paulus.

tur:& ſi redire noluerint, iuſtè condemnentur, æterniſ-
q́ue mancipentur ſuppliciis, quorum duritia tempora-
libus contuſa malis molleſcere nequiuit. Si aduerſa pa-
Apoſt.3. teris, & ſcripturæ diuinæ fidem præſtas, negare non po
tes, quod à domino diligaris. Ego quos amo (inquit) ar
guo & caſtigo, teſtimonium igitur diuini erga te amo-
ris habes, quoties aduerſis concuteris, quoties calamita
tum procellis iactaris. Fruantur ſuis deliciis luxurioſi,
tu verò domino tuo placere ſtudes, aſperitatibus te ex-
erce. Arcta enim & anguſta via eſt, quæ ducit ad ſalu-
tem, lata atque ampla quę mittit in perditionem. Hinc
eſt quod ſanctiſsimi homines proſpera mundi contem-
nentes, renunciantesq́ue præſentibus bonis, tolerant
ſpontaneam paupertatem, ieiunant, eſuriunt, ſitiunt, al
gent, vigilant, orant, peregrinãtur, laborant, nunquam
conquieſcunt, vt per dura atque aſpera victis volupta-
tum illecebris, debita virtuti præmia percipiãt, & pro
breui afflictione æternam capiant beatitudinem. Cor-
ripiamur ergo à domino, ne cum hoc mundo damne-
mur. Pugnemus cum calamitatibus, vt cum vicerimus
coronemur. Nauigantium ars atque doctrina non in
tranquillo, ſed in tempeſtate probatur: Militis virtus
in certaminis diſcrimine noſcitur. Chriſtianus an deũ
diligat, aduerſitatibus experitur. Nec poteſt eſſe Chri-
ſti famulus, qui cum illo laborioſa atque difficilia ſubi-
Lucæ.14. re recuſarit. Qui non baiulat (inquit) crucem ſuam, &
venit poſt me, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Et iterũ:
Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat
crucem ſuam & ſequatur me. Eis quoque qui in regno
ipſius ad dextram & ſiniſtram ſuam ſedere petierant,
Marc.10. reſpondit: Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus
ſum? docens gloriæ ſuæ conſortem fieri non debere, qui
paſsionum ſuarum ſe non fecerit participem. Hæc ita-
que crux, & hic calix, ſunt ſtigmata illa domini noſtri
Ieſu Chriſti, quæ ſe in ſuo corpore portare Apoſtolus
gloriabatur,

gloriabatur,dicens:Vſque ad hanc horam & eſurimus, & ſitimus,& nudi ſumus,& colaphis cædimur, & inſtabiles ſumus, & laboramus operantes manibus noſtris, maledicimur,& benedicimus,perſequutionẽ patimur, & ſuſtinemus,blaſphemamur,& obſecramus, tanquam purgamenta huius mundi facti ſumus, omnium peripſima vſque adhuc.Si qua talia tibi caſu cõtingant, quæ multi pro Chriſto ſponte ſubire ſolent, de neceſsitate fac voluntatem,libenter cuncta ſuſtinendo,quorum patientia domino tuo te redditura ſit chariorem. Beatus eris ſi cum propheta dicere poteris, Probaſti cor meũ deus,& viſitaſti nocte,igne me examinaſti, & nõ eſt inuenta in me iniquitas,vt magis ad probationem tribulatio incumbat,quàm ad correctionem. In illa enim iuſti gaudent,dicentes, Quoniam probaſti nos deus,ignẽ nos examinaſti,ſicut examinatur argentum.Et quoniã aduerſitatum patientiam ſequitur conſolatio, Tranſiuimus(inquiunt) per ignem & aquam, & eduxiſti nos in refrigerium.

1.Cor.5.

Pſal.16.

Pſal.65.

Quantũ proſint res aduerſæ.Cap.17

PRoſunt igitur, non obſunt aduerſa, ſi æquo animo perferantur. Si enim aſſueſces ferre difficilia, quæ facilia ſunt feres leuius. Deinde per patientiam aduerſitatum pro delictis facimus ſatis, quoniam quæ per voluptatum blandimenta perpetrantur, per contrarij doloris tolerationem purgari debẽt. Et cum hoc contigerit,tunc eſt nobis dominus,ignis cõflans(vt Malachias ait) & quaſi herba fullonum, excoquens & emundans quicquid in nobis feculentiæ ſortiſq; reſtabat.Ad hæc in tribulationibus ardentius ad ſupplicandum accedimus, promptius ad exercẽda pietatis ſtudia exurgimus,perſeuerãtius de cœleſtibus cogitamus.Hoc teſtat̃ Dauid,dicens:Bonũ mihi domine q͂d humiliaſti me,

Malac.3.

Pſal.118.

me,vt diſcam iuſtificationes tuas.Denique cum calami
tatibus oppreſsi obſecramus, facilius exaudimur, eodē
Pſal.119. ſancto atteſtante,cum ait. Ad dominum cum tribula-
Pſal.149. rer clamaui,& exaudiuit me. Quòd ſi vehemētior in-
gruerit tempeſtas,orandum erit vt vel illa liberemur,
vel vires nobis ad reſiſtendum ſuppeditentur, ipſo do-
Pſal.30. mino præcipiente ac dicente:Inuoca me in die tribula-
tionis tuę,& eruam te,& honorificabis me.Et alio pſal
mo:In tribulatione inuocaſti me,& liberaui te.Contin
git præterea vt miſeriis grauati, ad illius opem confu-
giamus,de cuius bonitate,dum ſine his ageremus, parū
recordabamur otio tabeſcentes ac deliciis. Iſaias hoc
Iſaiæ.26. docet,dicens:Domine,in anguſtia requiſierunt te,& in
Marc.5. euangelio Geraſeni non antè veniſſe referuntur ad Ie-
Lucæ.15. ſum,quàm iacturam paſsi fuiſſent porcorum.Nec filius
luxurioſus prius ad patrem eſt reuerſus,quàm dilapida
tis bonis,quæ ab eo acceperat, cœpit eſurire. Tunc au-
tem & virtute magis proficimus, cum contra caſus ad-
uerſos luctamur.Hic enim ſolus campus eſt conſtantiæ,
fortitudinis,humilitatis exercendæ. In quibus dum la
boramus,cætera conſeruantur.Cùm enim præſentium
rerum felicitas plurimis ſcatere ſolita ſit vitiis, econ-
trario infelicitas ipſa cuſtos innocentiæ ſit neceſſe eſt,
in his qui ante infelicitatem innocentes erant. Felici-
tas terrena luxuriæ miniſtra eſt, contaminat & confun
dit intelligentiæ puritatē.Inde mens cupidinibus cor-
rupta,inter turpe & honeſtum nullum agit diſcrimen,
eoque facillimè inclinatur, quo malarum voluptatum
appetitus impellit.At verò in calamitatibus anxia ſoli
citudine excuſſus animus,ignauiæ abiiciens caliginem,
ſapiētiæ luce incipit illuſtrari,& quo magis premitur,
eo magis quidem ad ſobrietatē rationemque ſeſe tranſ
fert.Tunc & fragilitatem noſtram plenius recognoſci-
mus,ſummi dei potentiam ſublimius contemplamur.
Ex rebus autem proſperè fluentibus, plerumque ſupra
humanæ

humanæ conditionis vires efferimur,& dum plagas nõ ſentimus, de ipſo omnium quæ in mundo accidunt pla garum autore minus cogitamus. Manaſſes dũ fęliciter regnaret peſsimus erat, amiſſo regno & in ſeruitutem redactus optimus euaſit. Vnde ait ſcriptura: Et cognouit Manaſſes quod dominus ipſe eſſet deus. Non ergo an tea nouerat, quàm malis compellentibus vires illius cõ ſideraſſet, quem in proſperitate contempſerat. Hoc eſt quod in Ieremia dicitur: Caſtigaſti me domine,& eruditus ſum. Paulus quoque apoſtolus antè lupus rapax ec cleſiæque perſecutor, poſtquam autẽ Chriſti voce perterritus incidit in cæcitatẽ, de lupo verſus eſt in agnũ: & qui aduerſus Chriſtum ſteterat pro ſynagoga, pro Chriſto ſtare cœpit aduerſus ſynagogam, vim diuinitatis eius inter flagella expertus, & illum ipſum confitẽs, cuius confeſſores fuerat perſecutus. Quòd ſi tantũ prodeſſe queunt aduerſa, nónne fallitur, qui illa in malis ponenda arbitratur?

Manaſſes. 2.Para.33. Ierem.31. Paulus. Actu.9. Actu.22.

De patientia Iob, & quare bonis accidant mala. Cap. 18.

VT autem omnium præſentium tempeſtatum magnitudinem ſuperes, quanta paſſus fuerit vir deo charisſimus Iob, & quàm ad omnem ærumnarũ impetum immobilis permãſerit, ſemper tibi occurrat, & ſi multo grauiora illum leniter placideque pertuliſſe inuenies, pudeat te in leuiorib' minus eſſe fortem. Si quam opum tuarum iacturam feceris, illi de immenſis pecudum armentorumque gregibus nihil relictum eſt præter vnum ſeruum, qui ab inimicis cuncta de vno di repta atque ablata nunciauit. Si filio orbatus es, illius filios & filias omnes vnius domus ruina ſimul extinxit. Si aduerſa laboras valetudine, ille à planta pedis vſque ad verticem capitis ulceribus totus tabefactus, non in

lectulo,

lectulo, ſed in ſterquilinio ſedens: non molli linteolo, ſed duriore fictilis vaſis teſta, vulnerum ſaniem deradebat. Non habuit amicos qui ſic languentem conſolarentur, ſed qui magis exaſperarent exprobrantes ei peccata quorum expers erat. Inſuper vxor ipſa ad impatiētiam vrgebat, vt deo malediceret & moreretur. Ille tamen in ſe firmus, & aduerſum quę́que difficilia ſpiritus ſancti virtute ſtabilitus pro omnibus gratias agebat deo, & nullis ærumnis, nullis doloribus, nullis obtrectātium moleſtiis, ab ipſa quam in deum habebat charitate potuit ſeparari. In corpore miſerabiliter fracto integra permanſit fides, & hominē omnibus miſeriis oneratum, ſola in deo ſpes ſuſtentauit. Quòd ſi tanta ac talia iuſtis quoque inferantur ad probationem, quare conqueritur peccator cum caſtigatur ad correctionē? Verberaris qui peccator es, vt de peccato doleas, de quo fortaſſe non doleres ſi impunitus dimittereris. non dolenda autem, ſanari omnino non poſſes. Tu puniris vt reſipiſcas, percuteris vt cōualeſcas. Iuſtus autem plectitur, vt per patientiā maius ſibi futuræ remunerationis meritum acquirat, & veluti dei igne aurum, ita ille de miſeriarum anguſtiis purior exeat atque clarior. Hinc ſatis cōſtat ꝙ malè cum illis agitur, qui nihil aduerſi patiuntur, & tamen peccare non ceſſant. Manet enim eos poſt breuem præſentium rerum ſucceſſum nunquam finiendus cruciatus, & horrenda apud inferos ſupplicia. Alia etiam præſentis' felicitatis infelicitatiſq́ue ratio eſt, quoniam dum differtur in fine iudicium, diſcretioq́ue iuſtorum atque iniuſtorum, interim tam proſpera quàm aduerſa mundi huius omnibus communia ſunt: ideò & his aliquando benè, & illis malè. Cæterum obduratis & in ſcelere perſeuerantibus malè cedit proſperitas, quia inſolentiores reddit. Iuſtum autē neque proſpera extollunt, neq; frangunt aduerſa, in vtroq; rerū euentu eandem ſeruat animi conſtantiam. Sed in aduer

ſis ſi

ſis ſi nō melior certè iuſtior efficitur. Semper enim ad delinquendū magis prouocāt, quę ſecūdo flatu ferūtur.

De patientia martyrij. Cap. 19.

Porrò ad confirmandam patientiæ virtutem, prę ter ea quæ hactenus dicta ſunt. Martyrum Chriſti victorias atque triumphos contemplari operæ pretium erit. Eculei, laminæ, ſartagines, fuſtigationes, omnia tormentorum genera proponebantur illis, qui gentilium deos adorare nollent. At verò fortiſsimi fidiſsimi'que Chriſti milites, perferre multo grauiora quam tyrannorum impietas excogitare poterat, parati erant. Promiſsis etiam ingentibus ad ſacrificandum ſo licitabantur, opum, honorum, dignitatum, ſed qui ſuppliciorum terrificationibus non cedebant, nec pollicitationum quidem magnitudine moueri poterant. Itaque in propoſito perſtantes non modo imperata non fe cerunt, verumetiam Chriſtum ſuum liberius confiden tius'que prędicarunt, palam docendo hunc quidem dei veri eſſe filium, & idola vana non deos eſſe, ſed malorū dæmonum inuenta, vt homines impię crudelitatis laqueo captos, in barathrū traherent perditionis. Cum'que poſt multos corporis cruciatus ad necem damnarentur, finem vitæ intrepidi expectabant: magis'que ti mebant ne dimittantur, quàm ne occidātur: Fortiores ergo & tormentis & carnificibus & regibus fuere, dum pro iuſtitia, pro veritate, pro deo certarēt. Vicerūt ſup plicia patientia, prophana imperatorū edicta cōſtanti atq; immota Chriſtiani nominis cōfeſsione. Deos deaſ'que colere cōpellebantur, illi verò his cōtemptis, Chriſtum crucifixū colendū adorandum'q; eſſe aſſeuerabāt. Cum hac ſentētia finire, martyrij victoria erat. Vulnera autē corpore excepta, mēbrorū lacerationes, exuſtiones, fidelis militiæ inſignia exiſtimabant, & inuictę vir tutis certiſsima teſtimonia. Atq; ita Romani principes omnium

omnium potentiſsimi, vrbium, prouinciarum, regnorũ victores, à ſolis Chriſti ſeruis & inermibus, & paucis & mori volentibus victi ſunt, quando ne vnum quidem ex his qui conſtanter Chriſtum confitebantur, in tuam trahere ſententiam totis imperij viribus potuerũt. Poſtremò, vt omnibus pateret ipſos eſſe ſuperatos, manus dederunt his quos perſequebantur, & abiecto falſorum deorum cultu, pro quo pertinacius quàm pro finibus regni ſtabant, religionem Chriſti quam delere nitebantur, ſuſceperũt. Quid eſt enim aliud in ſententiam aduerſarij conſedere, niſi planè ſe victum cõfiteri. De his igitur qui totum ferè terrarum orbem ſuo ſubdiderãt imperio, ipſi Chriſti milites triumpharunt: non armis pugnantes, ſed patientia: non viribus, ſed fide: tanto iſta fidelis patientiæ virtus omni vi humana potentior extitit atque validior. O præſtantiſsimam pro Chriſto patientium virtutem! Inuictos vicerunt, totius orbis dominatoribus imperare cœperunt, dum pro Chriſti nomine nihil non ſuſtinendum iudicãt, dum illis quoque à quibus vulnera patiuntur, mederi deſiderãt, dum denique in tenebris errantibus lumen oſtendere veritatis cupiunt. Qui enim calicem domini per patientiam bibebant, inebriati ſunt vino charitatis, ita vt pro illis quoque orarent à quibus cædebantur, illis viam ſalutis aperirent, quorum immanitate ipſi trucidabantur. Magis eis dolori erat, perſecutores ſuos errore interire, quàm ſe illorum ſæuitia excruciari morteq́ue affici. Omnibus itaque aduerſariorum iniuriis fortior in ipſis erat dilectio. I nunc miſer & infelix homo minus ab altero offenſus, leuius læſus, iraſcere & exardeſce furore, & odij ſtimulis agitatus, vindictam para: vt & illum pro cuius ſalute mori debueras perdas, & ipſemet infelicius intereas, nolenti enim iniuriam remittere, deus peccata non ignoſcit. Nunquam in ſanctorum martyrum conſortium venire poteris, ſi illorum toleran-

tiam

tiam non fueris imitatus. Vindicari vis de inimico, & te dei manet vindicta, ipſe qui tibi ignoſcere volenti parabat patientiæ coronam, iniuriam referenti debita impatientiæ ingeret ſupplicia. Amando inimicos non vlciſcendo ad martyrij gloriam peruenitur, & is cum Chriſto regnat, qui cum Chriſto pati mauult mala q̃ reddere. Martyr es, ſi bonum reddis pro malo, ſin verò malum malo rependis, Chriſti aduerſarius es, qui iubet & inimicos diligere. Hic nẽpe glorioſiſsimus fuit martyrum triumphus, pati iniuriam, & pro iniuria referre beneficium, vitã impendere, & animas lucrari Chriſto. Videbant impij quàm illi conſtantes eſſent in propoſito, quàm parati ad omnia extrema ſubeunda prius, quàm vt Chriſtum dereſerent, & cogitare cogebantur, nequaquam vanum eſſe quod tormentorum patientia vitæque impendio defendi cernebant, miraculorum etiam magnitudine, quæ per illos fiebant, commoti conuertebantur: & qui paulo antè in Chriſtianos graſſati fuerant, cum Chriſtianis necari optabant. Atq; ita auctis ampliatiſque rebus Chriſtianitas præualere cœpit, infidelitas diſſolui, & euaneſcere, crux ſancta adorari, idola vana euerti. Chriſtus dominus excoli, diaboli poteſtas calcari. Ipſo denique martyrum ſanguine creuit eccleſia, & effuſo cruore pinguior facta, perquã huberem emiſit ſegetem fidelium filiorũ. O beata mors, quæ mortalibus largita eſt immortalitatem, infidelibus fidem & errantibus veritatem, pereuntibus ſalutem, & pro Chriſto patientibus gloriam. Cui vnquam regum principumque terræ tantum boni attulere opes, deliciæ, amicitiæ, victoriæ, regna, imperia, quantum vni fideli martyri ſua tormenta? Petrus per crucem, Paulus per gladium, per ictus lapidum Stephanus, atque alij per alias corporis afflictiones, aſcenſum ſibi ad cœlum parauerunt, & nunc omnes bonis perfruuntur æternis, nunc cum domino ſuo regnant, quia pro

Petrus.
Paulus.
Stephanus.

pro nomine eius mũdi aduerſa forti animo pertulerũt. Futurorum ergo bonorum ſpe erecti, etiam in tormentis animo gaudebant, & cum flagellati fuiſſent apoſtoli, ibant gaudentes à conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliã pati. Ad quod ſanè gaudium & nos inuitant atque hortantur, volentes & martyrij ſui habere ſocios, & gloriæ conſortes. Vnde Iacobus apoſtolus: Omne gaudium, inquit, exiſtimate fratres mei, cum in tẽtationes varias incideritis, ſcientes quod probatio fidei veſtræ patientiam operatur, patientia autem opus perfectum habeat, vt ſitis perfecti & integri, & in nullo deficientes. Ipſe etiam apoſtolorum caput Petrus: Communicantes Chriſti paſsionibus gaudete, vt & in reuelatione gloriæ eius gaudeatis exultantes. Vas electionis Paulus non ſolum gaudet, ſed etiam gloriatur. Gloriamur, inquit, in tribulationibus ſcientes quòd tribulatio patientiam operatur, patientiam autem probationem, probatio verò ſpem, ſpes autem non cõfunditur, quia charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctũ, qui datus eſt nobis. Et iterum ait: Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, vt in habitet in me virtutis Chriſti, propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis, in cõtumeliis, in neceſsitatibus, in perſecutionibus, in anguſtiis pro Chriſto. Gaudent ergo atque etiam gloriantur in preſſuris huius mundi omnes ſancti, & nos dolebimus. Doleat qui diffidit, gaudeat autem & glorietur, qui ſpem ſuam in deo collocauit.

[Margin: Apoſtoli; Iacob.1.; 1.Pet.4.; Roma.5.; 1.Cor.11.]

De exhortationibus ad patientiam martyrij. Cap. 21.

QVod ſi milites ſuos rex ipſe cœleſtis non in delicias & voluptates huius ſeculi, ſed in cõflictum & certamen ſæuientium perſecutionũm deſtinabat,

ſtinabat, vt vincentibus ineſtimabilis boni donatiuum diſtribueret, profectò ad militiã eius nullo modo peruenire poterit, qui non ita ſe ſubiecerit, vt pro tuenda veritate nec ſupplicia nec mortẽ ſubire recuſet. Is demum Chriſto militat, qui ſæpe mũdi turbinibus quàtitur, & nunquam ſuperatur, dicente ipſo domino: In mundo preſſuram habebitis, ſed confidite, ego vici mundum. Quando hic qui vicit mundum, ſeruos ſuos confidere iubet, nullus de victoria futura dubitandi relinquitur locus. Qua enim virtute ipſe vicit mundum, eam aduerſus perſecutiones certantibus nobis commodabit, vt vincamus. Immittent vobis, inquit, manus ſuas, & perſequentur, tradentes in ſynagogas & cuſtodias, trahentes ad reges & præſides propter nomẽ meum. Ne autem terreamur, ſubdit: Et ego dabo vobis os & ſapientiam, cui non poterunt reſiſtere & contradicere omnes aduerſarij veſtri. Demum vt propoſito præmio ad omnia perpetienda magis alacres redderet, ait: In patientia veſtra poſsidebitis animas veſtras. Hoc eſt enim quod alibi dixit: Qui perdiderit animam ſuam in hoc mundo, in vita æterna inueniet eam. Poſſidere ergo animam eſt, non hîc, ſed in æternitate viuere. Omnis quippe poſſeſsio in præſenti dubia eſt & incerta, in futuro autẽ erit ſtabilis & perpetua. Quod vt luculentius intelligas, rurſum ille alibi ait: Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Beati eſtis cum maledixerint vobis homines, & perſecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduerſum vos mentientes propter me, gaudete & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis. Quam certè mercedem ſi alta mente conſiderabimus, terrena omnia facilè contẽnemus, neque omnino quicquam toleratu graue videbitur, quoties bona quæ pro malorum perlatione compenſanda ſunt, cogitabimus. Immẽſa enim & ineffabilia ſunt

Ioan. 16.

Lucæ. 21.

Luc. 21.

Matth. 10.

Matth. 5.

lia ſunt illorum bona, de quibus in Apocalypſi dicitur:
Apoca. 7. Hi ſunt qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt ſtolas ſuas in ſanguine agni, ideò ſunt ante thronũ dei, & ſeruiunt ei die ac nocte in templo eius, & qui ſedet in throno, habitabit ſuper illos, non eſurient neq; ſitient amplius, neque cadet ſuper illos ſol, neque vllus æſtus, quoniam agnus qui in medio throni eſt, reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum, & abſterget deus omnem lachrymam ab oculis eorum. Talia ſecum
Philip. 4. meditabatur Paulus, cum diceret: Et ſatiari & eſurire & abundare & penuriam pati, omnia poſſum in eo qui me confortat. Hinc eſt quod de illo in geſtis apoſtolorũ
Acto. 21. legimus: Cum prophetante Agabo diſcipuli eius didiciſſent ipſum Hieroſolymis vincula paſſurũ, & animo conſternati rogaſſent, vt ſuperſederet illò proficiſci: Quid facitis reſpondit, flentes & affligẽtes cor meum? ego autem non ſolum alligari, ſed & mori in Hieruſalẽ paratus ſum, propter nomen domini Ieſu. Non eſt ergo ſuorum lachrymis motus, non mortis periculo deterritus, vt à propoſito deſiſteret, tanto amore flagrabat Chriſtum omnibus quibus poterat Euangelizandi, decernens non antè à prædicatione eius ceſſare, quàm in corpore viuere ceſſaſſet. Neq; ſolũ Paulus, qui plus omnibus laborauit, certũ ac deliberatũ id habuit, ſed planè omnes illi, qui ſupplicia necemq́ue pati maluerunt, quàm fallacibus diis libamenta offerre.

Verba ſanctorum martyrum ad tyrannum in ipſos ſæuientem. Cap. 21.

QVid enim aliud dum torquerentur, tacendo ad infidelem tyrannum dicere videbãtur, niſi vre, tunde, diuelle, lania, idola tua non adorabimus, Chriſtum

Chriſtum autem dei filium confitemur, cum patre & ſpiritu ſancto vnum deum, vnū dominum. Potes corpora iſta Cęſar cruciatibus abſumere, facere verò vt aliud ſentiamus aut loquamur non potes. Dummodo hac in parte fortitudo noſtra tuæ præualeat, iuuat in illa qua te potentiorem exiſtimas, nos eſſe imbecilles atque imbelles. Quo enim magis nos affligis grauiusq́ue excrucias, magis vita æterna dignos efficis, & dum nocere arbitraris, prodes. Tua ſæuitia, noſtra eſt gloria. Cū nos interficere credas, carcere iſto corporis liberas. Vnde ſoluti de terra, tollimur ad cœlum, & pro patientię virtute à domino coronamur: non corona ſicut eſt tua peritura, ſed nunquam deficiente, nunquam defutura. Libet itaque abs te interimi, vt viuamus cum Chriſto, quem nulla vi nobis potes auferre, neque nos vlla quęſtione, vllo tormentorum genere à charitate eius ſeparare. Hoc te fruſtra prorſus conatum ſcies, cùm etiam ipſa poſtrema in mortem anhelantium voce Chriſtum inuocari, Chriſtum glorificari audieris, & tunc demū te victum ſenties, ſed fateri pudebit. Nos enim in iſto fidei agone, voti noſtri compotes erimus, tu tui nequaquam; qui ideò nos torques, vt à Chriſto auertas, & ad deorum, quos palàm contemnimus, cultum compellas. Et cum hoc quod maximè cupis, perficere in nobis minimè valeas, nónne ſuperatus es noſtra conſtantia, noſtra pro Chriſto fide, quos ne interficiendo quidem vt tibi aſſentiamus potes inducere? Citius ſaxa ſcopulosq́ue & montes de loco ſuo mouebis, quàm nobis fidem Chriſto datam eripies. Non tamen ſtabilitatis noſtræ nobis laudem damus, Chriſti beneficio fortes ſumus. Chriſti virtute in nobis manente tibi non ſuccūbimus, Chriſto denique adiuuante contra omnia aduerſa luctamur, & potimur victoria. Eidem gratias agimus, & cúm pœnis afficimur, & cum in ſententia veritatis perſeueramus. Tota autem perſeuerandi ratio eſt,

quia poſt laborem in illo requieſcere ſperamus, ſemper beati futuri, qui ſemper vſque in finem fuimus fideles, nec victi ſæuitia tua, ſed probati. His quidem & huiuſmodi verbis illos vel locutos, vel loqui potuiſſe quis dubitat, niſi qui euangelio non credit, & peruerſæ mentis aure non admittit veritatem? Ipſorum enim omne ſtudium fuit, domini ſui veſtigia obſeruare, cum morum integritate, tum patientia perſecutionum. Præbuit ille ſe nobis in exemplum, & qui reſiſtere poterat violentiæ hominum, atque omnes ſimul vno verbo oris ſui interficere, maluit iniurias pati, & ignominioſa crucis morte conſumi, vt ſuis fidelibus humilitatem patiē-
Matth. 10. tiam'que commendaret. Quamobrem ait: Qui non accipit crucem ſuam & ſequitur me, non eſt me dignus. Quid inquies agam, ſi deſiit perſecutio, ſi nemo ad impietatem compellit quomodo crucem domini portare debeo? Si paratus es impia ſuadentibus nunquam cedere, & prius omnes omnium tormentorum cruciatus forti animo ſubire, quàm Chriſtum deſerere, crucē domini geris, & ipſum ſequeris, illo'que te dignum præſtas. Da igitur operam, ne prompta deſit voluntas ad patiēdum tunc quoque cum patiendi non ſuppetit occaſio.
Pſal. 63. Quòd ſi feceris, tu quoque à domino in pace collectus, cum ſanctis martyribus dicere poteris. Ego ſum pauper & dolens, & ſalus tua deus ſuſcepit me, laudabo nomen dei mei cum cantico, magnificabo eum in laude. Interim martyrium tuū ſit, caſtigare corpus tuum, & in ſeruitutem redigere, vt obediat ſpiritui, vigilare, orare, ieiunare, die ac nocte in lege dei meditari, euangelij præcepta obſeruare, amicos inimicos'q; diligere, nemini malum pro malo reddere, & pati potius quàm inferre iniuriam. Talis vita eos etiā ad beatitudinis gloriā euexit, quos perſecutionis gladius nō attigit. Quotidianum quippe martyrium eſt, aduerſus carnis moleſtias diaboli'q; dolos aſſiduè ſtare, & non ſinere ſuffodi

domum

domum,nec irruẽtibus vitiis vaſa diripi virtutis.Oportet igitur ſuperbiam repellere humilitate, libidinẽ caſtitate,parſimonia luxuriam,patientia iracundiam, liberalitate auaritiã:& breuiter vitium virtute.Sic vincere non equidem minus laudabile eſſe reor, q̃ execranda infidelium imperia per tormentorum patientiã ſuperare.Nam qui ita vitam inſtituerit,eum iam idoneũ eſſe ſcias ad omnia dura, difficilia atque aſpera pro nomine domini perferenda.Non poteſt non habere talem tolerandi affectum,qui domino in omnibus obſequendi gerit curam.Audi Hieronymum dicentem:Vtinam ob domini mei nomen atque iuſtitiam cuncta gentiliũ turba me perſequatur & tribulet:vtinam in opprobriũ meum ſtolidûs hic mundus exurgat, tantũ vt ego merear à Chriſto laudari, & ſuæ pollicitationis ſperare mercedem. Quoties igitur exercendæ patientiæ ceſſat occaſio, non ceſſet in nobis ipſa patiendi voluntas, & martyrum gloriæ participes eſſe merebimur. S.Hierony.

Quod non debemus vltro nos offerre ſuppliciis. Cap. 22.

VEruntamen in perſecutionibus vltrò nos offerre impiis non debemus. Quoniam temerarium eſt obiicere ſe piculis nulla cogente neceſſitate.Vnde præcipit dominus,dicens:Cùm vos perſecuti fuerint in iſta ciuitate, fugite ad aliã.Et ipſe ſeceſſiſſe in deſertum dicitur,cum Iohãnẽ Herodis gladio pemptum audiſſet.Quanto etiã Iudæi ad feriendum illum lapides corripuiſſent,abſcõdit ſe (vt euangeliſta ait) & exiuit de templo.Poterat omnes vnico nutu interimere,& maluit fugere,vt nos doceret etiam imbecilliorum iracundiam potius deuitare,quàm reſiſtendo magis accẽdere. Ioan.8.
Paulus Damaſci Iudæorum inſidias,& præpoſiti Aretæ regis minas per murum in ſporta depoſitus effugit: nõ tamẽ mortis metu,ſed dilatione,vt adhuc ſup viuẽs 2.Cor.12.

multorum ſaluti conſuleret. Nunquam enim ceſſauit prædicando, diſputando, ſcribendo omnes quos erroribus implicitos cernebat, ad viam veritatis reuocare: vtque illos quos ad Chriſtum conuerterat, in fide ſolidaret, ſæuiſſimi Neronis furorem contempſit. Suo igitur exemplo monſtrauit, tunc quidem mortem non eſſe timendam, cum proſpiciendum eſt ſaluti aliorum: tunc verò fugiendam, cum magis expedit vt fugiamus, quàm vt comprehendamur. Exempli gratia. Inter hæreticorum turbam fideleſque perſequentium occultè Chriſtianus es, vides alios deprehenſos torqueri, cædi, laniari, quamdiu fortiter tolerant, nec à fide recedunt, non eſt vt teipſum prodas. Cùm autem aliquis eorum titubare cœperit, & ſupplicijs victus cedere, palam eum exhortari ad patientiam debes, & in periculo animæ alienæ vitam propriam contemnere. Plus enim debemus diligere bonũ animæ nõ noſtrę modo, verũetiam alienæ, quàm bonum corporis noſtri, hoc enim temporale eſt, illud æternum: hoc carnale, illud ſpiritale: præferẽda autem ſunt carnalibus ſpiritalia, & temporalibus ęterna, & mortalibus nunquam moritura. Quòd ſi te quoque in hoc pietatis agone intrepidè currentem ab infidelibus occidi contigerit, gaude, quia iam cum illo viuere incipies, qui pro omnibus occidi voluit, & in illo inclyto glorioſoque martyrum cœtu receptus exultabis, tuque donatus corona victoriæ ſempiterna.

Quod multum prodeſt in calamitatibus recolere paſſionem Chriſti. Cap. 23.

IN omni autem preſſura & afflictione ſiue mentis ſiue corporis, commodiſſimum erit, domini ſaluatoris labores atque dolores pro nobis vltrò ſuſceptos ad memoriam

moriam reuocare,ſecumq́; ratiocinari ac dicere: Quis ego ſum, vt aduerſis præſentium infelicitatum in caſibus grauari debeam, cum dominus meus, quamdiu in terris verſatus eſt, non otio delectatus ſit, ſed fatigatione non voluptatem vllam corporis appetierit, ſed tribulationes & anguſtias, & cruciatus, & cõuitia, & pbra ab impiis illata, & acerbiſſimam atque deſpicatiſſimã crucis mortem? Ille ſaluandi mei gratia qui perieram, cum deus eſſet, hominem aſſumpſit: homo factus nũquã conquieuit, Iudæam, Galilæam, Samariam peragrando, ignaros inſtruere, ægros curare, mortuos ſuſcitare, multa mira & incredibilia operari. Cumq́ue in omnibus diues eſſet, elegit ſibi paupertatem, aliorum impenſis vitam ſuſtentauit, alieno vſus eſt hoſpitio, eſuriuit, ſitiuit, fatigatus eſt, fleſſe pluries legitur, riſiſſe nunquã. Adhuc puer quæſitus eſt ad necem: deinde adultus, odiã ſemper perpeſſus eſt impiorum, à diſcipulo venditus ac proditus eſt, à Iudæis comprehenſus & afflictus, & qui peccatum non fecerat, ligatur, accuſatur, falſo teſtimonio circumuenitur, conſpuitur, alapis cæditur, deluditur, maledicitur, ſpinis coronatur, harundine verberatur, nudus flagella ſuſtinet, nudus crucem aſcendit, in manibus ac pedibus plagas patitur clauorum, lanceæ in latere, atque de tot vulneribus manante cruore totus perfunditur. Cumq́ue moriens ſitiret aceto felleq́; potatur: tam dirè conſumptus, hoſtiam ſe deo patri pro omnibus obtulit. Quis ſum ego vt indigner, & iniquo animo feram, ſi qua mihi calamitas incidat, ſi quod incommodum patiar, ſi qua me inuidorum infeſtet perſecutio, cum præſertim nihil mali mihi inferri poſſit, quod peccata mea non merentur? Non ergo grauatè perpetiar, quod iuſtè irrogatur, ſed dominum meum deprecabor, vt concedat mihi in omnibus patientiam, & in ipſa patientia ſcelerum meorum purgationem atque veniam: vt qui me dignatus eſt facere laborum ſuorum

participem, faciat tandem & gloriæ conſortem, dicente Apoſtolo: Sicut ſocij paſſionum eſtis, ſic eritis & conſolationis. Et iterum: Si inquit commortui ſumus & cõuiuemus: ſi ſuſtinebimus, & conregnabimus. Igitur ſiue perſecutionis turbo totam inuaſerit eccleſiam ſiue priuata laceſſiti fuerimus inuidia, ſiue opes vis aliqua rapuerit, ſiue morbi ſæuierint, ſiue chariſſimorum mortes frequentarint, ſiue aliud aliquid aduerſi acciderit de omnibus gratias agere nos oportebit, & in omnibus confiteri ac dicere. Iuſtus es domine, & rectum iudiciũ tuum. Scriptum eſt enim: Increpationẽ domini ne reprobes, quia ipſe vulnerat & medetur, percutit & manus eius ſanabunt. Paulus & Sylas in Macedonia virgis cæſi, carceri traditi, in vincula coniecti, deo laudes decantant. Et ipſe dominus noſter accepto calice gratias egit, vt nobis documento eſſet ad perſoluendas gratias Deo, quoties aduerſitate aliqua grauati fuerimus atque afflicti. Per calicem enim tribulationes mũdi huius intelligimus, iuxta illud: Tranſeat à me calix iſte. Cuius igitur prouidentia cuncta contingunt, illi de cunctis gratiæ agantur, vt per hoc probetur, nos & patientes eſſe in aduerſis, & in proſperis non ingratos.

2.Cor.1.
1.Tim.2.
Iob.5.
Actu.16.

De impatientiæ vitio erga deum. Cap. 24.

ET quoniam virtus optabilior atque amabilior ſit vitij comparatione, reſtat vt euoluamus impatiẽtiæ mala. Per impatientiam murmurauerunt Iſraëlitæ egreſſi de Aegypto, cũ eſurirẽt in deſerto Syn, & iterum in Raphadin cũ ſitirent. Saturauit'que illos dominus manna de cœlo pluẽte, & aquis fluẽtibus de petra. Vide quàm mitis, quàm miſericors eſt deus, non cõtinuò impatientiam noſtram punit, ſed interdum votis murmurantium facit ſatis, vt beneficio prouocet ad pœniten-

Exod.16.
Exod.17.

pœnitentiam, at verò ſi benefacto non profecerint, nec murmurationum ceſſauerit impia temeritas, tunc demum vlciſcitur ingratos, & iuſtè pœnas exigit ab obſtinatis. Ideò illi tandem cœleſtem cibum faſtiditi, cũ ollas carnesque Aegyptias concupiſcent, coturnicum nubes vẽto delata, locum in quo caſtra fixa erant operuit, volente domino vt diſcerent, quàm malè cedãt illa quę intemperanter concupiſcuntur. Adhuc (inquit) carnes erant in dentibus eorum, & populus percuſſus eſt plaga magna. Multi enim ex illis cum vſque ad nauſeam carnis edulioſẽ impleſſent, veluti veneno hauſto, ſic repẽtè mortui conciderũt. Pari aduerſus deus proteruitate vſi ſunt ad aquas contradictionis cum ſitim paterentur: poſtremò ad mare rubrum itineris labore offenſi, quãdo iratus dominus miſit ignitos ſerpentes, quorum veneno morſibusque diſperibant. Quid ergo aliud agit qui aduerſitate oppreſſus in deũ indignatur, niſi vt ab eo prorſus deſtitutus, faucibus incidat ſerpẽtis antiqui diaboli, & poſt temporale malum quod patitur, æternis tradatur ſuppliciis. Hoc nempe illud eſt, quod Salomon in Prouerbiis ait: Qui impatiens eſt, ſuſtinebit dãnum & cum rapuerit aliud apponet. Primo enim damno rapto, id eſt, accepto, aliud applicat, & malis quibus affligitur, cumulum addit. Quid autẽ dementius quàm tribulationum pondus grauare linguæ procacitate, aut aliqua immodica animi ꝑturbatione? Quicquid enim patienter toleratur, leuius ſit. Quid ẽtiã magis pernicioſum, quàm Deum iratum, cum placare humilitate debeas, impatientiæ tumore magis prouocare, vt citiꝰ pereas. Ideò rurſum Salomon ait: Impatiẽs operabitur ſtultitiam, & iterum: Qui impatiens eſt exaltat ſtultitiã ſuã. Quoniã exaltat ſtultitiam. Impatientiã vtiq; nõ refrenãs, prolabitur in irã, de ira in furorẽ, de furore in quandã beluarũ feritatẽ, vt iã nõ modo impatiẽs, verũetiã ſæuus ipiusq; exiſtat. Nullũ enim crudelitatis

Num. 11.

Num. 20.
Num. 21.

Prouer. 19.

Roma. 14.

genus eſt, ad quod non compellet impatientia, ſi te ab illa diutius poſſideri permiſeris. Per impatientiam fratrem ſuum occidit Cain: fratrem ſuum in ſeruitutem vendiderunt filij Iacob: fratres ſuos interfecit Gedeonis filius Abimelech: Saul rex ſacerdotes Nobæ impiè perimi imperauit, quia illi pij erga Dauidem extiterant. Athalia Iorami regis vxor, defuncto Ochozia nepote, regiam cædibus impleuit, neminem regij ſanguinis relinquens viuum, præter vnum Ioam qui furtim ſubtractus fuit neci. Manahem Samarię rex, Therſa oppido capto, ne quem in eo virilis ſexus viuum relinqueret, mulieres etiam prægnantes ſcidiſſe fertur. Herodes non minus in filios crudelis quàm in hoſtes fuit, vt Ioſephi hiſtoria teſtatur: & vt in Euangelio diſcimus, indignè ferens Chriſtum puerum à Magis adoratum omnes Bethlehemi infantulos, qui bimatũ non exceſſerãt interimi iuſſit, ipſum ſimul perdere volens, quẽ qui ex illis eſſet ignorabat. Huius verò ſucceſſor, Ioannis Baptiſtæ pluſquam prophetæ caput ad ſe deferri mandauit ne de nece eius, à quo de adulterio ſe argui indignè ferebat, incertus eſſet. Ad talem ergo ac tantam animi trucidentiam facilè perueniet impatiẽs, niſi maturè ab ingenitæ proteruiæ vitio ſubmoueat, & iracundiæ motum pro viribus compeſcere aſſueſcat. Minoribus igitur delictis obſtaculum faciat, ne ad maiora prorũpat, quando ne minima quidem hinc decedentium impunita erunt, niſi antè pro illis pœnitudinis opera laboreque ſatisfactum fuerit. Hoc tibi in Euangelio operariorum vineæ parabola teſtatur, qui inuidiæ à domino arguuntur, eo quòd denario pro opera accepto, aliis qui tardius ad operandum acceſſerant, ex conductoris liberalitate tantundem datum fuiſſe dolebant. Nõ eſt itaque negligendum, ſed maximè curandum, vt etiam ab his caueas, quæ vel leui increpatione digna cognoueris. Paulatim decidit, inquit ſcriptura, qui minima contemnit.

Marginalia: Cain. / Filij Iacob. / Abimelech. / Saul. / Athalia. / Manahem. / Herodes. / Herodes. / Matt. 20. / Eccl. 19.

temnit. Habet & inuidia ſuam impatientiã, quæ mortem affert niſi caueatur. Dolere enim te cogit, quod alij affluant diuitiis, præſtent honoribus, multæ apud omnes opinionis ſint, & te vel præcedant gloria, vel ęquẽt. Talis profectò diaboli liuor eſt, qui ſempèr triſtatur ac moleſtè fert, quod iuſti eo aſcendant vnde ipſe decidit. Quid dicam de illis, quorum intantum excedere ſolet furor, vt aliquid aduerſi paſſi in Deum maledicta euibrent atque iaculentur? Proh facinus omnium ſententiis execrandum. Lingua illa quã fecit deus, ipſum blaſphemat, & creatura creatorem ſuum verbis petulantibus inuadere audet, ipſum regem regum ac dominum dominantium plena probri, procacitate laceſſere non veretur, cum Michaël archangelus (vt Judas Apoſtolus ait) de Moyſi corpore altercando non ſit auſus ipſi diabolo iudicium inferre blaſphemiæ. Hoc tam immanè nephas in ſeruis veſtris puniendo coërcete terreni principes, aut mirari deſinite, ſi vos vnà cũ illis diuina verberet vindicta. Si quis vos vel leuiſſima offenderit contumelia, continuò maieſtatis læſæ reus peragitur, & acerbius etiam quàm meretur punitur. Mulctatur quãdoque qui in aliquem priuatum hominem indignè cõuitiatus fuerit, ſola in deum contumelia tuta eſt. Pœna ab homine expetitur ob iniuriã homini illatã, & deũ maledicẽtis ſcel⁹ nulla denũtiatione reprimitur. Vbi nũc eſt illa Iudęis data dei lex, qua blaſphemi lapidib⁹ obrui iubentur, qua quidã cum altero rixatus, cum nomẽ domini maledixiſſet, extra caſtra eductus eſt, vt hominum conſortio indignus, & lapidum ictibus interemptus, linguæ impietatẽ morte corporis perſoluit? Vbi eſt illud Babylonij regis vno miraculo cõuerſi edictũ: Quicunque deum Sydrach, Myſach & Abdenago blaſphemauerit, diſpereat, & domus eius vaſtetur. Vos verò tot miraculis, tot prodigiis in dei veri cultu confirmati, eiuſcemodi crimen dimittitis impunitum. Qua in

In deũ maledicta proferens.

Iudæ. 1.

Leuit. 24.

Danie. 3.

in re planè oſtenditis,terrena vobis curæ eſſe, non cœleſtia, & nomen vos habere Chriſtianorum, non religionem neque iuſtitiam. Vir enim fidelis obturare ſtatim manibus aures debet,ne vocem dominũ ſuum maledicentis audiat,vel repentè auerſus fugere,ne ſacrilegi oris petulantiæ fauere vidideatur ſi manſerit, vel auſcultauerit,& ſimul cum maledico ipſo diuinam incurrat vltionem. Quòd ſi murmurantis populi contumaciam deus iuſtus ſæpiſſimè corripuit, quomodo ſceleratiſſimorum hominum impietatem non caſtigabit, & ſi à murmuratione quoque aduerſus deum cauendum ſit,quanto magis à maledicto ſiue blaſphemia. Cumq; omnis impatientia iuſtitiam dei non operetur,non fruſtra de ſalute Philippenſium ſolicitus Apoſtolus: Omnia(inquit)facite ſine murmurationibus & hæſitationibus,vt ſitis ſine querela,& ſimplices filij dei, ſine reprehenſione in medio nationis prauæ & peruerſæ. Ex his oſtenditur,eum qui patiens eſt, nunquam murmurare,nunq̃ conqueri,ſed inter malos quoque mitem atque manſuetum eſſe,& inter inquietos quietum. Impatiens autem prius ipſe ſuæ inquietudinis cauſa eſt,dein de etiam aliorum:hos odit,illis iraſcitur, alios contumeliis,alios afficit verberibus. Ipſe verò intra ſe iracũdia æſtuat,bile tumet, liuore conſumitur, iuxta illud:
Eccl.30. Zelus& iracundia minuent dies. Dum ergo alteri nocere affectat,ſeipſum perdit,imò quod deterius eſt, ſeipſum ęterna pœna dignum efficit,dum alterum odio atque maleuolentia perſequi non deſiſtit.

De impatientiæ vitio erga proximum. Cap. 25.

PErſequamur igitur nunc in proximos impatientiam,oſtendamuſque quanto ipſa ſuo authori detrimento ſit. Hæc eſt quę nos facit iracundos, ita vt

vt leuiſſimis interdum de cauſis intemperanter commoti rixemur, depugnemus, ad arma concurramus. Canum ferocium iſta rabies eſt, qui portento tantum contra ſe digito irritantur, & frendenti rictu hominẽ allatrant. Turpe eſt autem nobis caninam habere iracundiam & ad quamlibet offenſiunculã indecẽtius q̃ oporteat turbari ac furere, & eſſe domum ſuper arena fundatã quã ventorũ euertit flatus: vel arundinem illã, quã etiam leues auræ grauiter exagitant & percellunt. Vix quidẽ vlla in re modeſtiam ſeruabit, qui cohibere neſcit iracundiam. Salomonis iſta ſententia eſt dicentis: Qui ad indignandum facilis eſt, erit ad peccandum ꝓcliuior. Ille præterea qui in paruis grauiter iraſcitur, magnam iniuriam quomodo feret? nõne in rabiẽ tunc vertetur, cum Paulo deterius læſus fuerit. Quãquã eos etiam qui non læduntur, ineffrenata patientia interdũ in rabiem agit: ſicut & illos, de quibꝰ ante locuti ſumꝰ, qui neq; fratribus, neq; liberis, neq; dei ſacerdotibus, neq; fœtibus in aluo matrum adhuc latentibus pepercere. Vt autem iſta quoque minꝰ miremur, Moabitarũ impatientia facit, qui regis Idumæorum oſſa de tumulo eruta, ignominię cauſa igni cremarũt. Quis erit iracundię finis, ſi neque morte eorum, quos odio habet ſatiatur, & in corpora quoque humo obruta deſæuit? Merito igitur tantã animorũ feritatem etiam in nationes incredulas vltus eſt deus, dicente Amos propheta: Super tribus ſceleribus Moab, & ſuper quatuor non conuertam eum, eo quod incenderit oſſa regis Idumææ vſque ad cinerem. Et mittam (inquit) ignem in Moab, & deuorabit ædes Carioth, & morietur in ſonitu Moab, in clangore tubæ, & diſperdam iudicem de medio eius, & omnes principes eius interficiam cum eo, dicit dominus. Quòd ſi ita infidelium impatientiam punit interdum DEVS, quanto magis credentium, quibus leges dedit & præcepta, & notitiam ſui? Iure

Moabitæ.

Amos.1.

Iure igitur ac meritò Salomon, dum perpenderet impa
tientis furentem iracundiam: Graue eſt ſaxum (inquit)
Prou.17. & oneroſa arena, ſed ira ſtulti vtroque grauior. Et pro-
ſequitur, dicens: Ira non habet miſericordiam, nec erũ-
cens furor, & impetum concitati quis ferre poterit?
Quid autem infelicius quàm carere miſericordia & di
lectione, ſine qua beatitudinem cõſequi nequimus? Id-
circò impatientia ipſa, quia charitati contraria eſt, deo
etiam qui charitas eſt, aduerſatur & repugnat, animũ
à cœleſtium cõtemplatione auertit, & æterni boni red-
dit negligentem. Impatientia enim tota de rebus ter-
renis eſt, à quibus certè quanto ſecedimus longius, tan-
to proximiores deo efficimur. Cui quidem ſi iungi vo-
lumus, humilitate opus eſt, & patientia & omni man-
ſuetudine, non ſupercilio, non indignatione, neque ira,
quæ deus odit & execratur. Poſt hæc mentem quoque
hominis excecat impatientia, & quæ recta veráque
ſunt, non ſinit dignoſci neque intelligi. Ideóque iſta a-
nimi perturbati paſſio, maximè in iudiciis faciendis ca
uenda eſt. Nũquam enim iuſtè iudicabit, qui iratus eſt.
Nam ſi ille cui iratus fuerit, pro crimine delato mul-
ctari merebitur, hic vlciſcendi auiditate iuſtæ pœnæ
modum excedet: aut ſi de rebus lis erit omiſſa iudicij
conſultatione, aduerſus eum cui infenſus eſt, ferre ſen-
tentiam feſtinabit, & conuertet (vt in Amos propheta
Amos.1. eſt ſcriptum) in amaritudinem iudicium, & fructum
iuſtitiæ in abſynthium, non cauſam conſiderans dum
iudicat, ſed perſonas. Nec ſolùm iniuſtum veríque ne-
ſcium hominem facit impatientia, ſed etiam ſi ei ra-
tione non reſiſtitur, ad inſaniam vſque deducit. Vnde
furere dicitur is, qui impatientiæ ſtimulis actus, ira in-
flammatur: Ardent oculi, tremunt labia, frons adduci-
tur, arteriæ clamoribus intumeſcunt, os diſtorquetur,
Facies irati. verba ſine delectu effutiuntur, facies aut rubore aut pal
lore ſuffunditur, & breuiter nihil tam ſimile alienatæ
mentis

mentis homini q̃ homo præter modum iratus. Quòd Mat.26.
ſi aſpectui tam fœdo non ſatis credis, facta inſpice. Prin
ceps ille ſacerdotum in Chriſtum iratus, ipſe ſua ſcidit 3.Reg.21.
veſtimenta. Quid autem dementius quàm in alterum
indignari, & à ſemet pœnas exigere? Achab etiam rex
Iſraël, quod Naboth Iſraëlita vineam ſuam ipſi peten-
ti neque vendere neque commutare voluit, tantum fu-
roris concepit, vt domum reuerſus lectulo ſe iniecerit,
panem'que non comederit, inedia ſe conficiens, donec
vxoris tandem vſus conſilio, Nabotho per dolum ſubla
to, agellum eius vi poſſedit. Achitophel Iudaicæ mili- 2.Reg.17.
tiæ princeps Abſolonis partes ſecutus, indignè ferens q
ille aduerſus Dauidem vti ſuo conſilio noluerit, ſibiip-
ſi ſuſpendio mortem conſciuit. Quis inſanus vnquã in
alterũ fœdius deſæuit, q̃ in ſeipſum iræ impatiens Achi Iob.5.
tophel? Rectè itaque dicitur: Stultũ interficit iracun-
dia, quandoquidem eouſque inſaniunt, vt nec ſuæ vitæ
parcant, & dum in alterum ſæuiendi negatur facultas, Maledici in
in ſemetipſos graſſantur. Sunt prætere a qui irati ſan- ſanctos.
ctos maledictis laceſſant, ſed cum dominum eadem oris
petulantia prouocare non formident, minus mirũ eſt,
quod etiam ſeruos eius quomodo poſſunt offendant, de
quibus quia ſatis paulò antè dictum ſit, hoc tantum di
cendum reſtat, quòd nec à ſanguine eorum, quos deo fa-
mulari vident, abſtineant, cùm indignantur. Quamuis
enim einſdem religionis ſint cum his quos infeſtant, di
uerſis tamen moribus viuũt, ſemper'que melioribus in-
uident atque aduerſantur. Hinc eſt quod Ioram Sama- 4.Reg.6.
riç rex, à Syris obſeſſus, cũ fames vrbem inuaſiſſet, quid
ageret, neſciebat: & ex dolore in furorem verſus, man-
dauit interimi Eliſeum prophetam, qui niſi præſcius
cauiſſet, innocens regis malè indignantis culpa periſſet.
Rex verò quia pœnitentia ductus humiliauit ſe, pro-
phetam perſequi deſiit, & obſidione liberatus eſt & fa-
me. Tantũ prodeſt repentina praui ꝓpoſiti pœnitudo.
Aſa

Aſa.
2. Par.16.
Aſa quoque Hieroſolymæ rex, quoniam aſcito ſibi Syrorum exercitu ab inuaſione Baſæ Samariæ regis ſe defenderat, coargutus ab Anani propheta, quod fiduciam habuerit in rege Syriæ & non in domino, iuſſit illum mitti in neruum, & DEI nuntium in vincula coniicere non fuit veritus. Sed male illi ceſſit iſta audacia, plurimi de populo perierunt, ipſe anno deinde tertio pedum dolore conſumptus eſt. Sed neque Ioachamo Iudææ regi fuit impune, Ieremiæ volumen

Iere.26.
Ioachim.
per manum Baruch ſcriptum, in quo mala ſuper regno ſuo ventura prædicebantur, manibus diſcerpſiſſe tradidiſſeque igni, ipſosque voluminis authores comprehendi iuſſiſſe: quæſitos ad necem (vt ſcriptura ait) dominus abſcondit, ac de rege pro culpa puniendo dixit: Non erit ex eo qui ſedeat ſuper ſolium Dauid, & cadauer eius proiicietur ad æſtum per diem, & ad gelu per noctem, inſuper mala quæ in volumine deſcripta fuerant, ſe adducturum affirmauit. Igitur non multo poſt vrbs euerſa, ipſe cum populo abductus eſt Babylonem catenis vinctus, atque in captiuitate pe-

4.Reg.24.
Herodes.
riit. Herodis Tetrarchæ exercitum, parua quidem Arabum manu ad internecionē penè cæſum ideò fuiſſe, quibuſdam ex Iudæis viſum eſt (vt Ioſephus refert)

Ioſephus li.
cap.14.
Roma.14.
quia Iohannem Baptiſtam præcipuæ ſanctitatis virum interficere auſus fuerit, vt liberius ſceleratis nuptiis, quas ille arguebat abuteretur. His exemplis diſcent ſuperbi quàm male indignentur aduerſus eos, qui ſeſe CHRISTI ſeruitio dedicarunt. Tu quis es (inquit Apoſtolus) qui iudicas alienum ſeruum? Domino ſuo ſtat aut cadit, ſtabit autem: potēs eſt enim deus ſtatuere illum. Quòd ſi nephas eſt iudicare ſeruū dei, quāmagis eundem odio habere iniuriaque afficere? Et ſi neminem ſimultate atque inimicitiis perſequi debemus: quanto minus eos, qui pro omnibus quotidie precationi inſiſtunt, quotidie pro omnibus ſacrificia offe-

runt, deum'que pro nobis propitiare totis viribus contendunt: nobis baptiſmum, nobis peccatorum remiſſionem ſubminiſtrant, ægrotantibus aſſiſtunt, mortuos efferunt, pro elatis deo ſupplicant? Nunquid redditur pro bono malum, vt his infenſi ſimus, quibus pro beneficio parem gratiam referre non poſſumus? Quòd autem ne illis quidem qui tecum ſeculo ſeruiunt hoſtiliter iraſci debeas, audi veritatis magiſtrum in Euangelio dicentem: Omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio: qui autem dixerit fratri ſuo rhaca, reus erit cōſilio, qui autem dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis. Matt. 5. Nemo igitur non reus eſt, qui fratri iraſcitur. Vitio fratris iraſci rationabile quidem eſt, fratri autē iraſci rationi contrarium eſt. Ex odio enim proficiſcitur, quicquid mali in perſonam tantum confertur. Diſce itaque tres eſſe male iraſcendi gradus, alium alio nequiorem. Si tacitus iraſceris, & linguam à contumelia coërces, reus es iudicio, quia quod iracundiæ motus intra te deliquit, hoc rationis iudicium, ne fortis erumpat refrenauit. Grauius autem peccas, cum iratus in verba opprobrij prorumpis, tanto'que magis quanto furioſius id egeris. Rhaca hebræum eſt, & vanum deſignat, fatue autē turpius dictū eſt. Illa ergo impatiētiæ indignatio rea eſt conſilio, vbi adhuc pendet ſententia donec vel progrediaris iraſcendo vt damneris, vel regrediaris pœnitendo vt venia dignus habearis. Porrò ſi vlterius progreſſus fueris, & furoris impetu in aduerſum ferri non deſtiteris, & fratrem tuum quaſi ex animi maleuolentia deſpexeris, reus erit gehennæ ignis, niſi ceſſabis ab iniuria, & amare incipies quem oderas. Tales ergo excurſus habet impatientia, vt hominem immoderatè furentem, vſque in abyſſum inferni deuehat, & pœnis illis quarum nullus finis eſt, irreuocabiliter tradat, ſi ei vſque ad vitæ exitum dominata fuerit.

De ira

De ira non vitioſa, ſed vtili & de ira dei. Cap. 26.

EST tamen ira quædam rationis parens, cum vitiis iraſcimur vel noſtris vel alienis, hoc eſt, cum illa corrigi & emendari cupimus. Hinc ſanè & in nos voluntariam corporis caſtigationem aſſumere cõſueuimus, vt mortiferæ voluptatis incitamenta excludamus, & carnem ſpiritui repugnantem, veluti laſciuiens iumentum, fatigatione aliqua labore'que domem⁹. Illos verò qui curæ noſtræ commiſſi ſunt, ſi monitis nõ obtemperarint, minis verberibus'que perſequimur, nõ nocendi cauſa, ſed gratia iuuandi, vt qui ſpõte ſeſe corrigere noluerint, corrigantur ſaltem inuiti, ne pereãt. Ira igitur iſta quia ratione nititur, non modo non culpanda eſt, ſed etiam neceſſaria. Charitati enim proxima eſt, dum per eam hominum ſaluti conſulitur, medicorum more qui putreſcentia vlcera inciſionibus cauterio'que curare aggrediuntur, & morbo irati dum ſæuiunt, reſtituendæ ſanitati operam impendunt. Hinc
Eccl.7. eſt illud Eccleſiaſtis: Melior eſt ira riſu, quia per triſtitiam vultus corrigitur animus delinquentis, triſtem tantummodo vultum, aduerſus æqualium ſeniorum'q; crimina oſtendere oportet, ne malefacta eorum mitiore aſpectu probare videamur, ira tamen abſtinendum erit, ne magis exaſperemus eos, in quos animaduertendi ius non habemus. Illa ira duntaxat nobis cõceſſa eſt, qua vel ſubditos corripimus ne delinquant, vel noſmet ipſos affligimus, ne malarum cupidinum blandimentis vincamur. Porrò ira hæc tantum ab ea quæ prohibetur differt, quantum ratio ab inſania, quantum verum ab errore, quantum denique iuuandi appetitio à cupiditate nocendi. Hanc ſequamur, ſi nobis, ſi aliis quibus præſidemus conſultum volumus. Illam verò brutam & irra-

irrationalem declinemus, tanquam & nobis & omnibus qui ea vtuntur, nociam atque pernicioſam. Per hãc iuſtificatus eſt Phinees, cum virum Iſraëlitã & Madia- Phinees
nitidem meretricem turpiter coëuntes pugione confo- Nume.25.
dit, per illam autem damnatus eſt Cain, aliique multi, Cain
qui ſanguinem innocentẽ indignati effuderunt. In hac Gene.4.
deum imitamur, qui peccatis offenſus iraſcitur. In illa diabolum, qui cùm malus ſit, bonis inuidet, & iratus eos
deiicere nititur de altitudine virtutum. Dei autem ira Proue.27.
percutit vt ſanet, mortificat vt viuificet, & meliora quidem vulnera ſunt diligentis quàm fraudulenta oſcula odientis. Hic præterea qui diligendo vulnerat, interdũ
odiendo lædere deſinit: Vnde loquitur: Non viſitabo ſu- Oſee.4.
per filias veſtras, cum fuerint fornicatæ, & ſuper ſpon- Pſal.78.
ſas veſtras cũ adulterauerint. Magna ira eſt (inquit Hieronymus) cum peccantibus non iraſcitur deus. Hoc eſt, cum peccantes punire differt. Quos autem ad correctionem affligit, de illis ait: Viſitabo in virga iniquitates eorum, & in flagellis peccata eorum, miſericordiam autem meam non auferam ab eis. Nullam tamẽ iracundiæ perturbationem patitur deus, neque dum corripit corrigendos, neque dum punit obſtinatos. Apud ſe ſemper placidus eſt atque tranquillus, apud illos verò iratus & furens qui malum quod meruerunt patiũtur. Ita nos quàm minimum perturbare debet iracundia, cum delinquentes punimus, ſed mouere charitas, vt punitos diſciplina noſtra emendet, & à vitio reuocet ad virtutem. Publici quoq; iudicij præſidem, ab odio atque ira procul eſſe oportet dum iudicat. Debet tamen meritas ab illis qui mali aliquid perpetrarunt, pœnas exigere ſiue vt ipſi corrigantur, ſiue vt alij reprimantur ſimilis pœnæ metu quam damnatos iuſtè perpeti viderint. Equidem ita reor, inter iram & iuſtitiam dei nihil intereſſe, niſi quod iræ vocabulum tunc vſurpet ſcriptura, cum peccata vindicãtur. Iuſtitię autem nomen etiã

ad remunerationem pertineat bonorum in qua nullus iræ locus eſt, ſed benignitatis. Audiamus ergo in pſalmis monentem: Iraſcimini & nolite peccare. Iraſcitur & non peccat, qui non odio mouetur hominis cum indignatur, ſed criminis, qui punit: non vt lædat, ſed vt lædendo emendet, quod quidem opus non inimicitiæ eſt, ſed beneuolentiæ & dilectionis.

Pſal.4.

De remediis iracundiæ.

Cap. 27.

NOn poſſumus efficere, quin aliquando plus etiam quàm oportet iraſcamur. Quando quidem id ſanctitate quoque præditis hominibus interdũ contigiſſe ſatis conſtat. Moſes iratus præuaricationi plebis vitulum adorantis, tabulas legis digito dei ſcriptas con fregit. Idem iratus fuiſſe dicitur filiis Aaronis ſacerdotis, quòd hircum quem pro peccato oblatum comedere debuerãt, totum in holocauſtum obtulerint. Dauid in Abſalonem filium iratus fraternæ cædis reum, vix amicorum precibus exoratus poſt biennium coram ſe apparere illum permiſit. Hi tamen excuſabiles videntur, quia in delinquentes animo extiterint indignato, nec ſine cauſa irati fuerint. Sed quo pacto excuſabit neſcio ipſe in vtero matris ſanctificatus Hieremias, vel ipſe ore domini laudatus Iob? Ambo enim ob indignationẽ impatientiamq́ue mentis, diei in qua nati ſunt, maledixiſſe referuntur. Alter conqueſtus eſt quod probra irriſionesq́ue perferret pro ſermonibus dei, quos in populum vulgabat. Alter quod ſupra modum miſeriis calamitatibusq́ue oppreſſus eſſet. Quaſi verò non liceat domino quicquid vult de ſeruis ſuis facere. Ionas etiã ſanctus propheta mortem ſibi expetiuit, indignè ferens, quod Niniue ſeruata ſuam fefellerit diuinationem. Vnde arguitur à domino dicente. Put éſne bene iraſceris tui?

Moſes. Exod.32. Leui.10. Dauid. 2.Reg.14. Ierem.20. Iob.3.

tui? Quis autem excuſare illum audet, qui increpatione accuſatur diuina? Quid de apoſtolis dicã, & his quidem à ſapientia dei electis? nónne indignati fuiſſe memorantur, cum à filiis Zebedæi principatum peti audiſſent? Sed quemadmodum illi ab ambitione ad humilitatem & ab indignatione ad placabilitatẽ domini admonitionibus reuocati ſunt, ita & nos quoties repẽtina aliqua mentis ęgritudine commoti fuerimus, quàm primum ad æquanimitatis remedia recurramus. Morbus inueteratus plus laboris exigit in medendo, recentis verò facilis curatio eſt. Primum cauendæ tibi ſunt contẽtiones, & eorum qui natura iracundi ſunt conſortia fugienda, litibus foróque abſtinendum, dicẽte Apoſtolo. Seruum dei litigare non decet. Cum nemine pertinaciter contendas, quia arrogantiæ vitium eſt. Delatoribus non facilè credas, neque de abſente obtrectantium iniuria iraſcaris. Inualidus eſt ad lędendum qui tibi coram negocium exhibere non audet. Quod ſi præſentium offenſam moderatè ferre debemus, quanto magis abſentium? Si contigerit vt irę motum concipias conceptum reprime: & quod intrà te natum eſt, intra te & moriatur, nec verba exterius prorũpant nec opera. Audi pſalmiſtam dicentem. Turbatus ſum, & nõ ſum locutus. Et iterum, Cor meum conturbatum eſt intra me. Abortiuum igitur fiat, quicquid iracundia intra te conceperit. Parum cõcepta indignatio nocet, edita multum. Viperarum genimina ſunt, quæcunque parere ſolet furor. Iraſcimini & nolite peccare, ait Apoſtolus, ſol non occidat ſuper iracundiam veſtram. Iraſci hominis eſt: per iram non peccare Chriſtiani eſt. Illis autem ſolem iuſtitiæ occidere credas, qui iram in odium conuertunt. Nunquam citò in alterum excandeſcas, dilatio incipientem ſedabit motum. Obſerua itaque Iacobi Apoſtoli præceptum: Sit (inquit) omnis homo velox ad audiendum, tardus ad loquendum, & tardus ad

Apoſtoli. 2. Tim. 2. Pſal. 77. Pſal. 108. Ephe. 4. Iacob. 1.

iram.Ira enim viri,iuſtitiam dei non operatur. Obliuiſcere iniuriæ, & de vindicta ne cogites. Impatientiæ vitium eſt vlciſci cupere. Patientiæ autem virtus, offenſam memoria non retinere. Diuinæ legis eſt præceptũ:
Non quæras vltionem, nec memoreris iniuriæ ciuium
Leuit. 19. tuorum. Deum time, & iraſci quoque timebis. Obſerua
Ephe. 4. Apoſtolum dicentem. Omnis amaritudo & ira & indignatio & clamor & blaſphemia auferatur à vobis,cum omni malitia. Cui ſententiæ Salomon aſtipulatur, dicens. Aufer iram tuam à corde tuo, & amoue malitiam à carne tua. Hoc ipſum ſanctus propheta in pſalmis iu-
Eccli. 17. bet cum ait: Quieſce ab ira, & derelinque furorem, noli æmulari vt malefacias, quoniam qui malignantur, exterminabuntur. Nihil exiſtimes laudabilius, nihil Chriſtiano dignius placabilitate atque clementia, & rurſum nihil indecentius neque fœdius immanitate,ſuperbia,ira,impatientia, Reticulum iecoris offert domino,qui toleratione ſuperat iracundiam. In iecore enim in ipſo humore fellis,iræ receptaculum eſſe creditur,&
Leui. 4. quoniam hoc ſacrificium in lege pro peccato offerri iuſſum fuit,puto quòd is qui in omnibus patiens fuerit, & prȩteritorum criminum facilè veniam conſequetur,& in futurum innocentiam cuſtodiet: ſeruata autem innocentia, inter beatos computabitur. Super omnia verò proderi tmente reuoluere, tum quæ patientibus propoſita ſint præmia, tum qualia impatientibus tormenta. Cogitare quoque quãta pro nobis pertulerit dominus, quanta omnes,qui nunc cum illo ſancti,vt tali domino digni inuenirentur.

De benedicendi ſtudio. Cap. 28.

POſt hæc optimum erit, ad ſeruandam erga omnes humanitatem animi'que manſuetudinem benedicentiæ linguam aſſueſcere, ac ſemper veluti immane præcipitium, ſic euitare maledicti verbum. Omnibus be-

bus benedicere,& ne maledicentibus quidem maledi- Eccle.3.
cta referre,magnæ conſtantiæ, magnæque tolerationis Gene.37.
indicium eſt.Benedic liberis tuis,quia ſcriptum eſt: Be Gene.49.
nedictio patris firmat domos filiorum.Benedixit Iſaac
filio ſuo Iacob & domino annuente cuncta quæ illi in
votis fando congeſſerat,feliciter ſucceſſerunt.Ipſe etiã
Iacob vita decedens,benedixit nepotibus ſuis Manaſſæ
& Ephraim, diuinitusque inſpiratus futuras filiorum
ſortes cecinit.Benedic ſeruis tuis, Chriſtus dominus be
nedixit diſcipulis ſuis. Etenim ſicut Lucas ait, ab eis in Lucæ.14.
cœlum receſſurus,eleuatis manibus benedixit eis, oſten
dens quòd quicunque ſua benedictione ſe dignum exhi-
buerit, ipſum in cœlum euntem ſit ſecuturus. Benedic
populo tuo.Moyſes & Aaron ſacerdos benedixerunt po
pulo, & apparuit gloria domini omnibus qui aderant, Leui.9.
vt ait ſcriptura. Vt ergo benedicentium merita teſta-
retur, miram manifeſtamque ſui ſplendoris viſionem
oculis humanis obiecit dominus, & quantum ſibi bene
dicta ſeruorum ſuorum placeant, apertè ſignificauit.
Atque vt benedicendi magis ſtudioſos redderet, ipſe
quomodo benedicant docere voluit: Sic,inquit, bene-
dicetis filiis Iſraël, & dicetis eis: Benedicat tibi domi- Nume.16.
nus, & cuſtodiat te: oſtendat dominus faciem ſuam ti-
bi, & miſereatur tui: conuertat dominus vultum ſuum
ad te,& det tibi pacem. Vtque ſciamus omnibus bene-
dicendum eſſe, idem dominus in euangelio pro maledi
ctis quoque iubet referri benedicta, dicens. Benedicite
maledicentibus vos,& orate pro perſequẽtibus vos. Mo Lucę.6.
ſes diem ſuũ obiturus,conuocatis tribub⁹ ne inteſtatus Deute.33.
decederet,ſingulis benedixit,& quę futura erant ſimul
prophetauit. Quis igitur dubitet,quin illi ſpiritu ſan-
cto repleãtur,quis benedicere,beneque omnibus opta-
re plurimum delectat? Salomon, cui cœlitus infuſa ſa- Salomon
pientia erat,arca in templo collocata,victimiſque im-
molatis,benedixiſſe dicitur eccleſiæ Iſraël,templumq́;

dedicaſſe.Sed quoniam iuxta Apoſtoli ſententiã:Templum dei ſanctum eſt,quod eſtis vos, templo dei benedicit, quiſquis fideli populo benedicta impendit.Diſcant noſtri temporis epiſcopi promptiores eſſe ad benedicendum,ne templo dei maledixiſſe arguantur, cum temere & non merito aliquem fuerint execrati. Semper tutius eſt in benedicendo quàm in deuouendo errare.

Duo benedictionum genera.

Sciendum preterea duo eſſe benedictionum genera,alterum ſpiritale,alterum terrenum. Spiritalis benedictio de virtutibus eſt præmio'que earum,terrena de diuitiis,de frugum hubertate, de corporis incolumitate, de honoribus,de victoria, ſubiugatione'que inimicorũ, & aliis huiuſmodi, quæ in Leuitico promittuntur obſeruatoribus mandatorum dei.

Quæſtio.

Qua quidem in re quæri poteſt,cur multi prophetæ ſancti'que legis, qui præceptis diuinis pro ſua virili ſemper obtemperabant, egeſtates,anguſtias,perſecutiones paſsi ſint, & poſt illos apoſtoli Chriſti,martyres,alii'que fideles? quia certè illa terrena bona,ciuitates,prouinciæ, regna ſolent appetere,turba videlicet in perferendis anguſtiis minus fortis,ne tententur ſupra id quod poſſunt.Sanctos verò atque perfectos, vt appareat quàm conſtantes, quàm firmi ſint in contẽnendis omnibus quę diu ſtare nequeũt, & in illis quæ æterna ſunt diligendis,neceſſe eſt aduerſitatibus ærumnis'que probari. Neque ideò fit illis iniuria ſiue dolus, quod terrenis bonis minus abundent, quando ea ipſemet quidem præ cœleſtium deſiderio cõtemnunt atque aſpernantur,malunt'que in aduerſis experiri,quàm in ꝓſperis otio torpeſcere. Proſpera enim plerunque ad ignauiam compellunt, aduerſa magis incitant ad virtutem.Quæ iuſti patiendo ſpiritalium benedictionum gratiam acquirunt, bonis vtique non his modicis & caducis, ſed illis ingentibus & æternis fruituri,quæ preſsius euidentius'que in Euangelio quàm in lege promiſſa ſunt.Quanquàm lex quoq; ſpiritalis eſt,

ſi tollatur

ſi tollatur velamen, & ea quæ ſcripta ſunt, non omnia iuxta literã intelligantur. Spiritalis benedictionis meminit Apoſtolus, vbi ad Epheſios ſcribens, ait: Benedictus deus & pater domini noſtri Ieſu Chriſti, qui benedixit nos in omni benedictione ſpiritali in cœleſtibus in Chriſto. Profectò qui huius benedictionis particeps eſt, eius conuerſatio in cœlis eſt, non in terra. Proinde nec terrena bona ad eum ſpectant, qui his expeditus, capere properat cœleſtia. Nos ergo talem antè omnia benedictionem, tam proximis noſtris quàm nobiſipſis impartiri ſemper optem⁹ & precemur, qua impetrata nec aduerſa efficere poterũt, vt indignemur, nec proſpera, vt laſciuiamus. Bona igitur & dicamus omnib⁹ & optemus, ita tamen vt ſemper animæ ratio habeatur magis quàm corporis, vt quod cuique ad beatitudinem adipiſcendam accommodatius futurum ſit, hoc ei in præſenti tempore contingat, ſiue id triſtè putatur, ſiue lętum, cum nihil tam graue ſit, vt id non eleuet ſpes bonorum quæ promiſſa nobis expectamus. Sic igitur benedicatur omnis homo qui timet dominum, vt exhuberet frugibus virtutum, vt bonorum operum fœcundus ſit, vt animæ ſanitate perfruatur, vt hoſtes inuiſibiles vincat, & omnes carnis moleſtias ſuperet, fide firmus, ſpei plenus, charitate feruidus, & ad bona tandem perueniat ſempiterna: benedicatque ei dominus ex Sion, qui fecit cœlum & terram: Hic quippe benedicendi mos Apoſtolorum proprius fuit, vt eorum ſcripta teſtantur. Omnes fere Pauli epiſtolæ ſic finiuntur, vt eis ad quos directæ ſunt, gratiam precentur & pacem, non huius mundi pacem vel gratiam, ſed dei patris & domini noſtri Ieſu Chriſti & ſpiritus ſancti. Nihil ei deeſſe poterit, quem vbique dei gratia comitabitur. Qui autem linguam ſuam ad benedicendum aſſuefecerit, hic verè Chriſti ſeruus habebitur, illorum in cœlo copulandus conſortio, quorum morem in terra fuerit æmulatus.

Ephe. 1.

Apoſtoli

De maledicendi nequitia.
Cap. 29.

VT autem benedicendi ſtudio diligentius incumbamus, opportunum videtur nunc ſcrutari, quantum mali maledicis, & impuræ linguæ hominibus propoſitum ſit.
3.Reg.1. Semeim cuius maledicta patienter pertulerat rex Dauid, vultus eſt poſtea rex Salomon: & ille qui regẽ inceſſere auſus fuerat, capite mulctatus pœnas dedit, non ab eo hoc paſſus cui iniuriam intulerat, ſed ab eo qui punire debuit aliis illatã, domino iubente:
Exod.22. Principi populi tui non maledices. Magis tamen pœna illa verenda eſt, de qua Apoſtolus ait: Maledicos à regno dei excludendos cum fornicariis & idolorum cultoribus.
1.Cor.6. Qui autem inde repulſi ſunt, eos ad inferos cruciari certum eſt, quoniam impij ac ſceleſti non ſolum bono ſummo priuantur, ſed etiam ſuppliciis aſcribuntur ęternis, ita vt lingua nequam nulli pernicioſior ſit, quàm ipſi cuius eſt. Mordet alios maledicus, & ſemet maledictionis ſuæ telo conficit, ſimilis viperæ illi, quæ
Acto.18. cùm manum Pauli apoſtoli mordicus apprehẽdiſſet, nihil illũ læſit, ſed ipſa in ignem excuſſa & exuſta periit. Perire non debuit, dicet aliquis, quæ non læſit, ſed ideò non læſit, quia deo prohibente lædere nõ potuit, periit autem, quia lædere voluit, & mortẽ quam alteri inferre tentauit, iuſtè ipſa pertulit. Sic maledicus dum oris ſui procacitate alios offendere concupiſcit, licet non of-
Exod.21. fendat, tanquam ſi offenderit, pœnas dabit. Vnde in lege ſcriptum eſt. Non ſolum qui percuſſerit, ſed etiã qui
Leuit.19. maledixerit patri ſuo vel matri, morte moriatur. Et in alio loco: Non maledices (inquit) ſurdo, nec coram cęco pones offendiculũ. Maledicit ſurdo, qui de abſente obloquitur. Cæcum offendit, qui opprimit incautum. Hinc ętiam ait: Non eris criminator & ſuſurro in populis.

Denique

Deniq; adeo magnum vitium eſt maledicentia,vt probis honeſtisque viris interdicta ſit cum maledico conſuetudo,dicente in Prouerbiis Salomone: Remoue à te os prauum, & detrahentium labia ſint procul à te. De quibus Ieremias ait: Sagitta vulnerãs lingua eorũ. Vulnerant enim & illos qui libenter in alios dicta auſcultant,& illos de quib⁹ dicta ſunt,ſi impatiẽter tulerint. Ipſi tamen qui detrahunt, multo magis ſibi quàm aliis nocent,domino per Oſee prophetam ſucclamãte ac dicente:Cadent in gladio principes eorũ à furore linguæ ſuæ,id eſt, qui alios linguæ ſuæ petulantia peruertunt, ipſi cadent gladio diuini iudicis, de quo ſurgere vltra non poterunt, cum corruerint in interitum ſempiternum. Quæris quare in prophetis & in pſalmis leguntur maledictiones.Illę quidem non ex odio execrantis, ſed ex vaticinio futurum prædicẽtis editæ ſunt,& cum ſanctorum in ſcripturis maledicta, iudicis dei ſentẽtiæ ſint nobis qui futurorum ignari ſumus,maledicere nemini licet, niſi fortè cùm hæreticos impiis aſſertionibus eccleſiam perturbantes,apoſtolica authoritate deuouemus.Hoc egit Paulus cum Galatis,quos docuerat,à pſeudoapoſtolis timere: Vtinã (inquit) abſcindantur, qui vos conturbãt. Maledixit & Petrus Simoni mago, qui ſpiritus ſancti donum venale putauit,pecuniã offerendo,vt miracula faciendi poteſtatem acciperet.Omnes itaque qui peruerſi aliqua doctrina, rectè religioni aduerſantur,quia deo iniuriam faciunt,ſub anathemate cenſentur,vtpote diuerſi ab eccleſia, & non Chriſti, ſed ſatanæ membra facti,pro quibus tamen oramus,vt domino miſerante errorem ſuum agnoſcant,& conuertantur,& ſalui fiant.Atq; ita eis etiam quorum impietatem maledicimus, benedicere ſolemus, dum illos ab ignorantiæ tenebris ad lucem veritatis reuocari cupimus & præcamur. Maledictio verò quæ illis infertur, qui maledicendi nõ ſunt, plerunq; diaboli ſuggeſtione

fit.Et

Proue.4.
Iere.9.
Oſee.7.
Quæſtio.
Galat.5.
Acto.8.

Balaam Nume.22 ſit.Et tunc quidem imitandus nobis erit Balaã ariolus, qui (vt in Numeris legimus) à Balach Moabitarum re ge conductus, vt malediceret Iſraëlitis. Et econtrario à domino iuſſus vt benediceret, maluit deo quàm regi ob temperare, atque pro maledictione intulit maledictionem. Amalech deuorãs interpretatur, eumq; deſignat, qui deuorare animas hominum cõcupiſcit. Sed qui Balaam eſt, deprehenſis inimici dolis, magis quęret benedicendo obſequi deo, quàm maledicendo diabolo. Qui enim obſequetur deo, merebitur præmium, qui diabolo, ſupplicium.

De calumnia & detractione.
Cap. 30.

AD hæc, quoniam omnis offenſa quam per linguæ intemperantiam alicui irrogamus, maledictũ dici poteſt, etiam ille qui conuitiatur, quiq́ue famã carpit aliorum, non minus maledicus eſt, quàm qui deuoratione aliquem damnat. Conuitiis autem contende re atque rixari, inſanire eſt, dicente Salomone: Omnes
Proue.20 ſtulti miſcentur contumeliis. Et iterũ: Labia ſtulti miſcent ſe rixis, & os eius iurgia prouocat. Tales quippe clementiſsimum dominum ad iracundiam prouo-
Sopho.2. cant, hiſq́ue per Sophoniam prophetam minatur, dicens: Audiui opprobrium Moab, & blaſphemias filiorũ Ammon quæ exprobrauerunt populo meo, & magnificati ſunt ſuper terminos eorum, Propterea viuo ego dicit dominus exercituum deus Iſraël, quia Moab & Sodoma erit, & filij Ammon quaſi Gomorrha. Ad inferos ergo præcipites delabentur Sodomæ & Gomorrrhę vrbium inſtar, qui linguam à contumelia probroq́ue nõ coërcent. Nam hoc quoque illorũ vitium eſt, quod tam impatientes ad ferendam contumeliam ſint, quàm auidi ad inferendam. Gaudent inſilire dorſis aliorum, ſuo

autem velut indomiti equi neminem admittunt, atque hæc fermè natura contumelioſorum eſt: Eadem ratio detractorũ habetur, niſi quòd minus ei creditur, quod iratus opprobrat, quàm qui odium celans de moribus pronuntiat alienis, vt quẽ ipſe inſectatur, aliis quoque diſsimulata inimicitia facilius odibilem reddat. Sed videamus qualiter & hi à domino plectātur. Maria, quoniam Moyſen probro taxauerat, lepra perfunditur, & extra caſtra propellitur. Illis etiã qui de populo ipſum contumaciter offenderant, denegatum fuit terram ingredi ꝓmiſsionis. Ex quo apparet, detractores ab eccleſiæ cõmunione alienandos, & promiſſam fidelibus paradiſi regionem non ingreſſuros, niſi ad pœnitentiam conuerſi ſeſe correxerint. De iſto hominũ genere Pſalmiſta ait: Exacuerũt vt gladiũ linguas ſuas, intenderũt arcum, rem amaram, vt ſagittent in occultis immaculatum, quibus & imprecatur, dicens: Muta fiant labia doloſa, quæ loquuntur aduerſus iuſtũ in ſuperbia & abuſione. Quinetiã ipſe dominus minacibus admodũ verbis aggreditur detractorẽ, dicẽs: Os tuũ abũdauit malitia, & lingua tua cõcinnabat dolos. Sedens aduerſus fratrem tuũ loquebaris, & aduerſus filiũ matris tuæ ponebas ſcãdalũ: Hęc feciſti, & tacui: exiſtimaſti inique q̃d ero tui ſimilis? arguã te & ſtatuã illa cõtra faciẽ tuam. Et quoniã nihil terribilius eſt, quàm incidere in manꝰ furentis domini, ſubdit propheta & ait: Intelligite nũc hęc, qui obliuiſcimini deũ, nequãdo rapiat & nõ ſit qui eripiat. Et paulo poſt: Deus cõteret (inquit) dentes eorum in ore eorũ, molas leonũ cõfringet dominus. Quorum dentes? quorũ leonum molas? illorũ vtiq; de quibus alibi ait: Filij hominũ dentes eorũ arma & ſagittę, & lingua eorũ gladius acutus, & alibi, Acuerũt (inquit) linguas ſuas ſicut ſerpentes, venenũ aſpidum ſub labiis eorum. Quos etiam damnandos declarat, dicens. Caput circuitus eorum, labor labiorum ipſorum operiet eos, cadent

Num. 12. Num. 14 Pſal. 63 Pſal. 57 Pſal. 56 Pſal. 13

cadent ſuper eos carbones, in ignem deiicies eos,in miſeriis non ſubſiſtēt. Per carbones & ignem & miſerias, pœnæ deſignant inferni,cæteris atrociores,quales reor & ille diues patiebatur,totus quidem ardens,linguę tamen magis ſentiens ardorem quam ſolā refrigerari fru-
Lucæ,16. ſtra petiit, ex quo apparet quàm graue peccatū ſit detractio,quę talem meretur animaduerſionem.Quòd ſi
Eccle.7. melius eſt (vt Salomon ait) bonum nomen quàm diuitiæ multæ,nônne magis peccat qui famam aliorum praua ſuggillatione denigrare conatur,quàm qui bona di-
Proue.24. ripit,& innoxios exuit opibus.Vnde idem dicit: Cogi-
Ibidem. tatio ſtulti,peccatum eſt,& abominatio,hominum detractor.Et hunc quidem veluti peſtem quandā nos fugere ſuadet,dicens:Cum detractoribus non commiſcearis,quoniam (inquit) repente conſurget perditio eorū, & ruinam vtriuſque quis nouit?Periculoſa eſt enim cū peruerſis cōuerſatio,ne ipſe quoque peruertaris,& vna cum illis pereas.Non ſolum ergo cauendos eſſe,ſed etiā
Pſal.110. deteſtandos docet Dauid cum ait:Detrahentem ſecreto proximo ſuo hunc perſequebar.Si quādo in eiuſmodi hominem incidere contigerit,non præſtemus aures, ora auertamus,non delectari nos, ſed offendi ſuis ſycophantiis malignus nugator cognoſcat,& pudore confu-
Proue.25. ſus obmuteſcet. Id quoque Salomon teſtatur dicens. Vētus aquilo diſsipat pluuias, & facies triſtis linguam detrahentem.

De delatorum malignitate.

Cap. 31.

Eccle.28. Delator etiam qui ſuis criminationib⁹ diſcordias
Proue.28. conſerit,maledicitur in Eccleſiaſtico, vbi ſcriptū eſt,Suſurro & bilinguis maledictus. Multos enim turbauit pacem habentes. Et flagelli (inquit) plaga liuorem facit:plaga autem linguæ comminuet oſſa. Cui

ſimile

ſimile eſt illud Salomonis, Iaculum & gladius & ſagitta acuta, homo qui loquitur contra proximũ ſuum falſum teſtimonium. Delatorum enim ea quoque malignitas eſt, vt vbi vera crimina quæ deferant, deſunt, falſa confingant, & mentes nimis credulas mendacio peruertãt, & vbi quietis ac pacis triticum ſatum eſt, ſuper ſeminent zizania tumultus & diſſenſionis, & hi quidem prophetico ore condemnãtur cum dicitur: Labia doloſa in corde & corde locuti ſunt, diſperdat dominus vniuerſa labia doloſa. In corde & corde loquitur delator, Pſal.11. quia duplex eſt, ſimulat ſe amicum illius, ad quem crimen defert, cui tamen auferre nititur quod amabat, eũ cui ipſe amicus erat accuſando. Diſperdet autem huiuſmodi accuſatorem dominus, quia ſiue falſum, ſiue verũ dixerit: non voto corrigẽdi proximum ſuum, ſed in inuidiam mittendi verba profert. Cui iterum propheta Pſal.51. pœnam denuntiat increpando ac dicẽdo: Dilexiſti omnia verba præcipitationis lingua doloſa, ꝑpterea deus deſtruet te in finem, euellet te, & emigrabit te de tabernaculo tuo, & radicem tuam de terra viuentium. Sunt præterea qui aſsiduè contentionibus ſeruiunt, litigant, iurgantur, de quibus Salomon ait, Qui meditatur diſcordias, diligit rixas, & qui exaltat os ſuum, quęrit ruinam. Proue.17. Interdum de re leuiſsima inter ſe diſsidentes ad maximos furibundi prorumpunt clamores, inde ne manibus quidem temperant. De verbis enim ad verbera facilè peruenire, proprium contentioſorum eſt atque contumacium. Cum'que diu obſtinatis animis fuerit altercatum, ſanguine & cædibus pertinax finitur contentio, vſque adeo noxium eſſe ſolet, nolle linguæ moderari, & ſuperbiæ vitio ab altercationibus non recedere. Rectè itaque Iacobus Apoſtolus, Vbi zelus (inquit) & Iacob.1. contentio, ibi inconſtantia & omne opus prauum. Scriptum eſt autem, Abſtine à lite, & minues peccata. Eccle.28. Multiplicantur quippe nequitiæ, iracundia exardeſcit, concipitur

cipitur odium ex quo mala ingentia oriri ſolent cum lingua à velitatione non cohibeatur. Reliquum eſt, vt qui ita obduratus fuerit, diabolo flagellãdus tradatur,
Proue.7 & hoc iuxta Salomonis ſententiã dicentis: Semper iurgia quęrit malus, angelus auté crudelis mittetur contra eum. Neq; enim poteſt particeps eſſe æterni boni quod mitibus datur, neque expers eſſe malorum'que peſsimũ quem'que manẽt: quia malis mentem animum'que non
Ibidem auerterit, & odij ſermonibus nõ abſtinuerit. Vnde rurſum Salomon ait. Qui peruerſi cordis eſt non inueniet bonum, & qui vertit linguam, incidet in malum,

De maledicentiæ vitandæ cura.

Cap. 33.

Vt autem cuncta maledicentiæ vitia deuitemus, imponẽdum eſt ori frenum taciturnitatis. Quẽadmodum loquacitas prona eſt ad lites & contentiones ita ſilentium quietis & placabilitatis eſt cuſtos.
Pſal.119 Vir linguoſus (vt in pſalmo dicitur) non dirigetur in
Proue.29 terra. Et in Prouer. Vidiſti hominẽ velocem ad loquen
Prou.25 dum, ſtultitia magis ſperãda eſt quàm illius correctio, Et iterum: Sicut vrbs patens, & abſque murorum ambitu, ita vir qui non poteſt in loquendo cohibere ſpiritum ſuũ. Sic vt ergo vrbs illa quam mœnia nulla protegunt, facilè aditum præſtat inimicis, ita inconſulta garrulitas peccatis blandè ſubeuntibus aperit ianuas cordis. Cor autem quo repletũ fuerit, hoc per oris clauſtra effundet cum in verba proruperit. Ex abundantiã enim cordis os loquitur: quæ procedunt de ore, de corde exeunt, hominem'que coinquinant. E diuerſo au-
Eccle.19 tem ſcriptum eſt: Qui odit loquacitaté, extinguit malitiam. Tacitus & ſenſatus honorabitur. Recordat⁹ eſt Iob, duo quædam ſe fando emiſiſſe, quæ emiſſa nollet, & ait: Manum meam ponam ſuper os meum: vnum lo-

cutus

cutus ſum, quod vtinam non dixiſſem, & alterum, quibus vltra non addam. Hunc igitur imitemur, & pœniteat nos verboſitatis, quà certè non bis, ſed millies lapſi ſumus: quodque multiloquio nos deliquiſſe meminimus, ſilentio emẽdemus. Bonos viros taciti audiamus, vt diſcamus. Caueamus autem cum malis multum loqui, ne ſubuertamur. Rapſaci Aſſyriorũ duci, cum Hieroſolymam obſediſſet, & plebem verbis ad deditionẽ ſollicitaret, nihil reſpondere permiſit Ezechias rex, & ſuos tacere iuſsit. Corrumpunt enim bonos mores colloquia praua. Seuerum Sulpitium qui diui Mart. Thuronenſis epiſcopi vitam ſcripſit, cum ſe iam in ſenectute ſua deceptum à Pelagianis agnouiſſet, ſilentium vſque ad mortem tenuiſſe Hieronymus tradit, vt quod per dicacitatẽ deliquerat, tacẽdo dilueret. Et tu ne lingua labaris, obſerua quando loqui, quando tacere debeas, A Salomone diuinæ ſopiẽtiæ viro eſt dictum, Tempus tacendi, tempus loquendi. Os tuũ aperi diſcere volentibus: Contendere autem rixariq; parantibus claude: neque niſi neceſsitate cogente reſpondeas, niſi vtilitate ſuadente loquaris. Quicquid præterea dicitur, ſuperuacaneum eſt. De omni autem verbo otioſo reddituri ſumus rationem in die iudicij. Quòd ſi de otioſo, quid de turpi? quid de mordaci? quid de rixoſo iram inimicitiaſque prouocante? Audi Apoſtoli præceceptum: Stultas & ſine diſciplina quæſtiones deuita, ſciens quia generant lites: ſeruum autem domini non oportet litigare, ſed manſuetum eſſe ad omnes, docibilẽ, patientem, cum modeſtia corripientem eos qui reſiſtũt veritati. Et iterum: Omnis ſermo malus (inquit) ex ore veſtro nõ procedat, ſed ſi quis bonus, ad ædificationem fidei, vt det gratiam audientibus. Audi & prophetam dicentem: Quis eſt homo qui vult vitam, & diligit dies videre bonos? prohibe linguam tuam è malo, & labia tua ne loquantur dolum, diuerte à malo, & fac bonum,

Iſaiæ. 36

Sulpiti. Seuerus.

Eccle. 3

2. Tim. 2

Ephe. 4

Pſal. 33

bonum, inquire pacem & perſequere eam. Audi etiam
1.Pet.3. Apoſtolorum principem Petrum. Nolite reddere malum pro malo, nec maledictum pro maledicto, ſed econtrario benedicite: quia in hoc vocati eſtis, vt benedictionem hæreditate poſsideatis. Memento quoq; quòd indignus habetur monachi nomine, qui tacere neſcit
Iacob.1. cum oportet, dicente Iacobo Apoſtolo: Si quis putat ſe religioſum, non refrenans linguam ſuam, ſed ſeducens cor ſuum, huius vana eſt religio. Deinde ait: Si quis verbo nõ offendit, hic perfectus eſt vir, poteſt etiam freno
Iacob.3. circunducere totum corpus. Poteſt ergo omnibus corporis ſenſibus imperare, qui ſic linguæ ſuæ fungitur officio, vt non delinquat. Recordare etiam ideò duas quidem te habere aures & os vnũ, vt multa audias, & pauca loquaris. Lingua ſi bene vteris, iuuat: ſi malè, perimit.
Prou.3. Salomonis hæc ſententia eſt dicentis. Qui cuſtodit os ſuum, cuſtodit animam ſuam: qui autem inconſi-
Prou.15. deratus eſt ad loquendum, ſentiet mala. Et iterum, Lingua placabilis lignum vitæ, quę autem immoderata eſt conteret ſpiritum. Et rurſum, Reſponſio mollis frangit iram, ſermo durus ſuſcitat furorem, lingua ſapientum ornat ſcientiam, os fatuorum ebullit ſtultitiam. Quæ igitur dementia eſt, cum tui arbitrij ſit linguam facere bonam, committere potius vt facias malam? Beatus es
Iob.6. ſi cum beato Iob dicere poteris. Non inuenietis in lingua mea iniquitatem, nec in labiis meis ſtultitia perſo-
Ierem.17. nabit. Beatus es, ſi tibi ad dominum conuerſo cum Ieremia gloriari licebit, dicente, Quod egreſſus eſt de labiis meis, rectum in conſpectu tuo fuit.

In fine operis peroratio. Cap. 23.

AD finem tandem operis deo auxiliante peruẽtum eſt. Cui ſoli gratias agimus atque habemus confitentes eius eſſe beneficium, quicquid à nobis rectè inſtitutum rectéque tractatum fuerit. Nihil autem non

non rectè dicitur,quod cœleſtis diſciplinæ veritate firmatur. Quare omnes equidem qui iſta legent, rogatos volo,ne fortè incompti impolitique ſermonis mei aſperitate offendantur,ad ipſas duntaxat diuinæ ſcripturæ authoritates atque ſenſus animum applicent, & quod ſalubriter monentur,hoc etiam omni ſtudio perficere curent,vt ſanctè religioſeque viuendo vitam illam acquirant,qua melius feliciusque optari queat nihil,vitam inquam illam quæ non in terra habetur, ſed in cœlo,incorruptibilem,immortalem,æternam,beatam,glorioſam,bonorum omnium pleniſſimam,& nullius participem mali, non philoſopis, non oratoribus, non poëtis promiſſam, ſed in Chriſtum credentibus diuinæque obtemperantibus legi,hoc eſt,pietatem iuſtitiamque colentibus. Nihil itaq; vobis proderit ô philoſophi,ſcite ſubtiliterque ratiocinari, niſi etiam innocenter integréquevixeritis.Neque vobis rethores ornatè copioſeque dicere vlli erit emolumento,niſi compti & exculti virtutibus inceſſeritis.Neque enim vobis qui in bicipti ſomniaſtis Parnaſo,in componendis poëmatib⁹ Homero atque Vergilio eſſe pares vſui erit,niſi profligata vitiorum labe,morum puritatem atq; mũditiam retinueritis. Huc igitur vota, huc ſtudia veſtra conferantur,vt ſi minus liceat eruditionẽ ſimul & virtutem poſſidere,magis optetis probitatem ſine doctrina,quàm ſine probitate doctrinam.Quòd ſi fidem,ſpẽ, atque charitatem ſanctè colueritis, beatitudinis præmia deo largiente capietis. Ipſis autem qui ad illa perueniunt, impartitur & ſcientia plenior & eloquendi ratio præſtantior,& virtus omni ex parte perfectior, q̃ nullusvnquam mortalium aut habuerit in terra,aut habere poſſit.Vbi enim beatitudo vera,ibi & omnibus animi bonis referta poſſeſſio.Quòd ſi Paulus ad tertium raptus cœlum,audiuit arcana verba,quæ non licet homini loqui,ſi nec oculus vis,nec auris audiuit,nec in cor

Philoſophi
Oratores.
Poëtæ.

OO hominis

hominis aſcẽdit, quãta preparauit ſuis cultoribus deus, profectò iſta quæ oculis cernimus, quæ auribus excipimus, quę mente complectimur, illis quę omnem ſenſum ſuperant, nullo modo valent comparari. Nihil igitur nobis ad ſummam felicitatem defuturum ſperetis, ſi non defuerit virtus. Cuius quidem leges atque præcepta in his libris ſatis (vt reor) abundéque à me relata ſunt, non ea inquã præcepta, quæ homines qui errare poſſunt, tradant, ſed quæ ipſe hominum angelorúmq; conditor deus, in quo ſolo nullus omnino cadere poteſt error, tribuit nobis. Ipſum ergo audiamus, ipſum ſequamur, ad ipſius doctrinam, vitam moreſ- ́que componamus, ſi ad ipſum, vt ſummo illo indicibilíque bono ſemper fruamur, volumus peruenire.

EVANGELISTARIVM MARCI MARVLI VIRI diſertiſſimi, & euangelicæ eruditionis veri doctoris, finit.

AD DOMINVM GVNtherũm de fide, Meginardi Præfatio.

CVM me negotioſiſſimi magiſtrat⁹ cura implicueris, inſtas tamẽ & vrges dulce dec⁹ meũ, Gunthere, haud ſanè dixerim, vtrũ verecundius an cupidius, vt nouã operã non tã arduã, & difficilem, q̃ planè impoſſibilẽ ſuſcipiã. Vnde apparet, quòd iniũcti muneris modũ pfunctiora metiris æſtimatione: dum aliquid ei adiiciẽdũ ſperare præſumis. Equidem ſi excubiæ noſtræ ſolis adoleſcẽtũ ingeniis liberali eruditione colendis aſſiderent, quod vnicũ curriculũ pleraq; veterũ ſtudia ſibi vẽdicarũt, laboris mala famæ nominisq; momenta mihi penſarẽt. Verùm nũc qui præfecti ſcholarũ habentur, gemina ꝑ eccleſiaſtico vſu functione multantur. Primas enim partes formãdis moribus impẽdunt, ſecũdas verò literarũ doctrinę inſumũt. Quorũ vtrũuis cũ tantũ incurras aſſurgat, tũ verò cõpoſitũ humanis viribus ſuſtineri nõ valet. Nemo certè niſi expertus, hãc ſolicitudinẽ nouit expendere. Verũtamen ego volũtate tua cui me vnicè deuoui, adductus, in hoc quaſi pręludio infernaliũ pœnarũ, tibi exerceri patior, maximè cùm iã propinquior ſuſcepti actus, plaudite optatiſſimo, pſonã hãc operoſiſſimã deponendã deo ꝓpitio auſpicer. Illa verò ſarcina, qua nũc hũeros noſtros onerare diſponis, nõ tã me pmit, q̃ elidit: nec tã difficultate grauat, q̃ horrore exanimat. Luculẽtiſsimè qppe dictũ eſt, qa etiã vera de deo dicerę

periculoſum eſt, flagitas enim, vt de fidei ſymbolo cõpendioſum tibi elaborem opuſculum, in eũ ſcilicet modum, vt & catholicæ veritatis integritas eluceat, & hæreticæ prauitatis venena, quibus eam homines perditiſſimi aſpergere & violare conati ſunt, expreſſis authorũ nominibus denotentur. Quam rem cum præcipui eccleſiarũ doctores, ſtudio ſacrarũ literarũ flagrãtiſſimi, vſu earum exercitatiſſimi, ingeniis acutiſſimi, alij penitus cùm idipſum poſtularentur, declinauerint: alij cũ multa deliberatione vix aliquando annuerint, quis nõ iuſtiſſima indignatione temerarij me, imò ſacrilegi incœpti condemnet, vt tale quid audeã, qui vix ſummo ore, & primis (quod dicitur) labris hęc diuina libaui. Sed parcãt exagitare noſtrũ pudorẽ. Nemo in me accuſator atrocior me ipſo, nemo cẽſor ſeuerior, & tanto magis ſupra alios, quantò meipſum familiariùs per omnia noui. Neć enim ſic amator mei ſum, vt meã ingenij exilitatẽ, oris anguſtiam ſcire faſtidiam. Adde huc, quod in hoc genere ſcriptorum maximè pertimeſcendum eſt, vitæ labẽ & cõſcientiæ infirmitatẽ. Quæ cũ in exercitiis cõmuniũ ſtudiorũ occupato nõ ita magno ſint impedimẽto, in hac parte, pnicioſa mihi planè intelligo. Quis enim nõ videat parem mereri dãnationẽ eum, qui ſacramẽtũ dominici corporis indignus aſſumat, & eum, qui verbũ dominicũ prophanis corruptus moribus tractare pręſumat? vides igitur facilè nimis, vt verius aliquid non dicã tãtæ rei efficiẽdæ de me pſumptã opinionẽ, ꝙ tibi qui tã deliberato & inoffenſo iudicio alia ſoles exigere, Indulgentior forſan erga me beneuolentia induxerit. Sed quia ſingulare bonũ obedientiæ ſic impenſæ diuinis cõmendatur eloquiis, vt qui ei reſultauerit, fruſtra nomẽ Chriſtianũ vſurpet, nõ auſim pro virili quidẽ parte non præſtare quod iubes, ſi tamen diuini fauoris aura vela noſtra nõ deſtituerit. Et quia rudis adhuc tyro in his caſtris abs te cogor, militare nolo: quis arbitretur

tretur rudimēta noſtra ſuperba aliqua temeritate graſſari, ſcilicet vt quod ſemel effutiā, ſacroſanctū iudicem, quin potiꝰ quicquid erit quod nobis ſuperna gratia irrogauerit, hoc ad ſuum veritatis fontē ſyncera & plenaria laude reuocetur. Si quid verò meū, id eſt, falſum effudero (qui enim mēdaciū loquitur, de ſuo loquitur) nō ego id deprehenſum peruerſo tutabor patrocinio, ſed tā ſeuera q̄ debita animaduerſione error meus à ſuo ipſius parēte iugulabitur. Vt ergo liberiore quodā ſpatio ea quæ intendimus, in hoc quaſi ſpectaculo poſſint exponi, altius ordiendum videtur. Pauca enim de ipſa fide, nonnulla de varietate ſymboli p ſtringemus, tum demum ipſum ſymbolū, & peſtes hæreſum inſigniores illis & quaſi capitales, & quæ maximè in ipſam ſymboli regulam offendant, deo propitio perſequemur.

LIBELLVS MEGINARDI VIRI ERVDITIS. AD D. GVNtherum de fide, ſymbolo Apoſtolico, & peſte multarum hæreſum.

EST igitur fides, vt Apoſtolus ad Hebræos ſcribēs diffinit, ſperandarū rerum ſubſtantia, argumētū nō apparētium. Quænam ſint quæ fideliū pietas expectare & ſperare debeat, ita copioſè in latiſſimo diuinarū ſcripturarum campo diffuſum eſt, vt nemo in hac quidē parte ſuam ignorantiā poſſit excuſare. Vt enim aliquāta de infinitis breuiſſimè attingā, ipſa veritas in Euangelio ait: In reſurrectione neque nubēt, neq; nubētur, ſed erūt ſicut angeli dei. Et iterū: Fulgebūt iuſti ſicut ſol in regno patris eorū. Apoſtolus etiā: Mortui, inquit, eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in deo. Cū enim Chri-

periculoſum eſt, flagitas enim, vt de fidei ſymbolo cõpendioſum tibi elaborem opuſculum, in eũ ſcilicet modum, vt & catholicæ veritatis integritas eluceat, & hæreticæ prauitatis venena, quibus eam homines perditiſſimi aſpergere & violare conati ſunt, expreſſis authorũ nominibus denotentur. Quam rem cum præcipui eccleſiarũ doctores, ſtudio ſacrarũ literarũ flagrãtiſſimi, vſu earum exercitatiſſimi, ingeniis acutiſſimi, alij penitus cùm idipſum poſtularentur, declinauerint: alij cũ multa deliberatione vix aliquando annuerint, quis nõ iuſtiſſima indignatione temerarij me, imò ſacrilegi incœpti condemnet, vt tale quid audeã, qui vix ſummo ore, & primis (quod dicitur) labris hęc diuina libaui. Sed parcãt exagitare noſtrũ pudorẽ. Nemo in me accuſator atrocior me ipſo, nemo cẽſor ſeuerior, & tanto magis ſupra alios, quantò meipſum familiariùs per omnia noui. Nec enim ſic amator mei ſum, vt meã ingenij exilitatẽ, oris anguſtiam ſcire faſtidiam. Adde huc, quod in hoc genere ſcriptorum maximè pertimeſcendum eſt, vitæ labẽ & cõſcientiæ infirmitatẽ. Quæ cũ in exercitiis cõmuniũ ſtudiorũ occupato nõ ita magno ſint impedimẽto, in hac parte, ꝑnicioſa mihi planè intelligo. Quis enim nõ videat parem mereri dãnationẽ eum, qui ſacramẽtũ dominici corporis indignus aſſumat, & eum, qui verbũ dominicũ prophanis corruptus moribus tractare pręſumat? vides igitur facilè nimis, vt verius aliquid non dicã tãtæ rei efficiẽdæ de me p̃ſumptã opinionẽ, q̃ tibi qui tã deliberato & inoffenſo iudicio alia ſoles exigere, Indulgentior forſan erga me beneuolentia induxerit. Sed quia ſingulare bonũ obedientiæ ſic impenſæ diuinis cõmendatur eloquiis, vt qui ei reſultauerit, fruſtra nomẽ Chriſtianũ vſurpet, nõ auſim pro virili quidẽ parte non præſtare quod iubes, ſi tamen diuini fauoris aura vela noſtra nõ deſtituerit. Et quia rudis adhuc tyro in his caſtris abs te cogor, militare nolo: quis arbitretur

tretur

tretur rudimēta noſtra ſuperba'aliqua temeritate graſ ſari,ſcilicet vt quod ſemel effutiā,ſacroſanctū iudicem, quin poti⁹ quicquid erit quod nobis ſuperna gratia irrogauerit, hoc ad ſuum veritatis fontē ſyncera & plenaria laude reuocetur, Si quid verò meū,id eſt, falſum effudero(qui enim mēdaciū loquitur, de ſuo loquitur) nō ego id deprehenſum peruerſo tutabor patrocinio, ſed tā ſeuera q̄ debita animaduerſione error meus à ſuo ipſius parēte iugulabitur. Vt ergo liberiore quodā ſpatio ea quæ intendimus, in hoc quaſi ſpectaculo poſſint exponi,altius ordiendum videtur. Pauca enim de ipſa fide,nonnulla de varietate ſymboli ꝑ ſtringemus, tum demum ipſum ſymbolū, & peſtes hæreſum inſigniores illis & quaſi capitales, & quæ maximè in ipſam ſymboli regulam offendant, deo propitio perſequemur.

LIBELLVS MEGINARDI VIRI ERVDITIS. AD D. GVNtherum de fide,ſymbolo Apoſtolico,& peſte multarum hæreſum.

EST igitur fides, vt Apoſtolus ad Hebræos ſcribēs diffinit, ſperandarū rerum ſubſtantia, argumētū nō apparētium. Quænam ſint quæ fideliū pietas expectare & ſperare debeat,ita copioſè in latiſſimo diuinarū ſcripturarum campo diffuſum eſt, vt nemo in hac quidē parte ſuam ignorantiā poſſit excuſare. Vt enim aliquāta de infinitis breuiſſimè attingā,ipſa veritas in Euangelio ait: In reſurrectione neque nubēt,neq; nubētur, ſed erūt ſicut angeli dei. Et iterū: Fulgebūt iuſti ſicut ſol in regno patris eorū. Apoſtolus etiā: Mortui,inquit,eſtis,& vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in deo. Cū enim Chri- 5. 11. a

ſtus apparuerit vita veſtra, tunc & vos apparebitis cũ ipſo in gloria, ad Corinthios etiã, Oportet, ait, corruptibile hoc induere incorruptionẽ, & mortale hoc induere ĩmortalitatẽ. Iohãnes quoque dicit: Dilectiſſimi filij dei ſumus, & nondũ apparuit quid erimus: Scimus, quoniam cũ apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt. Hæ ſunt res ſperandæ, quarum ſubſtantia fides eſſe dicitur. Sed quonam modo vt fides ſubſtantia ſit, aſſeritur? An non omnis ſubſtantia corpus eſt, aut ſpiritus? Appellatur tamen etiã poſſeſſio ſubſtãtia: Sed quis ex his modis fidei conueniat? An fortè ſpiritum eam eſſe veriſsimile ſit, quia res eſt incorporea? An non potius ipſa fides cuiuſdam ſpiritus, id eſt, humanæ mentis, ſpiritualis eſt effectio? nunquid non etiã angelicæ creaturæ quandam fidem eſſe dicamus? Veruntamen modo differt. An fortè generaliter quicquid eſt & ſubſiſtit, ſubſtantiam nuncupauit, & eo modo fidem etiam ſubſtantiam eſſe, intelligi voluit? Admitti quidẽ hæc ſententia poſſit, veruntamen quod ſubiũgitur, nõ recipit hunc intellectum. Ait enim: Fides eſt ſubſtantia ſperandarum rerum. Sperandum quippe eſt ſpirituale corpus, vt hoc vnum ex omnibus dictum ſit. Quomodo ergo fides noſtra ſpiritualis corporis aſſeratur ſubſtantia? An fortè dicemus figuratè Apoſtolum hoc vocabulo vſum, vt ſignificantiùs ipſius fidei efficaciam exprimeret? Solenne quippe id Apoſtolo eſt, ſuo quodam modo tranſlatiuis nominibꝰ rem pręſentiſsimè exponere, velut ad Coloſ. ſcribẽs de Chriſto ait: Quia in ipſo ĩhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Corporale vtique propriè aliquid dicitur, cum de corporibꝰ agitur. Diuinitas porrò quomodo corporaliter inhabitat? neque enim corpus eſt. Sed tranſlato vocabulo rẽm aperuit. Nam quia ſacramenta veteris teſtamenti appellat vmbras futuri propter vmbrarum comparationem corporaliter dixit habitare in Chriſto plenitudinem

nem diuinitatis, quod in illo impleantur omnia quæ illis vmbris figurata ſunt, ac ſi quodammodo vmbrarum illarum ipſe ſit veritas. Sic ergo ipſe figuræ ſignificatiuæ tranſlato verbo vſus eſt, vt ſi accipias corporaliter, ac ſi diceretur, ſolidè ac veraciter. Secundum hunc ergo modum figuratæ locutionis, fides quoque ſperandarum rerum ſubſtantia appellatur, nõ quod propriè earum ſit ſubſtantia, ſed quia fides, quę per dilectionem operatur, & ex qua iuſtus viuit, per quam etiã data eſt poteſtas, vt filij dei vocemur & ſimus. Illa, inquam, fides ita firma certáque ſpe æternæ beatitudinis prẹmia in ærumnoſa huius vitæ peregrinatione meditatur, vt in eorum cordibus, qui charitate quæ per ſpiritum ſanctum in eis diffuſa eſt, dilatantur: iam nũc per ineffabile deſiderium ea faciat ſubſiſtere. Vnde frequenter Apoſtolus de ipſa vita noſtra futura, quæ iam in ipſo homine mediatore Chriſto Ieſu capite noſtro reſurgẽte completa eſt ita fidenter gloriatur, quaſi iam adſit, præſénſque teneatur, velut ad Epheſios ſcribens, ait: Deus qui diues eſt in miſericordia, propter nimiã charitatem ſuam, qua dilexit nos, cum eſſemus mortui peccatis, conuiuificauit nos Chriſto, cuius gratia eſtis ſaluati, & correſuſcitauit & conſidere fecit in cœleſtibus in Chriſto Ieſu. Certè enim in cœleſtibus Chriſtus iam ſedet, nondum autem nos. Sed quia fide certa quod futurum eſt iam tenemus, ſimul ſedere nos dixit in cœleſtibus. Non enim ait: Excitaturus eſt nos, & in cœleſtibus ſedere facturus, ſed excitauit & ſedere fecit, quia nõ inaniter, ſed fideliter iam deputat factum, quod futurum eſſe non dubitat. Necminus ad Corinthios loquẽs cum hanc ipſam fidei immobilem certitudinẽ & quaſi ſubſtantiam commendaret, inter cætera hoc etiam ſubiecit: Itaque nos ex hoc neminem nouimus ſecundum carnẽ. Nũqdnã e vita iã exceſſerãt, & carnis mortalitatẽ exuerãt, quos tã iſtãter ad ipſius carnis edoma-

tionem & vitę correctioris habitũ prouocat? Abſit. Sed quia illorũ ſecũ vitã futurã tanq̃ præſentem meditabatur, qui reſurgentes cõmutabũtur, ex hoc, inquit, neminem nouimus ſecundũ carnem, id eſt, tã certã ſpem tenemus futurę noſtræ incorruptionis & immortalitatis, vt iam in ipſa notitia gaudeamus, & nõ in hac carne mortali, ſed in ſola illius expectatione viuamus. Hoc ergo modo, aptiſſimo quidem, licet inſolẽtiſſimo fides ſubſtantia eſſe videtur. Sed quid eſt, quod in eadẽ definitione fidei annexũ eſt: Argumentũ rerum non apparentiũ? His profectò pauciſſimis verbis omnis illa inflatio humanæ ſapientiæ velut acu puncta difflatur & exploditur, cui dum aliquid ſecùs q̃ ſolemus, ordo naturæ celebrat, ab ipſo naturæ conditore actum proponitur, inſanis clamoribus oblatrare aſſolet, rationẽ cauſamq́; facti procaciſſima inſipientia poſtulans, nec aduertunt homines perditi magis quàm periti, in his quę vſitato naturæ curſu adminiſtrantur, nõ incõpetenter cũ pręſtari poſſit, flagitari rationem. In his verò quæ nouè & extraordinariè diuinitus exhibentur, fidei pietatẽ exercendam eſſe, nõ temerariã & incõſideratã diſcuſſionem. Intelligentia enim rerũ ſpiritualiũ, quas animalis homo non percipit, fidei humilitatiſq́ue meritò cõparatur. Vnde propheta, Niſi credideritis, inquit, non intelligetis, & in Cãticis cãticorũ ſpiritus ſanctus proteſtatur, Ab initio fidei ꝑtranſibis. In cõtrouerſiis ſiq̃dem & diſceptationibus naturalium, ſeu quarumlibet huiuſmodi quæſtionum, aſſenſum fidemq́ue rerum dubiarũ præcedens probatio elaborat, & pręueniens intellectus cõmendat, in diuinis verò ſcripturis vt intelligas, oportet te fide quę præceſſit, promereri. Quia ergo diſpenſationem diuinæ pietatis, quà ſalutem noſtrã operatur, vel de ipſa ineffabili trinitate & vnitate dei quæcunque euangelica vel apoſtolica autoritas tradidit, nõ humanis ſuſpicionibus vt ita ſint, colligimus: ſed

ideò

ideò certiſſimè nouimus, quia fide percepimus, ob hanc rẽ ipſa fides argumentũ dicitur, id eſt, probatio & abſolutiſſima notio, & quaſi inſignitio rerum nõ apparẽtium. Eſt igitur fides ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium, ſed nũquid non eſt fides rerum præteritarum. Nõne in eadem epiſtola poſt paululum idem Apoſtolus ait, Fide intelligimus aptata eſſe ſecula verbo dei, vt ex inuiſibilibus viſibilia fierent. Nõne omnia prioris teſtamenti myſteria, quæ non credere extremi ſceleris eſt, decurſu temporis ſublata ſunt & quaſi ſepulta. Hæccine ergo credẽda ſunt ea fide, quæ ſit ſperãdarum rerum ſubſtantia? Quis hoc vel demẽtiſſimus dixerit? Denique vt hæc interim miſſa faciamus, nõne tota diſpẽſatio dominici hominis prædeſtinata ſerie digeſta & conſummata, inter preterita numeratur. Aut hæc ergo fide Chriſtiana non ſunt amplectẽda, quod abſit: aut familiarius quid Apoſtolus eo modo diffiniẽdi innuerit, diſpiciendum eſt. Per omnia igitur, quæ ab ipſo mediatore dei & hominũ acta veneramur, via nobis quodammodo ad perpetuæ beatitudinis capeſſenda præmia præparatur. Neque enim in ipſis finẽ æternæ felicitatis & feliciſſimæ eternitatis quæ Deus eſt, ponimus: ſed per illa in illam ceu finem currimus, quem omnis fidelis anima in erẽmo huius vitæ ardentiſſimo anhelat deſiderio. Vnde cum ipſa veritas & verbum per quod facta ſunt omnia, caro factum ſit vt habitaret in nobis, tamen ait Apoſtolus: Et ſi noueramus Chriſtum ſecundum carnem, ſed nunc iã non nouimus. Ille quippe, qui non ſolum peruenientibus vitæ perennis poſſeſſionem, ſed etiã viam ſe præbere voluit veniẽtibus ad principium viarum voluit carnem aſſumere. Vnde etiam illud, Dominus creauit me in principio viarum ſuarum, vt inde inciperent qui vellent venire. Apoſtolus igitur, quamuis adhuc ambularet in via, & ad palmam ſupernæ vocationis ſequeretur vocantem dominum,

dominum, tamen ea quæ retro ſunt obliuiſcens, & in ea quæ ante ſunt extentus, iã principiũ viarum trãſierat, id eſt, eo non indigebat, à quo tamen aggrediendum & exordiendum iter eſt omnibus, qui ad veritatem peruenire, & in vita æterna permanere deſiderãt. Sic enim ait: Ego ſum via, veritas & vita, hoc eſt, per me venitur, ad me puenitur, in me permanetur. Ex quo intelligitur quia nulla res in via tenere nos debeat, quãdo nec ipſe dominus in quantũ via noſtra eſſe dignatus eſt, tenere vos voluerit, ſed tranſire, ne rebus temporalibus, quamuis ab illo pro ſalute noſtra ſuſceptis & geſtis hæreamus infirmiter, ſed per eas potius curramus alacriter, vt ad eum ipſum qui noſtram naturam à temporalibus liberauit, & collocauit ad dexterã patris, puehi atque peruehi mereamur. Quãuis igitur plenaria fide tã præterita quàm futura, nõnulla etiã præſentia, credamus, quia tamen præteritis vel præſentibus ad fidem, ſpẽ charitatemq́; futurorum & imperitia noſtra inſtruitur et infirmitas adiuuatur, ſolã eã veluti cauſã finemq́; oĩm diffinire maluit Apoſtol⁹, licet in eo quod dixit fidẽ argumentũ eſſe rerum non apparentium, omnia hæc tempora aliquatenus videatur amplexus. Eſt igitur fides ſperandarum ſubſtãtia rerũ, argumẽtũ non apparentiũ. His ergo abſolutis, de ſymboli varietate, vt polliciti ſumus, inchoandum videtur. De cuius primaria inſtitutione, breuiſſimè aliquid perſtringendũ eſt.

CVM enim poſt aſcenſionem domini per aduentũ ſpiritus ſancti ſupra ſingulos quoſq́ue Apoſtolos igneę linguæ ſediſſent, & oĩm linguarum infinita diuerſitas per eãdẽ intelligẽtiã in eis vniret q̃d eis nulla gens extera, nulla Barbaries inacceſſa videretur & inuia, præceptum eis à domino datum eſt, vt ob prædicãdum dei verbum, per ſingulas quaſq́ue diffunderentur nationes. Diſceſſuri itaque ab inuicẽ normã ſibi prius

futuræ

futuræ prædicationis in commune conſtituunt,ne fortè alius aliò abducti,diuerſum aliquid his qui ad finem Chriſti inuitabantur,exponerēt. Omnes igitur in vno poſiti,& ſpiritu ſancto repleti,breue iſtud futuræ(vt diximus) prædicationis indiciū conferendo componunt, atque hanc credentibus dandam eſſe regulā ſtatuunt. Symbolum autem hoc multis & iuſtiſſimis ex cauſis appellari voluerūt.Symbolū enim græcè,& indicium dici poteſt & collatio,hoc eſt,quod plures in vnum cōfe-runt.Id enim fecerunt apoſtoli in his ſermonibus in vnum conferendo,vnuſquiſque quod ſenſit.Indiciū autē vel ſignum idcircò dicitur quòd omnes ei fideli aſſenſu obedientes,in Chriſti ſe nomen tranſiſſe indicarēt. Ob hoc denique non ſcribi hæc chartulis aut membranis, ſed retineri in cordibus tradiderunt,vt certum eſſet, neminem hæc ex lectione, quæ interdum peruenir e etiam ad infideles ſolet , ſed ex apoſtolorū traditione didiciſſe.Cuius ſcilicet traditonis hæc formula eſt. Symbolum quid.

CRedo in deum patrem omnipotentem &c.quæ in eo ſequuntur.Hunc fidei tenorē ſimpliciſſima integritate , & integerrima ſimplicitate per ipſos Apoſtolos diuinitus geſtum & exactum , ſine omni immutatione ſeruauit eccleſia , vt pote vnicum Chriſtianę * ſpei fundamentum,quod neque venti impellerēt, neque flumina ſubruerent, neque tempeſtatum ac procellarum turbines permouerent,licet iam tū inter ipſa rudimenta naſcentis eccleſiæ nonnullæ hæreſes pullularent,quarū etiā Apoſtolus ad Timotheū ſcribēs ita meminit.Prophana inquit,& inaniloqa deuita.Multū enim ꝑficiūt ad impietatē,& ſermo eorū vt cācer ſerpit.Ex quibus eſt Hymenæus & Philetus,qui à veritate exciderūt,dicentes reſurrectionē iā factā,& ſubuerterūt quorūdā fidē. Verū illis in temporibus cū exterius tempeſtas perſecutionis ſine intermiſſione ꝑ totā graſſa- * aliàs ficei.

graſſaretur eccleſiam, nullus locus cogendis erat conciliis, nulla occaſio arguendis vel refellendis erat hæreticis: paſſione, non diſputatione omnia feruebant, fidem non loquendo, ſed moriendo vindicabant, ſanguinem fundebant non verba. Cùm verò tonitrua illa perſecutorum aliquando dextera domini compeſcuiſſet, & per Conſtantinum piiſſimum principem ſerenitas pacis eccleſiis cœlitus affulſiſſet: alio quidem, ſed, quod fateri neceſſe eſt, magis pernicioſo modo periclitari cœptum eſt. Inteſtinis enim morbis grauiſſimè tentata eſt eccleſia, & ex ipſo corpore illius peſtilentiſſimę hęreſes ebulliêre quę latè guagantes horrēda erroris tabe multarū animarū vitalia corrupêre. Inter quas quoddam crudeliſſimum ulcus erûpit. Arius videlicet Alexandrinæ p̄ſbyter eccleſiæ, qui cū in eadē eccleſia exponēdis publicè ſcripturis pro antiquo more præfuiſſet, quod etiā Origenes factitarat, ſacrilego furore incitatus, impiam euomuit blaſphemiam, dicēs dominū noſtrum Ieſum Chriſtum minorē eſſe patre, nec eiuſdem cum eo eſſentiæ. Quæ veſania ipſius, cum neq; in ipſo compeſci p̄pter pertinaciſſimam ipſius nequitiam potuiſſet, & aliquorum furioſo aſſenſu (vt ſunt quæque prauiſſima ingenia in ſuperbas nouitates procliuiſſima) magis magiſque roborari videretur, iubente ipſo Conſtantino, inſigne illud & famoſiſſimum cōciliū apud Niceā Bithyniæ celebratū eſt, ibiq; ad extirpandam Arij impietatem, & exprimēdā omnigenam filij cum patre æqualitatem, apoſtolico Symbolo pleraq; verba ſunt addita, nō quia breuiſſimè peſtis Ariana potuerit expungi, ſed quia hæretica verſutia multaque ab orthodoxis fideliſſimè poſita erant, callida interpretatione eludere, & in ſui dogmatis peruerſitatē refringere conabantur. Aliquibus etiam verbis Sabellio & Paulo, quorum hæreſes tunc à perditiſſimis hominibus circumferebantur, obuiatum eſt. Porrò Nicenæ fidei hic textus eſt.

Arius & Origenes.

Sabellius. Paulus Samoſatenus.

Credi-

CRedimus in vnum deum patrem omnipotentem, omnium viſibilium nec non & inuiſibilium factorem & in vnum dominum noſtrū Ieſum Chriſtum filium dei natū ex patre vnigenitū,id eſt, ex ſubſtantia patris,deum ex deo,lumen ex lumine,deum verum ex deo vero,natum,non creatū,homuſion,hoc eſt, eiuſdem cum patre ſubſtantiæ: per quem omnia facta,ſunt, cœleſtia & terrena. Qui propter nos homines & propter noſtram ſalutem deſcendit.& incarnatus eſt,& homo factus,paſſus eſt, & reſurrexit tertia die,aſcendit,venturus inde iudicare viuos & mortuos: & in ſpiritum ſanctum.Poſt hanc munitiſſimam & ſaluberrimam fidei expoſitionem, Arianas blaſphemias cum ſuo anathemate ſubiecerunt in hunc modum.Eos autem qui dicunt:Erat quando non erat, & antequam naſceretur,non erat,&quia ex nullis exiſtētibus eſt, vel ex alia ſubſtātia aut eſſentia dicunt trepton,id eſt,conuertibilem aut mutabilem filium Dei, hos anathematizat catholica & Apoſtolica eccleſia.Cū ergo hęc diffinitio fidei à patribus Niceni concilij diuinitus inſpiratis edita fuiſſet, debita reuerentia & accepta & ſeruata eſt per totum orbem Chriſtianum, & hoc eſt ſecundum ſymbolum,quod in eadem veneratione, qua illud Apoſtolicum,vt pote in eodem ſpiritu expoſitū, tota amplectitur eccleſia. Nec multò pòſt,cum nondū ex Ariano naufragio ſatis reſpiraſſet,emerſit Macedonius deteſtabile par Arij.Nā vt ille filiū,ſic iſte ſpiritū ſanctū creaturā eſſe aſſerere auſus eſt. Apollinaris etiā nouus hæreſiarcha,in hūc dānatiſſimū gregē ſe permiſcuit,pertinaciſſimè affirmansChriſtū Ieſum animam rationalem nō habuiſſe ſed ipſa deitate verbi ꝓ ea, dū incarnaretur,vſum fuiſſe.Vt ergo hæc quoque zizania ex agro dominico eradicarētur,conuenēre apud Conſtantinopolim centum quinquaginta patres & Macedonio ꝓfanæ ſectæ autore dānato, cæteris item qui cōtraria

τρεπτός

Macedoni⁹.

Apollinaris

traria Apoſtolicis regulis loquacitate impia latrarãt à cõmunione eccleſiaſtica repulſis,latiorem ſymboli formam promulgauere,quam nunc vniuerſalis eccleſia publicè prædicat & frequentat. Eſt autem huiuſmodi.

Credo in vnum deum patrem omnipotentem,factorem cœli & terræ,viſibilium omniũ& inuiſibilium,& cætera quæ decantari aſſolent. Hæc eſt tertia varietas ſymboli,prioribus cõſonantiſſima, nec in vllo diſcrepans. Ex illo enim quaſi grano apoſtolici ſymboli,geminæ hę traditiones germinauere. Poſt hãc ergo tertiam editionem fidei,placuit omnibus,ne quid vlterius licitum foret aut addere,aut demere,aut qualibet immutatione variari:quod ſtatutum ratum & immutabile ſeruauit eccleſia,quamuis nonnullæ poſteriori tempore hæreſes extiterint. Verùm nũc expoſita varietate ſymboli operæ precium facturus videor,ſi eorũ ſermonum,qui vel in Nicena, vel in Cõſtantinopolitana ſynodo ſuperadditi reperiuntur,rationes cauſaſque breuiter ſubiiciam,& quia ipſum principium ſymboli cuiuſlibet quo pronunciatur:Credo in deum,intentiores aures ſcrupulo quodam obſcuritatis interdum ſolet offendere,in primis id elucidandum forſan non ingratum ſtudioſis ſumam:quidnam ſit credere in deum vel deum,aut credere deo vel credere in deo. Credere igitur in deum eſt credendo in deum ire,& eius membris incorporari. Sic etenim ait Apoſtolus. Vos eſtis corp⁹ Chriſti & membra. Hoc autem agitur in nobis ea fide, quæ per dilectionem operatur & quia ipſa dilectio deſurſum eſt,id eſt,à patre luminũ,à quo eſt omne datum optimum,& omne donum ꝑfectũ,ideò ipſa veritas ait: Hoc eſt opus dei,vt credatis in eũ quẽ ille miſit. Credere ergo in deũ ꝓpriũ eſt quaſi ſignaculũ ꝑdeſtinatorũ. Quiſquis enim ſic credit, hic ſpiritu dei agitur,huic pater eſt deus,hic hęres eſt dei,huic frater eſt Chriſtus hic cohæres eſt Chriſti. Illo aũt modo locutionis dicitur:

Credere in deum.

tur:Credo in deũ,q̃d dici poſſit,fumus deficit in aëra, vel glacies deficit in aquã vel panis deficit ĩ carnẽ.i.ſuo quodã defectu & trãſmutatiõe in naturã carnis abſumi tur.Credere porrò deũ,hoc eſt,fidẽ habere deũ eẽ.Hoc modo credũt Iudæi,hoc modo dæmones etiã credũt & cõtremiſcũt.Credere autem deo,eſt fidẽ dictis vel promiſſis eius habere.Credere verò in deo, eãdẽ fere ſentẽtiã habere cũ eo quod primũ poſuimus.i.credo in deũ. Sic enim in Euãgelio Ioãnis inuenitur: Quotquot aũt receperũt eũ,dedit eis poteſtatẽ filios dei fieri, his qui credũt in nomine eius.Credere tamen in deo inſolẽtiûs ad vſũ latinitatis dicitur:credere verò in deũ,lõgè ſignificãti us celebrior vſus obtinuit. Nõ ergo quiſqs credit deo,vel credit deũ,cõtinuò etiã credit in deũ vel ĩ deo. Quiſquis verò credit in deũ vel in deo,cõſequẽter etiã credit deo vel deũ.Diuino igitur aſpirãte fauore,ſoluẽdũ eſt,quod promiſimus.Quia ergo Sabellij hęc ſentẽtia vel potius inſania fuit,vt diceret,quia idẽ qui pater eſt,& filius,& ſpiritus eſt,neq; vlla pſonarũ differentia eſt,ſed tãtũ vocabulorũ,vnde etiã Patripaſſiani ſequaces eius inſcripti ſũt,eo q̃d patrẽ paſſũ cõfeſſi ſint,vt pote cuius vnã eãdẽq; cũ filio pſonã ſuſpicarẽtur. Ad cõpeſcẽdã ergo hãc blaſphemiã,in prima frõte ſymboli addendũ cẽſuerũt:In vnũ & paulò pòſt,cũ ad filij pſonã ventum eſſet, illic etiã:In vnum aſcripſere, vt dum pater vnus aſſeritur per ſe, & filius item per ſe vnus in differentiam perſonarum,quam ille introduxit, ſana intelligentia reſpueret. Et quia plerique hęretici,vt Manichæus & Priſcillianus, duo principia inter ſe diuerſa,& ſibi aduerſa opinãtur.Priſcillianus etiam hũc mũdũ à maligno principe cõditũ affirmat,adiecere:Viſibiliũ oĩm & inuiſibiliũ, vt nihil omnino nõ ab vno patre deo factũ catholicus ſenſus admitteret.Hinc iam labyrinthus Arianorum Satana architecto multipliciter impeditus, aperiendus eſt.Cum ergo orthodoxi

Credere deũ

Credere deo

Credere in deo.

Manichęus & Priſcillianus.

doxi operam darent,vt virus exitiale eiuſdem hæreſis penitus expiarent, & æqualem filij cũ patre deitatem euidẽtiſſimè declararent:hæretici verò ſingula eorum dicta ad propriã inſaniã ſophiſticis dolis retorquerẽt, coacti ſunt plura in eandem ſententiam cumulare, ne qua occaſio vel aditus decipiendi prophanæ ſupereſſet pfidiæ. In primis ergo addidere:Filiũ dei,hoc Ariani velut optatũ ſumpſere, dicentes ſecũdũ Apoſtolũ, quia omnes filij dei ſumus,ſubiũxere:Vnigenitũ, quod Ariani ſic interpretati ſunt,vt Ieſus Chriſtus ſecũdum eã dignitatẽ, qua omnes creaturas ſingulari excelleret gloria,aut incõgruè nũcupari poſſet vnigenitus, licet ſit creatura,atque hoc in loco teſtimoniũ illud Salomonis peſſimè intellectũ adhibuere:Dominus creauit me initio viarum ſuarum.Adiecerũt:& ex patre natũ:hoc quoq; hæretici nõ alienum à creatura eſſe aſſerebant, iuxta illud Iſaię:Filios genui & exaltaui.Tũ placuit addi:Ante omnia ſecula.Neq; hoc repudiauere perfidi de Chriſto iuxta illos creato.Ante omnia enim tẽpora & ante omnia omnino ſecula,non ſolum Chriſtum,ſed etiam angelos ipſumq; diabolũ creatũ eſſe affirmabãt. Adiectũ eſt:Deũ de deo,nec minus hoc ſiniſtra eorũ intercepit interpretatio.Dicebãt enĩ,qa & ipſi dij eſſẽt, ex deo, cum Apoſtolus dicat:Omnia autem ex Deo.Vt etiam hoc excluderetur,additũ eſt:Lumen de lumine. Pari modo hoc quoq;,vt cętera cauillari auſi ſũt.Quẽlibet enim fidelẽ ex deo lumine lumẽ eſſe,vt in Euãgelio ipſe Chriſtus diſcipulos alloquitur,dicens:Vos eſtis lumẽ mũdi.Et Apoſtolus:Fuiſtis,inquit,tenebræ, nunc aũt lux in dño.Ad diſcretionẽ ergo hui⁹ adoptiuæ deitatis,appoſuere:Deum verũ de deo vero.Hoc etiã hęretica impietas vſurpare pſumpſit,dicẽs de vero deo, patre ſcilicet,& Chriſtum verũ deum eſſe,ſed factũ.Omnes quippè electos ex vero deo veros deos eſſe, ſed factos,alienum quippe à vero deo eſſe,vt falſorum deorũ

author

author eſſet. Ad explodendam ergo & hanc tam calli-
dam tergiuerſationem,ſubiunxere:Genitum non factũ.
Sed neque hîc verſipellis quieuit fallacia, oppoſuere il
lud Deuteronomij:Deum qui te genuit dereliquiſti, &
oblitus es domini creatoris tui. Cum ergo tot laqueos
belua immanis declinaſſet,tot nodos eluſiſſet,cum gra-
ui vexatione orthodoxi propter hanc tam ſacrilegam
verborum ventilationẽ iactarẽtur, poſt multa certami
na vltrò citroq; habita vnum hoc verbũ nulli dubiũ
quin ſpiritu ſancto ſuggerente, addidere, quod Græcè
homuſion Latinè verò conſubſtantialis dicitur. Tum
deniq; peſtis acerbiſſima capta,tũ ſtrangulata,tum pla ὁμοούσιος.
nè extincta eſt.Subintulere igitur:Per quẽ omnia facta
ſunt:vt liquidò conſtaret,ipſum non eſſe factũ,cum per
eum omnia facta ſunt. Atq; hæc omnia in damnationẽ
Arianæ hæreſeos prolata ſunt. Quia verò Cherintus Cherintus
& Ebion & Paulus Samoſatenus,aliiq; nonnulli Chri- Ebion,
ſtum purum hominẽ fuiſſe aſſeruere, & ex Maria virgi Paulus
ne tantum initium ſumpſiſſe,contra hanc tam hæreti- Samoſaten⁹
cam opinionem adiecere: Qui propter nos homines &
propter noſtrã ſalutem deſcendit de cœlo.Et quoniam
Martion,eiuſq; ſectatores de cœlo eum carnẽ ſecũ attu
liſſe blaſphemabãt.Valentinus porrò phantaſticũ cor- Martion
pus,& non verum eum habuiſſe affirmabat,ad hos con Valentinus.
futandos adiecere: Et incarnatus eſt. Porrò in Nicena
Synodo prætermiſſum eſt, de ſpiritu ſancto, ex Maria
virgine.Verum hi qui apud Conſtantinopolim cõuene
re, vt in hac etiam parte catholicã fidem munirent cõ
tra eorum inſaniam, qui beatam virginẽ ex viri coitu
ſolenni more pariendi Chriſtũ genuiſſe impiè iacta-
bant.vt Arthemon,eiuſq; complices,alij verò eam poſt Arthemon
editum partũ inſigne virginitatis perdidiſſe, alios etiã
liberos peperiſſe,rabioſè latrabãt,vt Heluidius.Ad ha- Heluidius.
rum ergo beſtiarum internicionẽ reuocatum eſt:De ſpi
ritu ſancto ex Maria virgine,quamuis hoc in apoſtolico
ſymbolo longè ſignãtiùs & expreſsiùs poſitum ſit,cum

dicatur: Conceptus eſt de ſpiritu ſancto, natus ex Maria
Apollinaris virgine. Apollinaris verò & ipſe ſua tabe multos infece
rat, volens perſuadere Chriſtũ aĩam rationalem nõ ha
buiſſe, ſed pro ea, diuinitate in carne vſum fuiſſe, vnde
cõſequebat̃ eũ hoĩem nõ fuiſſe vtpotè qui aĩa rationali
Origenes caruerit. Cõtra quã tã peſtiferã vocẽ oppoſuere: Et hõ
factus eſt. Origenes autẽ vanitate impiiſsima ex philoſo
phorũ lectione perſuaſus, diſputabat quãdã purgationẽ
malorũ. i. eos qui hãc vitã in flagitiis & facinorib. quãli
bet maximis finierint, ipſum etiam poſtremo diabolũ
atq; angelos eius, quãuis poſt longiſsima tempora, pur-
gatos atq; liberatos regno dei luciq́; reſtitui, & rurſus
poſt longiſsima tẽpora omnes qui liberati ſunt, ad hæc
mala denuò relabi & reuerti. Ad cõpeſcendã ergo tam
perniciosam blaſphemiam, addendũ cenſuere poſt alia
Macedoni⁹ interpoſita: Cuius regni non erit finis. Macedonius au-
tem ſacrilegam turbam de ſpiritu ſancto excitauit, quę
etiam principalis cauſa concilij apud Cõſtantinopolim
cogendi fuit. Affirmabat enim ſpiritũ ſanctum creatu-
ram eſſe, nec vnius eiuſdemq́; cum patre & filio eſſen-
tiæ credendum. Tum ſacer ille conuentus ipſo ſpiritu
de quo agebatur, illuſtratus, hoc impietatis monſtrũ iu
gulauit, veruntamen plurimis ſententiis. Nam Macedo
niani quoq; velut prius Ariani, quæ verè fideliterq́ue
dicta eſſent, fruſtrari & labefactare tẽtabant. Cũ enim
catholici ſpiritum ſanctũ, dominum & viuificãtem, &
ex patre filioq́; procedentẽ pronunciaſſent, & hæretici
hæc omnia in creaturã etiam cadere alieniſsimis ſcri-
pturæ teſtimoniis perſtreperent: tandẽ aliquando per-
uicaciam illorum repreſſere, dicẽtes: Qui cum patre &
filio ſimul adoratur & conglorificatur. Deinde vt illo-
rum etiam refellerẽt perfidiã, qui antiquos dei prophe
tas, non inſpiratione diuina irradiatos, ſed dæmonum
Apelles energia cõcitatos, futura ceciniſſe iactabãt, vt Apelles,
poſt declaratam ſpiritus ſancti cum patre & filio æqua
lem maieſtatem, munus quoq; gratiæ ipſius, quo homi-

nes

nes dei impartiri dignatus eſt, prudẽtiſsimè ſubiecere: Qui locutus eſt per prophetas. Et quia pleriq; hæretici ab eccleſiaſtica cõmunione repulſi, ſua conciliabula celebrabãt, eamq́; eccleſiã ſuperbè mentiebantur, vt Nouatiani, aliíq; innumeri, ne hac mendaci ſuperbia infirmiores auditores dãnabiliter lactarẽt, aſcripſere: Vnã ſcilicet ſanctam catholicã & apoſtolicam eccleſiã. Ad hæc cum hæreſis iam ex antiquo orta fuiſſet, cuius multi feruntur authores, quæ rebaptizandos omnino cenſeret eos, qui ab hæreticis (licet in nomine trinitatis) baptizati fuiſſent, in qua opinione Cyprianus etiam vir eruditiſsimus & glorioſiſsimus martyr fuiſſe aſſeritur, propter hanc hæreſim eradicandã, addidere: Vnum baptiſma, & hoc modo perfectiſsimã ſymboli formã conſummauere. His ergo nõ otioſa forſan, licet breuiſsima tractatione decurſis, inchoandũ eſt illud, quod tuæ poſtulationi ſingulariter debetur, ſcilicet vt fidei regulã latius huberiusq́; amplexus, i[illegible]as hęreticorum, quibus hanc regiã viam infeſtare [illegible]oliti ſunt, quaſi tranſeundo detegã & patefaciã. Neq; verò hoc expectãdum tibi eſt, vt omnes formas errorũ comprehẽdam, omnia nomina authorum percurrã: neq; enim facilè dixerim inceptum hoc infinitum magis ſit, an infructuoſius: ſed eas ſolas, quæ in ipſum fidei textũ quaſi recta fronte impingunt. Credo igitur vnum deũ eſſe patrem & filiũ & ſpiritum ſanctum: Patrem, eo quòd habeat filiũ: & filiũ eo quod habeat patrẽ: ſpiritũ ſanctũ, eo quod ſit ex patre & filio procedens. Pater eſt ergo principiũ deitatis, & ſine vllo omnino principio, qui ſicut nunquã fuit, niſi deus, ita nunquã nõ fuit pater, à quo filius ineffabiliter natus, à quo ſpiritus ſanctus nõ natus, ſed procedens, quia ſpiritus non eſt filius: neq; ingenitus, quia non eſt pater: nec factus, quia nõ eſt ex nihilo, ſed ex deo patre & deo filio deus procedens. Deteſtor Sabellium, qui cõfundit perſonas: nec minus abominor Arium, qui diuidit eſſentiã, minorem patre blaſphemans filiũ. Alter

Nouatiani

Cyprianus

eſt enim in perſona pater, alter in perſona filius, alter
in perſona ſpiritus ſanctus, qđ Sabellius non vidit, vna
tamen natura in ſancta trinitate deus pater & filius &
ſpiritus ſanctus, quod Arius non intellexit. Execrabilẽ
Eunomius affirmo Eunomiũ, qui diſsimilẽ per omnia patri filiũ,
& filio ſpiritum ſanctũ mentitur. Dionyſiũ damno, qui
in trinitate filiũ patri ſeruire contendit. Inter damna-
tiſsimos numero Manichæũ, qui dei ſubſtantiam ex na
tura mali peruaſam & permixtã eſſe ꝓhibet. Scelera-
Meliton. tos duco Melitonem & Tertullianũ, qui deum corpo-
Tertullianus. reum eſſe autumant. Reſpuo Vadianũ, qui cognatione
carnali deum fingit in ſimilitudinis imaginis corrupti
Vadianus bilis hominis. Penitus penitusq́; abominor etiam illos
Arianos, qui filium dicũt eſſe creaturam, ſpiritũ verò
ſanctum creaturã creaturæ, hoc eſt, ab ipſo filio creatũ.
Omnibus virib⁹ Macedoniũ execror & eius ſectatores,
vel eos qui dicunt ſpiritũ ſanctum eſſe creaturã, vel eos
qui putant eum deit[illegible]m tantum eſſe patris & filij, nec
vllam propriam hab[illegible] ſubſtantiam. Perditis aſcribo
μεταγγ[illegible]ιστάς, qui aſſerunt ſic eſſe in patre filium,
quomodo vas in vaſe, quaſi duo corpora carnaliter opi-
nantes, ita vt filius intret in patrem, tanquã vas minus
in vas maius. Vnde & tale nomen hic error accepit.
Μεταγγονισμός enim Græcè dicit introitus vnius
vaſis in alterum. Cum Arianis Semiarianos maledico,
qui putant filiũ cum patre ſimilis eſſentiæ eſſe. Credo
vnum deũ patrem & filiũ & ſpiritum ſanctũ factorem
eſſe cœli & terræ, viſibiliũ omnium & inuiſibiliũ. Dete
Cerdon. ſtabiles autem iudico Cerdonẽ & Marcionem qui duo
Martion. principia ſibi ignota introducunt, vel ſibi contraria, vt
Barbas. Manichæus & Priſcillianus: vel tria, vt Barbas, Sentia-
nus & Theodotus, vel multa, vt Valentinus. Seleucum
Seleucus etiam & Hermiã inter maledictos deputo, qui elemen-
Hermias torum materiã de qua factus eſt mundus, nõ à deo factã
dicunt, ſed deo coæternã, nec animã deo tribuunt crea-
tori,

tori,ſed creatores eſſe animarũ angelos volunt de igne & ſpiritu,malũ autẽ aſſerunt eſſe aliquando à deo, aliquando à materia. Patritij vanitatẽ repello,qui ſubſtãtiam humanæ carnis nõ à deo,ſed à diabolo conditã dicit. Patritius Romanus Reiicio Coluthũ & Florinũ,quorũ,alter (id eſt,Coluthus) dicebat deum nõ facere mala,cõtra illud quod Colut[illegible] Florin[illegible] ſcriptum eſt,Ego deus creãs mala.alter verò (id eſt Florinus) econtrario dicebat deum creaſſe mala, contra id quod ſcriptũ eſt,Fecit deus omnia, & ecce bona valde. Ac per hoc quãuis inter ſe cõtraria dicentes,tamẽ ambo diuinis eloquiis reſiſtebant. Creat enim deus mala, pœnas iuſtiſsimas irrogando,quod Coluthus non videbat, non autẽ malas creando naturas atq; ſubſtantias, vbi Forin⁹ errabat. Abhorreo Priſcillianũ qui animas Priſci[illegible]ian⁹ eiuſdem ſubſtãtiæ dicit eſſe cuius eſt deus,easq́; per malignum principẽ ſeminari in corpora, quiq́; aſſerit homines fatalibus ſtellis colligatos. Contẽno Paternũ,qui Paternus inferiores partes humani corp[illegible] à deo,ſed à diabolo [illegible] opinatur. Credo q[illegible] carnẽ nõ aſſumpſit,neq; ſpiritusſanctus,ſed filius [illegible]antũ,cum venit plenitudo temporis,vt qui erat in diuinitate dei patris filius,ipſe fieret in homine hominis matris filius,ſecundum veritatẽ naturę ex deo dei filius,& ſecundũ veritatem naturæ ex homine hominis filius,vt veritas geniti non adoptione,nõ appellatione,ſed in vtraq; natiuitate filij nomen naſcẽdo haberet,vt eſſet verus deus & verus hõ vnus dei filius. [illegible]nũ ergo Neſtoriũ dico qui duas perſonas dei & hoĩs introduxit. Natus eſt enim de virgine deus,eo pacto quo cũ corpori naſci docet & anima,nõ quia vtriuſq; eſt vna ſubſtãtia,ſed quia ex vtroque fit vna perſona,non alius hõ corpus,& alius anima ſed v[illegible] homo,corpus,& anima:ſic poſt partũ virginis, non alius dei & alius hoĩs filius,ſed idem & vnus Chriſtus,dei & hoĩs filius, & ſicut ĩ vno hoĩe aliud corpus aliud anima,ſic in vno mediatore aliud deus, & alius hominis filius,vnus tamẽ & idẽ (vt dixi) Chriſtus, dei &

 hoĩs

hoīs filius. Credo igitur eū in vna perſona manentē, in duabus verò naturis nō cōfuſis,neq; cōmixtis in vnā na Eutyches turā,ſicut Eutyches blaſphemabat. Abominabiles duco Apollinariſtas, qui aſſeuerāt ipſum verbū ita carnē factum,vt in carnē cōuerſum ſit atq; mutatū,nō autem carnē de Mariæ carne ſuſceptā. Inter maledictos pono Ebionem,qui ex viri coitu Chriſtū natū eſſe audet garrire,eadē maledictione ferio Archemonē, Cherintum, Photinus Paulū,Photinū,qui Chriſtū hoīem fuiſſe abſq; deo aſſerunt. Sacrilegū duco Heluidiū qui ita virginitati Mariæ cōtradicit,vt eā poſt Chriſtū alios etiā filios de viro ſuo Ioſeph peperiſſe cōtendat. Proclianū ſceleſtū habeo,qui Chriſtum nō in carne veniſſe dicit. Deteſtabiles duco Marcionē,Origenē,Valentinū Martianū:Marcionem quidē & Origenē, qui Chriſtū non ex virgine carnē ſuſcepiſſe,ſed de cœlo eā attuliſſe aſſeuerāt:Valētinum, quia nō veram carnē ſed phantaſticā habuiſſe opinatur: Ma[illegible] a eum verā quidem carnē habuiſſe, nō tame[illegible] ſumpſiſſe arbitrat [illegible] perditiſsimis cēſeo Apol[illegible]narē,qui aīam Chriſti abſq; ſenſu & ratione fuiſſe phibet. In eorū grege depn[illegible] Anomocum, qui ſolam carnē abſq; aīa Chriſtū ſuſcepiſſe cōfirmat. Habuit enim cū ſua ratione aīam & carnē cū ſenſibus ſuis, per quos ſenſus veros in paſsione & ante paſ-Beryllus ſionē carnis ſuę dolores ſuſtinuit. Diſpereat Beryllus q ſic eū ex virgine natū prędicat,vt & deitatis initiū homo naſcēdo acciperet,qua[illegible] teq̄ ex virgine naſceret, deus nō fuerit. Adoro Chriſtū ad dexterā patris in car Hermias ne ſedentē, Seleuci & Hermiæ fabuloſam impietatem declinās, q negāt eū in carne ſedere ad dexterā patris, eaq́ue ſe exuiſſe perhibent cum aſcendit, eamq́; in ſole poſuiſſe,accipiētes occaſionē de Pſalmo vbi legit, In ſole poſuit tabernaculū ſuū. Credo aīas humanas non eſſe à principio inter reliquas intellectuales creaturas neq; Lucifer ſimul creatas ſicut Origenes finxit, neq; cū corporib.p Cyrillus coitū ſeminari,ſicut Lucifer & Cyril.affirmāt,ſed cor

pus

pus tamẽ ꝑ cõiugij copulã ſeminari, dei verò iudicio co
agulari in vulua atq; formari, ac formato iam corpore
[illegible] creari & infundi, vt viuat in vtero hõ, ex aïa con-
ſt[illegible] & corꝑe, & egrediat viuus ex vtero plenus hũana
[illegible]ſtãtia. Credo vnã tãtũ aïam in hoïe eſſe, nõ duas, ve
lut Iacobitę & alij Syrorũ ꝑhibẽt. Cõfiteor vnũ baptiſ Iacob[illegible] &
ma in eccleſia, vbi vna fides eſt, & vbi in noïe patris & Syri
filij & ſpũſſancti dat: & ideò ſi qui apud illos hęreticos
baptizati ſunt, q in ſanctę trinitatis cõfeſsione bapti-
zant, & veniũt ad nos, recipiẽdos fateor quaſi baptiza-
tos, ne ſanctę trini. cõfeſsio vel inuocatio annullet, ſed
antè quo ſenſu ſanctę trinitatis myſteriũ in eccleſia te-
neatur: & ſi cõſentiũt credere, vel acquieſcũt cõfiteri,
cõfirmãdos manus impoſitione. Si verò paruuli ſint vel
hebetes, reſpõdeãt ꝓ illis, q eos offerũt iuxta morẽ ba-
ptizãdi, & ſic manus impoſitiõe & chriſmate cõmuni-
tos, euchariſt[illegible]ę myſteriis admittẽd[illegible] [illegible]nnuo. Illos autẽ
[illegible]ui nõ in ſanctę tr[illegible]tatis in[illegible] apud hæreticos
baptiza[illegible] ſunt, & [illegible]ũt bapt[illegible] [illegible]edere ꝓnucio re-
b[illegible]tizari, [illegible]eq, [illegible]edendũ eſt e[illegible]s fuiſſe baptizatos,
qui nõ [illegible]ie patris & filij & ſpũs ſancti, iuxta regulã à
domino poſitã tincti ſunt. Sua ꝑnicie Donatus pereat, Donatus
qui ab aliquo peccatore, licet in no[illegible]e ſanctæ trinitatis
baptizatos, r[illegible]baptizãdos eſſe ꝑditiſsimè litigat. Perpe
tuę dãnationi cõtrado Manichęum, Seleucũ, Hermiã. Proclianus
Proclianũ, qui baptiſmũ nihil [illegible]uti cõferre affirmãt.
Nullũ catechumenũ abſ[illegible] baptiſmo, q̃uis in bonis ope-
ribus defunctũ, vitã æternã habere credo, excepto mar
tyrio, vbi oïa baptiſmi ſacramẽta cõplent. Indubitãter
credo pœnitentia aboleri peccata, etiã ſi in vltimo vitę
ſpũ admiſſorũ pœniteat, & publica lamẽtatione ꝓdan-
tur, [illegible] ꝓpoſitũ dei, quo decreuit ſaluare qđ perierat,
ſtat immobile: & ideò, qa volũtas eius nõ mutat, ſiue ad
emendationẽ vitę tẽpus cõcedit, ſiue poſt ſupplicẽ cõfeſ
ſionẽ cõtinuò vita excedit, venia pc̃torum fideliter prę
ſumitur ab illo, qui nõ vult mortẽ pc̃toris, ſed vt cõuer

tatur à pditione pœnitẽdo, & ſaluatus miſeratione dei viuat. Aeterna deteſtatiõe, Nouatũ, eiuſq; ſequaces Nouatianos oẽs abominor, qui pœnitentiã denegãt, & [illegible] cundas nuptias non admittũt. Pelagiũ, eiuſq; diſcip[illegible] Cœleſtiũ execrabiles dico, q liberũ arbitriũ ſufficere aſſerũt ad implẽda mãdata dei, nec ad hoc dei gratiã nobis eſſe neceſſariã, cum ipſa veritas dicat: Sine me nihil poteſtis facere: quiq; negãt paruulos ſcdm Adã carnaliter natos, cõtagiũ mortis antiquę prima natiuitate cõtrahere, vnde nec eos baptiſmo indigere ad ſoluẽdũ peccati originalis vinculũ. Cõfiteor carnis reſurrectionẽ, & vitã æternã. Amen. Extra eccleſiã oĩno eſſe affirmo pditiſsimos autores, Seleucũ, Hermiã, & Proclianũ, qui reſurrectionẽ nõ putãt futurã, ſed eam quotidie fieri in generatione filiorũ arbitrãtur. Elemẽta (.i. cœlũ & terram) nõ credo abolẽda per ignẽ, ſed in melius cõmutanda. ſ. figurã mũdi [illegible] imaginẽ, nõ ſubſtant[illegible]ã trãſituram. Ni[illegible] terrenũ, [illegible] toriũ i[illegible]inis repromiſsionibus expecto, vt [illegible] ſpera[illegible] nuptia[illegible], ſicut Cherintus & [illegible]arcion dele[illegible] x potũ ptinet, ſicut Papias autor eſt & Irena[illegible] velut his Tertullianus & Lactãtius acquieſcũt. Deteſtabilem iudico Nepotẽ [illegible]ereticũ, q per mille annos poſt reſurrectionẽ, regnũ Chriſti in terra futurũ gar[illegible]it, & ſanctos cũ illo in deliciis regnaturos, &c. æquè impia & ſacrilega. Origenẽ cũ ſui[illegible]eliramẽtis profanũ iudico, q reſtitutionẽ futurã fingit, [illegible] dęmones vel impij hoĩes poſt multa annorũ curricula, illi (.i. dęmones) in angelicam, qua creati ſunt redeãt dignitatẽ: illi verò (.i. impij) in ſocietatẽ iuſtorũ reuocent: & ecõtra, iuſtos vice miſerrima ad hęc mala denuò relabi & reuerti oporteat. Ego verò iuſto iudici & piiſsimo retribu[illegible] credo, qui dixit. Ibunt illi in ſupplicium æternum, iſti verò in vitam æternam. Amen.

[Margin notes: Nouatus; Melith[illegible]; Papias; Nep[illegible]]

MEGINHARDI FINIS.

1012395

T S C